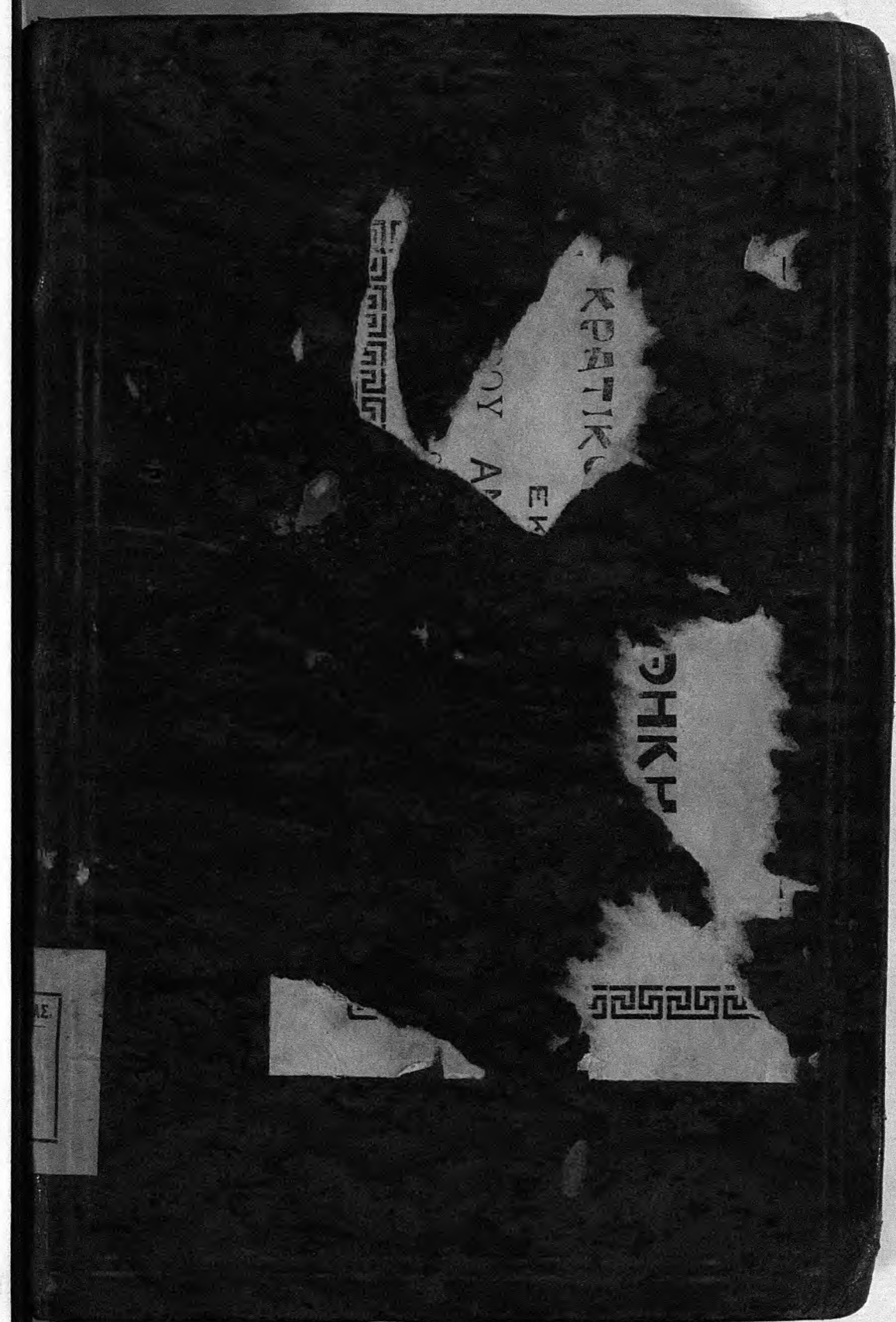

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΒΕΡΟΙΑΣ

+400

*Αριθ. ελ.

555 362

ΔΩΡΕΑ

Αντων. Τζουμας

GRYER 00132 gfy

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΑΠΑΝΘΙΣΜΑ

ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ

ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ ΚΟΡΑΗ

ΕΚΔΙΔΟΝΤΟΣ

ΙΑΚΩΒΟΥ ΡΩΤΑ

Φιλοτίμω συνδρομῇ τῶν Φιλομούσων Ἑλλήνων

Handwritten signature and scribbles

1824.

Εἰ τῶν ἑξ ἑξῆς χροσίων:-

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,
ΕΚ ΤΗΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑΣ Κ. ΡΑΛΛΗ.

1839.

Αρ. 362

Handwritten signature and date 10/5/937

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Handwritten text, possibly a signature or title, in cursive script.

Handwritten text, possibly a date or location, in cursive script.

Handwritten text, possibly a signature or title, in cursive script.

ΤΟΙΣ
ΦΙΛΟΜΟΥΣΟΙΣ ΕΛΛΗΣΙ
ΤΟ
ΑΠΑΝΘΙΣΜΑ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ
ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ ΚΟΡΑΗ
Ο ΕΚΛΟΤΗΣ

« Καὶ γὰρ παῖζων οὐδὲν ἤττον ἢ σπουδάζων ἐλυσιτέλει τοῖς συνδια-
τρίβουσι. » Ἀπομν. Εὐνοφ. Δ, 1, §. 1, σελ. 110.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ.

ΕΙΝΑΙ παρατηρήσεως καὶ θαυμασμοῦ ἄξιον, ὅτι ἡ ταλαίπωρος Ἑλλὰς, ἃν καὶ κατεθλίβετο ὑπὸ τὸν τυραννικὸν ζυγὸν, δὲν ἔπαυε μ' ὅλον τοῦτο ἀπὸ τοῦ νὰ δίδῃ ἱκανὸν ἀριθμὸν ἀνδρῶν σοφῶν καὶ ἀξιολόγων, οἱ ὁποῖοι μὲ ζῆλον ἐνδοξον ἐσυνήργησαν εἰς τὸν φωτισμὸν καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῆς φίλης αὐτῶν Πατρίδος.

Ἀλλὰ μεταξὺ τούτων ὄλων τῶν σοφῶν καὶ ἀξιολόγων ἀνδρῶν ἀναλάμπει ὡς ὁ ἥλιος ὁ ἈΔΑΜΑΝΤΙΟΣ ΚΟΡΑΉΣ. Ἦτον ὁ ἐνδοξος οὗτος τῆς Ἑλλάδος εὐεργέτης ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐναρέτων καὶ θαυμασίων ἐκείνων ἀνδρῶν, οἵτινες ἐθυσίασαν ὅλην αὐτῶν τὴν ζωὴν πρὸς ὠφέλειαν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Τοιοῦτοι ἦσαν ὁ Σωκράτης, ὁ Φενηλὼν, ὁ Φραγκλῆνος, καὶ μῦριοι ἄλλοι ἄνδρες, τῶν ἐθνῶν ἐνδοξοὶ εὐεργεταί.

Φαίνεται ὅτι, κατὰ θεῖαν βουλὴν, ὁ Κοραῆς ἀνεφάνη εἰς τὸ ἡμέτερον γένος τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, καθ' ἣν ἡ μεγαλόδοξος Ῥωσσία, μὲ τὰς λαμπράς αὐτῆς νίκας, εἶχε ταπεινώσει τὴν ἔπαρσιν τοῦ τυράννου τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἡ περιβόητος τῆς Γαλλίας πολιτικὴ μεταβολὴ εἶχε διδάξειν ὅλα τὰ ἔθνη, ὅποια εἶναι τὰ αὐτῶν δικαιώματα.

Εἶχεν ἔκτοτε ἀρχίσειν ἡ ταλαίπωρος Ἑλλὰς νὰ αἰσθάνεται τὰς πληγὰς, μὲ τὰς ὁποίας τὴν κατέβαλεν ἡ ἐπάρατος

φυράννία, καὶ, στενάζουσα, νὰ ζητῇ ἄνεσιν καὶ θεραπείαν ἀπὸ τὰ ἀγαπητὰ αὐτῆς τέκνα.

Τοὺς στεναγμούς της ἔμελλε, μετ' οὐ πολὺ, νὰ ἀκούσῃ τὸ ἀγαπητὸν τέκνον, ὁ Κοραῆς, καὶ μὲ καταθλιμμένην καρδίαν νὰ τὴν ἀποκριθῇ τὰ θαυμαστὰ ταῦτα λόγια.

« Ἐγὼ, πατρίς μου, μὴτ' ἐπιστήμην ἔχω ἱκανὴν νὰ ἐρευνήσω καὶ νὰ καταλάβω τὸ βάθος ὧλων τῶν πληγῶν σου, »
 « μὴτε δύναμιν ἀρκοῦσαν νὰ τὰς θεραπεύσω· ἀλλ' ὅμως, ὅ,τι »
 « ἐμπορῶ νὰ κάμω διὰ σέ, δυστυχεστάτη μου πατρίς καὶ μή- »
 « τηρ, εἰς σέ μετὰ χαρᾶς τὸ προσφέρω. Ἡ προσφορά μου εἶ- »
 « ναι πολλὰ μικρὰ, τὸ γνωρίζω· ἀλλ' εἶναι ἀναγκαῖα εἰς τὸ »
 « ν' αὐξήσῃ τὸν σωρὸν τῶν καλῶν, ὅσα δύνανται νὰ προσφέ- »
 « ρωσιν εἰς σέ οἱ ἄλλοι μου ἀδελφοί, ἢ καὶ νὰ μὲ ἐλευθερώ- »
 « σῇ ἀπὸ τὴν κατασχύνην τοῦ μόνου ἐγὼ νὰ φανῶ κωφὸς εἰς »
 « τὴν φωνὴν σου, μόνος ἐγὼ τυφλὸς εἰς τὰς πληγὰς σου. » Προ-
 λεγ. Κοραῆ, εἰς τὸν Ἰσοκρ. σελ. κγ' — κδ'.

Πρὸς χάριν τῶν φιλομούσων ὁμογενῶν προσθέτω ἐνταῦθα σύντομον περίληψιν τοῦ βίου καὶ τῶν πονημάτων τοῦ αἰοιδίμου Κοραῆ, διὰ νὰ μάθωσι καὶ οἱ φιλομαθεῖς νέοι ὅποιον ἄνδρα ἐστερήθη ἡ Ἑλλάς.

Ἀδαμάντιος ὁ Κοραῆς ἐγεννήθη εἰς τὴν Σμύρνην τὴν 27 Ἀπριλίου 1748. Οἱ θεοσεβεῖς καὶ ἐνάρετοι αὐτοῦ γονεῖς ἐχαίροντο χαρὰν ἀνεκλάλητον ἀπολαύσαντες τοιοῦτον υἱόν, τὸν ὅποιον ἡ φύσις καὶ ἡ ἀνατροφή, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν αἱ Χάριτες ὅλαι ὁμοῦ, ἐφιλοτιμήθησαν νὰ τὸν στολίσωσι μὲ σπάνια καὶ θαυμαστὰ προτερήματα.

Εὐθύς, ὅτ' ἄρχισε νὰ αἰσθάνεται τὸν κόσμον, κατεφλέγετο ἡμέραν καὶ νύκτα ἀπὸ τὸν θεῖον τῆς παιδείας ἔρωτα· καὶ

ὅσον ἐθαύμαζε τὴν δόξαν τῶν παλαιῶν ἡμῶν προγόνων, τοῦ
σοῦτον μᾶλλον κατεθλίβετο, βλέπων τῶν νέων Ἑλλήνων τὴν
ταπεινώσιν.

« Ταλαίπωρον Ἑλληνικὸν γένος, ἔλεγε πολλάκις, πότε μέλ-
« λεις νὰ λουσθῇς καὶ νὰ καθαρισθῇς ἀπὸ τὴν λέπραν τῆς
« ἀμαθείας, ἥτις σ' ἔφερεν εἰς τοιαύτην κατάστασιν ; »

Ἐζήτησαν οἱ φιλόστοργοι αὐτοῦ γονεῖς, νέον ἔτι ὄντα,
καὶ ὡς μόνον βλαστὸν ἀγαθὸν τῆς οἰκογενείας των, νὰ τὸν
νυμφεύσωσι μὲ πλουσίαν καὶ ὡραίαν νύμφην, διὰ νὰ τὸν
ἔχωσι πάντοτε πλησίον αὐτῶν, ὡς χαρὰν καὶ παραμυθίαν.
Ἀλλ' ὁ φιλόμουσος καὶ φιλόπατρις Κοραῆς, ἔχων τὴν θερ-
μὴν ἐπιθυμίαν νὰ θυσιάσῃ ὅλην του τὴν ζωὴν εἰς τὴν ἄνθρω-
καὶ θεραπείαν τῶν πληγῶν τῆς δυστυχοῦς Ἑλλάδος, ἀπέβαλε
μὲ τρόπον λογικὸν καὶ εὐσχημον τὸ ζήτημα τῶν ἀγαπητῶν
αὐτοῦ γονέων, καὶ, ἀφῆσας τὴν τερπνὴν Ἰωνίαν, ἐπέρασεν εἰς
τὴν σοφὴν Εὐρώπην, πρὸς τὴν φρόνιμον καὶ γενναίαν ἀπόφασιν,
νὰ λάβῃ εἰς χεῖρας τὸν λύχον τῆς ἀληθοῦς φιλοσοφίας, καὶ
νὰ τὸν μεταδώσῃ ἔπειτα εἰς τὴν φίλην αὐτοῦ Ἑλλάδα.

Ι. Τὴν 9 Ὀκτωβρίου, 1782, φθάνει εἰς τὴν Ἀκαδη-
μίαν τοῦ Μονπελλιέρ, ὅπου, μετὰ σπουδὴν ἐξαετῇ, στεφανό-
νεται ἱατρὸς, μὲ ἐπαίνους καὶ εὐφημίας ὅλων τῶν διδασκά-
λων του, καὶ πολλῶν ἄλλων ἐκεῖ εὐρεθέντων σοφῶν ἀνδρῶν,
οἱ ὅποιοι ἔγιναν αὐτόπται καὶ αὐτήκοοι τῆς περὶ πυρετολο-
γίας θαυμαστῆς Θέσεως, γραμμένης ἀπὸ τὸν ἴδιον Λατινεῖς,
καὶ πλουτισμένης μὲ πλῆθος μαρτυριῶν καὶ σημειώσεων
ἀξιολόγων.

Τὴν Θέσιν ταύτην ἀφιέρωσεν εἰς τὸν ἐπιστήθιον του φίλον,
τὸν Δόμινον Βερνάρδον Κεοῦν (Bernard Keun), ἱερέα τῶν

ἐν Σμύρνῃ Ὀλλανδῶν, ἄνδρα ἐνάρετον, σοφὸν καὶ σεβάσμιον. (α)

2. Πρὶν ἀναχωρήσῃ διὰ τὸ Μονπολλιέρ, εἶχεν ὁ φιλόπονος Κοραΐς μεταφράσειν ἀπὸ τὴν Γερμανικὴν εἰς τὴν σημερινὴν ἡμῶν γλῶσσαν, καὶ ἐκδώσειν τὴν ἱερὰν Κατήχησιν τοῦ Πλάτωνος Μητροπολίτου τῆς Μόσχας, καὶ μίαν ἄλλην μικρὰν περιέχουσαν σύντομον ἱερὰν ἱστορίαν κατ' ἐρωταποκρίσιν.

3. Τὸ 1787 ἔτος, ἐξέδωκεν εἰς τὸ Μονπελλιέρ τὴν κλινικὴν ἱατρικὴν τοῦ Selle (Médecine clinique), τὴν ὁποίαν εἶχε μεταφρασμένην ἀπὸ τὴν Γερμανικὴν εἰς τὴν Γαλλικὴν γλῶσσαν, καθὼς καὶ ἄλλα τινὰ ἱατρικὰ συγγράμματα, μεταφρασμένα ἀπὸ τὴν Γερμανικὴν καὶ Ἀγγλικὴν εἰς τὴν Γαλλικὴν γλῶσσαν, καὶ ἐκδοθέντα ἔπειτα εἰς τοὺς Παρισίους.

Τὸ 1788 ἔτος, Μαΐου 24, ὁ κλεινὸς Κοραΐς ἐπέρασεν εἰς τὰς νέας Ἀθήνας, τοὺς Παρισίους, συνωδευμένος μὲ συστατικὰς ἐπιστολάς τῶν ἐν Μονπελλιέρ περιφήμων διδασκάλων τοῦ Broussonet, Grimaud καὶ Chaptal, διὰ τῶν ὁποίων οἰκειώθη μὲ τοὺς πρωτίστους τῶν σοφῶν καὶ ἐναρέτων τῆς Γαλλίας ἀνδρῶν.

Ὀλίγον ὕστερον ἔγινεν αὐτόπτης καὶ αὐτήκοος τῆς παραδόξου καὶ περιβοήτου πολιτικῆς μεταβολῆς τῶν Γάλλων, ἥτις ἀνεκάλυψεν ἀπροσδοκῆτως, ὅτι εἰς τὸ Γαλλικὸν ἔθνος ἐκρύπτετο μέγας ἀριθμὸς ἀνδρῶν φιλοσόφων.

(α) Εἰς τὴν νεαράν μου ἡλικίαν εὐτύχησα νὰ λάβω τὴν φιλίαν καὶ τὴν διδασκαλίαν τοῦ σεβασμίου καὶ ἐναρέτου Δόμινου Βερνάρδου Κεοῦν. Τὸν χρεωστῶ αἰώνιον εὐγνωμοσύνην, διὰ τὴν ὁποίαν εἰδείξεν εἰς ἐμὲ πατρικὴν εὐνοίαν, καὶ διὰ τὰ σοφὰ καὶ θαυμαστά παραγγέλματα, ὅσα ἤκουσα ἀπὸ τοῦ μελιόρβυτον αὐτοῦ στόμα! Ὁ ἐκδότης.

Ἡ μεταβολὴ αὕτη, καὶ ἡ πρὸ ὀλίγου συμβῆσα τῶν γονέων του ἀποδύωσις, παρεκίνησαν τὸν φιλόσοφον Κοραῆν νὰ διαμείνῃ εἰς τοὺς Παρισίους, ὅπου, χρηγοούμενος ἀπὸ ὅλα τὰ πρόσφορα μέσα, νὰ ἐκτελῇ τὸν ἐνάρτεον αὐτοῦ σκοπὸν, τῶν ὁμογενῶν του τὸν φωτισμόν.

Τῆς ἐκτελέσεως ταύτης μόνον προσφυῆς μέσον ἔκρινεν ὁ σοφὸς Κοραῆς τῶν Ἑλληνικῶν συγγραφέων τὴν ἔκδοσιν, μὲ σημειώσεις ἑλληνικάς, καὶ μὲ μακρὰ προλεγόμενα εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν, διὰ τὰ ἀναγινώσκονται, ὅχι μόνον ἀπὸ τοὺς σπουδαστὰς τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς ἰδιώτας.

Πρὶν ὅμως ἐγχειρισθῇ τὸ λαμπρὸν τοῦτο ἔργον, ἔπρεπε νὰ ἐκτελέσῃ ὅλων τῶν ἐν Μονπελλιέρ διδασκάλων του, καὶ ἐξαιρέτως τῶν ῥηθέντων Broussonet, Grimaud καὶ Chaptal, τὴν παράκλησιν.

Αὕτη ἦτο νὰ ἐκδώσῃ μὲ τὴν Γαλλικὴν μετάφρασιν τοῦ Ἱπποκράτους τὸ θαυμαστὸν σύγγραμμα, Περὶ ἀέρων, ὑδάτων, καὶ τόπων.

4. Τὸ ἐξέδωκε, κατὰ τὸ 1800 ἔτος, μὲ μακρὰ προλεγόμενα καὶ σημειώσεις Γαλλικάς.

Διὰ τὸ θαυμαστὸν τοῦτο πόνημα ἔλαβεν ὁ Κοραῆς μεγίστην φήμην εἰς ὅλην τὴν φωτισμένην Εὐρώπην· καὶ ἐδέχθη τὴν δεκαετῇ ἀμοιβὴν ἀπὸ τὰς ἰδίας χεῖρας τοῦ Ναπολέοντος, ἐπὶ θρόνου καθημένου, καὶ περικυκλωμένου ἀπὸ ὅλους τοὺς αὐλικούς, ἀπὸ τοὺς προφέτορας τοῦ Πανεπιστημίου, ἀπὸ ὅλας τὰς ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας, καὶ ἀπὸ τοὺς διαφόρους πρέσβεις τῶν βασιλέων.

5. Προλαβόντως (1799.) εἶχεν ἐκδόσειν τοὺς χαρακτῆρας

τοῦ Θεοφράστου, μετὰ τὴν Γαλλικὴν μετάφρασιν καὶ σημειώσεις.
6. Ἐκ διαταγῆς τοῦ μεγάλου Ναπολέοντος μετέφρασεν ὁ Κοραῆς εἰς τὴν Γαλλικὴν γλῶσσαν τὴν Γεωγραφίαν τοῦ Στράβωνος, ἔχων συνεργάτας τοὺς La Porte-du-Theil καὶ Gosselin.

Διὰ τὴν μετάφρασιν ταύτην ὁ σοφὸς Κοραῆς ἔλαβεν ἀπὸ τὸν μέγαν Ναπολέοντα σύνταξιν ἐτήσιον φρ. 2000—διὰ βίου, καὶ προσέτι δωρεὰν, ἐν ἀντίτυπον τῆς περιβολῆτου περιγραφῆς τῆς Αἰγύπτου, ἐκτιμώμεγον διὰ περίπου φρ. 6000.

7. Κατὰ τὸ 1801 ἔτος, ἐξέδωκε τὸ Σάλπισμα Πολεμιστήριον.

8. Κατὰ τὸ 1802, τὴν πρώτην ἔκδοσιν τῆς μεταφράσεως τοῦ Βεκκαρίου (ἐξέδωκε δεύτερον τὴν μετάφρασιν ταύτην κατὰ τὸ 1823 ἔτος).

9. Κατὰ τὸ 1803, ἐξέδωκε τὸ Γαλλιστὶ γραμμένον Ἰμνημα περὶ τῆς παρούσης καταστάσεως τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Ἑλλάδος, ἀφοῦ πρῶτον τὸ ἀνέγνωσεν εἰς τὴν τότε Ἑταιρίαν τῶν Ἀνθρωποτηρητῶν (des observateurs des hommes), οἱ ὅποιοι τὸ ἤκουσαν μετὰ θαυμασμὸν καὶ ἔκστασιν.

Mémoire sur l'état actuel de la civilisation de la Grèce.

10. Κατὰ τὸ 1804, ἐξέδωκε τοῦ Ἡλιοδώρου τὰ Αἰθιοπικά, μετὰ σημειώσεις Ἑλληνικὰς, καὶ προλεγόμενα εἰς τὴν σημερινὴν ἡμῶν γλῶσσαν.

11. Κατὰ τὸ 1805, διὰ δαπάνης τῶν Ζωσιμάδων, ἐξέδωκε τὸν Πρόδρομον τῆς Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης, μετὰ προλεγόμενα διεξοδικώτατα, εἰς ὄνομα Αὐτοσχεδίων Στοχασμῶν. Τὸ βιβλίον τοῦτο ἔκαμε κρότον μέγαν εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα.

12. Κατὰ τὸ 1807 ἐξέδωκε τὸν Ἰσοκράτην εἰς Τ. 2.
 Ἡ ἔκδοσις αὕτη ὑπερύψωσε τὴν δόξαν τοῦ
 Κοραῆ, μεταξὺ ὅλων τῶν σοφῶν ὁμογενῶν
 καὶ ἄλλογενῶν, οἱ ὅποιοι τὸν ὠνόμασαν
 ὁμοθυμαδὸν Πατριάρχην τῆς Ἑλληνικῆς
 Φιλολογίας, καὶ Πρῶτον μεταξὺ τῶν Κρι-
 τικῶν φιλοσόφων τῆς Εὐρώπης.
 Ἀκολουθῶς ἐξέδωκε κατὰ συνέχειαν,
13. τοὺς Παραλλήλους Βίους τοῦ Πλουτάρχου 6.
 14. τὴν Γεωγραφίαν τοῦ Στράβωνος 4.
 15. τὰ Πολιτικά τοῦ Ἀριστοτέλους 1.
 16. τὰ Ἠθικὰ Νικομάχεια τοῦ αὐτοῦ 1.
 17. τὰ Ἀπομνημονεύματα Ξενοφῶντος καὶ τὸν
 Γοργίαν τοῦ Πλάτωνος 1.
 18. τὸν λόγον Λυκούργου κατὰ Δεωκράτους 1.
 Ὅλοι Τόμοι δεκαεπτὰ, ὁμοῦ μὲ τὸν Πρό-
 δρομον τῆς Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης. Καὶ
 πρὸς τούτοις τὰ ἐξῆς, ὠνομασθέντα Πάρερ-
 γα τῆς Ἑλλ. Βιβλιοθήκης·
19. Πολυαῖνου Στρατηγηματικά 1.
 20. Μύθων Αἰσωπείων Συναγωγὴν 1.
 21. Ξενοκράτους καὶ Γαληνοῦ 1.
 22. Μάρκου Αὔρηλίου 1.
 23. Ὀνησάνδρου 1.
 24. Πλουτάρχου Πολιτικά 1.
 25. Ἐπικτήτου Ἐγχειρίδιον 1.
 26. Ἀρρίανου Διατριβαὶ 2.
 27. Ἀστεῖα Ἰεροκλέους 1.

28. Ἰλιάδος Ῥαψωδίας, Α. Β. Γ. Δ.	Τ. 4.
29. Συμβουλήν τριῶν Ἐπισκόπων	Ι.
30. Ἀντωνίου Κοραῆ Ὡδὴν εἰς Δαγεςῶ	Ι.
31. Συνέκδημον Ἱερατικὸν	Ι.
32. Ἄτακτα	5.(α)

Τοσαῦτα καὶ τοιαῦτα εἶναι τὰ πονήματα, ὅσα ἐπεξεργάσθη καὶ ἐξέδωκεν ἔτι ζῶν ὁ κλεινὸς Κοραῆς. Ὅλα μὲ μακρὰ Προλεγόμενα εἰς τὴν σημερινὴν ἡμῶν γλῶσσαν. Δὲν ἐπαριθμῶ ἄλλα πολλὰ συγγραμμάτεια ἀνώνυμα, τὰ πάντα συντείνοντα εἰς τῶν ὁμογενῶν τὴν ὠφέλειαν. Μετ' ὀλίγον θέλομεν ἰδεῖν πόσα ἄλλα ἀξιόλογα πονήματα εἶχεν ὁ ἴδιος προετοιμάσειν, ἀλλ' ἕως σήμερον μένουσιν ἀνέκδοτα.

Ὁ θαυμασὸς οὗτος ἀνὴρ ἔφθασε τὴν ἡλικίαν πέντε καὶ ὀγδοήκοντα ἐτῶν, καὶ ἐχαίρετο καλὴν ὑγείαν, ἐξ αἰτίας ἴσως τῆς αὐστηρᾶς διαίτης, τὴν ὁποίαν, ὡς σοφὸς καὶ ἄριστος ἰατρὸς, ἐφύλαττεν εἰς ὅλην του τὴν ζωὴν. Ταύτην βέβαια ἐφθόνησεν ἡ βάσκανος Μοῖρα, καὶ ἔφερεν ἀπροσδόκητον καὶ ἀπαραμύθητον δυστύχημα! Πίπτει ἀπὸ τὸ θρονίον του ὁ σεβάσμιος Κοραῆς, καὶ πληγόνεται καιρίως. Τρέχουν οἱ φίλοι του, καὶ οἱ ἄριστοι τῶν Παρισίων ἰατροὶ νὰ τὸν θεραπεύσωσιν· ἀλλ' εἰς μάτην! Ἦτον ὡς φαίνεται πεπρωμένον νὰ ἐκλείψῃ πάρωρα ὁ λαμπρὸς οὗτος φωστήρ, καὶ νὰ ἀφήσῃ τὴν φίλην του Ἑλλάδα εἰς λυπηρὸν καὶ ζοφερὸν πένθος!

Τὸ προησθάνθη ὁ γενναῖος Κοραῆς, καὶ ὡς ἀποχαιρετῶν

(α) Ὁ πέμπτος τόμος τῶν Ἀτάκτων μείνας ἀνέκδοτος, ἐξεδόθη ἔπειτα παρὰ τοῦ Φ. Φουρναράκη, μὲ παράρτημα, περιέχον τοὺς πίνακας ὧν τῶν λέξεων, ὅσαι εὕρισκονται καὶ εἰς τοὺς πέντε τόμους.

τὴν φίλην του Πατρίδα, ἐπρόφερε συχνὰ ἀπὸ στήθους, καὶ
 με ψυχὴν γαλιηναίαν, τὸν ἐξῆς Ψαλμὸν 136 τοῦ Δαβίδ.

- » Ἐπὶ τὸν ποταμὸν Βαβυλῶνος, ἐκεῖ ἐκαθίσταμεν καὶ ἐκλαύσαμεν, ἐν τῷ
 μνησθῆναι ἡμᾶς τῆς Σιών.
- » Ἐπὶ ταῖς ἱτέαις, ἐν μέσῳ αὐτῆς, ἐκρεμάσαμεν τὰ ὄργανα ἡμῶν,
- » Ὅτι ἐκεῖ ἐπηρώτησαν ἡμᾶς, ὕμνον ᾄσατε ἡμῖν ἐκ τῶν ᾠδῶν Σιών.
- » Πῶς ἄσωμεν τὴν ᾠδὴν Κυρίου ἐπὶ γῆς ἀλλοτρίας;
- » Ἐὰν ἐπιλάβωμαί σου Ἱερουσαλὴμ, ἐπιλησθεῖν ἡ δεξιὰ μου. Κολληθεῖν ἡ
 γλῶσσά μου τῷ λάρυγγί μου, ἔὰν μὴ σου μνησθῶ.
- » Ἐὰν μὴ προανατάξωμαι τὴν Ἱερουσαλὴμ, ὡς ἐν ἀρχῇ τῆς εὐφροσύνης μου.
- » Μνησθητι Κύριε τῶν υἱῶν Ἐδὼμ, τὴν ἡμέραν Ἱερουσαλὴμ,
- » Τῶν λεγόντων, ἐκκενοῦτε, ἐκκενοῦτε ἕως τῶν θεμελίων αὐτῆς.
- » Θυγάτηρ Βαβυλῶνος ἡ ταλαίπωρος, μακάριος ὅς ἀνταποδώσει σοι τὸ
 ἀνταπόδομά σου, ὃ ἀνταπέδωκας ἡμῖν.
- » Μακάριος ὅς κρατήσῃ καὶ ἐδαφιεῖ τὰ νήπιά σου πρὸς τὴν πέτραν.

Τὴν 9. Ἀπριλίου, 1833, μετέβη ὁ Κοραῆς εἰς τὴν αἰω-
 νίαν Μακαριότητα. Τὸν θρηνεῖ ἡ Ἑλλὰς, μὴν ἔχουσα πλεον
 τὸν ἀγαθὸν αὐτῆς υἱόν, τὸν σοφὸν καὶ ἐνάρετον σύμβουλον
 τῶν λοιπῶν αὐτῆς τέκνων! Τὸν θρηνεῖ ἡ φωτισμένη Εὐρώπη,
 στερουμένη ἐνὸς τῶν ἀξιολόγων αὐτῆς φωστήρων! Τὸν θρη-
 νεῖ τὸ ἀνθρώπινον γένος ὅλον, ὡς ἄνδρα, ὅστις ἐπέραςεν ὅλην
 του τὴν ζωὴν, ἐργαζόμενος καὶ διδάσκων τὴν Εὐσέβειαν καὶ
 τὴν Δικαιοσύνην!

Ἐκτελέσθη ἡ κηδεία του με λαμπρὰν καὶ ἀξιοθέατον πα-
 ράταξιν. Διάφοροι ἐκ τῶν ἐκεῖ εὐρεθέντων φιλομούσων ὁμο-
 γενῶν καὶ ἀλλογενῶν ἐπρόφεραν λόγους ἐπιταφίους καὶ ἐγ-
 χωμιαρτικούς.

Ἐνταφιάσθη εἰς τὸ πολυένδριον τῶν Παρισίων, πλησίον εἰς
 τὸν τάφον τοῦ περικλεοῦς φίλου του Φ. Θυρώτου (F. Thurot),
 ὅπου, διὰ τῆς συνεργείας τῶν τριῶν ἐπιτρόπων τοῦ Κοραῆ,

(18')

ἀνηγέρθη μνημεῖον εὐπρεπές, μετὰ τὴν ἐξῆς ἐπιτύμβιον ἐπι-
γραφὴν, παραγγελθεῖσαν ἀπὸ τὸν ἴδιον.

ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ ΚΟΡΑΗΣ

ΧΙΟΣ

ΥΠΟ ΞΕΝΗΝ ΜΕΝ

ΙΣΑ ΔΕ ΤΗΙ ΦΥΣΑΣΗΙ Μ' ΕΛΛΑΔΙ

ΠΕΦΙΔΗΜΕΝΗΝ ΓΗΝ

ΤΩΝ ΠΑΡΙΣΙΩΝ

ΚΕΙΜΑΙ

Ἐλπίζω, ὅτι οἱ φιλόκαλοι καὶ φιλόμουσοι Ἕλληνες θέλουν,
μίαν ἡμέραν, μετακομίσειν ἀπὸ τοὺς Παρισίους εἰς τὴν Ἑλ-
λάδα τὴν κόνιν τοῦ μακαρίου Κοραῆ, καὶ τὴν καταθέσειν εἰς
λαμπρὸν καὶ περίελεπτον Μουσῳλεῖον, πρὸς δύξαν αἰῶνιον
τῶν εὐγνωμονούντων Ἑλλήνων.

Ὁμοιότητα μεγάλην ἔχει ἡ ζωὴ τοῦ μακαρίου Κοραῆ, μετὰ
τὴν ζωὴν τοῦ θεοῦ Σωκράτους. Καθὼς ὁ θεὸς οὗτος ἀνὴρ,
ἀπαράλλακτα καὶ ὁ Κοραῆς, ἐπέρασε τὸν βίον του ὅλον, δι-
δάσκων καὶ νοουθετῶν τὰ συμφέροντα τῶν ὁμογενῶν του.

Τὴν ἔνδοξον πενίαν ἀπὸ τὸν ἄδοξον πλοῦτον ἐπροτίμησεν
ὁ Σωκράτης· τὸ αὐτὸ ἠκολούθησε καὶ ὁ Κοραῆς.

Κατεδίωξαν τὸν Σωκράτην οἱ σοφισταί, καὶ τὸν διέβαλαν
ὡς ἄθεον ὁ Ἄνυτος καὶ ὁ Μέλिटος· δὲν ἔμεινεν οὐδ' ὁ Κοραῆς
ἀνεπηρέαστος ἀπὸ τοιαύτην καταδρομὴν καὶ διαβολήν.

Τοῦ μὲν Σωκράτους τὰ θαυμαστά παραγγέλματα διατη-
ροῦνται εἰς τὰ ἀθάνατα συγγράμματα τοῦ Πλάτωνος καὶ

Ξενοφώντος· τοῦ δὲ Κοραῆ αἱ πατρικαὶ νοθεσίαι σώζονται εἰς τὰ ἴδια αὐτοῦ πονήματα, εἰς τὰ ὅποια βασιλεύουν ὅλαι αἱ Χάριτες τῶν ἐνδόξων συγγραφέων Ἑλλήνων.

Κατὰ τὴν ὁλόγραφον τοῦ Κοραῆ Διαθήκην (α), ἀφίνει εἰς τὸ γυμνάσιον τῶν Χίων τὴν πλουσίαν καὶ βαρύτιμον αὐτοῦ Βιβλιοθήκην, καὶ τὰ ἀκόλουθα αὐτοῦ πονήματα, χειρόγραφα καὶ ἀνεπεξέργαστα.

- Ἀρ. 1. Adnotationis in Athæneum.
 2. Notes sur Eschyles.
 3. Ἰλιάδος Ῥαψωδία Ε, ἕως τὸν 250 στίχον.
 4. Σημειώσεις εἰς τὸν Ἀθηναῖον καὶ Ἡρόδοτον.
 5. Ὑλη Λεξικοῦ Γαλλογραικικοῦ.
 6. Ὑλη Λεξικοῦ Γαλλογραικικοῦ.
 7. Γραμματικαὶ Σημειώσεις.
 8. Ἰσον τῶν σταλθέντων σημειώσεων εἰς E. Barcker,
 διὰ τὴν νέαν ἔκδοσιν Λεξικοῦ Hederius.
 9. Ἐξηγήσεις εἰς τὸν Ἀπολλώνιον περὶ συντάξεως.
 10. Γαλληνοῦ εἰς τὸ περὶ χυμῶν Ἱπποκράτους, σελ.
 1—401, (κείμενον) σελ. 1—72 σημ. σελ.
 1—170 ἀντίγραφον.
 11. Ἀρεταίου μετάφρασις Γαλλικῆ, ἀδιόρθωτος καὶ
 ἀτελής, σελ. 1—407.
 12. Σημειώσεις εἰς τὸ προσωρινὸν Πολίτευμα τῆς Ἑλ-
 λάδος.
 13. Observationes miscelanæ, pag. 1—905.

(α) Εἰς τὴν Διαθήκην ταύτην διορίζει ὁ Κοραῆς ἐπιτρόπους καὶ ἐκτελε-
 στὰς τὸν Ἀλέξανδρον Κοντόσταυλον, τὸν Νικόλαον Ζ. Βλάστην, καὶ Ἰ. Ρώταν.

14. Idem sine paginatione.
15. Idem in Athæneum, pag. 1—139.
16. Λεξικολογία.
17. Μετάφρασις Ἡροδότου εἰς τὸ Γραικικόν, σελ. 1—1250, ἕως τὸν παράγραφον 56 τοῦ 5'. βιβλ.
18. Ἀφορισμῶν Ἱπποκράτους, μετάφρασις Γαλλικῇ, ἀδιόρθωτος καὶ ἀτελής, pag. 1—241.
19. Plus l'art de la médecine pag. 1—10, et une table, le tout incomplet.
20. Κείμενον καὶ σημειώσεις εἰς τὸ περὶ διαίτης ὀξέων, καὶ εἰς τὸ περὶ ἀρχαίας ἱατρικῆς τοῦ Ἱπποκράτους, σελ. 116 τὸ κείμενον, αἱ σημ. σ. 117 — 408.
21. Σημειώσεις κατὰ Γαληνοῦ ἐκ τῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων, σελ. 1—1067.
22. Ἔτι τινὲς σημειώσεις εἰς τὰ συγγράμματα τοῦ Ἱπποκράτους, σελ. 1—21.
23. Γραμματικὴ τῆς Γραικικῆς γλώσσης ἀτελείωτος.
24. Collations des manuscrits Grecs, pag. 1—84.
25. Στίχοι Ἰωάννου Τρέτζου 1—141.
26. Περὶ μέτρων, σελ. 1—48.
27. Σχόλεια εἰς τὸ Ἀπολλωνίου περὶ συντάξεως, σελ. 1—24.
28. Λεξικολογία ἀπὸ τὸ Ἑλληνικὸν εἰς τὸ Γραικικόν.
29. Λεξικὸν διαφόρων Συγγραφέων εἰς τὸν Ἱπποκράτην.
30. Adnotationes in varios Autores Græcos.
31. Ἄλλη Λεξικολογία ἀπὸ τὸ Ἑλληνικὸν εἰς τὸ Γραικικόν.

Ἐκτὸς τῶν πολυαρίθμων καὶ ἀξιολόγων τούτων πονημάτων, ὁ Κοραῆς ἔχει πλῆθος ἀπειρον σημειώσεων ἱατρικῶν, φιλολογικῶν, ἠθικῶν καὶ πολιτικῶν, γραμμένων ἀπὸ τὸν ἴδιον εἰς τὰ περιθώρια τῶν βιβλίων, ὅσα περιέχει ἡ πολυτιμος αὐτοῦ βιβλιοθήκη· ἐξαίρέτως τῶν κλασικῶν συγγραφέων Ἑλλήνων καὶ Λατίνων· καὶ προσέτι τῶν Λεξικῶν τοῦ Ἡσυχίου, Σουΐδα, Ἐνρίκου Στεφάνου, Σνεϊδέρου, Σομαυέρα, τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας, κ.λ. Ἀπορεῖ τις πῶς ἡ ἀνθρώπινος ζωὴ φθάνει νὰ ἐκτελεσθῶσι τσαῦτα καὶ τοιαῦτα πονήματα! Καὶ μ' ὅλα ταῦτα ὁ θαυμάσιος οὗτος ἀνὴρ ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας, μέχρι τῆς ἀποβιώσεως, ἠκολούθη μὲ τοὺς εἰς ὅλον τὸν φωτισμένον κόσμον εὕρισκομένους φίλους του, ἐπιστολικὴν κοινωνολογίαν τοιαύτην, ὥστε, ἂν ἐσυνάζοντο εἰς ἓν ὅλοι τοῦ αἰ ἐπιστολαὶ, ἐδύναντο νὰ σχηματίσωσιν ὁλόκληρον βιβλιοθήκην.

Τῆς ὁλοκληρίου ταύτης συλλογῆς ἡ ἐκδοσις ἤθελεν εὐαρεστήσειν τοὺς φιλομούσους ὁμογενεῖς τόσον μᾶλλον, ὅσον τοῦ Κοραῆ τὸ ἐπιστολικὸν ὕφος, καὶ διὰ τὸ λεκτικὸν καὶ διὰ τὸ πραγματικόν, εἶναι ἀμίμητον.

Ἀλλ' ἐπειδὴ φαίνεται κατὰ τὸ παρὸν δύσκολος, ἡ μᾶλλον ἀδύνατος ἡ ὁλόκληρος συναγωγὴ ὅλων τῶν ἐπιστολῶν τούτων, νομίζω ὅτι ἐκπληροῦ χρέος ἱερὸν εἰς τὸ γένος ὁ ἐκδίδων καὶ ἐκείνας ὅλας, ὅσας ἐξ αὐτῶν ἔχει, ἢ δύναται νὰ ἀπολαύσῃ.

Τριάκοντα ἔτη κατὰ συνέχειαν εὐτύχησα νὰ ἔχω μὲ τὸν ἐνδοξον Κοραῆν φίλιαν στενὴν, καὶ ἀκατάπαυστον ἐπιστολικὴν κοινωνολογίαν. Διὰ τοῦτο ἔχω ἱκανὰς ἐπιστολάς του, γραμμένας πρὸς ἐμὲ, καὶ πρὸς ἄλλους αὐτοῦ φίλους. Εἰς ὅλας αἰσθάνεται

τις καὶ θαυμάζει τὸ γλαφυρὸν, τὸ κομψὸν, τὸ χαρίεν ὕφος τοῦ θαυμασίου τούτου ἀνδρὸς, τὸ ὁποῖον καταθέλγει τὴν ψυχὴν, ὅχι μόνον διὰ τὸ λεκτικόν, ἀλλ' ἔτι πλέον διὰ τὸ πραγματικόν, διαλαμβάνον ἀξιόλογα καὶ θαυμαστὰ παραγγέλματα περὶ ἠθικῆς, πολιτικῆς, φιλολογίας κ.λ.

Ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τούτων ἐκδίδω μόνον τὸ Ἀπάνθισμα, χωρὶς νὰ παραμελήσω οὐδὲ τὴν παραμικρὰν ῥῆσιν, ἥ ἔκφρασιν, εὐάρεστον, κατ' ἐμὴν ιδέαν, εἰς τοὺς φιλοκάλους Ἕλληνας, ὅσοι ἀγαποῦν τὸν καλλωπισμὸν καὶ τὴν εὐφράδειαν τῆς σημερινῆς ἡμῶν γλώσσης.

Τῶν ἐπιστολῶν τάξιν χρονολογικὴν δὲν ἐφύλαξα, οὐδὲ διατάξιν, κατὰ τοῦ πραγματικοῦ τὴν ὕλην. Τοιούτου βιβλίου τὸ μικτὸν καὶ ποικίλον ἀποτελοῦν, ὡς νομίζω, γλυκυτέραν τὴν ἀνάγνωσιν.

Θέλει παρατηρήσῃν ὁ νόημων ἀναγνώστης, ὅτι εἰς ταύτας ὅλας τὰς ἐπιστολάς, καθὼς καὶ εἰς ὅλα τὰ ἄλλα πονήματα, ὅσα ἔγραψεν ὁ θαυμάσιος Κοραΐς, ὁ πρῶτος καὶ κύριος αὐτοῦ σκοπὸς εἶναι τῶν ὁμογενῶν του ὁ φωτισμὸς, καὶ τῆς προγονικῆς ἡμῶν δόξης ἡ ἀνάκτησις. Τοιοῦτον ἐθνουσιασμὸν εἶχεν ὁ ἐνδοξὸς οὗτος ἀνὴρ ὑπὲρ τῆς δόξης τῆς πατρίδος, ὥστε παντοῦ, καὶ ὅπου ἔπρεπεν, ἐσπούδαζε νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι μὲ τὸ φῶς τῶν παλαιῶν ἡμῶν προγόνων ἐφωτίσθησαν οἱ σημερινοὶ τῆς Εὐρώπης σοφοί· καὶ ὅτι μετὰ τὸ ὅλων τῶν ἄλλων ἔθνων, μόνοι οἱ Ἕλληνες ἀνέλαβαν καὶ ἀνέκτισαν ἀφ' ἑαυτῶν τὴν ποτὲ ἀπολεσθεῖσαν τῆς ἀληθοῦς φιλοσοφίας λαμπάδα.

Χαίρεται βέβαια σήμερον ἡ μακαρία αὐτοῦ ψυχὴ, ἰσταμένη ἀοράτως, καὶ βλέπουσα, ὅτι ἡ λαμπὰς αὕτη φωτίζει ὅλην τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα, ὅπου βασιλεύει ὁ δικαιοτάτος

ἡμῶν ἀναξ, Ὄθων ὁ Α. καὶ ἐπιμελεῖται μὲ πατρικὴν στοργὴν τῶν νέων Ἑλλήνων τὸν φωτισμὸν, συστήνων παντοῦ, καὶ ἐξαιρέτως εἰς τὰς κλεινὰς Ἀθήνας, φροντιστήρια, γυμνάσια, καὶ Πανεπιστήμια. Πλῆθος νέων Ἑλλήνων συρρέουσιν εἰς αὐτὰ, ὡς αἱ μέλισσαι εἰς τὰ ἄνθη, διὰ νὰ συνάξωσι τὸ μέλι τῆς ἀληθοῦς φιλοσοφίας, καὶ νὰ τὸ διαδώσωσιν ἕκαστος εἰς τὴν φίλην αὐτοῦ πατρίδα.

Λαμπρὸν καὶ ἑνδοξὸν στάδιον τρέχετε, ὦ νέοι Ἕλληνες ! Ὅλων τῶν φρονίμων ἀνθρώπων, ὁμογενῶν καὶ ἄλλογενῶν, οἱ ὀφθαλμοὶ ἀτενίζονται πρὸς σᾶς, διὰ νὰ ἴδωσιν ἂν τὸ διατρέξετε μὲ τιμὴν καὶ δόξαν, ἂν ἀναφανῇτε τῶν ἐνδόξων ἡμῶν προγόνων ἄξιοι ἀπόγονοι, καὶ νὰ σᾶς στεφανώσωσιν ἔπειτα μὲ ἐπαίνους καὶ μακαρισμοὺς, ἄξιους τῶν προτερημάτων σας. Τοιοῦτους ἐπαίνους καὶ μακαρισμοὺς σᾶς εὐχεται ὁ φίλος τῆς εὐδαιμονίας σας.

ΙΑΚΩΒΟΣ ΡΩΤΑΣ.

Ἐν Ἀθήναις, 20 Δεκεμβρίου, 1838.

Εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου ἁγίου ἁγίου
ἐκ τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου ἁγίου ἁγίου
ἐκ τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου ἁγίου ἁγίου
ἐκ τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου ἁγίου ἁγίου
ἐκ τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου ἁγίου ἁγίου
ἐκ τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου ἁγίου ἁγίου
ἐκ τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου ἁγίου ἁγίου
ἐκ τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου ἁγίου ἁγίου

Ἐκ τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου ἁγίου ἁγίου
ἐκ τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου ἁγίου ἁγίου
ἐκ τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου ἁγίου ἁγίου
ἐκ τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου ἁγίου ἁγίου
ἐκ τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου ἁγίου ἁγίου
ἐκ τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου ἁγίου ἁγίου
ἐκ τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου ἁγίου ἁγίου
ἐκ τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου ἁγίου ἁγίου

Ἐκ τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου ἁγίου ἁγίου

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΩΤΗ.

*Πρὸς τοὺς φιλοπάτριδας Προεστῶτας τῆς Πελοποννήσου,
καὶ τῆς λοιπῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος.*

Ἑλεύθεροι Ἕλληνες!

Ἄν καὶ τὸ βαθύ μου γῆρας καὶ ἡ εὐνοια, τὴν ὁποίαν εὐτύ-
χησα νὰ ἀπολαύσω ἀπὸ πολλοὺς ὁμογενεῖς, δικαιολογῶσι
τρόπον τινὰ τὴν τόλμην νὰ συμβουλευσω τοὺς ἀδελφούς μου,
σᾶς παρακαλῶ ὁμως νὰ μὴ κρίνετε ὡς συμβουλήν τὴν παροῦ-
σαν μου ἐπιστολήν. Ἑλεύθεροι ὄντες, στοχασθῆτέ με ὡς συμ-
πολίτην ἐλεύθερον, ὅστις, ἂν εὐρισκόμεν μεταξὺ σας, εἶχα τὸ
πολιτικὸν δίκαιον νὰ συνεκκλησιάσω μὲ σᾶς, καὶ νὰ φανερώ-
σω εἰς κοινοβουλευτικὸν συνέδριον, ὡς καὶ πᾶς ἄλλος πολί-
της, τὴν γνώμην μου.

Μὲ ἀπαρηγόρητον θλίψιν τῆς ψυχῆς μου, φίλοι ὁμογενεῖς,
ἀκούω ὅτι, ἀφοῦ κατεπολεμήσατε γενναίως τοὺς ἀγρίους
τυράννους τῆς Ἑλλάδος, πολεμεῖσθε τώρα ἀπὸ ἀσυγκρίτως
ἀγριωτέραν τυραννίαν, τὴν τυραννίαν τῶν παθῶν. Κακὸν μέγα,
δυστυχία ἀξιοθρήνητος, κοινὴ ὁμως εἰς ὅλας τὰς μεγάλας
μεταβολὰς τῶν ἐθνῶν. Καὶ ἡ ἱστορία ἀρκετὰ μᾶς διδάσκει,
καὶ τὰ συμβαίνοντα εἰς πολλὰ τῆς φωτισμένης Εὐρώπης ἔθνη
ἀπὸ τριάκοντα ἔτη μέχρι τῆς σήμερον δὲν μᾶς συγχωροῦν νὰ
διστάσωμεν, ὅτι τὰ ἀχώριστα ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινον φύσιν πά-
θη τότε μάλιστα βράζουν καὶ ταράσσονται, ὅτε μεταβαίνουν

οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ παλαιὰν εἰς νέαν κατάστασιν, εἴτε πολιτικὴν, εἴτε θρησκευτικὴν· καὶ πολὺ πλέον, ὅταν ἡ νέα κατάστασις ᾖ εὐδαιμονεστέρα τῆς παλαιᾶς. Διὰ τί τοῦτο; Διότι ὅσοι μὲν ἐκέρδαιναν ἀπὸ τὰ παράνομα προνόμια τῆς προτέρας καταστάσεως, καὶ ἐφαντάζοντο ὅτι ἦσαν παρὰ τοὺς ἄλλους εὐδαιμονέστεροι, διότι ἦσαν ἀδικώτεροι, τὰ αὐτὰ ἄνομα προνόμια ἐπιθυμοῦν νὰ φυλάξωσι καὶ εἰς τὴν παρούσαν, καὶ, ἂν δυνατόν, νὰ τὰ αὐξήσωσιν, οὐδὲ καταδέχονται νὰ συμμερισθῶσιν ἰσονόμως καὶ ἀδελφικῶς τὴν εὐδαιμονίαν μὲ τοὺς ἀδελφούς των· ὅσοι δὲ πάλιν ὑπέφεραν ὅλα τὰ κακὰ τῆς παλαιᾶς καταστάσεως, οὐδ' αὐτοὶ εὐχαριστοῦνται εἰς τὴν νέαν, ἂν δὲν τοὺς κάμῃ πάραυτα ἀντὶ πτωχῶν πλουσίου, ἀντὶ ἀδυνάτων δυνατοῦς, ὥς νὰ ᾗτο πρᾶγμα ζηλωτὸν νὰ ἀποκτᾶται δύναμις ἢ πλοῦτος, χωρὶς δικαιοσύνην.

Ἄλλ' ἐὰν εἰς τοὺς φωτισμένους τῆς Εὐρώπης λαοὺς αἱ πολιτικαὶ μεταβολαὶ ἐγέννησαν ταραχὰς καὶ διχονοίας, εἴχαν ὅμως καὶ ἀπολογίαν τινὰ οἱ διχονοοῦντες. Εἰς αὐτοὺς, καὶ ὅταν ἀκόμη ἐδεσπόζοντο ἀπὸ βασιλεῖς ἀπολύτους, καὶ οἱ δυνατοὶ των ἦσαν ἀληθῶς δυνατοὶ, καὶ οἱ πλούσιοί των πλούσιοι, ἐπειδὴ δὲν ἐφοβοῦντο οὔτε τὴν δύναμιν, οὔτε τὸν πλοῦτον νὰ στερηθῶσιν ἀπὸ τὸν δεσπότην, ἐνόσω δὲν ἐπαράβαιναν τοὺς νόμους τοῦ δεσπότη. Κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον, οὐδ' οἱ πτωχοὶ των καὶ ἀδύνατοι ἐξουθενώθησαν τόσαν, ὥστε νὰ ἀποκλεισθῶσιν ἀπὸ πᾶσαν ἐλπίδα καλῆτέρας τύχης.

Ἡμεῖς ὅμως, ἐλευθερωθέντες ἀπὸ τοιοῦτον ἄγριον τυράννον, ὁποῖαν ἀπολογίαν ἔχομεν τῆς διχονοίας μας; τὰς ἀπολαύσεις πλοῦτος καὶ δυνάμεως, τὰς ὁποίας ἀπέλαυσαν τινὲς ἐξ ἡμῶν; Ἄλλ' ὁ ἄνομος ζυγὸς τοῦ τυράννου μᾶς ἐβάρυνεν ὅλους ἐπίσης. Αὐτὸς « οὐκ ἐθαύμασε πρόσωπον πρεσβύτου, οὐδὲ νέον ἐλέησεν » ὥς λέγει ὁ προφήτης, οὐδὲ διακρίσιν ἄλλην μεταξὺ

δυνατοῦ καὶ ἀδυνατοῦ, πτωχοῦ καὶ πλουσίου ἔκαμνε, πλὴν ὅτι ἡ μαιφόνος του μάχαιρα ἐθέριζε μάλιστα τῶν δυνατῶν καὶ πλουσίων τὰς κεφαλὰς. Δύναμις καὶ πλοῦτος χωρὶς ἐλευθερίαν εἶναι κατάρρα πλέον παρὰ εὐλογία τοῦ Θεοῦ· εἰς μόναν τὰ ἐλεύθερα ἔθνη ἐμπορεῖ νὰ εὐδαιμονήσῃ ὁ πλούσιος καὶ δυνατὸς, ἐὰν μεταχειρισθῇ τὴν δύναμιν καὶ τὸν πλοῦτον εἰς τὴν κοινὴν τῶν συμπολιτῶν εὐδαιμονίαν, ἐὰν ὁμονῇ μὲ τοὺς συμπολίτας ὡς μ' ἀδελφούς, ἐὰν ὑποτάσσεται μ' αὐτοὺς εἰς τὸν ἱερὸν τῶν νόμων ζυγόν, ζυγὸν ἐλαφρόν, ὡς τὸν ζυγὸν τοῦ Χριστοῦ· ἐπειδὴ οἱ δίκαιοι νόμοι ἄλλο βάρυς δὲν ἐπιβάλλουν παρὰ τὴν ἰσονομίαν, ἤγουν τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀδελφικὴν ἀγάπην, τὴν ὁποίαν ἐπιβάλλει καὶ τοῦ Εὐαγγελίου ὁ ζυγός.

Πιστεύσατέ μου, φίλοι ὁμογενεῖς, ἡ μᾶλλον πιστεύσατε τῆς ἱερᾶς ἡμῶν θρησκείας τοὺς χρησμούς. Τὴν ἀπρὸς δόχτην ταύτην μεταβολὴν τῆς κοινῆς ἡμῶν πατρίδος, ἂν ἐπιθυμήτε νὰ γένῃ μεταβολὴ εἰς τὸ καλόν, πρέπει νὰ τὴν θεωρήσετε ὅχι μόνον ὡς πολιτικὴν, ἀλλὰ καὶ ὡς θρησκευτικὴν μεταβολήν. Τί τολμᾶς νὰ ἐκφωνήσῃς, γηραιέ! Τὴν θρησκείαν μας νὰ μεταβάλωμεν! Ναί, φίλοι ὁμογενεῖς, τὴν θρησκείαν μας, ὅχι ὅμως τὰ ἱερά της δόγματα. Αὐτὰ εἶναι ὀρθὰ, καὶ δι' αὐτὰ ὀνομαζόμεθα καὶ ὀρθόδοξοι. Ἀλλ' ἡ θρησκεία δὲν στέκει μόνον εἰς τὰ δόγματα· ὁ στερεώτερος αὐτῆς θεμέλιος εἶναι ἡ πρὸς ἀλλήλους ἀγάπη, ἡ εἰς τοὺς αὐτοὺς νόμους χωρὶς προνόμια κοινὴ πάντων ὑποταγή. Ὄταν αὐτὴ λείπῃ, ἡ οἰκοδομὴ τῆς θρησκείας σαλεύεται, ὡς οἰκοδομὴ κτισμένη εἰς τὴν ἄμμον καὶ ὅχι εἰς τὴν πέτραν. Ταῦτα, φίλοι ἀδελφοί μου, δὲν εἶναι τῆς κεφαλῆς μου λόγια· σᾶς λέγω ὅσα ἔγραψεν ὁ Ἀπόστολος τῶν Ἑλλήνων εἰς τοὺς Ἑλληνας Κορινθίους, μετὰ διακόσια σχεδὸν ἔτη ἀπὸ τῆς καταστροφῆς τῶν.

Οἱ Ἕλληνες ἔπαθαν, διὰ τὰς διχονοίας των, τὴν δυστυχεστάτην ἀπ' ὅλας τὰς πολιτικὰς μεταβολὰς, τὴν στέρησιν λέγω τῆς προγονικῆς αὐτονομίας καὶ ἰσονομίας, κ' ἐδέθησαν εἰς τὸν ζυγὸν τῶν Ῥωμαίων, ὅστις ἔμελλε νὰ φέρῃ ἔπειτα τὸν βαρύτετον ζυγὸν τῶν Γραικορωμαίων αὐτοκρατόρων, καὶ τελευταῖον τὸν ὁποῖον σήμερον ἀπετινάζατε ἀνυπόφορον ζυγὸν τῶν Τούρκων. Καὶ τῆς ἀθλίας ταύτης μεταβολῆς οἱ Κορίνθιοι μάλιστα ἐγεύθησαν τὰ πικρότερα κακὰ· ὁ νικῆσας αὐτοὺς Ῥωμαῖος στρατηγός, ἄνθρωπος καὶ τὴν βαρβαρότητα καὶ τὴν ἀγριότητα ἀληθινὸς Τοῦρκος, μὴν ἀρκοῦμενος νὰ λεηλατήσῃ τὰ πολυτιμα τῶν τεχνῶν ἔργα, τῶν ὁποίων τὴν ἀξίαν δὲν ἐκαταλάμβανεν, ἐπυρπόλησε καὶ τὴν πόλιν, ἐφόνευσε τοὺς Κορινθίους ἐπώλησε τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα των· καὶ δι' ἀμοιβὴν τῆς τόσης ἀγριότητος ἐτιμήθη ἐπιστρέφων εἰς τὴν Ῥώμην ἀπὸ τοὺς ἐπιθυμητάς τῶν ἀλλοτρίων Ῥωμαίους μὲ τὸ ἐπώνυμιον ἈΧΑΪΚΟΣ.

Οἱ σωθέντες ὅμως νέοι Κορίνθιοι λησμονήσαντες, ὅτι διὰ τὰς διχονοίας, τὰς διχοστασίας καὶ τὰς ἔριδας τῶν γονέων των κατεστάθησαν ἀντ' ἐλευθέρων δοῦλοι τῶν Ῥωμαίων, τὰς αὐτὰς διχονοίας ἀνενέωσαν καὶ ἐφύλαξαν ἐπὶ τρίτην καὶ τετάρτην γενεάν, ἕωσού μετὰ διακόσια σχεδὸν ἔτη τῆς πολιτικῆς καταστροφῆς των εὐηγγελίσθη εἰς αὐτοὺς ὁ ἀπόστολος Παῦλος σωτήριον ἄλλην θρησκευτικὴν μεταβολήν, ἥτις ἀποβάλλει πᾶσαν ἀδικίαν, καὶ στηρίζεται, ὡς καὶ πᾶσα νόμιμος κοσμικὴ πολιτεία, εἰς τὴν ἰσονομίαν. Ἀναγνώσατε, παρακαλῶ σας, φίλοι ὁμογενεῖς, μὲ τὴν πρέπουσαν προσοχὴν τὴν πρώτην τοῦ Παύλου πρὸς Κορινθίους ἐπιστολὴν, διὰ νὰ πληροφορηθῆτε, ὅτι ἡ πολιτικὴ διαγωγὴ τοῦ ἀληθινοῦ χριστιανοῦ δὲν πρέπει νὰ διαφέρει τίποτε ἀπὸ τὴν θρησκευτικὴν· τὴν αὐτὴν βάσιν καὶ τὸν αὐτὸν θεμέλιον ἔχουν καὶ αἱ δύο, τὴν

ἰσονομίαν, ἤγουν τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀγάπην, καὶ πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἀποβλέπουν τὴν κοινὴν εὐδαιμονίαν τῶν πολιτευομένων.

Οὐδ' ἡ σωτήριος ὁμῶς αὕτη διδασκαλία ἔσχυσε νὰ διορῇ ὥσῃ τοὺς Κορινθίους καὶ νὰ τοὺς ὑποτάξῃ εἰς τὸν ζυγὸν τῆς ἀδελφικῆς ἰσονομίας· ἀλλὰ καθὼς ἦσαν, ἐλεύθεροι ὄντες, κακοὶ πολῖται, καὶ μετ' ἔπειτα κακοὶ δοῦλοι τῶν Ῥωμαίων, οὕτως ἠθέλησαν νὰ φανῶσι καὶ χριστιανοὶ κακοὶ, διαιρεθέντες εἰς αἰρέσεις καὶ φατρίας, καὶ, τὸ ταλμηρότερον, καυχώμενοι ὅτι εἶχαν φατριάρχας αὐτοὺς τοὺς ἀποστόλους. Ὁ Παῦλος τοὺς ἔλεγεν. « Εἴτε Παῦλος, εἴτε Ἀπολλῶς, εἴτε Κηφᾶς »
 » πάντα ὑμῶν ἐστίν· ὑμεῖς δὲ Χριστοῦ· Χριστὸς δὲ Θεοῦ. »
 καὶ αὐτοὶ ἐφώναζαν, « Ἐγὼ μὲν εἰμι Παύλου· ἕτερος δὲ, ἐγὼ « Ἀπολλῶς κ. τ. λ. » Ὁ Παῦλος τοὺς ἐδίδασκεν, ὅτι ἡ χριστιανικὴ πολιτεία εἶναι ἐν σῶμα, διηρημένη εἰς διάφορα μέλη, ἰσόνον ὅλα, ἐπειδὴ ὅλα εἶναι ἐπίσης ἀναγκαῖα εἰς συμπλήρωσιν τοῦ σώματος. Πολλὰ μὲν μέλη, ἐν δὲ σῶμα. Οὐ δύναται δὲ ὀφθαλμὸς εἰπεῖν τῇ χειρὶ· ΧΡΕΙΑΝ ΣΟΥ ΟὔΚ ἔχω· ἢ πάλιν « ἡ κεφαλὴ τοῖς ποσί· ΧΡΕΙΑΝ ἱμῶν ΟὔΚ ἔχω. » Ἀλλὰ πολλῶ μᾶλλον τὰ δοκοῦντα μέλη τοῦ σώματος ἀσθενέστερα ὑπάρχειν, ἀναγκαῖά ἐστι, καὶ ἃ δοκοῦμεν ἀτιμότερα εἶναι μέλη τοῦ σώματος, τούτοις τιμὴν περισσοτέραν περιτίθεμεν· » αὐτοὶ δὲ ἐξεναντίας ἐδιχονοοῦσαν· διότι καὶ ὁ πλέον ἀκέφαλος ἐξ αὐτῶν ἐσπούδαζε νὰ ᾔῃαι κεφαλὴ ἢ ὀφθαλμὸς τῶν ἄλλων, κανεὶς δὲν εὐχαριστεῖτο νὰ πληρώσῃ τὴν χρεῖαν τοῦ ποδός, ὡς νὰ ἦτο δυνατόν νὰ κατορθώσῃ τί μέγα ἡ κεφαλὴ χωρὶς τῶν ποδῶν τὴν συνεργίαν.

Ἡ τόσον ὀλέθριος ἀρρώστια τῆς διχονοίας δὲν ἐθλίβε μόνους τοὺς Κορινθίους, ἀλλ' ἦτο κατὰ δυστυχίαν ἀρρώστια κοινὴ ὅλου τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους, τόσον πλέον παραδόξως,

ὅσον οἱ Ἕλληνες ἐστάθησαν ὅλων τῶν καλῶν τοῦ πολιτισμοῦ εὐρέται καὶ πρωταίτιοι. Ἐς αἱ Ἀθηναὶ εὐτύχησαν ἐξαιρέτως εἰς τοὺς λόγους καὶ τὰς ἐπιστήμας, οὕτως ἡ Κόρινθος ἐδοξάσθη εἰς τὰς τέχνας καὶ εἰς τὸν ἀπὸ τῆς ἐμπορίας πλοῦτον. Ὁ Ὅμηρος τὴν ὀνομάζει « Ἀφνειὸν Κόρινθον » καὶ ὁ Κικέρων, « Φῶς ὅλης τῆς Ἑλλάδος » (totius graeciae lumen).

Ἐὰν τί λοιπὸν δὲν ὠφελήθησαν οἱ θαυμασταὶ μας οὗτοι πρόγονοι ἀπὸ τὰ τόσα καλὰ, τῶν ὁποίων κατεστάθησαν διδάσκαλοι εἰς τοὺς ἄλλους; Ἐὰν τί ἀφοῦ ἀπέκτησαν διὰ τῆς ὁμονοίας τὴν ἐλευθερίαν, δὲν ἐνόησαν ὅτι μὲ τὴν αὐτὴν ὁμόνοιαν ἔπρεπε καὶ νὰ τὴν φυλάξωσι; Διότι δὲν ἐκατάλαβαν ποτὲ εἰς τί στέκει, καὶ πῶς σώζεται ἡ ἀληθινὴ ἐλευθερία. Ἐφλέγοντο ἀπὸ τὸν ἔρωτα τῆς ἐλευθερίας ὅλοι· ἀλλὰ πᾶσα μία πόλις ἤθελε νὰ δεσπόζῃ τὰς ἄλλας, καὶ πᾶς ἕνας πολίτης ἐσπούδαζε νὰ κυριεύῃ τοὺς συμπολίτας του. Ἡ κατάρτατος αὕτη φιλαρχία ἐγέννησε τὴν διχόνοιαν, διήγειρε τὰς πόλεις καὶ τοὺς πολίτας κατ' ἀλλήλων, ἀναψε τῶν ἐμφυλίων πολέμων τὴν πυρκαϊάν, καὶ ὑπέταξε τοὺς Ἕλληνας πρῶτον εἰς τοὺς Μακεδόνες, ἔπειτα εἰς ξένον ἔθνος, τοὺς Ῥωμαίους, καὶ τελευταῖον εἰς τὸ βαρβαρώτατον καὶ ἀγριώτατον ὅλων τῶν ἐθνῶν τοῦ κόσμου τοὺς Τούρκους.

Ἡ τόσον αἰσχρὰ καὶ μακρὰ δουλεία δὲν ἐμπορεῖ βέβαια νὰ μᾶς διορθώσῃ· τῆς δουλείας ἴδιον εἶναι ὅχι νὰ διορθώσῃ ἀλλὰ νὰ φθείρῃ ἐπὶ πλέον τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων. Ἀπὸ μόνην τὴν ἱερὰν ἡμῶν θρησκείαν ἠλπίζετο ἡ διόρθωσις, ἐπειδὴ εἶναι ἡ μόνη θρησκεία, ἣτις ἀπαιτεῖ ἀπὸ τοὺς ὁπαδοὺς τῆς ἀδελφικῆς ἀγάπης καὶ ὁμόνοιαν· ἀλλ' ἡμεῖς ἐφθάσαμεν νὰ φθείρωμεν καὶ αὐτὴν τὴν θρησκείαν. Σιωπῶ τὴν κοσμικὴν καὶ ἐκκλησιαστικὴν μας κατάστασιν, τὴν εἰς τὸν καιρὸν τῶν Ῥωμαίων καὶ Γραικορωμαίων ἡγεμόνων μας, τῆς ὁποίας τὴν

ἀρχὴν ἴδετε εἰς αὐτάς τῶν νεοφωτίστων Κορινθίων τὰς φαρ-
 τρίας, καὶ σὰς παρακαλῶ νὰ ἐξετάσετε μόνην τὴν ἀπὸ τῆς
 ἀλώσεως ἐποχὴν, καὶ ταύτης τοὺς τελευταίους τούτους χρό-
 νους, ὅσους ἐγνωρίσαμεν ἡμεῖς οἱ ἀκόμῃ ζῶντες. ἸΤίς ἀπὸ
 ἡμᾶς τολμᾷ νὰ ἀρνηθῇ, ὅτι ὅσα ἔπασχε τὸ ταλαίπωρον ἡμῶν
 γένος ἀπὸ τοὺς ὁμογενεῖς, ἐξισοῦντο σχεδὸν μὲ τὰ κακὰ, τὰ
 ὁποῖα ὑπέφερεν ἀπὸ τοὺς ἀγρίους Μουσουλμάνους; ἸΕἰς τίνα
 δὲν εἶναι γνωστὴ ἡ διχόνοια καὶ φιλαργία τῶν κατὰ πόλεις
 κοσμικῶν διοικητῶν, ἢ δημογερόντων; ἸΤίς ἐλθισμόνῃσε πολ-
 λῶν ἐκκλησιαστικῶν μας προσεστώτων τὴν πλεονεξίαν, οἱ
 ὑποῖοι λαμπροφορημένοι καὶ δορυφορούμενοι, ὡς οἱ Σατράπαι
 τοῦ τυράννου, περιήρχοντο τὰς ἐπαρχίας, διὰ νὰ ἀρπάσωσιν
 ἀπὸ τοῦ πτωχοῦ τὸ στόμα ὅ,τι δὲν ἐτόλμησε ν' ἀρπάσῃ οὐδ'
 αὐτὴ τῶν Τούρκων ἡ ἀχορτασία; ἸΤίς ἐξ ἡμῶν δὲν ἤκουσε
 πολλοὺς δυνάτους φοβερίζοντας τοὺς ἀδυνάτους; καὶ φοβε-
 ρισμοὺς ποίους; Νὰ παραδώσῃ χριστιανὸς χριστιανὸν
 εἰς τουρκικὰ δικαστήρια, διὰ νὰ ζημιωθῇ, νὰ μαστιγωθῇ,
 ἔσως καὶ νὰ φονευθῇ!!! Ὡ διδάσκαλε τῆς ἰσονομίας καὶ τῆς
 ἀγάπης Ἰησοῦ! Ἄφες αὐτοῖς, οὐ γὰρ οἶδασιν τί ποιού-
 σι·» ἔλεγες διὰ τοὺς σταυρωτάς εἰς τὸν πατέρα σου· ἀλλ'
 ἡμεῖς ποῖαν ἄφесιν εἶχαμεν νὰ ἐλπίζωμεν οἱ ἀδελφοκτόνοι
 ἀπὸ τὴν φιλάνθρωπίαν σου; ἸΠοῖαν ἄφесιν οἱ καταπατήσαν-
 τες τὸ εὐαγγέλιόν σου, καὶ μιμούμενοι τὰ ἔργα τῶν ἐχθρῶν
 τῆς ἰσονομίας, τῶν ἀσεβῶν μαθητῶν τοῦ Κορανίου;

Κρίνατέ με τώρα ἀγαπητοὶ ὁμογενεῖς, Ἰδὲν εἶχα δίκαιον,
 λέγων, ὅτι τὴν πολιτικὴν μας ταύτην νέαν μεταβολὴν χρεω-
 σοῦμεν νὰ τὴν ἐνώσωμεν μὲ τῆς θρησκείας τὴν μεταβολήν; Μὴν
 ἐλπίζωμεν καμμίαν ὠφέλειαν ἀπὸ τὴν πολιτικὴν ἐλευθερίαν,
 ἂν δὲν ἐλευθερώσωμεν καὶ τὰς ψυχὰς μας ἀπὸ τὰ τυραννικὰ
 καὶ μισάδελφα πάθη. Δὲν ἀρκεῖ ὅτι ἐβρόχξαμεν τὰς ἀλύσεις

μας, ἂν δὲν φροντίσωμεν νὰ ἐξαλείψωμεν καὶ τοὺς ὁποίους αἱ ἀλύσεις μας ἀφήκασι μώλωπας. Δὲν ἀρκεῖ ὅτι ἀπετινάξαμεν τὸν ζυγὸν τοῦ μιανοῦ τυράννου, ἂν δὲν πλύνωμεν καὶ τοὺς ῥύπους μὲ τοὺς ὁποίους ἐμίανε τὰς ψυχὰς μας ἡ τυραννία. Ἰδιὰ ποίαν αἰτίαν, ἐρωτῶ σας, φίλοι ὁμογενεῖς, ἐπαναστάητε κατὰ τοῦ τυράννου; Ἰδιὰ τί τὸν πολεμεῖτε; Διὰ τὰς ἀδικίας του· διότι εἶχε δύο ζύγια, δύο μέτρα ἄνισα, δύο νόμους ὁ ἄνομος, ἕνα διὰ τοὺς ὁμοθρήσκους του, καὶ ἄλλον δι' ἡμᾶς τοὺς ἀσεβεῖς, ὡς ἐτόλμα νὰ μᾶς ὀνομάζῃ ὁ ἀσεβέστατος. Ἄν αὕτη ἦναι ἡ αἰτία διὰ τὴν ὁποίαν ἐχύσατε καὶ χύνετε καθ' ἡμέραν τὸ αἷμά σας· ἂν σκοπὸν ἄλλον δὲν ἔχετε παρὰ νὰ ἀρπάξετε μόνον τὰ ἄνισα καὶ ἄδικα μέτρα ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ τυράννου, διὰ νὰ τὰ μεταχειρίζεσθε ἐσεῖς μὲ τὴν αὐτὴν ἀνισότητά πρὸς ἀλλήλους, διὰ νὰ ὑψώνεσθε ὁ ἕνας ὑπὲρ τὸν ἄλλον, διὰ νὰ καταδυναστεύῃ ὁ πλούσιος τὸν πτωχὸν, ὁ δυνατὸς τὸν ἀδύνατον, καὶ ὁ πανοῦργος τὸν ἀπλοῦν καὶ ἄκακον πολίτην· ἔὰν λέγω τοιοῦτον ἔχετε σκοπὸν, πιστεῦσατέ με, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, ὅτι ἀδίκως ἐταράξατε καὶ τὴν ἡσυχίαν τοῦ τυράννου, καὶ τὴν ἡσυχίαν ὅλου τοῦ γένους μας. . . . Ἀλλὰ τί λέγω ἡσυχίαν! τὴν ζωὴν αὐτὴν ἐγίνετε αἵτιοι νὰ στερηθῶσι τύσαι μυριάδες ἀθῶων ὁμογενῶν, ὅσους ἐσφαζαν καὶ σφάζουν καθημέραν οἱ αἰμοβόροι Τοῦρκοι. Τῶν ἀμέτρων τούτων μυριάδων τὸ αἷμα δὲν θέλει παύσειν νὰ ζητῇ μὲ κρυγὰς ὀδυνηρὰς ἐκδίκησιν ἀπὸ τὸν Θεὸν ἐναντίον σας, ἔὰν ἐζώσθητε τὴν ῥομφαίαν, ὅχι διὰ νὰ ἐλευθερώσετε τὴν πατρίδα ἀπὸ τὴν τυραννίαν, ἀλλὰ διὰ νὰ γενῆτε σεῖς τύραννοι, ἢ νὰ γεννήσετε μὲ τὰς διχονοίας σας κανένα τύραννον τῆς πατρίδος.

Ἄρα ἐσυλλογίσθητε, ἀγαπητοὶ μου ἀδελφοί, ποίας μορφῆς καὶ ποίας βαφῆς τύραννος θελ' εἶσθαι ὁ υἱὸς οὗτος τῆς διχα-

νοίας σας; Μὴ νομίσητε ὅτι μέλλει παρευθὺς νὰ δείξῃ πρόσωπον δεσπότη, ἢ νὰ λάβῃ τίτλον ἡγεμόνος ἢ βασιλέως· ἐξ ἐναντίας, ὡς ἀδελφούς καὶ συμπολίτας θέλει σᾶς μεταχειρισθῇ κατ' ἀρχάς, ἕως οὗ νὰ περικυκλωθῇ ἀπὸ φίλους ἄλλους ὁμοίους του, κόλακας καὶ δορυφόρους τῆς πλεονεξίας του. Ἀφοῦ δυναμωθῇ καλὰ, τότε πλέον ἔχει νὰ σᾶς κυβερνᾷ ὡς ἀληθὲς δεσπότης μὲ τοὺς κατὰ πόλεις Σατράπας του, τῶν ὁποίων ἡ τρυφὴ πρέπει νὰ ποτίζεται ἀενάως ἀπὸ τοὺς ἰδρώτας σας. Ἄλλο δὲν θέλει διαφέρειν ἀπὸ τὸν Τοῦρκον τύραννον, πλὴν ὅτι θέλει ἀκούειν τὴν λειτουργίαν καὶ μεταλαμβάνειν τὰ μυστήρια μὲ σᾶς εἰς τοὺς αὐτοὺς ἱεροὺς ναοὺς, περικυκλωμένος ἀπὸ πολλοὺς ἄλλους τυραννίσκους, καὶ προσκυνούμενος ἀπ' ὅλους τοὺς συμπολίτας, ὅσοι ἔχουσιν τὸ αἷμα τῶν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας, ὡς ἀπὸ πόσα ἀνδράποδα. Ἄλλο δὲν θέλει διαφέρειν ἀπὸ τὸν Σουλτάνον, πλὴν ὅτι θέλει σκεπάζειν τὴν τυραννίαν μὲ τὸ κάλυμμα τῆς ὑποκρίσεως. Ὁ Σουλτάνος μιμεῖται ἀνυποκρίτως τὸν ἀρχηγὸν τῆς θρησκείας του τύραννος τὸν τύραννον Μωάμεθ· ὁ δὲ ὀρθόδοξος ἡμῶν τύραννος μὲ τὴν μίαν χεῖρα θέλει κρατεῖν τὴν σιδηρᾶν τῆς προσωποληψίας καὶ ἀνισότητος ράβδον, καὶ μὲ τὴν ἄλλην τοῦ διδασκάλου τῆς ἀδελφικῆς ἰσονομίας Ἰησοῦ τὸ εὐαγγέλιον, ἡγοῦν θέλει περιπαίξειν καὶ τὸν Θεὸν καὶ τοὺς ἀνθρώπους. Τοιαύτην κατάστασιν ἔχετε νὰ προσμένετε, ἀδελφοί μου, ἐὰν αἱ διχόνοιαὶ δώσωσιν εἰς τινὰς ἀπὸ σᾶς ἀφορμὴν νὰ κατακυριεύσωσι τοὺς συμπολίτας τῶν.

« Ὑβρις φυτεῖται τύραννον » εἶπεν ἓνας ἀπὸ τοὺς ποιητάς μας. Αἱ κατὰ μέρος ὑβριστικαὶ ὑπεροψίαι, καταφρονήσεις καὶ ἀνισότητες πολίτου πρὸς πολίτην, φυτεύουν, ποτίζουν καὶ ριζοῦν τοὺς τυράννους. Μὴν ὑποφέρετε διὰ τοὺς οἰκτιρμοὺς τοῦ Θεοῦ, φίλοι ὁμογενεῖς, νὰ φυτευθῇ τοιοῦτον δένδρον

ἀναμεταξύ σας. Αὐτὸ δὲν ὁμοιάζει τὰ ἄλλα δένδρα· ἀφοῦ
 μίαν φορὰν φυτευθῇ, οὐτ' ἀνομβρία, οὔτε πολυομβρία, οὔτε
 καύσων, οὔτε παγετὸς τὸ βλάπτει· πᾶσα γῆ εἶναι καλὴ δι'
 αὐτό· εἰς ὅλα τὰ κλίματα εὐτυχεῖ· παντοῦ ριζώνεται εὐκόλως,
 καὶ εἰς πολλὰ μικρὸν καιροῦ διάστημα ἐξαπλώνει τὰ φύλλα
 του, καὶ σκεπάζει τῶν πολιτῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς μὲ τῆς δου-
 λείας τὸ σκότος, φράσσει τὰς ἀκοὰς καὶ παραλύει τὰς χεῖρας
 των, ὥστε οὔτε βλέπουν, οὔτ' ἀκούουν, οὔτε δύναμις πλέον εἰς
 αὐτοὺς μένει νὰ τὸ ξεριζώσωσι. Βλέπετε πόσῃ δυσκολίᾳ
 δοκιμάζετε εἰς τὴν ξεριζώσιν τοῦ παλαιοῦ μας τυράννου. Ἄν
 αἱ διχόνοιαι φυτεύσωσι κανὲν ἄλλον τύραννον μεταξύ σας,
 ἔχετε νὰ δώσετε ἀπολογίαν εἰς τὸν Θεόν, ὅχι μόνον δι' ὅσα
 αἵματα ἀθῶων ὁμογενῶν μας ἐχύθησαν (ὡς ἔλεγα), ἀλλ' ὅτι
 καὶ ἀφίνετε εἰς τοὺς ἀπογόνους σας κληρονομίαν πλέον αἵ-
 ματώδη, τὸν ἐμφύλιον πόλεμον· διότι ἂν οἱ ἀπόγονοί σας
 βαρυμένοι ἀπὸ τὸν ὅποιον ἐτοιμάζετε εἰς αὐτοὺς τύραννον,
 ἐπιχειρήσωσι τὸν ἀφανισμόν του, τότε πλέον δὲν ἔχουν νὰ
 πολεμῶσι Τούρκους, ἀλλὰ μέλλουν νὰ σφάξωσι Γραικοὶ
 Γραικοὺς. Σπλαγγίσθητε, φίλοι ἀδελφοί, τοὺς ἀπογόνους
 σας, μὴν ἀφήσεται εἰς αὐτοὺς τόσον ὀλέθριον κληρονομίαν·
 ἀλλὰ παραδώσατέ των τὴν ἀποκτημένην μὲ τὰ αἵματά σας
 ἐλευθερίαν καθαρὰν ἀπὸ πᾶσαν πλεονεξίαν καὶ ἀνισότητα!

Τὸ ἀπαραίτητον τοῦτο χρέος διὰ νὰ πληρώσετε, ἀνάγκη
 εἶναι νὰ φροντίσετε ἀπὸ ταύτης τῆς ὥρας, νὰ κόψετε ὅλας
 τὰς ἀφορμὰς τῆς τυραννίας· καὶ νὰ τὰς κόψετε δὲν εἶναι δυ-
 νατὸν, ἂν δὲν συνδεθῇτε ὅλοι μὲ τὸν ἱερὸν δεσμόν τῆς πρὸς
 ἑλληνοὺς ἀγάπης καὶ ὁμονοίας, ἂν δὲν προσφέρεσθε εἰς πρὸς
 τὸν ἄλλον ὡς ἀδελφοὶ ἰσόνομοι, ὡς μέλη τοῦ αὐτοῦ σώματος
 τῆς πολιτείας, ὡς τέκνα τῆς αὐτῆς πατρίδος, τῆς Ἑλλάδος,
 ὡς ὁπαδοὶ τῆς αὐτῆς θρησκείας τοῦ ἀρχηγοῦ καὶ τελαιωτοῦ

τῆς πίστεως Χριστοῦ. Μὴ πλανώμεθα ἀδελφοί μου· ἐπτάκις τῆς ἡμέρας ἐμπορεῖ τις νὰ ὁμολογῇ τὴν ὀρθοδοξίαν του, καὶ ἐπτάκις τῆς ἡμέρας νὰ γίνεται χειρότερος παρὰ τοὺς Τούρκους· ἐπτάκις τῆς ἡμέρας νὰ καυχᾶται ὅτι πιστεύει καὶ ἐλπίζει ὅσα περιέχει τὸ ἱερὸν σύμβολον, καὶ ἐπτάκις τῆς ἡμέρας νὰ ὁμοιάζῃ ἐκεῖνον, περὶ τοῦ ὁποίου ἔλεγεν ὁ Ἀπόστολος, ὅτι « τὴν πίστιν ἡρνηται, καὶ ἔστιν ἀπίστου χείρων. » Τὸ σύμβολον περιέχει ὅσα χρεωστῇ νὰ πιστεύῃ καὶ νὰ ἐλπίζῃ ὁ Χριστιανός· ἀλλὰ χωρὶς τὴν ἀγάπην (καὶ λείπει βέβαια ἡ ἀγάπη ὅπου δὲν βασιλεύει ἡ ἰσονομία) ματαίως πιστεύει, ματαίως ἐλπίζει καὶ ματαίως κομπάζει ὅτι ὀρθοδοξεῖ. Σᾶς γράφω, φίλοι ὁμογενεῖς, ὄχι λόγους ἰδικούς μου, ἀλλὰ τοὺς ὁποίους ἔλεγεν ὁ Παῦλος εἰς τοὺς διχονοοῦντας, καὶ φατριάζοντας ὀρθοδόξους Κορινθίους. « Νυνὶ δὲ μένει πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη, τὰ τρία ταῦτα, μείζων δὲ τούτων ἡ ἀγάπη. »

Ὅταν ἐπαίνῳ τὴν ὁποίαν παραγγέλλει ἡ θρησκεία μας ἰσονομίαν μὴ νομίζετε ὅτι νοῶ καὶ ἰσοτιμίαν. Ταιαύτη ἰσοτιμία ἤθελε φέρεи τὴν ἀναρχίαν. Αἱ νόμιμοι πολιτεῖαι πρέπει νὰ ἔχωσι καὶ ἄρχοντας καὶ ἀρχομένους, καὶ χορηγοὺς τῆς ἀναγκαιᾶς εἰς τὰς πολιτικὰς χρεῖας δαπάνης, καὶ διοικητὰς τῆς χρηγίας. Τὸ ἐπρόβλεψε καὶ τοῦτο ἡ ἱερά μας θρησκεία, « Τῷ τὸν φόρον τὸν φόρον, τῷ τὴν τιμὴν τὴν τιμὴν. » Ἀλλὰ τὴν τιμὴν πρέπει νὰ τὴν προσμένη ὁ χρηστός πολίτης, καὶ νὰ τὴν δέχεται ἀπὸ τὴν κοινὴν ψῆφον τῶν συμπολιτῶν του, ὅταν ἀληθῶς ᾔῃαι τιμῆς ἄξιος, ὄχι νὰ τὴν ἀρπάζῃ μὲ βίαν ἢ μὲ δόλον, ὄχι νὰ παραγκωνίῃ τοὺς ἀξιωτέρους του, καὶ νὰ ἐνθρονίζεται αὐτὸς εἰς τὴν πρέπουσαν εἰς ἄλλους καθέδραν. Οἱ ἀρχόμενοι πάλιν χρεωστοῦν νὰ πείθωνται εἰς τοὺς ἄρχοντας, ὅταν οἱ ἄρχοντες τοὺς κυβερνῶσι κατὰ τοὺς νόμους· ὅταν δὲν ζητῶσιν ἀπ' αὐτοῦς μικρὸν ἢ

μέγα τίποτ' ἄλλο παρὰ ὅ,τι ζητοῦν οἱ νόμοι· ὅταν δίδωσιν εἰς αὐτοὺς κατ' ἔτος λογαριασμὸν ἀκριβέστατον εἰς τί, καὶ διὰ τί ἐξώδευσαν τὸν συναθροισμένον ἀπὸ τοὺς ἰδρῶτας τῶν φόρον. Εἰς ἓνα λόγον κανεῖς δὲν ἔχει δίκαιον νὰ δεσπόζῃ τὸν ἄλλον, ἐπειδὴ ὅλοι εἴμεθα ἀδελφοί· μόνους τοὺς νόμους χρεωστοῦμεν νὰ γνωρίζωμεν δεσπότης. Τοῦτο ζητεῖ ἡ φιλοσοφία, τοῦτο ἀπαιτεῖ ἡ ἱερά μας θρησκεία. Ὅστις δὲν πείθεται εἰς τοῦτο, ἀλλὰ πλεονεκτεῖ, ἤγουν ζητεῖ νὰ ἔχῃ πλέον παρ' ὅ,τι δικαίως χρεωστεῖται εἰς αὐτὸν, οὔτε χριστιανὸς οὔτε χρηστὸς πολίτης εἶναι· εἶναι βάρβαρος, εἶναι Τοῦρκος, καὶ ὡς Τοῦρκος πρέπει νὰ ἀποκλείεται ἀπὸ πᾶσαν χριστιανῶν πολιτικὴν συνέλευσιν· ὡς μέλος σαπημένον τοῦ πολιτικοῦ σώματος, πρέπει νὰ χωρίζεται ἀπὸ τὸ λοιπὸν σῶμα, διὰ τὸν φόβον μὴ διαδώσῃ εἰς τοὺς συμπολίτας του τὴν γάγγραιναν τῆς πλεονεξίας. Ἄς ἀκούσωμεν καὶ πάλιν τί μᾶς λέγει ὁ Ἀπόστολος· « Μὴ ὑπερβαίνειν καὶ πλεονεκτεῖν ἐν τῷ πράγματι τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ· διότι ἐκδικὸς ὁ κύριος περὶ πάντων τούτων Οὐ γὰρ ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς ἡμᾶς ἐπὶ ἀκαθαρσίᾳ, ἀλλ' ἐν ἀγιασμῷ Καὶ πάλιν « Πλεονεξία μηδὲ ὀνομαζέσθω ἐν ὑμῖν, καθὼς πρέπει ἀγίοις. » Ναι, ἀδελφοί ἀγαπητοί, ἅς ἀφανισθῇ ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα τῆς ἀκαθάρτου πλεονεξίας ἀπὸ τὴν πολιτείαν μας. Θεωρεῖτε καὶ κρίνετε τὸν πλεονέκτην, ὁποίας τάξεως καὶ ἂν ᾖ, ὡς ἀκάθαρτον προδότην τῆς πατρίδος. Προδότης τῆς πατρίδος λογίζεται, ὅχι μόνον ὅστις παραδίδει εἰς τὰς χεῖρας τῶν τυράννων τοὺς ἀδελφούς του, ὡς ἐπραξάν τινες ἐξ ἡμῶν αὐλῆται εἰς τὸν παρόντα πόλεμον, ἀλλὰ καὶ ὅστις δὲν φεύγει τὰς πλεονεξίας, ἐκ τῶν ὁποίων γεννᾶται ἡ τυραννία.

Βλέπετε, φίλοι συμπολίται, ὅτι δὲν σᾶς συμβουλεύω, ἀλλὰ σᾶς ἐνθυμίζω ὅσα ἀκούετε καθημέραν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν.

Καὶ οὐδὲ ταῦτα ἤθελα τολμήσειν νὰ γράψω, ἂν δὲν ἐφοβοῦ-
μην μὴ φαρμακεύσῃ καὶ τοὺς ὁμογενεῖς μας ἡ κατάρματος
πλεονεξία, ἡ μήτηρ τῶν διχονοιῶν, διὰ τῆς ὁποίας ἐστερή-
θησαν οἱ πρόγονοί μας τὴν ἐλευθερίαν.

Ἐνδέχεται νὰ φοβοῦμαι χωρὶς αἰτίαν, καὶ εὐχόμαι νὰ ἦναι
μάταιος ὁ φόβος μου· ἀλλὰ τοιαύτη φήμη διεδόθη ἐδῶ περὶ
τῆς διχονοίας σας. Ἄν ἦναι ἀληθής, δείξατε εἰς τοὺς Εὐρώ-
παίους, μὲ τὴν ἐξῆς ὁμόνοιαν, ὅτι δὲν ἐφάνητε μόνον ἥρωες
κατὰ τῶν τυράννων, ἀλλὰ ἔγνωρίζετε καὶ τὸν ἡρώισμὸν τῆς
μετανοίας· ἂν ἦναι ψευδής, δείξατε καὶ πάλιν, ὅτι συκοφαν-
τεῖσθε ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς σας.

Ὅπως ἂν ἦναι, συμφέρει καὶ νὰ στερῶθῃ καὶ νὰ κηρυχθῇ
εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην, ὅσον δυνατὸν ἐγγήγορα, ἡ μεταξὺ
ὁμόνοια· συμφέρει διότι, χωρὶς αὐτὴν, δὲν θέλετε ποτὲ δυ-
νῆσθαι νὰ καταστήσετε πολιτείαν ἰσόνομον, καὶ ἀκολουθῶς
ἐλευθέραν· συμφέρει, ὅτι ἡ ὁμόνοια θέλει σᾶς προξενήσειν
φίλους καὶ προστάτας ὅλους τοὺς Ἡγεμόνας τῆς Εὐρώπης.
Αὐτοὶ ἕως τώρα δὲν ἐσυμφώνησαν ἀκόμη εἰς τὴν περὶ τῆς
μελλούσης ἡμῶν καταστάσεως κρίσιν, φοβούμενοι μὴ μᾶς
ἀναγκάσῃ ἡ διχόνοια νὰ προσφύγωμεν εἰς ἕνα μόνον ἐξ αὐτῶν,
τὸ ὁποῖον κρίνουν ἀσύμφορον εἰς τὴν παροῦσαν τῆς Εὐρώπης
κατῆχασιν· ἐὰν ὅμως πληροφορηθῶσιν, ὅτι ὅχι μόνον ὁμο-
νοοῦμεν, ἀλλὰ καὶ ἀποφασίσσαμεν νὰ κυβερνώμεθα αὐτόνομοι,
μὴν ἀμφιβάλλετε ὅτι, ὄντες δίκαιοι καὶ φιλάνθρωποι, θέλουν
μετὰ χαρᾶς μᾶς βοηθήσειν νὰ ἀποδιώξωμεν ὀλοτέλα ἀπὸ τὴν
Ἑλλάδα τὸν τύραννον.

Ἄν ἐφροντίσετε τὴν ὁποίαν πρὸ πολλοῦ ἦτον ἀνάγκη νὰ
συστήσετε Προσωρινὴν Κυβέρνησιν, ἵ διὰ τί ἀμελεῖτε νὰ τὸ
φανερῶσετε διὰ πρέσβων εἰς τοὺς χριστιανοὺς ἡγεμόνας;
Οἱ πρέσβεις τοὺς ὁποίους μέλλετε νὰ πέμψετε, πρέπει νὰ

ἦναι ἄνδρες φρόνιμοι, ἄνδρες ἀξιόλογοι, ἀρκετοὶ νὰ παραστήσωσιν εἰς τοὺς ἡγεμόνας τῆς Εὐρώπης, ὅτι ἀσυγκρίτως πλειότερα καλὰ θέλουν ἀπολαύσειν διὰ τοὺς ὑπηκόους των ἀπὸ τὴν ἐλευθερίαν τῶν Γραικῶν παρ' ἀπὸ τὸν βάρβαρον τύραννον, ἀπὸ τὸν ὅποιον οἱ ὑπηκοοὶ των ἐβλάπτοντο καὶ εἰς τὰ ἐμπορικὰ συναλλάγματα, καὶ εἰς τὴν τιμὴν, καὶ εἰς αὐτὴν πολλάκις τὴν ζωὴν ἀπὸ τύραννον ὅστις καὶ εἰς αὐτὰ τὰ χεῖλη τοῦ κρημνοῦ ἔτοιμος νὰ κατακυλισθῇ, δὲν ἔπαυσεν ἀκόμη νὰ τοὺς καταφρονῇ ὁ ὑπερήφανος.

Ταῦτα, φίλοι ὁμογενεῖς, ἐτόλμησα νὰ σᾶς γράψω ἀποβλέπων εἰς ὅχι κανὲν ἄλλο τέλος παρὰ τῆς κοινῆς ἡμῶν Πατρίδος τὴν εὐδαιμονίαν, τὴν ὁποίαν εὐχομαι ἀπὸ ψυχῆς, εἰς ὅλον τὸ Ἑλληνικὸν γένος.

Ἐκ Παρισίων, 10 Ἰανουαρίου, 1822.

Ὁ ὁμογενὴς καὶ συμπολίτης

Α. ΚΟΡΑΗΣ.

Β'.

Γιὰ τῆς Ἑλλάδος ἀγαπητέ, καὶ γενναῖε τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας ὑπέρμαχε, Ὀδυσσεῦ!

Ἡ ἐπιστολή σου, τὴν ὁποίαν ἔλαβα τὴν 7 Ἰουνίου τοῦ παρόντος ἔτους, ἐκατάβρεξε τοὺς γηραλτοὺς ὀφθαλμούς μου μὲ δάκρυα λύπης καὶ χαρᾶς. Χαρᾶς, ὅτι βλέπω τὰ τέκνα τῆς Ἑλλάδος ἀγωνιζόμενα προθύμως ν' ἀναστήσωσι τὴν νεκρωμένην ἀπὸ τὸν τύραννον μητέρα των. Λύπης, ὅτι ὅλα τῆς τὰ τέκνα δὲν ὁμοιάζουσι τὸν Ὀδυσσεά, ἀλλ' εὐρίσκονται τινὲς μετὰ σὺν σας, μὴ δυνάμενοι νὰ καταλάβωσιν, ὅτι αἱ διχόνοια, ἃν δὲν φέρωσι πάλιν ὀπίσω τοὺς Τούρκους, δὲν θέλουν ὅμως

φέρειν ποτὲ τὴν αὐτόνομον ἐλευθερίαν ἐκαίνην, ἥτις χρεωστέεται εἰς τὰ ἐκχυθέντα τίμιά σας αἵματα, καὶ τὴν ὁποίαν ἐπιθυμεῖ ὅλη ἡ Ἑλλάς. Τὸ μέγα τοῦτο κακὸν ἐγνώρισες καὶ σὺ, φίλε, ὅτι πηγάζει ἀπὸ τὰ φαρμακερὰ μαθήματα, τὰ ὅποια ὅλοι κοινῶς ἐδιδάχθημεν εἰς σχολεῖον ἄνομον, ἀπὸ διδασκάλους ἀνόμους, τοὺς Τούρκους. Ἄν δὲν μᾶς ἐφθειραν ὅλους ἰσομέτρως, ὅλους ὅμως σχεδὸν μᾶς ἐμπόδισαν νὰ μάθωμεν τὸ μόνον σωστικὸν τῆς ἐλευθερίας μάθημα, τὴν δικαιοσύνην.

Ἰ Ποία λοιπὸν ἰατρεία τοσοῦτου κακοῦ; Ν' ἀποθάνῃ μέγα μέρος τῆς παρούσης γενεᾶς, ὅσοι δὲν ἐμποροῦμεν πλέον νὰ ἀπομάθωμεν τὰ κακὰ μαθήματα, διὰ νὰ ἐλευθερώσωμεν καὶ τὴν ταλαίπωρον Ἑλλάδα ἀπὸ τὸ ὀλέθριόν μας βάρος· ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο ἀρκεῖ. Ἄν ἀφῆσωμεν τοὺς ἐξοπίσω μας νέους χωρὶς παιδείαν, μέλλουν καὶ αὐτοὶ νὰ λάβωσιν ἡμᾶς τοὺς ἀνοήτους πατέρας των παράδειγμα τῆς διαγωγῆς των. Εἶναι λοιπὸν χρεῖα, ὥς καὶ σὺ, φίλε, τὸ λέγεις, νὰ παιδευθῇ τὸ γένος τὰ μαθήματα τῆς ἐλευθερίας, τὰ ὅποια δὲν εἰν' ἄλλα παρὰ τὰ μαθήματα τῆς δικαιοσύνης.

Διὰ τοῦτο ἐπιθυμεῖς διδασκάλους τοιούτων μαθημάτων τοὺς διεσπαρμένους εἰς τὴν φωτισμένην Εὐρώπην ὁμογενεῖς λογίους, καὶ τοὺς προσκαλεῖς νὰ πληρώσωσι καὶ αὐτοὶ τὸ εἰς τὴν πατρίδα ἀπαραίτητον αὐτῶν χρέος, καθὼς ἐσεῖς καθήμεραν τὸ πληρόνετε μὲ τοὺς ἱεροὺς ἀγῶνάς σας. Οὐδ' αὐτοὶ τὸ ἡμέλησαν, τινὲς ἐξ αὐτῶν εὐρίσκονται ἤδη μεταξύ σας· ἄλλοι δὲ ἐκίνησαν, διὰ νὰ ἐνωθῶσιν ἐντὸς ὀλίγου μὲ τοὺς ἀδελφούς των. Ὅσοι ἔμειναν ἀκόμη, ἐμποδίσθησαν ἀπὸ διαφόρους εὐλόγους αἰτίας, καὶ ἐξαιρέτως ἀπὸ τὴν ἀδηλότητα τῆς αὐτοῦ μελλούσης αὐτῶν καταστάσεως· ἀδηλότητα, τὴν ὁποίαν ἠῤῥησαν μάλιστα τῶν Ἑλλήνων αἱ διχόνοιαι. Τώρα

ἀκούοντες, ὅτι ἐπιθυμεῖτε καὶ τὴν ὁμόνοιαν, καὶ τὴν παρυσίαν αὐτῶν ὡς διδασκάλων ὁμονοίας, δὲν ἀμφιβάλλω περὶ τῆς προθυμίας νὰ δείξωσι καὶ αὐτοὶ, ὅτι εἶναι τέχνα τῆς Ἑλλάδος. Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν δὲν ζητοῦν ἄλλο ἀπὸ σᾶς, πλὴν ὅ,τι ἤθελε ζητήσῃ καὶ ὁ ὀλιγαρκέστατος Σωκράτης, τὴν ἀναγκαίαν αὐτῶν τροφήν, καὶ τὴν βεβαιότητα, ὅτι μέλλετε νὰ τῶν ἐνκολύετε τὰ μέσα νὰ διασπεύρωσι τὴν παιδείαν, διὰ νὰ μὴ κατασταθῇ ἡ διδασχὴ των « Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ. »

Τοιαύτῃ βεβαιώσει ἤθελ' ἐνεργήσῃν πολὺ, ἂν ἐκκηρύττετο ἀπ' αὐτὴν τὴν Κυβέρνησιν. Δὲν ἡμέλησα νὰ γράψω καὶ περὶ τούτου καὶ περὶ ἄλλων τινῶν ἀναγκαιῶν τὴν 27 Αὐγούστου τοῦ παρελθόντος ἔτους, πρὸς τὸν σεβασμιον Πρόεδρον τοῦ Συνεδρίου τῶν Ἀντιπροσώπων μικρὰν ἐπιστολήν, τῆς ὁποίας τὴν ἀπόκρισιν δὲν ἔλαβα ἀκόμη. Ὅπως ἂν ἦναι, χαίρω, ὅτι γνωρίζετε ὅλοι κοινῶς τὴν ἀνάγκην τῆς παιδείας καὶ τὴν ἐπιθυμεῖτε, ὡς φύλακα τῆς ἐλευθερίας.

Ναί! φίλε Ὀδυσσεῦ, τὰ κατορθώματα καὶ σοῦ καὶ τῶν ἄλλων ὁμοίων σου, κατέστησαν τὴν νέαν Ἑλλάδα ὄχι ὀλιγώτερον θαυμαστὴν τῆς παλαιᾶς Ἑλλάδος· σᾶς ἔμεινε τώρα νὰ τὴν καταστήσετε καὶ σεβαστὴν, στολίζοντές τὴν μὲ τὴν παιδείαν, ἥτις ἔχει νὰ φέρῃ τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν ἀκόλουθον τῆς δικαιοσύνης ὁμόνοιαν, καὶ νὰ ἀναγκάσῃ τὰ ἄλλα ἔθνη νὰ σᾶς ἀφήσωσιν ἀνενοχλήτους καὶ κυρίους νὰ ὀργανίσετε τὴν πολιτείαν σας, ὡς εἶναι δίκαιον, ἐσεῖς μόνοι, ἐπειδὴ καὶ σεῖς μόνοι ἐχούσετε αἵματα δι' αὐτήν.

Χωρὶς τὴν ἱερὰν ταύτην ὁμόνοιαν, πίστευσε τὸν γηραιὸν πατέρα σου, υἱὲ ἀγαπητὲ (ἐπειδὴ μ' ἔκαμες τὴν τιμὴν νὰ ὀνομασθῇς υἱός μου), ὅτι καὶ ἐὰν παρὰ τὰ ἔως τώρα ἡρωικὰ σὰς ἀνδραγαθήματα δείξετε ἀκόμη ἡρωϊκώτερα εἰς τὸ ἐξῆς

ἄλλα, ἐὰν καὶ ἕως εἰς αὐτὴν τοῦ τυράννου τὴν καθέδραν προχωρήσωσι τὰ ἀνίκητά σας ὄπλα, μὴν ἐλπίζετε τὴν ὁποίαν ἐπιθυμεῖτε, καὶ διὰ τὴν ὁποίαν ἀγωνίζεσθε, ἀνεξαρτησίαν. ὦ Θεέ! τρέμει καὶ τὸ σῶμά μου καὶ ἡ ψυχὴ συλλογιζομένου τὰ ἐκ τῆς διχονοίας ἐνδεχόμενα παθήματα. Μετὰ τόσας θυσίας, μετὰ τόσους ἀγῶνας, τοὺς ὁποίους καὶ ὁ Λεωνίδας καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς ἤθελαν θαυμάσειν, ἂν ἐπέστρεφαν εἰς τὸν κόσμον, ν' ἀναγκάσετε μὲ τὴν διχονοίαν σας τοὺς ξένους νὰ ὀργανίσωσι τὴν πολιτείαν σας! Ἐσεῖς νὰ φυτεύετε καὶ μὲ τὰ αἵματά σας νὰ ποτίσετε τῆς ἐλευθερίας τὸ δένδρον, καὶ νὰ ἔλθωσιν ἔξωθεν ἄλλοι νὰ σᾶς διδάξωσι πῶς καὶ πότε πρέπει νὰ γεύεσθε τοὺς καρπούς του!!! Στρατιῶται, Στρατηγοί, Νομοθέται, Κυβερνήται, πάσης τάξεως πολῖται, ἑυποφέρετε νὰ πάθῃ τύσῃν καταισχύνῃν ἢ κοινὴ σας μῆτηρ, ἡ Ἑλλάς; Καὶ ἑποῖαν χάριν ἔχει νὰ σᾶς χρεωστῇ, ὅτι τὴν ἐλευθερώσετε ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ἐὰν δὲν καταστήσετε καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῆς αὐτονόμως ἀνεξάρτητον μὲ τὸν ἱερὸν δεσμὸν τῆς ὁμονοίας; « Ἀδελφὸς ὑπὸ ἀδελφοῦ βοηθούμενος, ὡς πόλις ὀχυρὰ καὶ ὑψηλὴ, ἰσχύει δὲ, ὥσπερ τεθεμελιωμένον βασίλειον » εἶναι λόγια τοῦ σοφοῦ Σολομῶντος, βεβαιωμένα ἀπὸ τὴν καθημερινὴν πεῖραν.

Ὅσα λέγω, φίλε Ὀδυσσεῦ, περὶ ὁμονοίας, δὲν ἀποβλέπουν κατευθεῖαν ἐσέ· εἰδείξες μὲ τὴν ἕως τώρα διαγωγὴν σου, ὅτι δὲν ἔχεις χρειάν ἀπὸ τοιαύτας παραγγελίας. Ἐνδέχεται ὅμως νὰ εὐρίσκωνται μεταξύ σας τινὲς, ὅχι κακοὶ στρατηγοί, ὅχι κακοὶ πολῖται, ἀλλ' ἄνθρωποι ἀπατημένοι ἀπὸ ἐχθρῶν τῆς Ἑλλάδος ἀνθρωπίσκων φαρμακερὰς συμβουλὰς· ἄνθρωποι νομίζοντες, ὅτι ὅστις κρατεῖ ὄπλα, εἶναι καὶ ἐλεύθερος, εἶναι καὶ δυνατὸς, εἶναι καὶ ἀσφαλὴς, διὰ τοῦτο μόνον, ὅτι κρατεῖ ὄπλα. Πλάνην μεγάλην πλανῶνται οἱ ταλαίπωροι. Μόνη

ἡ δικαιοσύνη φέρει τὴν ἐλευθερίαν, τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἀσφάλειαν· ὅπλα χωρὶς δικαιοσύνην, γίνονται ὅπλα ληστῶν, ζώντων εἰς καθημερινὸν κίνδυνον νὰ στερηθῶσι τὴν δύναμιν ἀπὸ ἄλλους ληστὰς, ἢ καὶ νὰ κολασθῶσιν ὡς λησταὶ ἀπὸ νόμιμον ἐξουσίαν. Ἡ ἀνδρία χωρὶς τὴν δικαιοσύνην εἶναι εὐτελὲς προτέρημα· ἡ δικαιοσύνη, ἂν ἐφυλάσσετο ἀπὸ ὅλους, οὐδὲ χρεῖαν ὅλως εἶχε τῆς ἀνδρίας, ὡς ἔλεγεν ὁ ἐνδοξος καὶ μέγας στρατηγὸς Ἀγησίλαος, « Οὐδὲν ἀνδρίας χρῆζομεν, ἐὰν πάντες ὦμεν δίκαιοι. » Καὶ αὐτὴ τοῦ Θεοῦ ἡ παντοδυναμία ἤθελ' εἶσθαι χωρὶς ὄφελος διὰ τοὺς ἀνθρώπους, ἂν δὲν ἦτον ἐνωμένη μετὰ τὴν ἄπειρον δικαιοσύνην του.

Λαθάνεσαι, φίλε Ὀδυσσεῦ, ὅταν κρίνῃς ἀναγκαίαν καὶ τὴν αὐτοῦ παρουσίαν μου. Ἰτί ζητεῖς, καὶ τί ἐλπίζεις ἀπ' ἐμέ; Ἐὰν ζητῇς συμβουλὰς, παρ' ὅσας ἔγραψα πολλάκις πρὸς ἄλλους, καὶ γράφω πρὸς σέ σήμερον, συμβουλὰς ὅχι τῆς κεφαλῆς μου, ἀλλὰ τῶν σοφῶν προγόνων μας, ἄλλας δὲν ἔχω νὰ δώσω· αὐτὰς καὶ οἱ αὐτοῦ διατρίβοντες λόγιοι ὁμογενεῖς εἶναι ἱκανώτεροί μου νὰ σᾶς τὰς ἐνθυμίζωσιν. Ἐὰν ζητῇς πράξεις, ζητεῖς ν' αὐξήσῃς τὴν λύπην μου. Ἄν εἶχα στρατιωτικὴν ἡλικίαν, χωρὶς ἀναβολὴν ἤθελα τρέξειν νὰ γραφθῶ στρατιώτης τῆς πατρίδος, στρατηγούμενος ἀπὸ τὸν Ὀδυσσεά. Ἀλλὰ μάθες, στρατηγέ μου, ἂν ἀκόμη δὲν τὸ ἔμαθες, ὅτι ἀπὸ τὴν 27 τοῦ περασμένου Ἀπριλίου ἤρχισα νὰ τρέχω μετὰ ποδαγρικοὺς πόδας τὸ 77 ἔτος τῆς ἡλικίας μου· ἀπὸ τοιούτους στρατιώτας εἶμαι βέβαιος, ὅτι δὲν ἔχεις χρεῖαν. Τὰ πρὸς τὴν πατρίδα χρέη μου εἶναι τόσον βαρύτερα, ὅσον ἡ πατὴρ μ' ἐπλήρωσε πολὺ πλείωτερον ἀπ' ὅτι ἤξιζαν οἱ μικροὶ μου κύριοι, μετὰ τὴν εὐνοϊάν της, τὴν ὁποίαν δὲν ἀλάσσω μετὰ τοὺς θησαυροὺς ὅλης τῆς γῆς· ἀλλὰ δὲν ἔχω πλέον ὁ παλαίπωρος ἄλλο τι νὰ προσφέρω εἰς αὐτὴν παρὰ εὐχὰς ὑπὲρ τῆς εὐδαιμονίας της, καὶ

θεήσεις εἰς ὅλα τῆς τὰ τέκνα, τοὺς ἀδελφούς μου, νὰ σέβωνται τὴν πατρίδα πλέον παρὰ τοὺς ἰδίους τῶν γονεῖς. Ἡ δέησίς μου εἶναι αὐτοῦ τοῦ φιλοπάτριδος Σωκράτους παραγγελία· τοῦ ὁποίου τοὺς λόγους γράφω μετὰ τὸ τέλος τῆς ἐπιστολῆς ὀλοκλήρους, διὰ νὰ τοὺς κοινωνήσης καὶ εἰς στρατηγούς καὶ εἰς στρατιώτας, καὶ πάσης ἄλλης τάξεως πολίτας, καὶ νὰ τοὺς μεταχειρίζεσθε ὡς ὁμονοίας σάλπιγγα, ὅχι μόνον πολεμοῦντες Τούρκους, ἀλλὰ καὶ ὁσάκις ἔρχεσθε εἰς ἀνάγκην νὰ πολεμήτε τὰ τυραννικώτερα παρὰ τοὺς Τούρκους ἀνθρώπινα πάθη.

Ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, υἱὲ τῆς Ἑλλάδος Ὀδυσσεῦ, νὰ εὐλογήσῃ τὰ ὄπλα σου, διὰ νὰ ἀληθεύτῃ εἰς μὲν ἐσᾶς τὸ «Εἰς» «διώζεται χιλίους» εἰς δὲ τοὺς ἐχθρούς σας τὸ «γεννηθῆτω» ἢ ὁδὸς αὐτῶν σκότος καὶ ὀλίσθημα, καὶ ἄγγελος κυρίου «καταδιώκων αὐτούς!»

Ἐκ Παρισίων, 17 Ἰουνίου 1824.

Ὁ φίλος καὶ σοῦ καὶ τῆς
κοινῆς πατρίδος

Α ΚΟΡΑΗΣ.

Ἰδοὺ τὶ ἔλεγεν εἰς τὴν φυλακὴν εὐρισκόμενος ὁ σεβάσμιος
Σωκράτης:

«Μητρὸς τε καὶ πατρὸς καὶ τῶν ἄλλων προγόνων ἀπάντων τιμιώτερόν ἐστι πατρίς, καὶ σεμνότερον, καὶ ἀγιώτερον, καὶ ἐν μείζονι μίρᾳ, καὶ παρὰ Θεοῦ, καὶ παρὰ ἀνθρώπων τοῖς νοῦν ἔχουσι. Καὶ σέβασθαι δεῖ καὶ μᾶλλον ὑπεῖκιν καὶ θωπεύειν Πατρίδα χαλεπαίνουσαν, ἢ Πατέρα· καὶ, ἢ πείθειν, ἢ ποιεῖν ἢ ἀνκελεύῃ, καὶ πάσχειν ἂν τι προστάτῃ παθεῖν, ἥσυχίαν ἀγοντα· ἂν τε τύπτεσθαι, ἂν τε δαΐσθαι, ἂν τε εἰς πόλεμον ἀγῇ, τρωθησόμενον ἢ ἀποθανούμενον, ποιητέα ταῦτα, καὶ τὸ δίκαιον οὕτως ἔχει. Καὶ οὐχ ὑπεικτέον, οὐδ' ἀναχωρητέον, οὐδὲ λειπτέον τὴν τάξιν· ἀλλὰ καὶ ἐν πολέμῳ καὶ ἐν δικαστηρίῳ καὶ πανταχοῦ ποιητέον ἢ ἀνκελεύῃ ἢ πείθῃ καὶ ἢ ΠΑΤΡΙΣ, ἢ πείθειν αὐτὴν ἢ τὸ δίκαιον πέφυκε. Βιάζεσθαι δὲ οὐχ ἔστιον, οὔτε μητέρα, οὔτε πατέρα· πολὺ δὲ τούτων ἐτι ἥτιον τὴν ΠΑΤΡΙΔΑ.»

Ἄν ἀγαπᾷς νὰ μὲ γράφης, ἀγαπητὲ Ὀδυσσεῦ, πέμψε τὴν ἐπιστολὴν σου εἰς τὸν ἐν Τεργέστη κύριον Ἰάκωβον Ρῶτα, ἢ εἰς τὸν ἐν Λιθόρνῳ κύριον Ζωρζὴν Ροδοκανάκην, ἢ τὸν ἐν Μασσαλίᾳ κύριον Θεόδωρον Πρασακάκην· καὶ δι' αὐτῶν τὴν λαμβάνω ἀσφαλῶς. Καὶ πάλιν ἀσπάζομαί σε· καὶ πάλιν ὑγιάινει καὶ κατευοδοῦ!

Γ'.

Ἐπιστολὴ τοῦ Α. Κοραῆ, πρὸς τὴν ἐν Λορδίνῳ
Ἑλληνικὴν Ἀποστολὴν.

Φίλοι Πολῖται!

Τὴν ἐννάτης Φεβρουαρίου ἐπιστολὴν σας ἀνέγνωσα μὲ πολλὴν εὐχαρίστησιν· καλῶς ἤλθετε, καὶ εἶθε κάλλιον νὰ ἐπιστρέψετε! Ἡ πατρίς ἀποστέλλουσα δύο της τέκνα νὰ πραγματευθῶσι τὰ πρὸς σωτηρίαν της, φανερόν ἐστι δὲν ἔσειλε τοὺς τυχόντας, ἀλλ' ἐδιάλεξε τοιούτους, ὅποιοι νὰ ἐμπνεύσωσιν εἰς τοὺς ἄλλογενεῖς τὸ πρὸς αὐτὴν σέβας, ἀπὸ τὸ ὅποιον πολὺ πλεον παρ' ἀπὸ τὸ δάνειον κρέμαται ἡ σωτηρία της.

Διότι, φίλοι Πολῖται, (τὸ λέγω στεναῶζων) ἡ Πατρίς καὶ Μητρίς μας ἔμπνευσεν ἕως τῶρα εἰς αὐτοὺς θαυμασμὸν διὰ τὰ λαμπρά της κατὰ τοῦ τυράννου τρόπαια, ἀλλ' ὅχι ἀκόμῃ καὶ τὸν ἀναγκαῖον εἰς τὴν Ἀνεξαρτησίαν σεβασμόν. Τὰς κατὰ τῶν βραδύρων νίκας μόνος ὁ φθόνος ἀρνεῖται, ὅτι δὲν ἐφάνησαν καὶ αὐτῶν τῶν προγονικῶν θριάμβων πλείοτεραι· ἀλλὰ νίκας (λέγουσι καὶ οἱ μὴ φθογῶντες) ἐγέννησε πολλάκις καὶ ἡ ἀπελπισία, πολλάκις καὶ αὐτὴ τῶν ἀντιπολεμούντων ἡ ἐσχάτη μωρία· τί ἄλλο προσμένομεν παρὰ παντελεῖ ὅλε-

θρον, ἂν δὲν νικήσωμεν ἐχθρούς, τῶν ἀποίων ἢ κτηνώδους
θηριωδία ὑπερβαίνει καὶ αὐτὰς τὰς τίγρεις;

Μὴν ἐλπίζωμεν λοιπὸν ποτὲ νὰ μᾶς σεβασθῶσιν οἱ Ξένοι
διὰ μόνας τὰς νίκας τόσον, ὥστε νὰ μᾶς ἀφήσωσιν ἀνενο-
χλήτους διόλου, ἂν δὲν τοὺς πληροφορήσῃ ἡ πολιτικὴ μας
σταθερὰ διαγωγὴ ὅτι συντρίβομεν τὸν ζυγὸν τοῦ τυράννου,
διὰ νὰ ὑποταχθῶμεν ὅχι εἰς νέον ἄλλον ζυγὸν ἐθνικὸν ἢ ξένον
κανένα, ἀλλ' εἰς ζυγὸν Νόμων, θεμένων, ὡς εἶναι τὸ δίκαιον,
ἀπὸ τοὺς Ἀντιπροσώπους ὅλου καὶ μόνου τοῦ ἔθνους.

Τοιαύτην πληροφορίαν θέλουν λάβειν, ὅταν ἴδωσι τὸ ἔθνος
ὁμονοοῦν, ὅταν ἴδωσιν ὅτι ἀποστρεφόμεθα ὅλοι κοινῶς τὴν
ἀνισότητά, φεύγομεν τοὺς τίτλους καὶ τὰς ἀρχάς, οὐδὲ δέ-
χετ' ἐξουσίαν καμμίαν κανεὶς ἐξ ἡμῶν, πλὴν ὡς βάρος ἐπι-
βαλλόμενον ἀπὸ τὴν Πατρίδα, μὲ ἐπιθυμίαν νὰ τὸ ἀποφω-
τισθῇ μετὰ χαρᾶς, ὅταν ἡ Πατρίς δὲν ἔχῃ πλέον χρεῖαν νὰ
τὸν βαρύνῃ· ὅτι οἱ κυβερνῶντες τὸ ἔθνος, ἀντὶ νὰ πολυπλα-
σιάζωσι τὰ πολιτικὰ Ἰπουργήματα, περιορίζουν τὸν ἀριθμὸν
αὐτῶν εἰς μόνα τὰ ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖα, ὅτι οἰκονομοῦν
αὐστηρῶς τοὺς ἰδρωτάς τοῦ ἔθνους, οὐδὲ τοὺς ἐξοδεύουν, πλὴν
εἰς ὅσα ὠφελοῦν τὸ ἔθνος, ὅποια εἶναι πρὸ πάντων ἡ κοινὴ
παιδεία, ὁ φωτισμὸς ὅλων τῶν μελῶν τῆς Πολιτείας, καὶ ἡ
συνοδεύουσα τὸν φωτισμὸν βελτίωσις τῶν ἡθῶν, χωρὶς τῆς
ὁποίας, οἱ πλέον δίκαιοι Νόμοι γίνονται ὕφασμα ἀράχνης.

Αἱ! Φίλοι Πολῖται, ἐξεπηδήσαμεν ὅλοι ἀπὸ σχολεῖον ἀνο-
μίας τὸ Τουρκικὸν σχολεῖον, ἐξυλοκοπήσαμεν τὸν τύραννον
διδάσκαλον, ἐσυντρίψαμεν τὰ καθίσματα, τὰς πινακίδας,
κατεσχίσσαμεν τὰς φυλλάδας τοῦ σχολείου μὲ θαυμαστὴν
ἀνδρίαν, ἀλλὰ τὰ φαρμακερά του μαθήματα ἔμειναν εἰς ὅλων
ἡμῶν τὰς ψυχὰς χαραγμένα, καὶ ἡ ἐκρίζωσις των εἶναι ἔργον
καὶ κόπου πολλοῦ καὶ χρόνου μακροῦ. Αἱ ἡμᾶς τοὺς γέροντας

δὲν ἔμεινεν οὐδεμία πλέον διορθώσεως ἐλπίς· οὔτε ὄρεξιν ἔχομεν νὰ ἀπομάθωμεν τὰ κακὰ μαθήματα, οὔτε δύναμις μᾶς ἔμεινε νὰ διδαχθῶμεν ἄλλα νέα· ὡς ἐζήσαμεν, τοιοῦτοι μέλλομεν νὰ καταβῶμεν εἰς τὸν τάφον, μὲ τῆς ἀνισότητος τὰ τυραννικὰ φρονήματα, καταφρανοῦντες ἄλλους, ὡς δεσπόται, ὅταν ἔχωμεν τὴν ἐξουσίαν, ἢ ὑποφέροντες τὴν καταφρόνησιν τῶν ἄλλων, γινόμενοι τῆς ἐξουσίας τῶν εὐτελέστατοι δορυφόροι καὶ κόλακες.

Ἀπὸ σᾶς τοὺς νέους μόνους ἐλπίζει τὴν σωτηρίαν τῆς ἡ Πατρίδος· ὅτι καὶ σεῖς μόνοι ἢ καθαρεύετε ἀπὸ Τουρκικὰ μαθήματα, ἢ ἔχετε καὶ ἀκόμη δύναμιν νὰ ἀποπλύνετε τὰς ψυχὰς σας ἀπὸ τὸν μολυσμὸν αὐτῶν, καὶ νὰ ἀναβαπτισθῆτε εἰς τὸ σωτήριον λουτρὸν τῆς εὐνομίας καὶ τῆς ἰσότητος. Πλειότεραν χάριν ἤθελε σᾶς γνωρίζειν ἡ Πατρίς, ἂν ἐσπουδάξατε νὰ ἀναβαπτίσετε καὶ ἡμᾶς τοὺς Τουρκογέροντας· ἐνδεχόμενον βλέποντες τὴν φρόνιμον διαγωγὴν σας νὰ ἐντραπῶσι τινὲς ἐξ αὐτῶν, καὶ νὰ συνεργήσωσιν, ἢ καὶ νὰ μὴ σᾶς ἐμποδίζωσιν εἰς τὴν σωτηρίαν τῆς Πατρίδος. Τὸ στάδιον εἰς τὸ ὁποῖον ἐξεδύθητε εἶναι λαμπρόν· σᾶς ἐπαινεῖ ἡ Πατρίς ὅτι τὸ τρέχετε μετὰ χαρᾶς· ἀλλὰ διὰ νὰ σᾶς σεφάνωσῃ προσμένει νὰ τὸ ἀποτρέξετε. Ὀλίγοι κατὰ δυστυχίαν ἐφάνησαν εἰς ὅλους τοὺς αἰῶνας καὶ εἰς ὅλα τὰ ἔθνη οἱ καλοὶ σταδιοδρόμοι· καὶ συνέβη εἰς τὴν πολιτικὴν ὅ,τι συμβαίνει καὶ εἰς τὴν θρησκευτικὴν· πολλοὶ κλητοὶ, καὶ ὀλίγοι ἐκλεκτοί. Ὡς θέλεις νὰ σταδιοδρομήσῃς εὐτυχῶς, ὅστις τρέχει φορτωμένος; Εἰς τοὺς σωματικούς ἀγῶνας πρῶτον ἔργον τοῦ μέλλοντος νὰ τρέξῃ εἶναι νὰ ἐκδυθῇ τὰ περιττὰ φορέματα, καὶ νὰ ἐλαφρώσῃ τὸ σῶμά του· εἰς τοὺς πολιτικούς ἐξ ἐναντίας, οἱ πλεότεροι ἀπὸ τοὺς τρέχοντας τρέχουν καταφορτωμένοι τὰ πάθη τῶν ἄλλων· ἄλλος τρέχει διὰ νὰ ἀποκτήσῃ χρυσὸν, ἄλλος ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας, ἄλλος

διὰ κανένα τίτλον γελοιώδη Ἐξοχότατος ἢ Ἐκλαμπρότατος, χωρὶς νὰ συλλογισθῇ, ὅτι μόνος σκοπὸς τοῦ δρόμου του πρέπει νὰ ᾔηται νὰ χρυσώσῃ τὴν Πατρίδα του, νὰ τὴν καταστήσῃ μόνην ἄρχουσαν, μόνην Ἐξοχωτάτην καὶ Ἐκλαμπροτάτην, ὡς ἐπραῖξαν ἄλλοτε οἱ Ἀριστεῖδαι, οἱ Φωκίωνες, καὶ εἰς τοὺς καιροὺς μας οἱ Βασιγικτῶνες, οἱ Φραγκλῖνοι καὶ Γεφερσῶνες.

Τοὺς ὀλίγους τούτους στεφανωμένους νομίμους ἀθλητὰς χρεωστοῦν οἱ νέοι μας νὰ συλλογίζωνται νύκτα καὶ ἡμέραν· αὐτοὺς μόνους νὰ στήσωσι πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς πολιτικῆς των διαγωγῆς παράδειγμα. « Ἐὰν δὲ καὶ ἀθλῇ τις, οὐ στεφανοῦται, ἐὰν μὴ νομίμως ἀθλήσῃ. » Τὸ νομίμως εἶναι τὸ ἰσονόμως, δικαίως, ἀδελφικῶς, χωρὶς ὑπεροχὴν πρὸς ἀλλήλους ἄλλην, παρὰ μόνην τὴν ὑπεροχὴν τῆς φρονήσεως καὶ τῆς ἀρετῆς· πᾶσα ἄλλη ὀνομαστικὴ ὑπεροχὴ πολίτου συνοδεύει, ἢ γεννᾷ μὲ τὸν καιρὸν τὸν ἐξευτελισμὸν τῶν λοιπῶν πολιτῶν. Ἄν καὶ καταλαμβάνετε τὴν δύναμιν τοῦ πολιτικοῦ τούτου ἀξιώματος, συγχωρήσατέ με νὰ τὸ σαφηνίσω μὲ παράδειγμα. Ὅταν ἐλαμπρύνετο τὸ Ἑλληνικὸν γένος μὲ ἐπιστήμας, κανεῖς ἀπὸ τοὺς λαμπρύνοντας αὐτὸ σοφοὺς ἀνδρας δὲν ἐπωνομάζετο ΛΟΓΙΩΤΑΤΟΣ. Ὁ γελοῖος οὗτος τίτλος ἐγεννήθη καὶ ἐδόθη εἰς πολλὰ μικρὸν τι μέρος τοῦ ἔθνους, πολλάκις διὰ πολλὰ μικρὰν καὶ ἀθλίαν μόνης τῆς ἀθλείας γραμματικῆς ἐδυσιν, ὅτε τὸ λοιπὸν ἔθνος δὲν ἤξευρε μηδὲ νὰ γράψῃ. Μὲ τοὺς Τσαρλατάνους ἰατροὺς παρόμοια σύγχρονος ἐγεννήθη καὶ ὁ τίτλος τοῦ ΕΞΟΧΩΤΑΤΟΥ· ὅταν τὸ γένος μας εἶχεν ἱπποκράτας καὶ Γαληνοὺς, κανέν, ἀπ' αὐτοὺς δὲν ἐπωνομάζεν ἐξοχώτατον· τοιαῦται πτωχαλαζωνίαι δὲν γεννῶνται πλὴν εἰς τὰ πολιτικῶς καὶ ἠθικῶς φθαρμένα ἔθνη.

Τῆς φθορᾶς ταύτης, φίλοι πολῖται, ἡ ἀπόλυσις καὶ ὁ καθαρισμὸς πρέπει νὰ ᾔηται σήμερον ἡ μόνη μας φροντίς νὰ ἐκδυθῇ.

μεν, ὡς λέγει ὁ Ἀπόστολος, « τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, τὸν φθειρόμενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης, καὶ νὰ ἐνδυθῶμεν τὸν καινὸν ἄνθρωπον, τὸν κατὰ Θεὸν κτισθέντα ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ὁσιότητι τῆς ἀληθείας. » Μόνῃ ἡ Δικαιοσύνη σώζει τὰ ἔθνη, μόνῃ ἡ δικαιοσύνη τὰ κάμνει σεβασά, διότι μόνῃ πολυπλασιάζει τὴν δύναμιν τῆς Πολιτείας, συσφίγγουσα τὰ μέλη της ὅλα μετὰ τὸν ἱερὸν δεσμὸν τῆς ἰσονομίας, καὶ ἀκολουθῶς ἀναγκάζει πᾶσαν ἄλλην ἀλλογενῆ κεβέρνησιν, ἃν ᾖναι δικαία, νὰ σέβεται τὸ ἔθνος καὶ νὰ τὸ βοηθῇ· ἂν πλεονεκτῇ, νὰ ἐντρέπεται νὰ ἐνοχλήσῃ ἡσυχίαν ἔθνους, τὸ ὁποῖον καὶ διὰ τὰς λαμπράς του νίκας κατὰ τῶν τυράννων, καὶ διὰ τὴν φρόνιμον ἐσωτέραν του κυβέρνησιν, ἔφθασε νὰ κατασταθῇ Σεβαστόν.

Τὴν ὁποίαν δείχνει τὸ Ἀγγλικὸν ἔθνος εὐνοϊκὴν διάθεσιν πρὸς τὸ γένος μας, δὲν ἀμφισβῆλλω, φίλοι πολῖται, δὲν ἀμφισβῆλλω ὅτι ἡ φρόνιμος διαγωγή σας θέλει τὴν αὐξήσῃ ἐπὶ πλεόν. Οἱ Ἄγγλοι πρῶτοι κτίσται καὶ πατέρες τῆς νέας ἐλευθερίας, χρεωστοῦν νὰ ἀγαπῶσι πλεόν παρὰ κἀνεῖς ἄλλος τοὺς Ἀπογόνους τῶν πρώτων Πατέρων τῆς παλαιᾶς ἐλευθερίας· αὐτόνομοι ὄντες αὐτοὶ μάλιστα χρεωστοῦν, ὅχι μόνον νὰ σέβωνται τὴν αὐτονομίαν τῶν Γραικῶν, ἀλλὰ νὰ ἀναγκάσωσι μετὰ τὸ παράδειγμά των καὶ τοὺς ἄλλους νὰ τὴν σεβασθῶσιν.

Ἄλλ' ἐπεὶ περὶ τῶν Ἀγγλῶν ὁ λόγος, συγχωρήσατέ με νὰ σᾶς ἐνθυμίσω καὶ πάλιν ὅ,τι ἔλεγα ὀλίγον ἀρχήτερα, τὸ « πολλοὶ κλητοὶ καὶ ὀλίγοι ἐκλεκτοί » ἀκόμη καὶ εἰς τὰ ἐλεύθερα ἔθνη θεωρεῖται κατὰ δυστυχίαν ἢ ὀλιγότης αὐτῇ. Ἡ διαφορὰ δὲν στέκει πλὴν εἰς τοῦτο, ὅτι εἰς τὰ ἐλεύθερα εἶναι ὀλίγοι, εἰς τὰ γεωστί γευόμενα τὴν ἐλευθερίαν ἀσυγκρίτως ὀλιγώτεροι, καὶ εἰς τὰ δουλωμένα δὲν μένει οὔτε κλητὸς οὔτε ἐκλεκτὸς σχεδὸν κἀνένας.

Διὰ τοῦτο, φίλοι πολῖται, εἰς τῶν Ἀγγλῶν τὸ φιλόανθρωπον

καὶ φιλελεύθερον ἔθνος ὅλον πρέπει νὰ προσφέρεσθε ὡς εὐεργετούμενοι, καὶ νὰ προσφέρετε τὴν χρεωστούμενην εἰς αὐτοὺς τῆς πατρίδος μας κοινὴν εὐγνωμοσύνην. Ὅταν ὁμῶς ὁ λόγος ᾖ περὶ τῶν συμφερόντων εἰς τὴν δικτήρησιν τῆς Αὐτονομίας, νὰ μὴν ἀκούετε καθενὸς τὰς συμβουλὰς, μηδὲ νὰ δίδετε εἰς καθένα πίστιν.

« Μέννασ' ἀπιστεῖν, ἄρθρα ταῦτα φρενῶν »

εἶπεν ἓνας ἀπὸ τοὺς παλαιούς μας· ἔλεγε καὶ ἓνας ἀπὸ τοὺς αἰοιδίμους τῆς μόνης ἀληθινῆς τῶν Ἀγγλαμερικανῶν ἐλευθερίας κτίστας, ὁ Φραγκλῖνος, ὅτι ὅσον ἀναγκαῖα εἶναι εἰς τὴν θρησκείαν ἢ δίχως ἐρεύνης· πίστις, ἄλλο τόσον ἐπικίνδυνος γίνεται εἰς τὴν πολιτικὴν. Διαλέγετε λοιπὸν, φίλοι πολῖται, τοὺς ὀλίγους ἐκλεκτοὺς, καὶ αὐτῶν μόνων τὰς συμβουλὰς δεχέσθε μετὰ χαρᾶς· ἐξ αὐτῶν εἰς εἶναι ὁ φιλόσοφος Bentham· σπουδάσατε νὰ γνωρισθῇτε εἰς αὐτὸν ὡς νεοδάπτιστοι εἰς τῆς ἐλευθερίας τὸ λουτρὸν, διὰ νὰ σᾶς κατηχήσῃ καὶ νὰ σᾶς χειραγωγήσῃ εἰς τὴν ὁδὸν τῆς αὐτονομίας.

Ὁ φίλος σας

A. K.

Δ'.

Ἐκ Χίου, Ἰουλίου 2 1819.

Σοφὲ Κοραῇ!

Ποτὲ δὲν σ' ἔγραψα, ἀλλὰ ποτὲ δὲν ἔπαυσα νὰ σὲ θαυμάζω. Εἰς τὸ πρῶτον δὲν ἐδόθη αἰτία, εἰς τὸ δεύτερον ἐπαραινόμενην ἀπὸ πολλὰ, καὶ ἀπὸ ὅσα φρονεῖς, καὶ ἀπὸ ὅσα γράφεις κοινῶς καὶ κατὰ μέρος ἀγαθὰ, καὶ ἀπὸ τὰς σοφὰς καὶ κριτικὰς σου ἐκδόσεις καὶ σημειώσεις, ὅσαι μέχρι τῆς σήμερον ἐφάνησαν εἰς τὸ φῶς. Ἔτι δὲ πλείοτερον σὲ ἐθαύμασα, ὅταν

ἀνέγνωσα ἐσχάτως εἰς τὸν Λόγιον Ἑρμῆν τὰς σημειώσεις σου εἰς τὸν Θεόφραστον, ἐκδοθέντα ἀπὸ τὸν σοφὸν Σνείδερν. Αὐταὶ ὅμως καὶ μὲ ἐλύπησαν, συλλογιζόμενον ὅποσα τοιαῦτα καλὰ διὰ τὸ γῆρας σου στερούμεθα. Μ' ὅλον τοῦτο εἶσαι ἱκανώτατος ἀκόμη νὰ μᾶς ὠφελήσῃς, καὶ πολὺ περισσότερον, ἂν ἀξιωθῇ τὸ Ἑλληνικὸν γένος νὰ ἀπολαύσῃ τὴν ἐκδοσιν τῶν Ἠθικῶν συγγραμμάτων τοῦ Πλουτάρχου. Μανθάνω μὲ λύπην μου πολλήν, ὅτι δὲν ἔχεις σκοπὸν νὰ ἐπιχειρισθῇς τὴν ἐκδοσιν αὐτῶν· ἀλλ' ἀπὸ τίνος ἄλλου χεῖρας πρέπει νὰ ἐλπίζωμεν αὐτὴν, ἐν σὺ ὁ μόνος ἱκανὸς δὲν τὴν ἀναλάβῃς; Τὸ δύσκολον τοῦτο ἔργον, μόνος ὁ νοῦς τοῦ Κοραῆ δύναται νὰ κατορθώσῃ εὐκτολα. Καὶ διὰ νὰ φανερώσω εἰς σὲ τὴν λύπην μου καὶ ἐπιθυμίαν μου, μ' ὅλον ὅτι καὶ πρὸς τὸν μακαρίτην Ἀλέξανδρον Βασιλείου ἔγραψα τὰ αὐτὰ πόλλάκις, γράφω τώρα καὶ πρὸς σέ· καὶ διὰ νὰ σὲ παρακαλέσω νὰ μὴ μᾶς στερήσῃς τὰ *Ἠθικά* τοῦ Πλουτάρχου· ἀλλὰ, καθὼς τοὺς Παραλληλοὺς Βίους, οὕτω καὶ ταῦτα νὰ ἐκδώσῃς εἰς τὸ γένος σου, τὸ ὁποῖον εὐγνωμονεῖ διὰ τοὺς πολλοὺς κόπους σου καὶ τὴν ἐπιθυμίαν σου νὰ ἰδῇς ἀνωρθωμένην τὴν Ἑλλάδα, καὶ κηρύττει ἀκαταπαύστως τὰς χάριτας. Ἀνάλαβε λοιπὸν, σοφὲ Κοραῆ, καὶ τὴν ἐκδοσιν τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου. Ὁ δὲ πατὴρ τῆς σοφίας θέλει ἐνισχύσειν τὸ γῆρας σου, ὥστε νὰ φανῇ ἡ ἐκδοσις αὕτη πολὺ καλητέρα παρ' ὅσας μέχρι τοῦδε ἔκαμες. Ὑγίαινε.

Ὁ Μητροπολίτης τῆς Χίου

ΠΛΑΤΩΝ.

Πρὸς τὸν κύριον Κοραῆ εἰς Παρίσια.

Σοφώτατε Ἱεράρχα!

Ἐγὼ πρῶτος ἐχρεώσθουν νὰ προκαλέσω τὴν Πανιερότητά της εἰς ἐπιστολικὴν κοινωνολογίαν, καὶ νὰ παρακαλέσω τὰς ἀπ' Αὐτὴν ἐλπιζομένας ὠφελείας εἰς τὴν κοινὴν ἡμῶν πατρίδα. Ἀλλ' ἔμαθα ἀπὸ τοὺς ἐδῶθεν διαβαίνοντας συμπατριώτας, ὅτι ὄχι μόνον τὴν ὠφελεῖς, ἀλλὰ καὶ ὅσους κρίνεις ἱκανοὺς νὰ τὴν ὠφελήσωσι δὲν παύεις νὰ παρακινήσῃς καὶ νὰ θαβρύνῃς μὲ τὰς πατρικὰς εὐχὰς καὶ συμβουλὰς Σου. ὡς τὸ μαρτυρεῖ καὶ αὐτὴ Σου ἡ πρὸς ἐμὲ ἐπιστολή.

Μακαρίζω τὴν Χίον, ὅτι ἔλαβε τοιοῦτον ποιμένα· ἀλλὰ πολὺ πλέον, Δέσποτά μου, μακαρίζω τὴν Πανιερότητά Σου ὅτι εὐτύχησες νὰ ποιμαίνῃς τοιούτους ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι δὲν θέλουν σὲ δώσειν πρόφασιν παρακοῆς καμμίαν τῶν χρησίμων εἰς τὴν προκοπὴν τῆς πατρίδος συμβουλῶν Σου. Ἐλαβες δῶρον ἀπὸ τὸν Θεὸν γῆν ἀγαθὴν, διὰ νὰ σπείρῃς ἐπ' εὐλογίαις, καὶ νὰ θερίζῃς ἐπ' εὐλογίαις· φέρεις ἀξίως καὶ τ' ὄνομα τοῦ Πλάτωνος, τοῦ ὁποίου ὅμως εἶσαι πολὺ εὐτυχέστερος. Ἐκεῖνος παραιτήθη τὴν φροντίδα τῶν κοινῶν, διὰ πρόφασιν εὐλογον, ὅτι τῆς πατρίδος του ἡ νόσος ἦτο πλέον ἀνίατος· ἡ Πανιερότης Σου ἐξ ἐναντίας εὐρίσκεισαι εἰς ἐποχὴν χρόνου, ὅταν ἡ πατρίς ἀρχίζῃ νὰ ἀναλαμβάνῃ ἀπὸ τὴν μακρὰν αὐτῆς νόσον, καὶ μεταξὺ ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι, ἂν δὲν ἀπέκτετσαν ἀκόμη τὴν σοφίαν τῶν συγχρόνων τοῦ Πλάτωνος Ἀθηναίων, τοὺς ὑπερβαίνουνσιν ὅμως πολὺ εἰς τὴν ἀπὸ τὰ παθήματα τῆς Ἑλλάδος ἀποκτηθεῖσαν φρόνησιν, καὶ εἰς τὴν προθυμίαν νὰ ἀκούωσι μετὰ χαρᾶς τοὺς φιλοπάτριδας δημηγόρους των. Εἶναι ταῦτα, Δέσποτά μου, εὐτυχήματα ζηλοτυπίας ἄξια. Ὡς ἔρμαιον ἤθελα τ' ἀρπάσειν, ἂν ἤμην εἰς τὸν

τάπον τῆς Πανιερότητός σου· καὶ πῶς εἶναι δυνατόν νὰ τὰ παραβλέψῃ ὁ σοφώτερος καὶ νεώτερός μου, ὁ Χῖος καὶ θεῖος Πλάτων! Ἀθανάτισε λοιπὸν τὸ ἄξιον ἀθανασίας ὄνομά σου, καὶ γενοῦ παράδειγμα καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς Συνιεράρχας καὶ Συλλειτουργοὺς σου, ἐκ τῶν ὁποίων πολλοὶ (τὸ λέγω μὲ θλίψιν μεγάλην τῆς ψυχῆς μου) ἀφῆκασιν ὅλην τὴν φροντίδα τῆς ἀνορθώσεως τῆς Ἑλλάδος εἰς τοὺς κοσμικοὺς.

Εἶθε, Δέσποτά μου, ὅσπῃ ἔχω προθυμίαν, νὰ εἶχα καὶ τὴν δύναμιν, νὰ ἀκούω καὶ ἐγὼ τὰς συμβουλὰς σου, καὶ νὰ πληρῶσω τὴν ὁποίαν ἔχεις ἐπιθυμίαν τῆς ἐκδόσεως τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου! Τὴν αὐτὴν ἐπιθυμίαν συνέλαβα πρὸ πολλοῦ, καὶ ἐσημείωσα τὸ περιθώριον τοῦ διωρισμένου εἰς ὑπόδειγμα διὰ τὸν τυπογράφον ἀντιτύπου μὲ διορθώσεις καὶ εἰκασίας. Ἀλλὰ τώρα βλέπω ὅτι δὲν εἶμαι εἰς κατάστασιν νὰ τὸ ἐκδώσω. Ἡμέραν ἐξ ἡμέρας τὸ σῶμάτιον ἐξασθενεῖ καὶ μακραινέται, καὶ τὸ χειρότερον συνεπισύρει καὶ τοῦ νοῦ τὴν ἀσθένειαν· « Ἔστι γὰρ καὶ διανοίας, ὥσπερ καὶ σώματος γῆρας. » Μία μόνη ἐλπίς μου λείπεται, νὰ ἀναγνώσω καὶ δεύτερον ἀπ' ἀρχῆς εἰς τέλος τὰ Ἠθικά, νὰ προσθέσω, ἂν ᾔηναι δυνατόν, ὀλίγας ἔτι εἰκασίας ἢ δευτέρας φροντίδας, καὶ νὰ τὰ στείλω εἰς τὴν αὐτοῦ τυπογραφίαν σας. Τοῦτο μόνον εὐχου με νὰ κατορθώσω, πρὶν ἀφήσω τὸν παρόντα κόσμον· εἰς τὸν ὁποῖον, Δέσποτά μου, σὲ ἀντεύχομαι νὰ διατρίψῃς χρόνους μακροὺς εἰς ὠφέλειαν τῆς Ἑλλάδος!

4 Ὀκτωβρίου 1819.

*Εἰς τὰς προσταγὰς τῆς ὑμετέρας
Πανιερότητος ὅλος πρόθυμος ὁ
ΚΟΡΑΗΣ.*

*Πρὸς τὸν Πανιερολογιώτατον Μητροπολίτην τῆς Χίου,
κύριον ΠΛΑΤΩΝΑ, προσκυνητῶς, εἰς Χίον.*

Τιμιώτατοι καὶ φίλτατοι συμπατριῶται, ὅσοι πραγματεύεσθε εἰς τὴν Σμύρνην ξέροι Χῖοι.

Μετὰ τοὺς ἀπὸ βάθους ψυχῆς μου ἀσπασμούς, παρακαλῶ σας ὅλους κοινῶς, καὶ καθένα χωριστὰ, νὰ ἀκούσετε τὰς ἑσῶς τελευταίας ταύτας φωνὰς γέροντος συμπατριώτου· αἱ ὁποῖαι ἀποβλέπουν κοινῶς μὲν εἰς ὅλης τῆς Ἑλλάδος, ἐξαιρέτως δὲ τῆς πατρίδος ἡμῶν Χίου, τὴν δόξαν καὶ τὴν εὐδαιμονίαν.

Ἐγὼ, φίλοι Χῖοι, εἶμαι συμπατριώτης σας, ὅχι μόνον διὰ τὴν ἀπὸ πατέρα Χῖον γέννησιν, τὴν ἀνατροφὴν καὶ τὴν μέγα μέρος τῆς ζωῆς μου μετὰ σᾶς ἀγαστροφὴν μου, ἀλλὰ καὶ διότι ἐφύλαξα καὶ φυλάττω ἀπαράλλακτον τὸν χαρακτῆρα τῶν Χίων· διὰ τὸν ὅποιον φυσικὰ ἢ πρὸς σᾶς ἀγάπη καὶ κλίσις μου εἶναι τόσον πολλή, ὥστε καὶ εἰς τὴν ξενιτείαν εὐρισκόμενος, ἐσάκις ἴδω Χῖον, νομίζω ὅτι βλέπω καὶ ἀπολαμβάνω τὸν μακαρίτην πατέρα μου.

Καὶ αὕτη μὲν ἡ ἀγάπη ἄρχισε σχεδὸν μ' αὐτὴν μου τὴν γένεσιν. Ὅταν ὅμως ἔφθασα εἰς ἡλικίαν νὰ κρίνω τὰ πράγματα ὅχι ἀπὸ τὰς φυσικὰς τῆς ψυχῆς διαθέσεις, ἀλλὰ κατὰ τὸ μέτρον τῆς ἀξίας αὐτῶν, σᾶς ἔβαλα εἰς τὴν ζυγὰρίαν τοῦ ὀρθοῦ λόγου, ἀπὸ τὸ ἐν μέρος Χίους, ἀπὸ τ' ἄλλο ἄλλους διαφόρων τόπων καὶ πόλεων Γραικοὺς, καὶ ἐπληροφρηθὴν, καὶ ὁμολογῶ (χωρὶς καταφρόνησιν τῶν λοιπῶν ὁμογενῶν μας ἀδελφῶν), ὅτι μετὰ τῶν Γραικῶν σεῖς εἰσθε καὶ οἱ ἀξιώτεροι τιμῆς, καὶ οἱ ἀξιώτεροι ἀγάπης, ὅχι διότι ἀναμάρτητοι (τοῦτο εἶναι μόνου τοῦ Θεοῦ), ἀλλὰ διὰ τὰ πολλὰ σας καὶ μεγάλα προτερήματα, τὰ ὅποια μὴδ' αὐτὸς ὁ φθόνος νὰ σᾶς ἀφαιρέσῃ δὲν ἐμπορεῖ.

Τοιαύτη πληροφορία, φίλοι Συμπατριῶται, καταλαμβά-
νετε καλὰ, ὅτι ἔπρεπε νὰ γεννήσῃ εἰς τὴν ψυχὴν μου καὶ με-
γαλοφροσύνην. Ἀπὸ τὴν ὥραν ἀποῦ σᾶς ἐξύγισα, ἀρχισα καὶ
νὰ καυχῶμαι καὶ πρὸς τοὺς ὁμογενεῖς καὶ πρὸς τοὺς ξένους,
ὅτι εἶμαι Χῖος, « ὅστούν ἐκ τῶν ὁστών, καὶ σὰρξ ἐκ τῆς σαρ-
κὸς » τῶν ἀγαπητῶν μου Χίων· καὶ νὰ δοξάζω τὸν Θεὸν, πρῶ-
τον, ὅτι μ' ἐπλασεν ἄνθρωπον, δεύτερον, ὅτι Ἕλληνα, καὶ
τρίτον, ὅτι εὐδόκησε νὰ κατὰγωμαι ἀπὸ τοὺς φρονιμώτερους
τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους.

Ὡς τοιούτους, φίλοι Χῖοι, σᾶς ἐγκωμιάσα καὶ εἰς τὰ Ἑλ-
ληνικὰ καὶ Γαλλικὰ μου πονήματα, ὡς τοιούτους σᾶς ἐπαρά-
στησα εἰς ὅλην τὴν φωτισμένην Εὐρώπην, ὅχι διὰ τὴν συγ-
γένειαν, ὅχι διὰ τὴν φιλίαν, ἀλλ' ἀπροσωπολήπτως δι' αὐτὴν
τὴν δικαιοσύνην, ἥτις προσάσσει, ἐν βάρει κατασχύνῃς, πάν-
τα τίμιον ἄνδρα, νὰ μὴ βαπτίζῃ τὸν κάλαμόν του εἰς τὰ
πηλὰ τῆς κολακείας, μηδὲ νὰ τιμᾷ τοὺς ἀναξίους τιμῆς.

Ἄλλὰ, πόσον περισσότερον πρέπει ν' αὐξάνῃ ἢ πρὸς τοὺς
Χίους ἀγάπη καὶ τὸ σέβας μου, δὲν ἐμπορεῖτε νὰ λογιᾶσете,
ὅταν ἀκούω ὅτι μὲ τὴν φρόνιμόν σας διαδωγὴν, καὶ μὲ τὸν
ὑπὲρ τοῦ φωτισμοῦ τῆς Ἑλλάδος ζῆλον, δικαιόnete ὅσα ἐγ-
κωμιάσα τοὺς Ἑλλήνας τῆς Χίου. Ὁ ζῆλος σας οὗτος, φίλοι
Συμπατριῶται, μὲ θαρρύνει νὰ σᾶς προβάλω πρᾶγμα ἄξιον
τῶν Χίων· ἐπειδὴ εἰς σᾶς ἐδόθη νὰ εὐκολύνετε τὰ δύσκολα,
καὶ νὰ κάμετε δυνατὰ τὰ εἰς ἄλλους ἀδύνατα. Καὶ παρακα-
λῶ νὰ ἀκούσετε τὸν γέροντα συμπατριώτην σας μὲ προσοχὴν,
μὲ ἀγάπην, καὶ μὲ πληροφορίαν ὅτι δὲν θέλει σᾶς εἰπεῖν, πλὴν
ὅ,τι συμφέρει καὶ εἰς τὴν εὐδαιμονίαν καὶ εἰς τὴν δόξαν τῆς
Ἑλλάδος. Αἱ ἡμέραι, ὅσας μέλλω νὰ ζήσω ἀκόμῃ, εἶναι
πολλὰ ὀλίγαι· εἰς ποῖον ἄλλον καιρὸν εἶναι δίκαιον νὰ ἀνα-
βάλω, ἐὰν ἔχω τι ὠφέλιμον καὶ ἐνδοξον νὰ συμβουλευσῶ τοὺς
ἀγαπητούς μου συμπατριώτας;

Ὅταν ἤκουσα, φιλέλληνες Χῆοι, ὅτι οἱ Σμυρναῖοι, παρακινούμενοι ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐδείξατε εἰς αὐτοὺς, σεῖς καὶ οἱ Κυδωνιάται, καλὸν παράδειγμα, ἐπροσκάλεσαν διδάσκαλον τὸν σοφώτατον Κούμαν, εἶναι ἀδύνατον νὰ σᾶς παραστήσω πόσῃ χαρὰν ἐπροξένησεν εἰς τὴν ψυχὴν μου τὸ χαρμόσυνον ἄκουσμα τοῦτο. Τῆς χαρᾶς μου ταύτης μάρτυρας ἔχω καὶ τοὺς ἐδῶ εὑρισκομένους ὀλίγους ὁμογενεῖς, καὶ τὰς τότε εἰς τοὺς φίλους τῆς Σμύρνης γραφείσας ἐπιστολάς μου. Μ' ἐφαίνετο τῆς προνοίας τοῦ πατρὸς τῶν φώτων ἐξαίρετον δῶρον εἰς τοὺς Σμυρναίους, τὸ, ὁπότεν αὐτοὶ, ἐξυπνήσαντες ἀπὸ τῆς ἀπαιδευσίας τὸν ὕπνον, ἐζήτησαν τῆς φωτισμένης Εὐρώπης τὰ μαθήματα, εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν νὰ εὑρεθῇ καὶ τοιοῦτος διδάσκαλος, τὸν ὁποῖον, μὲ τοῦ Διογένηος τὸν λύχον ἂν ἐζήτουν, δύσκολον ἦτο νὰ εὑρῶσιν. Ὁ Κούμας, φίλοι Συμπατριῶται, εἶναι ἄκρος μου φίλος· ἤθελετ' ὅμως ἀδικήσῃ τὸν συμπατριώτην σας Κοραῆν, ἔὰν καὶ παραμικρὰν ὑποψίαν ἐλαμβάνετε, ὅτι ἡ φιλία μὲ κάμνει νὰ τὸν ἐπαινῶ ὑπέρμετρα. Πολλὰς ἄλλας ἀμαρτίας ἡ μάρτησα εἰς τὴν ζωὴν μου· ἀλλὰ τῆς κολακείας ἡ βρωμα δὲν ἐμόλυνε ποτὲ τὴν ψυχὴν μου. Ὁ Κούμας, ἔξω τῆς πολυμαθείας, ἔχει καὶ τὸ χωρὶς τοῦ ὁποίου ἡ πολυμαθεὶα δὲν ἀξίζει τίποτε, νοῦν καὶ φρόνησιν, ἔχει ζῆλον ἀνυπόκριτον ὑπὲρ τῆς προκοπῆς τῆς Ἑλλάδος, ἔχει ἥθη χρηστὰ, εἰς βραχυλογίαν, ἔχει ὅλα ὅσα πρέπει νὰ ἔχη, ὅστις ἐπιθυμεῖ νὰ βοηθήσῃ τὴν Ἑλλάδα εἰς τὴν παροῦσαν ἀθλίαν αὐτῆς κατάσασιν. Διὰ ταῦτα λοιπὸν τὰ προτερήματα τοῦ φίλου Κούμα, ἐμακάριζα τοὺς Σμυρναίους, ὅτι τὸν ἐφύλαξεν ἡ πρόνοια δι' αὐτοὺς, ἐπειδὴ αὐτοὶ, ὡς παρὰ πολλὰς ἄλλας πόλεις πλουσιώτεροι, εἶχαν καὶ περισσοτέραν χρεῖαν διδασχῆς καὶ παιδεύσεως. Διότι, φίλοι μου συμπατριῶται, εἶναι μαρτυρημένον ἀπὸ τὴν πείραν, ὅτι ἀπὸ δύο ἐπίσης ἀπαίδευτα ὑποκείμενα, ἀπὸ δύο ἐπίσης

ἀπαιδευτα ἔθνη, τὸ πλουσιώτερον εἶναι τὸ ἐλεεινότερον. Ἐὰν καὶ αὐτῶν μεταξὺ τῶν φωτισμένων ἐθνῶν ᾖ τὸς σπᾶνιοι οἱ φρονίμως μεταχειριζόμενοι τὸν πλοῦτον, τί πρέπει νὰ προσμένῃ τις ἀπὸ τοὺς πλουσίους τῶν ἀπαιδευτῶν ἐθνῶν;

Διὰ ταῦτα ἤλπιζα ὅτι καὶ οἱ Σμυρναῖοι ἔμελλαν νὰ δεχθῶσι τὸν Κούμαν, ὡς ἀπὸ τὸν οὐρανὸν σταλμένον δῶρον εἰς αὐτοὺς, μ' ὅλην τὴν εἰς τὴν σοφίαν καὶ εἰς τὴν ἀρετὴν του χρεωστούμενην περιποίησιν· καὶ οὕτως ἐφάνη ὅτι τὸν ἐδέχθησαν καταρχάς. Ἀλλὰ τώρα (πρᾶγμα ἀπροσδόκητον) ἀκούω ὅτι κατεφρόνησαν τρόπον τινὰ τὴν δωρεάν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀφῆκαν καὶ τὸν διδάσκαλον καὶ τὸ διδασκαλεῖόν του χωρὶς τὴν ἀναγκαίαν χορηγίαν. Εἰς τίνα ν' ἀποδώσω τὴν αἰτίαν τοιαύτης καταφρονήσεως, διὰ τὸ ὅποῖον μὲ χωρίζει ἀπὸ σᾶς μακρὸν διάστημα, δὲν ἐξεύρω. Ἐπειδὴ ὅμως μὲ φαίνεται ἀδύνατον νὰ φθάσωσιν οἱ Σμυρναῖοι εἰς τὸς ἐλεεινὴν φρενοβλάβειαν, συμπεραίνω ὅτι εἶναι ἔργον ὀλίγων τινῶν, ὅχι πολλῶν (τοιοῦτος κανεῖς δὲν εὐρίσκεται μεταξὺ τῶν προστώτων τῆς Σμύρνης), ἀλλ' ἀπλυσάτων ἀνδρῶν, τοὺς ὁποίους κινεῖ ὁ διάβολος νὰ διώξωσιν ἀπὸ τὴν ταλαιπώρον αὐτῶν πόλιν τὰ πεμπόμενα ἀπὸ τὸν οὐρανὸν φῶτα. Ἀπὸ τὸν διάβολον τις ἄλλος βέβαια ἐπιθυμεῖ, παρὰ εἰς αὐτὸν εἰς τίνα ἄλλον περισσότερον συμφέρει, νὰ στερεῦνται τῶν ἐπιστημῶν τὸ φῶς οἱ ἄνθρωποι; Αὐτὸς εἶναι πατὴρ τοῦ σκότους καὶ κατοικεῖ τὸ σκότος· ὅθεν φυσικὰ πρέπει νὰ φοβῇται τὰς ἐπιστήμας, ὡς οἱ κλέπται τὰ φανάρια.

Ἄλλ' εἴτε πολλοὶ, εἴτε ὀλίγοι οἱ πλανηθέντες ἀπλοὶ καὶ καλοὶ ἄνθρωποι, εἴτε ἓνας διάβολος, εἴτε τῆς κολάσεως αἰ λεγεῶνες ὅλαι ἐσυμφώνησαν νὰ συντρίψωσι τῆς ταλαιπώρου Σμύρνης τὰ φανάρια, ὅπως ἄν' ἔχῃ, φίλοι μου συμπατριῶται, τὸ πρᾶγμα, καὶ ἀφ' ἑαυτῶν συμπεραίνετε, χρειάν νὰ τὸ μάθε-

τε παρ' ἐμοῦ δὲν ἔχετε, πόσον ὄνειδος μέλλει νὰ προξενηθῇ εἰς ὅλους μας, ἐὰν ὁ Κούμας, ἀγανακτήσας διὰ τὴν ἀναισθησίαν τῶν Σμυρναίων, ἀφήσῃ καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν, καὶ τὴν Ἑλλάδα ὅλην, καὶ ἐπιστρέψῃ μὲ τὰ φῶτα του εἰς τὴν ὅθεν τὰ ἔλαβε σοφὴν Εὐρώπην.

Τοῦ γένους ἡμῶν ἡ παροῦσα κατάσασις, φίλτατοί μου Χῖοι, δὲν ὁμοιάζει τὴν πρὸ τριάκοντα χρόνων κατάστασιν. Τότε ἡ Εὐρώπη μᾶς ἐκαταφρόνει ὡς ἀπαίδευτον ἔθνος, ὡς λαμπρῶν προγόνων ἀναξίους ἀπογόνους, ἢ νὰ εἶπω ἀληθέστερον δὲν μᾶς ἐκαταφρόνει, ἀλλὰ (τὸ ἐλεεινότερον ἀπὸ πᾶσαν καταφρόνησιν) μὴδ' ἐλάλει περὶ τῶν Ἑλλήνων παντάπασιν, ὡς νὰ ᾔτον ἐξαλειμμένον ἀπὸ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς τὸ Ἑλληνικὸν γένος. Τώρα ὅμως, ἀφοῦ σεῖς οἱ γνήσιοι τῆς Ἑλλάδος υἱοὶ ἐφροντίσατε νὰ στολίσετε τὴν Χῖον μὲ ἐπιστημονικὰ μαθήματα, ἀφοῦ οἱ Κυδωνιᾶται ἔκαμαν τὸ αὐτὸ εἰς τὴν πατρίδα των, καὶ οἱ Κωνσταντινουπολῖται ἐκινήθησαν εἰς τῶν ἐπιστημῶν τὴν ἀπόκτησιν, ἄρχισαν καὶ οὗτοι νὰ περιεργάζωνται καὶ ἐρευνῶσιν ἡμῶν τὰ κινήματα· οἱ ἐχθροὶ, διὰ νὰ κατηγορῶσιν ὡς νεκρῶν νεκρὰ σαλεύματα, οἱ φίλοι, διὰ νὰ τὰ θαρρύνωσιν ὡς ἀναστημένον ἀπὸ τὸν ἄδην κατὰ τοῦ θανάτου παλαιίσματα.

Εἶναι ἀδύνατον νὰ σᾶς περιγράψω πόσῃ ἡδονῇ ἐπροξένησεν εἰς τοὺς φίλους τῆς Ἑλλάδος ἡ εἶδησις, ὅτι ἡ Μεγαλόπολις Σμύρνη ἐσύστησε γυμνάσιον Ἐπιστημῶν, καὶ ἐκάλεσε διδάσκαλον τὸν Κούμαν, τοῦ ὁποῖου ἡ προκοπὴ εἶναι γνωστὴ καὶ εἰς τοὺς σοφοὺς Εὐρωπαίους. Ὡσαύτως ἀδύνατον καὶ νὰ σᾶς παραστήσω πόσον ἡ αὐτὴ εἶδησις ἐπλήγωσε, τοὺς, ὅσοι κατὰ τῆς ταλαιπώρου πατρίδος ἡμῶν ἐξέρασαν τὰ ὅποια μὴδὲ κατὰ τῶν ἀγρίων τῆς Ἀφρικῆς ἤθελε τολμήσει τις νὰ προφέρῃ. Ἐρχονται συχνὰ εἰς τὸν οἶκόν μου οἱ σοφοὶ τῶν

Παρισίων νὰ μὲ ἐρωτῶσι τί κάμνουν, πῶς προκόπτουν οἱ Χῖοι, οἱ Κυδωνιᾶται, οἱ Σμυρναῖοι, μὲ τὴν αὐτὴν φιλανθρωπίαν, μὲ τὴν αὐτὴν ἐλπίδα, μὲ τὴν ὁποίαν ἐπιθυμεῖ ἀδελφὸς ἀδελφοῦ ἀρρώστου νὰ μάθῃ τῆς ὑγείας τὴν κατάστασιν. Καὶ ἀναγκάζομαι, ἀγαπητοί μου Χῖοι, μὰ τὴν ἀγάπην καὶ διὰ τὴν ἀγάπην τῆς πατρίδος! νὰ τοὺς λέγω πολλάκις ὅχι μόνον ὅ,τι ἔως τώρα ἐκάμετε, ἀλλὰ καὶ ὅ,τι δυνάμενοι νὰ κάμετε, ἀκόμη δὲν ἐκάμετε. Διότι (καὶ παρακαλῶ νὰ ἀκούσετε χωρὶς δυσχερείας τὴν ὁποίαν ἀναγκάζομαι ταύτην τὴν ὥραν νὰ σᾶς ἐξομολογηθῶ ἀλήθειαν) ἀπορῶ πολλάκις καὶ λυποῦμαι συλλογιζόμενος, ὅτι τόσοι πλούσιοι ἐμπορικοὶ οἴκοι τῆς Χίου, τῆς Σμύρνης, καὶ ἄλλων Ἑλληνικῶν πόλεων, ὁμοῦ συναθροισμένοι δὲν ἐκατορθώσατε ἀκόμη μηδὲ μικρὸν σχεδὸν μέρος τῶν ὅσα ἐκατόρθωσεν ἓνας μόνος οἶκος τῶν Ζωσιμαδῶν. Καὶ μ' ὅλον τοῦτο, φίλοι μου, ἢ πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἀγάπη σας δὲν εἶναι μικροτέρα τῆς ἀγάπης τῶν Ζωσιμαδῶν, αἱ ψυχαί σας δὲν εἶναι ὀλιγώτερον εὐγενεῖς ἀπὸ τὰς ψυχὰς τῶν Ζωσιμαδῶν, τὸ αἷμα σας δὲν εἶναι ὀλιγώτερον Ἑλληνικὸν παρὰ τῶν Ζωσιμαδῶν. Κάποιος λοιπὸν διάβολος σπουδάζει νὰ ψυχράνῃ τὴν ἀγάπην σας, νὰ δεσμεύσῃ τὴν ἐπαινετὴν εἰς τὸ καλὸν ὁρμὴν τῆς ψυχῆς σας, καὶ νὰ πῇ εἰς αὐτὰς τὰς φλέβας τὸ αἷμα σας, διὰ νὰ σᾶς στερήσῃ ἀπὸ τὰς ἀπείρους εὐλογίας, ὅσας λαμβάνουσι ζῶντες, ὅσας θέλουν λάβει μετὰ θάνατον οἱ φιλέλληνες Ζωσιμαδες.

Ἀφίνω τὸν διάβολον τοῦτον, ὅστις ἂν ᾔῃ, νὰ διαβोλεύῃ καὶ νὰ διαβολεύεται, καὶ, ἐπιστρέφων εἰς τοὺς Εὐρωπαίους, ἐρωτῶ σας, ἀγαπητοί μου Χῖοι, ποίαν ἀγανάκτησιν δὲν θέλουν αἰσθανθῆν οἱ φίλοι τῆς Ἑλλάδος, πύσα χαρὰς σκιρτήματα δὲν μέλλουν νὰ κάμωσιν οἱ ἐχθροὶ της, ὅταν ἀκούσωσιν ὅτι τὸν ὁποῖον καταρχὰς εἰδείξαν ζῆλον οἱ Σμυρναῖοι, ἦτο ζῆλος

χωρὸς· μόλις ἄναψε καὶ ἐσθίεσθαι ὡς ἀχύρων πῦρ· ὅταν ἐν
 τούτου συμπεράνωσιν ὅτι παρόμοια καὶ τῶν Χίων, παρόμοια
 καὶ τῶν Κυδωνιατῶν ὁ ζῆλος θέλει σθεσθῆναι, καὶ θέλουν πάλιν
 μένειν οἱ κενόδοξοι Γραικοὶ ἔθνος ἀπαίδευτον, καὶ τοῦ Ἑλ-
 ληνικοῦ ὀνόματος ἀνάξιον, ἔθνος καταγόμενον ἀπὸ **ΕΚΪΘΑΣ**
 ἀληθέστερον παρὰ ἀπὸ **ΕΛΛΗΝΑΣ**, ὄνειδος καὶ ἐξουθένημα
 ὅλων τῶν ἐθνῶν τῆς γῆς. . . . **ΜΑ ΤΗΣ ἙΛΛΑΔΟΣ ΤΗΝ**
ἈΝΑΣΤΑΣΙΝ! φίλοι συμπατριῶται, μὴ δυνάμενος ταύτην
 τὴν ὥραν νὰ κρατήσω τὰ δάκρμά μου, παρακαλῶ τὸν Θεὸν
 νὰ τυφλώσῃ τοὺς ὀφθαλμούς μου, νὰ κωφώσῃ τὰ αὐτιά μου,
 ἢ, τὸ συντομώτερον, κεραυνὸν ἐξ οὐρανοῦ νὰ ῥῆξῃ καὶ νὰ μὲ
 κατακαύσῃ προτιμώτερον, παρὰ νὰ μ' ἀφίσῃ νὰ ἶδω καὶ νὰ
 ἀκούσω τὴν τόσον φρικτὴν κατασχύνην τῆς πατρίδος μου.

Ἄλλ' ὅχι! ὅχι! τοιαύτη παραχώρησις Θεοῦ δὲν θέλει συμ-
 βῆναι εἰς ἡμᾶς. Ἀρκετὰ ἐπαίδευσε τοὺς Ἑλληνας· αἱ ἡμέραι
 τῆς ὀργῆς του ἐπέρασαν, καὶ ἔλαμψεν ἡ χαρμύσυνος ἡμέρα τοῦ
 ἐλέους καὶ τῶν οἰκτειρμῶν του. Καὶ καθὼς ἐπροώρισε τῆς
 Ἑλλάδος τὴν ἀνάστασιν, οὕτως ἐπροώρισε καὶ τοὺς Χίους νὰ
 δειχθῶσιν ὅργανα τῆς ἀναστάσεως ταύτης δραστηκώτατα!
 Ὡς προωρισμένοι λοιπὸν ἀπὸ τὸν Θεὸν εἰς τὸ τόσον ἐνδοξον
 ἔργον τοῦτο, ὡς εἰς αὐτὸν μέλλοντες νὰ δώσετε ἀπολογίαν,
 ἐὰν καταφρονήσετε τὴν εἰς τὴν ὁποίαν σᾶς ἐκάλεσεν ἔντιμον
 κλησιν, ἀκούσατε ἀγαπητοὶ καὶ σεβασμοὶ μου ἀδελφοί, τί
 ζητεῖ, τί προσμένει ἀπὸ σᾶς, ὡς ἀπὸ τὰ πλέον φρονιμά της
 τέκνα, ἡ κοινὴ μήτηρ καὶ πατρίς ἡμῶν, ἡ ταλαίπωρος Ἑλ-
 λάς. **ΠΡΩΤΟΝ·** νὰ καλέσετε ἀπὸ τοὺς προεστώτας τῆς Σμύρ-
 νης τοὺς φρονιμωτέρους καὶ τοὺς πλέον ζηλωτὰς τοῦ κοινοῦ
 καλοῦ, καὶ νὰ παραστήσετε εἰς αὐτοὺς μὲ εὐνοίαν καὶ πρόνοιαν
 ἀδελφικὴν, τὴν ὠφέλειαν καὶ τὴν δόξαν τὰς ὁποίας θέλουν
 ἀπολαύσειν ἀπὸ τῶν ἐπιστημῶν τὴν ὑπεράσπισιν, καὶ τὴν ἥτις

θέλει προξενηθῆν εἰς αὐτοὺς κατασχύνῃ, ἐὰν ἀκουσθῇ, ὅτι εὐρισκόμενοι μεταξύ τῶν φιλεπιστημόνων Χίων καὶ Κυδωνιατῶν, ἔφθασαν ὅμως εἰς τόσῃν πέτρινον ἀναισθησίαν, ὥστε μηδὲ τὰ καλὰ παραδείγματα δὲν ἐνεργοῦσι πλέον εἰς αὐτούς· τοῦτο διὰ τὰ μὴ συμβῆ, τὰ συμβουλευθῇτε μετ' αὐτῶν, ὡς ἀδελφοὶ καὶ μιᾶς μητρὸς τέκνα τῆς Ἑλλάδος, τὰ μέσα τῆς χρειάζομένης ἐτησίου χορηγίας καὶ δαπάνης, διὰ τὰ κρατηθῇ τὸ γυμνάσιον τῶν ἐπιστημῶν καὶ τοῦ γυμνασίου ὁ διδάσκαλος Κούμας. Ἐπειδὴ οἱ περισσότεροι τῶν Σμυρναίων ἐκατάλαβαν ὁποῖαν ἔχει χρεῖαν ἡ Ἑλλάς, καὶ ἐξαιρέτως ἡ πόλις αὐτῶν, ἀπὸ ἐπιστήμας, εἶμαι βέβαιος ὅτι θελοῦν μετὰ χαρᾶς ἐνώσει τὰς ψυχὰς αὐτῶν μετὰ τὰς ψυχὰς σας, εἰς τὴν φύλαξιν καὶ ὑπεράσπισιν τοῦ ὁποίου ὁ Θεὸς τοὺς ἐπεμψεν ἀπὸ τὸν οὐρανὸν δώρου.

Ἐὰν ὅμως (τὸ ὅποιον καὶ ἂν ἀκούσω δὲν θέλω πιστεῦσαι) οἱ Σμυρναῖοι δευχθῶσι κωφοὶ εἰς τὰς φωνὰς τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν Χίων, εἰς τὰς φωνὰς τῆς μητρὸς αὐτῶν καὶ πατρίδος Ἑλλάδος, ἐπειδὴ κανεὶς δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ τοὺς ἀναγκάσῃ νὰ πληρῶνσι πρᾶγμα, τοῦ ὁποίου τὴν τιμὴν δὲν γνωρίζουν, ἅς μείνῃ ἡ δόξα καὶ τιμὴ εἰς τοὺς Χίους· ἅς μείνῃ καὶ εἰς τοὺς Σμυρναίους ἢ μὲ τὴν ὁποῖαν αὐτοθελήτως ἀπεφάσισαν νὰ στολισθῶσιν ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν κατασχύνῃ. Ἄλλα παρὰ τὴν πρέπουσαν εἰς τὸν ζῆλόν σας τοῦτον δόξαν, ἀγαπητοὶ Χῖοι, σᾶς πρέπει καὶ σᾶς προσμένει καὶ λαμπροτέρας ἄλλης δόξης ἔργον· καὶ τοῦτο εἶναι τὸ

ΔΕΥΤΕΡΟΝ, ἐὰν δὲν κατορθωθῇ τὸ πρῶτον. Παραστήσατε εἰς τὸν λογισμὸν σας, φίλοι συμπατριῶται, ὅτι ἔπρεσε σκορδοῦλα εἰς τὴν Σμύρνην, καὶ, ἀντὶ ἀδιαφόρου νὰ θερίσῃ πάσης ἡλικίας ἀνθρώπους, ἐδιέλεξεν ὅλους τοὺς πατέρας καὶ ἐφῆκε τοὺς υἱοὺς τῶν ὀρφανούς· ἐπειδὴ τί ἄλλο παρὰ ὀρφανοὶ

πρέπει νὰ λογίζωνται, ὅσων οἱ πατέρες δὲν ἐφρόντισαν τὴν παιδείαν; φαντάσθητε ὅτι ὅλα τοῦτα τὰ ὀρφανὰ καὶ ἄθωα τῶν Σμυρναίων παιδάρια προστρέχουσιν εἰς ἐσᾶς, φιλοῦν τὰς χεῖράς σας, πίπτουν εἰς τοὺς πόδας σας, καὶ μετὰ δακρύων ζητοῦν ἀπὸ σᾶς εὐσπλαγχνίαν, ἔλεος, προστασίαν. . . . Καὶ πρὶν ἀνοίξετε τὸ στόμα, φιλέλληνες Χῖοι, ἐμάντευσά τι μέλλετε νὰ ἀποκριθῆτε, κινούμενοι ἀπὸ τοιοῦτον φρικτὸν θέαμα.

« Μὴ λυπεῖσθε ὀρφανὰ τέκνα τῶν Σμυρναίων· ἀπὸ τῆς σήμερον γίνεσθε υἱοὶ τῶν Χίων. Ἐὰν οἱ φυσικοὶ πατέρες ἀπεφάσισαν νὰ μακρύνωσιν ἀπὸ σᾶς τὰ φῶτα, τοιαύτην βάρβαρον ἀπόφασιν ἡμεῖς δὲν θέλομεν τὴν ὑποφέρει. Τῶν ἐπιστημῶν τὸ γυμνάσιον μέλλει νὰ κρατηθῇ μὲ δαπάνην τῶν Χίων. Παρηγορήθητε λοιπὸν ἀγαπητὰ μας τέκνα, καὶ εἰπατε εἰς τοὺς νεκροὺς γονεῖς σας, ὅτι ἔχετε πατέρας τοὺς Χίους ».

Ἐπρεπε, φίλοι συμπατριῶται, νὰ εἰσθε ταύτην τὴν ὥραν παρόντες διὰ νὰ καταλάβετε ἀπὸ τὴν ἀλλοίωσιν τοῦ προσώπου, ἀπὸ τὴν φρίκην ὅλου μου τοῦ σώματος, τί αἰσθάνεται ἡ ψυχὴ μου. Τοῦτο μόνον σας τὸ ἔργον ἀρκεῖ νὰ ἀθανάτισῃ τὸ ὄνομα τῶν Χίων· τοῦτο μόνον εἶναι ἱκανὸν νὰ δείξῃ ὅτι ὑπερβαίνετε εἰς τὴν φιλανθρωπίαν καὶ τοὺς προγόνους ἡμῶν τοὺς παλαιοὺς Ἕλληνας. . . . Ναί, φίλοι, « ὅτι τοὺς ὑπερβαίνετε »· καὶ ἀκούσατε πῶς. Δύο παραδείγματα παρομοίας φιλανθρωπίας πρὸς παιδάρια εὐρίσκω εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἱστορίαν. Τὸ πρῶτον εἶναι τῶν Τροϊζηνίων· ὅταν οἱ Ἀθηναῖοι ἀναγκάσθησαν ν' ἀφήσωσι τὰς Ἀθῆνας διὰ νὰ ναυμαχήσωσι πρὸς τοὺς Πέρσας, ἔστειλαν εἰς τὴν Τροϊζήνα τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα των, καὶ οἱ αἰμῆνηστοι Τροϊζήνιοι ὄχι μόνον τὰ ἐδέχθησαν μετὰ χαρᾶς, ἀλλὰ καὶ μὲ τοῦ κοινοῦ ψήφισμα καὶ μὲ δαπάνην τοῦ κοινοῦ ἐπλήρωσαν καὶ τοὺς χρειάζομέ-

νοὺς εἰς τὴν παιδείαν αὐτῶν διδασκάλους, εἰς ὅλον τὸ μεταξὺ ἐνόςῳ οἱ γονεῖς τῶν ἐπολέμου ὑπὲρ τῆς πατρίδος. Τὸ δεύτερον εἶναι τῶν Ἀθηναίων, οἱ ὅποιοι νόμον εἶχαν νὰ ἀνατρέφωσι καὶ νὰ διδάσκωσι μὲ ἔξοδα τοῦ κοινοῦ τοὺς ὀρφανοὺς υἱοὺς τῶν ὅσοι ἀπέθνησκαν εἰς τὸν πόλεμον. Ἀλλὰ τὴν φιλανθρωπίαν ταύτην καὶ οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Τροϊζήνιοι τὴν ἔδειξαν εἰς τέκνα γονέων, οἱ ὅποιοι ἐθυσίαζαν τὴν ἰδίαν ζωὴν διὰ τὴν δόξαν τῆς Ἑλλάδος, καὶ μὲ ἐλπίδα ὅτι θέλουν καὶ αὐτὰ ποτὲ μιμηθῆναι τοὺς γονεῖς τῶν. Ἐσεῖς θέλετε τὴν δεῖξιν εἰς τέκνα γονέων, οἱ ὅποιοι μισοῦσι τόσον τὴν Ἑλλάδα, ὥστε θυσιάζονται ἐκουσίως αὐτοί, καὶ σπουδάζουν νὰ θυσιάσωσι τὰ ἴδια τῶν γεννήματα, εἰς τὴν σκορδοῦλαν τῆς ἀπαιδευσίας. Ἐκεῖνοι περιποιούμενοι καὶ παιδεύοντες τοὺς νέους, ἐφρόντιζαν νὰ μὴ πᾶσῃ ἡ ὑγεία καὶ εὐτυχία τῆς Ἑλλάδος· ἐσεῖς μὲ τὴν αὐτὴν περιποίησιν θέλετ' ἀποδείξιν ὅτι ὁ σκοπὸς σας εἶναι ἡ ἀναβίωσις τῆς νεκρωμένης Ἑλλάδος. Ὅσον εἶναι λοιπὸν δυσκολώτερον νὰ ἱατρεύσῃ τις ἄρρωστον παρὰ νὰ φυλάξῃ ἀπὸ ἀρρώστιας τὸν ὑγιαίνοντα, νὰ ἀναστήσῃ νεκρὸν παρὰ νὰ φυλάξῃ ἀπὸ θάνατον τὸν ζῶντα, τόσον ἡ τοιαύτη σας φιλανθρωπία θέλει κριθῆναι ἐνδοξότερα καὶ μεγαλητέρα τῆς φιλανθρωπίας τῶν προγόνων μας.

Διὰ τοὺς οἰκτιρμούς τοῦ Θεοῦ, φίλοι συμπατριῶται, διὰ τὴν ἀγάπην τῆς κοινῆς ἡμῶν μητρὸς καὶ Πατρίδος, μὴν ὑποφέρετε νὰ σᾶς φύγῃ ἀπὸ τὰς χεῖρας τοιαύτης καὶ τοσαύτης δόξης καιρὸς· ἀλλ' ἀρπάσαντες αὐτὸν ὡς δῶρον τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ, γενῆτε κτίτορες, προστάται καὶ διοικηταὶ τοῦ γυμνασίου τῆς Σμύρνης, κηρύχθητε πατέρες καὶ ἐπιμεληταὶ τῆς ἀνατροφῆς τῶν ὀρφανῶν Σμυρναίων.

Εἰς τὸ λαμπρότατον ἔργον τοῦτο, φρονιμώτατοι Χῆοι, πρέπει νὰ ζητήσετε τὴν βοήθειαν καὶ συνδρομὴν τοῦ ἐν

Κωνσταντινουπόλει βουλευτῶν τῶν συμπατριωτῶν μας Χίων πρὸς τοὺς ὁποίους, ἐὰν τὸ κρίνετε εὐλογον, ἐμπορεῖτε νὰ στείλετε καὶ τὸ ἴσον τῆς παρούσης ταπεινῆς μου δεήσεως.

Τὸ γυμνάσιον ἀφ' οὗ τὸ λάβετε εἰς τὴν προστασίαν σας, εἶναι δίκαιον καὶ πρέπει ἐξάπαντος νὰ ὀνομασθῇ ΓΥΜΝΑΣΙΟΝ ΤῶΝ ΧΙΩΝ, διὰ νὰ μείνῃ ἀνεξάλειπτος ἡ μνήμη τῆς πρὸς τοὺς ὀρφανοὺς τῶν Σμυρναίων φιλανθρωποτάτης ταύτης εὐεργεσίας σας. Δὲν εἶναι πρώτη φορά ἀπ' οὗ οἱ Χῖοι εὐεργετοῦσι τοὺς Σμυρναίους· καὶ τὸ παλαιὸν σχολεῖον εὐεργεσιᾶ τῶν Χίων εἶναι. Καὶ ἂν ἦτο δυνατόν νὰ ἀναβιώσῃ ὁ θεμελιωτῆς αὐτοῦ ὁ μακαρίτης Σαρῆ Παντελῆς, ἤθελε χωρὶς ἀμφιβολίαν προικίσαι μὲ πολλὰ περισσότερα δῶρα τὸ νέον, ὅχι εἰς καταφρόνησιν τοῦ παλαιοῦ, ἀλλὰ διὰ τὸν ἀπλούστατον τοῦτον κανόνα τοῦ ὀρθοῦ λόγου, τὸν ὁποῖον ὅλα τὰ σοφίσματα τῆς κολάσεως δὲν ἐμποροῦν νὰ ἐμποδίσωσι νὰ καταλάβῃ ὅστις δὲν ἔχασε παντάπασιν τὸν ἐγκέφαλον. Ποῦτον κανόνα; « Καθὼς ἀπὸ δύο κακὰ ὁ φρόνιμος ἄνθρωπος ἀναγ- » καζόμενος διαλέγει τὸ μικρότερον, οὕτως ἀπὸ δύο καλὰ » χρέος ἔχει πάντοτε νὰ διαλέγῃ τὸ μεγαλύτερον. » Τοῦτο διδάσκει ἡ φρόνησις, τοῦτο ἡ φιλοσοφία, τοῦτο καὶ ἡ ἱερὰ ἡμῶν θρησκεία. Καλὰ ἦσαν ὅσα ἕως τῶρα ἐδιδασκόμεθα· καὶ πρέπει νὰ γνωρίζωμεν χάριν εἰς τοὺς διδάσκοντας, ἐπειδὴ μᾶς ἐδίδασκαν ὅσα ἔξευραν· ἀλλ' ἡ παρούσα τῆς Ἑλλάδος κατάστασις χρειάζεται καὶ καλῆτερα, τακτικώτερα, σοφώτερα καὶ ὠφελεμώτερα, ὅποια χωρὶς ἀμφιβολίαν εἶναι τῆς Εὐρώπης τὰ μαθήματα, ὅποια μὲ πολλοὺς κόπους δὲν εἶναι πολὺς καιρὸς ἀπ' οὗ ἀπέκτησαν πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἱερωμένους ἡμῶν, ὁ μακαρίτης Εὐγένιος, ὁ μακαρίτης Θεοτόκιος, ὁ ἄγιος νὰ ζῇ πολλοὺς χρόνους τῆς Φιλαδελφίας Ἱεράρχης ὁ Πρώιος, ὅποια πολλοὶ ἱερεῖς, διάκονοι, πολλοὶ ἐκ τῶν κοσμικῶν πε-

ριέρχονται σήμερον τὴν Εὐρώπην, μὲ σκοπὸν νὰ ἀποκτήσωσιν εἰς ὠφελείαν καὶ δόξαν τῆς Ἑλλάδος· διότι τὰ ὀνομαζόμενα ταῦτα τῶν Εὐρωπαίων δὲν εἶναι τῶν Εὐρωπαίων, ἀλλὰ τῶν προγόνων μας μαθήματα, διότι ἂν οὗτοι τὰ αὗξησαν, τὸ κτῆμα τῆς Ἑλλάδος δὲν ἔγινε διὰ τοῦτο κτῆμα τῆς σημερινῆς Εὐρώπης. Ἡ σοφία εἶναι καρπὸς τῆς Ἑλληνικῆς γῆς, τὸν ὅποιον ἡ κακὴ μας τύχη ἐξερρίζωσε καὶ ἔφερεν εἰς τοὺς. Ἄντι, φίλοι συμπατριῶται, νὰ στέλλετε πολλοὺς ἄλλους νὰ ζητῶσιν ἀπὸ τοὺς Εὐρωπαίους τοῦ καρποῦ τούτου τὰ σπέρματα, δὲν εἶναι κοινὴ τοῦ γένους κατασχὺνῃ νὰ ἀποβάλλετε ἐκείνους ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς σας, οἱ ὅποιοι τὸν φέρουσιν εἰς τοὺς πόδας σας διὰ νὰ τὸν μεταφυτεύσετε εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα;

Ὅχι, φρόνιμοι Χῆοι, τοιαύτην ἀξιοθρήνητον κατασχύνῃ δὲν θέλετε συγχωρήσει νὰ πάθῃ ἡ Ἑλλάς. Φαντάσθητε ὅτι τὴν πατρίδα τούτων ἐνδόξων ἀνδρῶν, ποιητῶν, ρητόρων, ἱστορικῶν, φιλοσόφων, ἱατρῶν, στρατηγῶν, νομοθετῶν, ἡρώων, πάσης τέχνης καὶ σοφίας τεχνιτῶν καὶ διδασκάλων, τὴν βλέπετε παροῦσαν εἰς τὴν συνέλευσίν σας, γυμνὴν, καταπληγωμένην, δείχνουσαν τοὺς μὲ τοὺς ὁποίους σᾶς ἔθρεψε μαστούς της, καὶ ζητοῦσαν ἀπὸ σᾶς διὰ τὰ χρεωστούμενα τροφεῖα νὰ σκεπάσετε τὴν γύμνωσιν, νὰ θεραπεύσετε τὰς πληγὰς της, νὰ φράξετε τῶν ἐχθρῶν της τὰ στόματα. Φαντάσθητε, ὅτι ὅλοι οἱ προεირημένοι ἐνδοξοὶ ἄνδρες τῆς ἀδόξου τῆς σήμερον Ἑλλάδος ἐσηκώθησαν ἀπὸ τὰ μνήματα, καὶ παραστέχονται ἀοράτως εἰς τῶν Χίων τὴν συνέλευσιν, καὶ προσμένουν νὰ ἀκούσωσι τί μέλλετε ν' ἀποφασίσετε· συλλογίσθητε μὲ πόσῃ χαρὰν, ἐὰν ἡ ἀπόφασίς σας ᾖ αἰτία τῆς Ἑλλάδος, μὲ πόσῃ ἀγανάκτησιν, ἐὰν ᾖ ἀνάξια, θέλουν ἐπιστρέφειν εἰς τὴν κατοικίαν τῶν νεκρῶν. Ἐὰν οἱ Συμυρναῖοι

κλείωσι τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὰς πληγὰς, καὶ φράσσωσι τὰ αὐτῶν τῶν εἰς τὰς ὀδυνηρὰς φωνὰς τῆς πατρίδος καὶ μητρός τῶν, δείξατε σεῖς μὲ τὴν εἰς αὐτὴν χρεωστούμενην εὐσπλαγχίαν, καὶ τὴν εἰς τὰ ὀρφανὰ ἀπαίδευτα παιδάκια τῶν Σμυρναίων φιλανθρωπίαν, ὅτι εἶθε γνήσια τῆς Ἑλλάδος γεννήματα.

Ἄν ᾖται συγχωρημένον νὰ παραβάλλω τὰ μικρὰ μὲ τὰ μεγάλα, τὴν εὐτελεῖ μου φωνὴν μὲ τὴν φωνὴν τῆς πατρίδος, τὰ δάκρυά μου μὲ τὰ δάκρυα τῆς Ἑλλάδος, φαντάσθητε καὶ ἐμὲ τὸν γέροντα συμπατριώτην σας παρόντα εἰς τὴν συνέλευσίν σας, λέγοντα διὰ ζώσης φωνῆς ὅσα τὸ μεταξύ μας διάστημα μ' ἀναγκάζει νὰ σᾶς γράφω, παρακαλοῦντα ὅλους σας κοινῶς, καὶ καθενὸς χωριστὰ ἀσπαζόμενον καὶ βρέχοντα τὰς χεῖρας καὶ τὸ πρόσωπον μὲ τὰ θερμὰ μου δάκρυα· διὰ τοὺς οἰκτιρμοὺς τοῦ Θεοῦ, διὰ τὴν ἀγάπην τῆς κοινῆς πατρίδος, νὰ μὴν ἀκουσθῇ εἰς τὴν φωτισμένην Εὐρώπην, μηδὲ νὰ κηρυχθῇ εἰς τὰς ἐφημερίδας ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς μας, ὅτι οἱ Σμυρναῖοι, καταφρονήσαντες τὸ παράδειγμα τῶν γειτόνων Χίων καὶ Κυδωνιατῶν, ἡρνήθησαν τὴν Ἑλληνικὴν συγγένειαν, καὶ ἀπεφάσισαν νὰ μείνωσιν ἀπαίδευτοι, ὡς νὰ ᾖσαν τῶν ἀγρίων τῆς Ἀφρικῆς ἀπόγονοι.

Περὶ σσότερα δὲν ἔχω νὰ σᾶς εἶπω. Βέβαιος ὅτι δὲν θέλετε καταισχύνειν ὅσα ἐλπίζω, ὅσα ἐλπίζει ὅλη ἡ Ἑλλὰς ἀπὸ σᾶς, εὐχομαι εἰς ὅλους εὐδαιμονίαν, ἢ ὅποια ὅμως χωρὶς τὰ φῶτα τῆς παιδείας εἶναι ἀδύνατον ν' ἀποκτηθῇ.

Κατὰ τὴν 8 Νοεμβρίου 1810.

ΚΟΡΑΗΣ, ἱατρός, Χῖος.

Ἐκ Παρισίων, 12 Ὀκτωβρίου, 1821.

Φίλοι συμπατριῶται, οἱ πανταχοῦ εὐρισκόμενοι!

Μόλις λαμβάνω σήμερον μικρὰν ἄνεσιν ἀπὸ τὴν ψυχοφθόρον λύπην καὶ ἀγανάκτησιν, εἰς τὴν ὁποίαν μὲ κατεβύθισεν ἡ ἀπροσδόκητος συμφορὰ τῆς πατρίδος, καὶ μεταχειρίζομαι τὴν ἄνεσιν, διὰ νὰ παρηγορήσω τὰς ψυχὰς τῶν συμπατριωτῶν ὅλων, ἐξαιρέτως ἐκείνων, ἃν ἦναι δυνατόν, ὅσοι δὲν ἀπέλαυσαν ἀκόμη, ἢ ἔχασαν πᾶσαν ἐλπίδα ν' ἀπολαύσωσι τοὺς οἰκείους ἢ συγγενεῖς των.

Συλλογίζομενος ποῖον ἄρα εἶδος θεραπείας ἀρμόζει εἰς ἀνθρώπους, ὅποιοι ἐφάνητε σεῖς εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα πρὸ τῶν συμφορῶν σας, εὗρηκα τὴν ἐξῆς.

Ὅσοι ἐσώθητε ἀπὸ τὴν μάχαιραν τοῦ μακελλαρίου Σουλτάνου, νὰ ἐκδικηθῆτε τὸν τύραννον. Μία μόνη ἐκδίκησις σᾶς συγχωρεῖται, ἢ μᾶλλον σᾶς προστάσσεται, νὰ μὴ διασκορπισθῆτε, ἀλλὰ νὰ ἀποφασίσετε ὅλοι μεθ' ὅρκου, ὅχι μόνον νὰ ἐπιστρέψετε εἰς τὴν πατρίδα, εὐθὺς ὅτ' ἐλευθερωθῇ ἡ πατρίς ἀπὸ τοὺς μιαροὺς Μουσουλμάνους, ἀλλὰ καὶ νὰ τὴν καταστήσετε πολὺ λαμπρότεραν τῆς πρώτης.

Ὁ σκορπισμὸς καὶ ἡ ἀμέλεια τῆς ἀνακτήσεως τῆς πατρικῆς γῆς θέλει δείξειν, ὅτι εἰσθε ἀνάξιοι νὰ ἔχετε πατρίδα, καταισχύνουν ὅσους ἢ προτέρα σας διαγωγὴ ἐκίνει εἰς ἔπαινον τῶν Χίων, καὶ χαροποιήσιν τοὺς ἐχθροὺς σας.

Τὸν σκορπισμὸν καὶ τὴν ἀμέλειαν τῆς ἀνακτήσεως τῆς πατρίδος, πρέπει νὰ κρίνετε ὡς ἀσυγκρίτως μεγαλητέραν δυστυχίαν ὥσων κακῶν ἐπάθετε ἕως τὴν ὥραν ταύτην, δυστυχίαν, ἥτις μέλλει νὰ σᾶς καταστήσῃ κατὰ τὴν προφητικὴν

κατάραν πολὺ πλέον ἀξίους θρῆνων παρὰ ὅσους ἔσφαξεν ὁ
 τύραννος. « Μὴ κλαίετε τὸν τεθνηκότα, μηδὲ θρηνεῖτε αὐτόν.
 » Κλαύσατε κλαυθμῷ τὸν ἐκπορευόμενον, ὅτι οὐκ ἐπιστρέψει
 » ἔτι, οὐδὲ ὄψετε τὴν γῆν πατρίδος αὐτοῦ ».

Μὲ χρηστὰς ἐλπίδας, δυστυχεῖς συμπατριῶται, ὅτι δὲν
 θέλετε ὑποφέρειν νὰ προσθέσετε εἰς τὰς ἀκουσίους δυστυχίας
 σας τὴν μεγαλητέραν ὅλων τῶν δυστυχιῶν, τὴν ἐκούσιον
 ἀπάρνησιν τῆς πατρίδος, ἰδοὺ πῶς ἐπεθύμουν νὰ πράξω ἐγὼ,
 ἂν εἶχα τὴν τύχην νὰ ἦμαι συνοδίτης σας καὶ συνεργὸς ὅσων
 καλῶν δύνασθε νὰ πράξετε εἰς θεραπείαν τῆς καταπληγω-
 μένης πατρίδος. Καὶ διὰ τὴν ἀγάπην ταύτην τῆς πατρίδος
 παρακαλῶ σας νὰ ἀκούσετε τοὺς λόγους μου μὲ τὴν ὁποίαν
 ἕως τώρα ἐδείξατε πρὸς ἐμὲ εὐνοίαν. Μὴν ἀπιστήσετε τοῦ
 νοῦς μου τὴν γεροντικὴν ἀσθένειαν, τὴν ὁποίαν ἠϋξήσαν ἔτι ἡ
 διὰ τὰς κοινὰς συμφορὰς σας λύπη. Ὅταν ὁ λόγος ἦναι περὶ
 πατρίδος, ὅ,τι μοῦ λείπει ἀπὸ τὴν κεφαλὴν, τὸ ἀποπληρόναι
 ἡ καρδία.

Ὁ τόπος τῆς γενέσεώς σας δὲν θέλει ἀργήσῃ νὰ ἀπο-
 σπασθῇ ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ μισροῦ Σουλτάνου, μὲ βεβαίαν
 ἐλπίδα ὅτι δὲν ἔχει πλέον νὰ μολυνθῇ ἀπὸ τὴν παρουσίαν
 τῶν Μουσουλμάνων. Πρώτη σας πρᾶξις (τὴν ὁποίαν δὲν
 ἔχετε χρειαν νὰ διδαχθῇτε ἀπ' ἐμὲ) εὐθὺς ἀποῦ πατήσετε τὸ
 ἔδαφος τῆς κατασκαμμένης πατρίδος, εἶναι νὰ δοξολογήσετε
 πανδημῶς συναθροισμένοι τὸν Θεόν. Ναὸν ἔχετε αὐτὸ τῆς
 γῆς τὸ ἔδαφος, σκεπασμένον μὲ θόλον λαμπρότατον τῶν οὐ-
 ρανόν. « Οὐχ ὁ ὕψιστος ἐν χειροποιήτοις ναοῖς κατοικεῖ· ὁ
 » οὐρανὸς μοι θρόνος, ἡ δὲ γῆ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν μου· ποῖον
 » οἶκον οἰκοδομήσετε μοι λέγει Κύριος; » Κανένα ναὸν νὰ οἰκο-
 δομήσετε δὲν εἴσθε ἱκανοὶ παρόμοιον τοιοῦτου ναοῦ, πρὸς τὸν
 ὁποῖον οὐδ' οἱ ἀπὸ βασιλεῖς κτιζόμενοι μεγαλοπρεπέστατοι

ἄνθρωποι εἰν' ἄξιοι νὰ συγκριθῶσιν. Εἰς αὐτὸν λοιπὸν τὸν ναὸν δοξολογήσατε τὸν δημιουργὸν τοῦ ναοῦ, ὅτι σᾶς ἡξίωσε νὰ ἰδῇτε καὶ πάλιν τὸν τόπον τῆς γενέσεώς σας, καὶ παρακαλέσατέ τον νὰ χαρίξῃ εἰς τοὺς ὁμογενεῖς νίκας κατὰ βαρβάρων, ψάλλοντες ὁμοφώνως καὶ μεγαλοφώνως μὲ τοὺς ἱερεῖς σας τὸ « Σῶσον κύριε τὸν λαόν σου, κ.τ.λ. »

Μετὰ τὴν χρεωστούμενην ταύτην δοξολογίαν ἔχετε νὰ πληρώσετε τὰς ἄλλας χρεῖας. Αἱ χρεῖαι σας εἶναι πολλαί· καὶ πρώτη ἀπ' αὐτὰς ἡ κτήσις τῶν κατοικιῶν σας· καὶ βιασμένοι ὅμως νὰ φροντίσετε πρώτας τὰς κατοικίας σας, χρεωστεῖτε ἀπὸ τῆς παρουσίας ὥρας νὰ ἀσχολῆσθε εἰς τὴν ἀνέγερσιν τοῦ γυμνασίου, τῆς βιβλιοθήκης, εἰς προμήθειαν διδασκάλων, εἰς πάσης τέχνης ἐργοστάσια καὶ ὅσα ἄλλα χρήσιμα ἔχετε.

Καλὲ τί μᾶς λέγετε; ἤθελ' ἴσως μ' ἐρωτήσει κανεὶς ἀπὸ σᾶς. Βιβλιοθήκας, γυμνάσια! ὅταν ἔχωμεν χρεῖαν ν' ἀνακτήσωμεν οἴκους πόλεως, οἴκους ἐξοχῆς, τόσας ἐκκλησίας! Μὴ ταρασσέσθε, φίλοι, ὅλα τὰ χρήσιμα γίνονται, ἂν προμηθευθῇτε τὰ ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖα, κατὰ τὸ ὄνομά των ὡς ἀναγκαῖα, καὶ ἀναβάλλετε εἰς ἄλλον καιρὸν ὅλα τὰ λαμπρά. Πρὸ τῆς δυστυχίας σας! τί σᾶς ἐτίμησεν εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα; τί σᾶς ἔκαμεν ὀνομαστοὺς μετὰ τῶν Ἑλλήνων; ὄχι βέβαια αἱ πλείότεραι παρὰ τὴν χρεῖαν πολυτελεῖς ἐκκλησίαι σας· ὄχι οἱ λαμπροὶ σας πύργοι, ἀλλὰ τὸ γυμνάσιον, ἡ βιβλιοθήκη σας, τὰ ἐργοστάσια, ἡ φρόνιμος τῶν κοινῶν διοικήσεις, καὶ ὁ λοιπὸς πολιτισμὸς σας· εἰς ταῦτα λοιπὸν τὰ χρήσιμα πρέπει πάλιν νὰ δώσετε προσοχὴν ἐξαίρετον, ἂν θέλετε νὰ ἐκδικηθῇτε τὸν Μακελλάριον Σουλτάνον, νὰ εὐφράνετε τοὺς φίλους σας ὁμογενεῖς, καὶ νὰ λυπήσετε τοὺς παραπερευομένους καὶ κινοῦντας τὰς κεφαλὰς αὐτῶν.

Ἡ κτήσις τῶν κατοικιῶν τῆς πόλεως πρέπει νὰ γένη ὡσὺν δυνατὸν ὀλιγοδάπανος κατὰ τὸ παρόν· τοῦτο μόνον ἄς φυλαχθῇ, ὡς κέρδος καὶ ἀπροσδόκητον, γεννημένον ἀπὸ δυστυχίας ἀπροσδοκήτους, ἢ συμμετρία τῶν οἰκων, καὶ μέγα πλάτος τῶν ὁδῶν, καὶ διάταξις τοιαύτη, ὥστε νὰ καταντῶσιν ὅλαι καὶ νὰ συμπίπτωσιν εἰς μίαν εὐρύχωρον ἀγορὰν, εἰς τῆς ὁποίας τὴν μέσσην νὰ κτισθῇ ἔπειτα μὲ τὸν καιρὸν κυκλοτερῆς νεροῦ λεκάνη, ἢ βρύσις ἀέναος, καὶ νὰ γενῇ ἡ πόλις σὰς μία ἀπὸ τὰς ὠραιότερας πόλεις τοῦ κόσμου. Τοῦτο διὰ νὰ τὸ ἀποκτήσετε, πρέπει νὰ μὴν ἀφεθῇ εἰς καθενὸς ἐξουσίαν νὰ κανονίσῃ τὴν θέσιν τοῦ ἰδίου τοῦ οἴκου ὡς θέλει· ἀλλὰ νὰ ὑποχρεωθῶσιν ὅλοι οἱ πολῖται εἰς ἓνα κοινὸν κανόνα καὶ σχοινισμόν, ὠρισμένον ἀπὸ τοὺς προεστῶτας τῆς πόλεως.

Ἄς ἔλθωμεν εἰς τοὺς πύργους τῆς ἐξοχῆς, περὶ τῶν ὁποίων δὲν ἔχω νὰ εἶπω πολλὰ, διότι εἶμαι βέβαιος ὅτι δὲν εἶναι κανεῖς ἀπὸ σᾶς, ὅστις δὲν θέλει κρίνειν ἀσέβειαν νὰ κτίσῃ λαμπρὸν καὶ πολυδάπανον πύργον, εἰς καιρὸν ὅταν ἡ πατρίς του στερεῖται γυμνάσιον, ὅργανα φυσικῆς καὶ μαθηματικῆς, βιβλιοθήκην, τυπογραφίαν· πρόσθε εἶτι, ὅταν πολλοὶ του συμπατριῶται ἀναστενάζουν ἀκόμη αἰχμάλωτοι ἐσθιοντες ἄρτον θλίψεως, καὶ πίνοντες ὕδωρ θλίψεως, χωρὶς ἄλλην παρηγορίαν, παρὰ τὴν λεπτὴν ἐλπίδα ὅτι φροντίζετε τὴν ἐξαγορὰν των. Ἡ ἐξοχὴ κατὰ τὸ παρὸν ἄλλο δὲν ἀπαιτεῖ παρὰ τὰς ἀναγκαίας κατοικίας, ἱκανὰς νὰ σκεπάζωσι τοὺς κυρίους τῶν ὑποστατικῶν, διὰ νὰ φροντίζωσι τὴν γεωργίαν αὐτῶν.

Ὅ,τι εἶπα περὶ τῶν πύργων δὲν φοβοῦμαι νὰ σκανδαλίσω κανένα, ἂν εἶπω τὸ αὐτὸ καὶ διὰ τοὺς ἱεροὺς ναοὺς. Ἰδετε πῶς κρίνει αὐτὸς ὁ Θεὸς τοὺς ναοὺς. « Οὐχ' ὁ ὕψιστος ἐν χειροποιήτοις κατοικεῖ » οἱ εὐάρεστοι εἰς αὐτὸν ναοὶ εἶναι οἱ ἔμψυχοι ναοὶ, οἱ ἐνάρετοι χριστιανοί. « Ὑμεῖς γὰρ ναοὶ Θεοῦ ἐστέ

ζώντος». Οἱ χειροποιήτοι ναοὶ τόσον μόνον εἶναι ἀναγκαῖοι, ὥστε νὰ συνάγωσι τὸ πλῆθος τῶν χριστιανῶν εἰς κοινὴν δοξολογίαν τοῦ Θεοῦ. Ὅθεν ὅσοι ναοὶ κτιζόνται πλείοτεροι τῆς χρείας, φανερόνουν μωρίαν τῶν κτιζόντων. Ἐὰν δὲ καὶ τοὺς στολιζῶσιν ὑπὲρ τὸ μέτρον, οὐδὲ συνέλαβαν ποτὲ ἀληθινὴν ἰδέαν τῆς θρησκείας οἱ εὐλαβεῖς οὗτοι στολισταί. Ὁ ἀληθὴς στολισμὸς τῶν ναῶν εἶναι ἱερεῖς, διάκονες, ψάλλται, ἱεροκήρυκες στολισμένοι μὲ παιδείαν καὶ σεμνότητα βίου, ἀρκετοὶ νὰ διδάξωσι καὶ μὲ τὸν λόγον, καὶ μὲ τὸ παράδειγμά των τοὺς χριστιανούς τὰ καθήκοντα τοῦ χρητοῦ χριστιανοῦ καὶ τοῦ πολίτου. Τοιοῦτον στολισμὸν τῶν ναῶν ἔχετε νὰ τὸν προσμένετε, ὅχι ἀπὸ τὰ πολυτελῆ τέμπλα καὶ μάρμαρα, ἀπὸ τὰ χρυσᾶ μανουάλια καὶ τ' ἄλλα χειροποιήτα, εἰς τὰ ὁποῖα δὲν κατοικεῖ ὁ Θεός, ἀλλὰ ἀπὸ τὰ γυμνάσια, ἀπὸ τὰς βιβλιοθήκας, ἀπὸ τὴν τυπογραφίαν, καὶ ἀπλῶς ἀπ' ὅλα τὰ μέσα τοῦ φωτισμοῦ καὶ τῆς παιδείας. • Πνεῦμα ὁ Θεός, καὶ τοὺς προσκυνῶντας αὐτὸν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν» Δὲν ἀγαπᾷ ξύλα, λίθους, μέταλλα· ἀποστρέφεται τὰς ὕλας καὶ δικαίως· διότι ἡ ἱστορία μᾶς ἐδίδαξε, καὶ ἡ καθημερινὴ πείρα μαρτυρεῖ, ὅτι ὅποιος χριστιανὸς προσέχει πολὺ εἰς τὰς ὕλας ταύτας, ὀλίγην προσοχὴν δίδει εἰς τὰ ἦθη του. Μὴ πλανώμεθα, φίλοι ὁμογενεῖς, ἢ χρεωστοῦμεν νὰ λατρεύωμεν τὸν ἀρχηγὸν τῆς θρησκείας ὡς αὐτὸς θέλει, καὶ παραγγέλλει διὰ τῶν προφητῶν καὶ ἀποστόλων του, ἢ καὶ νὰ μὴ βλασφημῶμεν ὀνομαζόμενοι καὶ ἐπαγγελλόμενοι χριστιανοί. Ἄν οἱ Γραικορωμαῖοι Αὐτοκράτορες ἐδίδαν εἰς τὴν παιδείαν τοῦ γένους μέρος τι μικρὸν, ὅσης εἶχον φροντίδος νὰ πολυπλασάζωσι ναοὺς καὶ μοναστήρια, δὲν ἤθελαν παραδῶσειν τὸ γένος εἰς ἄλλους πολὺ μωροτέρους ἡγεμόνας. Ὅσων ἐπάθαμεν κακῶν ἀπὸ τοῦ Μωραγγίου Μουσουλμάνου, χρεωστοῦ

μὲν τὴν χάριν εἰς τοὺς ὕλικους καὶ σάρκινους ἐκείνους χριστιανούς. Ἄς φανῶμεν τώρα καὶ ἡμεῖς καὶ φρονιμώτεροι καὶ ἀληθέστεροι χριστιανοὶ παρ' ἐκείνους, καὶ ἃς γενῶσιν εἰς ἡμᾶς μαθήματα ὅσα ἔπαθαν ἐκεῖνοι, καὶ μᾶς ἄφηκαν κατὰ κληρονομίαν παθήματα.

Διὰ τοῦτο λοιπὸν, φίλοι συμπατριῶται, πρέπει νὰ φροντίσετε νὰ ᾔναι τώρα καὶ εἰς τὸ ἐξῆς ὁ ἀριθμὸς τῶν ἱερῶν ναῶν ἀνάλογος μὲ τὸ πλῆθος τῶν κατοίκων, μηδὲ νὰ υπερβαίνει ποτὲ τὴν ἀναλογίαν ταύτην. Ἀναγκαῖον εἶναι καὶ τοῦτο νὰ μὴ συγχωρῆται εἰς κανένα πολίτην νὰ κτίξῃ καὶ ἰδίον του. Οἱ ναοὶ ὄντες κοινοὶ εἰς ὅλους τοὺς πολίτας, μὲ τοῦ κοινοῦ τὴν δαπάνην πρέπει νὰ γίνωνται. Ὁ κατὰ μέρος πολίτης, ἂν ἐπιθυμῇ νὰ κτίσῃ ναόν, διὰ νὰ δείξῃ τὴν πρὸς Θεὸν πλειοτέραν του εὐλάβειαν, ἔχει τοὺς κοινούς ναοὺς προχείρους, εἰς τοὺς ὁποίους δύναται νὰ προσκυνῇ ὡςάκις θέλει τὸν Θεόν « ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ » ἂν τὸν κτίξῃ διὰ φιλοτιμίαν, ἔχει πάλιν ποῦ νὰ δείξῃ τὴν φιλοτιμίαν του, βοηθῶν χρηματικῶς τὰ γυμνάσια, τὴν βιβλιοθήκην, τὴν τυπογραφίαν, ἐκ τῶν ὁποίων γεννῶνται οἱ ἀληθινοὶ ἔμψυχοι ναοὶ τοῦ Θεοῦ. « Ὑμεῖς γὰρ » ναὸς Θεοῦ ἐστὲ ζῶντος. »

Ἐπειδὴ ὁ ἀληθὴς στολισμὸς τῶν ναῶν ἐδείχθη ὅτι εἶναι οἱ σεμνοὶ καὶ φωτισμένοι ὑπηρέται τῶν ναῶν, χρεωστεῖτε νὰ προσέχετε εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν ἱερέων καὶ τοῦ Ἀρχιερέως σας. Ἡ ἐκλογὴ τοῦ ἱερέως ἡ ἐφημερίου ἐκείνης παροικίας, πρέπει νὰ γίνεται ἀπὸ τοὺς παροίκους, ἤγουν ἐκείνους, ὅσοι συνειθίζουσιν νὰ ἐκκλησιάζωνται ὅπου αὐτὸς ἐφημερεύει. Τὸν Ἀρχιερέα δὲ πρέπει νὰ δεχθῇτε μὲ νόμον ἀπαράβατον, νὰ μὴ δέξεσθε εἰς τὸ ἐξῆς κανένα παμπόμενον ἔξωθεν, ὅχι μόνον ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἀλλὰ μηδ' ἀπὸ τὸν οὐρανόν. Ἡ πολιτεία πρέπει νὰ τὸν ἐκλέγῃ, πρῶτον Χῖον, δεύτερον στολισμέ-

νον με παιδείαν, τρίτον ὅχι πολὺ νεώτερον τῆς ἐξηκονταετίας. Οὕτω κάμνοντες ἀκολουθεῖτε τὴν πράξιν τῆς ἀρχαίας ἐκκλησίας, ὅτε οἱ ἱερωμένοι ἐκλέγοντο ἀπὸ τὴν πύλιν καὶ τοὺς πολίτας, εἰς τοὺς ὁποίους ἐμελλαν νὰ ἱερατεύωσι. Καὶ ἂν σὰς ἐναντιωθῇ κανεῖς, ἡ καὶ σὰς ἀφορίσῃ περὶ τούτου, πολὺ πλέον δίκαιον ἔχετε νὰ τὸν ἀφορίσετε σεῖς, ὡς παραβάτην τῶν ἀρχαίων κανόνων.

Διὰ νὰ γίνεταί ἡ ἐκλογὴ νόμιμος, ἰδοὺ πῶς ἐπεθύμουν νὰ ψηφίζεται ὁ Ἀρχιερεὺς. Τριακόσιοι πολῖται (μεταξὺ τῶν ὁποίων οἱ δημογέροντες καὶ δώδεκα ἱερεῖς) συγκαλεσμένοι ἀπὸ ὅλας τὰς τάξεις τῶν πολιτῶν, διαλέγουν ἐξ αὐτῶν πεντήκοντα καὶ ἓνα, καὶ οὗτοι ὁ εἷς καὶ πεντήκοντα ἐκλέγουν μετῶν πλείονων τὴν ψῆφον τὸν μέλλοντα ν' ἀρχιερατεύσῃ.

Εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν ναῶν εὐχῆς ἄξιον ἦτο νὰ προκρίνωνται πάντοτε οἱ κοσμικοὶ ἱερεῖς παρὰ τοὺς ἱερομονάχους· ἡ καὶ, ἂν ἡ χρεία τὸ καλέσῃ, καὶ ἱερομόναχον, νὰ ἦναι τοῦλάχιστον ἐξηκονταετῆς τὴν ἡλικίαν, καὶ μάλιστα ἂν μέλλῃ νὰ ἀναδεχθῇ καὶ τῆς ἐξομολογήσεως τὸ ἔργον.

Οὗτ' ὁ Ἀρχιερεὺς, οὗτ' οἱ ἱερεῖς σας δεν χρεωστοῦν εἰς κανένα τίποτε εἰς ὄνομα δώρου ἢ πληρωμῆς διὰ τὴν χειροτονίαν. Καθὼς οὐδ' ἀπὸ κανένα πρέπει νὰ ζητῶσιν ἢ νὰ λαμβάνωσι τίποτε διὰ τὴν ἱερουργίαν τῶν μυστηρίων. Ἐπειδὴ ὅμως ὡς ἄνθρωποι, ἔχουν καὶ αὐτοὶ χρείας ἀνθρωπίνας, χρεωστεῖται νὰ τοὺς πληρώνετε ἀπὸ τὸ κοινόν. Καὶ ἡ δαπάνη δὲν θέλει εἶσθαι βαρεία, ἂν αὐτοὶ ἐκλεχθῶσι τόσοι, ὅσοι ἀρκοῦσιν εἰς ὑπηρεσίαν ἐκκλησιῶν ὀλίγων, καὶ τοιοῦτοι ὥστε νὰ μιμῶνται τὴν αὐτάρκειαν τῶν Ἀποστόλων, οἱ ὁποῖοι ἔλεγον « Ἔστι δὲ » πορισμὸς μέγας ἡ εὐσέβεια μετὰ αὐταρκειας. Ἐχοντες δὲ » διατροφὰς καὶ σκεπάσματα, τούτοις ἀρκεσθῶμεθα, οἱ δὲ » βουλόμενοι πλουτεῖν ἐμπίπτουσιν εἰς πειρασμὸν καὶ παγίδα

» τοῦ διαβόλου, κτλ. » Μυριάκις ἠκούσατε τὰ λόγια ταῦτα ἐπὶ ἐκκλησίας ἀπὸ τοῦ στόμα των. Τότε ἦσαν λόγια ψιλὰ· διότι ὄντες καὶ αὐτοὶ δουλωμένοι, καὶ ἀκολουθῶς φθαρμένοι καὶ τὰ ἦθη καὶ τὴν θρησκείαν, ὡς καὶ ἡμεῖς οἱ λαϊκοί, ἄλλο δὲν εἶχαν νὰ κάμωσιν οἱ ταλαίπωροι παρὰ νὰ λαλῶσιν. Ἐπειδὴ τὴν γλῶσσαν μόνον τῶν ἀφῆκεν ἡ τυραννία. Ἰδοὺ καιρὸς νὰ τὰ βάλλωσιν εἰς πράξιν, ἂν τὰ πιστεύωνται καὶ τὰ σέβωνται ὡς Θεοῦ λόγια. Ἰδοὺ καιρὸς νὰ διορθώσωσι καὶ ἑαυτοὺς καὶ ἡμᾶς μετὰ τὸ παράδειγμά των. Ἡ ἐλευθερία δὲν μᾶς ἀφήνει πλέον καμμίαν πρόφασιν. Ἄν δὲν φροντίσετε σεῖς οἱ κοσμικοὶ τὴν ἀνάμρφωσιν ταύτην, δὲν εἰσθε ἄξιοι τῆς Ἐλευθερίας· ἂν δὲν τὴν δεχθῶσιν οἱ ἱερωμένοι, δίκαιον ἔχετε νὰ τοὺς κρίνετε πλέον ὡς ἱμάμιδες τοῦ Μωάμεθ, παρ' ὧς ἱερεῖς τοῦ Χριστοῦ.

Ἀκόμη ἐλαφροτέραν θέλετε κάμειν τὴν χρειάζομένην διὰ τοὺς ἱερεῖς δαπάνην, ἂν ἀποφασίσετε, ὅχι μόνον νὰ μὴν ἔχετε πλειοτέρους τῆς χρείας ἱερεῖς ἐντοπίους, ἀλλὰ μηδὲ νὰ δέχεσθε ἐξωθεν κανένα ξένον ἐρχόμενον ἀπὸ πόλιν ἄλλην, ἢ στελλόμενον ἀπὸ μοναστήριον, διὰ νὰ καταστήσῃ μετόχιον, καὶ νὰ φορολογῇ τὴν πόλιν σας. Τῶν μετοχίων ὁ καιρὸς ἀπέρασεν. Κύριος εἶναι καθένας ν' ἀπαρνηθῇ τὴν πολιτικὴν κοινωνίαν, καὶ νὰ ζῇ καὶ νὰ ὀνομάζεται μοναχός· ἀλλ' οὔτε θεῖοι, οὔτ' ἀνθρώπινοι νόμοι συγχωροῦν εἰς κανένα νὰ τρέφεται ἀργὸς ἀπὸ τῶν ἐργαζομένων τοὺς κόπους. Ὁ τοιοῦτος ὅχι μόνον ἀδικεῖ, ἀλλὰ βιάζει καὶ τοὺς τρέφοντας αὐτὸν νὰ γίνωνται ἀδικοί. Καὶ ἄλλη διαφορὰ δὲν μένει μεταξὺ των, πλὴν ὅτι ὅσοι τρέφουσι τὸν ἀργὸν, σιμὰ τῆς ἀδικίας γίνονται καὶ γελοῖοι. Ἐπειδὴ ὅ,τι χρεωστοῦν εἰς τὴν ἰδίαν αὐτῶν οἰκογένειαν, καὶ εἰς ὅλην τὴν πολιτικὴν κοινωνίαν, τὸ ἐξοδεύουσι καὶ τρέφουσιν ἀργούς ξένους καὶ τῆς πατρίδος καὶ τῆς πολι-

τείας των· καὶ ὄχι μόνον νὰ τρέφωσιν, ἀλλὰ καὶ νὰ τοὺς καταπλουτίζωσιν. Ἀναιροῦντες λοιπὸν τὰ μετόχια, καὶ τὰ ἀργυριά σας οἰκονομεῖτε διὰ τὰς χρείας τῆς πατρίδος, καὶ τοὺς ὁσιωτάτους μοναχοὺς λυτρώνετε ἀπὸ τοὺς ὄνυχας τοῦ Σατανᾶ· « οἱ δὲ βουλόμενοι πλουτεῖν ἐμπίπτουσιν εἰς πειρασμὸν καὶ παγίδα τοῦ διαβόλου ».

Λείπεται νὰ θεωρήσωμεν καὶ τὰ νοσοκομεῖα· ὄνομα καὶ πρᾶγμα φιλάνθρωπον, ἐπειδὴ στηρίζεται εἰς αὐτὰ τοῦ Εὐαγγελίου τὰ λόγια. « Ξένος ἤμην καὶ συνηγάγέτε με, γυμνὸς καὶ περιεβάλετέ με, ἡσθένησα καὶ ἐπισκέψασθέ με ». Καὶ τοὺς ἀσθενεῖς χρεωσθεῖ πᾶσα πόλις νὰ ἐπισκέπτεται, ὅταν δὲν ἔχωσι τὰ μέσα νὰ ἐπισκεφθῶσιν, ἢ κανένα πολίτην, ἢ συγγενῇ νὰ τοὺς ἐπισκεφθῇ. Καὶ τοὺς γυμνοὺς νὰ ἐνδύσῃ, ὅταν ἡ γύμνωσις των προέρχεται ἀπὸ παντελῆ ἀπορίαν, καὶ ὄχι ἀπὸ ἀργίαν. Καὶ τοὺς ξένους νὰ δέχεται, ὅταν ὁ ξένος δὲν εὗρίσκη κανένα του συντοπίτην, ἢ γνώριμον νὰ τὸν δεχθῇ, ἢ δὲν ἔχῃ τὰ μέσα νὰ πληρώσῃ τὸ ἐνοίκιον, καὶ τὰ λοιπὰ χρειώδη ἔξοδα τῆς παρουσίας του. Διὰ τοῦτο ὅμως δὲν εἶναι χρεῖα οὔτε νοσοκομεῖου, οὔτε ξενοδοχείου. Οἱ ἀσθενεῖς ἄποροι εἰς τὰς εὐνομουμένας πολιτείας εἶναι ὀλίγοι, διότι τῆς εὐνομίας τὸ πρῶτον σωτήριον ἀποτέλεσμα εἶναι νὰ ἐργάζωνται ὅλοι οἱ πολῖται, νὰ κερδαίνει καθένας τὰ πρὸς ζωὴν ἀναγκαῖα ἐν ὧσιν ὑγιαίνει, καὶ νὰ θησαυρίζῃ διὰ τῆς οἰκονομίας ὅ,τι τὸν χρειάζεται, ἂν ἀρρώστησῃ. Ἡρωτήθη ἓνας ἀπὸ τοὺς βασιλεῖς τῆς Ἰνδίας διὰ τί δὲν ἔκτιζε νοσοκομεῖα, καὶ ἀπεκρίθη ὅτι, « φροντίζω νὰ καταστήσω τοὺς ὑπηκόους μου τόσον πλουσίους, ὥστε νὰ μὴν ἔχωσι χρεῖαν νοσοκομείων ». Ὁ ξένος καὶ πτωχὸς δίκαιον εἶναι νὰ βοηθηθῇ πρὸς μικροῦ καιροῦ διάστημα, καὶ νὰ λάβῃ ἀκόμη καὶ τὴν ἀναγκαίαν δαπάνην τοῦ ταξιδίου του, διὰ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα του. Ἄν ὅμως προ-

τιμᾶν τὰ γένη συμπατριώτης σας, χρεωστεῖ τὰ ὑποταχθῆ εἰς κανένα ἐργόχειρον, ἢ ἄλλο ὅ,τι δύναται ἐπιτήδευμα, διὰ τὰ ζῆ ἀπὸ τοὺς κόπους του. Ἀδικία μεγάλη θέλει εἶσθαι τὰ τρέφετε ξένους ἀργούς, ὅποταν οὐδὲ συμπατριώτας ἀργούς εἶναι δίκαιον τὰ ὑποφέρετε. Ἐχετε νοσοκομεῖον χωριστὸν διὰ τὴν σκορδοῦλαν· αὐτὸ σᾶς γίνεται τῶρα περιττόν· ἐπειδὴ ἡ ἀπ' ὅλας τὰς σκορδοῦλας ὀλεθριωτέρα σκορδοῦλα, οἱ Τούρκοι, ἀναχωροῦντες ἀπὸ τὴν νῆσον, σύρου ἐξοπίσω των καὶ τὴν σκορδοῦλαν, διὰ τὰ τὴν χαίρωνται εἰς τὴν Ἀνατολήν. Ἀντὶ τοῦ νοσοκομεῖου λοιπὸν τούτου ἔχετε χρεῖαν Λαζαρέτου, διὰ τὸν καθαρισμόν τῶν ἐξωθεν ἐρχομένων πραγμάτων καὶ προσώπων.

Ἐχετε νοσοκομεῖον λεπρῶν ἢ λωβῶν· καὶ ὁμῶς ἡ λέπρα δὲν εἶναι ἐνδημικὴ ἀρρώστια τῆς Χίου, οἱ πλείοτεροι λεπροὶ σᾶς ἐρχονται ἀπὸ τὴν Μιτυλήνην. Πιθανὸν ὅτι ὅταν καὶ οἱ Μιτυληναῖοι ἐλευθερωθῶσιν ἀπὸ τὴν φρικτὴν λέπραν τῶν Τούρκων, θέλου φροντίσειν καὶ τοὺς λεπρούς των τὰ νοσοκομῶσι, καὶ τοὺς πτωχοὺς των τὰ ἐλεῶσι. Πᾶσα πόλις χρεωστεῖ τὰ βασταζῆ τὰ ἰδικὰ τῆς βάρη. Ἀρετὰ, ἡ μᾶλλον ὑπερμετρα, διὰ τὴν κακίαν τῶν τυράννων, ἔγιναν τὰ ἰδικάσας βάρη. Αὐτῶν τὴν ἐλάφρῳσιν χρεωστεῖτε τὰ φροντίζετε. Ἄν φανῇ τις ἐντόπιος λεπρὸς, καὶ τόσον ἄπορος, ὥστε μήτε τὰ ἔχη, μήτε τὰ δύναται ν' ἀποκτήσῃ μὲ ἰδίους κόπους τὰ ἀναγκαῖα, δίκαιον εἶναι τὰ βοηθῆται, ἀλλ' εἰς τὴν κατοικίαν του, καὶ ὅχι εἰς χωριστὸν λωβοτροφεῖον. Καὶ τὸ αὐτὸ νοεῖται καὶ διὰ τοὺς ἄλλους ἀσθενεῖς καὶ πτωχοὺς. Ὁ φιλόπονος τεχνίτης φρίττει εἰς μόνον τοῦ νοσοκομεῖου τ' ὄνομα. Ὅθεν ὅταν δυστυχῇ, τὸ νοσοκομεῖον γίνεται δι' αὐτὸν προσθήκη εἰς τὰς ἄλλας τοῦ δυστυχίας. Ὁ μισόπονος, ἢ ὁ ἀνοικόνομος τεχνίτης, εἰς ἐναντίας, σταγάζεται τὸ νοσοκομεῖον ὡς τελευ-

ταίαν ἄγκυραν καὶ ἐλπίδα τῆς σωτηρίας του· καὶ οὔτε πολλοὺς κόπους ὑποφέρει, οὔτε νὰ οἰκονομήσῃ τίποτε ἀπὸ τούς κόπους του τὸν μέλλει.

Τοιαῦτα εἶναι τὰ ἀποτελέσματα τῶν νοσοκομείων. Τοὺς ἀργοὺς πολυπλασιάζουν, τοὺς φιλοπόνους ὀλίγον ὠφελοῦν. Ἡ Γεωργία, αἱ τέχναι, τὸ ἐμπόριον, ταῦτα μόνον εἶναι τὰ ἀληθινὰ τῶν πολιτῶν μέσα, μὲ τὰ ὁποῖα καὶ ὑγιαίνοντες τρέφονται, καὶ ἄρρωστοι νοσοκομοῦνται. Τὰ πολλὰ νοσοκομεῖα καὶ πολλὰ μοναστήρια ἐφάνησαν πάντοτε εἰς τοὺς καιροὺς τῆς βαρβαρότητος καὶ τῆς δουλείας τῶν ἐθνῶν, ὡς τὸ μαρτυρεῖ ἡ ἱστορία. Εἰς μόνην τὴν Γαλλίαν (ὅπου σήμερον δι-σταζώ ἂν εὐρίσκεται πλέον λωβοτροφεῖον) ἐμετροῦντο ἄλλην φοράν δύο χιλιάδες λωβοτροφείων, προικισμένων μὲ λαμπρὰ εἰσοδήματα, ὅχι διότι ἐπληθύνθησαν εἰς τόσον οἱ λωβοί, ἀλλὰ διότι πλῆθος ὀκνηρῶν καὶ ἀχρείων ἀνθρώπων ὑπεκρίνοντο τοὺς λωβοὺς καὶ συνέτρεχαν πανταχόθεν (λέγει ἡ ἱστορία) εἰς τὰ λαμπρὰ ταῦτα ὀκνηροτροφεῖα. Τὸ αὐτὸ συνέβη καὶ εἰς τὰ μοναστήρια. Ἀφοῦ οἱ ὀσιώτατοι μοναχοὶ ἐγύμνωσαν τοὺς μωροὺς κοσμικοὺς ἀπὸ τὰ πλούτη των, ἐπενόησαν τρόπον θαυμαστὸν καὶ νὰ τὰ βάλλωσιν εἰς τὴν ὑπεράσπισιν τῶν ὀκνηρῶν. Ἀπὸ τούτους, ὁποῖαν ὥραν τῆς ἡμέρας ἢ τῆς νυκτός, ὅστις ἤθελεν ἐπαρρησιάζετο ἀκάλεστος εἰς τὸ πλησιέστερον μοναστήριον, καὶ εὕρισκεν ἐκεῖ καὶ τὸ γεῦμα καὶ τὸ δεῖπνον του ἑτοιμον.

Τὸ ὅχι μόνον συγχωρημένον, ἀλλὰ καὶ ἀνγκαῖον δημάσιον οἶκημα, εἰς ὅλας τὰς εὐνομουμένας πόλεις, εἶναι τὸ ὀρφανοτροφεῖον. Ἄλλ' αὐτοῦ ἡ δαπάνη εἶναι πολλὰ μικρὰ, ἐὰν πρῶτον, δὲν δέχεται παρὰ τὰ ἀληθῶς ὀρφανὰ, ἤγουν παιδία τὰ ὁποῖα ὅχι μόνον ἐδυσύχησαν νὰ ζερηθῶσι τοὺς γονεῖς των, ἀλλ' οὐδὲ συγγενεῖς ἔχουν ἱκανοὺς νὰ τὰ ἀναθρέψωσι· δεύ-

περον, ἐὰν εἰς τὸ ὀρφανοτροφεῖον, μετὰ τὰ ἀναγκαῖα γράμματα, διδασχθῶσι νὰ ἐργάζωνται καμμίαν τέχνην, ἀπὸ τῆς ὁποίας τὸ κέρδος τὰ δύο τρίτα νὰ μένωσιν εἰς τὸ ὀρφανοτροφεῖον, καὶ τὸ λειπόμενον νὰ θησαυρίζεται διὰ τὸ ἐργαζόμενον παιδίον, ἕως οὗ νὰ ἔλθῃ εἰς ἡλικίαν ν' ἀφήσῃ τὸ ὀρφανοτροφεῖον, καὶ νὰ τρέφεται μὲ τοὺς κόπους του.

Πολλὰ, φίλοι συμπατριῶται, εἶπα εἰς ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι δὲν ἔχουν χρεῖαν πολλῶν· «οὐ χρεῖαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἱατροῦ.» Γνωρίζετε ὅτι τῆς ὁμονομίας τὸ ἱερὸν ὄπλον σᾶς ἔκαμνε πρὸ τῶν συμφορῶν σας ἰσχυρούς. Μὲ τὴν ὁμονομίαν πάλιν ὀπλίσθητε, ἂν θέλετε νὰ κατασταθῇτε ἰσχυρότεροι. Μόνη τῆς ἰσχύος ἡ δίπλωσις ἔχει νὰ θεραπεύσῃ τὰς συμφοράς σας.

Συγχωρήσατέ με νὰ τελειώσω ὡς ἄρχισα, μὲ τοῦ Προφήτου τὰ λόγια « μὴ κλαίετε τὸν τεθνηκότα μηδὲ θρηνῆτε· κλαύσατε κλαυθμῷ τὸν ἐκπορευόμενον, ὅτι οὐκ ἐπιστρέψει ἔτι, οὐδὲ ὄψεται τὴν γῆν πατρίδος αὐτοῦ ». Σᾶς παρακαλῶ καὶ σᾶς εὐχομαι, φίλοι συμπατριῶται, νὰ μὴν ὑποφέρετε νὰ πάθετε τὸ ἀπαρηγόρητον τοῦτο κακὸν, ἀλλὰ νὰ ἐπιστρέψετε εἰς τὴν πατρίδα, καὶ πολὺ λαμπροτέραν τῆς προτέρας νὰ τὴν καταστήσετε.

Ὁ φίλος καὶ συμπατριώτης σας

ΚΟΡΑΗΣ.

Η.

Πρὸς τὸν κύριον Σπυρίδωνα Καλογερόπουλον, πρόεδρον τῆς φιλανθρωπικῆς ἐταιρείας, εἰς Ναύπλιον.

Ἐκ Παρισίων, 20 Φεβρουαρίου, 1827.

Φιλάνθρωπε Πρόεδρε!

Δι' ἐπιστολῆς μου (8 Δεκεμβρ. 1826) παρεκάλεσα τὸν φίλον πολίτην Θεόκλητον νὰ προσφέρῃ ἐκ μέρους μου εἰς τὴν

Ἑταιρίαν τινὰ σώματα ἀπὸ τὰ εἰς χεῖρας τοῦ εὐρισκόμενα Πολιτικά τοῦ Πλουτάρχου, διὰ νὰ μοιράζωνται δωρεὰν εἰς τὴν κάτοικον τῆς Ἑλλάδος Ἑλληνικὴν νεολαίαν, καὶ ἐξαίρετως τοὺς σπουδάζοντας εἰς τὰ Σχολεῖα τὴν προγονικὴν γλῶσσαν, εἰς ὅσους ἡ τύχη δὲν συγχωρεῖ νὰ τὰ ἀγοράζωσι.

Τώρα δὲ πέμπω διὰ Μασσαλίας εἰς τὴν αὐτὴν Ἑταιρίαν 300 σώματα τοῦ κατὰ Λεοκράτους λόγου τοῦ Λυκούργου, καὶ ἄλλα τόσα τοῦ Ἐγγχειριδίου τοῦ Ἐπικτήτου, διὰ νὰ μοιράζωνται ὁμοίως καὶ αὐτὰ εἰς πτωχοὺς σπουδαστάς, κατοίκους τῆς Ἑλλάδος Ἑλλήνας.

Καὶ τὰ μὲν πρῶτα ἦσαν (ὡς εἶπα) ἐκ μέρους μου μικρὰ προσφορά εἰς τὴν πατρίδα· τὰ δὲ παρόντα (τὸν Λυκούργον λέγω καὶ τὸ Ἐγγχειρίδιον) εἶναι πλουσίου δωρεὰ ὁμογενοῦς καὶ φιλογενοῦς ἀνδρὸς, τοῦ ὑποίου σιωπῶ τὸ ὄνομα ἐκ προσταγῆς, ἀλλὰ δὲν εἶναι δίκαιον τὰ σφετερισθῶ καὶ τὴν χρεωστουμένην εἰς αὐτὸν εὐγνωμοσύνην τῆς πατρίδος. Δὲν ἀμφιβόλλω, φιλάνθρωπε Πρόεδρε, ὅτι ἡ Ἑταιρία θέλει δεῖξιν τὴν εὐγνωμοσύνην ταύτην, δεχομένη τὸ δῶρον, ὡς παρακαταθήκην, ἐμπιστευομένην εἰς χεῖρας σας, διὰ νὰ διαμοιράζεται εἰς τρόπον, ὥστε οἱ μὲν πτωχοὶ νὰ λαμβάνωσι τὰ βιβλία δωρεάν· τὰ δὲ συναθροιζόμενα ἀργύρια ἀπὸ τοὺς δυνατοὺς νὰ τ' ἀγοράζωσι, νὰ δαπανῶνται πάλιν εἰς τὰς λοιπὰς χρείας τῶν αὐτῶν πτωχῶν σπουδαστῶν.

Συγχωρήσατε, φιλάνθρωποι Πολῖται, καὶ εἰς ἐμέ τὸν γέροντα, πατέρα τὴν ἡλικίαν ὄλων ἴσως τῶν μελῶν τῆς Ἑταιρίας, καὶ πατέρα τολμῶ εἰπεῖν φιλοστοργώτατον, συγχωρήσατε λέγω, ὅχι νὰ σᾶς συμβουλευσω, ἀλλὰ νὰ σᾶς ἐνθυμίσω αὐτολεξεῖ, ὅτι σεῖς αὐτοὶ ἐκηρύξατε (12 Σεπτεμ. 1826) λέγοντες, ὅτι « ἡ παιδεία εἶναι ἡ μόνη, ἥτις ἄγει τὰ ἔθνη εἰς τὴν ἀληθῆ ἐλευθερίαν καὶ εὐδαιμονίαν των ». Με τοὺς

λόγους τούτους ὁμολογεῖτε καὶ σεῖς τὸ ἀποδειγμένον ἀπὸ τῆς μακρᾶν πεῖραν τοῦτο, ὅτι ἡ φυλακὴ τῆς Ἐλευθερίας χρειάζεται ἀπαραιτήτως παιδεῖαν, καὶ ἐκ τούτου συμπεραίνεται ὅτι ἡ διάδοσις τῆς παιδείας εἶναι ὅλων τῶν φιλανθρώπων ἔργον τὸ φιλανθρωπότατον. Τὴν διάδοσιν ταύτην ἐπαγγέλλεσθε, καὶ ταύτην ἐξαιρέτως χρεωστεῖτε εἰς τοὺς ὁμογενεῖς, διότι μεταβαίνοντες ἀπὸ αἰσχροῦ καὶ σκληρᾶν δουλείαν, ἔχουν χρειάν καὶ ἐξαιρέτου ἐπιμελείας. Τὴν αἰσχύνην ἐξάλειψαν μὲ Μαραθῶνια καὶ Σαλαμίνια κατορθώματα· ἀλλὰ τοὺς μένει ἀκόμη νὰ ἐξαλείψωσι καὶ τὰ δουρικὰ μαθήματα, ἵκανὰ νὰ γεννηθῶσι νέαν δουλείαν. Τοῦρκοι δὲν θέλουν βέβαια μιάνειν πλέον τὸ ἐλευθερωθὲν τῆς Ἑλλάδος ἔδαφος. Ἄλλ' ἡ τυραννία δὲν εἶναι μόνον τῶν Τούρκων ἴδιον ἐπιτήδευμα. Εἰς ὅλας τὰς θρησκείας γεννῶνται δεσπόται· καὶ οἱ Χριστιανοὶ δεσπότης ἐφάνησαν πάντοτε ἀναιδέστεροι,* διότι ἀναγκάζονται νὰ ὑποκρίνωνται καὶ θρησκείαν ἱεράν, ἥτις ἄλλην ὑπεροχὴν δὲν συγχωρεῖ παρὰ τὴν ὑπεροχὴν τῆς ἀρετῆς, οὐδὲ δεσπότης ἄλλους γνωρίζει παρὰ τοὺς δικαίους νόμους.

Ἀρχίζοντες ἀπὸ τὴν ἀλληλοδιδασκτικὴν μέθοδον ἤρχισατε ἀπὸ τὰ θεμέλια τῆς παιδείας· χρεωστεῖτε ὅμως νὰ ἐπικτήσετε καὶ τὴν λοιπὴν αὐτῆς οἰκοδομήν, φροντίζοντες τὸν πολυπλασιασμόν τῶν σχολείων τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης. Ἡ γλῶσσα τῶν προγόνων μας εἶναι τῆς Ἐλευθερίας γλῶσσα· καὶ ἂν ἐχρησίμευσέ τι (ὡς δὲν ἀμφισβῆλλω ὅτι ἐχρησίμευσε) εἰς τὴν ἀποτίναξιν τοῦ ζυγοῦ, σήμερον μᾶς ἔγεινεν ἀναγκαία εἰς τὴν φυλακὴν τῆς Ἐλευθερίας. Ὡς ὁ ἐνδιάθετος λόγος μορφώνει τὸν προφορικόν, παρόμοια πάλιν ὁ προφορικὸς κανονίζει τὸν ἐνδιάθετον. Ὅστις ἀσχολεῖται νὰ ἀναγινώσκῃ ἢ νὰ λαλῇ τῶν σοφῶν τὰ παραγγέλματα, τὰ ἐντυπώνει καὶ ἐπομένως εἰς τὴν ψυχὴν του· ἢ τουλάχιστον ἐντρέπεται νὰ

τὰ παραβῆ. Ἐκὼς ποία ἄλλη γλῶσσα πλουτεῖ πλέον τῇ Ἑλληνικῇ ἀπὸ τοιαῦτα παραγγέλματα; Πολυπλασιαζόμενοι οἱ σπουδασταὶ τῆς διορθόουσι κατὰ μικρὸν καὶ τὰ ἥθη τοῦ κοινοῦ λαοῦ, ἢ διὰ μεταφράσεως Ἑλληνικῶν συγγραμμάτων ἢ δι' ἀπλῆς ζώσης φωνῆς, καὶ τὸν ἐλευθερόνουν ἀπὸ τῆς ἀνδραποδώδης ὑπόκλισης, καὶ τὸν ἡλίθιον ἐκείνον θαυμασμόν πρὸς τοὺς ὑπερέχοντας, τόσον πλέον ὀλέθριον, ὅσον ἀπ' αὐτῶν μόνον γεννῶνται καὶ τρέφονται οἱ δεσπότες. Μόνη τῶν φύλων ἡ φιλόφρων διασπορὰ δύναται νὰ διδάξῃ τὸν λαόν ὅτι τὰ ἀληθῆ τοῦ συμφέροντος εἶναι νὰ ὑποτάσσεται εἰς τοὺς νόμους τοὺς νόμους, ὡς εἰς Θεοῦ φωνάς, νὰ πείθεται εἰς τοὺς ὑπέρβεικους τῶν νόμων, τοὺς ἄρχοντας, νὰ τοὺς σέβεται ἐν ὅσῳ ἄρχουν, καὶ τοῦ λοιποῦ, ἂν ᾖναι σεβασμοί· νὰ τιμᾷ καὶ ν' ἀγαπᾷ τοὺς συμπολίτας ἀδελφούς του· νὰ μὴ θυσιάζῃ ὅμως εἰς κανένα τὴν ἐλευθερίαν του, μηδ' ἀπὸ κανένα νὰ προσμένῃ τίποτε· ἀλλὰ νὰ ἔχῃ τὰς ἐλπίδας του, μετὰ Θεόν, εἰς μέλλοντες τοὺς κόπους του, ἂν θέλῃ νὰ ἀποφύγῃ τὴν προφητικὴν κατάραν. « Ἐπικατάρκτος ὁ ἄνθρωπος ὃς τὴν ἐλπίδα ἔχει ἐπ' ἄνθρωπον. » Τῶν πολιτειῶν ἡ ἀνεξαρτησία γεννᾶται ἀπὸ τὴν καθενὸς πολίτου ἀνεξαρτησίαν. Χαμερπὴς ἐξ ἀνάγκης πρέπει νὰ ᾖ καὶ ἡ πολιτεία, ὅταν συγκροτῇται ἀπὸ χαμερπεῖς πολίτας.

Παρακαλῶ, φιλόφρονες πολῖται, νὰ μοῦ γνωστοποιήσετε τὴν παραλαβὴν τῶν πεμπομένων βιβλίων, διὰ νὰ τὸ γνωστοποιήσω καὶ ἐγὼ εἰς τὸν γενναῖον ἀνώνυμον δωρητὴν. Κατὰ εὐχομαι ἀπὸ ψυχῆς καρποὺς πολλοὺς καὶ καλοὺς τοῦ φιλανθρώπου σας ἔργου.

Εἰς τὰς προσταγὰς σας πρόθυμος

ΚΟΡΑΗΣ.

Ἐκ Παρισίων, 6 Ὀκτωβρίου, 1818.

Δὲν εἶναι, φίλε, παράδοξον, ἂν δὲν ἐνθυμοῦμαι τὴν ὥραν ταύτην ὅσα τότε σ' ἔγραφα βασανιζόμενος ἀπὸ τῆς ἀρθρίτιδος τοὺς πόνους. Σ' ἔλεγα, ἂν δὲν μὲ πλανᾷ ἡ μνήμη, νὰ συμπεράγῃς τῶν συκοφαντῶν τὸν δόλον καὶ ἐκ τούτου, ὅτι ἦτον ἀδύνατον νὰ ἐξηγηθῶσιν οἱ λόγοι μου, ὡς τοὺς ἐξηγοῦν αὐτοῖ, παραβαλλόμενοι μὲ ἄλλους μου λόγους· ἐπειδὴ αὐτὸς ἐγὼ, ὁ κατ' αὐτοὺς βλάσφημος, ὠνόμασα ὅμως ἄλλου τὸν ἀρχηγὸν τῆς ἱερᾶς ἡμῶν θρησκείας ΣΟΦΙΑΝ ΚΑΙ ΛΟΓΟΝ ΤΟῦ ΘΕΟῦ. Καὶ ὅχι μόνον ἐκεῖ· ἀλλ' ὅσάκις μ' ἐδόθη ἀφορμὴ νὰ λαλήσω περὶ θρησκείας, τὰς μὲν εἰς αὐτὴν προσκολληθείσας ἀπὸ τοὺς ἀπαιδεύτους δεισιδαιμονίας ἐξεσύριζα, οὐδὲ θέλω παύσειν νὰ ἐκσυρίττω. Περὶ αὐτῆς δὲ ἐλάλησα πάντοτε μὲ τὸ πρὸς αὐτὴν χρεωστούμενον σέβας. Ὅχι μόνον διότι καὶ πραγματικῶς τὴν πιστεύω, καὶ πολὺ πλεον ἂν ὅ,τι ἐπαγγέλλονται νὰ τὴν πιστεῦσιν οἱ ἐχθροί μου· ἀλλὰ καὶ διότι, ἐὰν κατὰ δυστυχίαν δὲν τὴν ἐπίστευα, ἤθελεν ὅμως εἶσθαι καθαρὰ μανία νὰ πολεμῶ φανερά ὀλοκλήρου ἔθνους δόγματα· Ἐἰς ποῖον σκοπὸν ἀποβλέπων, καὶ μὲ τίνα κατορθώσεως ἐλπίδα ἤθελα τάχα τὰ πολεμῆσαι; Νὰ δώσω εἰς τὸ γένος μου θρησεῖαν ἄλλην; Ποίαν; τὴν Ἰουδαϊκὴν; τὴν Μ; ἢ τῶν προγόνων ἡμῶν τὴν Πολυθεῖαν; ἢ καὶ νὰ καταστήσω παντάπασιν ἀθρήσκους τοὺς ὁμογενεῖς μου; Καὶ τίνα τῶν ἡμετέρων ἡλιπίζα νὰ πείσω; Καὶ τίς ὠφέλεια, ἢ ποία τιμὴ ἦθλ' ἐκ ταιαύτης ἀσεβείας προξενήθῃν εἰς ἐμέ; Ἐξ ἐναντίας ἐκινδύνευα νὰ ζημιωθῶ, τῶρα εἰς τὸ τέλος τῶν ἡμερῶν μου, τὴν ἀπὸ τοὺς φρονίμους τοῦ γένους μου ἀποκτηθεῖσαν διὰ τοὺς ὑπὲρ αὐτοῦ κόπους μου τιμὴν, καὶ τὴν ἀπὸ τοὺς ἀλλογενεῖς τῆς φωτισμένης Εὐρώπης ἀκό-

μη πλειοτέραν ἀγαθὴν ὑπόληψιν. Ἐπειδὴ καὶ οὗτοι, ἂν καὶ διαφέροντες εἰς τινὰ, τὴν αὐτὴν ὁμῶς μὲ ἡμᾶς ἐπαγγέλλονται θρησκείαν, τὸν αὐτὸν αὐτῆς ἀρχηγὸν σέβονται Ἰησοῦν Χριστόν.

Ὅχι, φίλε μου, μὴ πιστεύσης ποτὲ ὅτι δὲν ἐκατάλαβαν τὴν ἔννοιαν τοῦ « Ἐπλασαν Θεὸν κατ' εἰκόνα καὶ ὍΜΟΙΩΣΙΝ αὐτῶν »· πολλὰ καλὰ ἐκατάλαβαν, ὅτι ἡ φράσις δὲν ἔχει καμμίαν σχέσιν, ἢ σκιὰν σχέσεως μὲ τοὺς πιστεύοντας εἰς τὸν Θεάνθρωπον Ἰησοῦν, οὐδ' ἀποβλέπει εἰς ἄλλους, πλὴν εἰς τοὺς προσάπτοντας ἀσεβεῖς τὰ ἰδιῶτων πάθη καὶ τὰς τυραννικὰς τῆς ψυχῆς τῶν διαθέσεις εἰς τὸν ἀπαθῆ καὶ αὐτάγαθον Θεόν. Ἀλλ' ἡ ἐπιθυμία νὰ συκοφαντήσῃσι δολίως τὸν ἀδελφὸν αὐτῶν καὶ νὰ σπαράξῃσι Νερωνικῶς τὰς πολιὰς τρίχας ἀνδρὸς, τὸν ὑποῖον φυσικὰ ἐχθρὸν ἰδίου νομίζουσιν, ἐπειδὴ συνεχῶς παρακινεῖ τὸ γένος τοῦ εἰς τὴν ὅχι φίλην αὐτῶν παιδείαν· ἡ ἐπιθυμία, λέγω, αὕτη τῶν ἐσχότισε καὶ τὴν μνήμην, ὥστε νὰ λητμονήσῃσι καὶ τοὺς λόγους τοῦ Δαβίδ.

« Τὸ στόμα σου ἐπλεόνασε κακίαν, καὶ ἡ γλῶσσα σου περιέπλεκε δολιότητας, καθήμενος κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ σου κατελάλεις, καὶ κατὰ τοῦ υἱοῦ τῆς μητρὸς σου ἐτίθεις σκάνδαλον. Ταῦτα ἐποίησας, καὶ ἐσίγασα· ὑπέλαβες ἀνομίαν, ὅτι ἐσομαί σοι ὍΜΟΙΟΣ ». Ὅτι λοιπὸν ἔγραψα κατὰ τῶν πλασσόντων τὸν Θεὸν ὍΜΟΙΟΝ αὐτῶν, δὲν τὸ εἶπα ἐγὼ, ἀλλ' ὁ προφῆτης Δαβὶδ τὸ σαλπίζει καθ' ἡμέραν ἐπ' ἐκκλησίας εἰς τὰς κωφὰς τῶν ἀκοὰς, ἢ μᾶλλον αὐτὸς ὁ Θεὸς διὰ τοῦ Δαβίδ, ἐλέγχων τοὺς ἀσεβεῖς ὑπολήψεις ἔχοντας περὶ αὐτοῦ.

« Πονηρὲ δολοπλόκε καὶ σκανδαλοποιε (λέγει πρὸς ἑκάστον ἀπ' αὐτοῦς) κατατρέχεις τὸν ἀδελφόν σου μὲ τυραννικὴν ἀσπλαγχνίαν, διὰ νὰ ἀναπαύσῃς τὰ ταράσσοντά σου τὴν ψυχὴν πάθη, καὶ σπουδάζεις νὰ δείξῃς ὅτι τὸν κατατρέχεις χάριν

* ἐμοῦ. Ἀπὸ τὸ αὐτὸ στόμα ἐξερῶς τοὺς κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ
 * σου δόλους, καὶ ἐκφωνεῖς τὰς πρὸς ἐμέ σου προσευχάς. Μὲ
 * πλάσσεις λοιπὸν πονηρὴ κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν ἰδικήν σου.
 * Ὑπέλαβες ἀνομίαν, ὅτι ἔσομαί σοι Ὅμοιος».

Εἶναι, φίλε μου, ἀποδειγμένον εἰς τοὺς ὅσοι ἔχουν μυαλὸν,
 καὶ ὄχι ἄχυρα εἰς τὴν κεφαλὴν, ὅτι οἱ λόγοι μου ἀποβλέπουν
 αὐτοὺς ἐκείνους, τοὺς ὁποίους ἐλέγχει καὶ ὁ Θεὸς διὰ τοῦ
 Δαβὶδ, αὐτοὺς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι περιορίζουσι τὴν θρησκείαν
 εἰς ψιλὴν δογματικὴν ὁμολογίαν, χωρὶς ἔργα φιλάνθρωπίας·
 αὐτοὺς ἐκείνους, ὅσοι νομίζουσιν ὅτι ἀρκεῖ νὰ ὀνομάζεται τις
 χριστιανὸς εἰς τὸ νὰ ᾔηται καὶ τὸ πράγμα τοιοῦτος. Ἀλλ' ἐγὼ
 (ὡς μὲ συγχωρήσωσιν) ἔχω παντάπασι διάφορον ἰδέαν τοῦ
 χριστιανισμοῦ· ἂν ὄχι σύμφωνον μ' αὐτοὺς, τὴν αὐτὴν ὁμῶς,
 τὴν ὁποίαν εἶχαν οἱ Πατέρες τῆς ἐκκλησίας. « Πολλὰ ἐστὶ
 » (λέγει ὁ Χρυσόστομος Ὁμιλ. εἰς τὴν πρὸς Ἑβρ.) τὰ χα-
 » κτηρίζοντα τὸν χριστιανισμόν, μᾶλλον δὲ πάντων, καὶ κρεῖτ-
 » ταν ἀπάντων ἡ πρὸς ἀλλήλους ἀγάπη καὶ ἡ εἰρήνη. » Λέγει
 καὶ ὁ Γρηγόριος Νύσσης (λόγος εἰς τὸ Ποιήσ. Ἀνθρ.) « Τί ἐστὶ
 » Χριστιανισμός; Θεοῦ ὁμοίωσις, κατὰ τὸ ἐνδεχόμενον ἀν-
 »θρώπου φύσει. » Τὸ ὁποῖον σημαίνει νὰ ὁμοιοῦμεθα ὅσον εἶναι
 δυνατόν εἰς ἡμᾶς μὲ τὸν Θεόν, καὶ ὄχι νὰ πλάσσωμεν ἐκεῖνον
 ὅμοιον ἡμῶν. Τοιαύτη ὑπόληψις περὶ Θεοῦ καὶ ἀνάπλασις
 χαρακτηρίζει ἔθνη τὰ μὴ νόμον ἔχοντα, τῶν ὁποίων ἕκαστον
 ἐπλασε καὶ τοὺς Θεοὺς του ἀναλόγους μὲ τὰ ἦθη του. Τὰ βάρ-
 βαρα βαρβάρους καὶ ἀγρίους Θεοὺς, τὰ ἑλληνικὰ ἡμερωτέ-
 ρους, ἀλλ' ὅμως ἐμπαθεῖς καὶ αὐτὰ κατὰ τὴν ὥραίαν πα-
 ρατήρησιν τοῦ Ἀλεξάνδρου Κλήμεντος (Στρωμ. βιβλ. ζ'.
 σελ. 711) « Ἑλληνες, ὥσπερ ἀνθρωπομόρφους, οὕτως καὶ
 » ἀνθρωποπαθεῖς τοὺς Θεοὺς ἀποτίθενται. Καὶ καθάπερ τὰς
 » μορφὰς αὐτῶν ὁμοίας ἐκαστοῖς ἐκαστος διαζωγραφοῦσιν, ὥς

« φησιν ὁ Ξενοφάνης, Λιθίοπες μὲν μέλανας καὶ σιμούς, Θρᾶκες
 » δὲ πυρρόους καὶ γλαυκοὺς, οὕτω καὶ τὰς ψυχὰς ὁμοιοῦσι,
 » καὶ τοῖς αὐτοῖς ἀναπλαττουσιν; αὐτίκα, βάρβαροι μὲν θη-
 » ριώδεις καὶ ἀγρίους τὰ ἦθη, ἡμερώτερους δὲ Ἕλληνας, πλὴν
 » ἐμπαθεῖς. Διὸ εὐλόγως τοῖς μὲν μοχθηροῖς φαύλας ἔχειν
 » τὰς περὶ Θεοῦ διανοήσεις ἀνάγκη· τοῖς δὲ σπουδαίοις ἀρί-
 » στας. Καὶ διὰ τοῦτο ὁ τῷ ὄντι βασιλικὸς τὴν ψυχὴν καὶ
 » γνωστικὸς, οὗτος καὶ Θεοσεβὴς καὶ ΛΑΕΙΣΙΔΑΙΜΩΝ, τί-
 » μιον, σεμνὸν, μεγαλοπρεπὲς, εὐνοητικὸν, ἐνεργητικὸν, ἀπάν-
 » των ἀρχηγὸν ἀγαθῶν, κακῶν δὲ ἀναίτιον μόνων εἶναι τὸν
 » μόνον Θεὸν πεπεισμένος.»

Ἐρωτῶ σε τώρα, φίλε μου, ἰτίνας εἶναι οἱ φαύλας διανοή-
 σεις ἔχοντες περὶ θρησκείας; Ἐγὼ, ὅστις φρονῶ καὶ λέγω,
 ὅ,τι λέγει ἡ Ἱερὰ Γραφή, ὅ,τι λέγουν οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλη-
 σίας, ἡ οἱ κατατρέχοντες ἐβδόμηκονταετῇ σχεδὸν γέροντα
 δι' αὐτὰ του ταῦτα τὰ φρονήματα; Τί τοὺς πταίω ἐγὼ, ἐάν,
 ἀντὶ νὰ θυσιάσωσι τὰ πάθη των εἰς τὴν θρησκείαν, ὡς ἀλη-
 θεῖς χριστιανοὶ, σπουδάζωσι νὰ τὴν κάμωσι συνήγορον τῶν
 ἰδίων παθῶν; Ἐάν, ὡς εἰς τὰ ἔθνη ὁ ψεύστης καὶ δολοπλό-
 κος ἔπλασε κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν τὸν Ἑρμῆν, ὁ φονικὸς
 τὸν Ἄρην, παρόμοια καὶ αὐτοί, διὰ νὰ καλύψωσι τὴν θηριω-
 δίαν τῆς ψυχῆς των, ζητοῦν νὰ μᾶς πείσωσιν ὅτι ταράσσουσιν
 καὶ ταράσσονται κινούμενοι ἀπὸ θεῶν ζήλον;

Ὅχι, φίλε, μὴ πιστεύσης ὅτι δὲν ἐκατάλαβαν τὴν ἔννοιαν
 τῶν λόγων μου. Ἄλλ' ἐκατάλαβαν ἐν ταυτῷ, ὅτι οἱ λόγοι
 μου ἀποβλέπουσι μάλιστα τοὺς ἐμποδίζοντας τὴν παιδείαν
 τοῦ γένους, ὅχι δι' ἄλλο, πλὴν διότι ἡ παιδεία τοῦ γένους
 ἀνακαλύπτει τὰς γυμνάς ἀπὸ παιδείαν ψυχὰς των. Καὶ
 παρατήρησε εἰς τίνα καιρὸν κινουσι τὴν ἀντίθεον ταύτην
 ταραχήν!

Βλέποντες ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἀπῆλause τέλος πάντων Πατριάρχην Λόγιον, φιλογενῆ, καὶ ζηλωτὴν τῆς παιδείας, ἐτρόμαξαν, ὥς ἀπὸ πυρκαϊᾶν ἐτοίμην νὰ καταναλώσῃ τὰς μηχανάς των, καὶ ἀνέλαβαν πάραυτα τὸ προσωπεῖον τῆς Ὀρθοδοξίας, ὥς μόνον ὑπόλοιπον ὄργανον καὶ μέσον νὰ σβέσωσι καὶ τὸν ὑπὲρ τῆς παιδείας ἐνεργέστατον καὶ θερμότατον τοῦ φιλογενοῦς Πατριάρχου ζῆλον, καὶ τὴν ἀσθενῆ τοῦ ἀσθενοῦς ἐμοῦ γέροντος φωνὴν ὑπὲρ τοῦ γένους νὰ πνίξωσιν. Ὡς ἐτόλμησαν νὰ πλάσωσι Θεὸν ὅμοιον αὐτῶν, οὕτως ἤλπισαν νὰ πλάσωσιν οἱ φρενοβλαβεῖς καὶ Πατριάρχην κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν αὐτῶν.

Καὶ συλλογίσου, φίλε, ἐὰν κατὰ δυστυχίαν, εἰς τόπον τοῦ νῦν εὐκλεῶς καὶ εὐτυχῶς πατριαρχεύοντος, εἶχαμεν Πατριάρχην ἀπαίδευτον, ἢ ἀδιάφορον εἰς τὴν παιδείαν τοῦ γένους, ἢ δι' ὀργὴν Θεοῦ, καὶ μισητὴν τῆς παιδείας, εἰς βραχυλογίαν Πατριάρχην ὅμοιον αὐτῶν, συλλογίσου, λέγω, εἰς πόσον ὄνειδος, εἰς πόσον ἐμπαιγμὸν τῶν ἀλλογενῶν ἤθελαν ρίψειν καὶ τὸν κληρὸν, καὶ τὸ ταλαίπωρον ὅλον γένος τῶν Γραικῶν!

« Σὺ μὲν μᾶς πιστοποιεῖς (ἤθελαν μ' εἰπεῖν οἱ παρόντες, καὶ γράψειν οἱ ἀπόντες μου σοφοὶ φίλοι) περὶ τοῦ γένους σου, ὅτι κινεῖται εἰς ἀνάκτησιν τῆς προγονικῆς δόξης, χειραγωγούμενον ἀπ' αὐτοὺς τοὺς ἱερεῖς του· καὶ ὁμῶς βλέπομεν, ὅτι σὲ τὸν παρακινοῦντα καθημέραν εἰς τὴν ἀνάκτησιν ταύτην ἐνοχλοῦσι. » Καὶ ταῦτα μὲν παρὰ τῶν φίλων. Τὰ δὲ τῶν ἐχθρῶν ποῖα; Ὅσα μὲν ἐξέρασαν ἄλλοτε κατὰ τοῦ γένους, καὶ ἰδιαίτερον κατὰ τοῦ κλήρου τῶν Γραικῶν, καὶ ὅσα ἀπολογούμενος ὑπὲρ τοῦ γένους ἀντεῖπα πρὸς αὐτοὺς, τὰ ἐνθυμᾶσαι. Ὅσα δὲ ἤθελαν ἐξεράσειν τώρα, θέλουν εἶσθαι πολλὰ χολωδέστερα, καὶ τόσον εἰς τὸ γένος λυπηρότερα, ὅσον οὐδ' ἀπολογίας πλέον τύπος μένει. Ἡ δί-

δαξέ με σὺ, φίλε, τί ἔχω ν' ἀποκριθῶ, εἴαν τις ἀπὸ τούτων
 ἔχθρους ἐκφωνήσῃ τὰ πικρὰ ταῦτα λόγια; « Τί μᾶς ζαλίζει
 » καθημέραν τὴν κεφαλὴν μὲ τὰ ἐγκώμια τοῦ γένους σου;
 » Τί κομπάζεις περὶ τοῦ κλήρου τῶν Γραικῶν; Τί τὸν ἐπαί-
 » νεις ὡς προστάτην καὶ ὑπερασπιστὴν τῆς παιδείας; Παῦσε
 » νὰ μᾶς περιπαίζῃς. Οἱ ἱερεῖς σου δὲν εἶναι ὁποίους ζητεῖς
 » νὰ παραστήσῃς· ἀλλ' ἄνθρωποι φοβούμενοι τὸν φωτισμὸν
 » τοῦ ἔθνους διὰ τὰ κρυπτὰ τῶν τέλη. »

Εἰς τοιοῦτον ὀνειδισμὸν καὶ ἐμπαιγμὸν παρὰ τῶν ἔξωθεν
 ἤθελε πέσειν τὸ ταλαίπωρον γένος, διὰ τοὺς μισογενεῖς σχο-
 λαστικούς, εἴαν ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ δὲν μᾶς ἐχάριζε τοιοῦτον
 Πατριάρχην, ὅποιος εἶναι ὁ Παναγιώτατος ἡμῶν Πατὴρ
 Αὐτὸς καὶ ζῆλον ὑπὲρ τῆς σοφίας τοῦ γένους ὡς αὐδεὶς ἄλλος
 ἔχει, καὶ φρόνησιν ἱκανὴν νὰ φυλαχθῇ ἀπὸ τὰς παγίδας τῶν
 μισοσόφων. Καὶ φιλοτιμίαν Ἑλληνικὴν ν' ἀπολαύσῃ, ὅχι
 μόνον τὴν ἀπὸ τὸ γένος ὅλον χρεωστούμενην τιμὴν καὶ δόξαν,
 ἀλλὰ καὶ τὴν ἀπὸ τῶν ἀλλογενῶν καλὴν μαρτυρίαν, κατὰ
 τὴν σοφὴν τοῦ θείου Παύλου συμβουλίην. « Δεῖ δὲ αὐτὸν (τὸν
 » Ἐπίσκοπον) καὶ μαρτυρίαν καλὴν ἔχειν ἀπὸ τῶν ἔξωθεν
 » ἵνα μὴ εἰς ὀνειδισμὸν ἐμπέσῃ καὶ παγίδα τοῦ διαβόλου »

Ἰγίαινε πανοίκιος!

Ὁ φίλος σου

ΚΟΡΑΗΣ.

ί.

Σεβασμιώτατε Πάτερ!

Ὁ ἀγαπητὸς ἀδελφός μου Θεόφιλος, ὅστις ἡξιώθη νὰ σ-
 ἰδῇ αὐτοπροσώπως, καὶ νὰ ἀπολαύσῃ τῆς γλυκείας συνανα-
 στροφῆς σου, ἡ φήμη καὶ τὰ συγγράμματά σου θαρρύνουσιν

καὶ ἐμὲ, εἰς τὸ δέκατον πέμπτον ἔτος τῆς ἡλικίας μου, νὰ γράψω πρὸς σέ, τὸν κοινὸν παιδευτὴν τῶν τοῦ γένους ἡμῶν παίδων καὶ μεираκίων, ὅστις οὐδὲ τὰ ψελλίσματα τῶν τοιούτων ἀποστρέφεται. Ἀσπάζομαί σε λοιπὸν, Πάτερ σεβασμιώτατε! καὶ διδάσκαλε! τὴν δεξιὰν ἐκείνην καταφιλοῦσα, ἥτις τὴν Ἑλληνικὴν ἐκδίδωσι βιβλιοθήκην, καὶ τοὺς αὐτοσχεδίους συγγράφει στοχασμοὺς, καὶ σὲ παρακαλῶ θερμῶς νὰ στείλῃς μὲ τὰ βιβλία τοῦ κοινοῦ, κανὲν γαλλικὸν βιβλίον ἡθικὸν, ἢ καμμίαν μικρὰν ἐγκυκλοπαιδείαν διὰ τοὺς παῖδας, διὰ νὰ τὸ μεταφράσω καὶ ἐγὼ, καὶ οὕτω νὰ ὠφελήσω κατὰ τὴν δύναμίν μου, τὸ γένος ἡμῶν. Σὺ δὲ φύλαξ τῆς Ἑλλάδος ἄγγελε! σκέπε τὸν σεβασμιώτατον ἐκείνον πρεσβύτην, ὅστις τοσοῦτον τὴν Ἑλλάδα ὑπερφιλεῖ, καὶ διαφύλαττε αὐτὸν ὑγιῇ, διὰ τὴν βελτίωσιν αὐτῆς!

Αὐγούστου 2, 1814, Κυδωνίαις.

ΕὐΑΝΘΙΑ ἡ ἐξ Ἀνδρου.

. ΙΑ. *

Ἐκ Παρισίων, 28 Ἰανουαρίου, 1815.

Φιλτάτη Θυγάτηρ Εὐαρθία!

Ἐπειδὴ πῶς ἄλλως ἔχω νὰ φανερώσω ὅσην μ' ἐπροξένησεν ἀπροσδόκητον χαρὰν ἡ ὠραία σου ἐπιστολὴ, πλὴν δίδων τὴν ὁποίαν ἤθελα σὲ δώσειν ὀνομασίαν, ἐὰν ἤμην ἀληθὴς καὶ γνήσιός σου πατήρ; Φιλτάτη λοιπὸν θυγάτηρ, ἐπαινῶ σου τὴν παιδείαν, καὶ μάλιστα τὴν προθυμίαν νὰ τὴν αὐξήσῃς, καὶ νὰ τὴν κοινωνήσῃς εἰς τοὺς ἀπαιδευτοὺς.

Ἀλλ' ἂν ἀγαπᾷς νὰ τὴν αὐξήσῃς, πρέπει νὰ ἀποφύγῃς τὸν ὁποῖον τρέχεις μέγαν κίνδυνον, νὰ μείνῃς καὶ τῶν πλέον,

ἀπαιδευτῶν ὑποδεστέρα. Ἄν ὁ ἀδελφὸς καὶ εὐεργέτης σοῦ
ᾔηται ἀρκετὸς νὰ σὲ διδάξῃ καὶ τὸν κίνδυνον καὶ τὰ μέσα τῆς
ἀποφυγῆς, δὲν θέλουν ὅμως εἶσθαι περιτταὶ οὐδ' ἐμοῦ τοῦ
γέροντος αἱ συμβουλαί, ἐὰν ὡς φιλοστόργου πατρὸς παραγ-
γελίας δώσης εἰς αὐτὰς προσοχὴν.

Ἀνάγκη εἶναι πρὸ πάντων, φίλη Εὐανθία, νὰ μὴ σὲ λαν-
θάνῃ τί σημαίνει ἡ σοφία. Ὅσα σ' ἐδίδαξε, καὶ ὅσα μέλλει
νὰ σὲ διδάξῃ ὁ ἀγαπητὸς σου ἀδελφός, εἶναι ὅργανα καὶ μέσα
τῆς σοφίας, ὅχι αὐτὴ ἡ σοφία. Ἐπειδὴ ὅλα ταῦτα, ἢ καὶ τὰ
πλείοτερα, δύναται τις νὰ μάθῃ, καὶ μ' ὅλα ταῦτα νὰ μείνῃ
ἄσοφος, ἢ μᾶλλον καὶ αὐτῶν τῶν ἀσώφων ἀσοφώτερος καὶ
ἀπαιδευτότερος. Ἡ ἀληθινὴ σοφία, τέκνον ἀγαπητόν, εἶναι,
ὡς τὴν ὠρίζαν οἱ πρόγονοί μας, ἡ ΤΕΧΝΗ ΤΟΥ ΒΙΟΥ.

Καθὼς διὰ νὰ κτίσῃ τις οἶκον, πρέπει νὰ ᾔηται οἰκοδόμος,
νὰ ράψῃ ἐνδύματα, ράπτῃς καὶ καθεξῆς, ὁμοίως δι' ὅλας τὰς
ἀνθρωπίνους χρείας, ὅ,τι θέλει τις νὰ κατασκευάσῃ μὲ τὰς
ιδίας του χεῖρας, ἀνάγκη εἶναι νὰ γνωρίζῃ τὴν τέχνην τῆς
κατασκευῆς του. Παρόμοια καὶ διὰ νὰ ζήσῃ τις, ὡς πρέπει,
εἰς τὸ ὁποῖον ἡ φύσις τὸν ἐγέννησε γένος, ἢ ἡ τύχη τὸν
ἐδιώρισε βίου ἐπάγγελμα, πρέπει νὰ μάθῃ τὴν τέχνην τοῦ
βίου. Ἡ τέχνη αὕτη δὲν ἀλλάσσει· ἀλλὰ προσδιορίζεται μό-
νον ἀπὸ τὰς διαφορὰς τῆς τύχης, ἢ τῆς φύσεως περιστάσεις,
εἰς τρόπον ὥστε ἄλλως ζῶσιν αἱ γυναῖκες παρὰ τοὺς ἄν-
δρας, ἄλλως πάλιν ἐκ τούτων οἱ Προφύεσσορες παρὰ τοὺς
πραγματεῦτάς, καὶ οὗτοι πάλιν ἀπὸ τοὺς ἰδίως ὀνομαζομέ-
νους τεχνίτας· ὅλοι ὅμως εἰς τὸν αὐτὸν σκοπὸν τῆς τέχνης
τοῦ βίου ἐπιθυμοῦντες νὰ κτυπήσωσιν, ἤγουν νὰ ζήσωσιν
εὐδαιμόνως. Ἀλλὰ τὸ εὐδαιμόνως τοῦτο σημαίνει ἐναρέτως·
δοῦναι ὅστις ἐλπίζει νὰ εὐδαιμονήσῃ χωρὶς ἀρετὴν, βόσκεται
ἀπὸ ματαίας ἐλπίδας, πλανώμενος ἡμέραν ἐξ ἡμέρας, ἕως

ἀφθάσῃ εἰς τὴν τελευταίαν τοῦ ὥραν, καὶ τότε νὰ κατὰ-
λάβῃ ὁ ἄτεχνος καὶ ἄτυχος, ὅτι ἔτραξε τὸ στάδιον ὅλον τοῦ
βίου χωρὶς τὴν πολύτιμον τέχνην τοῦ βίου. Ἄς ἔλθωμεν
ἄρα εἰς τὴν ἔρευναν πῶς ἔχει ν' ἀποκτήσῃ τὴν τέχνην ταύ-
την ἡ καλὴ καὶ ἀγαθὴ Εὐανθία.

Τὴν σεμνότητα καὶ μετριοφροσύνην, ἀναγκαίᾳς ἀρετᾶς
εἰς ὅλους, ἡ φύσις ὅμως τὰς ὥρισε στολισμὸν τῶν γυναικῶν
διαίτητον. Ἀπόδειξις τούτου εἶναι ἡ καθημερινὴ πείρα καὶ
ἡ κρίσις, μὲ τὴν ὁποίαν, συμφώνως ἄνδρες καὶ γυναῖκες,
κρίνομεν ὅλοι τοὺς ἔχοντας τὰς τοιαύτας ἀρετὰς, ἢ τὰς
ἐναντίας κακίας. Ἀλαζὼν καὶ κομπαστὴς ἄνὴρ ψέγεται ὀλι-
ώτερον παρὰ γυναῖκα κομπάστριαν. Κατηγοροῦν τὸν ἄσε-
μνον ἄνδρα ὅσοι ἔχουσιν ἤθη χρηστά· ἀλλὰ γυναῖκα ἄσεμνον
καὶ αὐτοὶ οἱ ἄσεμνοὶ ἄνδρες ἀναγκάζονται νὰ κρίνωσι βδελυ-
κίτην· ὡς ἐξ ἐναντίας τῆς σεμνῆς καὶ μετριοφρονος γυναικὸς
εἰς ἔπαινοι, εἰς τὸν μετριοφρονα καὶ σεμνὸν ἄνδρα γίνονται
ἐκθειασμοί. Διὰ τί; διότι ἔλαβεν ἡ γυνὴ παρὰ τὸν ἄνδρα
πλείοντα ἀπὸ τὴν φύσιν βοηθήματα νὰ ᾔναι σεμνή.

Τὰ πλείοντα ὅμως ταῦτα βοηθήματα κινδυνεύουν νὰ
παταγωθῶσιν, ὅχι μόνον ἀπὸ τὴν ἀπάτην τῶν κακῶν παρα-
δειγμάτων, ἐκ τῶν ὁποίων καὶ ὁ φίλος ἀδελφός σου μακρὰν
σὲ κρατεῖ, καὶ σὺ ἀφ' ἑαυτῆς εὐκόλον εἶναι νὰ κρατηθῇς,
ἐπειδὴ εἶναι ἔξω σου. Ἀλλ' εἶναι τις ἄλλος ἀπατεὼν, Εὐαν-
θία, τόσον πλέον δυσφύλακτος, ὅσον εἶναι ἐσωτερικὸς καὶ
σύντροφος ἀχώριστος ἡμῶν, τὸν ὁποῖον ἡ φύσις μᾶς ἀναγ-
κάζει νὰ συναναστρεφώμεθα καθ' ἡμέραν, καθ' ὥραν, κατὰ
πᾶσαν ὥραν στιγμὴν. Ἐξεύρεις τίς εἶναι ὁ πλάνος οὗτος;
Ἡ ἰδίᾳ μας ταλαίπωρος κεφαλὴ. Καὶ τὸ δυσκολώτερον τῆς
ἐποικίας ὀλίγον ἀρχήτερα ἔλεγα Τέχνης τοῦ βίου μέρος εἶναι,
νὰ φεύγῃ τις τοῦ πλάνου τούτου τὰς ἀπατηλὰς κολακείας.

Καὶ ἂν δὲν μὲ πιστεύης, ἄκουσε τὰ χρυσᾶ τοῦ χρυσοῦ μας Πλάτωνος λόγια: « Τὸ γὰρ ἐξαπατᾶσθαι αὐτὸν ὑφ' αὐτοῦ » πάντων χαλεπώτατον· ὅταν γὰρ οὐδὲ σμικρὸν ἀποστατῇ, » ἀλλ' αἰετὶ παρῇ ὁ ἐξαπατήσων, πῶς οὐ δεινόν! » Ἡ δυσκολία τῆς φυλακῆς γίνεται τόσον μεγαλητέρα, ὅσον ἔχει προτερήματα πλεονέκτερα ὁ ἀπατῶμενος καὶ σπανιώτερα, ἂν καὶ ἔπρεπε νὰ ᾔῃαι ὅλον τὸ ἐναντίον. Τοῦτο σὲ λέγω, ὅχι διὰ νὰ σ' ἐμποδίσω ν' αὐξήσῃς τὴν εἰς τὰ μαθήματα προκοπὴν σου, ἀλλὰ νὰ σὲ κάμω προσεκτικωτέραν ἐναντίον τοῦ ἀπατεῶνος.

Ἴδου τί ἐνδέχεται νὰ σὲ λέγῃ κολακεύων καθ' ἡμέραν ὁ Πλάνος. « Εὐανθία, σὺ εἶσαι τοῦ πολλὰ μικροῦ ἀριθμοῦ τῶν » λογίων ἡναικῶν, καὶ εἰς τὰς Κυδωνίας, ἴσως ἡ μόνη λογία. » Ἄν πιστεύσῃς τὰ δολερὰ ταῦτα λόγια τοῦ Πλάνου, αὐτὸς θέλει σὲ κάμειν ν' ἀμελήσῃς τὸ ἀπ' ὅσα ἐδιδάχθῃς, ἢ διδάσκεισαι ἀξιολογώτερον μάθημα, τὴν ΤΕΧΝΗΝ ΤΟῦ ΒΙΟΥ. Πρόσεχε, τέκνον, διὰ τοὺς οἰκτιρμούς τοῦ Θεοῦ. Ὅσον εἶναι μεγαλήτερος ὁ κίνδυνος, τόσον πλέον ἄγρυπνος πρέπει νὰ στέκῃς ἐναντίον τοῦ Πλάνου. Ὅσάκις αὐτὸς σὲ κολακεύει μὲ τοιοῦτους σατανικοὺς λογισμούς, πρόβαλλε σὺ ἐναντίον του τὸν ἀληθινὸν καὶ φρόνιμον τοῦτον λογισμόν. « Ἡ κοινὴ τοῦ » γένους ἡμῶν δυστυχία μὲ κατασταίνει μίαν τοῦ μικροῦ ἀριθμοῦ. Ἐὰν ἐγεννώμην εἰς τοὺς χρόνους τῆς προγονικῆς λαμπρότητος, ἤθελα εἶσθαι ἡ ἐσχάτη ἴσως τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν καλῶς ἀναθραμμένων γυναικῶν· καὶ ἐπειδὴ ἡ ἑλλάς ἄρχισεν νὰ αἰσθάνεται τὸν πόθον τῆς λαμπρότητος ταύτης, πιθανὸν ὅτι μετ' ὀλίγας ἐτῶν ἑκατοντάδας, ἂν ᾔῃαι δυνατὸν νὰ ἀναβιώσω, θέλω πάλιν λογιζεσθαι μία τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ. » Ὅποια ᾔῃαι ἡ κατάστασις τῶν προγόνων ἡμῶν, ὅποια θέλει εἶσθαι, σὺν Θεῷ, τῶν ἀπογόνων μας, εἰς τῇ αὐτὴν σήμερον κατάστασιν εἶναι ἡ φωτισμένη Εὐρώπη.

θπου εὐρίσκονται πολλαὶ γυναῖκες στολισμέναι μὲ παιδεῖαν, ὅχι Προφεισφόρων ἀδελφαί, ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τῆς ἐσχάτης τάξεως τῶν πολιτῶν.

Βλέπεις λοιπὸν ἀγαπητὸν τέκνον, ὅτι ἡ παιδεία, ἀντὶ νὰ σοῦ ἐξεπάρῃ τὸν νοῦν, πρέπει νὰ σὲ παρακινήῃ εἰς δοξολογίαν Θεοῦ, πρῶτον μὲν ὅτι σ' ἐγέννησεν εἰς τοιαύτην χρόνου περί-
δον, ὅταν ἡ ταλαίπωρος ἡμῶν πατρὶς ἄρχισε νὰ αἰσθάνεται τὰ καλὰ τῆς παιδείας· ἔπειτα ὅτι καὶ σ' ἐγέννησεν ἀδελφὴν ἀνδρὸς ἱκανοῦ νὰ σὲ στολίσῃ μὲ παιδεῖαν. Ἡ πλέον ὁμως εὐ-
πρόσδεκτος εἰς τὸν δημιουργὸν δοξολογία (πάλιν σὲ τὸ λέγω) εἶναι νὰ κατευθύνῃς ὅσῃν ἔχεις, καὶ ὅσῃν μέλλεις ν' ἀποκτή-
σης παιδεῖαν εἰς τὴν ἀνωτέραν ὧν τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστη-
μῶν Τέχνην τοῦ Βίου, καὶ νὰ τὴν μάθῃς τόσον καλὰ, ὥστε νὰ ἦσαι καλὴ νὰ τὴν παραδίδῃς μὲ λόγον καὶ μὲ ἔργον, καὶ εἰς τὰς συνηλικιώτιδάς σου παρθένους, καὶ, ὅταν σὺν Θεῷ ὑπαν-
δρευθῇς, εἰς τὰ τέκνα σου· διὰ νὰ δείξῃς μὲ ταύτην σου τὴν ἐπιμέλειαν, ὅτι εἶσαι γνήσιον τῆς Ἑλλάδος τέκνον, καὶ νὰ ἐπιταχύνῃς τὸ κατὰ σὲ τὴν ἀναγέννησιν τῆς κοινῆς ἡμῶν μη-
τρὸς καὶ πατρίδος.

Εἰς τὴν ἐξουσίαν σου, φίλη θυγάτηρ, δὲν ἦτον νὰ γεννηθῇς πρὸ πολλῶν, ἢ μετὰ πολλὰς ἑκατοντάδας ἐτῶν, οὐδὲ νὰ ἐξι-
σωθῇς μὲ τὰς παρελθούσας ἢ μὲ τὰς μελλούσας Ἑλληνίδας· εἰς τὴν ἐξουσίαν σου ὅμως εἶναι (μὴν ἀμφιβάλλῃς ὅτι) νὰ ὑπερβάλῃς πολλὰς ἀπὸ τὰς ἀρχαίας, καὶ νὰ μὴ σὲ ὑπερβάλῃ καμμία ἀπὸ τὰς μελλούσας εἰς τὴν Τέχνην τοῦ Βίου, εἰς τὴν ὁποίαν μόνον στηρίζεται ἡ ἀληθὴς εὐδαιμονία, καὶ τῆς ὁποίας βραβεῖον εἶναι ἡ ἀθανασία.

Ταῦτα σὲ λέγει ἀπὸ βάθους πατρικῶν σπλάγγνων ὁ γη-
ραιὸς Κοραῆς. Ταῦτα μελέτα καθημέραν, ἂν θέλῃς νὰ εὐδαι-
μονήσῃς ζῶσα, καὶ ν' ἀφήσῃς ἀφίνουσα τὴν ζωὴν, ἀθάνατος.

ὄνομα. Σπούδασε, φίλον θυγάτριον, νὰ κατασταθῇς ὁμοίᾳ τῆς γυναικὸς, τὴν ὁποίαν ἐζητεῖ ὁ Σολομών· σπούδασε, ἂν ἐρωτᾷ τις εἰς τὸ ἐξῆς, ὡς ἐκεῖνος, « Γυναῖκα ἀνδρείαν τίς » εὕρησει ; » νὰ τὸν ἀποκρίνωνται οἱ γνωρίζοντές σε » « Τὴν ἐξ » Ἀνδρου Εὐανθίαν. »

Καταγίνου εἰς ἀνάγνωσιν τῶν Ἑλληνικῶν Ποιητῶν καὶ Συγγραφέων, καὶ μάλιστα τῶν κλασσικῶν. Ἀλλὰ καταγίνου ὡς μέλισσα, ἀπανθίζουσα ἀπ' αὐτοὺς ὅ,τι εἶναι χρήσιμον εἰς τὸ μέλι τῆς Τέχνης τοῦ βίου. Ἀναγίνωσκε συχνὰ τὸ συναξάριον τοῦ Μεγάλου τῆς Ἑλλάδος καυχήματος, τοῦ Σωκράτους, γραμμένον κομψότερον ἀπὸ τὸν Πλάτωνα, ἀληθέστερον ἀπὸ τὸν Ξενοφῶντα. Εἰς κανὲν ἔθνος δὲν ἐγεννήθη τοιοῦτος καλὸς τεχνίτης τοῦ Βίου, ὁποῖος ὁ Σωκράτης. Μὴν ἀμελῇς τὸν θαυμαστὴν τοῦ Σωκράτους, καὶ δεύτερον Σωκράτην, τὸν Πλούταρχον.

Φρόντιζε μάλιστα, ἂν θέλῃς ν' αὐξήσῃς τὴν εἰς τὰ καλὰ προκοπὴν σου, νὰ μεταδίδῃς τοὺς καρπούς της εἰς τὰς συνηλικιωτίδας σου Παρθένους. Δὲν ἐμπορεῖς τέκνον ἀγαπητὸν νὰ φαντασθῇς, πόσον γρήγορα αὐξάνουσι τὰ φῶτα, ὅταν μεταδίδονται, καὶ πόσῃ ἡδονῇ προξενεῖ εἰς τὰς φιλανθρώπους ψυχὰς ἡ μετάδοσις αὐτῶν. Ὅταν κατὰ δυστυχίαν εὕρεθῇ τις περικυκλωμένος ἀπὸ βαρβάρους, πρέπει νὰ προσπαθῇ νὰ τοὺς φωτίσῃ· ἀλλέως κινδυνεύει νὰ βαρβαρωθῇ αὐτός. Δὲν ἐνθυμοῦμαι τίς τίνα ὀνειδίζει εἰς τὸν Εὐριπίδην, ὅτι ἔχασε τὰ ἦθ' του διὰ τὴν μακρὰν μεταξύ τῶν βαρβάρων διατριβήν.

« Βεβαρβάρωσαι, χρόνιος ὢν ἐν βαρβάρεις. »

Τὸν ὁποῖον σ' ἐσυμβούλευσα τῆς μελίσσης τρόπον εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν προγονικῶν μας βιβλίων, τὸν αὐτὸν πρέπει, Εὐανθία, νὰ μεταχειρίζεσαι καὶ εἰς τὰ βιβλία τῶν ἀλλογενῶν,

καὶ ἐξαιρέτως τῶν Γάλλων, ἐπειδὴ γνωρίζεις τὴν γλῶσσαν αὐτῶν, ὥστε νὰ ἐπιθυμῇς καὶ νὰ μεταφράσῃς τι καὶ ἀπὸ τὰ Γαλλικὰ συγγράμματα. Βιβλία ἄξια μεταφράσεως εἶναι καὶ πολλὰ καὶ καλὰ. ἀλλ' ὀλίγα ἀπ' αὐτὰ εἶσαι ἀκόμη εἰς κατὰστασιν νὰ μεταφράσῃς, καὶ διὰ τὸ νέον τῆς ἡλικίας σου, καὶ διότι δὲν εἶναι πιθκὸν νὰ ἐξεύρῃς ἀκόμη τὴν Γαλλικὴν γλῶσσαν τόσον καλὰ, ὥστε νὰ μεταφέρῃς τὰ νοήματα τῶν Γάλλων εἰς τὴν γλῶσσαν μας, ἢ ὅποια οὐδ' αὐτὴ ἀκόμη δὲν εἶναι οὐτ' ἄρκετὰ πλουσία, οὔτε ἄρκετὰ τριμμένη νὰ τὰ ἐκφράξῃ, χωρὶς κίνδυνον Γαλλισμῶν. Μ' ὅλον τοῦτο, τέκνον, καὶ αὐτῇ σου ἡ ἐπιθυμία εἶναι πολλῶν ἐπαίνων ἄξια.

Διὰ νὰ κάμῃς λοιπὸν ἀρχὴν, σὺν Θεῷ, σὲ πέμπω τὸ νεωστὶ ἐκδοθὲν κομψὸν ἠθικὸν συγγραμμάτιον ἀπὸ γυναῖκα σοφὴν καὶ σεβάσιμον, τὴν κυρίαν Guisot. Ἄν ὅχι ἄλλο, γυμνάζεσαι καὶ διὰ τῆς μεταφράσεως καὶ εἰς τῶν Γάλλων τὴν γλῶσσαν, καὶ εἰς τὴν μητρικὴν σου. Ἐάν ὅμως ἐπιτύχῃς νὰ κάμῃς τὴν μετάφρασιν τοιαύτην, ὅποια καὶ νὰ ἀγαγινώσκειται με εὐαρέστησιν, τότε θέλεις λάβειν ἀμοιβὴν τῶν κόπων σου τὸν ἔπαινον τῶν ὁμογενῶν, καὶ τὰς εὐλογίας ἐμοῦ τοῦ γέροντος, ὅστις ἀποθνήσκω πλέον εὐχαριστημένος, ἀφοῦ ἴδω ὅτι ἡ παιδεία ἐπροχώρησε καὶ εἰς αὐτὰς τοῦ γένους μας τὰς γυναῖκας.

Ἰγίαινε καὶ πρόκοπτε εἰς τὴν Τέχνην τοῦ Βίου!

Ὁ εὐχέτης τῆς προκοπῆς σου,

ΚΟΡΑΗΣ.

IB'.

Ἐκ Παρισίων, 28 Ἰανουαρίου, 1815.

Κύριε Θεόφιλε Καίρη, τὴν σοφολογιότητά σου
ἀσπάζομαι.

Τὴν ἐπιστολήν σου, ἑκτῆς Αὐγούστου τοῦ παρελθόντος,

ἔλαβα ὁμοῦ καὶ τὴν ἐπιστολὴν τῶν ἀξιωμαίων ἐπισατῶν τῆς Σχολῆς σου, καὶ τὴν πρόξενον πολλῆς χαρᾶς εἰς ἐμὲ ἐπισταλὴν τῆς ἀδελφῆς σου.

Τὸ γῆρας καὶ αἱ ἀσχολίαι δὲν μὲ συγχωροῦν ν' ἀποκριθῶ κατὰ τὸ παρὸν πρὸς τοὺς ἐντίμους καὶ πολλῶν ἐπαίων ἀξίους ἐφόρους τοῦ γυμνασίου· θέλω τοὺς γράψειν, ὅταν ἐτοιμασθῶσι τὰ ὄργανα. Τὴν πρὸς Εὐανθίαν ἐπιστολὴν ὅμως δὲν ἔκρινα δίκαιον ν' ἀναβάλω. Ἐπαινῶ πολὺ τὴν ὁποίαν ἔλαβες φροντίδα τῆς ἀνατροφῆς τῆς· καὶ ἐπειδὴ ἐπέτυχες τὸν μακαρισμὸν τῶν λαλούντων εἰς ὧτα ἀκούοντων, καὶ δὲν ἐπελέκησες, κατὰ τὴν παροιμίαν, ξύλον ἀπελέκητον, μὴν ἀποκάμης νὰ τὸ πελεκᾷς καὶ νὰ τὸ καλλύνῃς, ἕως νὰ τὸ καταστήσῃς ἀρμόδιον νὰ ἐμβῇ καὶ αὐτὸ εἰς τὴν οἰκοδομὴν τοῦ, πολλῆς ἀκόμῃ χρειαν ἔχοντος ὕλης, Ἑλληνικοῦ ναοῦ τῶν Μουσῶν. Ἀπὸ τὰ εἰς αὐτὴν πεμπόμενα βιβλία τὸ τῆς Madame Guisot εἶναι, τὸ ὁποῖον κατὰ τὸ παρὸν δύναται νὰ μεταφράσῃ. Συμβούλευέ την μάλιστα νὰ μὴ προσκολλᾶται πολὺ εἰς τὴν κατὰ λέξιν μετάφρασιν, ἀλλὰ μάλλον ν' ἀκολουθῇ τὰς ἐννοίας τῆς Συγγραφέως (ἃς συγχωρηθῇ καὶ τοῦτο, ἐπειδὴ εἶπε παίζων καὶ ὁ Ἀριστοφάνης τῆς *Γραμματέως*.) Τὸ κατὰ λέξιν φαίνεται πιστότερον· ἀλλ' ἔχει κίνδυνον νὰ εἰσάγῃ εἰς τὴν γλῶσσαν μας Γαλλισμοὺς, ὅταν μάλιστα ὁ μεταφράζων δὲν ἔχῃ τριβὴν οὔτε τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς, οὔτε τῆς νῦν Ἑλληνικῆς.

Καλὸν ἦτον νὰ φροντίσῃς καὶ περὶ τοῦ γραμματικοῦ μέρους τοῦ γυμνασίου. Δὲν ἐξεύρω τίς παραδίδει τὴν Ἑλληνικὴν φιλολογίαν. Ὅστις ἂν ᾖ, συμβούλευσέ τον νὰ μάθῃ τὴν Λατινικὴν γλῶσσαν, ἐὰν δὲν τὴν ἐξεύρῃ. Ὅσοι ἐκ τῶν ἡμετέρων τὴν ἀγνοοῦν, στεροῦνται πολλὰ καὶ καλὰ βοηθήματα εἰς τὴν τελείαν ἀπόκτησιν τῆς Ἑλληνικῆς.

Εἶπα, ὅτι τὸ γῆρας μ' ἐμποδίζει ν' ἀποκριθῶ κατὰ τὸ

παρὸν πρὸς τοὺς τιμιωτάτους Ἐφόρους· καὶ εἶπα τὴν ἀλήθειαν, ὅτι καὶ γηραλαιότερος, καὶ ἐπομένως ἀσθενέστερος εἶμαι ἀπ' ὅτι μ' ἀφῆκες, δὲν ἔχει χρεῖαν ἀποδείξεως· ἀλλ' ὅτι καὶ πλειότερας ὥσων ἐγνώριζες ἔχω τώρα ἀσχολίας, τοῦτο βέβαια εἶναι ἄγνωστον εἰς σέ. Διὰ ταῦτα λοιπὸν ἐμελέτησα νὰ ἀναβάλω τὴν πρὸς τοὺς Ἐφόρους ἐπιστολήν· ἀλλ' ὅμως ἐσηκώθη,

Πόλεμος οὐ φατός,
Πρὸς ἐμὲ καὶ Θεούς,

ἐντὸς τῆς συνειδήσεώς μου. Τὴν ἐπρόβαλα ὁ ταλαίπωρος τὴν ἀσθενειάν μου· ἀλλ' αὐτὴ ἀδυσώπητος μ' ἀπεκρίθη ὅτι ψευδῶς καυχῶμαι φίλος τῆς Ἑλλάδος, μὴν ἀποκρινόμενος πάραυτα εἰς ἐπιστολήν ἀνδρῶν, οἱ ὅποιοι δείχνουν τοσαύτην προθυμίαν διὰ τὴν ἀνόρθωσιν τῆς Ἑλλάδος. Γράφω λοιπὸν καὶ πρὸς αὐτοὺς, διὰ νὰ κατασιγάσω τῆς συνειδήσεώς μου τὸν ἔλεγχον.

II'.

Ἐκ Παρισίων, 28 Ἰανουαρίου, 1815.

Τιμιώτατοι καὶ πολλῶν ἐπαίνων ἄξιοι διοικηταὶ τοῦ Κυδωνιακοῦ Γυμνασίου, καὶ πρὸ πολλοῦ ἐγνώριζα καὶ ἐθαύμαζα ἀκούων ἀπὸ τὴν φήμην τὸν ὅποιον ἔχετε ζῆλον τῆς σοφίας· καὶ τώρα ἡ ἐπιστολή σας μ' ἐδίδαξε πλειότερα παρ' ὅσα ἐκήρυττεν ἡ φήμη. Προθυμούμενοι νὰ δοξάσετε τὴν πατρίδα σας, στεφανόνετε τὰς κεφαλὰς σας μὲ δόξαν ἀθάνατον, καὶ δείχνετε εἰς ὅλον τὸν κόσμον, ὅτι εἰσθε γνήσιοι ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ἀληθινοὶ καὶ πρᾶγμα καὶ ὄνομα Ἕλληνες.

Ἀν σᾶς ἔλεγα, σεβάσμιοι φίλοι τῆς προγονικῆς δόξης, ὅτι ἡ ἐπιστολή σας ἀνεκούφισε τὰς ἀσθενείας τοῦ γηραλαίου μου σώματος, ἤθελεν ἴσως σᾶς φανῇν ὑπερβολή· μ' ὅλον τοῦτο

σας λέγω τὴν ἀλήθειαν· τῆς ἐπιστολῆς σας ἡ ἀνάγνωσις ἐπρά-
 ὤνεν ὀλίγον τοὺς ποδαγρικούς μου πόνοους, καὶ ἤθελεν ἴσως
 καὶ τοὺς θεραπεύσειν ὀλότελα, ἐὰν δὲν ἐμπόδιζε τὸ ἀκατα-
 μάχητον γῆρας.

Παρακίνησιν εἰς τὰ καλὰ χρεῖαν ἀπ' ἐμέ ν' ἀκούσετε δὲν
 ἔχετε, ἐπεὶδὴ ἀφ' ἑαυτοῦ σας κινεῖσθε εἰς αὐτά. Καὶ ἂν εἴχετε
 τοιαύτην χρεῖαν, ὁ σοφὸς καὶ καλὸς σας διδάσκαλος, κύρ Θεό-
 φίλος, ἀρκετὸς εἶναι νὰ σας δείξῃ τῆς ἀληθινῆς δόξης τὸ
 δρόμον. Τοῦτο μόνον σας λέγω, καὶ πιστεύσατε τὸν γέροντα
 ὁμογενῆ σας· ὅλαι τοῦ ταλαιπώρου γένους ἡμῶν αἱ δυστυχίαι
 ἀπ' ἄλλην αἰτίαν δὲν ἐγεννήθησαν, πλὴν διότι ἀφήκαμεν τὸν
 δρόμον τοῦτον, καὶ ἐπλανώμεθα οἱ δυστυχεῖς ἕως τώρα εἰς
 τοὺς βράχους καὶ κρημνοὺς τῆς ἀπαιδευσίας.

Ἐπεὶδὴ λοιπὸν, κατὰ θεῖον ἔλεος, εὐρήκατε τὸν δρόμον
 πρέχετέ τον ἀκοπίαστα· καὶ ὅ,τι ἐξοδεύετε διὰ τὸ ἐνδοξόν
 τοῦτο πρὸς τὴν παιδεῖαν ταξειδίον, στοχαζεσθὲ το, ὅχι ὡς
 δαπάνην, ἀλλ' ὡς κεφάλαιον διδόμενον εἰς τόκον· τὸν ὅποιον
 δὲν θέλετε ἀργήσῃν ν' ἀπολαύσετε καὶ σεῖς, καὶ πλέον ἀκόμη
 τὰ ἀγαπητά σας τέκνα. Τοῦ Κροίσου τὸν πλοῦτον ἂν ἀφήσει
 εἰς τὰ τέκνα σας, χωρὶς παιδείαν, ὁ πλοῦτος τοῦ Κροίσου θέλει
 τὰ βλάψῃν πλέον παρὰ τὴν ἐσχάτην πενίαν· ἂν φροντίσῃ
 νὰ τὰ στολίσῃ μετὰ παιδείαν, ἡ παιδεία μόνη ἀρκεῖ νὰ προ-
 ξενήσῃ εἰς αὐτὰ καὶ τὰ πρὸς ζωὴν χρήσιμα, καὶ τὸν ἀσυγ-
 κρίτως πολυτιμώτερον τῶν ἀργυρίων πλοῦτον τῆς ἀρετῆς.

Ὁ φίλος διδάσκαλός σας θέλει σὰς εἰπεῖν τί ἔπραξα κα-
 τὰ μέλλω νὰ πράξω περὶ τῶν σταλθέντων ἀργυρίων σας. Τὰ
 κατ' ἔτος διορισθέντα 400 γρ. καλὸν εἶναι νὰ τὰ πέμπετε
 πρὸς τὸν ἐν Βιέννῃ τιμιώτατόν μου φίλον κύρ Ἀλέξανδρον
 Βασιλεῖον. Ἐκεῖνος, κ' ἐγὼ, συμβουλευόμενοι ὁμοῦ, θέλομεν
 φροντίζειν νὰ σας προμηθεύωμεν ἄλλα ἀπ' ἐδῶ, καὶ ἄλλα

ἀπὸ τὴν Γερμανίαν, ὅσων ἔχετε χρειάν βιβλίων. Καὶ χρειάζεσθε ἀκόμη μέγα πλῆθος ἀπ' αὐτά· ἀλλὰ τοῦτο μὴ σᾶς φοβίσῃ, ζηλωταὶ τῆς δόξης τῆς Ἑλλάδος. Ὅλα γίνονται, ὅταν ἀκολουθεῖτε μὲ τὸν ὁποῖον ἀρχήσατε ζῆλον· ἀργὰ ναί, ἀλλ' ὅμως χωρὶς νὰ ἐγκαλέσῃ κανεὶς περὶ τούτου τοὺς Κυδωνιάτας, οἱ ὁποῖοι ἐξοδεύοντες ὅ,τι δύνανται, ἐπλήρωσαν καὶ πληρόνουν καθημέραν τὸ πρὸς τὴν πατρίδα χρέος των, καὶ τοὺς ὁποίους ἄμποτε νὰ ἐμιμοῦντο καὶ πολλαὶ πόλεις ἄλλαι, πλουσιώτεραι!

Περὶ δὲ τῆς ὁποίας ζητεῖτε εἰκόνας, ἡ γνώμη μου ἦτο νὰ σιωπήσω ὁλότελα· ἀλλ' ἔπειτα συλλογισθεὶς ἔκρινα ὅτι, δὲν εἶναι δίκαιον νὰ μὴ σᾶς ἀποκριθῶ περὶ τούτου. Ἀκούσατε λοιπὸν, φίλοι μου ὁμογενεῖς, τί μ' ἐσυνέβη· μ' ὄλον ὅτι ἡ ἐντροπὴ δὲν εἶναι γέροντικὸν ἰδίωμα, ἐξεκοκίνησα, μὴ τὴν κοινήν μας πατρίδα! ὅταν ἦλθα εἰς ἐκεῖνο τῆς ἐπιστολῆς σας τὸ μέρος. Ἡ ταλαίπωρος Ἑλλάς, φίλοι μου, δὲν ἔχει ἀκόμη ἀξιόους εἰκόνων ἄνδρας. Εἰς τὴν ἐξουσίαν ὅμως τῶν κατὰ πόλεις προεστώτων εἶναι, νὰ ταχύνωσι τὸν ποθητὸν ἐκεῖνον χρόνον, ὅταν μέλλωσι νὰ γεννηθῶσι καὶ τοιοῦτοι ἄνδρες. Εἰς τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἀποβλέπουσι καὶ οἱ κόποι ὅλων ἡμῶν, ὅσοι νομιζόμεθα καὶ ὀνομαζόμεθα σπουδαῖοι, ὅχι νὰ λάβωμεν ἡμεῖς εἰκόνας, ἀλλὰ νὰ φέρωμεν τὴν Ἑλλάδα εἰς κατὰστασιν νὰ γεννήσῃ καὶ πάλιν, ὡς ἐγέννα καὶ πάλαι, ἀξιόους εἰκόνας ἀνθρώπων. Ἐὰν τοῦτο, δὲν σᾶς πληροφορῇ, εἶναι τρόπος ἄλλος, ἀγαπητοὶ μου Κυδωνιάται, μὴτ' ἐμὲ τὸν ταλαίπωρον γέροντα νὰ κάμνετε νὰ ἐντρέπωμαι, καὶ σεῖς νὰ προξενήσετε καὶ εἰς τὰ τέκνα σας τὴν εὐχαρίστησιν νὰ ἰδῶσιν, ὅτι εἰς ἐσᾶς δὲν συγχωρεῖ ἀκόμη τῆς Ἑλλάδος ἡ παρούσα κατὰστασις νὰ ἴδετε. Ποῖος τρόπος; Καλὴ εἰκὼν νὰ χαλκογραφθῇ καὶ νὰ τυπωθῇ χρειάζεται τουλάχιστον 300 γρό-

σια. Προσθέσατε τὰ τριακόσια ταῦτα γρόσια εἰς τὰ κατ' ἔτος διορισθέντα τετρακόσια διὰ τὴν αὐξήσιν τῆς βιβλιοθήκης σας, καὶ πέμψατέ τα πρὸς τὸν ἐν Βιέννῃ φίλον μου κύριον Α. Βασιλείου. Ἀσυγκρίτως πλειοτέραν ὠφέλειαν θέλουν λάβειν τὰ τέκνα σας ἀπὸ τὴν καλὴν βιβλιοθήκην, παρὰ ἀπὸ ἀψύχους εἰκόνας. Ταῦτα σᾶς λέγει, ἀσπαζόμενος ἀπὸ ψυχῆς.

Ὁ φίλος καὶ σπουδαστὴς τῆς εὐδαιμονίας σας.

ΚΟΡΑΗΣ.

ΙΑ'.

Ἐκ Παρισίων, 19 Ἰουνίου, 1819.

Χρηστὴ Εὐαρθία!

Εὐλογημένη νὰ ᾗσαι! ἐπειδὴ ζητεῖς εὐλογίαν. Ἐλαβα τὴν μετάφρασιν τοῦ ἐγκωμίου, καὶ σὲ λέγω, Εὐγε! ὅχι διότι εἶναι ἀναμάρτητος, ἀλλὰ διότι τὰ ἀμαρτήματα εἶναι πολὺ ὀλιγώτερα ὥσων ἐφοβούμεν διὰ τὴν ἡλικίαν σου. Αὐτὰ εἶναι τὸ πλέον περὶ τὰς λέξεις, τῶν ὁποίων τὴν δύναμιν νὰ ἐκφράσωσιν εἰς τὴν ἡμετέραν γλῶσσαν, οὐδὲ μεταξὺ τῶν ἀνδρῶν εὐρίσκονται πολλοὶ οἱ δυνάμενοι. Ἐκατόρθωσες εἰς πολλὰ μέρη τὸ δυσκολώτερον· ἤγουν ἐφύλαξες τὸν ῥητορικὸν τόνον τοῦ συγγραφέως. Μὲ κακοφαίνεται ὅτι ἡ γεροντικὴ ἀδυναμία μου δὲν μὲ συγχωρεῖ κατὰ τὸ παρὸν, ν' ἀναθεωρήσω τὴν μετάφρασιν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους κατὰ λέξιν, διὰ νὰ τὴν δώσω εἰς τοὺς τύπους· θέλω ὅμως σκεφθῆν ὠριμώτερον περὶ τούτου, καὶ σὲ γράφειν τὴν ἀπόφασιν καὶ κρίσιν μου.

Μεταξὺ τῶν ζητηθέντων διὰ σὲ βιβλίων ἀπὸ τὸν ἀδελφόν σου, θέλεις εὐρεῖν καὶ ἓνα Στράβωνα εἰς 4 τόμους, δῶρον ἀπ' ἐμέ. Πλειότερα νὰ σὲ γράψω δὲν ἔχω δύναμιν. Ἐνδυνα-

μοῦ σὺ εἰς τὰ καλὰ καὶ τίμια, καὶ γράφε με τὰς προόδους σου. Ὑγίαινε, τέκνον ἀγαπητόν!

Ὁ εὐχέτης σου

ΚΟΡΑΗΣ.

ΙΕ.

Ἐκ Παρισίων, 19 Ἰουνίου, 1819.

Σοφολογιώτατε κύρ Θεόφιλε!

Με εὐχαρίστησιν ἀνέγνωσα τὴν ἐπιστολήν σου τῆς 3 Φεβρουαρίου, καὶ διὰ τὴν ἀκριβῆ περιγραφὴν τῆς Κυδώνης, καὶ διὰ τὰς ὁποίας, ἐλεήσας τὸ γῆρας μου, με παρηγορεῖς παρηγορίας. Ὁ χρηστότατος Δόθρας ἀνεχώρησε δύο ἡμέρας πρὶν λάβω τὴν ἐπιστολήν σου.

Τὰ σταλθέντα γρ. 200 διὰ βιβλία τῆς ἀδελφῆς σου ἠλλάχθησαν εἰς φρ. 155, καὶ ἐδαπανήθησαν κατὰ τὴν εἰς τὸ τέλος τῆς παρούσης ἐπιστολῆς σημείωσιν. Παρὰ τὰ βιβλία τῆς σημειώσεως θέλεις εὐρεῖν εἰς τὸ Κιβώτιον τὸν τέταρτον καὶ τελευταῖον τόμον τοῦ Στράβωνος διὰ σέ, τοῦ ὁποίου τοὺς τρεῖς πρώτους πιθανὸν ὅτι ἔλαβες πρὸ πολλοῦ. Ἔτι τὴν ἑκτὴν παράδοσιν τῆς Ἀγγλικῆς ἐκδόσεως τοῦ Θησαυροῦ τοῦ Ἑρρίκου Στεφάνου, καὶ τρεῖς τόμους (25 26 καὶ 27) τοῦ Λεξικοῦ τῆς φυσικῆς ἱστορίας, διὰ τὸ γυμνάσιόν σας. Ἡ παράδοσις τοῦ Στεφάνου ἐπληρώθη φρ. 27 $\frac{7}{100}$, καὶ οἱ τρεῖς τόμοι τοῦ Λεξικοῦ φρ. 26, 25. Ταῦτα συμποσοῦνται φρ. 53, 95, τὰ ὅποια παρακάλεσε τοὺς Ἐπιτρόπους (ἀσπασάμενος ἐκ μέρους μου) νὰ ἐμβάσωσιν πρὸς τὸν ἐν Τεργέστη κύριον Ἰάκωβον Ρώταν (καθὼς ἀκόμη καὶ τὴν τιμὴν, ἂν ἔως τῶρα δὲν τὴν ἔστειλαν πρὸς τὸν αὐτὸν Κ. Ρώταν, τῶν προσταλθέντων δι' αὐτοῦ, πέμπτῃς παραδόσεως τοῦ Στεφάνου,

φρ. 27, 70, καὶ τριῶν τόμ. 22, 23 καὶ 24 φουσ. ιστορ. φρ. 26, 25.)

Περὶ τῆς μεταφράσεως τοῦ Φενελώνος δὲν ἐμπορῶ νὰ μηχανεύσω τὰς ἀφορμὰς τοῦ φόβου σου· ἐγὼ ἐλπίζω πολλὰ καλὰ ἀπὸ τὴν ἔκδοσιν· κακὸν τί νὰ φοβηθῶ δὲν εὐρίσκω.

Τῶν ἐπιγραφῶν ἡ πρώτη μᾶς διδάσκει ὅτι τῆς Κυδωνῆς ἢ Κυδωνίας οἱ κάτοικοι ἐλαλοῦσαν τὴν αὐτὴν διάλεκτον καὶ οἱ γείτονές των Δέσβιοι. Τῆς δευτέρας ἡ διὰ τοῦ ᾧ γραφὴ τῆς Ποροσελήνης, καὶ τὸνομα *Αἰτρα*, δείχνουν ὅτι εἶναι ὄχι παλαιὰ, ἀλλὰ τῆς ἐποχῆς τῶν Ῥωμαίων. Ἡ νῆσος ὠνομάζετο Πορδοσελήνη, τὴν ὁποίαν ἔπειτα ὠνόμασαν τινες Ποροσελήνην (χωρὶς τὸ δ), εὐλαβούμενοι τὸ ἄσεμνον τῆς Πορδῆς, ὡς λέγει ὁ Στράβων. Ἡ Αἰτρα εἶναι τῶν Σικελιωτῶν Ἑλλήνων λέξις, ἐκ τῶν ὁποίων τὴν ἔλαβαν καὶ οἱ Ῥωμαῖοι (ὀνομάταντες αὐτὴν *libra*), καὶ οἱ μεσογειότεροι Ἕλληνες. Οἱ Ἄνδριοι ἐπολιορκήθησαν ἀπράκτως ἀπὸ τὸν Θεμιστοκλέα, ὡς λέγει ὁ Ἡρόδοτος· ἔπειτα ἐξ ἐχθρῶν ἐγίναν φίλοι τῶν Ἀθηναίων εἰς τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον, καὶ ἐστράτευσαν μ' αὐτοὺς, κατὰ τὸν Θουκυδίδην, πρῶτον κατὰ τῶν Κορινθίων, ἔπειτα συνέπλευσαν καὶ κατὰ τῆς Σικελίας. Πιθανὸν ὅτι ἡ ἐπιγραφή ἀναφέρεται εἰς τὴν πρώτην ἢ δευτέραν ἐποχὴν. Ὁ *Εὐδομίσκος* εἶναι νομίζω, σφάλμα τοῦ ἀντιγράψαντος τὴν ἐπιγραφὴν· ἔπρεπε νὰ ᾔηται διὰ τοῦ ᾧ *Εὐδαμίσκος*.

Καλῶς κρίνεις περὶ τῶν δυσκολιῶν τῆς ἐκδόσεως τοῦ Θεοφράστου. Πιθανὸν ὅτι ἐγνώρισες ἤδη τὴν νέαν ἔκδοσιν τῶν Σωζομένων τοῦ φιλοσόφου τούτου, ἀπὸ τὸν κλεινὸν Σνεϊδέρον εἰς τέσσαρας τόμους παχυτάτους· τὴν ἐγνώρισες λέγω διὰ τοῦ Α. Έρμου, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνέγνωσες τὴν ἐπίκρισιν τοῦ φίλου μου I. K. ἀλλὰ πρέπει καὶ νὰ τὴν ἀπο-

κτήσῃ τὸ γυμνάσιόν σας· διότι ἂν καὶ δὲν ἐκαθαρίσθῃ ἀκόμῃ ἀπ' ὅλα τῆς τὰ ἐλλείμματα, εἶναι ὅμως ἀναμφιβόλως ἡ δυνατὴ καλλίστη ἔκδοσις εἰς τὴν παροῦσαν ἐποχὴν, οὐδὲ παρὰ τὸν Σνεϊδέρν ἦτο σήμερον ἄλλος δυνατὸς νὰ ἐκδώσῃ τὸν Θεόφραστον. Εἰπέ με' πῶς κρίνεις τὴν ἐπὶκρίσιν τοῦ I. K.

Τὸν σοφολογιώτατον κύριον Γρηγόριον ἀσπασάμενος ἀπὸ μέρους μου, δὸς τοὺς 4 τόμους τοῦ Στράβωνος, περιεχομένους εἰς τὴν δέσμην N^ο. 5.

Τοὺς Ἐπιτρόπους τοῦ γυμνασίου σας φίλησε ἐκ μέρους μου, διὰ τὴν ὁποίαν δείχνουσι προθυμίαν νὰ κατασχίσωσι τὰ βράκη τῆς πατρίδος των, καὶ νὰ τὴν ἐνδύσωσι λαμπρά. Ἵγιαίνετε καὶ προκόπτετε εἰς τὰ καλὰ, ὡς ἐπιθυμεῖ ὁ θερμὸς εὐχέτης σας.

ΚΟΡΑΗΣ.

ΙΣ'.

29 Ἰουνίου, 1810, ἔκ Παρισίων.

Μ' ὅλην τῆς κεφαλῆς μου τὴν ζάλην καὶ τρικυμίαν, καὶ ὡς λέγει ὁ Λουκιανὸς, δεκακυμίαν, ἀσυγχώρητον ἔκρινα νὰ μὴ σὲ κοινωνήσω πάραυτα τὴν ἀπροσδόκητον Λοταρίαν, τὴν ὁποίαν μ' ἔπεμψεν ἡ τύχη, ἀμοιβὴν τῆς ἐκδόσεως καὶ μεταφράσεως τοῦ Περί ἀέρων, ὑδάτων κ.λ. τοῦ Ἱπποκράτους. Ἡ πλήρωσις τῆς ἀμοιβῆς μέλλει (μὲ λέγουν) νὰ γένη τὸν ἐρχόμενον Νοέμβριον, πάνδημος, ἀπὸ τὰς χεῖρας αὐτὰς τοῦ Αὐτοκράτορος, ἐπὶ θρόνου καθημένου, καὶ περικυκλωμένου ἀπὸ ὅλους τοὺς αὐλικούς, ἀπὸ τὸ πανεπιστήμιον, ἀπ' ὅλας τὰς ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας, ἀπὸ τοὺς διαφόρους πρέσβεις τῶν βασιλείων. Συλλογίσου καλὰ ταῦτα, καὶ παράβαλέ τα με τὴν ἀθένειαν τοῦ σώματός μου, καὶ με τῆς ψυχῆς μου τὴν ἀτολ-

μίαν, καὶ θέλεις καταλάβειν, ὅτι εἶναι χρεῖα τῶν θερμῶν σου δεήσεων καὶ προσευχῶν, νὰ μὴ γένη εἰς ἐμέ ἡ ἡμέρα τῆς ἀμοιβῆς, ἡμέρα ἀποπληξίας. Ὅταν λάβω τὴν ἀναφορὰν πρὸς τὸν μέγαν, καὶ κρίσιν τοῦ Πανεπιστημίου περὶ τοῦ *Περὶ ἀέρος* (ὅτι ἀπ' αὐτοὺς ἐζήτησε τὴν κρίσιν τῶν ἀξίων ἀμοιβῆς συγγραμμάτων), θέλω σὲ τὴν πέμψει. Μὲ τὴν ἔδειξε χθὲς τὸ ἐσπέρας ὁ Κλαυῆριος τυπωμένην. Τὸ περὶ ἐμοῦ ἄρθρον εἶναι διεξοδικόν, καὶ γέμον ἀπὸ ἐγκώμια τῆς ΣΟΦΟΛΟΓΙΟΤΗΤΟΣ ΜΟΥ. Σχάζω καὶ γελῶ ἐντάμα. Ἄν ᾖ αὐτὴ ἀληθὴ τὰ ἐγκώμια, διὰ τί μοῦ κλείουσι τὴν εἴσοδον τοῦ Πανεπιστημίου, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, διὰ τί δὲν τὴν ἀνοίγουν, παρὰ μὲ συνθήκην νὰ ἐξευτελισθῶ πρῶτον, περιερχόμενος τοὺς οἴκους των, καὶ δεόμενος ὡς ψωμοζήτητος τὰς ψήφους των; Ὅχι ποτὲ, μὰ τοὺς ἐν Μαρθῶνι!

30 Ἰουνίου. Ταύτην τὴν ὥραν ἔρχεται πρὸς με ὁ Visconti (εἰς τοῦ Πανεπιστημίου), διὰ νὰ μὲ συγχαρῇ, καὶ μὲ λέγει πρᾶγμα ἄγνωστον πρὸ τούτου εἰς ἐμέ. Ἐκρίθην, φίλε, ἀπὸ Ἐνώμοτον κριτήριον (Jury), συγκροτημένον ἐκ προσταγῆς τοῦ μεγάλου ἀπὸ μέλη τοῦ Πανεπιστημίου. Tant mieux! μῆτε χάρις, μῆτε προσωποληψία χώραν εἰς τὴν κρίσιν δὲν ἔλαβαν.

Si les honnêtes gens s'avisaient de faire cause commune, leur ligue serait bien forte. Quand les gens d'esprit et d'honneur s'entendront, les sots et les fripons joueront un bien petit rôle. Il n'y a malheureusement que les fripons qui fassent des ligues; les honnêtes gens se tiennent isolés. Mais la probité sans courage n'est digne d'aucune considération, etc. Considérations sur les mœurs de ce Siècle, par Duclos, χρυσοῦν συγγραμμάτων.

Χωρὶς ἀνάγκην δὲν πρέπει νὰ καταργῇται, ἢ νὰ μεταμορφώνεται λέξεις συνήθης εἰς τὰς ἀκοὰς τοῦ ἔθνους. Ἡ μεταμόρφωσις πρέπει νὰ γίνεται εἰς τρόπον, ὥστε νὰ μὴ προξενῇται σύγχυσις μὲ ἄλλην λέξιν ἢ φράσιν, καὶ ἐπομένως ἀμφιβολογία.

Ἡ μεταμόρφωσις ἢ ἀλλοίωσις τῆς λέξεως πρέπει, ὅσον δυνατόν, νὰ ᾖ τοιαύτη, ὅποια νὰ παρασταῖνῃ εἰς τὸν ἀκούοντα, χωρὶς δισταγμὸν, τὸ αὐτὸ νόημα, τὸ ὅποῖον ἐσυλλάμβανε καὶ ὅταν ἄκουε τὴν ἀκόμη ἀμεταμόρφωτον λέξιν.

Ἐὰν ταῦτα ᾖναι ἀξιώματα, ὥς ἐγὼ τὰ νομίζω, τὸ Μεθαύριον εἶναι κάλλιον τοῦ Μεταύριον.

Ὅσον τὸ κατ' ἐμὲ, ἂν ἄλλην φορὰν προφέρω τὸ Μεθαύριον, Μεταύριον,

Ἀπολοίμην καὶ διαπρῶσθῃην, διατμηθῃην τε λέπαθνα!

Ἄλλ' εἶσαι σὺ ὁ αἰτίος, ὅστις ἀναγκάζεις ἐβδομηκονταετῇ σχεδὸν ταλαίπωρον γέροντα, νὰ μωρολογῇ περὶ πραγμάτων ἀδῆλων καὶ ἀνυποτάκτων εἰς θεωρίας! Ναὶ, φίλε, ἀνυποτάκτων. Ὡς λέγουσι περὶ τοῦ Πλάτωνος, ὅτι εἰς τὸ γῆρας του ἄρχισε νὰ πιστεύῃ τὴν κίνησιν τῆς γῆς, καὶ ἄλλα τινά, τὰ ὅποια νεώτερός ἐγέλα' οὕτως, ὅσον γηράσκω, γίνομαι ἐγὼ Πυρρῶνικὸς ἐξ ἐναντίας περὶ πολλῶν, καὶ μάλιστα περὶ τῆς γλώσσης. Φοβοῦμαι ὅτι ἢ περὶ αὐτῆς ἔρευνα καὶ φροντίς μὴν ᾖναι ματαιοπονία, καὶ νομοθέται τῆς γλώσσης γένωσιν, ὅσοι οὗτ' ἐξέτασαν οὗτ' ἔμαθαν τίποτε περὶ αὐτῆς:

Ὁ Αἶαντας ὁ γίγαντας ἐλέφαντας ὁμοιάζει,

Καὶ τὸ πλατὺ σκουτάρι του μίαν φάλαγγα σκεπάζει.

Οἱ γλυκύτατοι οὗτοι στίχοι παραβάλλονται εἰς τὴν σημείωσιν μὲ τὸν ἀηδέστατον τοῦτον τοῦ Ὀμήρου:

Αἴας δ' ἐγγύθεν ἦλθεν, φέρον σάκος ἤντε πύργον.

Καὶ πάλιν,

« Κ' ὁ Ὀδυσσεύς ε' τὰ σφοδρὰ στρατεύματα τοῦ στραφεί ».

Καὶ ὁ στίχος οὗτος, παρόμοιος τοῦ, qui t'a tâté tes té-
tons, παραβάλλεται εἰς τὴν σημείωσιν μὲ τὸν βδελυκτὸν
τοῦτον στίχον τοῦ Ἀνοήτου Ὀμήρου :

Αὐτὰρ Ὀδυσσεὺς ἦγε Κεφαλλῆνας μεγαθύμους.

ΙΗ.

1ο Ιουλίου, 1816.

Εἰς τὰς περὶ Μουσικῆς καινοτομίας, ἂν καὶ νὰ τὰς κρίνω
δὲν ἤμην καλῶς, τοῦτο μόνον εὐρίσκω κακόν, ὅτι ἄρχισαν
ἐκεῖθεν, ὅπου ἔπρεπε νὰ τελειώσωσιν. Ὁμοιάζουσι τὸν φθι-
σικόν, ὅστις, κατὰ τὸν Ηλούταρχον,, ἐσυμβουλεύετο τὸν ἱα-
τρίαν τοῦ διὰ παρωνυχίδα τοῦ δακτύλου, κ' ἔλαβεν ἀπόκρισιν
τὸ « Οὐκ ἔστι σοι περὶ παρωνυχίας » Mon cher ami, il ne
s'agit d'un mal d'aventure. Δὲν εἶναι ἀκόμη καιρὸς περὶ
τερερισμάτων· ἔπρεπε ν' ἀρχίσωσιν ἀπὸ τὴν μουσικὴν τῆς
κεφαλῆς, καὶ αὐτὴ ἤθελ' εἰς ἀνάγκης φέρειν καὶ τὴν μουσικὴν
τῆς φωνῆς.

Μόνος σὺ μὲ κάμνεις μακρομωρολόγον, καὶ φοβοῦμαι ὅτι
μὲ μαγεύεις. Ἡ τέχνη τοῦ γράφειν εἶναι τὸ τελευταῖον βῆμα
τοῦ πολιτισμοῦ, οὐδὲ γεννᾶται κατὰ δυστυχίαν εἰς ὅλα τὰ
πολιτισμένα ἔθνη ἀδιαφόρως. Πῶς εἶναι λοιπὸν δυνατόν ἡμεῖς
οἱ ἀρχάριοι τοῦ πολιτισμοῦ, νὰ μεταβῶμεν πάραντα ἀπὸ τὸ
ῥφος τοῦ Χρονογράφου καὶ τῆς Ἀμαρτωλῶν σωτηρίας, ἢ
καὶ τὸ χειρότερον τῶν δύο, τὸ ῥφος τῶν Ἀττικῶν σχολαστικῶν
μας, εἰς τὸν ὀρθὸν χαρακτῆρα τῆς ἐκφράσεως τῶν ἐννοιῶν!

Εὖγε καὶ ὑπέρευγε! ὅσα μ' ἀναγγέλλεις διὰ τὸν Ε. Τοῦτο μόνον δὲν εἶναι ἄξιον τοῦ εὖγε, ὅτι μοῦ τὰ ἐκράτεις ἔως τώρα κρυφά. Εὖγε! ἀκόμη καὶ διὰ τὴν ὁποίαν ἔχεις ἀπόφασιν νὰ τὸν στείλῃς εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὅσα ἐξεύρει εἶναι πολλὰ διὰ τὴν ἡλικίαν του. Πρόσχευ ὅμως, φίλε, νὰ μὴ γίνωνται ὑπέρπολλα· ὅτι συμβαίνει καὶ εἰς τὴν κεφαλὴν ἀνάλογόν τι μὲ τὸ συμβαῖνον εἰς τὸν στόμαχον. Ὅταν τούτου τὴν δύναμιν ὑπερβαίνωσι τὰ βρώματα, δὲν τρέφουσι πλέον, ἀλλὰ γεννῶσι κακοχυμίας. Καὶ αἱ κακοχυμιαί τοῦ νοῦ, ὅταν μάλιστα ἀρχίσωσιν ἀπὸ τὴν ἀπαλὴν ἡλικίαν, γίνονται πλέον δυσθεράπευτοι παρὰ τὰς κακοχυμίας τοῦ σώματος. Βάλλε λοιπὸν μεταξὺ τῆς σπουδῆς τοῦ καλλίστου καὶ ἀρίστου νέου, καὶ τὰς ὁποίας ὁ Πλάτων παρὰγγέλλει ἀβλαβεῖς ἡδονάς, αἱ ὁποῖαι καὶ τὴν πέψιν τῶν μαθημένων εὐκολύνουν, καὶ τὴν κεφαλὴν ἐνισχύουσιν εἰς τὰ μέλλοντα μαθήματα. Στείλέ τον λοιπὸν ἀγαθῇ τύχῃ! εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἄμποτε καὶ αἱ θυγατέρες σου νὰ ἔβλεπαν, καὶ πρὸς ὀλίγον, τὴν πατρῶαν γῆν! Διότι, φίλε, ἂν αἱ περιστάσεις μᾶς ἀναγκάζωσι, καμμίαν φορὰν, νὰ φωλεύσωμεν μεταξὺ τούτων, εἶναι νομίζω χρέος νὰ μὴν ἀποξενώνωμεν παντάπασιν τοὺς νεοσσοὺς ἀπὸ τὴν πατρικὴν μας φωλεάν.

ΙΘ'.

21 Νοεμβρίου, 1816.

Εὐρισκόμεθα ἀκόμη εἰς τὰ πρῶτις στοιχεῖα τῆς ἀναγεννήσεως ἢ ἀναφωτίσεώς μας· ἀπ' ὅ,τι κάμνομεν, καλῆτερα νὰ κάμωμεν, χρειάζεται θαῦμα· ἀλλ' οἱ εὐτυχεῖς ἐκεῖνοι χρόνοι τῶν θαυμάτων, ὅτε μὲ μόνην τὴν ἐπίθεσιν τῶν χειρῶν διεδίδοντο χαρίσματα γλωσσῶν, προφητείας, καὶ πάσης σοφίας,

ἐπέρασαν, οὐδὲ θέλουν ἐπιστρέψειν πλέον. Τώρα χρειάζονταν ἰδρῶτες ἀκάματοι, συνωδευμένοι μὲ τὸ Γνωθὶ σαντόν.

Παρακαλῶ τὸν φίλον Π. νὰ μὴ κρίνῃ περὶ πραγμάτων τὰ ὁποῖα νὰ ἐρευνήσῃ ἀκριβῶς δὲν τὸν ἐσυγχώρησε τὸ ἐπάγγελμα του. Βεβαίωσέ τον, ὅτι μ' ὅλον ὅτι ἐδαπάνησα μέρος τῆς ζωῆς μου εἰς τῶν τοιούτων τὴν ἔρευναν, ὁμολογῶ (χωρὶς ὑπόκρισιν μετριοφροσύνης) ὅτι ὅσα εἶπα, λέγω, καὶ θέλω εἰπεῖν εἰς τὸ ἐξῆς, εἶναι καὶ εἰς ἐμὲ αὐτὸν ἀβέβαια. Ἐνδέχεται νὰ ᾔῃ καλὰ, ἐνδέχεται νὰ ᾔῃ καὶ ἐσφαλμένα. Ἄλλῃ ἐὰν κατὰ δυστυχίαν ᾔῃ ἐσφαλμένα (καὶ τὸ σφάλμα θέλει εἶσθαι τοῦ Διονυσίου τοῦ Ἀλικαρνασσεῶς, μεγάλου Κριτικοῦ ὄχι ἰδικόν μου), φρονιμωτέραν ἄλλην συμβουλὴν εἰς τὸ ἔθνος νὰ δώσῃ τις δὲν ἔχει, παρὰ τὴν συμβουλὴν τοῦ χυδαῖσμο ἥγουν, « νὰ γράφῃ καθὼς μιλεῖ, καὶ νὰ μὴ γυρεύει νὰ σιάσῃ τὴν γλῶσσαν ὁποῦ ἔλαβεν ἀπὸ τοὺς γοιούς του. Ἐπειδὴ αὕτη εἶναι καὶ γλῶσσα τοῦ περισσεύοντος μέρους τῶν ἔθνους, γλῶσσα τὴν ὁποίαν μεταχειρίζονται οἱ ἀπόστολοι τῆς Λυτικῆς ἐκκλησίας, ὅσάκις διδάσκουσι τοὺς ἀπαιδευτοὺς νησιώτας Γραικοὺς· καὶ βλέπεις πόσους ἔσυραν εἰς τὸν Παπισμὸν, μεταχειριζόμενοι τὴν γλῶσσαν τοῦ ἔθνους· ἂν ἐμεταχειρίζοντο τὴν γλῶσσαν, τὴν λέγουσαν αὐθις, ἀντὶ τοῦ πάλη καὶ ἐπιτρέπω, ἀντὶ τοῦ συγχωρῶ, καὶ ἀπλῶς τὰ μακαρόνια, δὲν λέγω τοῦ Π. (ποῖαν ἰσχὺν ἔχει εἰς τὰ τοιαῦτα μαρτυρία τοιούτου παχυδέρμου ἀνδρός;) ἀλλὰ τοῦ ὄντοσοφοῦ καὶ δοξάσαντος ὁπωσδήποτε τοὺς ὁμογενεῖς Ε, κανεὶ δὲν ἤθελε τοὺς ἀκούσειν.

Ἐγὼ, φίλε μου, εἶμαι τώρα εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν καὶ κατὰστασιν τῶν παραθοκυρίων, οἱ ὅποιοι πλησιάζοντες τὸν λιμένα, περιμαζεύουσι τὰ πανία των. Βλέπω πλησίον τὸν λιμένα, καὶ αἰσθάνομαι τὴν ὁσμὴν τῆς γῆς, ἣτις ἔχει νὰ καλύψῃ τὸ σαρκίον μου.

Αἱ δυστυχίαι εἶναι τῆς ἀρετῆς ἡ παλαίστρα, εἰς τὴν ὁποίαν διακρίνεται ὁ ἀνδρεῖος ἀπὸ τὸν ἀναήδρον ἀθλητὴν. Πότε ἄλλοτε ἔχει τις νὰ δείξῃ μὲ πλειοτέραν βεβαιότητα, ὅτι εἶναι φρόνιμος, ἂν δὲν τὸ δείξῃ εἰς τὴν συμφορὰν του; Τὸ νὰ συμβουλευῇ τίς τὰ καλὰ δὲν χρειάζεται μεγάλην γνῶσιν· τὸ νὰ τὰ ἐργάζεται, ὅταν ἡ χρεῖα τὸ καλέσῃ, εἶναι μόνως ἀνδρείας καὶ φρονίμου ψυχῆς προτέρημα

Καὶ νὰ σ' ἐξομολογηθῶ γεροντικὴν ἀσθένειαν, ἥ μᾶλλον μωρίαν: ἐπιθυμῶ κατὰ πάντας τρόπους νὰ φημίζω εἰς τοὺς ἄλλογενεῖς τῆς πατρίδος τὰ προτερήματα, καὶ μὴν ἔχων ἀκόμη ἀληθῆ προτερήματα καὶ καλὰ νὰ δείξω εἰς αὐτοὺς, καταφεύγω εἰς τὰς ἀρετὰς τῆς γῆς καὶ τοῦ κλίματος, καὶ εὐρίσκω ὀλίγην παρηγορίαν, ὁ τάλαιπωρος, τῆς λύπης μου, δείχων εἰς αὐτοὺς ἀντὶ ἀνδραγαθιῶν, ἀμπελαγαθίας καὶ συκαγαθίας.

Ὡ πόσον γλυκυτέρα τῶν Ἑλληνικῶν ὀπωρῶν, καὶ εὐτυχεστέρα ἔτους ἀρχῇ ἤθελεν εἶσθαι δι' ἐμὲ, διὰ σέ, δι' ὅλον ἡμῶν τὸ γένος! ἔάν, ἀντὶ τῶν Κλαζομενίων σταφίδων, ἐδυνάμεθα γὰ εἵπωμεν εἰς τοὺς ἄλλογενεῖς, ὅτι αἱ γεννήσασαι ποτὲ τὸν

φιλόσοφον Ἀναξαγόραν Κλαζομεναί, δὲν ἔπαυσαν νὰ γεννώ-
σιν ἄνδρας λογίους, ὡς δὲν ἔπαυσαν νὰ γεννῶσι σταφίδας
θαυμαστάς! Ὑπομονή· δὲν θέλομεν μείνειν πάντοτε περιω-
ρισμένοι, καὶ ὡς ποντικοὶ προσκολλημένοι, εἰς σῦκα καὶ στα-
φίδας. Ὅλον ἐνεργεῖται τῆς Ἑλλάδος ἡ μεταμόρφωσις·
ἀλλὰ τῆς εὐτυχοῦς ταύτης μεταβολῆς ἐγὼ μόλις βλέπω τὴν
αὐγὴν τώρα, ὅταν πλησιάζω εἰς τὰς σκοτεινὰς πύλας τοῦ
θανάτου. Ἄμποτε νὰ ἴδῃς σὺ, φίλε, τὴν λαμπρὰν καὶ ἀνέφε-
λον ἡμέραν ἐκείνην, ὅτε αἱ συκαγαθίαι καὶ ἀμπελαγαθίαι
θέλουν δώσῃν τὸν πρῶτον τόπον εἰς τὰς Γραικαγαθίας!

Δὲν ἴδα ἀκόμη τὰ εἰδύλλια. Ἄν ἄρεσαν σὲ καὶ τὸν Ἀλέ-
ξανδρον, καλὸν σημεῖον, ἐπειδὴ ἔχετε καὶ οἱ δύο ὁσφρησιν
καλὴν. Ὅποια καὶ ἂν τὰ εὖρω, θέλω τὰ κρίνειν καλὰ διὰ
τοῦτο μόνον, ὅτι ἀποδείχνουσι βρασμὸν γενικὸν τῶν Ἑλλη-
νικῶν κεφαλῶν· καὶ τοῦτο εἶναι τὸ ἀναγκαιότερον καὶ εὐτυ-
χέστερον κατὰ τὸ παρόν. Ὁ βρασμὸς φυσικὰ καταρχὰς νο-
στιμώτατα βρώματα νὰ ἐψήσῃ δὲν εἶναι δυνατόν· καλὸν εἶ-
ναι ὅτι ἄρχισε, καὶ ὁ ἐξαφρισμὸς του θέλει ἐξάπαντος ἀφή-
σιν καθαρὸν τὸν Ἑλληνικὸν καὶ νόστιμον ζωμόν. Ὁ ἐξαφρι-
σμὸς οὗτος ὅτι ἐνεργεῖται καθημέραν, πλὴν τῶν σχολαστι-
κῶν, τῶν ὁποίων τὰ ψυχάρια εἶναι ζυμωμένα μὲ χολήν, ὅλοι
τὸ αἰσθάνονται. Τὸ μέγα μέσον, ἢ ἂν θέλῃς, ἡ μεγάλη κου-
τάλα, ὁ Α. Ε., ἄρχισε νὰ λαμβάνῃ τὴν ὁποίαν πρὸ πολλοῦ
ἐπεθύμουν μορφήν. Ὅσοι λοιπὸν ἀπὸ σᾶς ἐπιθυμεῖτε εἰλικρι-
νῶς τὴν ἀναγέννησιν τῆς τالαιπώρου πατρίδος, πρέπει ὅχι
μόνον νὰ μὴν ἐμποδίσετε τὴν παῦσιν τοῦ θεοῦ τούτου μέσου,
ἀλλὰ νὰ συνδράμετε εἰς τὴν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον τελειο-
ποίησιν αὐτοῦ. Ὀλίγας ἡμέρας ἔχω ἀκόμη νὰ ζήσω· ὅθεν
παρακαλῶ μὲ δάκρυα (ὅχι διὰ τὸν θάνατον, ἀλλὰ διὰ τὸν
φόβον μὴν ἀποτύχετε σεῖς τὸ ποθούμενον) καὶ σὲ καὶ τοὺς

ὁμοίους σου, νὰ κρίνετε τὸν Α. Ε. ὡς τὸ μέγα σας κανόνιον, μὲ τοῦ ὁποίου τὰς φλόγας μέλλετε νὰ κατακαύσετε τὸ πολύμορφον καὶ πολυκέφαλον θηρίον τῆς ἀπαιδευσίας, καὶ νὰ..... Ἀπὸ τὸ γυμνάσιον τῆς Χίου ἐλπίζω πολλὰ καὶ μεγάλα καλὰ, ὅχι μόνον διότι κυβερνᾶται ἀπὸ διδασκάλους σοφοὺς καὶ Σωκρατικούς, ἀλλ' ὅτι καὶ κατὰ θείαν πρόνοιαν ἐφυτεύθη εἰς πόλιν ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι ἔμαθαν, παίζοντες καὶ γελῶντες, νὰ κατορθώωσι τὰ σπουδαῖα.

ΚΒ'.

Τῆς ἀνατροφῆς τὸ ἔργον δικαίως σὲ βάλλει εἰς μερίμνας· διότι εἶναι, μὰ τὴν ἀλήθειαν, ἔργον πολλὰ δύσκολον καὶ πολλῆς ἀγρυπνίας χρειαν ἔχον. Δὲν εἶναι τόσον ἡ ἔλλειψις τῶν βιβλίων τὸ αἷτιον τῆς δυσκολίας, ὅσον ἡ ἔλλειψις τῆς μεθόδου, καὶ ἀνθρώπων ἐπιτηδείων νὰ μεταχειρισθῶσι τὴν μέθοδον. Τριάκοντα χρόνοι εἶναι ἀποῦ ἦλθεν ἐξεπίτηδες ἀπὸ τὴν Λόνδραν Ἄγγλος τις, Κροῖσος τὸν πλοῦτον, (δὲν ἐνθυμούμαι τ' ὄνομά του) διὰ νὰ μὲ μετοικήσῃ δι' ἀνατροφὴν μονογενοῦς υἱοῦ του, μὲ ὑπόσχεσιν ἀμοιβῆς ἀδράς καὶ ἰσοτιμίας ἀδελφικῆς καὶ τὴν ἀπέβαλα, καταφρονήσας καὶ τὰς μέμψεις τοῦ Βιλλοισῶνος, ὅστις δὲν ἔβλεπεν ἄλλο παρὰ τὴν μέλλουσιν τύχην μου. Ἄν εἶχα υἱόν, δὲν ἤθελ' ἀναδεχθῆν τὴν ἀνατροφὴν του, πλὴν διὰ τὴν ἀπὸ ἔλλειψιν ἄλλου ἀνάγκην. Τοῦτο σὲ λέγω, ὅχι διὰ νὰ σὲ ἀπελπίσω, ἀλλὰ διὰ νὰ ἀκομήσω τὴν ἀγρυπνίαν σου. Σπούδασε μάλιστα τὴν ἀνατροφὴν τοῦ στήθους, ἥτις μόνη μορφώνει τοὺς ἀληθεῖς ἄνδρας καὶ τὰς ἀνδρείας γυναῖκας, παρὰ τὴν ἀνατροφὴν τῆς κεφαλῆς, ἀπὸ τὴν ὁποίαν πλάσσονται οἱ καταχρηστικῶς ὀνομαζόμενοι χρηστοθήεις οὔτοι καὶ ἐράσμιοι (aimables) καὶ κομποὶ ἄν-

δριαντίσκοι. ἔχε καὶ τοῦτο εἰς τὴν μνήμην σου, ὅτι ἡ ἀρετὴ εἶναι πρᾶγμα ἐθιστὸν καὶ ἀποκτᾶται, ὡς ὅλα τὰ ἀποκτώμενα, ἀπὸ μακρὰν συνήθειαν, ἥτις καταντᾷ εἰς ἕξιν καὶ σχεδὸν εἰς δευτέραν φύσιν. Ἀλλὰ τὸ ἔθος τοῦτο πρέπει ν' ἀρχίσῃ μ' αὐτὴν τὴν νηπιώδη ἡλικίαν. Καθὼς, ὅστις συνειθίσῃ παιδιόθεν τὸν καφὲν, ἢ τὸν βρωμισμένον ταβάκον, κρίνει τὴν στέρησίν του μεγάλην δυστυχίαν, ἀπαράλλακτα, φίλε μου, καὶ ὅστις συνειθίσῃ ἀπὸ μικροῦ νὰ χαίρῃ εἰς τὰ δίκαια, καὶ νὰ ἀγανακτῇ εἰς τὰ ἀδίκαια, τὴν αὐτὴν ἕξιν καὶ συνήθειαν θέλει ἔχει καὶ ὅταν φθάσῃ εἰς ἀνδρικὴν ἡλικίαν. Ἀλλὰ διὰ νὰ ζυμωθῇ μὲ τοιαύτην ἕξιν τὸ παιδίον, πρέπει νὰ ᾔναι περικυκλωμένον ἀπὸ χρηστὰ παραδείγματα, καὶ μακρυσμένον, ὅσον δυνατόν, ἀπὸ κακοῦς λόγους καὶ κακὰς πράξεις. Δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι προσέχεις εἰς τοῦτο ὡς εἰς ἡθικὴν παρθενίαν. Εἰς τὸν καιρὸν τῆς Γαλλικῆς πολιτικῆς ταραχῆς παρετηρήθη καὶ τὸ ἀξιοσημείωτον τοῦτο· ἀπὸ τοὺς σφάζοντας ἀδίκως, οἱ πλείότεροι ἦσαν ἀπὸ τὸ αἵματηρὸν ἐπάγγελμα τῶν κρεωπωλῶν· συνειθισμένοι παιδιόθεν νὰ σφάζωσι πρόβατα καὶ μοσχάρια, δὲν ἔκαμναν πλέον διαφορὰν μετὰξὺ λαίμοῦ ἀνθρωπίνου καὶ λαίμοῦ κτήνους. Ἄν θέλῃς καὶ παράδειγμα νεώτερον, στρέψε τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν Ἀναθραμμένος εἰς κλοπὰς καὶ φόνους, πῶς δύναται ὁ ταλαίπωρος ν' ἀποσπάσῃ ἀπὸ τὴν ψυχὴν του τὰ τόσον καλὰ μαθήματα; Πῶς θέλεις νὰ ὑπταχθῇ εἰς νόμους, ὅστις ἐβύζασε τὴν ἀνομίαν μὲ αὐτὸ τὰ μητρικὸν γάλα;

ΚΓ'.

Ἐκ Παρισίων, 19 Ἰουλίου, 1818.

Ναὶ, φίλε, χωρὶς ζημίαν! Βλέπω τὸν ὀργασμὸν τῶν πνευμάτων, ὅχι πλέον καθημέραν, ἀλλὰ κατὰ πᾶσαν στιγμὴν

αὐξάνοντα τόσον, ὥστε ἤρχισα νὰ φοβοῦμαι, ὄχι μὴ φωτισθῇ τὸ γένος, ἀλλὰ μὴ, πρὶν ἀποκτήσῃ φῶτα ἀρκετὰ, κεφαλὰί τινες ἐνθουσιαστικαὶ ἐπιχειρίσωσι, πρὸ τοῦ πρέποντος καιροῦ, τὴν συντριβὴν τοῦ ζυγοῦ, καὶ γένη ἡ ἐσχάτη πλάνη χειρῶν τῆς πρώτης. Ὁ ὀργασμὸς, ἀντὶ νὰ μετριάσθῃ, πρέπει ὅμως ὅλον ἐν νὰ ῥιπίζεται ἀπὸ τοὺς φιλογενεῖς. Τοῦτο μόνον ἐχρειάζετο, νὰ προνοῶσιν οἱ ῥιπίζοντες ἐν ταύτῳ καὶ τῆς φλογὸς τὴν διεύθυνσιν, ὥστε νὰ θερμαίνεται τὸ γένος, χωρὶς νὰ καίεται, ἢ, κατὰ τὸ θαῦμα τῆς βάρου, νὰ καίεται χωρὶς νὰ κατακαίεται. Ἐχῶ περὶ τούτου τινὰς στοχασμοὺς· ἀλλ' ἐγήρασα ὁ ταλαίπωρος, καὶ δὲν μοῦ ἔμεινεν ἄλλο πλὴν ψιλὴ καὶ ἀκαρπος προθυμία. Ὅπως ἂν ᾔηναι, ἐπειδὴ γράφω πρὸς φίλον ἄνδρα, εὐλογον ἔκρινα νὰ σὲ κοινωνήσω καὶ τὰς ἐλπίδας καὶ τοὺς φόβους μου, μὲ ἐλπίδα ὅτι θέλεις τὰς κοινωνοῦν εἰς τοὺς ὁμοίους σου πρὸς ὠφέλειαν τῆς πατρίδος.

ΚΔ'.

Τὰ τοιαῦτα, φίλε, δὲν ἔχουν θεραπείαν ἐν ὅσῳ λείπει ἡ παιδικὴ ἀνατροφή ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα· καὶ θέλει λείπει ἐν ὅσῳ βασιλευόμεθα ἀπὸ Τύραννον. Οἱ νέοι μας ἀφίνουν τὴν πατρίδα κακῶς ἀναθρεμμένοι, καὶ κολοβωμένοι τὰς ψυχὰς ἀπὸ τὴν τρυφὴν, ἂν ᾔηναι ἀπὸ δυνατῶν οἴκους, καὶ τὴν καταφρόνησιν πάσης ἰσονομίας καὶ εὐνομίας, ἢ ἀπὸ τὴν βαναυσίαν, ἂν ἐγεννήθησαν ἀπὸ βαγαύσους. Αἱ ἐπιστῆμαι εἰς τοιαύτας ψυχὰς γίνονται φυσικὰ ὄπλα εἰς μωρῶν ἢ μαινομένων χειρῶν, μὲ τὰ ὁποῖα κτυποῦν τυφλὰ ὄντινα ἀπαντήσωσιν, οἱ μὲν, ἐπιθυμοῦντες νὰ ἔχωσι τὴν αὐτὴν ὑπεροχὴν, τὴν ὁποίαν εἶχαν εἰς τὴν πατρίδα διὰ τὸν πλοῦτον ἢ τὴν δύναμιν· οἱ δὲ βάνουσοι, ἐκδικούμενοι διὰ τὴν ὁποίαν ἐδοκίμαζαν καταφρόνησιν ἀπὸ τοὺς

ὑπερέχοντας, ὅχι κατ' αὐτῶν τῶν ὑπερεχόντων μόνων, ἀλλὰ κατὰ παντός, ὅστις κατὰ δυστυχίαν του τοὺς ἀπαντήσῃ.

ΚΕ.

Σὺ τὸν ἐπαινεῖς δικαίως, καὶ τὸν ἐπήνεσα κ' ἐγὼ διὰ τὴν ἕως τώρα φρόνιμον διαγωγὴν του. Ἀλλὰ τὸν ἐπήνεσα μὲ τρόπον, ὥστε νὰ τὸν δώσω καὶ νὰ καταλάβῃ ἐν ταύτῳ, ὅτι προσμένω τὸ τέλος, διὰ νὰ μεταβάλλω τοὺς ἐπαίνους εἰς μακαρισμούς. Διότι, φίλε μου, δὲν σὲ λανθάνει ὅτι ἄλλο εἶναι ἔπαινος, καὶ ἄλλο μακαρισμός. Αὐτὸς τρέχει ἀκόμη τὸ πολὺ δεινὸν στάδιον ἐνόσω τρέχει, ἐπαινεῖται, διότι ἕως τώρα οὐδ' οἱ ἐχθροὶ του τολμοῦν νὰ εἴπωσιν ὅτι ἔτρεξε κακὰ. Ἐλ-
λά γίνεσαι σὺ ἐγγυητής, ὅτι θέλει τρέξῃ καὶ μέχρι τέλους εὐτυχῶς καὶ μακαριστῶς; Ἐγὼ βέβαια δὲν ἐγγυᾶμαι οὐδὲ τὸν Σωκράτην, ἂν τὸν ἴδω τρέχοντα, πρὶν τελειώσῃ τὸν δρόμον του. Χρειάζεται ὁ ἄνθρωπος ἐνίσχυσιν ἀληθινῶν φίλων, διὰ νὰ νικήσῃ καὶ τὰ κοινὰ εἰς ὅλους μας πάθῃ, καὶ νὰ φράξῃ καὶ τὰς ἀκοάς του εἰς τῶν ἐντοπίων καὶ ξένων κολάκων τὰς φαρμακερὰς εὐφημίας. Εἰς ταύτην τὴν ἐνίσχυσιν ἀπαθλέπουν αἱ ἐπιστολαὶ μου, καὶ διὰ νὰ ἐπιτύχω τὸν σκοπὸν, συμφέρει νὰ τὰς γνωρίζῃ μόνος αὐτὸς ἕωσοῦ ζῶ. Ἀφοῦ κλείσω τοὺς ὀφθαλμούς, ἐπαρκαλέσασα τὸν Φ. νὰ τὰς ἀντιγράψῃ καὶ νὰ σὲ τὰς στείλῃ καὶ ἡ ἐπιθυμία σου δὲν μέλλει νὰ μείνῃ πολὺν καιρὸν ἀπλήρωτος. Κράτησέ την λοιπὸν, πρὸς χάριν μου ἀκόμη, χωρὶς ὅμως νὰ παρακαλῇς διὰ τοῦτο τὸν θάνατόν μου διότι δὲν εἶναι δίκαιον ν' ἀποθάνω ἐγὼ, διὰ νὰ ἀναγνώσῃς σὺ ὅσα ἔγραφα ζῶν.

Τὸν θάνατον τοῦ Ἡρώος ἠξεύραμεν ἀρχήτερα· ἔκαμες ὅμως καλὰ νὰ μοῦ τὸν περιγράψῃς. Τοιαῦτα συναξάρια εἶναι ὠφέ-

λίμα νὰ ἀναγινώσκωνται καὶ νὰ μνημονεύωνται πολλάκις. Τελειώνεις λέγων ὅτι « ἡ Ἑλλὰς γεννᾷ καὶ πάλιν Μιλτιάδης, » Δεωνίδης, Ἀριστείδης καὶ Σωκράτης. » Τοὺς πρῶτους δύο εὐτύχησα καὶ ἐγὼ, πρὶν ἀποθάνω, νὰ ἀκούσω· τοὺς Ἀριστείδης καὶ Σωκράτης εὐχομαι σὲ νὰ ἴδῃς. Ἀπὸ Τουρκικὸν σχολεῖον, Ἀριστείδαι καὶ Σωκράται δὲν ἐκβαίνουν· χρειάζεται καιρὸς διὰ νὰ μάθωσιν ἄλλων σχολείων μαθήματα.

ΚΖ'.

Ἐπειδὴ κρίνεις καλὴν τὴν ἐξήγησιν τοῦ μακαρισμοῦ, καλὴν τὴν κρίνω καὶ ἐγὼ· δὲν ὠφελεῖ ὅμως τίποτε ἀπὸ τὸ στόμα μου, καὶ μάλιστα θαμμένη εἰς Προλεγόμενα, τὰ ὅποια πολλὰ ὀλίγοι μέλλουν ν' ἀναγνώσωσιν. Ἐκεῖ κάτω, φίλε μου, ἐχρειάζετο ἱεροκλήρῃ φιλόπατρις καὶ ῥητορικὸς νὰ ἐκτείνῃ εἰς διδασχὴν, καὶ νὰ ἐκφωνήσῃ ἐπ' ἄμβωνος καὶ αὐτὸν, καὶ ἄλλας μυρίας τοιαύτας περικοπὰς τῆς νέας Διαθήκης. Εἰς τοιαύτας περιστάσεις ἔπρεπεν εἰς ὅλας τὰς ἐκκλησίας, κατὰ πᾶσαν ἑυρισκὴν νὰ ἐκφωνῶνται λόγοι περὶ δικαιοσύνης καὶ ὁμονοίας. Εἰς τοιαύτας περιστάσεις, παρὰ τὰς ἐπ' ἄμβωνος ὁμιλίας, ἐχρειάζετο καθημερινή, ἢ τουλάχιστον δὲς τῆς ἐβδομάδος, ἐφημερὶς ἠθικοπολιτικῇ, τυπωμένη καὶ διαμοιραζομένη εἰς τοὺς τάλαιπῶρους Ἕλληνας. Ἐποιοὶ ἀπὸ τούτους ἐκατάλαβαν ἀκόμη, ὅτι ἡ παρούσα μας κατὰστασις, εἶναι ἀναγέννησις καὶ ἀναβάπτισις, εἰς τὴν ὑποίαν χρεωστοῦμεν νὰ ἀνανεώσωμεν τὴν παλαιὰν ὑπόσχεσιν « Ἀποτάσσει τῷ Σατανᾷ; — Ἀποτάσσομαι, ἔτι καὶ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ; — Ἀποτάσσομαι. » Ἄν τοῦτο δὲν πράζωμεν, γινόμεθα ἀληθινοὶ ἀποστάται, ὡς μᾶς κατηγοροῦν οἱ ἐχθροὶ μας, ἐπειδὴ ἠρξίσαμεν ἄόρως τὸ ἔργον μας, καὶ ἐξηγριώσαμεν τὸν τύραννον τόσον,

ὥστε νὰ ἐξολοθρεύσῃ μέγα μέρος τοῦ ἔθνους μας. Ἄν ἀλλά-
 ζωμεν ὁμῶς καὶ ζώην, τότε γινόμεθα φυγάδες τοῦ διαβόλου
 καὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ, ἀληθινῶς Ἀποτάκται, καὶ ὄχι Ἀπο-
 στάται. Τοιαῦται διδασκαί καθημεριναὶ ἐχρειάζοντο τὴν ὥραν
 ταύτην ἐκεῖ κάτω· καὶ κατὰ δυστυχίαν δὲν ἀκούω κανένα δι-
 δάσκοντα. Ὁ ταλαίπωρος Β., ὁ μόνος ἱκανὸς εἰς τοῦτο, ἡναγ-
 κάσθη ἀπὸ τὴν . . . νὰ φύγῃ. Ἄν ἔχῃς αἰτίαν νὰ τὸν γρά-
 ψῃς, παρακίνησέ τον νὰ ἐπιστρέψῃ τῶρα.

KZ'.

Ἀδύνατον εἶναι νὰ σοῦ παραστήσω τὴν προξενηθεῖσαν εἰς
 τὴν ψυχὴν του ταραχὴν, ἃν δὲν τρέψω τὴν διήγησιν εἰς εἰκό-
 να. Ὑπόθεσις λοιπὸν ἄνθρωπον εἰς τὸ μέσον τῆς νυκτὸς πλα-
 νώμενον εἰς τὰ δάση, καὶ κινδυνεύοντα νὰ πιασθῇ ἀπὸ κυνη-
 γοῦντας αὐτὸν ληστὰς, χωρὶς νὰ ἔχῃ ἢ νὰ ἐξεύρῃ ποῦ νὰ
 καταφύγῃ. Τοῦτο εἶναι ἄρκετὰ δεινόν, ἀλλ' ὄχι τὸ δεινότα-
 τον. Ὑπόθεσις, ὅτι εἰς τὴν τόσῃ ἀμηχανίᾳ, ἀνεκάλυψε με-
 ταξὺ τοῦ σκότους μακρόθεν φῶς, καὶ τρέχει, συχνὰ προσκό-
 πτων, καὶ συχνὰ ἀνεγειρόμενος πρὸς τὸ φῶς, καὶ τέλος εὐρί-
 σκει οἰκίαν, ἣ καλύβης θύραν ἀνοικτὴν, καὶ σώζεται εἰς αὐ-
 τήν, ἣ νομίζει ὅτι ἐσώθη. Ἀλλὰ μόλις ἤρχισε νὰ γαληνίζῃ
 ἡ ψυχὴ του, καὶ ἀκούει, ἣ συμπεραίνει, ὅτι αὐτὴ ἐκείνη ἣ
 κατοικία εἰς τὴν ὁποίαν κατέφυγεν, εἶναι ἀληθῶς τὸ σπήλαιον
 τῶν διωκόντων ληστῶν. Ἐἰς ποίαν κατάστασιν φρικτὴν νο-
 μίζεις, ὅτι εὐρίσκεται τοῦ ταλαίπῳρου τούτου ἡ ψυχὴ τὴν
 ὥραν ἐκείνην;

ΚΗ.

Παρηγοροῦ με τὸν λογισμὸν, ὅτι ὅλη ὅλων ἡμῶν, ἀπὸ πρώτης γενέσεώς μέχρι τελευτῆς, ἡ ζωὴ ἄλλο δὲν εἶναι, πλην ποτήριον συγκερασμένον ἀπὸ λυπηρὰ καὶ χαρμόσυνα· καὶ ἡ σύγκρασις αὕτη εἶναι ἔργον· τῆς προνοίας, διὰ νὰ μὴν ἀηδιάζωμεν ἀπὸ τὸ μέλι τῶν χαρμωσύνων, μηδὲ νὰ ἀγανακτῶμεν πάλιν ἀπὸ τὴν πικρίαν τῶν λυπηρῶν, ἀλλὰ νὰ κρατῶμεθα πάντοτε εἰς τὸ μέσον, τὸ ὁποῖον διακρίνει τοὺς ἀληθῶς ἀνδρας ἀπὸ τοὺς κοινούς ἀνθρώπους.

Παραδείγματός χάριν, ἐσυγκέρασες σὺ τὴν λύπην μου μετὰ τὴν φρόνιμον τοῦ φρονίμου Β. συνθήκην, καὶ μετὰ τὰς ἀγγελίας τῶν θριάμβων τῆς Ἑλλάδος. Τοὺς θριάμβους λογίζομαι ὡς προδρόμους τῆς ἐλευθερώσεως τῆς Χίου, ὅπου πάλιν μέλλει νὰ διδάσκη ὁ Βάμβας. Ὁ εὐρισκόμενος ἐδῶ, φίλος μου Μακρῆς, ἔτοιμος νὰ καταβῇ εἰς τὴν Ἑλλάδα, κατέβη πρὸ ὀλίγων μηνῶν, διὰ δυστυχίαν τῆς Ἑλλάδος, εἰς τὸν τάφον, καὶ ἔσβησε, μετὰ τὴν σβέσιν τῆς ζωῆς του, πολλὰς μου χρηστὰς ἐλπίδας!

ΚΘ'.

Ἐπέρασα εἰς πίστιν τοῦ λογαριασμοῦ σου τὴν δαπάνην τῶν 50 φρ. καὶ οὕτω σὲ παρακαλῶ θερμῶς νὰ τὰ περάσῃς καὶ σὺ εἰς χρέος μου. « Δαπανώμενος ἐφ' ἃ μὴ δεῖ, ὀλίγος ἔσῃ ἐφ' ἃ δεῖ. » Ἰκαναὶ εἶναι αἱ πρὸς σέ μου ἄλλαι χάριτες. Ἐγὼ πληρόνων αὐτὰ, ὡς ἀπαιτεῖ τὸ δίκαιον, πολὺ πενέστερος δὲν γίνομαι. Σὺ ἐξ ἐναντίας, ὅτι δαπανᾷς ὑπὲρ τὸ πρέπον, συλλογίζου ὅτι δαπανᾷς ἀπὸ τὰ πρὸς χρεῖαν τῆς ἀνατροφῆς τῶν τέκνων σου. Χρεωστεῖς ὅχι μόνον νὰ τὰ ἀναθρέψῃς καὶ νὰ τὰ παιδεύσῃς χρηστῶς, ἀλλὰ καὶ νὰ τ' ἀφῇ-

σης εἰς τοιαύτην κατάστασιν, ὥστε νὰ μὴν ἀνγκασθῶσι νὰ φθείρωσι τὴν χρηστὴν ἀνατροφὴν δι' ἐνδειαν τῶν ζωαρκίων, ἢ τουλάχιστον νὰ πολεμῶσι καθημέραν πόλεμον ὀδύνηρόν, καὶ ὅχι πάντοτε εὐτυχῇ, μὲ τοὺς κατὰ τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν πειρασμούς. Ταῦτα λέγων, κ' ἄν τι ἐξεύρω ὁ καταπολεμούμενος ἐγὼ γέρων. Πρόσεχε, φίλε μου.

29 Ἀπριλίου, 1827.

Μ' ἔφερεν ὁ Κοντόσταυλος λείψανον ἱερὸν, ξηρὸν κλάδον φυτοῦ, ἀπὸ τὸν τάφον τοῦ κτίστου τῆς Ἀμερικανικῆς εὐδαιμονίας Wasington. Ἐὰν ἡ πολιτικὴ μας μεταβολὴ ἐπρόσμενεν ἀκόμῃ μόνον εἴκοσι ἔτη, ἕως νὰ πολλαπλασιασθῶσιν οἱ ἔχοντες θυγατέρας, ὁμοίας τῆς ἀνωρύμου, ἥθελε βέβαια βλαστήσειν καὶ μεταξύ μας, ἂν ὅχι κανένας Wasington, τουλάχιστον κανὲν ὑποκοριστικὸν τοῦ Wasington. Ἀλλὰ τώρα, φίλε, καθ' ὅσα ἰδιαιτέρως μὲ γράφουν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, εἶναι πρᾶγμα ἀξιοθρήνητον ἡ πολιτικὴ τῆς κυβέρνησις. Φιλοδοξία, ἢ μᾶλλον κενοδοξία, πλεονεξία, φιλοπρωτεία, ἀβουλία καὶ παντελὴς παραφροσύνη, ἐκυρίευσαν τὰς κεφαλὰς ὀλίγων τινῶν, οἱ ὅποιοι ἤθελαν πρὸ πολλοῦ ἀφανίσειν τὰς ἐλπίδας τῆς πατρίδος, ἂν δὲν εὐτυχοῦσε νὰ ἔχῃ πολεμιστὰς Μαραθωνίους, καὶ νὰ πολεμῇ τύραννον μωρότερον παρ' αὐτούς. Εἰς τὴν Κόρινθον καταπολεμοῦν ἀλλήλους τ' ἀρχοντόπουλα τῆς Κορίνθου, διὰ σταφίδας (ὡς μὲ γράφουν) καὶ ἄλλας πλεονεξίας.

« Καὶ τὸ πλεῖον αὐτῶν κόπος καὶ πόνος » λέγει ὁ Δαυιδ, διὰ τοὺς παράνω τῶν ὀγδοήκοντα, ὡς εἶμαι σήμερον ἐγὼ μ' ὅλον τοῦτο διὰ νὰ ἐλαφρόνω τοὺς πόνους, δὲν εἶναι δίκαιον νὰ κάθηναι μὲ χεῖρας σταυρωτάς, ἢ νὰ κυνηγῶ μύιας. Ἀπεφάσισα λοιπὸν νὰ ἀνακομβοθῶ εἰς νέον ἔργον, μὲ ὅχι πολλὰς ἐλπίδας, ὅτι θέλει μ' ἀφήσειν ὁ θάνατος νὰ τὸ τελειώσω.

Τούτο σύγκειται ἀπὸ δύο χονδρὺς τόμους, ἕως καὶ τρεῖς,¹ εἰς τοὺς ὁποίους περιέχονται ὅλα τὰ σκουπίδια τῆς Βιβλιοθήκης μου· ἀληθῶς σκουπίδια καὶ σκύβαλα, ἐπειδὴ οὔτε καιρὸν οὔτε δύναμιν ἔχω νὰ τὰ ἀναθεωρήσω καὶ νὰ τὰ διαθέσω εἰς καλητέραν τάξιν. Ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ ἀπὸ τὰ σκύβαλα ὁ προσεκτικὸς ἀναγνώστης δύναται νὰ σύρῃ, σκαλίζων, καὶ ὀλίγους τινὰς μαργαρίτας, ἀποκοττῶ τὸ ἔργον. Ἡ ὕλη τοῦ Λεξικοῦ θέλει εὐρεθῇν εἰς τὸν δεύτερον τόμον· διότι τὸ γῆρας μου μ' ἀναγκάζει ν' ἀρχίσω ἀπὸ τὰ εὐκολώτερα.

Βίος τρέχει κυλισθεῖς,
Ὀλίγη δὲ κεισόμεθα
Κόνις, ὁστέων λυθέντων.

Τούτους ἀπαράλλάκτως τοὺς στίχους ἐνθύμισα καὶ τὸν Πρόεδρον, διότι ἡ πρὸς ἐμὲ ἐπιστολή του ἦτο τοιαύτη, ὥστε νὰ μὲ δώσῃ αἰτίαν νὰ τὸν ἐξηγήσω καθαρὰ καὶ sans façons, τί ἐλπίζω, καὶ ἐλπίζει ὅλη ἡ Ἑλλάς ἀπ' αὐτόν. Μακαρία ἡ πατρίς, ἂν πράξῃ ὅσα μὲ ὑπόσχεται εἰς τὴν ἐπιστολήν του! καὶ μακάριος αὐτός, ἂν φιλοτιμηθῇ νὰ κατασταθῇ εὐδαίμων ἀπὸ τὴνεὐδαιμονίαν τῆς πατρίδος!

Δ'.

Φίλε, καὶ εἰς τὰ γραμματικὰ, καὶ εἰς τὰ φιλοσοφικά σου, ἐνθυμοῦ πάντοτε τὴν ὠραιότητα καὶ φιλοσοφικωτάτην παραβολὴν τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ « Οὐδεὶς ἐπιβαλὼν τὴν » χεῖρα αὐτοῦ ἐπ' ἄροτρον, καὶ βλέπων εἰς τὰ ὀπίσω κ.τ.λ. » Μήτ' ὀπίσω, μήτε δεξιὰ ἢ ἀριστερά, ἀλλ' εἰς μίαν μόνην, τὴν ἐμπρὸς εὐθεῖαν γραμμὴν, ἔχε τοὺς ὀφθαλμοὺς σου ἀτενεῖς καὶ πηγμένους, καὶ προβίβαζε τὸ ἄροτρόν σου μὲ τὴν ἐλπίδα, ὅτι τὴν ἀγεώργητον καὶ ἄγονον Ἀφρικανὴν ταύτην γῆν, θέ-

λεις τὴν ἰδεῖν, μίαν ἡμέραν, στολισμένην μὲ γεννήματα καὶ
 θένδρα παντὸς εἶδους. Ὅ,τι ἕως τώρα (1811) ἐσυνέργησα
 εἰς τὴν ἀροτρίασιν ταύτην, εἶναι τόσον ὀλίγον, ὥστ' ἐντρέ-
 πομαι καὶ νὰ τὸ λέγω· ἀλλὰ σὲ βεβαιώνω, μὰ τῆς Ἑλλάδος
 πλὴν ἀνάστασιν! ὅτι μὴδὲ τ' ὀλίγον τοῦτο καλὸς ἤθελα στα-
 θῆν νὰ κατορθώσω, ἂν δὲν εἶχα, πάντοτε παροῦσαν εἰς τὴν
 μνήμην μου, τὴν εἰκονικὴν καὶ κομψοτάτην παραβολὴν τοῦ
 ἀρότρου. Ἦσο βέβαιος καὶ τοῦτο, ὅτι ἡ ἀροτρίασίς σου, ἂν
 ᾔηται κατὰ τοὺς κανόνας, τοὺς ὁποίους μόνῃ ἡ φιλοσοφία δύ-
 νηται νὰ δώσῃ, θέλει ἐρημώσῃ τὰ σχολεῖα τῶν ἄλλων δι-
 δασκάλων, ἢ τοὺς ἀναγκάσειν « ἐκόντας ἀέκοντι θυμῷ » νὰ
 καινουργήσωσι καὶ αὐτοὶ, καὶ νὰ κατευθύνωσιν, ὡς πρέπει,
 τὸ ἕως τώρα ἰωμένον καὶ διεστραμμένον ἀροτρον αὐτῶν.

Σήμερον ἄλλη φιλοσοφία δὲν εἶναι ἀξία νὰ ὀνομάζεται
 φιλοσοφία, παρὰ τὴν ἐκλεκτικὴν.

Τὸν Θεόφιλον Καίτην ἐγνώρισα καλῆς ψυχῆς νέον, καὶ τὸν
 εἶπα πολλὰ, θαρρύνόμενος μάλιστα ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐδειξεν
 εὖνοιαν εἰς ἐμέ, καὶ σχεδὸν στοργὴν υἱοῦ πρὸς πατέρα. Ἐλ-
 πίζω ὅτι δὲν θέλει καταισχύνειν τὰς ἐλπίδας μου.

ΔΔ.

Πολλάκις, ἀδελφέ μου, εἰς τὰς ἀνιάράς μου ἀγρυπνίας,
 καὶ αὐταὶ αἱ ἀγρυπνίαι μὲ συμβαίνουνσι πολλάκις, μάλιστα
 τὸν χειμῶνα, ὅταν αἱ νύκτες εἶναι μακραι, ἀναλίσκω τὸν
 καιρὸν, συλλογιζόμενος τὰ πάθη μου. Ἀφ' οὗ τὰ ἀπαριθ-
 μήσω ὅλα ἐν πρὸς ἓν, ἀρχόμενος ἀπὸ ἐκεῖνα τῆς παιδικῆς
 ἡλικίας, ὅποια ἦσαν αἱ πατρικαὶ παιδεύσεις, διὰ τὰς ἐν οἴκῳ
 ἀταξίας μου, καὶ οἱ ῥαβδισμοὶ τοῦ φροντιστηρίου διὰ τὰ
 γραμματικὰ, καὶ διαβαίνων ἔπειτα εἰς τὰ πλέον ἀνιάρὰ, τὴν

μετὰ τοῦ Εὐσταθίου συντροφίαν, τὴν εἰς Ὀλλανδίαν ἀποδημίαν, τὰς περιηγήσεις ἐν Γερμανίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ, τὴν ἀπώλειαν τῶν ὑπαρχόντων, τὴν δευτέραν ἐκδημίαν μου εἰς Γαλίαν, ἀφ' οὗ λέγω τὰ ἀπαριθμήσω ὅλα, ἢ καὶ ὅσα ἐνθυμουμαι, μὲ φαίνεται νὰ ἀκούω μίαν φωνὴν ἀοράτως: « Ἀχά-
 » ριστε, ἂν ἡ πρόνοια σὲ ἐπαίδευσεν πολυειδῶς καὶ πολυτρό-
 » πως, σὲ ἔκαμεν ὅμως καὶ μεγάλας εὐεργεσίας. » Καὶ τότε ἄρχομαι ἐκ τοῦ ἐναντίου νὰ ἀπαριθμῶ τὰ τῆς προνοίας δωρήματα, καὶ σὲ βεβαιῶνω, φίλε μου, ὅτι εἰς αὐτὸν τὸν ὑπολογισμὸν, εὗρηκα πάντοτε τὸν ἀριθμὸν τῶν καλῶν ἀνώτερον ἀπὸ τὰ κακά. Οὕτω παρηγορούμενος μὲ τοιοῦτους λογισμοὺς, ἀπεκοιμήθην μίαν νύκτα πρὸς τὸ ἐξημέρωμα· καὶ εἶδον καθ' ὕπνου θέαμα περιέργον, καὶ ἄξιον νὰ παρηγορήσῃ ὅχι μόνον ἐμὲ, ἀλλὰ πάντας τοὺς κακῶς πάσχοντας. Ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ καταβαίνων, παρεστάθη εἰς τὴν κλίνην μου, κολοσσαῖος τὸ μέγεθος, ἐκράτει τρυτάνην εἰς χεῖρας του, ὡς ἐκείνην, μὲ τὴν ὁποίαν ζυγίζουσι, καμμίαν φορὰν, τὰ ξύλα ἔμπροσθεν εἰς τὸ Κουμέριον. « Παραπονεῖσαι, μὲ λέγει, ὡς ἡδικημένος » ἀπὸ τῆς προνοίας. Ἄλλ' ἰδοὺ τῆς Δικαιοσύνης ἡ τρυτάνη! » Βάλε εἰς τὸ ἐν μέρος ὅσα κακὰ ἐδοκίμασας ἐν τῷ βίῳ, καὶ » πρόσεχε μὴ λησμονήσῃς τίποτε ». Ἐγὼ τρέμων ἀπὸ τὸ ἐν μέρος ὡς βλάσφημος, καὶ ἐπιθυμῶν ἀπὸ τὸ ἄλλο νὰ δικαιολογηθῶ, ἄρχισα μὲ μεγάλην προθυμίαν νὰ ἐπιφορτίζω τὴν μίαν πλάστιγγα τῆς τρυτάνης, μὲ ὅσα κακὰ ἐδυνήθην νὰ συλλογισθῶ, καὶ φοβούμενος μὴ νικηθῶ ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου, συνεφόρου ἀκόμη καὶ πολλὰ ἄλλα εὐτελῆ καὶ ἀνάξια λόγου· ὅποια παραδείγματα χάριν ἦσαν, νὰ ὑπάγω καμμίαν φορὰν εἰς τὸν Κουγλουτζᾶν περιπατῶν· νὰ κρημνισθῶ μίαν ἡμέραν ἀπὸ τὴν κλίμακα τοῦ ὀσπητίου, τρεῖς μόνον ἢ τέσσαρας βαθμοὺς (ἂν ἐνθυμουμαι καλὰ), χωρὶς ἄλλην βλάβην, παρὰ τὴν

συντριβὴν ἐνὸς ποτηρίου, τὸ ὁποῖον ἐκράτουν εἰς χεῖρας. Εἰς
 ὀλίγα λόγια ἐφόρτισα τὴν πλάστιγγα ὅσον ἦτον δυνατόν,
 καὶ ἀπὸ τὰ ὄντα καὶ ἀπὸ τὰ δοκοῦντα κακὰ. Τὸ θαυμαστὸν
 ἦτον, ὅτι ὁ Ἄγγελος δὲν ἔλεγε τίποτε πρὸς αὐτά· ἀλλ' ἐπροσ-
 ποιεῖτο νὰ μὴ καταλαμβάνῃ τὴν ἀπάτην. Ἀφ' οὗ ἐτελείωσα
 τὴν συγκομιδὴν ὧλων μου τῶν κακῶν, ἔχεις ἄλλο τι περισ-
 σότερον; μὲ λέγει ὁ ἄγγελος. Ὅχι ἀπεκρίθην ἐντρομος. « Σὺ
 » μὲν, λέγει, ἐπεφόρτισας τὴν πλάστιγγα, μὲ ὅσα ἤθελες, καὶ
 » δὲν σὲ ἐκώλυσα κατ' οὐδέν· ἐγὼ δὲ θέλω βάλειν εἰς τὴν ἐτέ-
 » ραν πλάστιγγα τὰς δωρεὰς τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ μὲ τὴν συγκα-
 » τάθεσίν σου· σὲ δίδω ἄδειαν νὰ μὲ ἐναντιωθῆς εἰς ὅτι κρί-
 » νεις ἢ κατὰ πολλὰ βαρὺ, ἢ ἀνυίκειον νὰ συγκαταριθμηθῇ
 μετὰ τῶν καλῶν. Ἐρχισε λοιπὸν, ἀδελφέ μου, νὰ στοιβάξῃς
 καὶ αὐτὸς τὰ παρὰ τοῦ Θεοῦ δωρήματα. ! Καὶ ποῖα δωρή-
 ματα; ὅποια ποτὲ δὲν συλλογιζόμεθα, τόσον ἐτυφλώθημεν
 ἀπὸ τὴν φιλαυτίαν! Ἐρρίψεν εἰς τὴν πλάστιγγα τὴν ζωὴν
 καὶ τὴν ὑπαρξίν, καὶ τὸ νὰ μὴν ἀποθάνω μέχρι τοῦ νῦν, μολο-
 νότι πολλὰ νοσήσας, ὡς δῶρημα τοῦ Θεοῦ. Εἰς αὐτὸ βλέπων
 με ἀποροῦντα, « Δὲν ἀνέγνως ποτὲ, μὲ λέγει, τὴν γραφήν; »
 Ναί, τὸν ἀπεκρίθην, ἐπειδὴ μετέφρασα μίαν Κατήχησιν, εἰς
 τὴν ὁποίαν συνήθροισα τὰ ωραιότερα ῥήτὰ τῆς γραφῆς. Με-
 ταξὺ αὐτῶν, μὲ λέγει, πρέπει νὰ εὑρηκας καὶ τὸ « ἐν αὐτῇ
 » γὰρ ζῶμεν, καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν ». Ἀλλὰ τί κακόν
 μου καιρὸν ἤθελα, Πρωτοψάλτα, νὰ τὸν ἐνθυμίσω τὴν Κατή-
 χησιν; Ἀρπάζει ἐν ἀντίτυπον (δὲν ἐξεύρω ποῦ τὸ εὑρεν εὐ-
 θύς), καὶ τὸ ρίπτει εἰς τὴν πλάστιγγα, ὡς δῶρημα Θεοῦ καὶ
 αὐτό. Ἐζήτησα νὰ ἐναντιωθῶ, προφασιζόμενος τοὺς μόχθους
 τῆς μεταφράσεως, καὶ σπουδάζων νὰ δεῖξω ἀληθῶς ὅτι εἶ-
 ναι πόνημα ἰδικόν μου, καὶ ὅχι δῶρημα ἄλλου· καὶ αὐτὸ
 μὲ ἀπεστόμωσε μὲ τὸ « Χωρὶς αὐτοῦ δυνάμεθα ποιεῖν οὐδέν »

καὶ μετὰ τὸ « Πᾶν δῶρημα τέλειον ἄνωθεν ἐστὶ καταβαίνον »·
καὶ μετὰ τὸ « Τὸ θέλειν καὶ τὸ ἐνεργεῖν ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστίν »·
καὶ μετὰ ἄλλους μυρίους τόπους τῆς παλαιᾶς καὶ νέας διαθή-
κης. Ἐθαύμασα, φίλε μου, πόσον ἦτον δυνατὸς ἐν ταῖς γρα-
φαῖς ὁ Ἄγγελος, καὶ ποῦ ἀνέγνωσε τὴν γραφὴν, μὴν ὄντων
(καθὼς ἐξεύρεις) ἐν οὐρανοῖς μήτε βιβλίων, μήτε τυπογρά-
φων. Ἀνέβασεν ἔπειτα εἰς τὴν πλάστιγγα τοὺς μακαρίτας
γονεῖς μου, μετὰ πᾶσαν αὐτῶν τὴν προθυμίαν, νὰ με προξενή-
σωσιν ὅλα τὰ μέσα τῆς σπουδῆς· ἀνέβασε τοὺς καλοὺς μου
συγγενεῖς καὶ τοὺς εὐεργέτας μου, ὡς τοσαῦτα τοῦ Θεοῦ δω-
ρήματα· ἡ πλάστιγξ ἤρχισε νὰ κινῆται· ἐγὼ ἔτρεμον ὅλος,
ἐνθυμούμενος τὸ « Οὐ δικαιωθήσεται ἐνώπιόν σου πᾶς ζῶν »·
ἀναβιβάζει τέλος, τὸν Δόμινον Keun. Εἰς αὐτὰ ὅλα δὲν εἶχον
τι νὰ ἐναντιωθῶ· ἔπειτα βλέπω τὴν Λογιότητά σου πλησίον
τοῦ Ἀγγέλου, ἔτοιμον νὰ ἀναβῇ εἰς τὴν πλάστιγγα. Τότε
ἀληθινὰ ἤρχισα νὰ φοβοῦμαι, ὅτι ἔχω νὰ μείνω ἀναπολόγητος,
μάλιστα βλέπων, ὅτι διὰ τὸ ψύχος (ἐπειδὴ ἦτον χειμῶν)
ἦσουν ἐνδεδυμένοι, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν καταπεφορτισμένοι με-
τὰ δύο βαρυτάτας γούνας, καὶ εἶχες ἐπὶ κεφαλῆς σου καλουπά-
κιον, ὅχι ὡς τὰ σημερινὰ τῶν Χίων, ἀλλ' ὡς ἐκεῖνα τὰ
παλαιά, ὡς ἐφόρει ὁ μακαρίτης Θεόδωρος ὁ Λακάνας, ὁ Κατζῆ
Παντελῆς, καὶ ἄλλοι πρὸ τούτων. Οὐαί, ἔλεγον εἰς ἐμέ!
Ἄν ἀναβῇ ὁ Πρωτοψάλτης μετὰ τιαύτην σκευὴν, ἡ πλάστιγξ
ἔχει νὰ κλινῇ ἐξάπαντος. Μὴν ἔχων τί ποιήσω, εἶπον τὸν
ἄγγελον, ὅτι δὲν στέργω νὰ σὲ ἀναβάσῃ οὕτως ἔχοντα ἐπὶ
τῆς πλάστιγγος· καὶ αὐτὸς, αὐθέντα μου, χωρὶς νὰ χάσῃ
καιρὸν, ἤρχισε νὰ σὲ ἐκδύνη ἐν πρὸς ἐν τῶν ἐνδυμάτων σου,
ἀρχόμενος ἀπὸ τοῦ μπινισίου, καὶ καταντῶν εἰς τὸν χιτῶνα,
εἰς τρόπον ὥστε σὲ ἀφῆκε γυμνόν, παντάγυμνον, ὡς ἐξῆλθες
ἐκ κοιλίας μητρὸς σου, καὶ ὡς ἀπελεύσῃ εἰς τὴν κοινὴν ἡμῶν

μητέρα τὴν γῆν. Μὲ ὄλην τὴν ἀπορίαν εἰς τὴν ὁποίαν εὗρισ-
κόμην, μὲ ἦτον ἀδύνατον νὰ κρατήσω τὸν γέλωτα· ὄχι μόνον
διὰ τὴν γυμνότητα εἰς τὴν ὁποίαν σὲ ἔβλεπον, ἀλλὰ προ-
σέτι καὶ διὰ τὴν ἀγανάκτησιν, τὴν ὁποίαν εἶχες, καὶ τὰς
ἀράς τὰς ὁποίας ἐξέχεες κατ' ἐμοῦ ἐξ αἰτίας τοῦ ψύχους.
Τέλος πάντων σὲ ἀνεβίβασεν, *τίπι τιμπλάκη*, εἰς τὴν πλά-
στιγγα κατὰ τὴν θέλησίν μου· ἀλλὰ τί τὸ ὄφελος; μολον-
τοῦτο ἡ τρυτάνη ἔκλινε πρὸς τὸ ἔδαφος. Καὶ ὁ Ἄγγελος
θέλων νὰ μὲ καταισχύνη περισσότερον, « Αὐτὰ, μὲ λέγει, ὅσα
» συνεφόρησα εἰς τὴν πλάστιγγα δὲν εἶναι μῆτε τὸ ἑκατοστη-
» μόριον ἐκ πάντων, ὅσα σὲ εὐεργέτησεν ἡ πρόνοια, καὶ ὅμως
» ὑπερβαίνουν ὅσα κακὰ ἐδοκίμασας, ἢ φαντάζεσαι νὰ ἐδο-
» κίμασας. Γενοῦ λοιπὸν εὐγνωμονέστερος, καὶ ἐνθυμοῦ πάν-
» τοτε τὸ « Τί ἀνταποδώσω τῷ Κυρίῳ περὶ πάντων, ὧν ἔδωκέ
» μοι; » Καὶ τοῦτα τὰ λόγια ἦσαν τοῦ ἐνυπνίου τὸ ἐπιμύθιον.
Ἐπειτα ἀνέπτυ πάλιν εἰς τοὺς οὐρανοὺς μὲ τοσαύτην ταχύ-
τητα, ὥστε, ἂν δὲν σὲ ἤρπαζον ἀπὸ τὸν πόδα, διὰ νὰ σὲ
ἐκβάλω ἀπὸ τὴν πλάστιγγα, ἤθελε βέβαια σὲ συναναβιβά-
σειν μαζὶ τοῦ, καὶ Κύριος εἶδεν, ἂν ἐκατέβαινες πλέον. Αὐτὸ
τὸ ἔκαμα, ὄχι φθονήσας τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνοδόν σου, ἡ ὁποία
ἤθελε βέβαια σὲ ἀξιώσειν μὲ τὸν Ἐνῶχ καὶ τὸν Ἡλίαν, μὲ
προσθήκη νέας ἐορτῆς εἰς τὸ μνηολόγιον· ἀλλ' ἀπορῶν τί
ἔμελλεν νὰ γενῶ χωρὶς τῆς λογιότητός σου. Ζῆθι λοιπὸν εὐ-
δαιμόνως, καὶ μένε ἀκόμη ἐπὶ τῆς γῆς καὶ διὰ τὴν οἰκογέ-
νειάν σου, καὶ διὰ τὸν φίλον σου!

ΑΒ'.

Ἰσως ἤκουσας, ὅτι ἀποθανόντα τὸν περίφημον Βολταῖρον,
ὁ Κλήρος τῶν Παρισίων δὲν ἐσυγχώρησε νὰ τὸνθάψωσιν εἰς

τοὺς Παρισίους, ἀλλ' ἔκαμαν τρόπον, ὥστε ἠναγκάσθησαν οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι του νὰ τὸν θάψωσι πολλὰς λεύγας μακρὰν τῶν Παρισίων. Τῶν καλογήρων ἡ πρόφασις ἦτον, ὅτι ὁ Βολταῖρος ἦτον ἄνθρωπος ἀσεβέστατος, καὶ εἶχε κωμωδῆσει ῥητῶς εἰς τὰ συγγράμματά του τὴν θρησκείαν. Ὅτι ὁ Βολταῖρος ἔγραψε κατὰ τῆς θρησκείας, τοῦτο εἶναι ἀληθές. Ἀλλ' οἱ Καλόγηροι δὲν ἐκινήθησαν εἰς αὐτὸ ἀπὸ ζῆλον τῆς θρησκείας. Οὗτοι κατέφαγον πολλάκις τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ· ἀλλ' ὁ ζῆλος τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ αὐτοὺς ποτὲ δὲν κατέφαγεν. Ἄν ἔγραψεν ὁ Βολταῖρος κατὰ τῆς θρησκείας, οὗτοι ἐστάθησαν οἱ αἴτιοι. Εἰπέ με, παρακαλῶ σε, ἵ πῶς εἶναι δυνατόν νὰ εὐλαβῇται τις τὴν θρησκείαν, ὅταν βλέπῃ τοὺς διδασκάλους καὶ ὁδηγοὺς τῆς θρησκείας πράττοντας ὅλα τὰ ἐναντία, ἀπ' ὅσα αὐτὴ διδάσκει; Ἐπειτα ἡ σημερινὴ θρησκεία εἶναι πλέον ἢ αὐτὴ καὶ ἀπαράλλακτος θρησκεία, καθὼς ἐξῆλθεν ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ Ἰησοῦ; Οἱ Καλόγηροι τὴν μετεμόρφωσαν, καὶ τὴν ἔφεραν εἰς τοιαύτην κατάστασιν, ὥστε δὲν εἶναι πλέον δυνατόν νὰ διακρίνῃ τις, ἂν ᾖ θρησκεία τοῦ Εὐαγγελίου, ἢ θρησκεία τοῦ... Αὐτὴν λοιπὸν τὴν ἀμαυρωμένην ἀντίθεον Καλογηροθρησκείαν κατέτρεξεν ὁ Βολταῖρος, καὶ ἄνοιξε τέλος πάντων τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ κοινοῦ λαοῦ, καὶ τοὺς ἐλευθέρωσεν ἀπ' ἐκείνην τὴν δεισιδαίμονα ἀνθρωπολατρείαν, τὴν πρὸς τοὺς Καλόγηρους. Εἶχαν λοιπὸν δίκαιον νὰ μισήσωσιν ἕναν ἄνθρωπον, ὅστις τοὺς ἐφατρίασε, τοὺς ἐγύμνωσε, καὶ τοὺς ἔδειξεν ὅποιοι εἶναι τῇ ἀληθείᾳ λύκοι. Ὁ λαὸς, ἐνθυμούμενος τὰ ὅσα κατ' αὐτῶν εἶχεν εἰπεῖν ὁ Βολταῖρος, καὶ τὴν κώλυσιν τῆς ταφῆς του, ἠθέλησε νὰ ἐκδικήσῃ τὸν νεκρὸν του ἀπὸ τὴν Καλογηρικὴν καταδρομὴν, καὶ ἀπεφάσισε νὰ κόμῃ τοῦ λειψάνου του μετακομιδὴν εἰς τοὺς Παρισίους. Ὑπῆγαν λοιπὸν πλῆθος ἀνάριθμον εἰς τὸν τάφον του, τὸν ἐξέχωσαν, καὶ τὸν ἔφεραν εἰς τοὺς

Παρισίους, τῇ δεκάτῃ Ἰουλίου, 1791, ἡμέρα Κυριακῇ, πρὸς τὸ ἑσπέρας, καὶ τὸν ἔθηκαν ἐπάνω εἰς τὴν Βασιλίαν, εἰς τὸ προάστειον τῆς πόλεως, διὰ νὰ τὸν κηδεύσωσιν ἐντίμως τῷ ἐπαύριον.

Ἐξέυρεις ὅτι ἡ Βασιλία εἶναι ἐκείνη ἡ περίφημος φυλακὴ, τὴν ὁποίαν ἐκρήμνισεν ὁ λαὸς, εἰς τὰς ἀρχὰς τῶν ταραχῶν. Πλησίον τῆς Βασιλίας κατοικῶ καὶ ἐγὼ, καὶ ἡ πομπὴ ὅλη ἔπρεπε νὰ περάσῃ κατάντικρυ τῶν παραθύρων μου. Τὸν ἔθηκαν ἐπίτηδες εἰς τὴν Βασιλίαν, διὰ νὰ τὸν ἐκδικήσωσι καὶ ἀπὸ τὴν παλαιὰν τυραννίαν τῆς Αὐλῆς, ἣτις εἶχε τὸν φυλακώσιν εἰς αὐτὸ τὸ φρούριον, ἀκόμη εἰκοσαετῇ νέον ὄντα. Καὶ τὸν ἔβαλαν εἰς τὴν Βασιλίαν, εἰς ἐκεῖνον τὸν ἴδιον τόπον τῆς κρημνισμένης οἰκίας, ὅπου ἀληθῶς εἶχε φυλακωθῇ τῶν, ἀνεγείραντες σωρὸν ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἰδίους λίθους τῆς κρημνισμένης Βασιλίας, ἐπάνω εἰς τὸν ὅποιον ἔγραψαν τοιαύτην ἐπιγραφὴν: « *Δέξαι Βολταῖρε τὰς τιμὰς τῆς πατρίδος σου* » εἰς τοῦτον τὸν ἴδιον τόπον, ὅπου σὲ ἐφυλάκωσε δέσμιον » ἢ *τυραννία* ». Τῇ ἐπαύριον τῷ πρωῒ, 11 Ἰουλίου, ἔβαλαν τὴν θήκην, περιέχουσαν τὰ ὀστέα του, ἐπάνω εἰς μίαν λαμπρὰν ἄμαξαν. Ἐξῆλθεν ἡ ἄμαξα συρωμένη ἀπὸ δώδεκα λευκοὺς ὠραίους ἵππους. Ἀπὸ τὸ ἐν μέρος τῆς ἀμάξης ἦτο γραμμένον: « Ἄν ὁ ἄνθρωπος ἐγεννήθη αὐτεξούσιος, πρέπει νὰ κυβερνᾶται » καὶ νὰ δεσπόζεται μόνος του. » Ἀπὸ τὸ ἄλλο, « Ὁ ἄνθρωπος » ἔχει τὴν ἐξουσίαν καὶ τὸ δικαίωμα νὰ κολάζῃ τοὺς τυράν- » νους του. » Ἐπάνω εἰς τὴν θήκην τοῦ λειψάνου του ἦτο τὸ ἄγαλμα τοῦ Βολταίρου, ἀπαραλλάκτως ὅμοιον, κείμενον εἰς τὴν κλίνην ὑπτιον, σκεπασμένον μὲ ἐπάπλωμα, πλὴν τοῦ προσώπου· εἰς τὴν θήκην ἦτον ἡ παροῦσα ἐπιγραφὴ: « Ποιη- » τῆς, φιλόσοφος, ιστορικὸς, ἐφώτισε τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα, » καὶ μᾶς προετοίμασεν εἰς τὴν ὑποδοχὴν τῆς ἐλευθερίας. »

Εἰς κάθε ἄλογον ἦτον ἓνας ἱπποκόμος, ἐνδυμένος Ῥωμαϊκὴν στολὴν. Πρὸ τῆς ἀμάξης ἦτον καὶ ἄλλο ἄγαλμα τοῦ Βολταίρου, καθήμενον εἰς θρόνον, καὶ τριγύρου του αἱ εἰκόνες ὅλων τῶν μεγάλων ἀνθρώπων, φερόμεναι ἐπάνω εἰς κοντάρια, οἷον τοῦ Ρουσό, τοῦ Μιραβώ καὶ τῶν τοιούτων. Κατόπιν αὐτοῦ τοῦ καθημένου ἀγάλματος, εἰς μίαν μικρὰν βιβλιοθήκην, ὅλα του τὰ συγγράμματα, εἰς ἐβδομήκοντα τόμους χρυσοδεμένους (ἐπεὶδὴ ἐξεύρεις, ὅτι αὐτὸς ἀρχισε νὰ γράφῃ ἀπὸ τῶν δεκαεπτὰ ἐτῶν τῆς ἡλικίας του, καὶ ἔγραφεν ἕως τοῦ ὀγδοηκοσίου τρίτου ἔτους. Τὸ πρῶτον του σύγγραμμα ἦτον μία τραγωδία, ὁ Οἰδῆπους λεγόμενος, τὴν ὁποίαν ἔγραψε πρὸ τοῦ Βολταίρου καὶ ὁ ἡμέτερος Σοφοκλῆς). Τὴν βιβλιοθήκην ταύτην περιεκύκλωναν ὅλοι οἱ σπουδαῖοι καὶ Ἀκαδημιακοὶ τῶν Παρισίων. Δὲν σὲ λέγω τὰ μουσικὰ ὄργανα, τὸ ἄπειρον πλῆθος, ὅσον προηγεῖτο καὶ ἠκολούθει αὐτὴν τὴν παράδοξον λιτανείαν, ὅσον ἦτο διεσπαρμένον εἰς τοὺς τόπους ὅλους τῆς πόλεως, ὅθεν εἶχε νὰ περάσῃ ἡ πομπή, τὸ πλῆθος τῶν ξένων, ὅσοι ἦλθαν ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς Εὐρώπης, « Πάρθοι, Μῆδοι καὶ Ἐλαμίται, » ἐπεὶδὴ εἶχον τὴν εἰδήσιν πρὸ ἐνὸς σχεδὸν μηνός. Τοῦτο μόνον σὲ λέγω, ὅτι εἶδον πρὸ τούτου καὶ τὴν κηδεῖαν τοῦ Μιραβώ, ἀλλὰ δὲν ἐξεύρω ποῖαν νὰ ὀνομάσω λαμπροτέραν. Τὸ λείψανον ἐξῆλθεν εἰς τὰς ἐννέα ὥρας τὸ πρωῒ ἀπὸ τὴν Βασιλίαν, καὶ μόλις ἔφθασεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τὸ μεσονύκτιον. Ὅλα ταῦτα εἶδον ἀπὸ τὸ παράθυρόν μου, μὲ πολλοὺς ἄλλους σοφοὺς Γάλλους καὶ Ἀγγλους, οἱ ὅποιοι ἦλθαν ἐπίτηδες εἰς τὸν οἶκόν μου τὴν ἡμέραν ἐκείνην. Δὲν μὲ ἐξέπληξε, φίλε, μήτε ἡ μεγαλοπρέπεια τῆς κηδείας, μήτε ὁ χρυσὸς καὶ ὁ ἄργυρος, ὅστις ἡστραποβόλει ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη, ἐθάμβωσε τοὺς ὀφθαλμούς μου. Ἀλλ' ὅταν εἶδα τὰ βιβλία του φερόμενα εἰς θρίαμβον, καὶ περικυκλωμένα ἀπὸ πλῆθος Ἀκαδημιακῶν,

τότε ἤθελον νὰ σέ ἔχω πλησίον μου, μάρτυρα καὶ τῆς ἀγάπης μου καὶ τῶν δακρύων μου· δακρύων, φίλε μου, ἀληθινῶν, δακρύων ἀπαρηγορήτων, τὰ ὅποια μ' ἔκαμε νὰ χύσω ἢ ἀνάμνησις, ὅτι οὕτω καὶ οἱ προπάτορές μου, οἱ ἀμίμητοι Ἕλληνες, ἤξευραν νὰ τιμῶσι τὴν σοφίαν. Καὶ ποῖοι ἄλλοι παρ' αὐτοὺς ἐγέναν τύπος καὶ ὑπογραμμὸς ὄλων τῶν καλῶν, ὅσα βλέπεις τὴν σήμερον εἰς τοὺς Εὐρωπαίους; Ἐν εἶναι αὐτοὶ οἱ Ἀθηναῖοι, οἱ ὅποιοι κατέστησαν ἄρχοντα τῆς Σάμου τὸν Σοφοκλέα, δι' αἰμοιβὴν μιᾶς τραγωδίας, τὴν ὁποίαν ἐσύνθεσε; Ἐν εἶναι αὐτοί ἀλλὰ τί ματαιῶς νὰ ἀνανεῶναι παλαιὰς καὶ ἀνιάτους πληγὰς; Βάρβαρον καὶ ἀχρεϊέστατον γένος, ἔλεγον εἰς τὸν ἑαυτὸν μου, Κάκιστοι Τοῦρκοι, πολλοὶ καὶ ἀπὸ τὸ γένος μου ἤθελαν εἶσθαι τὴν σήμερον ἰσότιμοι τοῦ Βολταίρου, ἂν ἡ ὑμετέρα τυραννία δὲν εἶχε καταστήσειν στήραν καὶ ἄγονον τὴν καρποφόρον μητέρα τῶν σοφῶν, τὴν Ἑλλάδα!

Καὶ ὑμεῖς ἄθλιοι ! ἀντὶ νὰ ζητῆτε νὰ ἰατρεύετε τὰς πληγὰς τοῦ γένους, ἐγίνετε χείρονες καὶ αὐτῶν τῶν Τούρκων, ὑμεῖς οἱ ὅποιοι ἔπρεπε νὰ ἦσθε τὸ ἄλλας καὶ τὸ φῶς τῶν κοσμικῶν, ἐμωράνθητε, ἐσκοτίσθητε, καὶ παντάπασιν ἡχρεώθητε! Ἐπειτα ζητεῖτε σέβας καὶ εὐλάβειαν παρὰ τοῦ λαοῦ, οἱ ὅποιοι μὴτε Θεὸν σέβεσθε, μὴτε θρησκείαν εὐλαβεῖσθε! Οὕτω μίαν φορὰν ὁ ἀνόητος ὄχλος τῶν Ἀθηναίων ἐκλεξε διὰ προεστώτα ἓνα βυρσοδέψην, ἄνθρωπον διαβολεμένον καὶ πονηρόν.

« Ἐπρίατο δοῦλον, βυρσοδέψην παμφλαγόνα,

« Πανουργότατον, καὶ διαβωλώτατόν τινα. »

Πρὸς δὲ τοὺς ἐκλέξαντας αὐτὸν ἀνοήτους λέγει τὰ μελιστα γῆ ταῦτα στιχίδια :

ἢ δῆμε καλὴν γ' ἔχεις
 Ἀρχὴν, ὅτε πάντες ἄν-
 Θρωποὶ δεδίασί σ' ὥς-
 Περ ἄνδρα τύραννον·
 Ἄλλ' εὐπαράγωγος εἶ,
 Θωπευόμενός τε χαί-
 Ρεις, κἄξαπατώμενος,
 Πρὸς τὸν λέγοντ' αἰεὶ
 Κέχηνας· ὁ νῦν δέ σου
 Παρὼν ἀποδημεῖ.

Αὕτη ἡ ἀγία ἐλευθερία ἐβασίλευεν εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπου
 μὴν ἔχοντες γαζέτας, τὰ ἐκένωναν βρασὰ ζεστά ἐπὶ θεάτρῳ
 ὅσα παράπονα εἶχον κατὰ τῶν κρατούντων. Καὶ ἀπὸ τὰ
 τοιαῦτα εἶναι πλήρεις αἱ κωμωδίαὶ τοῦ Ἀριστοφάνους.

ΔΓ'.

Φίλε μου καὶ Ἀδελφε χαίροις !

Καιρὸς παντὶ πράγματι εἶναι λοιπὸν καιρὸς καυχῆσεώς,
 καθὼς εἶναι καιρὸς ταπεινοφροσύνης· καὶ ὅστις, ἐν καιρῷ τοῦ
 καυχᾶσθαι, ταπεινοφρονεῖ, ὑποκρίνεται ταπεινοφροσύνην, δὲν
 εἶναι ἀληθῶς ταπεινόφρων. Ἀδελφέ μου, ἡ ἀγαλλίασις τῆς
 ψυχῆς μου εἶναι τοσαύτη, ὥς τε τετράκις ἐπεχείρησα νὰ σὲ γρά-
 ψω, καὶ τετράκις ἐμποδίσθην ἀπὸ τὰ δάκρυα. Ταύτην τὴν
 ὥραν ἔρχομαι ἀπὸ τὴν Ἀκαδημίαν, ὥραν ἀρίστου· ἀλλ' ἡ
 χαρὰ ἠφάνισε τὴν ὄρεξιν, καὶ ἀφῆκα τὸ γεῦμα, διὰ νὰ σὲ
 περιγράψω τὴν νίκην μου. Παρέστησα λοιπὸν τὴν Θέσιν μου
 ἐνώπιον τῶν διδασκάλων μου, καὶ μιᾶς συνδρομῆς διακοσίων
 πεντήκοντα ἀνδρῶν, τῶν πλειόνων σοφῶν, ιατρῶν, φιλολόγων.
 Τὴν προλαβοῦσαν νύκτα δὲν εἶχον καλύψειν τοὺς ὀφθαλμούς·
 τοσαύτη ἦτον ἡ ἀμνηχανία καὶ ὁ φόβος μου, καὶ μέχρι τῆς

δεκάτης ὥρας (ταύτην τὴν ὥραν γίνονται αἱ κοιναὶ διαλέξεις) ἔτρεμον ὡς τὸ ὑψάριον· ἀλλ' ἐπλανώμην· οἱ διδάσκαλοί μου, ὁμοθυμαδὸν ἅπαντες, μὲ ἔκαμν (δ' ἀκρῶς πάλιν) τὰ πλεόν λαμπρὰ ἐγκώμια· εὗρηκαν τὴν Θέσιν μου γραμμένην μὲ μέθοδον, πλήρη ὡραίων παρατηρήσεων, στολισμένην μὲ πολλὴν φιλολογίαν, ἐν ἐνὶ λόγῳ, ἀδελφέ μου, εἶναι ἀδύνατον νὰ σὲ περιγράψω τὰ ὅσα εἶπαν οἱ κριταί μου. Ἀπὸ τοὺς ἐπαίνους λαιπὸν τούτους ὁ φόβος μετεβλήθη εἰς θάρρος· τὸ θάρρος εἰς τόλμην, καὶ ἂν ἡ συνέλευσις παρετείνετο ἀκόμῃ ὀλίγον, ἴσως ἡ τόλμη ἤθελε τραπῇ εἰς ἀναισχυντίαν. Ἀπεκρίθην εἰς τὰς ἐρωτήσεις των μὲ σαφήνειαν, ἀνεσκεύασα τὰς ἀντιρρήσεις των. Εἶχον ἐκθέσειν ὅτι πολλὰ νομιζόμενα τῶν νεωτέρων εὐρήματα, τὰ ἥξευρεν ὁ Ἱπποκράτης πρὸ δύο χιλιάδων ἔτων. Ὑπερασπίσθην τὴν τιμὴν τῶν προγόνων μου, ἐτίμησα τὸ γένος, τοὺς φίλους καὶ τὸν Πρωτοψάλτην μου. Ὄλη ἡ συνέλευσις ἔμεινεν εὐχαριστημένη. Ἐγὼ μόνον δὲν εἶμαι ἐντελὼς εὐτυχής. Τὸ γλυκύτερον, ἔλεγεν ὁ Ἑπαμινώνδας, (μετὰ τὴν ἐν Λεύκτραις μάχην) ἀφ' ὅσα μὲ συνέβησαν εἰς τὴν ζωὴν μου, ἦτο, τὸ νὰ νικήσω τοὺς Λακεδαιμονίους, ζῶντος ἔτι τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρός μου. Τὴν χάριν ταύτην μὲ ἐστέρησεν ἡ πρόνοια. Πολλὰ τοὺς ἐλύπησα καὶ τοὺς δύο· καὶ ἴσως ὁ σημερινός μου θρίαμβος ἤθελεν ἐξαλείφειν τὰ τραύματα τῆς καρδίας των· ἴσως ἤθελε τοὺς πληροφορήσειν, ὅτι δὲν εἶχον τοσοῦτον ἄδικον νὰ τοὺς παρακούσω.

Εἶμαι εὐχαριστημένος, φίλε, καὶ δοξάζω ἐκ βάθους ψυχῆς τὸν δοσῆρα παντὸς ἀγαθοῦ, ὅστις μεταξὺ πολλῶν, δεινῶν τὰ ὁποῖα συνεχώρησε νὰ πάθω ἐπὶ ζωῆς μου, μ' ἔκαμε καὶ μεγάλας εὐεργεσίας, καὶ τοιουτοτρόπως παγσόφως καὶ πανοικτειρμόνως, μίξας τὰ καλὰ τοῖς κακοῖς, μ' ἐσῆριξε μέχρι νῦν, κλονούμενον ὑπὸ τῆς ὀλιγοψυχίας. Πρώτη καὶ μεγίστη εὐερ-

γεσία Θεοῦ (τὸ γνωρίζω καλῶτατα, φίλε μου,) τὸ νὰ γεννηθῶ ἀπὸ γονεῖς ἐντίμους καὶ φίλους τῆς προκοπῆς· οἱ ὅποιοι μετεχειρίσθησαν ὅλα τὰ μέσα, διὰ τὴν καλὴν ἀνατροφὴν μου. Δευτέρα εὐεργεσία, νὰ γνωρίσω ἕνα φιλόανθρωπον Ἄνθρωπον, τὸν Δόμινον Κευν, ὅστις μ' ἐχορήγησεν ὅλα τὰ μέσα διὰ νὰ διασκεδάσω τὴν ἀμάθειάν μου. Τρίτη εὐεργεσία, τὸ ταξείδιον τῆς Ὀλλανδίας, ὅπου γνωρίσας ἀνθρώπους σοφοὺς, καὶ ἀπορρίψας τὸν ζυγὸν τῶν ἀθλίων γραμματικῶν, ἤρχισα νὰ σπουδάζω τοὺς Ἑλλήνας συγγραφεῖς, μὲ μέθοδον παντάπασι διάφορον ἢ ὁποία μέθοδος, ὅχι μόνον μ' ἔκαμε νὰ μαντεύσω πολλὰ δυσνόητα τῶν προγόνων μου, τὰ ὅποια δὲν ἤθελα νοήσῃ ποτὲ μὲ τὴν βοήθειαν τῷ ἰσχυοτάτῳ Θεοδώρῳ, καὶ τοῦ παχυτάτου αὐτοῦ σχολιαστοῦ τοῦ Νεοφύτου, ἀλλὰ νὰ διορθώσω καὶ τὴν μητρικὴν μου διάλεκτον, ἐκ μόνης τῆς ἀναλογίας, τὴν ὁποίαν ἔχει πρὸς τὴν αὐτῆς μητέρα τὴν παλαιάν.

Δὲν εἶναι ἀκόμη μία ὥρα, ἀφ' οὗ ἤλθεν ἕνας ἰατρὸς περίφημος εἰς τὴν κάμαράν μου· ἀφ' οὗ μὲ ἐχαίρετῃσέ, « Ἦλθον, » λέγει, νὰ ζητήσω τὴν βασιλίσσαν τῶν Θέσεων. Σήμερον τὸ » πρῶτ' τὴν ἀνέγνωσα μὲ μεγάλῃν ἡδονῇ, καὶ ἐπληροφορήθην, » ὅτι οἱ Ἕλληνες, ἂν καὶ ὑπὸ ζυγὸν δουλείας, εἶναι πάντοτε » Ἕλληνες, καὶ δὲν ἐσβέσθη εἰς αὐτοὺς τὸ πνεῦμα τῶν προγόνων των. »

Δὲν σὲ λανθάνει, ὅτι ἐν ἀπὸ τὰ παλαιὰ αἰτία τῆς καταστροφῆς τῶν Ἀθηναίων, τὸ πρῶτιστον καὶ δραστηκώτατον, ἐχρημάτισεν ὁ πληθυσμὸς τῶν συκοφαντιῶν. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὅλαι αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις ἔπασχαν ἀπὸ τὴν νόσον τῆς συκοφαντίας. Ἀλλ' αἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν ἡ μητρόπολις αὐτῆς, ὡς φαίνεται ἀπὸ τὴν ἱστορίαν.

Οἱ λόγοι τοῦ Δημοσθένους, αἱ κωμωδίαὶ τοῦ Ἀριστοφάνους, γέμουσιν ἀπὸ τὴν μνήμην τῶν καλῶν τούτων ἀνθρώπων.

Ὁ Ἀριστοφάνης φέρει εἰς τὴν σκηνὴν (ὄρν. 1451) ἐν' ἀπ' αὐτοὺς καυχώμενον, ὅτι ἐκληρονόμησε τὸ ἔργον *Ἀναγνῶν Μπαμπαιτῶν*.

. Τὸ γένος οὐ καταισχυνῶ
Παππῶς ὁ βίος συκοφαντεῖν ἐστὶ μοι.

Αὐτὸ τὸ ὄνομα Συκοφάντης, εἰς τὰς Ἀθήνας πρῶτας εὐρέθη, κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν κυρίαν σημασίαν, διὰ τοὺς καταδίδοντας τὴν ἐξαγωγὴν τῶν σύκων, εἶναι καὶ διὰ πᾶν εἶδος διαβόλων ἄλλων. Αἱ αὐτοὺς ἀπέθανεν ὁ Σωκράτης· δι' αὐτοὺς ἐκινδύνευσαν ν' ἀποθάνωσιν ὁ Ἀναξαγόρας, ὁ Ἀριστοτέλης, ὁ Θεόφραστος, καὶ ἄλλοι πολλοὶ καὶ σοφοὶ καὶ στρατηγοί.

ΛΔ'.

Φίλτατε Βάμβα!

Ὁδυνηρὸν εἶναι τὸ μεταξὺ ἡμῶν διάστημα! καὶ μάλιστα εἰς ἐμὲ τὸν γέροντα, εἰς τὸν ὁποῖον οὐτ' ἡ δύναμις, οὐτ' αἱ λοιπαὶ περιστάσεις συγχωροῦν, νὰ πηδῇσω τόσον πλατὺ χάσμα. Μ' ἀφῆκες (πάλιν τὸ λέγω) εἰς ἐκείνον ἀκριβῶς τὸν καιρὸν, ὅτε μάλιστα εἶχα χρεῖαν τῆς παρηγορίας καὶ βοηθείας σου.

Σμικρὰ παλαιὰ σώματ' εὐνάζει ῥοπή.

Καὶ ὅμως ζῶ ἀκόμη, ὅχι μετὰ τόσας ῥοπὰς, ἀλλὰ μετὰ τόσα ῥόπαλα, χειρότερα ἀπὸ τὰ ξύλινα, ἐπειδὴ μοῦ ἐπλήγωσαν αὐτὴν τὴν ψυχὴν. Ἄν δύναταί τις νὰ μὲ παρηγορήσῃ τώρα, καὶ νὰ μὲ φέρῃ εἰς λήθην τῶν παρελθόντων, καὶ ὑπομονὴν τῶν παρόντων, εἶναι βέβαια αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Βάμβα.

Ἡ πρόσδος τῆς Σχολῆς σας μ' εὐφρανε· καὶ εἶμαι κατὰ πάντα σύμφωνος μὲ τὴν ὁποίαν κάμνετε κρίσιν περὶ τῶν,

συμπερόντων εἰς τὴν νῦν τοῦ γένους κατάστασιν, μαθημάτων τῆς ἠθικῆς ἢ παράδοσις μάλιστα μὲ εὐφρανε πολὺ. Ναί, φίλε, πρῶτιστον καὶ ἀναγκαιότατον μάθημα, εἰς ἔθνη μεταβαίνοντα ἀπὸ τὸ σκοτὸς τῆς ἀπαιδευσίας, εἰς τὸ φῶς τῆς παιδείας, εἶναι αἱ ἀκριβεῖς καὶ ὠρισμέναι ἔννοιαι τῶν ὀνομαζομένων κακιῶν καὶ ἀρετῶν, ἢ μᾶλλον τῆς κακίας καὶ ἀρετῆς. Ἐπειδὴ μία εἶναι ἡ μήτηρ καὶ πηγὴ τῶν κακιῶν, ἡ ἈΔΙΚΙΑ, ὡς μία τῶν ἀρετῶν ὅλων, ἡ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ. Διὰ τοῦτο ἔλεγε καὶ ὁ Ξενοφῶν (διδασκόμενος ἀπὸ τὸν Σωκράτην) « Παιδευσις γὰρ καλὴ διδάσκει χρῆσθαι νόμοις, » καὶ λέγειν περὶ τῶν δικαίων καὶ ἀκούειν ».

ΛΕ.

Ὁ ἀνθρώπινος βίος, φίλε μου, ἀπὸ γενέσεως μέχρι τελευτῆς, εἶναι πόλεμος, καὶ ὡς εἰς πόλεμον διωρισμένους ἐχρεώσθουν οἱ μακαρῆται γονεῖς μας νὰ μᾶς ὀπλίῳσι παιδιόθεν, διδάσκοντές μας, ὅτι ἡ πρόνοια οὔτε τὰ καλὰ μᾶς χαρίζει ἄμικτα καὶ καθαρὰ ἀπὸ κάθε κακόν, οὔτε πάλιν συγχωρεῖ νὰ πάσχωμεν τὰ κακὰ, χωρὶς νὰ τὰ γλυκάνῃ μὲ τίποτε καλόν. Τοιαύτην διδασκαλίαν ἔπρεπε νὰ φυτεύσωσιν ἀπ' ἀρχῆς εἰς τὰς νεαρὰς μας ψυχὰς, πρὶν δοκιμάσωμεν καλὰ ἢ κακὰ, διὰ νὰ εἴμεθα προετοιμασμένοι καὶ εἰς τὰ δύο. Ἄλλὰ μὴ γὰρ ἐγνώριζαν οἱ ταλαίπωροι κ' ἐκεῖνοι, πῶς ἔπρεπε νὰ μᾶς ἀναθρέψωσι; μὴ γὰρ ἦσαν δυνατοὶ νὰ μᾶς δώσωσιν ὅ,τι δὲν ἔλαβαν οὐδ' ἐκεῖνοι ἀπὸ τοὺς γονεῖς των; Εἰς ἡμᾶς τοὺς γέροντας ἔμεινεν ἡ ἀνάγνωσις τῶν προγονικῶν συμβουλῶν, ἐκ τῶν ὑποίων εἶναι καὶ τὸ « Μὴ θέλε τὰ γινόμενα » γίνεσθαι, ὡς βούλει, ἀλλὰ θέλε τὰ γινόμενα γίνεσθαι, ὡς γίνονται, καὶ εὐροήσεις » (καθαρὰ ἐξήγησις τοῦ « Γεννηθήτω τὸ θέλημά σου » τῆς Κυριακῆς προσευχῆς.)

ΔΖ'.

Ἐκ Παρισίων, 12 Σεπτεμβρίου, 1815.

Δὲν εἶμαι, ἀκόμη, φίλε μου, εἰς ὑγείας σταθερᾶς κατὰ-
στασιν διὰ νὰ γράφω ἐπιστολάς. Ἄλλ' ὅμως πρέπει νὰ σὲ
στείλω μικρὰν ἀπόκρισιν, διὰ νὰ σ' ἐλευθερώσω καὶ ἀπὸ τὴν
ὑποψίαν τοῦ θανάτου μου. Ἐφριξα, φίλε μου, ἀφ' οὗ ἐκατά-
λαβα τὰ λεγόμενα, συλλογιζόμενος ἕως ποῦ δύναται νὰ φθάσῃ
ὁ ἄνθρωπος, ὅταν ἀποθηριωθῇ κατὰ τοῦ πλησίον! Ἄν καὶ
τῷ ὄντι ἀμαθέστατοι οἱ πονηροὶ συκοφάνται, τὴν ὁποίαν
ὅμως πασχίζουν νὰ προσκολλήσωσιν φρικώδη δόξαν, περὶ
τοῦ Ἀρχηγοῦ τῆς ἱερᾶς ἡμῶν θρησκείας, μὴ πιστεύσης ποτέ,
ὅτι εἶναι γυμνῆς τῆς ἀμαθείας τῶν ἀποτελέσματος. Εἶναι ἀδύ-
νατον νὰ μὴν ἐκατάλαβαν τῆς ῥήσεως τὴν ἔννοιαν.

Ὅταν ὁ ἄνθρωπος φθονῇ, συκοφαντεῖ, διώκει, ἀδικεῖ, καὶ
ἀπλῶς ἀφίνει ἑαυτὸν νὰ φέρεται ἀχαλίνωτᾶ, κεντῶμενος ἀπὸ
τὰ πάθη κατὰ τοῦ πλησίον· ἔπειτα διῷσχυρίζεται, ὅτι ὁ
διωγμὸς εἶναι ζήλος ὑπὲρ Θεοῦ κατὰ τῶν ἀθέων. Ὁ τοιοῦ-
τος βέβαια δὲν ὑπερμαχεῖ κατὰ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, ὅστις
βδελύττεται τοὺς μολυσμένους ἀπὸ τοιαῦτα πάθη.

ΔΖ'.

... Ἀπὸ δύο αἰτίας, τὴν πρώτην πολλὰ ἐπαινετὴν,
ἐπειδὴ τοιαύτη εἶναι καὶ ἐμοῦ, καὶ πρέπει νὰ ᾔῃ παντὸς
ἀνθρώπου, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἀνδρὸς, ἢ περὶ τῶν τοιούτων
εὐχὴ καὶ θέλησις. Δέγω τὴν ἀγάπην τῆς δικαιοσύνης· ἄλ-
λ' ὅμως, φίλε, εἶναι φρόνησις καὶ τὸ « πρὸς τοὺς καιροὺς
πολιτεύεσθαι » περὶ τοῦ ὁποίου ἤθελεν ἴσως μᾶς διδάξει πολ-
λὰ, καὶ περίεργα, καὶ παράδοξα περὶ ἀνθρώπων μεγάλης

ὑπολήψεις « Τὰ πολιτικά πρὸς τοὺς καιροὺς » σύγγραμμα οὕτως ὀνομαζόμενον καὶ κατὰ δυστυχίαν μὴ σωζόμενον, τὸ ὁποῖον συνέγραψεν ὁ Θεόφραστος, μάρτυς αὐτόπτης τοῦ πολιτικοῦ θανάτου τῆς πατρίδος του. Ἡ ἀνάστασις (τὴν πολιτικὴν λέγω) πρέπει ἐξ ἀνάγκης νὰ γένη μὲ ξένας χεῖρας· ἀλλ' ἐπειδὴ εἶναι ἀνάγκη νὰ κρεμασθῶμεν, κέρδος εἶναι τὸ νὰ κρεμασθῶμεν « ἐξ ἀξίου γοῦν τοῦ ξύλου » ὡς λέγει ὁ Κωμικός. Ἐὰν τοῦτο δὲν γένη, κέρδος ἀκόμη λογίζεται καὶ ἡ κρεμάλα ἢ ἐκ τῶν ἀλλὰ κέρδος τοιοῦτον, ὁποῖον σημαίνει ἡ παροιμία,

Ἄν μὴ παρῇ κρέας, τὰρίχῳ στερκτέον.

Τὸ τὰρίχος ὅμως τοῦτο δὲν εἶναι δυνατόν νὰ μὴν αἰσθάνωμαι ὅτι εἶναι τὰρίχος, καὶ νὰ μὴ τὸ μασσῶ μὲ ἀηδίαν.

ΔΗ.

Ὅτι τὰ ὀνόματα ἔχουσιν ἐπιρροὴν μὲ τὰς ἀνθρωπίνας πράξεις καὶ διανοίας, μὴν ἀμφισβάλλης. Πρέπει ὅμως νὰ ᾔναι προπαρασκευασμένη, διὰ τῆς παιδικῆς ἀγωγῆς, ἡ ψυχὴ εἰς τὸ νὰ δεχθῇ τὴν ἐπιρροὴν, ἀπαράλλακτα καθὼς ἡ γῆ πρέπει νὰ ᾔναι γεωργημένη διὰ νὰ ὠφεληθῇ ἀπὸ τὴν βροχὴν. Ἀλλὰ περὶ τούτων ἐντὸς ὀλίγου θέλει σὲ διδάξειν ἡ πείρα, περισσότερα ἀπὸ ἑκάτον προφέσσωρας τῆς ἠθικῆς καὶ πολιτικῆς ἐπιστήμης.

Ὡς τόσον, ὅσον ἄθλια καὶ ἂν ᾔναι τὰ τοιαῦτα, εἶναι ἀπαράιτητα, ἐπειδὴ, ὡς ἡ πείρα τὸ ἔδειξεν εἰς ὅλα τὰ ἔθνη, αὐτὰ προηγούνται πάντοτε τῶν καλῶν, καθὼς καὶ εἰς τὰς πομπὰς καὶ λιτανείας προηγεῖται πολὺς ὄχλος μὲ τὰ μικρά των κηρία, ἔπειτα φαίνεται ὁ Δεσπότης μὲ τὸν κλῆρον του καὶ μὲ

τοὺς ἄρχοντας, κρατοῦντας τὰς μεγάλας λαμπάδας καὶ ἡ ἀνάστασις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς τὴν μέσσην.

Ὀλιγώτερον κακὸν εἶναι τὸ νὰ περιπατῇ τις χωλὰ, παρὰ τὸ νὰ ἦναι ἀκίνητος παντάπασιν, ὡς λίθος. Ἐως τώρα εἴμεθα εἰς ταύτην τὴν ἀθλίαν ἀκινήσίαν· τώρα εἶναι ὀλίγοι χρόνοι ἀφ' οὗ ἤρχισαμεν νὰ σαλευώμεθα. Ἰ Πῶς εἶναι δυνατόν ἀπὸ τοσαύτην ἀκινήσίαν, νὰ μεταβῶμεν πάραυτα εἰς τὴν ὁλόκληρον καὶ ἀπαρεμπόδιστον χρῆσιν τῶν μελῶν; Τοιαύτης χωλότητος δείγματα ἔδωκα πολλὰ κ' ἐγὼ εἰς ὑπα ἔγραψα, ὀλιγώτερα ἐλπίζω νὰ εὔρης εἰς τὸν Αἰλιανόν, καὶ ἀκόμη ἴσως ὀλιγώτερα εἰς τὸν Ἰσοκράτην, τοῦ ὁποίου ἡ τύπωσις ἄρχεται μετ' ὀλίγας ἡμέρας.

Εἴμεθα, φίλε, ὅσοι καὶ ἂν ἤμεθα τῆς παρούσης γενεᾶς, οἱ περισσώτεροι χωρὶς ἀνατροφὴν, ἢ μὲ ἀνατροφὴν ὅχι ἀνάλογον τῆς ὀλίγης σοφίας, τὴν ὁποίαν ἀπεκτήσαμεν εἰς τὴν Εὐρώπην, καὶ διὰ τοῦτο ἀνεπιτήδευτοι εἰς τὸ νὰ τὴν μεταχειρισθῶμεν εἰς ὠφέλειαν τοῦ γένους. Ὁμοιάζομεν ἐκείνους, τοὺς ὁποίους οἱ Τοῦρκοι ὀνομάζουσιν *Sograntar Gκιορμους*, ἡγοῦν τοὺς νεοπλοῦτους, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἄλλο δὲν προσμένεται, παρὰ συνερίσεις καὶ φιλοτιμίαι μικροπρεπεῖς, ἐπιδείξεις καὶ σαλακωνίαι γελοιώδεις, καὶ ἄλλα τοιαῦτα ἐλεεινῶν ἀνθρώπων ἐλεεινὰ ἔργα. Μὴν ἀπελπίζεσαι ὅμως· τῆς ἐπερχομένης γενεᾶς οἱ λόγιοι, εἰς τοὺς ὁποίους θέλει δώσειν, καὶ μὴ θελόντων, χώραν ὁ θάνατος ὅλων ἡμῶν, θέλουν εἶσθαι ὠφελιμώτεροι εἰς τὸ γένος, παρ' ὅλους ἡμᾶς.

ΛΘ'.

Περὶ τοῦ Κάντ, εἶμαι σύμφηφος μὲ τὴν γνώμην τοῦ Β. Οἱ ταλαίπωροι Γερμανοὶ (καὶ μὴ σὲ κακοφανῇ) δὲν ἔμαθαν

ἀκόμη νὰ ἐκθέτωσι τὰς ἐννοίας των μὲ σαφήνειαν· καὶ ἐκ ταύτης τῆς ἀμαθείας ἔρρευσεν ἡ κλίσις εἰς τὰ συστήματα καὶ τὰς φιλοσοφικὰς αἵρέσεις, αἱ ὁποῖαι διαμένουσιν ἀκόμη εἰς αὐτοὺς, εἰς καιρὸν ὅταν εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἄλλην φιλοσοφίαν δὲν ἐξεύρουν, παρὰ τὴν Ἐκλεκτικὴν. Εἶχε μέγα δίκαιον ὁ μέγας Φριδερίκος, ὅχι νὰ καταφρονῇ τὴν γλῶσσαν των, ἡ ὁποία ἦτο γλῶσσα μητρικὴ τοῦ καὶ αὐτοῦ, ἀλλὰ νὰ λέγῃ, ὅτι ἔχουσι πάντοτε χρεῖαν νὰ στρατηγῶνται ἀπὸ κανένα εἰς τὴν φιλοσοφίαν. Il leur faut toujours un général en philosophie. Εἶχαν τὸ πάσαι στρατηγὸν τὸν Λεϊβνίτιον (ὅστις ἦτο καὶ στρατηγὸς καλὸς, ἀλλ' ὅμως ἄνθρωπος). Τὸν Λεϊβνίτιον διεδέχθη ὁ Οὐόλφιος· τῶρα ἔχουσι τὸν Κάντ· μετὰ πολλὰ ὀλίγους χρόνους ἴσως θέλουν στρατηγηθῇ ἀπ' ἄλλον, σκοτεινότερον ἀπὸ τὸν Κάντ. Ἡ ἀσάφεια γεννᾷ τὰς αἵρέσεις εἰς τὴν Φιλοσοφίαν, καθὼς καὶ εἰς τὴν Θρησκείαν, καὶ αὗται πάλιν ἀμοιβαίως τρέφουν καὶ αὐξάνουσι τὴν ἀσάφειαν. Μ' ὅλον τοῦτο εὐλογον ἔκρινα νὰ προσθέσω εἰς τὰ σταλθησόμενα ἐν σῶμα τῆς μεταφράσεως ἡ παραφράσεως τοῦ Degerando, ἂν ὅχι δι' ἄλλο, διὰ τοῦτο κἂν, ὅτι ὁ διδάσκων πρέπει νὰ ἔχῃ, ὅχι μόνον ὅσα τὸν ἀρέσκουν, ἀλλὰ καὶ τὰ ἀπαρέσκοντα, διὰ νὰ διδάσκῃ τοὺς μαθητάς του τοῦλάχιστον τὰς αἰτίας, διὰ τὰς ὁποίας τὸν ἀπαρέσκουσι, καὶ νὰ τοὺς μανθάνῃ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ νοεῖν καὶ συλλογίζεσθαι. Τοῦτο νοεῖται δι' ἐκείνους τοὺς διδασκάλους, ὅσοι δὲν ἐπιθυμοῦν νὰ γένωσιν αὐτοὶ αἰρεσιάρχαι καὶ στρατηγοὶ φιλοσοφίας.

Ἐγὼ πάλιν σὲ τὸ λέγω, ὅτι εἶναι εὐτυχία τὸ νὰ μὴν ἐδυνήθη ἀκόμη κανεὶς ἀπὸ τοὺς Φιλοχουδαίους νὰ γεννήσῃ μίαν μυθιστορίαν, ὥς ἐκείνην φερ' εἰπεῖν τοῦ Ἠλιοδώρου· καὶ τότε ἤθελες ἰδεῖν μὲ πύσσην εὐκολίαν ἤθελεν ἀνατρέψειν ὅλους τοὺς ἡμετέρους κανόνας καὶ τεχνολογίας. Εἶναι πιθανὸν ὅτι ἐγὼ δὲν

θέλω γενεῖν μάρτυς τοιαύτης λυπηρᾶς μεταβολῆς, ἐπειδὴ αἱ ἡμέραι μου ἐπαλαιώθησαν. Φαντάζομαι ὅμως ἀπὸ τοῦ νῦν, καὶ γελῶ μόνος μου, ἐνθυμούμενος πόσον ἔχω νὰ γελάσω, ὅταν λάβω εἰς τὰ Ἡλύσεια πεδιά (διότι εἰς τὸν τάρταρον βέβαια δὲν εἶναι ἡ γνώμη μου νὰ ὑπάγω) ἐπιστολὴν τοῦ B., γραμμένην μὲ ὅλην τὴν Φιλιππιδικὴν κομψείαν, καὶ φκιασμένην, Dieu sait comment· διότι εἰπέ με ἐν συνειδήσει, τί ἔχεις ἢ τί δύνασαι νὰ κάμης, ὅταν μία τοιαύτη μυθιστορία γένη κοινὴ ἀνάγνωσις ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, σπουδαίων καὶ μὴ σπουδαίων, εἰς ὀλίγα λόγια ὅλων τῶν τάξεων τῆς πολιτικῆς κοινωνίας; ἐξ ἀνάγκης ἡ κήλησις τῆς ἀναγνώσεως ἔχει νὰ ποιῶσιν τὴν φράσιν καὶ τὸν χαρακτῆρα ἁλου τοῦ ἔθνους, καὶ τόσον εὐκολώτερον, ὅσον τὰ ἐννέα δεκατημύρια τοῦ ἔθνους, ὅντες χυδαῖοι κατὰ δυστυχίαν, θέλουν δημαγωγηθῆν περισσότερον εἰς τὸν χυδαῖσμόν αὐτὸν τοῦ γράφοντος. Ἡ μόρφωσις τῶν γλωσσῶν, φίλε, κρέμαται ἀπὸ διαφόρους περιστάσεις, καὶ δὲν νικᾷ πάντοτε, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν σπανιάκις νικᾷ ὅστις λαλεῖ δικαιότερα.

Νομίζω ὅτι ἡ διαφθορὰ τῆς γλώσσης εἶναι συγγενὴς νόσος τῆς διαφθορᾶς τῶν ἠθῶν, καὶ, κατὰ τοὺς ἱπποκρατικούς κανόνας, ζητεῖ καὶ συγγενῇ καὶ παρομοίαν θεραπείαν· ὅταν διαφθεῖρῃ τὸ ἔθνος τὰ ἥθη του, ὁ σοφὸς νομοθέτης, θέλων ν' ἀναμορφώσῃ τοὺς συμπολίτας του, δὲν δίδει μῆτε δύναται νὰ δώσῃ εἰς αὐτοὺς, τοὺς ἀρίστους νόμους· « ἀλλὰ τοὺς δυνατοὺς » ἀρίστους » ὡς τὸ εἶπε ῥητῶς ὁ Σόλων πρὸς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι κατέκριναν τοὺς νόμους του. Διὰ τί τοῦτο; ὅτι εἰς τοιαύτην κατάστασιν τοῦ ἔθνους, φυσικὰ οἱ δημαγωγοὶ καὶ δημοκόλακες εἶναι πολλοί· καὶ τὸ ἐφθαρμένον ἔθνος περισσότερον ἀκούει τοὺς κολακεύοντας τὰ πάθη του, παρὰ τοὺς ἱατρεύοντας, καθὼς πάλιν τὸ ἔλεγεν ὁ αὐτὸς Σόλων. « Τότε

« γὰρ θεῖον καὶ οἱ νομοθέται οὐ καθ' ἑαυτὰ δύναται ὀνῆσαι
 « τὰς πόλεις, οἱ δὲ αἰεὶ τὸ πλῆθος ἄγοντες ὅπως ἂν γνώμης
 « ἔχωσιν. » Πῶς λοιπὸν νὰ τολμήσῃ νὰ προσφέρῃ τὸ στόμα
 τοῦ χρηστοῦ νομοθέτου νόμους ἀρίστους, ὅποτεν κινδυνεύῃ
 νὰ μὴν εἰσακουσθῇ μήτε εἰς τοὺς δυνατοὺς ἀρίστους; Νομο-
 θετεῖ λοιπὸν τοὺς δυνατοὺς ἀρίστους, ὅχι ὡς διόρθωσιν, ἀλλ'
 ὡς προπαρασκευῇ καὶ εἰσαγωγῇ εἰς τὴν ἐλπιζομένην εἰς τὸ
 ἐξῆς διόρθωσιν, καθὼς καὶ οἱ ἱατροὶ προπαρασκευάζουσι τὸ
 ἀκάθαρτον σῶμα, μὲ ποτὰ ἄλλα ἐλαφρότερα καὶ μαλακτικὰ
 ἐπιτήδεια, πρὶν δώσωσιν εἰς αὐτὸ τὸ καθάρισον. Ἄν ζητήσῃ
 νὰ δώσῃ τοὺς ἀρίστους, χαρὰ μεγάλη διὰ τοὺς δημαγωγούς,
 ἐπειδὴ εὐρίσκουσιν εὐλογοφανῇ πρόφασιν, νὰ τὸν συκοφαντή-
 σωσιν ὡς τύραννον, καὶ νὰ φράζωσι τοιοῦτοτρόπως τὰς ἀκοὰς
 τοῦ ὄχλου εἰς τοὺς δυνατοὺς ἀρίστους νόμους. Προσαρμοσον
 ὅλην ταύτην τὴν θεωρίαν εἰς τὴν φθοράν τῆς γλώσσης, καὶ
 μόνῃ ἢ προσαρμογῇ αὕτη θέλει εἶσθαι ἱκανὴ νὰ σὲ χειραγωγῇ
 εἰς τὸ ἐξῆς, χωρὶς νὰ ἔχῃς χρεῖαν ἀπὸ ἄλλους κανόνας.

Δι' αὐτὸ τοῦτο ὅτι τὸ ἔθνος εὐρίσκεται εἰς ὄργασμὸν,
 χρειάζεται περισσότερα προσοχὴ εἰς ἐκείνους, ὅσοι ἐπιθυμοῦν
 τὴν δόξαν τοῦ ἔθνους. Δὲν εἶναι ἄλλη ἐπικινδυνωτέρα μοῖρα
 χρόνου, παρ' ἐκείνην εἰς τὴν ὁποίαν γίνεται ἡ διάβασις ἀπὸ
 τῆς βαρβαρότητος εἰς τὴν παιδείαν, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν εἰς τὴν
 ἐπιστήμην· διότι ἂν ἐλάμβανεν ἀρχὴν ὁ φωτισμὸς ἀπὸ τὴν
 παιδείαν, δὲν ἦτο κανένας κίνδυνος. Ὅλοι ἐξερχόμεθα τῆς
 πατρίδος, σχεδὸν χωρὶς ἀνατροφὴν καὶ παιδείαν, ἡ ὁποία
 μόνῃ δίδει τὴν κρίσιν τοῦ καλοῦ (le *beau*) καὶ τὴν εἰς αὐτὸ
 κλίσιν. Μανθάνομεν εἰς τὴν Εὐρώπην ἄλλος τὴν φυσικὴν,
 ἄλλος τὴν ἱατρικὴν, καὶ ἄλλος ἄλλο, ὡς ἠθέλαμεν μάθειν καὶ
 μίαν τέχνην ὅποιανδήποτε. Ἡ μόνῃ ιδέα, ὅτι ἐξεύρομεν καὶ
 περὶ περισσότερον ἀπὸ τὸ λοιπὸν ἔθνος, μᾶς φυσᾷ, μᾶς κάμνει

θρασεῖς, καὶ φυσικὰ σκαιούς, καθὼς εἶναι οἱ νεόπλουτοι, τοὺς ὁποίους οἱ Τοῦρκοι ὀνομάζουσι « *Σογραντᾶν γκιορμούς* » καὶ ἀνθ' ἐνὸς Β., ὅστις δύναται νὰ κρίνῃ καὶ τὶ ἐξεύρει καὶ τὶ ἀγνοεῖ, εὐρίσκεις μυρίους,

Γερητοβεδῶρους Διομειλαζῶνας,

γόητας καὶ φένακας, Ποιητὰς, Πεζογράφους, Γραμματικο-τεχνολόγους τῆς παλαιᾶς, Νομοθέτας καὶ φκιάσας τῆς νέας, καὶ ἀναμορφωτὰς τοῦ ἔθνους. Αὐτὰ, φίλε, θέλουν κρατῆσιν, ἕως οὗ νὰ αὐξήσῃ ὁ ἀριθμὸς τῶν πεπαιδευμένων εἰς τὸ γένος, ἕως οὗ νὰ μάθῃ καὶ αὐτὸς ὁ χυδαῖος ὄχλος ὀλίγον, νὰ διακρίνῃ τοὺς φίλους του, ἀπὸ τοὺς κολακεύοντας τὰ πάθη του . . .
. . . Καὶ κατὰ τὸν Δικαιόπολιν τῆς Κωμωδίας,

Στένω, κέχνηα, σκορδινῶμαι, στρεῦγομαι,
Ἀπορῶ, γράφω, παρατίλλομαι, λογίζομαι,
Ἀποβλέπων εἰς

Τὴν πρόσταν, καὶ προσμένων ματαίως ἀπ' αὐτὴν τοῦ πολλὰ θλίβοντός με βάρους τὴν ἀνακούφισιν. Τί νὰ κάμω, ἀπορῶ, τί νὰ συλλογισθῶ ἀμνηχανῶ, πῶς νὰ ἐξηγήσω τὴν παράδοξον ταύτην σιωπὴν, μήτε κανόνας γραμματικῆς, μήτε πιθανολογίας λογικῆς ἔχω. Κρόνιον ὄμμα βέβαια ἐνέσκηψεν (ὥς λέγει ὁ Καλάσιρις τοῦ Ἡλιοδώρου) εἰς τὴν Ε'.

Μ'.

Δυπεῖσαι ὑπὲρ τὸ πρέπον περὶ τῆς δυσκολίας, τὴν ὁποίαν ἀπαντᾷς εἰς τὰ πειράματα τῶν μεταφράσεων. Μάθε ὅτι κ' ἐγὼ τοιαύτην δοκιμάζω, καὶ ἄλλοι σοφώτεροι παρ' ἐμὲ τοιαύτην θέλουν δοκιμάσειν. Τὸ σφάλμα εἶναι τῆς γλώσσης, ἡ ὁποία εἶναι ἀκόμη ἄγναπτος καὶ ἄκαμπτος εἰς τὴν θέλησιν τοῦ γράφοντος, ὡς ἀδέψητον δέρμα, καὶ μὴν ἀπελπίζε-

σαι. Τοῦτο μόνον ἴσως πρέπει νὰ λυπούμεθα, ὅτι δὲν ἐγεννήθημεν πεντήκοντα χρόνους βραδύτερον· ἀλλ' ἔπεσεν εἰς ἡμᾶς τὸ ἀηδέστατον ἔργον τῆς γνάψεως, καὶ ἦτον γραμμένον εἰς ἡμᾶς νὰ τὴν προφκιάσωμεν, διὰ νὰ τὴν παραδώσωμεν εἰς τοὺς μεθ' ἡμᾶς εὐκολωτέραν νὰ τελειωθῇ. Ἀλλ' ὅμως πάλιν διὰ τί νὰ λυπούμεθα; Λέγει πολλὰ φρόνιμα ὁ Ἐπίκτητος, ὅτι εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ παρόντος βίου εἵμεθα ὅλοι ὑποκριταὶ, ἄλλος ἄλλου δράματος (role)· ἀλλ' ὁ μοιράζων τὰ δράματα εἶναι ἄλλος· καὶ εἰς ἡμᾶς δὲν μένει παρὰ νὰ ὑποκριθῶμεν καλῶς τὸ δοθὲν, « Ἄν πτωχὸν ὑποκρίνασθαί σε θέλῃ, ἵνα καὶ » τοῦτον εὐφρῶς ὑποκρίνῃ, ἂν χωλὸν, ἂν ἄρχοντα, ἂν ἰδιώτην κ. τ. λ. » Ἡ δὲν κατανοεῖς ἀπὸ τοῦτο, διὰ τί οἱ πρὸ ἡμῶν ἔφρουγον, ὡς θάνατον, τὸ νὰ γράψωσιν εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν; Ἐπλανήθησαν ὅμως πολὺ, καὶ, κατὰ τὴν παροίμiam, φεύγοντες τὸν καπνὸν ἔπεσαν εἰς τὸ πῦρ, ἐπειδὴ ἔγραφαν τοιαῦτα, ὅποια καὶ ἔπαυσαν σχεδὸν νὰ ἀναγινώσκωνται· ὅπότε, ἂν ἐκαλλιέργουν τὴν κοινὴν, ἤθελαν εὐκολύνει πολλὰ εἰς ἡμᾶς τὴν περαιτέρω καλλιιεργεῖαν αὐτῆς. Ὅτι λοιπὸν δὲν ἔκαμαν ἐκεῖνοι δι' ἡμᾶς, ἃς σπουδάζωμεν ἡμεῖς νὰ τὸ κοπιᾶσωμεν διὰ τοὺς μεθ' ἡμᾶς, οἱ ὑποῖοι εὐτυχέστεροι παρ' ἡμᾶς, δὲν θέλουν ὅμως ἀχαριστήσιν εἰς τοὺς κόπους ἡμῶν.

. . . Καὶ μὴν ἐρωτᾷς πόσον εἶμαι αἰσχυνηλὸς καὶ ἄτολμος εἰς τὰ τοιαῦτα. C'est une bêtise, si vous voulez, mais cela n'est pas moins vrai.

Τὸ γὰρ ἀποστῆναι χαλεπὸν

Φύσεως, ἣν ἔχει τις αἰεὶ,

καὶ μάλιστα εἰς τὸ γῆρας, τὸ ὁποῖονπραϋνεὶ καὶ τοὺς τολμηροὺς.

Περὶ Σουλιώτων τί θέλεις νὰ σὲ εἶπω; εἰς πόσον σκότος

τῆς παλαιᾶς ἱστορίας τῶν μεταβολῶν, μετακίσεων, μίξεων τῶν ἐθνῶν, τίς δύναται νὰ εἰπῇ τι βέβαιον; . . . Ἐμπορεῖς νὰ μεταχειρισθῇς προσφυῶς τὸ παράδειγμα τῶν Γάλλων. Τοὺς προγόνους των Γάλλους ἢ Γαλάτας, ἀπ' ὅλα τὰ παλαιὰ ἔθνη βάρβαρα, τὸ ὀλιγώτερον βάρβαρον, καὶ μὲ περισσότερα ἠθικὰ προτερήματα στολισμένον, καὶ τὸ πρῶτον παιδευθὲν, διὰ τὴν ἐπιμιξίαν τῶν Φωκαέων τῆς Μασσαλίας πρῶτα, ἔπειτα καὶ τῶν Ῥωμαίων, ἐλθόντες ἀπροσδοκῆτως, ἄλλο ἔθνος, ὡμότατον καὶ βαρβαρότατον, (κατὰ τὴν Ἑ. ἑκατονταετηρίδα) οἱ ὀνομαζόμενοι Φράγκοι, τοὺς ἐκυρίευσαν τόσον, οἱ ὀλιγώτεροι τοὺς περισσοτέρους, ὥστε καὶ νὰ ἐξαλειφθῇ παντάπασι τὸ ὄνομα Γάλλοι, καὶ νὰ γένῃ κοινόν, καὶ εἰς τοὺς δουλώσαντας καὶ εἰς τοὺς δουλωθέντας, τὸ Φράγκοι, (Français), τὸ ὅποῖον ὀνομάζονται σήμερον ἀπαράλλακτα, καθὼς οἱ δουλωθέντες Ἕλληνες ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίους, ὠνομάσθησαν Ῥωμαῖοι. Μ' ὅλον τοῦτο τὴν σήμερον, ὅστις ἀπὸ τοὺς Γάλλους θέλει νὰ σεμνολογηθῇ διὰ τὴν εὐγένειάν του (χωρὶς νὰ ἐξεύρῃ ἂν κατάγεται ἀμέσως ἀπὸ τοὺς δουλώσαντας, ἢ ἀπὸ τοὺς δουλωθέντας, ἥγουν ἂν ἦναι Φράγκος ἢ Γάλλος), τοὺς Γάλλους ὀνομάζει πάντοτε, καὶ ὄχι ποτὲ τοὺς Φράγκους· εἰς τοὺς Γάλλους σεμνύνεται, καὶ ὅταν θέλῃ νὰ ἐπαινέσῃ τινὸς τὴν ἀνδρείαν, τὴν γενναϊότητα, καὶ μάλιστα τὸ ἀπλοῦν καὶ ἄδολον τῆς ψυχῆς, λέγει C'est un véritable Gaulois. Ἔστω, ὅτι οἱ Σουλιῶται κατάγονται ἀπὸ τοιοῦτον τι μίγμα νικητῶν καὶ νικηθέντων, μὴ διὰ τοῦτο εἶναι ὀλιγώτερον Ἕλληνες ἀπὸ τοὺς Κωνσταντινουπολίτας, τῶν ὁποίων πολλοὶ εἶναι ἀπόγονοι παρομοίου μίγματος Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων, ἢ καὶ καθαρῶν Ῥωμαίων; Εἰς τοὺς πολέμους των μὲ ποῖα παραδείγματα τοὺς ἐνεψύχωναν οἱ δημηγόροι των, ὄχι βέλαια Βουλγάρων ἢ Βλάχων, ἀλλὰ Ἑλλήνων.

Παρατηρήσεως ἄξιον, καὶ τὸ ὁποῖον ἀποδείχνει, ὅτι οἱ κατήγοροι τοῦ γένους κινουῦνται περισσότερον ἀπὸ πάθος παρὰ ἀπὸ φιλοσοφικὴν ἔρευναν τῆς καταστάσεως τῆς Ἑλλάδος, εἶναι καὶ τὸ νὰ μὴν φαίνεται κανέν ἵχνος φιλανθρωπίας εἰς τὰς κατηγορίας των. Ἀλλὰ τί λέγω φιλανθρωπίας; τόσον εἶναι τὸ μῖσος κατὰ τῶν δυστυχῶν ἀπογόνων τῶν Ἑλλήνων (τοὺς ὁποίους δὲν παύουν ὅμως νὰ ἐγκωμιάζωσι), τόσος ὁ φόβος μήποτε ἡ προγονικὴ δόξα ἐξυπνίσῃ τέλος πάντων τοὺς Γραικοὺς, ὥστε μὴν ἀρκοῦμενοι νὰ τοὺς ἀπελπίζωσι μὲ τὰς ἀσπλάγγνους κακὰς των προφητείας, πολεμοῦν προφανῶς, καὶ τοὺς ὅσοι, φιλανθρωπότεροι παρ' αὐτοὺς, ἐσυμπόνεσαν τὰς δυστυχίας τῆς Ἑλλάδος, ὅσοι ἐπεθύμησαν ἢ ἐπροφήτησαν τὴν παῦσιν αὐτῶν Ἐνθυμᾶσαι τοῦ Στωϊκοῦ Κλεάνθους τὴν ἱστορίαν, πῶς ἐσπούδαζεν εἰς τὰς Ἀθήνας, τὴν νύκτα ἐργαζόμενος μὲ μισθὸν εἰς τοὺς κήπους, καὶ τὴν ἡμέραν ἀσχολούμενος εἰς τὰ μαθήματά του. Τοιοῦτος εἶναι ὁ νέος Κλεάνθης (σπουδαστὴς τῆς ἰατρικῆς)· πῶς ζῇ δὲν ἐξεύρω· μὲ τὸν ἄνεμον ἴσως, ἐπειδὴ εἶναι πτωχίστατος. ἔχει καὶ τοῦτο πλεον τοῦ Κλεάνθους, ὅτι βοσκὸς, (ναὶ φίλε, βοσκὸς) προβάτων ὧν, ἔρριψε τὴν καλαῦροπα τοῦ Πανός, καὶ ἤρπασε τοῦ Ἑρμοῦ τὸ κηρύκειον. Γνωρίζει καὶ τὴν Ἑλληνίδα καὶ τὴν Λατινίδα καλῶς. Εἶναι ἀπὸ τοὺς μαθητὰς τοῦ Ψαλίδα.

Λέγεις ὅτι δὲν ἔχεις δύναμιν μήτε καιρὸν ν' ἀναγνώσῃς Πλάτωνα, Ἰσοκράτην, καὶ τ.λ. Εἶναι ὅμως, φίλε μου, ἀναγκαῖον, νὰ οἰκειωθῇς μὲ ἓνα καὶν συγγραφέα ἀπὸ τοὺς δοκίμους. Πόσῃν ἐπιρροὴν ἔχει ἡ ἀνάγνωσις αὐτῶν εἰς τὴν μὀρφωσιν τῆς νέας γλώσσης, εἶναι μακρὸν νὰ σε παραστήσω

δι' ἐπιστολῆς. Τοῦτο μόνον σέ λέγω, ὅτι μέγα μέρος τῶν περὶ ταύτης κακῶν κρίσεων προέρχεται ἀπὸ τὴν ἄγνοιαν τῆς παλαιᾶς γλώσσης. Ἄγνοιαν ὀνομάζω σχετικῶς πρὸς τὴν γνῶσιν, τὴν ὁποίαν ἔχουσι ταύτης ὀλίγοι τινὲς τῶν ἀλλογενῶν, καὶ τὴν ὁποίαν δυνατόν ἔσται ἀποκτήσωμεν εὐκολώτερον καὶ περισσότερον ἀπ' αὐτοὺς. Πολλοὶ τῶν ἡμετέρων ἦλθαν εἰς τὴν Εὐρώπην μὲ πολλὰ μικρὰν εἰδησιν τῆς Ἑλληνικῆς (καθὼς ἐγώ)· ἐδόθησαν εἰς τὰ μαθηματικά· ὁ νοῦς πεποιωμένος μὲ τὴν ἀκρίβειαν, τὴν ἀπαιτουμένην εἰς τοὺς σταθμοὺς καὶ τὰ μέτρα, καὶ γενικῶς εἰς τὸ ποσὸν, ζητεῖ νὰ εἰσάξῃ τὴν αὐτὴν ἀκρίβειαν καὶ εἰς τὴν γλῶσσαν. Εὐχῆς ἄξιον ἦτον βέβαια νὰ μὴν ἔχωσιν ἀνωμαλίας πολλὰς αἱ γλῶσσαι. Ἐὰν εἶναι τάχα καλὸν, ἢ καὶ δυνατόν νὰ διωχθῶσιν ὅλαι αἱ ἀνωμαλίαι ἀπ' αὐτάς; δυσκολεύομαι νὰ τὸ πιστεύσω. Ναὶ δυσκολεύομαι νὰ πιστεύσω, ὅτι ὁ Ὅμηρος ἐδύνατο νὰ Φκιάσῃ τὴν Ἰλιάδα, ἢ ὁ Δημοσθένης τὸν περὶ Στεφάνου λόγον, μὲ γλῶσσαν γεωμετρικῶς κανονισμένην. Ἀλλὰ περὶ τούτων χρειάζεται σκέψις χρονιωτέρα καὶ ὠριμωτέρα. Ἰκανὸν εἶναι πρὸς τὸ παρὸν νὰ φεύγωμεν τὰς πολλὰς καὶ δεινὰς καὶ ἀηδεῖς ἀνωμαλίας, ὅσαι γεννῶνται φυσικὰ ἀπὸ τὸν ἀλόγως κατάκορον μακαρονισμόν.

MB'.

Ἐν ἐξέυρεις τί συνέβη; Γνωρίζεις τὸν συγγραφέα τῆς ἀδελφικῆς διδασκαλίας. Ὁ συγγραφεὺς οὗτος λαμβάνει, κατὰ ταύτας τὰς ἡμέρας, χοντρὴν ἐπιστολὴν ἀνώνυμον ἀπὸ Τεργέστην, περιέχουσαν ἀντιρρητικὸν τῆς Ἀδ. διδ. χειρόγραφον. Τῆς ἀνωνύμου ἐπιστολῆς ἡ ἔννοια εἶναι αὕτη (μὲ κακοφαίνεται ὅτι δὲν ἔχω καιρὸν νὰ σέ τὴν ἀντιγράψω), ὅτι

δύο νέοι ὁμογενεῖς πεπαιδευμένοι εὗρηκαν, εἰς χεῖρας ἐνὸς μπουταλά, τὸ ληρῶδες ἀντιρρήτικόν, ὅστις εἶχε σκοπὸν νὰ τὸ τυπώσῃ. Μὲ τρόπον εὐμορφον (πρᾶγμα ἀληθινὰ νόστιμον) τὸ ἀπέσπασαν ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ μπουταλά, καὶ τὰ πέμπουσι, διὰ τοῦ γράφοντος τὴν ἐπιστολὴν ἀνωνύμου (ὅστις μὴτ' αὐτὸς δὲν φαίνεται σπουδῆς ἄμοιρος) πρὸς τὸν συγγραφέα τῆς Ἀδ. Διδ. Ὁ χαρακτὴρ τῆς γραφῆς τοῦ ἀντιρρήτικού δὲν εἶναι βέβαια τοῦ λεγομένου, ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ βλέπω διεσπαρμένας ἐδῶ καὶ ἐκεῖ τινὰς διορθώσεις, τὰς ὁποίας ὑποπτεύομαι πολὺ, ὅτι εἶναι ἀπὸ χειρὸς τοῦ λεγομένου. Κατὰ δυστυχίαν ἔκαυσα ὅλα του τὰ γράμματα, τὰ ὁποῖα ἐμπόρουσι νὰ μὲ πληροφορήσωσι διὰ τῆς παραβολῆς. Ἄν εὐρίσκεται ἀκόμη κανὲν εἰς ἐμὲ, χρειάζομαι καιρὸν πολὺν διὰ νὰ τὰ εὕρω. Εἶπα ὅτι ὁ γράφων δὲν φαίνεται νὰ ᾔναι σπουδῆς ἄμοιρος· ἀλλὰ (τὸ χρησιμώτερον) φαίνεται νὰ ἔχῃ καὶ φρόνησιν· διότι λέγει ῥητῶς πρὸς τὸν συγγραφέα τῆς Ἀδ. διδ., ὅτι τὸν πέμπει τὴν ἀντίρρῃσιν, ὅχι διὰ νὰ χάσῃ τὸν καιρὸν του νὰ ἀποκριθῇ εἰς τοιαύτην φλυαρίαν, ἀλλὰ διὰ νὰ τὸν παρηγορήσῃ μὲ τὴν βεβαίωσιν, ὅτι πολλοὶ εὐρίσκονται τὴν σήμερον εἰς τὸ γένος, καὶ νέοι καὶ πρεσβύτεροι, καὶ τῶν λαϊκῶν καὶ τῶν κληρικῶν, οἱ ὅποιοι δὲν πείθονται πλέον εἰς τοιούτους λήρους. Ἄν δὲν ἐλυπούμην τὴν δαπάνην, καὶ τὴν ἐκ μέρους μου καὶ τὴν ἐκ μέρους σου, ἤθελα συμβουλευέσιν τὸν συγγραφέα, νὰ σὲ πέμψῃ καὶ τὴν ἀνόητον ἀντίρρῃσιν, καὶ τὴν συνοδεύουσιν φρόνιμον ἐπιστολὴν. Δὲν εἶναι τρόπος νὰ μάθῃς, τίς εἶναι οὗτος ὁ ἀνώνυμος ἐπιστολογράφος; Ἄν ἔβλεπες τὴν ἐπιστολὴν του, ἴσως τὸν ἐγνώριζες ἐκ τοῦ χαρακτῆρος.

ΜΓ'.

Μὴ σὲ ταραττῇ ὅτι τὸ Γίνω σχηματίζεται μέρος οὐδ' ἐτέρως, καὶ μέρος μέσως, ἢ ἀποθετικῶς. Δὲν εἶναι τοιοῦτον τὸ Εἶμι τῶν παλαιῶν; Ὁ ἐνεστῶς Εἶμι, ἀπὸ τοῦ Ἔω, ὁ μέλλων Ἔσομαι ἀπὸ τοῦ Ἔομαι. Ὅλα ταῦτα, φίλε, εἶναι ἀνωμαλίας.

Θέλω, θέλεις, θέλει εἶσθαι, κατὰ τὸν τύπον τοῦ Κεῖσθαι, ἐπειδὴ λέγομεν εἶμαι, εἶσαι, εἶμεθα, εἴσθε, ὡς Κεῖμαι, κεῖσαι, κείμεθα, κεῖσθε.

Ἡ χρονολογία τοῦ γίνομαι, ἡ Γείνομαι, εἶναι καὶ αὐτὴ μικτὴ ἀπὸ σχηματισμὸν οὐδέτερον καὶ παθητικόν, ἡγουν ἀποθετικόν. Λαμβάνει μέρος τῶν χρόνων ἀπὸ τὸ Γίνομαι ἡ Γείνομαι, καὶ μέρος ἀπὸ τοῦ γείνω ἡ Γίνω, κατὰ τὸν τύπον τοῦ κτείνω, ἡ Γένω (ὅθεν ἔγινε τὸ Γίγνω ἄχρηστον) κατὰ τὸν τύπον τοῦ Μένω, ὅθεν ἔγινε τὸ ποιητικὸν μίμνω.

Σχηματισμὸς παθητικὸς Γίνομαι, σαι, ται, ἐγινόμεν (ἡ-μουν) ἐγίνεσο, ἡ ἐγίνουσουν, ἐγίνετο.

Ἀόριστος ἐγείνα, (ὡς τὸ ἔμεινα).

Μέλλων παρατατικὸς θέλω γίνεσθαι.

Μέλλων ἀόριστος, θέλω, θέλεις θέλει γενεῖ, (ἡγουν γενεῖν κατὰ τὸ μενεῖν, ἀόριστ. δεύτ.)

Προστατικὸν ἐνεστῶς γίνου, ἄς γίνεται, ἀόριστος γένου, τρίτον πρόσωπον τοῦ προστ. ἀορίστου (τὸ ὅποιον μᾶς ἔλειπε) ἄς γείνη, ἡ ἄς γενῇ ἀδιαφόρως, ἐπειδὴ αὐτὰ ἀναλυόμενα εἰς τὸ Ἄφες, εἶναι καθαρὰ ὑποτακτικὰ ἄφες ἵνα γείνη (ὡς τὸ μείνη ὑποτ. ἀόρ. ἀ.) ἡ ἄφες ἵνα γενῇ (ὡς τὸ μενῇ ὑποτακτ. ἀόρ. β').

Οὗτοι εἶναι, ἂν ἐνθυμοῦμαι καλὰ, οἱ παθητικῶς σχηματιζόμενοι χρόνοι· τὰ λείποντα πρέπει νὰ ἀναπληρωθῶσι ἀπὸ τὸ Γένω, κατὰ τὸν τόπον τοῦ μένω,

Μὴ παραξενευθῆς εἰς τὸν διπλοῦν μέλλοντα τῆς κοινῆς γλώσσης, τὸν παρατατικὸν δηλαδὴ καὶ τὸν ἀόριστον. Τὸν ἔχει ἡ κοινὴ γλῶσσα· καὶ τοῦτο εἶναι προτέρημά της. Βέβαια κανεὶς δὲν θέλει ποτὲ φαντασθῆν, ὅτι τὸ *θέλω γράφειν* εἶναι τἀυτόσημον τοῦ *θέλω γράφειν*. Τὸ πρῶτον σημαίνει τὸ ἅπαξ καὶ ἀόριστον τῆς ἐνεργείας, τὸ δεύτερον τὴν συνέχειαν, ἥγουν παράτασιν τῆς ἐνεργείας. Οὗτος ὁ παρατατικὸς μέλλων δὲν εὐρίσκεται εἰς τοὺς Γάλλους· εἰς αὐτοὺς τὸ *j'écrirai* σημαίνει καὶ τὰ δύο. Εἰς τοὺς παλαιούς εὐρίσκεται, ἀλλὰ σύνθετος ὡς καὶ εἰς ἡμᾶς. *Γράψω* θέλει νὰ εἴπῃ *θέλω γράφειν*· ἀλλ' ὅταν ᾔθελαν νὰ ἐκφράσωσι τὸ *θέλω γράφειν*, ἔπρεπεν ἐξ ἀνάγκης νὰ εἴπωσιν *ἔσομαι γράφων*. Τοῦτο οἱ φιλόσοφοι Γραμματικοὶ δὲν ἐτόλμησαν νὰ τὸ τάξωσιν εἰς τοὺς χρόνους, καὶ ὅμως ἔβαλαν τὸν σύνθετον χρόνον τοῦ παρακειμένου, *τετυμμένοι εἰσὶ*.

Ὡσαύτως θεωρεῖς ἄλλην ἀταξίαν τοῦ Μετ' ὀλίγον μέλλοντος, ὃ ὅποδος εὐρίσκεται μόνον εἰς παθητικὸν σχηματισμὸν, καὶ ὅχι *τετύγῃ* εἰς ἐνεργητικόν· διὰ τί; ὅτι τοῦτο εἶναι ἄχρηστον· ἀλλ' ἔπρεπεν ἀντ' αὐτοῦ νὰ θέσωσιν εἰς τὴν ἐνεργητικὴν συζυγίαν τὸ *Τετυφῶς ἔσομαι*, τὸ ὅποῖον εἶναι συχνότατον εἰς τοὺς συγγραφεῖς, καὶ εἶναι ἀληθὲς χρόνος ῥήματος, ὡς καὶ τὸ *τετυμμένοι εἰσὶ*. Αὕτη ἡ παράβλεψις ἔκαμιν ἀκόμη σκοτεινότεραν τὴν ἔννοιαν τοῦ Μετ' ὀλίγον μέλλοντος. Ἰς θέλεις νὰ τὰ σαφηνίσῃ καὶ νὰ τὰ λαμπρύνῃ ταῦτα; Ἄς ἔλθω πάλιν εἰς τὴν παράτασιν. Ἐξω ἀπὸ τὸν παρακειμένον, καὶ τὸν ὑπερσυντελικὸν καὶ τὸν ἀόριστον, οἱ ἄλλοι χρόνοι ὅλοι δέχονται παράτασιν.

α. Ἐνεστὼς παρατατικὸς	Γράφω
β'. Ἐνεστὼς ἐντελής	Γέγραφα
γ'. Παρωχόμενος παρατατικὸς	Ἐγραφον

δ'. Παρωχήμενος έντελής	Έγεγράφειν
ε. Παρωχήμενος άόριστος	Έγραφα
ς'. Μέλλων παρατατικός	Έσομαι γράφων
ζ'. Μέλλων έντελής	Έσομαι γεγραφώς
η. Μέλλων άόριστος	Γράψω.

Ταῦτα, φίλε μου, ήθελαν εύκολύνειν πολὺ εἰς τοὺς ταλαιπώρους νέους καὶ τὴν μάθησιν τῆς παλαιᾶς, καὶ τὴν μετὰ νοῦ καὶ κρίσεως έρευναν καὶ διόρθωσιν τῆς νέας.

Περὶ δὲ τῆς αἰτίας, διὰ τὴν ὁποίαν δὲν νοστιμιεύεσαι τὰ νέα συντάγματα τῆς γλώσσης, δὲν εἶναι μόνη ἡ βαβυλωνικὴ σύγχυσις καὶ ἀνωμαλία τῆς συντάξεως, μήτε ὁ ἄκρατος μακαρονισμός. Εἶναι καὶ ἄλλο τι, φίλε, αἴτιον τῆς ἀηδίας, ἡ ἀκατάλληλος καὶ ἄτοπος θέσις καὶ συνύφανσις τῶν λέξεων.

Μὴ παύης νὰ λέγῃς πρὸς αὐτοὺς, φίλε, ὅτι δὲν θέλουν ποτὲ γράφειν καλὰ, ἂν δὲν δώσωσι τόνον καὶ νεῦρα εἰς τὴν γλώσσαν· τὰ δὲ νεῦρα πρέπει νὰ εὐρίσκωνται πρῶτον εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ γράφοντος, ἐὰν ἔχῃ δηλαδὴ φρονήματα ἐλεύθερα. Περὶ τοῦ ἀναγκαίου τούτου δεσμοῦ τῶν ἐννοιῶν καὶ τῆς φράσεως, καὶ τῆς ἐπιρροῆς, τὴν ὁποίαν ἔχει ὁ χαρακτήρ τοῦ ἐνδιαθέτου λόγου εἰς τὸν προφορικὸν ἢ γραπτὸν, ἴσως εἶπω τι εἰς τὰ προλεγόμενα τοῦ Ἰσοκράτους.

27 Ἰανουαρίου, 1807.

ΜΔ'.

Έπαινετὸς εἶναι ὁ σκοπός σου ν' ἀνασκευάσῃς τὰς φλυαρίας τοῦ Βερτόλδου· καὶ ἄμποτε νὰ μὴ τὸν παραιτηθῇς. Πάσχισον ὅμως ὅσον εἶναι δυνατόν νὰ κάμῃς σφοδρὰν τὴν ἀντίρρῃσιν, καὶ μὴ φοβῆσαι νὰ φανῇς ἄγροικος. Εἶναι τρόπος καὶ τέχνη, φίλε, de dire à un homme qu'il est bête,

sans qu'il ose s'en plaindre, τὴν ὁποίαν τέχνην κατέχουσιν μάλιστα οἱ Γαλάται. Ἡ τέχνη αὕτη συνίσταται μάλιστα ἀπὸ τὴν σύγκρασιν τῶν ἐπαίνων καὶ τῶν ὀνειδισμῶν, καὶ ἀπὸ τὴν μετὰ προσοχῆς ἐκλογὴν τῶν συνωνύμων λέξεων καὶ φράσεων. Τὸ αὐτὸ σημαίνει « ἄνθρωπος ἄλογος » καὶ « ἄνθρωπος ἐναντιούμενος εἰς τοὺς κανόνας τῆς λογικῆς » μ' ὅλον τοῦτο, ἢ δευτέρα φράσις εἶναι ὀλιγώτερον σκληρά· καὶ εἶναι δυνατόν νὰ γένη ἔτι πλέον ἀνεκτὴ, ὅταν τὴν συγκολλήσῃς μὲ θαυμασμόν, οἷον, « Πῶς εἶναι δυνατόν, ἀπὸ τοιούτου πεπαιδευμένου ἀνδρὸς στόμα νὰ ἐξέλθῃσι λόγοι ἐκ διαμέτρου ἐναντίοι καὶ εἰς αὐτὸν τὸν κοινὸν νοῦν; (le sens commun) ». Τὸ αὐτὸ σημαίνει νὰ ὀνομάσῃς καθαρὰ τινὰ ἡλίθιον, καὶ νὰ εἴπῃς ὅτι « Εἶναι πρᾶγμα ἀπίθανον πῶς ὁ » εὐφυῆς Bertholdy ἐτόλμησε νὰ εἴπῃ τοιαῦτα, ὅποια μὴτ' » ἀπὸ τοῦ πλέον ἡλιθίου τὸ στόμα δὲν ἤλπιζε τις ν' ἀκούσῃ » καὶ ἄλλα τοιαῦτα πολλὰ, τὰ ὅποια ἀφίνω εἰς τὴν κρίσιν σου. Πάλιν καὶ πάλιν σὲ λέγω, ὅτι πρέπει νὰ ᾔναι σφοδρὰ, ἤγουν τοιαύτη, ὅποια καὶ αὐτοῦ τὴν καρδίαν νὰ πληγώσῃ (καὶ διὰ τί ὄχι; ἐπειδὴ ὁ ἀχρεῖος τολμᾷ νὰ μᾶς πληγώσῃ ἀδίκως), καὶ ἄλλους εἰς τὸ ἐξῆς νὰ ἐμποδίσῃ ἀπὸ τοιαύτας φλυαρίας. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τοῦ τρόπου τῆς δικαίας ἐκδικήσεως. Διὰ νὰ γένη ὅμως ἐμβριθεστέρα ἡ ἀντίρρησης, εἶναι χρεῖα, φίλε μου, (καὶ πρόσχευε καλὰ, νὰ ζήσης, εἰς τοῦτο, ὡς κεφάλαιον οὐσιώδες), νὰ ἀπορρίψῃς πάντα δισταγμὸν περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ γένους, τῆς νῦν τε καὶ τῆς μελλούσης, καὶ νὰ παραστήσῃς τὴν ἀναγέννησίν του, ὡς πρᾶγμα φανερόν, ὡς πρᾶγμα φωνάζον, εἰς ὀλίγα λόγια, ὡς πρᾶγμα ἀποδεδειγμένον, καὶ νὰ τὴν παραστήσῃς μὲ τόνον καὶ ἐμφασιν προφητικὴν (avec le ton d'un inspiré). Ὅσον καθαρώτερα τὴν παραστήσῃς, τόσον γελοιώτερον θέλεις τὸν

ὑποδειξιν· ἐπεὶ δὲ εὗρηκε καιρὸν ἀρμόδιον νὰ ἀθλητεύσῃ τὸ γένος, ἐκεῖνον ἀποτόμως (précisément) τὸν καιρὸν, ὅταν τὸ γένος ἀνιστάνεται ἀπὸ τοὺς νεκροὺς, καὶ νὰ ἐξεράσῃ κατὰ τῶν Γραικῶν, ὅσα δὲν ἐτόλμησε κανεὶς νὰ εἴπῃ, μῆτε ὅταν οἱ Γραικοὶ εὕρισκοντο εἰς τὴν ἀθλιεστάτην κατάστασιν. Πρόσεχε, πάλιν λέγω, καλὰ εἰς τοῦτο, καὶ ἡ αἰτία, διὰ τὴν ὁποίαν τὸ ἐπαναλαμβάνω, εἶναι ὁ φόβος μήπως ταραττῇ τὴν ψυχὴν σου δισταγμὸς περὶ τούτου. Μὲ φαίνεται ἀδύνατον νὰ ὀπισθοποδῇσῃ πλέον τὸ γένος· καὶ οὕτω, χωρὶς ἀμφιβολίαν, ὡς ἀδύνατον ἐπιθυμῶ καὶ συμβουλεύω νὰ τὸ παραστήσῃς, ἂν θέλῃς νὰ κάμῃ τὸ ποθοῦμενον ἀποτελέσματός της ἡ ἀντιρρήσις. Τὸ παράδειγμα τῶν Θηβαίων εἶναι παντάπασιν ἀνόητον. Αὐτοὶ εὕρισκοντο πρῶτον εἰς τὴν αὐτὴν ἐκείνην τοῦ χρόνου περίοδον, κοινὴν εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα, ἤγουν τὴν περίοδον τῆς παρακμῆς· ἔπειτα εἶχαν ἀμελήσειν πάντοτε καὶ τὴν παιδείαν, ὥστε νὰ δώσωσιν ἀφορμὴν εἰς τὴν γνωστὴν παροιμίαν « Ὅς Βοιωτία ». Ποίαν ὁμοιότητα ἔχει αὕτη ἡ κατάστασις, μὲ τὴν σημερινὴν κατάστασιν τῆς Ἑλλάδος, εἰς τὴν ὁποίαν, μετὰ πολυχρόνιον ὕπνον καὶ λήθαργον, ἐξυπνεῖ, ὅχι ἓνας ἢ δύο ἢ καὶ δέκα, ἀλλὰ ὅλον τὸ γένος, καὶ μέρος αὐτοῦ παιδεύεται, μέρος συντρέχει καὶ βοηθεῖ τὴν αὐξήσιν τῆς παιδείας; Εἰπέ τον, νὰ μὲ χαρῆς, ὅτι TZAM-POYNIZEI, καὶ μὴ φοβῆσαι τίποτε. Δὲν ἦτον κακὸν νὰ κάμῃς κατάλογον, εἰς τὸ τέλος τῆς ἀντιρρήσεως, τῶν ὅσα ἀξιόλογα βιβλία μετεφράσθησαν ἀπὸ τὰ 1790. Μεταχειρίσου καὶ τὴν εἰρωνίαν, ὅπου τὸ συγχωρεῖ ἡ περίστασις, καὶ τὴν μάστιγα τοῦ γελοίου, ἥτις ἔχει μεγάλην δύναμιν. Μὴν ἀμελήσῃς ὅπου εὕρισκες δύο του προτάσεις, μείζονα καὶ ἐλάσσονα, ἀπὸ τὰς ὁποίας συμπεραίνεται ἄλογόν τι, ἢ γελοῖον, νὰ ἐκθέτῃς καθαρὰ τὸ συμπέρασμα. Ἄρα κατὰ τὸν

Bertholdy ἔπεται τοῦτο. Εἰπέ μὲ θάρρος, ὅτι ἐπειδὴ ὁ μουσοῦ Μπερτόλδος περιῆλθε μὲ τόσῃν ἀπροσεξίαν τὴν Ἑλλάδα, τὸν συμβουλευεῖς νὰ κάμῃ δευτέραν περιήγησιν· εἰπέ ὅτι τὸν συμβουλευεῖς νὰ ἐξετάσῃ τὰς τυπογραφίας τῆς Λειψίας, τῆς Βιέννης, καὶ τῆς Βενετίας, διὰ νὰ μάθῃ πόσα συγγράμματα μετεφράσθησαν εἰς δέκα χρόνων διάστημα, καὶ νὰ παραβάλλῃ τὸν ἀριθμὸν, μὲ τὸν ὅσα ἐτυπώθησαν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος, ἕως τὰ 1790. Εἰπέ τον ὅτι, ὅταν κρίνῃ ἔθνη ὁλόκληρα, πρέπει νὰ βαπτίζῃ τὸν κάλαμόν του, ὅχι μόνον εἰς μέλάνιον, ἀλλὰ καὶ εἰς ΝΟΪΝ. Συγχώρησόν με νὰ ἐπαναλάβω καὶ τρίτον, ὅτι πρέπει νὰ παραστήσῃς τὴν βελτίωσιν τῆς Ἑλλάδος ὡς πρᾶγμα βέβαιον. Ὅτι ἔχει, φίλε, μεγάλην δύναμιν εἰς τὴν διαλεκτικὴν, τὸ νὰ ἀποδείξῃς τὸ νομιζόμενον ἀπὸ τὸν ἀντίπαλόν σου ἀδύνατον, ὅτι ἔγινε, ἢ καὶ ὅτι ἤρχισε νὰ γίνεταί.

Τὸ δὲ, ὅτι καὶ « ἀφ' οὗ τοσοῦτοι Γραικοὶ βασιλεῖς ἐχρημάτισαν, τὸ ἔθνος ἐπροχώρησεν εἰς τὸ χεῖρον » εἶναι θαυμαστὴ λαβὴ κατὰ τοῦ ἀντιπάλου σου, ἂν τὸν πιάσῃς (ὡς ἐλπίζω) ἀπὸ τὸν λαιμόν, καὶ ἀποδείξῃς τὴν ἀνιστορησίαν του. Εἰς τὸν ἐνδέκατον αἰῶνα, ἄξιον νὰ ὀνομασθῇ μόλις εὐρίσκεις ἄλλον παρὰ τὸν Εὐστάθιον· ὁ δέκατος τρίτος εἶναι ἀκόμη πτωχότερος· ὁ δέκατος τέταρτος μέτριος. Εἰς τὸν δέκατον πέμπτον (ὅτε εὐρέθη καὶ ἡ τυπογραφία, καὶ ἤρχισε νὰ κινῆται πρὸς βελτίωσιν καὶ ἡ Ἰταλία), φαίνεται ἄληθῶς, ὅτι ἔγινεν ὅχι εὐκαταφρόνητος ἀναλαμπὴ τοῦ χρωσμένου πυρὸς, ἢ ὅποια ἤθελεν ἀνάψαι ἐξ ἅπαντος τὴν αὐτὴν φλόγα, τὴν ὅποιαν ἄναψε καὶ εἰς τὴν λοιπὴν Εὐρώπην, ἂν ἡ Ἄλωση τῆς Κωνσταντινουπόλεως δὲν ἔφθανε νὰ τὴν καταχώσῃ πάλιν. Ταύτην τὴν κίνησιν, φίλε, καὶ τὴν ἀναλαμπὴν, τὴν μαρτυροῦν οἱ Χρυσολωράδες, οἱ Δασκάρειες, οἱ Γαζήδες, οἱ

Γεμίστοι, οἱ Ἀργυρόπωλοι, οἱ Βησσαρίωνες, καὶ ἄλλοι τοὺς ὁποίους δὲν ἔχω καιρὸν νὰ ζητήσω, ὅλοι γεννήματα τῆς αὐτῆς ἑκατονταετηρίδος, καὶ τῶν ὁποίων οἱ περισσότεροι ἀξίζαν τὸν Εὐστάθιον, ἴσως καὶ τὸν ὑπερέβαλλον εἰς τὴν πολυμάθειαν. Τὸ μαρτυρεῖ καὶ ἡ ἀνανέωσις τῶν φατριῶν Ἀριστοτελικῆς καὶ Πλατωνικῆς. Ὅλα ταῦτα τὰ εὕρισκεις εἰς τὴν ἱστορίαν. Ὡς τόσον εἶναι τῶν πιθανῶν πιθανώτατον, ὅτι ἡ ἀναλαμπὴ αὕτη ἦτον τόσον σφοδρά, ὥστε ἂν ἐγένετο μίαν ἑκατονταετηρίδα ἀρχήτερα, ἢ ἂν οἱ Τοῦρκοι ἤρχοντο μίαν ἑκατονταετηρίδα βραδύτερον, τὸ γένος ἤθελε καὶ τὴν βασιλείαν φυλάζειν, καὶ ἀκολουθήσῃ τὴν αὐτὴν ὁδὸν εἰς τὸ βέλτιον τῶν λοιπῶν ἐθνῶν τῆς Εὐρώπης. Ἡ τυπογραφία λοιπὸν πληθύνουσα τὰ βιβλία, ἤθελεν ἀνάψῃ τὸ πῦρ εἰς πυρκαϊάν.

Καὶ εἰς τὸν Ἰσοκράτην καὶ εἰς τὸ Διονυσίου Περὶ Συνθέσεως (τὸ ὅποιον ἐκόπωσε τὴν ὑπομονήν σου) κάμνε, ὡς κάμνω κ' ἐγὼ, καὶ εἰς αὐτοὺς καὶ εἰς ἄλλους πολλοὺς συγγραφεῖς, τὰ ἀνωφελῆ εἰς τὴν παροῦσαν κατάστασιν ἡμῶν, ἢ καὶ παντάπασι μωρά, (ἐπειδὴ εἶναι καὶ πολλὰ τοιαῦτα, ἀκόμη καὶ εἰς αὐτὸν τὸν Θεῖον Πλάτωνα) ὑπερπῆδα τα, φίλε, καὶ τρέχε περαιτέρω. Ἦθελα εἶσθαι βέβαια μωρός, ἐὰν σὲ ἔλεγα νὰ δαπανᾷς τὸν καιρὸν σου εἰς τὸ ἀπὸ τῆς προσφθίας προσγινόμενον κἄλλος τοῦ λόγου, τὸ ὅποιον δὲν ἔχει οὐδεμίαν προσαρμογὴν εἰς τὴν γλῶσσαν ἡμῶν τὴν σημερινήν, ἢ ὁποία μῆτε μακρὰ μῆτε βραχέα γνωρίζει. ἔχει ὅμως ὁ Διονύσιος ἄλλα πολλὰ παραγγέλματα καλὰ περὶ τῆς συνθέσεως, τὰ ὁποῖα μετὰ προσοχῆς μελετώμενα, ὠφελοῦν καὶ τὴν ἡμετέραν γλῶσσαν· ὅτι ἂν δὲν ἔχῃ προσφθίαν Ἑλληνικὴν, εἶναι ὅμως καὶ εἰς αὐτὴν κάποιος ρυθμὸς ἴδιος· καὶ δὲν εἶναι (ὅχι δὲν εἶναι) ἀδιάφορον εἰς τὴν ἀκοὴν νὰ θέσῃς τὴν λέξιν εἰς τοῦτο, ἢ ἐκεῖνο τὸ μέρος τῆς περιόδου.

Τὸν Τερφέστινὸν καλὸν καὶ γαθόν, ἂν τὸν ξετρυπώσης, στείλῃ τὸν ἕνα Πρόδρομον, ἂν ᾖ δυνατὸν, ὡς πεσόντα οὐρανόθεν (βλέπεις ἐδῶ, εὐρυθμότερον ἦτον εἰς τὴν ἀκοήν « ὡς » οὐρανόθεν πεσόντα » ἀλλὰ πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ γράφω εὐρύθμως εἰς τὴν κατάστασιν, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκομαι;), ἤγουν εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴν ἐξεύρῃ πόθεν τὸν ἔρχεται, ἂν καὶ ᾖ βέβαιον ὅτι θέλει τὸ νοήσει, καθὼς καὶ αὐτὸς ἔβρεξεν εἰς ἐμέ, ὡς ἀπ' οὐρανοῦ, καὶ τὴν ἐπιστολήν, καὶ τὸ, διὰ τὸ ὁποῖον ἐγράφη ἡ ἐπιστολή.

ΜΕ.

Εἰς τὰς προλαβούσας μου, φίλε, δὲν σὲ διηγέθην τὰ νέα μου παραάξενα καὶ ὀδυνηρὰ πάθη, πρῶτον μὲν διὰ νὰ μὴ με νομίσης μεμψίμοιρον, ἔπειτα διότι ὥραν ἐξ ὥρας ἐπρόσμενα τὴν θεραπείαν αὐτῶν. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἐνδέχεται νὰ μοῦ συντέμωσι (γρηγορώτερα τῆς φύσεως) τὸν μὲ τριβόλους καὶ ἀκάνθας σπαρμένον τοῦ βίου μου δρόμον, καλὸν εἶναι νὰ ἐξεύρῃς καὶ τὰ αἷτια τῆς τοιαύτης συντμήσεως. Ἡ μέριμνα καθημερινή, καὶ ἡ διὰ ταύτην ἀνιὰρὰ τῆς ψυχῆς μου διάθεσις, ἐγέννησαν εἰς τὸ ταλαίπωρόν μου σῶμα, εἶναι τῶρα ἐξ ἐβδομάδες κ' ἐπέκεινα, ὅλα τῆς ἀποπληξίας ἢ παραλύσεως τὰ πρόδρομα συμπτώματα, ἤγουν ἐπαύξησιν τῆς ἀγρυπνίας, εἰς τὴν ὁποίαν ἤμην ὑποκείμενος, ἀδυναμίαν τῶν σκελῶν, ἀτονίαν τοῦ στομάχου, ἰλίγγους καὶ σκοτοδινιάσεις τῆς κεφαλῆς, καὶ ἄλλα τοιαῦτα. . . .

Πρέπει, φίλε, νὰ τελειώσω ὅσον περισσότερον γράφω, τόσον ἀναξύω τὰς πληγὰς μου, καὶ αὐξάνω τῆς κεφαλῆς μου τὸν ἰλιγγόν.

Ἰδοὺ καὶ ἄλλα νεώτερα. Ὁ τῆς Τερφέστης ἀνεκαλύφθη

τέλος πάντων δι' ἐπιστολῆς γραμμένης τὴν 15 Αὐγούστου·
Εὐχαριστεῖ διὰ τὸν σταλέντα Πρόδρομον, καὶ ὁμολογεῖ, ὅτι
αὐτὸς εἶχε πέμψει τὸ ἀντιφιλοσοφικὸν φλυᾶρημα τοῦ Χηνώ-
δους Καπουκίνου. Grand merci! ὄχι δι' ἐμὲ, ἀλλὰ διὰ
τὴν ἐμπόδισιν τοῦ προξενουμένου ἀπὸ τὰ τοιαῦτα κακοῦ εἰς
τὰς κεφαλὰς τῶν ἀπαιδευτῶν. Ἄμποτε νὰ εἶχε πέσῃ εἰς
χεῖρας του πρὶν τυπωθῇ καὶ ἡ Ἀντιφώνησις! Θέλω τὸν ἀπο-
κριθῆν μ' εὐχαρίστησιν, ἀλλὰ πότε δὲν ἐξεύρω.

ΜΖ'.

ἔχεις δίκαιον νὰ ταλανίζῃς τοὺς ἡμετέρους διὰ τὴν ἑλλει-
ψιν τῆς τακτικῆς καὶ στοιχειωτικῆς ἢ συστηματικῆς ἐξεως.
Ἡ νόσος αὕτη κατέχει καὶ ἀπαιδευτοὺς καὶ πεπαιδευμένους·
τοὺς πρῶτους διὰ τὴν ἀπαιδευσίαν των, καὶ τοὺς δευτέρους
διὰ τὴν διεστραμμένην αὐτῶν παιδείαν:

Τὸν ἄνδρα τοῦτον βιβλίον διέφθερε.

Σὲ στέλλω τὸν Πολυδεύκην, παλαιὰν ἔκδοσιν, ὅμως πολύ-
τιμον εἰς τοὺς ὅσοι τιμῶσι τοὺς λόγους καὶ τοὺς λογίους,
ἐπεὶ τὸ ἀντίτυπον εἶναι ἐκεῖνο ἀδιστάκτως, τὸ ὁποῖον
μετεχειρίζετο ὁ Γαλλικὸς Εὐριπίδης, ὁ μέγας Ῥακίνας, ὡς
δηλοῖ τὸ ὄνομά του γραμμένον, ἀπὸ τὴν ἰδίαν του χεῖρα,
καὶ παραβεβλημμένον μὲ ἄλλα βιβλία του, ὁμοίως ση-
μειωμένα, καὶ τὰ ὅποια σπανίως τώρα εὐρίσκονται. Ἐπεὶ δὲ
τὰ συναθροίζουσι μὲ μεγάλην ἐπιμέλειαν ὅπου τὰ εὕρωσι,
καὶ τὰ φυλάττουσιν οἱ λόγιοι, εἰς μνημόσυνον αἰῶνιον τῶν
ὅσοι ἐδόξασαν τὸ ἔθνος· ἀπαραλλάκτως ὡς ἤθελαν κάμει,
παραδείγματος χάριν, οἱ πιναροὶ ὀρεσκῶσι, ἂν εὕρισκον
βιβλίον ὡμολογημένον, ὅτι ἐχρημάτισε πάλαι κτῆμα τοῦ
Κυριπίδου, ἢ τοῦ Σοφοκλέους.

Τὸ αὐτόματον τὸ ἔφερεν εἰς τὰς χεῖρας μου ἀπὸ δημοσίαν πώλησιν βιβλίων, ὅπου ἠγόρασα τὸν Ἀμμώνιον, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ πωλὼν (ἐξ ἀπροσεξίας ὡς φαίνεται) προσέθηκεν ἐπίμετρον εἰς τὸν Ἀμμώνιον, καὶ τρόπον τινὰ ὡς κατμᾶν, τὸν Πολυδεύκην τοῦ Ρακίνα.

. . . . Διὰ τὸ φρικτὸν διήγημα τοῦ νομισθέντος μάγου, τοῦ ὁποίου παράδειγμα δύσκολα εὐρίσκεται εἰς τοὺς Γραικοὺς. Εἰς τὰ τοιαῦτα, ἡμεῖς ἀρκούμεθα εἰς τὸ νὰ ἐξορκίζωμεν καὶ τοὺς μάγους, καὶ τοὺς δι' αὐτῶν ἐνεργοῦντας δαίμονας, μὲ τὸ σημεῖον τοῦ παντοδυνάμου σταυροῦ· ἀλλ' εἰς τὰ φωτισμένα ἔθνη, βλέπεις ὅτι καμμίαν φορὰν καὶ τοὺς ὁπτῶσι τὰ μέλη, ὡς ὁ Νέρων, ὡς ὁ Φάλαρις.

« Δεῖ δὲ πρὸς τοὺς ὑποκειμένους καιροὺς τὰς πράξεις θεωρεῖν ». Τοῦτο δὲν εἶναι χηνῶδες, ἀλλὰ τοῦ φιλοσόφου Πλουτάρχου ὀρθὴ κρίσις, καὶ μέτρον ἀληθέστατον, μὲ τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ μετρῶνται καὶ οἱ ἄνθρωποι καὶ αἱ πράξεις των. Ὡς νὰ μὴν ᾔτον μέγα καὶ θαυμάσιον πρᾶγμα ἡ εὕρεσις μόνῃ τῆς τραγωδίας εἰς τοὺς Ἕλληνας, ζητεῖ παρ' αὐτῶν καὶ τὴν τελείωσιν. Καὶ μ' ὅλον τοῦτο εὐρίσκονται καὶ ἐντελέσταται, κατὰ τοὺς κανόνας τῆς τέχνης, καὶ εἰς ἐκείνους τραγωδία· ἀλλ' ἔπρεπε νὰ τὰς ζητῇ εἰς τὸν Σοφοκλέα, ὅχι εἰς τὸν Εὐριπίδην, τοῦ ὁποίου ὁ καθ' αὐτὸ σκοπὸς ἦτον, ὅχι νὰ κάμῃ τραγωδίαν, ἀλλὰ νὰ διδάξῃ ἐπὶ σκηνῆς τὴν φιλοσοφίαν τοῦ εἰς ὕψος στίχων μαγικόν. Διὰ τοῦτο ὠνομάσθη καὶ « σκηνικὸς φιλόσοφος »· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Σωκράτης (ὅστις ἔκρινε τὰ πράγματα ἀπὸ τὴν ἐξ αὐτῶν ὠφέλειαν) τοῦ Εὐριπίδου μόνου τὰς τραγωδίας ἐθεώρει. Οἱ ταλαίπωροι Γ... ἔχουσι περὶ τῶν τοιούτων δόξας καὶ κρίσεις πολλὰ συγκεχυμένας, εἴτε ἀπὸ φυσικὴν ἀθεράπευτον ἀναισθησίαν τοῦ καλοῦ, εἴτε καὶ ἀπὸ τὴν κατὰ τῶν Γάλλων ζηλοτυπίαν.

Τόσον εἶναι φανερόν ὅτι, εἰς τὴν μέσσην τῆς δεκάτης πέμπτης ἑκατονταστηρίδος, ἔγινεν ἀναλαμπή τοῦ πρὸ πολ-
λοῦ σβεσθέντος λύχνου τῆς σοφίας εἰς τοὺς Γραικοὺς, ὥστε
ἢ εἰς τὴν αὐτὴν σχεδὸν περίοδον εὐρεθεῖσα τυπόγραφία, ἐὰν
εὐρίσκετο πενήντα ἔτη ἀρχήτερα, ἢ ἀναλαμπή ἤθελε γένει
ἀληθινὴ ἑξαψις· καὶ ἢ ἡ κατὰστροφὴ τῆς Γραικορωμαϊκῆς
Αὐτοκρατορίας ἐμποδίζετο, ἢ τὸ γένος ἦτον εἰς κατὰστασιν
νὰ κάμῃ εἰς κανὲν ἄλλο μέρος νέον σύστημα, καὶ νὰ μὴ πα-
ραλυθῇ παντάπασιν.

Εὗρηκα τοῦ Ἰπποκράτους τὸν τόπον. Εἶναι εἰς τὸ ἐπιγρα-
φόμενον *Περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν* βιβλίον §. 38, Τόμ. Β.
σελ. 243, τὸ ὁποῖον ἂν καὶ ἀμφιβάλλεται ἂν ἦναι τοῦ Ἰππο-
κράτους, εἶναι ὁμῶς παλαιοῦ συγγραφέως, ἴσως ἀρχαιότερου
παρὰ τὸν Ἰπποκράτην. Ὁ λόγος εἶναι περὶ ἰκτέρου. « Ἰσχάδων
» λευκῶν χοίνικα ἐψήσας ἐν δυσὶ χρεῦσι, διηθῆσαι καὶ ἐξαι-
» θριάσαι· ἔπειτα τὸ ὕδωρ τοῦτο πινέτω, ἦν τε ψιλὸν αὐτὸ
» βούληται, ἦν τε ζὺν τῷ οἴνῳ κινῆς. Πινέτω δὲ μὴ ἀθρόον
» πούλῳ, ἀλλὰ ΚΑΤὰ ΦΟΡὰν (a chaque fois, κάθε φορὰν)
» ἡμικοτύλιον, ὅπως μὴ διάρροια αὐτῷ ἐπιγένηται. . . . »

Ὅχι βέβαια, δὲν εἶναι ἴδιον διανοίας πλημμέλημα τῶν
Γραικῶν τὸ κομποδέμα, ἀλλὰ κοινὸν καὶ τῶν παλαιῶν καὶ
νέων, καὶ τῶν σοφῶν καὶ τῶν ἀσόφων ἐθνῶν. Καὶ μὴ παλα-
νίζης περὶ τούτου τὸ μνημονικόν σου. Ἰδοὺ ὅσα ἐσημείωσα πρὸ
χρόνων πολλῶν περὶ τούτου, τὰ ὅποια πρέπει, φίλε μου, νὰ
μεταχειρισθῇς εἰς τὴν ἀντίρρυσίν σου, εἰς κατασχύνην τῶν
σοφιστῶν.

Εἰς τοῦ Ἀρποκρατίωνος τὸ λεξικόν· « Καταδεδέσθαι, ἀντὶ
» τοῦ πεφαρμακεῦσθαι, καὶ δεδέσθαι φαρμάκοις ». Δείναρχος

ἐν τῇ κατὰ Πυθίου εἰσαγγελίᾳ ». Ὁ κατὰ Πυθίου λόγος τοῦ Δεινάρχου (τὸν ὁποῖον καλεῖ μάρτυρα ὁ Ἀρποκρατίων) δὲν σῶζεται. Ὅτι ὅμως εἶναι ὁ λόγος περὶ μαγικῶν κομποδεμάτων, εἶναι φανερόν ἀπὸ τὸ ἐξῆς τοῦ Πλάτωνος. Ὁ Πλάτων εἰς τὸ ΙΑ βιβλίον περὶ νόμων σελ. 933, λαλεῖ περὶ δύο εἰδῶν φαρμακειῶν· τῆς πρώτης, ἥτις γίνεται δι' ἀληθοῦς φαρμακοποιήσεως· τῆς δευτέρας « Ἡ μαγγανείαις τέ τισι καὶ ἐπω- » δαῖς, καὶ καταδέσσει λεγομέναις πείθει. » κατωτέρω (τὸ χωρίον εἶναι μακρὸν) λέγει καὶ τὸν τρόπον πῶς ἐγίνοντο· « Κήρινα μιμήματα πεπλασμένα, εἴτ' ἐπὶ θύραις, εἴτ' ἐπὶ » τριόδοις, εἴτ' ἐπὶ μνήμασι γονέων κ.τ.λ. » Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων· ὅτι δὲ καὶ οἱ παλαιοὶ Ῥωμαῖοι εἶχον τὰς καταδέσεις τῶν, φαίνεται ἀπὸ πολλοὺς αὐτῶν ποιητάς καὶ συγγραφεῖς, τῶν ὁποίων τὰς μαρτυρίας εὐρίσκεις εἰς τὰ καλὰ λατινικὰ λεξικά (λέξ. Defigo καὶ Obligo).

Ἄς ἔλθωμεν τώρα εἰς τὰ νέα σοφὰ ἔθνη. Δὲν ἔχεις χρεῖαν νὰ ζητῇς μερικὰ παραδείγματα διὰ τοὺς Γάλλους· ἀνοιξὼν τὸ λεξικὸν τῆς Ἀκαδημίας, καὶ θέλεις εὐρεῖ τὸ ζητούμενον εἰς τὴν λέξιν Nouer, τὸ Nouer l'aiguillette. Ἀνοιξὼν καὶ τὸ Γερμανικὸν λεξικὸν (ἐπειδὴ ὁ Ἰουδαῖος Μπερτόλδος εἶναι τῆς σοφῆς Γερμανίας γόνος) καὶ θέλεις ἰδεῖν Die Mestel Knüpfen· καὶ εἴμαι βέβαιος ὅτι καὶ εἰς τὰ Ἀγγλικά, καὶ τὰ Ἰταλικά καὶ ὅλων τῶν ἐθνῶν τὰ λεξικά εὐρίσκεται ὁ κατάδεσμος οὗτος, ἂν καὶ δὲν ἔχω τὸν καιρὸν νὰ τὰ ἐξετάσω. Ἀλλὰ μὴν, εἰς καμμίαν γλῶσσαν τοῦ κόσμου δὲν εὐρίσκεται λέξις, χωρὶς τὸ δι' αὐτῆς σημαινόμενον πρᾶγμα, ἄρα ὁ Μπερτόλδος est un imbécille, ou si vous aimez mieux, un sot.

... Μ' ὅλον τοῦτο, « καίρὸς παντὶ πράγματι » καὶ ὅς τις ἔχει τὴν ἐπιστήμην τῆς οἰκονομίας τοῦ καιροῦ, πολλὰ δύναται νὰ κατορθώσῃ εἰς μικρὸν διάστημα καιροῦ. Διὰ τὴν πρὸς τὸν Μπερτύλδον ἀντίρρησην καλὸν ἦτον νὰ προσκαλέσῃς εἰς βοήθειάν σου τὸν Ἰόλαν. Δὲς εἰς αὐτὸν τὴν ὕλην καὶ τὴν τάξιν τῶν ἐπιχειρημάτων σου· καὶ ἄς τὴν διασκευάσῃ (édiger) αὐτός.

Μὴ παραξενεύεσαι περὶ τοῦ καταφερομένου κατὰ τῆς Σειρᾶς ἱατροῦ. Τοῦ κακοῦ τὸ αἷτιον εἶναι, καθὼς τὸ εἶπα (νομίζω) καὶ ἄλλοτε, ὅτι σοφίζόμεθα οἱ δυστυχέστατοι, χωρὶς προλαβούσης παιδικῆς ἀγωγῆς οἱ περισσότεροι, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, μὲ προλαβοῦσαν κακὴν καὶ βάρβαρον ἀγωγὴν. Ξεντευόμεθα ἔπειτα μετὰ τοιαύτην ἀγωγὴν, ὠπλισμένοι μὲ μόνὰ τὰ ΚΑΛὰ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑ. Εἰς τοιαῦτα πτωχὰ καὶ σαθρὰ θεμέλια ἐποικοδομοῦμεν λαμπρὰ κτίσματα τῆς μαθηματικῆς, φυσικῆς, ἱατρικῆς κ.τ.λ. Φυσικὰ πίπτομεν εἰς τὴν οἴησιν τῶν νεοπλουτῶν, τοὺς ὁποίους τὸ σοδομιτικὸν ἔθνος ὀνομάζει *σογρατὰν γκιορμούς*. Μὴν ἀμφιβάλλῃς ὅτι τοῦτο εἶναι τὸ αἷτιον « Τὸν ἄνδρα τοῦτον βιβλίον διέφθορεν ». Καὶ ὁ φθαρμένος οὕτω γίνεται χειρότερος ἀπὸ τὸν παντάπασιν ἀπαίδευτον κακόν, καθὼς τὸ παρατήρησε καὶ ὁ Πλάτων (περὶ Νομ. Ζ. σελ. 819) « Οὐδαμοῦ γὰρ δεινόν, οὐδὲ σφοδρὸν » ἀπειρία τῶν πάντων, οὐδὲ μέγιστον κακόν· ἀλλ' ἡ πολυ- » πειρία καὶ πολυμαθία μετὰ κακῆς ἀγωγῆς γίγνεται πολὺ » μείζον ζῆμια ».

Πόθεν ν' ἀρχίσω, φίλε, ἀπορῶ. Πολλὰ καὶ ὅσα ἐπιθυμῶ νὰ σὲ γράψω· καὶ πολλὴ ἡ ἀδυναμία τοῦ νὰ τὰ γράψω. Μόλις ἀναλαμβάνω τώρα ἀπὸ τὴν ὀλιγήμερον μὲν, ὀδυνηρὰν ὅμως προσβολὴν τῆς ἀρθρίτιδος, τὴν ὁποίαν ἐπρόβλεψα πρὸ δύο μηνῶν, ἀλλὰ νὰ τὴν ἐμποδίσω μῆτε αἱ ἀσχολῖαι, μῆτε αἱ βαρύνουσαι τὰς ἀσχολίας ἀνίαι., μ' ἐσυγχώρησαν. Συλλογίσου τὴν Ἑλληνικὴν Βιβλιοθήκην, τὸν Στράβωνα, πλῆθος ἐπιστολῶν ἀπὸ διάφορα μέρη ἀνάρθρων, φιλοτιμίαν ὅπως δῆποτε, ἥ καὶ φόβον τοῦ νὰ μὴ λυπήσω κανένα μὲ τὴν σιωπὴν μου, πρόσθε εἰς ταῦτα καὶ καταδρομὴν ὅχι ἀπὸ τὸν Θ. Μ., ἢ ἄλλους τοιούτους ἄλλοφύλους ἐχθροὺς, ἀλλ' ἀπὸ τοὺς ὁμογενεῖς· καὶ θέλεις καταλάβειν εἰς ποῖον λαβύρινθον εὐρίσκομαι.

Εἶπε τὸν Κ. ὅτι θέλω κάμειν ὅ,τι δυνήσῃ· ἀλλ' ὅτι δὲν εἶμαι « ἀπὸ δρυὸς, ἢ ἀπὸ πέτρης ». Πίστευσόν με, φίλε, ὡς τιμημένον ἄνθρωπον, ὅτι πνίγομαι ἀπὸ τὰς ἀσχολίας· καὶ πιθανὸν ὅτι θέλω γενῆν σφάγιον καὶ παρανάλωμα τῶν πολλῶν κόπων· ἂν ᾔτο καὶ ὠφέλιμος ἡ τοιαύτη θυσία εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὑπομονή!

Δὲν μὲ γράφεις τὴν τιμὴν τῶν δύο σωμάτων τοῦ Μακαρονιστοῦ Φραντζῆ. Ἡ ἀνάγνωσις τριῶν ἢ τεσσάρων σελίδων μόνων ἐξηγῆριώσε τὴν ποδάγραν μου. C'est une horreur. Ἐπειτα θαυμάζομεν ὅτι ἔπεσεν ἡ Γραικορωμαϊκὴ βασιλεία. Ἀφ' οὗ τὸ ἔθνος ἐκημνίσθη, ἀπὸ Θουκυδίδας, Ἡροδότους, καὶ Ξενοφῶντας, εἰς Φραντζήδας, πῶς ἦτο πλέον δυνατόν νὰ ἀντισταθῇ εἰς τοὺς Σκύθας; Μὴν ἀμελήσης νὰ μὲ γράψης τὴν τιμὴν· ὅτι ἂν φαντάζεσαι νὰ μὲ χαρίσης τὸν Φραντζῆν, μάθε ὅτι θέλεις μ' εὐρεῖν ἀχάριστον.

Ταύτας τὰς ἡμέρας ἀπεδήμησε καὶ ὁ Διάκονος Θεόφιλος, ὅστις ὑπάγει νὰ διαδεχθῇ τὸν Βενιαμὶν εἰς τὰς Κυδωνίας. Χαριτωμένος νέος, καὶ ἁ ἀληθῶς Ἰσραηλίτης, ἐν ᾧ ὁλόος οὐκ ἔστι. Δύσκολον εἶναι νὰ εὕρῃ τις εἰς ἄλλον τόσῃν ψυχῆς ἀπλότητα, μὲ τόσον ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ καλοῦ ζῆλον ἐνωμένην. Μ' ἐζήτησε πολλάκις, ἐλθὼν ἐπίτηδες, συμβουλὰς περὶ τῶν μέσων, τοῦ νὰ ἐπιταχύνῃ τὴν εἰς τὰ καλὰ πρόοδον τοῦ ἔθνους. Ολίγον ἔλλειψε νὰ τὸν πέμψω εἰς τοῦ Πεσταλότζη, διὰ δύο ἢ τρεῖς μῆνας, νὰ μάθῃ παρ' ἐκείνου τὴν πολυθρύλλητον νέαν μέθοδον τῆς παιδαγωγίας. Ἀλλ' ὁ καιρὸς δὲν τὸ ἐσυγχώρει, ἐπειδὴ ἦτο σύμφορον νὰ εὑρεθῇ εἰς τὰς Κυδωνίας τὸν Μάϊον μῆνα. Μετ' αὐτοῦ ἀπεδήμησε καὶ ἄλλος νέος φίλος ἀχώριστος τοῦ Θεοφίλου, ὁ Ἑπτανησιώτης Μεταξᾶς, καὶ αὐτὸς χρηστοθεστάτος καὶ ζηλωτὴς τῶν καλῶν.

Φίλε, ἔτος εὐτυχέστατον, μετὰ πολλῶν ἄλλων ἀκολουθῶν, εὐχομαι καὶ εἰς σὲ καὶ εἰς τοὺς σοὺς! Μηδ' εἰς ἐμὲ ἀτυχές ἤθελεν εἶσθαι, ἐὰν εἶχα μὲ περισσοτέραν ὑγίαν κόπους ὀλιγωτέρους. Τέσσαρες ἐβδομάδες εἶναι, ἀποῦ μελετῶ νὰ σὲ γράψω, καὶ τὸν σφοδρῶς τρέχοντα χρόνον τρέχων ἐξόπισθεν ἐγὼ, ὡς τρέχουσιν ὅσοι ἔχουν τὴν ἡλικίαν μου, νὰ πιάσω δὲν ἐμπορῶ. Μ' ὅλον τοῦτο ὁ Ἥρως ἐπιθυμεῖ νὰ ἴδῃ τὸ τέλος τοῦ ἔργου· ἐπροσφέραμεν εἰς αὐτὸν καὶ τὸν δεύτερον τόμον προσωπικῶς, καὶ ὅσον ἀποβλέπει ἰδίως εἰς ἐμὲ, κωμικῶς· ἐπειδὴ ἦτον ἀνάγκη νὰ παρασταθῶμεν εἰς αὐτὸν μὲ στολὴν καὶ σκευὴν αὐλικήν. Ὅθεν παράστησον εἰς τὴν φαντασίαν

σου ἐνδυμένον μὲ φορέματα δανειστὰ, μὲ σκιαδίων ἰσομέγε-
 θες μὲ πέτασον ἀλεξίβροχον, καὶ περιεζωσμένον ῥομφαίαν,
 καὶ κινδυνεύοντα πολλάκις νὰ πέσῃ διὰ τὴν εἰς τὰ σκέλη τῆς
 ῥομφαίας ἐμπλοκὴν ποῖον; ἐμὲ, καὶ κράτει, ἂν ἦναι δυνατόν,
 τὸν γέλωτα.

NB'.

Εὐχαριστοῦμαι πολλὰ ὅτι εὐχαριστεῖσαι εἰς τὴν δεξιῶσιν,
 τὴν ὁποίαν ἀπολαμβάνεις αὐτοῦ ἀπὸ τοὺς ἐντίμους καὶ σο-
 φοὺς Ἐλουητίους. Αὐτὸ πρέπει νὰ διασκεδάσῃ τὴν ἀτολίαν
 σου, περὶ τῆς ὁποίας ὅμως μὴ παραπονεῖσαι τόσον. Εἶναι
 φυσικὸν ἀποτέλεσμα, καὶ πολλάκις σημεῖον ψυχῆς γενναίας.

Ἐνθυμᾶσαι τὸν μῦθον τῶν ποντικῶν, οἱ ὁποῖοι ἀποφάσισαν
 ὅλοι μίαν ἡμέραν νὰ πνιχθῶσιν εἰς λίμνην, διότι δὲν ὑπέ-
 φερον νὰ ζῶσιν εἰς καθημερινούς φόβους, ἐμποδίσθησαν, ἰδόν-
 τες μὲ πόσῃ δειλίᾳ οἱ βάρταχοι ἐκρημνίσθησαν εἰς τὸν
 πάτον τῆς λίμνης, φοβηθέντες τὴν ὁρμὴν τῶν ποντικῶν;
 Ὁ μῦθος δηλοῖ, ὅτι τοιαύτην παρηγορίαν αἰσθάνομαι κ' ἐγὼ,
 ὅσάκις ἀκούω, ὅτι εἶναι καὶ ἄλλοι ἄτολμοι εἰς τὸν κόσμον.

Ἀλλὰ νὰ σὲ εἴπω ἄλλο παραδοξότερον, τὸ ὁποῖον ἴσως
 δὲν ἤκουσας. Ἐξεύρεις ἀπὸ τὴν ἱστορίαν, ποῖος δεσπότης
 ἦτον ὁ Λοδοβίκος ΙΔ'. Ἐξεύρεις ὅτι εἶχε καὶ εἶδος ἀληθῶς
 ἄξιον τυραννίδος, καὶ τοσοῦτον καταπληκτικόν, ὥστε μόνον
 τὸ βλέμμα του ἐπάγωνε τὸν βλέπόμενον. Καὶ ὅμως ὁ τοιοῦ-
 τος καὶ τηλικούτος Λοδοβίκος, ἔχανε τὰ πασχάλια του, ὡς
 λέγει ἡ παροιμία, ὅσάκις εἶχε Διδάνι (Lit de justice).

Ἐγὼ τώρα ἐδῶ (καὶ ἅς εἶναι καὶ τοῦτο τὸ ἐπεισόδιον
 πρὸς παρηγορίαν μας) καὶ ἄλλον ἄτολμον, τὸν Σ. Σ.

Περὶ δὲ τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς Ἑλληνικῆς διαλέκτου,

ἐπιθυμητὸν ἦτον βέβαια νὰ ὑπεβάλλετο ἡ κοινὴ εἰς τοὺς αὐτοὺς κανόνας τῆς ἀρχαίας· ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα μὲ φαίνεται ἀδύνατον, καθὼς καὶ ἄλλοτε τὸ εἶπα. Νὰ σὲ εἰπῶ τὴν ἀλήθειαν, δὲν εἶναι τόση ἡ ἐπιθυμία μου νὰ ἰδῶ τὴν γλῶσσαν ἐλληνίζουσαν, ὅσος εἶναι ὁ φόβος μου, μὴ βαρβαρωθῇ ἀκόμη περισσότερον ἀφ' οὗ, τι εἶναι βάρβαρος. Βλέπεις ὅτι δὲν λείπουσιν ἀπὸ τὸ γένος, ἄνδρες καὶ μὲ προκοπὴν καὶ μὲ ζῆλον, οἱ ὅποιοι διῃσχυρίζονται ὅλον τὸ ἐναντίον, ὅτι δηλαδὴ πρέπει νὰ γράφωμεν καὶ νὰ λαλῶμεν, ὡς γράφουσι καὶ λαλοῦσιν οἱ ξυλοφόροι καὶ ὑδροφόροι. Ἡ γνώμη μου βέβαια ἀπέχει μακρὰν ἀπὸ τοιοῦτον σύστημα· καὶ στοχάζομαι ὅτι, ἂν ὁ σπουδαῖος ἔχῃ χρέος νὰ συγκαταβαίῃ εἰς τὸ μέτρον τῆς καταλήψεως τοῦ ξυλοφόρου, οὕτω καὶ ὁ ξυλοφόρος πρέπει νὰ προθυμῆται νὰ ἀναβαίῃ καὶ αὐτὸς ὀλίγον, εἰς τὸ νὰ καταλαμβάνῃ τὰ λεγόμενα ἢ τὰ γραφόμενα ἀπὸ τὸν σπουδαῖον, καὶ τοιοῦτοτρόπως νὰ συναπαντηθῶσι καὶ οἱ δύο εἰς τὸ μέσον τῆς κλίμακος. Ἐὰν τὸ μέσον τοῦτο ᾖ καλόν, ἐξηγεῖται εὐκόλῃ καὶ ἡ πλάνη τῶν ὑπερασπιστῶν τοῦ χυδαῖσμοῦ· ἀλλ' ἔὰν τὸ ἐπιθυμώμενον ᾖ δυνατὸν, δικαίως ἤθελεν ἀπορήσειν τις, πῶς αὐτοὶ ἀπεπλανήθησαν τόσον μακρὰν ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν. Τοῦτο τὸ ἐπιχείρημα ἔχει σοφίσματος ἔμφασιν· δὲν εἶναι ὁμῶς σόφισμα. Ἐξέτασον, φίλε μου, χωρὶς πρόληψιν, ὅσα ἔως τὴν σήμερον εἶναι γραμμένα εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν· μάλιστα εὐρίσκεις ἐν μεταξὺ τῶν δέκα, τὸ ὅποιον δύνασαι νὰ ἀναγνώσῃς χωρὶς ἀηδία καὶ νυσταγμόν. Πόθεν τοῦτο; ἐκ τούτου βέβαια, ὅτι οἱ συγγραφεῖς δὲν ἐμελέτησαν ποτὲ τὴν γλῶσσαν μέχρι πόσου εἶναι δεκτικὴ ἐλληνισμοῦ. Εἰς ἐκάστην σελίδα, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, εἰς ἕκαστον στίχον γίνεται προφανὴς ἡ ἀπορία καὶ ὁ κλονισμὸς τοῦ νοῦς καὶ τοῦ καλὰ μου τοῦ γράφοντος. Εἰς ἕκαστον στίχον αἰσθάνεσαι μὲ βάρος

τῆς ψυχῆς, ὅτι ὁ γράφων ἔπασχε τοῦ δυστυχοῦς Σισύφου τὴν κόλασιν, τὴν ὁποίαν τόσον θαυμασίως ἐπερίγραψεν ὁ Ὅμηρος.

Ἦτοι ὁ μὲν, σκληριπτόμενος χερσίν τε ποσίν τε,
 Λᾶαν ἀνω ὤθεσκα ποτὶ λόφον· ἀλλ' ὅτε μέλλοι
 ἄκρον ὑπερβαλεῖν, τότε ἀποστρέψασκα Κραταίῃς,
 Αὐτίς ἐπειτα πέδον δὲ κυλίνδετο λᾶας ἀναιδής·
 Αὐτὰρ ὅγ' ἄψ ὥσασκε τιταινόμενος· κατὰ δ' ἰδρῶς
 Ἑρρεεν ἐκ μελέων, κονίη δ' ἐκ κρατὸς ὀρώρει.

Σὲ τὸ εἶπα, νομίζω, καὶ ἄλλην φορὰν, ἐὰν, ἀπὸ καλὴν ἢ κακὴν τύχην, ἐγεννᾷτό τις (τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι ἀδύνατον) μεταξὺ τῶν ὑπερασπιστῶν τοῦ χυδαῖσμοῦ, καλὸς νὰ γεννᾷ τοιοῦτους γραφικοὺς στίχους, μῆτε θεοὶ μῆτε δαίμονες θέλουσι πλέον δυνηθῇ νὰ ἐμποδίσωσι τὸν χυδαῖσμόν τῆς γλώσσης, ἐὰν ἦναι τότε δίκαιον νὰ ὀνομασθῇ γλῶσσα χυδαία, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκονται τοιοῦτοι ποιηταί, καὶ τοιαῦτα ποιήματα. Τῆς γλώσσης τὸν βαρβαρισμὸν ἐγὼ τὸν ὁμοιάζω μὲ τὴν πυρκαϊὰν τῆς Τρωάδος, ἡ πρόοδός του εἶναι πολλὰ μεγαλητέρα, παρ' ὥστε νὰ καταγινώμεθα εἰς τὴν σωτηρίαν τῶν ὅλων· ἱκανὸν εἶναι νὰ σώσωμεν τὸν γηραλαῖον Ἀγχίσην, καὶ τοὺς πατέριους θεοὺς, καθὼς ἔκαμεν ὁ Αἰνείας. Ἡ σωτηρία τῶν οἰκισιοτάτων εἶναι, νὰ ἀποσκορακίσωμεν καὶ ἀπὸ τὴν γλῶσσαν ὅλας τὰς ξενικὰς λέξεις, καὶ αὐτὸ δὲν εἶναι πολλὰ δύσκολον, ἐὰν μόνον ὁ καθαριστὴς ἦναι εἰς ἄκρον εἰδήμων τῆς παλαιᾶς γλώσσης· ὅτι εἶναι καὶ αὐτοῦ κίνδυνος μὴν ἐκριζώσῃ μὲ τὰ ζιζάνια καὶ τὸν σῖτον. Πολλόταται λέξεις εἰς τὸ φαινόμενον ξενικαί, ἀκριβῶς ἐξεταζόμεναι, εἶναι γεννήματα (ὀλίγον δύσμορφα, ἀλλ' ὅμως γεννήματα) τῆς παλαιᾶς γλώσσης. Περὶ τούτων ἔχω πολλὰς σημειώσεις· ἀλλὰ τὸ μέτρον τῆς ἐπιστολῆς δὲν ἐπιδέχεται τοιαύτην παρέκβασιν.

Ἡ τέχνη τοῦ γράφειν, φίλε μου, εἶναι τέχνη δύσκολος, καὶ δὲν ἀποκτᾶται μὲ αὐτοσχεδιασμοὺς, ὡς εἶναι οἱ ἰδιόκοι μου, ἀλλὰ χρειάζεται καὶ κόπον πολὺν, καὶ χρόνον μακρόν. Ἦθελεν εἶσθαι θαῦμα, καὶ ὑπὲρ αὐτὰ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν τὰ θαύματα θαυμαστότερον, ἐὰν ἡμεῖς, μόλις ἐξυπνίσαντες ἀπὸ τὴν μακρὰν βαρβαρότητα, ἐλαμβάναμεν ἐν τῷ ἅμα καὶ ἐννοίας ἀκριβεῖς τῆς μορφώσεως τῆς γλώσσης, καὶ τῆς τέχνης τοῦ γράφειν, καὶ ἐὰν (τὸ γελοιότερον) τὰς τοιαύτας ἐννοίας ἦσαν καλοὶ νὰ μᾶς τὰς δώσωσιν, ἄνθρωποι ὁποῖος εἶναι ὁ Ντ., ἤγουν ἄνθρωποι, ἢ μᾶλλον ἀνθρωπίσκοι, γυμνοὶ καὶ ἀπὸ ἱστορίαν, γυμνοὶ ἀπὸ γενικῆς γραμματικῆς θεωρίαν, γυμνοὶ ἀπὸ ἀλλογενῶν γλωσσῶν εἰδήσιν, γυμνοὶ καὶ ἀπ' αὐτὴν τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἐπειδὴ τὴν ἔμαθαν, ὅχι ἀπὸ τὴν ἀκριθεῖ παρὰτήρησιν καὶ σύγκρισιν τῶν δοκίμων συγγραφῶν, ἀλλ' ἀπὸ γραμματικὰς ἀθλίας, καὶ ἀπὸ ἀνάγνωσιν σοφιστῶν, τὸ περισσότερον τοῦ παρακμάζοντος Ἑλληνισμοῦ, ἢ ἐκκλησιαστικῶν ὕμνων καὶ κανόνων. Τοῦτο, λέγω ἤθελεν εἶσθαι θαῦμα ὑπὲρ πάντα τὰ θαύματα, ἐὰν ἐγένετο εἰς ἡμᾶς· ὅπου εἰς τὸ πλέον φωτισμένον ἔθνος τῆς Εὐρώπης, εἰς αὐτὴν τὴν μητρόπολιν τῶν φώτων, περιέχουσιν ἐπτακοσίας χιλιάδας ἀνδρῶν, τοὺς Παρισίους, μόλις (καὶ τοῦτο χωρὶς ὑπερβολῆς) εὐρίσκονται πενήτηντα εἰδήμονες τῆς τέχνης τοῦ γράφειν. Αἱ πρῶται τῆς ἐξυπνίσεως ἐνέργειαι καὶ κινήσεις, εἶναι σκορδινισμοί, εἶναι χασμήσεις, εἶναι ψηλαφήσεις (tatonemens), καὶ παντοδαπαὶ ἀπορίαι καὶ ἀμηχαναίαι. Τοιαῦται χασμήσεις, καὶ τοιοῦτοι σκορδινισμοὶ εἶναι (χωρὶς μετριοφροσύνης ὑπόκρισιν), καὶ ὅσα ἐγὼ τολμῶ νὰ λέγω καὶ νὰ γράφω περὶ μορφώσεως τῆς γλώσσης. Ἀλλ' ὅμως ἡ τολ-

μη μου εὐρίσκει κάποιαν ἀπολογίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἔκαμα ὀπωσδήποτε περὶ τῶν τοιούτων ἔρευναν, εἰς τὴν ὁποίαν διέτριψα μεταξὺ φωτισμένου ἔθνους μακρὰν διατριβὴν, καὶ εἰς τὴν, νὰ χειραγωγούμαι ἀπὸ σοφωτέρους μου, εὐπείθειαν.

Καταγίνου εἰς τὴν μετὰ προσοχῆς ἀνάγνωσιν, ἐκ μὲν τῶν παλαιῶν, τοῦ Διονυσίου τοῦ Ἀλικαρνασσεῶς, ἐκ δὲ τῶν νέων, τῶν ὅσα ἔγραψαν οἱ Γάλλοι περὶ τῆς θεωρίας τῆς γλώσσης, ἃν θέλῃς νὰ καταλάβῃς τὴν δυσκολίαν τοῦ πράγματος.

Ἡ ἡλικία μου, αἱ σωματικαὶ μου ἀσθένειαι, αἱ ψυχικαὶ μου ἀνίαι, αἱ ἀκατάπαυστοι ἀσχολίαι, καὶ ἡ τὴν ὁποίαν αὐτὸς εἰς ἑμαυτὸν κάμνω βίαν, διὰ νὰ μὴν ὀπισθοποδήσω, εἶναι τοσαύτη, ὥστε μὲ εἶναι ἀδύνατον νὰ ὑποφέρω ἐξωτερικὴν ἄλλην βίαν, ὅσον μικρὰ καὶ ἂν ᾖ, χωρὶς νὰ ἀπολεσθῶ.

Σμικρὰ παλαιὰ σώματ' εὐνάξει ῥοπή.

ΝΔ'.

Μήτε θεοὶ μήτε δαίμονες εἶναι πλέον καλοὶ νὰ διώξωσι τὴν φιλοσοφίαν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Ἐνδεχόμενον νὰ θυσιάσωσι κατ' ἀρχὰς τρεῖς ἢ τέσσαρας (ἐκ τῶν ὁποίων ἴσως καὶ ἐμέ) τὰ Νερωνικά καὶ Φαλαρικά γερόντια· ἀλλ' ἡ παιδεία δὲν θέλει ὀπισθοποδήσειν. Ἄν καρποὺς ἀκόμη δὲν ἐγέννησεν, ἐρριζώθη ὅμως τόσον σφοδρὰ, ὥστε ὅχι πέντε ἢ δέκα πιναροὶ καὶ φθειριῶντες ἄγιοι, ἀλλ' ὁ χορὸς ὅλος τῶν δαιμόνων τῆς κολάσεως καλὸς δὲν εἶναι νὰ τὴν ἀνασπᾷ. « Ἐπέρασεν ὁ » καιρὸς, (ὡς λέγει ἡ παροιμία) ὅταν ἔδεναν τοὺς σκύλους » μὲ τὰ Λουκάνικα ».

Ἀλλὰντας ὠνόμαζον οἱ παλαιοὶ τὰ Λουκάνικα. Τὸ ὄνομα Κήρυξ εἰς τοὺς παλαιούς ἦτον ὄνομα ἱερατικόν. Τὸ immoler τῶν Γάλλων εἶναι ἀπὸ τὸ Λατινικὸν Immolare, παρὰ-

γῶγον τοῦ Mola, τὸ ὁποῖον ἐσήμαινε *κριθὴν πεφρυγμένην*;
(τὸ *φρυγῶ* εἶναι τὸ *φρυγαρίζω*, *Καβουρδίζω* τὸν καφέν);
τὴν ὁποίαν ἔρριπταν ἐπάνω εἰς τὸ ζῶον πρὶν τὸ σφάζωσι.

ΝΕ.

Μίαν φορὰν ἦλθε πρὸς ἐμέ ὁ, καθὼς κάλλιστα τὸν ἐπο-
νομάζεις, ἄτεγκτος. Χωρὶς πρόληψιν, καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν
φιλοφρονητικῶν του σχημάτων ἀνεκάλυψα τὴν θηριωδίαν
του. Τὴν ἐπληροφορήθην ἔπειτα, ὅταν ἀνέγνωσα τὸ θρασύ-
δειλον τέλος τοῦ προλόγου. Ἀπαράλλακτα τὰ φοβερίσματα
τοῦ Δ., ὅστις λέγει κ' ἐκεῖνος, εἰς δὲν ἐνθυμοῦμαι ποῖον
μέρος τῶν σοφῶν του διακριθῶν, ὅτι ὅστις τὸν ἐγγίσῃ,
πιᾶζει τέττιγα ἀπὸ τὸ πτερόν. Τὸ θρασύδειλον τοῦτο, ἐξω
τῆς θηριωδίας, παραστένει καὶ κάποιον θερσιτικὸν καὶ κωμι-
κὸν τῆς φορτικῆς κωμωδίας. Τὸ κακὸν εἶναι, ὅτι τὰ τοιαῦτα
λέγονται εἰς ἀπαίδευτον, καὶ ἀναγινώσκονται ἀπὸ ἔτι ἀπαί-
δευτον ἔθνος, qui ne comprend pas la valeur des mots.
Ἐξεύρεις, φίλε μου, τίς τὸ πρωτέκβαλεν ἀπὸ τὸ στόμα του
τοῦτο τοῦ τέττιγος; Ὁ διὰ τὴν κακὴν του γλῶσσαν περιβό-
ητος Ἀρχίλοχος. « Ἐκεῖνος τοίνυν πρὸς τινος ἀκούσας κακῶς;
» Τέττιγα, ἔφη, τὸν ἄνδρα εἰληφέναι τοῦ πτεροῦ » (Λουκιαν.
ψευδολογιστ. Τ. 8. σελ. 59) Οὗτος ὁ καλὸς Ἀρχίλοχος (ὡς
λέγει ὁ σχολιαστὴς τοῦ Ὁρατίου) ἀνάγκασε τὸν ταλαίπωρον
Λυκάμβην, καὶ τὴν θυγατέρα του Νεοβούλην, μὲ τὴν λοιδωρόν
του γλῶσσαν, νὰ παύσωσι τὰς ἀνίας των μὲ τὸν δι' ἀγχόνης
θάνατον. Καὶ ἂν τὰ τοιαῦτα ἔκαμαν τὴν μνήμην τοῦ Ἀρχι-
λόχου στυγεράν, ὅστις εἶχεν ἴσως καὶ κάποιον δικαιολόγημα,
(ἂν ἀληθῶς ὁ Λυκάμβης, ὑποσχεθείς νὰ τὸν δώσῃ τὴν θυγα-
τέρα εἰς γυναῖκα, ἀθέτησε τὴν ὑπόσχεσιν) καὶ ἐδόξασε καὶ

τὴν Ἑλλάδα, μὲ τὰ ποιήματά του· τί πρέπει νὰ συλλογισθῇ
τις περὶ τοιούτων Θεορειτῶν, οἱ ὅποιοι μεταχειρίζονται Ἀρχι-
λοχείους ἀπειλὰς; Ἐλυσμένησα νὰ σὲ εἶπω, ὅτι κατ' ἄλλους,
ὄχι ὁ Δουκάμης αὐτὸς, ἀλλ' αἱ τρεῖς του θυγατέρες ἐκρεμά-
σθησαν, καθὼς μαρτυρεῖ τὸ ἐπίγραμμα,

Σῆμ' τὸδ' Ἀρχιλόχου παραπόντιον, ὅς ποτε πικρὴν
Μοῦσαν ἐχυθναίῳ πρῶτος ἔβαψε χόλῳ
Αἰμάξας Ἑλικῶνα τὸν ἡμέρον. Οἶδε Δουκάμης,
Μυρόμενος τρισσῶν ἄμματα θυγατέρων.
Ἡρέμα δὴ παράμειψον ὁδοιπόρε, μήποτε τοῦδε
Κινήσης τύμβῳ σφῆκας ἐφεζομένου.

Ἦσο βέβαιος, φίλε, ὅτι ἡ ἀπαιδευσία τοῦ ἔθνους θαρρύνει
τοὺς τοιούτους ἐξωλεστάτους εἰς τοιαύτας ἐξωλεστάτας ἐξο-
μολογήσεις, καὶ ἀπόδειξις τούτου εἶναι, ὅτι εἰς τὰ φωτισ-
μένα ἔθνη, κανεῖς τὴν σήμερον, ὅσον ἐξωλέσματος καὶ ἂν ᾔηναι,
δὲν ἤθελε τολμήσειν νὰ ἐκφωνήσῃ μῆτε τὸ « ἔνεστι καὶ μύρ-
μηκι καὶν σέρφω χολῇ » μῆτε τὰ πτερὰ τοῦ τέττιγος.

Νῦν.

Φίλε ἀσπάζομαί σε.

Ἐξω τοῦ πεδαρτισμοῦ, φοβοῦμαι δύο ἄλλα πράγματα,
μήπως εἶναι καὶ ὀλίγη Δευτικὴ συνήθης φιλαρχία, ἣ καὶ
δυστυχῆς ὀργανισμὸς τῆς κεφαλῆς. Τοῦτο μάλιστα τὸ τελευ-
ταῖον ὑποπτεύομαι, διὰ τὴν λίθινην ἀναισθησίαν του εἰς τὰ
θελγητρά τῆς προγονικῆς ἡμῶν γλώσσης. Ὅπως ἂν ᾔηναι
τὸ πᾶν, ἐγὼ καιρὸν δὲν ἔχω νὰ δαπανῶ εἰς τοιαύτας
ἐπιστολικὰς κοινολογίας, τοσοῦτον ἀηδεστέρας εἰς ἐμὲ, ὅσον
ὁ γράφων πολεμεῖ κατ' εὐθείαν τοὺς ἔρωτάς, οἱ ὅποιοι μὲ αἰχ-

μαλώτισαν παιδιόθεν, καὶ χωρὶς τῶν ὁπίων ἡ φιλοσοφία εἶναι βασίλισσα χωρὶς ἀμφιπόλους (*Dames d'honneur*), ἦγουν δὲν εἶναι τίποτε.

Λέγεις, ὅτι τὸ αἷμα σου βράζει, ὡς νέου, ὅταν ἀναγινώσκῃς τὸν Δημοσθένην· τὸσον ὀλιγώτερον ἀμφιβάλλω περὶ τούτου, ὅσον ἐγὼ, εἶναι πολὺς καιρὸς, ἀποῦ μήτε νὰ τὸν ἀναγνώσω πλέον τὴν νύκτα ἐμπορῶ, διότι ἡ ἀναγνώσις τοῦ ἀποτελεῖ εἰς ἐμὲ ἀγρυπνίαν, καὶ ἀκολουθῶς ἀρρώστιαν. Ἀλλὰ καὶ σὺ κ' ἐγὼ, καὶ ἄλλοι ὡς ἡμεῖς, εἴμεθα ὅλοι σχολαστικοὶ (*ré-dans*) κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ φιλοσόφου· ὅτι παρετήρησας, νομίζω, καὶ τὸ ἀπότομον τῆς περὶ τῶν μὴ ὁμοφρονούντων μ' αὐτὸν κρίσεως, καὶ τὸ ἀνυπομόνητον τῆς ἀντιδοξίας, (*l'intolérance*) τὸ ὁποῖον εἶναι τοῦ ἀληθινοῦ καὶ γνησίου πεδαντισμοῦ ὁ χαρακτήρ. Παρηγοροῦ ὁμως ἐνθυμούμενος, ὅτι ἄλλος φιλόσοφος, ὁ Ἀριστοτέλης, ἔγραψε περὶ Ῥητορικῆς καὶ Ποιητικῆς, καὶ κατεδέχθη νὰ σχολιάσῃ τὸν Ὅμηρον· καὶ μὴ παύσῃ νὰ ἐνόησῃ μὲ τὸν Smitt καὶ τὸν Stevart τὸν Πλάτωνα, τὸν Ξενοφῶντα, καὶ τὴν χορείαν ὅλην τῶν αἰοιδίμων ἐκείνων, ἀληθῶς ἐγκυκλοπαιδικῶν ἀνδρῶν. Ἐκαμνες καλὰ νὰ διαβάσῃς καὶ τὸν χαριέστατον βωμολόχον Ἀριστοφάνην. Μὴ σὲ φανῇ παράδοξος ἡ κατὰ τὸ φαινόμενον ἀντίφασις τῶν δύο ἐπιθέτων. Βωμολόγος εἶναι βέβαια εἰς πολλὰ, ἀλλ' ἔχει τόσας χάριτας ἄλλας ὁ διάβολος, ὥστε ἡξιώθη ἀπὸ τὸ ζῆμα τοῦ Θεοῦ Πλάτωνος τὸ χαριτωμένον καὶ μελίρρυτον τοῦτο δίστιχον,

Αἱ χάριτες τέμενός τι λθεῖν, ἔπερ οὐχὶ πεσεῖται,

Ζητοῦσαι, ψυχὴν εὖρον Ἀριστοφάνους.

Δὲν εἶναι δύσκολος· ἡ μεγαλητέρα τοῦ δυσκολία εἶναι, εἰς ὅσα λέγει αἰνιττόμενος περιστάσεις ἐκείνου τοῦ καιροῦ· ἀπὸ τὰς αἰνίξεις ταύτας ἐξήγησαν πολλὰς οἱ σχολιασταὶ του,

ᾤφθησαν ὁμῶς καὶ ὄχι ὀλίγας ἀνεξήγητους. Τοῦτο ὁμῶς τὸ ἀδύχημα εἶναι κοινὸν εἰς ὅλους. ἢ ἀπὸ τὰς Ἀττικὰς χάριτας, ἢ ἀπὸ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ λόγου, ἢ ἀπὸ τὰς εὐφρεστώτατας τοῦ λόγου, καὶ ἀπὸ τὰ δριμύτατα (piquants) σκώματα κατὰ τὸν ἑσθημένον του συμπολιτῶν, εἶναι ὁ μόνος ποιητῆς, εἰς τὸν ὅποιον λαμβάνει τις καθαράν ἔννοιαν τῆς τότε καταστάσεως τῶν Ἀθηναίων, ἔννοιαν, ἡ ὁποία χρησιμεύει πολλὰ εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Ξενοφῶντος, τοῦ Ἰσοκράτους, τοῦ Δημοσθένους, καὶ ὅλων ὅσοι εἶπαν τι περὶ τῆς τότε Δημοκρατίας. Εἰς τὰς εἰς τὸν Ἰσοκράτην σημειώσεις μου θέλεις εὑρεῖν τοιαύτας τινὰς παραλληλίας (rapprochemens) μετὰ τὸν Κωμικόν.

ΝΖ'.

Τὸ σύστημά του δὲν ἔχω καιρὸν νὰ σὲ περιγράψω· ἔχει κάποιαν ὁμοιότητα μετὰ τὸ τοῦ Demainieu. Ἀρκεῖ νὰ σὲ εἶπω ἐν συντομίᾳ, ὅτι ἐπιστηρίζεται εἰς τοῦτο· ὅτι οἱ ἀνάλογοι τύποι τῶν λέξεων πρέπει νὰ ἔχῃ καὶ ἀναλόγους σημασίας, ἢ, (τὸ ὅποιον εἶναι τὸ αὐτὸ) αἱ ἀνάλογοι σημασίαι, πρέπει νὰ ἔχωσιν ἀναλόγους τύπους· παραδείγματος χάριν· ἐπεὶδὴ ἀπὸ τὸ διορθόω, λέγομεν διόρθωσις, διὰ τί ἀπὸ τὸ βαδίζω, ἐλπίζω, ὀρίζω κ.τ.λ. νὰ μὴ λέγωμεν βάδισις, ὄρισις, ἐλπισίς, ἀλλὰ βάδισμα, ὀρισμός, ἐλπίς; Καὶ μέχρι τούτου εἶναι σύμφωνος μετὰ πολλοὺς ἐκ τούτων, καὶ μετὰ τὸν ὀρθὸν λόγον· ἀλλ' οὗτοι ταῦτα φιλοσοφούντες, δὲν ἐφαντάσθησαν ποτὲ, νὰ ἐξορίσωσιν ἀπὸ τὴν παιδείαν τῶν νέων τὴν Ἀττικὴν φωνήν, ἥτις εἶναι εἰς αὐτοὺς ὅ,τι εἶναι εἰς ἡμᾶς ἡ Ἑλληνική, ἢ ἀληθέστερον νὰ εἶπω, ἥτις μῆτε εἶναι παντάπασιν εἰς αὐτοὺς, ὅ,τι εἰς ἡμᾶς ἡ Ἑλληνική.

Ὁ Φεδερίκος εἶχε νοῦν, καὶ ἐμιμήθη τοὺς Ῥωμαίους, οἱ ὅποιοι ἐπαιδεύοντο (τουλάχιστον ὅλοι οἱ ἐγκριτοί) εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, καὶ τὴν βοήθειαν τῆς ὁποίας ἔφεραν εἰς τελειότητα καὶ τὴν μητρικὴν αὐτῶν. Τοῦτο εἶναι νόμος ἡθικοπολιτικός: ὁσάκις φυτρώσῃ ἔθνος ὑπερβάλλον τ' ἄλλα, καταπίνει ὅλα τ' ἄλλα, ἤγουν τὰ ὑποτάσσει καὶ εἰς τὴν γλῶσσαν καὶ εἰς τὰ ἔθη, καὶ εἰς τὰ ἥθη, ὅχι μόνον τὰ χρηστά, ἀλλ' ἐκ δυστυχίας πολλάκις καὶ τὰ κακά.

Τέλος, ὅτι ἡ μὲν φιλοσοφία χρειάζεται γλῶσσαν ἰδίαν, τρόπον τινὰ Ἀλγεβραϊκὴν, διὰ τὴν εὐκολίαν τῆς παραδόσεως, καὶ διὰ τὴν ἀποφυγὴν πάσης πλάνης. Τοῦτο, φιλόσοφε, ὅστις ἂν ᾔσῃ, τὸ συνομολογῶ μὲ σέ' ἀλλ' ὅτι πρέπει διὰ τοῦτο, νὰ ἐξοστρακίσωμεν ἀπὸ τὴν παιδείαν τῶν νέων τὴν ἐπαφρόδιτον τῶν προγόνων ἡμῶν γλῶσσαν, εἰς τοῦτο σὲ λέγω μὲ τὸν Λουκιανόν, « Ἡράκλεις! Ἰὼ Ἡράκλεις! ἄγροικον τοῦτο » εἰρηκας, καὶ δεινῶς βοιώτιον, ξυναπολέσαι ἐνὶ πονηρῷ το- » σούτους, καὶ προσέτι τὴν στοᾶν, αὐτῷ τε Μαραθῶνι, καὶ » Μιλτιάδῃ, καὶ Κυναγιέρῳ » ἀπὸ τῶν ὁποίων τὴν μνήμην πρέπει νὰ ἠλεκτριζώμεθα ἡμέραν καὶ νύκτα! Ὅχι διὰ τοὺς οἰκτιρμούς τοῦ Θεοῦ. Ἄμε εἰς κανὲν ἀοίκητον μέρος τῆς Ἀμερικῆς, σύστησον ἐκεῖ ἀποικίαν μισέλληνα, καὶ δίδαξον αὐτοὺς τὸ σύστημά σου, ἀλλ' ὅχι εἰς αὐτὰ τὰ σπλάγχνα τῆς Ἑλλάδος !!! Σὲ παρακαλῶ, καὶ

Πρὸς δ, τι σοὶ φίλον ἐκ σέθεν ἄντομαι,

Ἢ τέχνην, ἢ λόγον, ἢ χρέος, ἢ Θεός,

νὰ στέκης μακρὰν ἀπὸ τὰς περὶ φιλοσοφικοῦ λίθου τερατολογίας καὶ ἱππέων, καὶ πεζῶν, καὶ ναυβατῶν!

Λυπεῖσαι (λέγεις) ὅτι δὲν αἰσθάνεσαι, διὰ τί ἄλλη ἄλλης θέσεως τῶν λέξεων εὐαρεστεῖ εἰς τὴν ἀκοὴν περισσύτερον.

Μὴ γὰρ ἐγὼ, μὴ γὰρ ἄλλος κανεῖς ἐμπορεῖ νὰ ἐξηγήσῃ τοῦτο τὸ ἀκατανόητον διὰ τί; Συμβαίνει εἰς τὴν ἀκοὴν ὅ, τι καὶ εἰς τὰς ἄλλας αἰσθήσεις· μηγαρὶ δυνάμεθα νὰ ἐξηγήσωμεν διὰ τί βρώμα βρώματος διαφέρει εἰς τὴν νοστιμότητα, καὶ διὰ τί τὸ αὐτὸ βρώμα διαφέρει κατὰ τὴν διάφορον σκευασίαν. Μ' ὅλον τοῦτο, καὶ εἰς τὴν γεῦσιν ἡ παραλλαγὴ τῆς αἰσθήσεως δὲν προέρχεται (τουλάχιστον δὲν μὲ φαίνεται νὰ προέρχεται) ἀπὸ τὴν διάφορον θέσιν καὶ σύγκρασιν τῶν μερίδων ἢ ἀτόμων τῶν χυμῶν;

Ἐδωκα τοὺς χαιρετισμούς σου πρὸς τὸν Κουζ. . . ., καὶ μὲ εἶπε νὰ σὲ ἀντιχαιρετήσω· ἐπρόσθεσεν εἰς τοὺς ἀντιχαιρετισμούς, ἡ ἀντιχαιρετήσεις (ὡς θέλει ὁ Φ.) καλὴν παρηγορίαν, διὰ τὴν ὁποίαν θέλεις εὐφρανθῇ· ὅτι θέλει δηλαδὴ σπουδάζει νὰ σὲ πληρώσῃ, αὐτὸς!!! ὅσα ὁ λιθοφιλόσοφος σοῦ ἐπῆρε. Ἐγέλασα πολὺ ἐνθυμηθεῖς τὸν μῦθον τοῦ Ναστραντὶ Χότζα. Ἰσως δὲν τὸν ἐξεύρεις. Οὗτος λοιπὸν ὁ Ναστραντὶ Χότζας, βιαζόμενος μίαν τῶν ἡμερῶν ἀπὸ τὸν δανειστήν του, τὸν ὁποῖον πολλάκις μὲ διαφόρους ψευδεῖς ὑποσχέσεις εἶχεν δυσωπήσει, « Τώρα πλέον (τὸν λέγει) ἐτελείωσαν τὰ » ψεύματα· ἀκόμη ὀλίγων ἡμερῶν ὑπομονὴν, καὶ εὔρηκα τὸν » τρόπον νὰ σὲ πληρώσω » Ποῦτος εἶναι ὁ τρόπος οὗτος (τὸν ἐρωτᾷ ὁ δανειστής); Εἰς τὸν δρόμον (λέγει ὁ Ναστραντὶ » Χότζας), ὅθεν καταβαίνουνσι τὰ καμήλια φορτωμένα βαμ- » θάκια, ἔστησα καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη φρύγανα (τζαλῖα), εἰς » τὰ ὁποῖα, ἐξ ἀνάγκης διὰ τὸ στενὸν τοῦ δρόμου, τριβόμε- » ναι αἱ Πάλλαι θέλουν ἀφήσει πολὺ μέρος βαμβακίου· ἀπὸ » τὴν πώλησιν τούτου θέλω σὲ πληρώσειν » Ἀκούσας ὁ δανειστής τὸ τοιοῦτον ἀπροσδόκητον, ἐξηράνθη ἀπὸ τὰ γέλοια. Καὶ ὁ Ναστραντὶ Χότζας χωρὶς νὰ ταραχθῇ, « Γελᾷς βέβαια (τὸν εἶπε) βλέπων ὅτι εὐκόλυνεν ἡ δουλεία σου, Γκιουλέρμιν

καχπόγλου *ισὶν κολαῦλατι*· Κρίμα εἰς τὸν κόπον μου, ἂν
εἰζεύρης τὸν μῦθον, ὅστις σὲ συμβουλεύει νὰ χαίρεσαι διὰ
τὴν μέλλουσαν πληρωμὴν τῶν 300 σου φρ.

ΝΗ.

Δὲν εἰζεύρω τί νὰ εἶπω περὶ τῆς τύχης μου. Τρεῖς ἐβδο-
μάδες εἶναι ἀποῦ κοιτάζομαι τὸ βραδὺ, μὲ ἀπόφασιν νὰ σὲ
γράψω τὸ πρωῒ, καὶ ἀνατέλλουσι πάντοτε μὲ τὸν ἥλιον, παρὰ
τὴν Ἑλληνικὴν Βιβλιοθήκην καὶ τὸν Στράβωνα, τὰ ὁποῖα
εἶναι, ὡς καὶ αἱ σωματικαί μου ἀσθένειαι, ἀδιασπάστως
προσκολλημένα εἰς ἐμέ, μυρία ἄλλαι ἀσχολίαι, ἀπὸ τὰς
ὁποίας πολλαί, ἂν καὶ γελοῖαι, εἶναι κατὰ δυστυχίαν τοιαῦ-
ται, ὁποῖαι νὰ μὲ περισπᾶσιν μὲ πολλήν μου ἀγανάκτησιν
ἀπὸ τὰ προκείμενα.

..... Διὰ τὴν αὐτὴν ἀδυναμίαν ἃς προσμένη ἔτι μικρὸν
καὶ ὁ Κ. τὴν εἰς τὰ ἐρωτώμενα ἀπόκρισιν. Εἰπέ τον ὡς
τόσον νὰ διακόψῃ τὴν μετάφρασιν τοῦ ἱστορικοῦ Λεξικοῦ,
ἕως νὰ σὲ στείλῃ τοὺς δύο πρώτους τοῦ νέου, τὸ ὁποῖον
πρέπει ἀπαραιτήτως ν' ἀκολουθήσῃ. Ἦθελεν εἶσθαι χρυσοῦν
ἔργον, ἐὰν ἀντὶ μεταφράσεως ὀλοκλήρου, ἔκαμνεν ἐκλογὴν
τῶν ὅσα εἶναι ἀναγκαῖα, ἢ χρήσιμα εἰς τὴν παροῦσαν ἡμῶν
κατάστασιν. Οἱ Ἑλληνικοὶ ἑνδοξοὶ πρέπει νὰ εὐρίσκωνται
ὅλοι χωρὶς ἐξαιρέσεως, καὶ τῶν Ῥωμαίων οἱ περισσότεροι,
μάλιστα ὅσων γίνεται μνήμη εἰς τοὺς Βίους τοῦ Πλουτάρχου,
καὶ ἄλλα Ἑλληνικὰ συγγράμματα. Περὶ τῶν ἐνδόξων ἢ ὡς
ἐνδόξων τῶν ἄλλων ἔθνων ἀρκοῦν οἱ ἐπισημότεροι. Εἶναι
πλῆθος ἄπειρον ἄλλων, οἱ ὁποῖοι διὰ τὴν ἐνδοξὸν αὐτῶν ἀδο-
ξίαν, ἢ διότι δὲν ἔχουν οὐδεμίαν σχέσιν μὲ τὰ πράγματα
καὶ μὲ τὰς ἰδέας τῆς Ἑλλάδος, πρέπει νὰ μᾶς ᾔναι παντά-

πασιν ἀδιάφοροι, τουλάχιστον πρὸς τὸ παρόν. Διὰ νὰ φέρω παράδειγμα ἀπὸ τοὺς Μοναχοὺς, εἶναι ἀναρίθμητοι οἱ ἀρχηγοὶ τῶν Μοναχικῶν ταγμάτων εἰς τοὺς Δυτικούς· ἀλλὰ παρὰ παρὰ τὸν ἅγιον Ἰγνάτιον Λουόλαν, ἀρχηγὸν (fondateur) τοῦ τῶν Ἰησουϊτῶν τάγματος (καὶ τοῦτο διὰ τὸ πολυθρύλλητον αὐτῶν) καὶ ἄλλων τριῶν, ἡ τεσσάρων ἕως ἀρχηγῶν ἄλλων, τί μᾶς χρησιμεύουσι τὰ ὀνόματα τῶν λοιπῶν;

ΝΟ'.

Κατὰ δυστυχίαν, εἰς τὴν γλῶσσαν μας δὲν εὐρίσκεται ἀκόμη μήτ' ἡ ἀρμονία τῆς Ἰσοκρατικῆς συντάξεως, μήτε ἡ μαγεία τοῦ Πλατωνικοῦ χαρακτῆρος. Ναί, φίλε, Μάγος εἶναι, κυριολεκτικῶς μάγος, ἐπειδὴ μὲ κάμνει πολλὰκις νὰ ἐντρέπωμαι, ὅτι τὸν συγχωρῶ καὶ τὰς ἀσυλλογιστίας του, (καὶ ἔχει πολλὰς τοιαύτας) διὰ χάριν τῆς λεκτικῆς τέχνης μὲ τὴν ὁποίαν τὰς μορφώνει. Διὰ ταύτας λοιπὸν τὰς αἰτίας μελέτα τον συχνά, καὶ ἔκαμνες καλὰ ν' ἀκολουθήσης καὶ τὴν συμβουλὴν τοῦ Κ., ἥγουν νὰ μεταφράσης τὴν ἀπολογίαν. Μακρὰ δὲν εἶναι. Προσοχὴν μόνον χρειάζεται, καὶ καιρὸν περισσότερον ἀφ' ὅσον εἶναι χρεῖα νὰ μεταφράσῃ τις ἱστορικὸν βιβλίον. Ἡ ἐκ τῆς μεταφράσεως ὠφέλεια εἶναι πλῆθυσία τοῦ κόπου, καὶ διὰ τὴν Σ., εἰς τὴν ὁποίαν προξενεῖς ἀνάγνωσιν ἡδυάτην καὶ μεστήν χάριτος· καὶ διὰ τὸν λεκτικὸν σου χαρακτῆρα. ἔχε το, φίλε, ἀξίωμα τοῦτο, ὅτι ματαίως κοπιᾶζουσι νὰ μορφώσουν τὴν γλῶσσαν ἡμῶν, ὅσοι δὲν εἶναι βαπτισμένοι καὶ καταμοσχευμένοι εἰς τὰ προγονικά συγγράμματα. Ὁμοθυμαδὸν ὅλοι οἱ Γάλλοι λέγουσι, ὅτι ὁ Ῥακίνας ἔφερε τὴν γλῶσσάν των εἰς τελειότητα, καὶ τελειότητα τοιαύτην, ὥστε νὰ νομίζεται ἡ πρώτη γλῶσσα τῆς

Εὐρώπης· ἀλλ' ὁ Ῥακίνας εἰς τὸν ὅλον τὰ συγγράμματα τῶν παλαιῶν, καὶ ἐξαιρέτως ἀπὸ στήθους τὸν Ὅμηρον καὶ τὸν Εὐριπίδην. Ἐὰν εἰς αὐτοὺς ἔκαμε τοιοῦτον ἀποτελεσματὴν ἢ γλῶσσα τῶν Ἑλλήνων, εἶναι ἀναμφίβολον ὅτι πολὺ περισσύτερον θέλει συνεργήσῃν εἰς τὴν τελείωσιν τῆς ἡμετέρας, ἥτις ὅχι μόνον λέξεις ἀπείρους, ἀλλὰ καὶ φρασεολογίας (locutions et tournures) πολλοτάτας ἐφύλαξε τῆς προγονικῆς ἀπαρραλλάκτους. Κάμε λοιπὸν τὴν μετάφρασιν τῆς ἀπολογίας, ἀγαθῇ τύχῃ! καὶ ἀπ' οὗ τὴν γράψῃς καὶ τὴν μεταγράψῃς τρεῖς καὶ τέσσαρας φορές, καὶ τὴν δεῖξῃς καὶ τὸν Κ. διὰ τὸ « Ἀγαθοὶ οἱ δύο ὑπὲρ τὸν ἓνα » ἂν στοχάζεσθαι ὅτι καὶ οἱ τρεῖς ἀγαθοὶ ὑπὲρ τοὺς δύο, στείλῃ μὲ τὴν μετὰ τὸν περιθεώριον, διὰ τὴν σημειώσω καὶ ἐγὼ ὅ, τι μ' ἔλθῃ εἰς τὴν κεφαλὴν, καὶ τὴν σὲ τὴν πέμψω ὀπίσω. Εἰς τοῦ Ἰσοκράτους τῆς ἐκδόσεώς μου τὰ προλεγόμενα, τὰ ὅποια τυπώνονται ταύτην τὴν ὥραν, μετὰ ἐπιγραφὴν « Ἀκολουθία τῶν αὐτοσχ. στοχ. περὶ » τῆς Ἑλλήν. παιδ. καὶ γλώσσης » θέλεις εὐρεῖν πολλὰ περὶ ἔργα περὶ τῆς γλώσσης, τὰ ὅποια καλὸν ἦτον ν' ἀναγνώσῃς πρὶν ἐκδόσῃς τὸ κατὰ τοῦ Β. ἀντιρρητικὸν, διὰ τὴν χειραγωγηθῇς εἰς τὴν σύνθεσιν, ὅχι ἀπὸ τοὺς στοχασμοὺς μου (δὲν εἶμαι ἀρκετὰ μωρὸς, ὥστε νὰ τοὺς προβάλλω τύπον καὶ ὑπογραμμὸν εἰς τοὺς ἄλλους), ἀλλὰ ἀπὸ παρατηρήσεις παλαιῶν φιλοσόφων κριτικῶν, ἀγνώστους κατὰ δυστυχίαν εἰς τοὺς περισσώτερους ἡμῶν, καὶ, τὸ δυστυχέστερον, εἰς τοὺς μορφωτάς τῆς γλώσσης. Ἄλλο δὲν εἶναι ἰδικόν μου εἰς τοὺς στοχασμοὺς τούτους, μακαρονισμένους μὲ βίαν μεγάλην, χωρὶς νὰ λάβω καὶ τὸν καιρὸν νὰ τοὺς ἀναθεωρήσω, πλὴν ἡ θέσις καὶ τάξις, τὴν ὁποίαν ἔδωκα εἰς τὰς παρατηρήσεις, καὶ τὰ συμπεράσματα, εὐκολὰ γεννώμενα ἀπὸ τὴν παράλληλον θέσιν ταύτην, τὰ ὅποια, ἢ λανθάνομαι πολὺ, ἢ εἶναι ὁ ἀληθής

μίτος τῆς Ἀριάδνης, ὅστις ὠδήγησε τοὺς προγόνους εἰς τὴν τελείωσιν τῆς γλώσσης των, καὶ τὸν ὅποιον πρέπει νὰ κρατῶμεν καὶ ἡμεῖς, ἂν δὲν θέλωμεν νὰ πλανηθῶμεν εἰς τὸν λαβύρινθον τῆς σημερινῆς γλώσσης. Εἰς τοὺς αὐτοὺς στοχασμοὺς ἐτόλμησα κατὰ πάρεργον νὰ μεταφράσω, ἢ μᾶλλον νὰ παραφράσω, καὶ ὀλίγους στίχους τῆς Ἀπολογίας. Γελῶ,

Οὐ τοι, μὰ τὴν Δήμητρα, δύναμαι μὴ γελᾶν.

Καί τοι, δάκνω γ' ἑμαυτόν· ἄλλ' ὅμως γελῶ.

ὅταν παραβάλλω τὴν μετάφρασίν μου μετὰ τὸ κείμενον τοῦ Πλάτωνος. Ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα ἔγινε πλέον, καὶ, τὸ χειρότερον, ἐτυπώθη.

Εἰς τὸ περὶ δεισιδαιμονίας ἄρθρον μάλιστα ἦτο καλόν, ἦτον ἀναγκαῖον, νὰ ἀναφέρῃς τὰ πρὸ μικροῦ συμβάντα εἰς τὴν Βέρνην (Berne en Suisse), ὅπου πιστεύουσιν ἀκόμη εἰς ὀπτασίας, καὶ φονεύουσι τοὺς οἰκειοτάτους, μετὰ σκοπὸν νὰ τοὺς ἐμβάσωσιν εἰς τὸν Παράδεισον· καὶ τὰ συμβάντα εἰς τὴν φωτισμένην Ἀγγλίαν, ὅπου, κατὰ τὴν δεκάτην ἐνάτην ἑκατονταετηρίδα, οἱ ἱερωμένοι θέλουσι καὶ τάττουσι τοὺς καθολικοὺς εἰς τάξιν εἰλώτων· Ἄν εἰς τὰ φωτισμένα ἔθνη γίνωνται ἀκόμη τοιαῦτα ἀτοπήματα τυραννικὰ ἐν ὀνόματι τῆς Θρησκείας, τί παράδοξον, ἂν, εἰς ἔθνος τετραυχωμένον ἀπὸ μακρὰν δουλείαν, εὐρίσκωνται ὀλίγα τινὰ ἀρσενικὰ γραῖδια, ἐχθρὰ καὶ τῆς φιλοσοφίας, καὶ τῆς ἀνθρωπότητος; Φοβούμενος μὴν (ἃς ἦναι καλὰ ὁ Ἰουστινιανός!) δὲν ἔχῃς εἰδῆσιν ἀκόμη περὶ τῶν γένων τούτων συμβάντων, οὐ περικλείω τὰς δύο ἐφημερίδας, διὰ νὰ ἔχῃς νὰ ἀναφέρῃς καὶ τὴν πηγὴν ὅθεν τὰ ἔλαβες, καὶ τὸ ἀκριβὲς μηνολόγημα. Ἄν ἐξεύρης ἄλλα τοιαῦτα, μὴν ἀμελήσῃς νὰ τὰ προσθέσῃς, ἂν ἦναι συγχωρημένον. Τὸ αἶμα, παραδείγματος χάριν, τοῦ ἁγίου

Ἰαννουαρίου (βοήθειά μας!), τὸ ὁποῖον κοκκινίζει καὶ ἀνα-
νεοῦται καθ' ἑκάστον ἔτος εἰς τὴν Νεάπολιν εἰς Σωτηρίαν
τῶν Λαζαρόνων.

Περὶ δὲ Σουλιώτων, ἂν ἐξετάσωμεν τοὺς ἀναντιρρήτως
Ἕλληνας, αὐτοὶ μῆτε τοὺς Μακεδόνας δὲν ἐνόμιζαν Ἕλληνας,
μῆτε πολὺ μέρος τῆς Θεσσαλίας. Τριαύτη ἦτον τουλάχισον
ἡ γνώμη τῶν Ἀθηναίων, ὡς φαίνεται ἀπὸ τοὺς κατὰ Φιλίπ-
που λόγους τοῦ Δημοσθένους. Εἰς τὰς τοιαύτας ἐθνικὰς ἀμ-
φισβητήσεις, τὸ μόνον ἀκριβὲς κριτήριον εἶναι ἡ γλῶσσα,
μάλιστα ὅταν ᾖ ἐνωμένη μετὰ τὴν θρησκείαν, καὶ ὅχι αἱ
μεγαλαυχήσεις μιᾶς μερίδος τοῦ ἔθνους, ἥτις διὰ τὴν αὐξη-
σιν τῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἐπιστημῶν, ἀποκλείει τὰς ἄλλας
μερίδας τῆς συγγενείας. Τὰ ὀνόματα ἀνδρῶν καὶ πόλεων τοῦ
περισσότερου μέρους τῆς Ἠπείρου εἶναι Ἑλληνικά· ἐκεῖ ἦτον
ὁ Ἀχέρων, ἐκεῖ ὁ Ἄδης, ἐκεῖ τὸ περιβόητον χρηστήριον τῆς
Δωδώνης, τὸ ὁποῖον ἦτον ὁ Ἅγιος Ἰαννουάριος ὅλων κοινῶς
τῶν Ἑλλήνων· ἐκεῖ ἐβασίλευσε μετὰ τὰ Τρωϊκὰ ὁ διῶνυμος
(Πυρρὸς καὶ Νεοπτόλεμος) υἱὸς τοῦ Ἀχιλλέως. Il faut être
bien difficile pour s'appesantir sur des questions de
cette nature.

Ἀκόμη ὁ καλὸς χριστιανὸς (ὅς ᾤναι καλὰ ὁ Ἰουστινιανός!)
δὲν μὲ ἐπεμψε τὰ μὲ χρεωστεῖ· καὶ μ' ὅλον τοῦτο, ἴσως ταύ-
την τὴν ὥραν προσεύχεται εἰς καμμίαν ἐκκλησίαν, ἥ ἐπι-
πλήτει τὴν γυναῖκα του, ὅτι ἔβαλεν ἐλάδιον εἰς τὴν φακὴν!

Τὴν κατάρα σου (καὶ διατὶ ὅχι καὶ τὴν ἰδικήν μου;) νὰ
ἔχῃ ὁ Ἰουστινιανός! Εἰς τὴν Παλαιογραφίαν τοῦ Μονφολκο-
νίου (Montfaucon) εὐρίσκω, ὅτι ὁ μεγαλουργὸς οὗτος αὐτα-
κράτωρ ὑποδόμησε 365 ἐκκλησίας, ὅσας ἡμέρας δηλαδὴ
ἔχει ὁ χρόνος. Bravo! Bravissimo!

Χαίρω ὅτι σὲ ἄρσεν ἡ ἀπολογία τοῦ Σωκράτους. Δὲν ἐξεύρω, ἂν ἔδωκες ἱκανὴν προσοχὴν εἰς τὴν ἐπιστολὴν τοῦ πρεσβυτέρου υἱοῦ τοῦ Τραγωδοῦ Ῥακίνα, θεμένην εἰς τὰ ἔσχατα τῆς βίβλου. Εἶναι ἀξιοσημείωτος καὶ διὰ τὸ πραγματικὸν καὶ διὰ τὸ λεκτικὸν αὐτῆς μέρος· διὰ τὸ πραγματικὸν, ὅτι ὁ καλὸς καὶ ἀγαθὸς ἄνθρωπος οὗτος ἐλέγχει τὴν δεισιδαιμονίαν τοῦ ἀδελφοῦ του, ὑπερασπίζων τὸν Σωκράτην· διὰ τὸ λεκτικὸν, ὅτι δὲν γράφουσι πλέον οἱ Γαλάται σήμερον οὕτω, φίλε μου. Εἰς ὅλην τὴν ὑφὴν τοῦ λόγου βασιλεύει ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ὁ Ἀλικαρνασσεὺς Διονύσιος ὀνομάζει Χάριτα, καὶ τὸ ὁποῖον, καθὼς ὀξύτατα παρατηρεῖ, εὐκολώτερον δύναταί τις νὰ αἰσθανθῇ παρὰ νὰ ἐξηγήσῃ τί πρᾶγμα εἶναι εἰς ἄλλους: Il y a des noms si respectables, qu'on ne saurait, pour ainsi dire, les attaquer sans attaquer le genre humain. Μάθε ἄλλο ἀνέκδοτον. Ἰπόμνημα τῆς σοφίας τοῦ πρεσβυτέρου Ῥακινάδου τούτου ἄλλο τίποτε, παρὰ τὴν ὁποίαν βλέπεις ἐπιστολὴν ταύτην, δὲν ἔμεινε. Τοῦ νεωτέρου ἀδελφοῦ ἔχομεν τὸ Περὶ Θρησκείας, ποίημα καλὰ στιχουργημένον, ὡς κρίνουσιν οἱ πρόσφοροι τῶν τοιούτων κριταί, ἀλλὰ πολὺ λειπόμενον τῆς χάριτος, τὴν ὁποίαν ὁ πατὴρ Ῥακίνας μετήντηλσεν εἰς τὰς τραγωδίας του, ἀπὸ τὴν ἀδιάλειπτον τοῦ χαριτωμένου· Εὐριπίδου ἀνάγνωσιν. Ἐκ, τούτου προέρχεται, ὅτι, εἰς τὸ Λεξικὸν τῶν ἐνδόξων ἀνδρῶν τ' ὄνομα τοῦ πρεσβυτέρου Ῥακινάδου δὲν εὐρίσκεται. Συμβούλευσον τοὺς μεταφραστὰς νὰ τὸν βάλωσι, καὶ ἐπειδὴ τὰ σωζόμενά του δὲν εἶναι, πλὴν αὕτη ἡ ἐπιστολὴ, ἃς βάλωσι καὶ τὴν μετάφρασιν τῆς ἐπιστολῆς, ἐπειδὴ μάλιστα ἀποβλέπει τὴν δόξαν τῆς Ἑλλάδος, καὶ συντείνει εἰς τὸ νὰ στη-

λιτεύσῃ τὴν χηνώδη ἀναισθησίαν τῶν πολεμούντων τὸ ἀνθρώπινον γένος, qui attaquent le genre humain.

Τὸ κακὸν εἶναι ὅτι, ἐν ὧσφ ἡ κεφαλὴ μου εὐρίσκεται εἰς ἡσυχίαν, δὲν ἔμπορῶ νὰ γράψω τίποτε. Πρέπει νὰ πυρωθῇ πρῶτον καὶ νὰ ἐξάψῃ, καὶ τότε ν' ἀρχίσω καὶ νὰ τελειώσω τὴν αὐτὴν ἡμέραν. Καὶ καταλαμβάνεις καλὰ ὅτι, εἰς τοιαύτην κατάστασιν ψυχῆς, φεύγουσι πολλάκις ἀπὸ τὸν κάλαμον, καὶ μὴ θέλοντος τοῦ κινούντος αὐτὸν, κάποιαι τραχύτητες. Καμμίαν φορὰν συλλογίζομαι, καὶ τοῦτο (ὡς ἐσφαλμένως) μήπως, εἰς τὴν παροῦσαν κατάστασιν τοῦ γένους, ὠφελοῦν περισσότερο τὰ πυρωμένα μὲ τὰς ὀλίγας ἀμαρτίας, παρὰ τὰ πολλὰ μετρημένα καὶ ψυχρά. Δὲν ἔμπορεῖς νὰ λογιᾷς πόσον κατέχει καὶ τυραννεῖ τὴν ψυχὴν μου ἡ μανιώδης αὐτῆς κενοδοξία, ἡ κενόδοξος μανία, νὰ μὴ φανῇ ὅτι ἀλλογενεῖς μᾶς ἔφεραν μὲ τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὰς ἐπιστήμας. Μὲ φαίνεται πρᾶγμα ἄξιον νὰ σημειωθῇ μὲ χρυσὰ γράμματα εἰς τὴν ἱστορίαν, ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἀφ' ἐαυτῆς ἐσηκώθη ἀπὸ τὴν πτώσιν της. Ἐκ ταύτης τῆς μανίας ἐξήγει ὅσα τραχέα εὐρίσκεις εἰς τὸν χαρακτῆρα τοῦ λόγου μου. Ἐς κλίνεις φυσικὰ εἰς τὸν τόνον, σπούδαζε νὰ κάμνης τὴν σύνθεσίν σου γλυκυτέραν εἰς τὴν ἀκοήν.

Δύο πράγματα μάλιστα εἶναι σπουδῆς καὶ προσοχῆς ἄξια εἰς τὴν σημερινὴν ἡμῶν γλῶσσαν, τόνος καὶ γλυκύτης, ἐπεὶ δὲ εἶναι (ὡς ὅλαι αἱ βάρβαροι γλῶσσαι) παραλυμένη καὶ πολλὰ ἄνοστος εἰς τὴν ἀκοήν. Μαρτύριον ὅσα ἐγράφησαν εἰς τὸ διάστημα τῶν περασμένων ἑκατονταετηρίδων ἀπὸ τῆς ἀλώσεως, καὶ ὅσα γράφονται ἀκόμη ἀπὸ τοὺς ἀντιφιλοσόφους, καὶ ἀπὸ ὅχι ὀλίγους τῶν ὑποκρινομένων ν' ἀγαπῶσι τὴν φιλοσοφίαν. Ἀπὸ ταῦτα τίποτέ τις ν' ἀναγνώσῃ χωρὶς ναυτίαν δὲν ἔμπορεῖ. Καὶ ἐπεὶ δὲ εἶναι τρόπον τινὰ ἀντικείμενα

ὁ τόνος καὶ ἡ γλυκύτης, ἐδῶ μάλιστα χρειάζεται ἡ τέχνη νὰ τὰ συγκερνᾷ τις οὕτως, ὥστε μήτε διὰ τὸν τόνον νὰ πικραίνεται ἡ σύνθεσις, ὡς τὸ πάσχει πολλάκις ὁ Θουκυδίδης, μήτε διὰ τὴν πολλὴν γλυκύτητα νὰ παραλύεται ὁ τόνος, ἀμάρτημα σύνηθες εἰς τὸν Ἰσοκράτην. Φεῦγε, ὅσον δύνασαι, τὰς πολλὰς καὶ συνεχεῖς συγκρούσεις τῶν συμφῶνων· καὶ ὁσάκις ἀναγκάζεσαι νὰ μεταχειρίζεται λέξεις πολυσυμφώνους, μοίραζέ τας εἰς τὴν περίοδον, καὶ τόπιζέ τας, ὅσον δυνατόν, μακρὰν μίαν τῆς ἄλλης.

Ἐὰν εὐρίσκης εἰς τοὺς Αὐτοσχεδ. στοχασ. συνθέσεις ἐναντίας εἰς τούτους τοὺς κανόνας, (καὶ εἶναι βέβαια πολλάι τοιαῦται εἰς αὐτούς), μὴ σκανδαλίζεσαι· ἀλλ' ἀκολουθεῖ, ὡς φρόνιμος, τὴν εὐαγγελικὴν συμβουλὴν, « Ὅτι ἂν λέγωσιν » ὑμῖν ποιεῖν, ποιεῖτε, κατὰ δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν μὴ ποιεῖτε ». Καὶ δὲν τὰ λέγω ἐγὼ, φίλε· τὰ παρετήρησαν καὶ τὰ ἐδίδαξαν ἄλλοι πρὸ ἐμοῦ. Ἡ τέχνη τοῦ γράφειν εἶναι ἀναντιρρήτως μέρος φιλοσοφίας, ἂν καὶ ἀγράμματοι φιλόσοφοι τὴν νομίζωσιν ἔργον σχολαστικὸν (pédantisme). Ἡ Δηλώσις τοῦ φίλου Κ. τελευτᾷ εἰς ταῦτα τὰ λόγια « διὰ τοῦ γένους των τὸν φωτισμόν ». Τὸ σφάλμα βέβαια δὲν εἶναι μέγα, καὶ ἂν εἶχα καιρὸν, ἴσως εὕρισκα μεγαλύτερα. Ἀλλ' ἐσημείωσα τὸ τραχὺ τοῦτο τοῦτον, διότι μ' ἔφερεν εἰς μνήμην τὸ ἐξῆς γελοῖον ἀνέκδοτον.

Ἐξεύρεις ὅτι οἱ Παρισινοὶ Ἀθηναῖοι περιπαίζουσι τοὺς ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν, ὡς ἀμοίρους τῆς τέχνης τοῦ λαλεῖν καὶ γράφειν. Ἦτο (λέγουσιν, ἢ πλάττουσιν) εἰς χορείαν μὲ τὰς θυγατέρας του εἰς ἀπὸ τοὺς μεσημβρινοὺς Γάλλους· μία τῶν θυγατέρων του ἐσυγχόρευε μὲ νέας καὶ νέους ἄλλους πολλούς. Ὁ ταλαίπωρος πατήρ εἶδεν, ἡ ἐφαντάσθη ὅτι εἶδεν, ἐν ἀπὸ τούς συγχορευτάς νέους, βάλλοντα τὴν χεῖρα εἰς τοὺς μα-

στοὺς τῆς θυγατρὸς. Σύρει μὲ ὄργην μεγάλην ἀπὸ τὸν χορὸν τὴν θυγατέρα, καὶ τὴν ἐρωτᾷ τὸ κομψῶς συνθεμένον ἐρωτημα τοῦτο, *qui t'a tâté tes tetons?* Μὰ τὴν ἀλήθειαν! Τὰ ἐξ ταῦτα Τ, εἰς τόσον μικρὰν φράσιν, εἶναι καλὰ νὰ σπαρᾷωσι καὶ αὐτὰ τοῦ Δ. τὰ αὐτία, ἂν δὲν ἦσαν παντάπασι ἀναίσθητα.

..... Δέγει ὁ Πολύβιος (Βιβλ. Δ, κεφ. 87) περὶ τῶν δολίων συκοφαντῶν, « Καινὸς γὰρ δὴ τις οὗτος εὔρηται τρόπος » διαβολῆς, τὸ μὴ ψέγοντας, ἀλλ' ἐπαινοῦντας, λυμαίνεσθαι » τοὺς πέλας. Εὔρηται δὲ μάλιστα καὶ πρῶτον τοιαύτη κα- » κεντρέχεια καὶ βασκανία καὶ δόλος, ἐκ τῶν περὶ τὰς αὐλὰς » διατριβόντων, καὶ τῆς τούτων πρὸς ἀλλήλους ζηλοτυπίας » καὶ πλεονεξίας ». Ἐδῶ τὸ πρᾶγμα δὲν εἶναι διαβολή, ἀλλ' ἀρπαγὴ, τὴν ὁποίαν, διὰ νὰ κλείσῃ τὴν εἴσοδον εἰς πᾶσαν ἐπιφώνησιν (*reclamation*), ἐμελίτωσε μὲ τόσα ἄνοστα ἐγκώμια.

Ἰσως στοχαῖζεσαι ὅτι μ' ἐλύπησε πολὺ ἡ δόλιος αὕτη ἀποσιώπησις. Ὅχι, φίλε! ἀλλὰ δαιμονίζομαι ὡσάκις βλέπω τὰ δόλια. Τοῦτο ἔκαμς καὶ πὸν Σοφοκλέα νὰ ἐκφωνήσῃ,

Ὅλοιτο! μή τι πάντες οἱ κακοί, τὰ δὲ

Λαβραῖ' ὅς ἀσκεῖ μὴ πρέποντ' αὐτῷ κακά.

Εἰς τὸν κόσμον τοῦτον πάντοτε οἱ γόητες προχωροῦν. Ὁ κόσμος ν' ἀλλάξῃ, διὰ χάριν ἡμῶν, τρόπος δὲν εἶναι. Ἄλλο δὲν μένει εἰς βλέποντας καὶ νοοῦντας τὰ τοιαῦτα, πλὴν ὁ γέλως τοῦ Δημοκρίτου, ἢ ὁ κλαυθμὸς τοῦ Ἡρακλείτου, ἢ καὶ μικτόν τι ἀπὸ τὰ δύο, τοὺς μὲν νὰ γελᾷ, τοὺς δὲ νὰ κλαίῃ.

ΞΑ.

Μ' ὅλον τοῦτο, φίλε μου, εἰς τὰ τοιαῦτα δὲν χρειάζονται φιλονεικίαι· τῶν γλωσσῶν τὸ πρᾶγμα δὲν ὁμοιάζει ἄλλα.

πράγματα. Εἶναι πρᾶγμα ἐπίζηλον, ἢ *Πίζηλον*. (*delicat*) ἢ μόρφωσίς των. Εἶναι πολλὰ παραδείγματα εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς γλώσσας, ἐκ τῶν ὁποίων φαίνεται ὅτι, πολλάκις εἰς τὴν εἰσαγωγὴν καὶ μόρφωσιν καὶ λέξεων καὶ φράσεων, νικᾷ ἡ ἀμάθεια τὸν ὀρθὸν λόγον, καὶ τότε μάλιστα, ὅταν, διὰ τὴν ἀποφύγην τὴν μάλιστα τοῦ ὀρθοῦ λόγου, καταφεύγῃ εἰς φατρίας καὶ συνωμοσίας, καὶ συγκροτῇ δορυφορίαν ἀνδραρίων, οἱ ὅποιοι σκέψιν οὐδεμίαν περὶ γλώσσης ποτὲ δὲν ἔκαμαν. Διὰ τοῦτο, πάλιν σὲ λέγω, φίλε, φεῦγε τὰς περὶ τούτου φιλονεικίας, αἱ ὁποῖαι ἐπικυροῦσι πολλάκις τὸ ὁποῖον ζητεῖ τις νὰ ἀκυρώσῃ. Εὐχου μόνον τὴν ἀποτροπὴν τῶν χειροτέρων, καὶ γράφε ὡς κρίνεις, ἀφίνων κ' ἐκείνους νὰ μακαρονίζωσι καὶ νὰ ἡτριάσωσιν ὡς ἀγαποῦν. Ἐπειτα, ἐὰν ἡ γλῶσσα ᾖ ἡται, ὡς ἀναμφιβόλως εἶναι, πρᾶγμα δημοκρατικόν, ἔχουσι καὶ αὐτοὶ τὸ δικαίωμα νὰ λέγωσι τὴν γνώμην των. Τὸ κακὸν εἶναι ὅτι, μόλις ἐγνωρίσθῃ τὸ δικαίωμα τοῦτο, μόλις ἄρχισε νὰ κινῆται τὸ ἔθνος εἰς μόρφωσιν τῆς φωνῆς του, καὶ ἀνεβλάστησαν δύο φατρίαι· ἡ μία κλίνουσα εἰς τὸ ὀχλοκρατικόν, καὶ ἡ ἄλλη εἰς τὸ ὀλιγαρχικόν. Τὸ σύστημα τῶν ὀχλοκρατικῶν εἶναι ἀπλούστατον, ἐπειδὴ εἰς ἓνα μόνον σκοπὸν ἀποβλέπει, ὡς καὶ εἰς τὰς κακὰς πολιτείας, τὴν ὑπερίσχυσιν τοῦ ὄχλου. Τὸ ὀλιγαρχικόν, ἐξεναντίας, εἶναι πολυκέφαλος ὕδρα. ἔχει τὴν ὀλιγαρχικὴν του φατρίαν ὁ Π. ζητεῖ νὰ συγκροτήσῃ ἄλλην ὁ Ε.· συμπεραίνω ἀπὸ γραφόμενα τινὰ, ὅτι καὶ ἡ Β. Α. δι´σχυρίζεται καὶ αὐτὴ νὰ δώσῃ νόμους εἰς γλῶσσαν, ἣτις ἀκόμη δὲν ἔλαβε τοὺς ἀληθινούς της νομοθέτας, ὅποιοι εἶναι συγγραφεῖς καὶ ποιηταὶ κλασσικοί. Καμμίαν ἡμέραν θέλεις ἰδεῖν καὶ τὴν ἱ. Α., κρίνουσαν καὶ αὐτὴν, ἂν πρέπη νὰ λέγωμεν *Τραβῶ* (*trare*) ἢ *Σύρω*. Τὸ νόστιμον εἶναι ὅτι, τὸ *Τραβῶ* εὐρίσκεται καὶ εἰς τὴν αὐτὴν

ἐκείνην μετάφρασιν τοῦ Θουκυδίδου, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ μεταφραστὴς, φοβούμενος μὴ τὸ Ὅργιζομαι τοῦ συγγραφέως δὲν εἶναι σαφές, τὸ ἐρμήνευσε μὲ τὸ σαφέστατον εἰς ὅλους *Χαλεπαίρω!!!*

ἔχει δίκαιον ὁ Τυανεύς Ἀπολλώνιος (ἐπιστ. πρὸς Ἀλέξ. σελ. ξα.) νὰ λέγῃ « Οἰκειότερος ἐκάστῳ χαρακτῆρ ὁ ἴδιος, » ἐπεὶπερ καὶ βεβαιότερος ».

ΞΒ'.

Ἀλλὰ τί θέλεις; σὲ τὸ εἶπα καὶ ἄλλοτε· ἀνάγκη εἶναι νὰ γραφθῶσι καὶ νὰ τυπωθῶσι πρῶτον πολλὰ τοιαῦτα ἐξαμβλώματα, πρὶν ἔλθωσι τὰ ὑγιῆ καὶ ὁλόκληρα γεννήματα. Τοιαύτη ἐστάθη εἰς ὅλα τὰ ἔθνη ἡ πρόοδος τοῦ ἀνθρωπίνου μυελοῦ. Πρέπει λοιπὸν νὰ ἐνισχύσωμεν τοὺς ἐμοῦντας, ἂν θέλωμεν νὰ ἔλθωσι καὶ οἱ ἀκριβοῦντες.

Μὲ βάλλει εἰς ἀπορίαν, μὴ, καὶ αὐτοῦ καὶ τῶν κατ' αὐτὸν ἡ δυστυχία προέρχεται, ὅχι ἀπὸ μόνην ἀμάθειαν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ φυσικὸν ὁργανισμόν τινα τῆς κεφαλῆς των· μὴν ἡ φύσις ἐφέρθη εἰς αὐτοὺς ὅχι ὡς μήτηρ, ἀλλ' ὡς μητρυιά. Λέγει περὶ τῶν σωματικῶν ἀρρώστημάτων ὁ Ἱπποκράτης, « Φύσεως » ἀντιπραττούσης κενεὰ πάντα ». Τὸ αὐτὸ ἐννοεῖται καὶ περὶ τῶν ψυχικῶν. Τί θέλεις νὰ κάμῃ ἡ παιδεία, ὅταν πέσῃ εἰς δυστυχεῖς κεφαλὰς προγόνων, καὶ ὅχι υἱῶν τῆς φύσεως;

Κανόνα καὶ νόμον εἰς τὰς γλώσσας ἄλλον δὲν γνωρίζω, παρὰ τὴν χρῆσιν τῶν ἐνδύζων· ἕως νὰ γεννηθῶσιν αὐτοὶ, χρεωστοῦμεν ἡμεῖς, ἂν δὲν λανθάνωμαι, νὰ λαλοῦμεν καὶ νὰ γράφωμεν περὶ γλώσσης μὲ ὑποστολήν. Λέγει ἀνευρυθριάσως εἰς τοὺς ὁμογενεῖς του, « δέξασθε τοίνυν, ὦ παῖδες Ἑλλήνων, » ἐκ τῶν πόνων τῶν ἐμῶν καὶ τουτί ». Θέλουν τὸ δεχθῆν αἱ

ταλαίπωροι καὶ τοῦτο, καὶ τούτου χαιρότερα, ἐπειδὴ εἶναι γυμνοὶ ἀπὸ βιβλία. Ἀλλὰ σὺ, κατάρατε λογοκάπηλε, πῶς ὑποφέρεις νὰ κάμνης ἐργαστήριον καὶ πορισμὸν τὴν γυμνότητα τοῦ γένους σου, καὶ νὰ πέμπης εἰς αὐτοὺς ἐκδόσεις ἀντιγραμμένας ἀπ' ἄλλους, καὶ καλὰς, ἂν ᾔσαν μόνον ἀντιγραμμένοι, καὶ ὅχι μολυσμένας μὲ τὰς ἀνοήτους σημειώσεις σου!

Ταλαίπωρον Ἑλληνικὸν γένος! πότε μέλλεις νὰ λουστῇς καὶ νὰ καθαρισθῇς ἀπὸ τὴν λέπτραν τοιαύτης καὶ τοσαύτης ἡλιθίου ἀπαιδευσίας!

ΞΓ'.

Βλέπω καὶ πάλιν τὰ ὑλακτήματα (clabaudages) τῶν Β. νομοθετῶν τῆς γλώσσης, καὶ ἀπορῶ περὶ τῆς τύσης αὐτῶν σοφίας. Μ' ὅλον ὅτι ἡ ἡλικία μου, καὶ ἡ εἰς τὴν Εὐρώπην μακρὰ διατριβή μου μεταξὺ ἀνδρῶν φωτισμένων, ὑποθέτουσιν ἔρευναν περισσοτέραν τῶν τοιούτων, σὲ βεβαιῶνω, χωρὶς ὑπόκρισιν μετριοφροσύνης, ὅτι ποῦ μέλλει νὰ καταντήσῃ, ἢ ποῖαν μορφήν θέλει λάβειν ἡ σημερινὴ ἡμῶν γλῶσσα, δὲν τὸ ἐξεύρω, μὰ τὴν φιλίαν μας! δὲν τὸ ἐξεύρω. Παρὰ τὸν ὅρκον, ἄλλη ἀπόδειξις τῆς ἀληθοῦς ἀγνοίας μου εἶναι, ὅτι πολλάκις σὲ εἶπα, ὅτι σὲ λέγω πάλιν, καὶ νὰ λέγῃς τὸν Κ. σὲ συμβουλεύω. Ποῖον; Ἄν νομίζετε τὴν μέσσην ὁδὸν (ὡς κ' ἐγὼ τὴν νομίζω) καλὴν, πατεῖτε τὴν μὲ σιωπὴν καὶ ἡσυχίαν, διὰ τὸν κίνδυνον μὴ συσταθῶσιν αἰρέσεις. Ὅτι, ἂν τοῦτο συμβῇ, γίνεταί πλέον ἄδηλον εἰς τίνα μέλλει νὰ μεῖνῃ ἡ νίκη· εἰς τὸν ὀρθὸν λόγον, ἢ εἰς σωρὸν ἀν....., οἱ ὅποιοι ἔχουν εἰς χεῖρας καὶ ὅπλα, τὰ ὅποια στεροῦνται οἱ ὁπαδοὶ τοῦ ὀρθοῦ λόγου. Ἐχει βέβαια ὁ Κ. ἐπιτηδεῖον ὅπλον τὴν σχολήν του, καὶ τοὺς ἀκροατάς του, οἱ ὅποιοι πιθανόν, ὅτι θέλουν τὸν συνοδεύσειν εἰς

τὴν μέσσην ὁδόν. Ἄλλ' εἶναι ἱκανὸν τὸ ὄπλον τοῦτο νὰ ἀντι-
σταθῇ εἰς τὸν Α. Ε, εἰς τὸν Β. Α. καὶ εἰς Β. . . πατρίαν;
Μὴ πολὺ θάρρος, φίλε μου, εἰς τὸν ὀρθόν σου λόγον, μὴδ' εἰς
τὴν μέσσην ὁδόν σου. Βάδιζε τὴν ἡσυχά, sans faire semblant
de rien, καὶ ἄφες καὶ τοὺς μακαρονίζοντας καὶ τοὺς χυδαί-
ζοντας, ἀκόμη καὶ τοὺς ὑποκρινομένους, ὅτι ἀκολουθοῦν καὶ
αὐτοὶ τὴν μέσσην ὁδόν, νὰ πολεμῶσι πρὸς ἀλλήλους, ἕως νὰ
τεὺς ὑποτάξῃ, ἢ ὁ ὀρθὸς λόγος, ἢ καὶ συγγραφεὺς τις, πεζὸς
ἢ ἔμμετρος, διάφορος ἀπ' αὐτοὺς ὅλους τοὺς ἀνόστους καὶ
ἀνοήτους λέξεων συρράπτας. Ζητοῦν οἱ ἐξοχώτατοι οὗτοι
ιατροὶ νὰ ἰατρεύσωσι τὴν γλῶσσαν, πρὶν ἐρευνήσωσιν, ἢ νοή-
σωσι, ποῖον εἶναι τὸ πάθος τῆς γλώσσης, καὶ πόθεν πρέπει
ν' ἀρχίσωσι τὴν θεραπείαν. Ζητοῦν νὰ οἰκοδομήσωσι, πρὶν
συναῶσιν τῆς οἰκοδομῆς τὴν ὕλην, ἢ ὅποια εἶναι αἱ ἀναρίθ-
μητοι λέξεις, σπαρμέναι εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἄγνωστοι
ἀκόμη εἰς τὰ λεξικά, καὶ τῶν ὁποίων πρέπει πρῶτον νὰ διω-
ρισθῇ ἡ ἀξία (la valeur des mots), καὶ ὁ τόπος τῆς οἰκο-
δομῆς, ὅπου πρέπει νὰ ἐμβῇ πᾶσα μία. Διὰ ταύτην τῆς
ἀξίας τὴν ἄγνοιαν καὶ τῶν Ἑλληνικῶν ἀρχαίων καὶ τῶν ση-
μερινῶν, χυδαῖζουσιν καὶ οἱ χυδαῖζοντες, μακαρονίζουν καὶ οἱ
μακαρονίζοντες. Ἄλλ' ἡ γνῶσις τούτων εἶναι πράγμα ἀδιά-
φορον, ἔλεγε δὲν ἐξεύρω εἰς ποῖον μέρος τοῦ Α. Ε., χωρὶς
νὰ στοχασθῇ, ὅτι τὰ ἀναρίθμητα σφάλματα τοῦ Α. προέρ-
χονται ἀπὸ τὴν ἄγνοιαν de la valeur des mots, μὴδὲ νὰ
συλλογισθῇ, ὅτι « Ἀρχὴ παιδεύσεως ἢ τῶν ὀνομάτων ἐπίσκε-
ψις » ὡς ἔλεγεν ὁ φρόνιμος Ἐπίκτητος.

« Οὐ παντὸς πλεῖν εἰς Κόρινθον ».

Εἶναι, φίλε, δεκαοκτὼ μῆνες καὶ ἐπέκεινα, ἀφοῦ ἀπεφά-
σισα νὰ σὲ γράψω τὴν παροῦσαν ἐπιστολὴν, καὶ ἠναγκάσθην
νὰ τὴν ἀναβάλω ἡμέραν ἐξ ἡμέρας μέχρι τῆς σήμερον, διὰ
τὴν ὀλίγην ἐξουσίαν τοῦ νὰ διαθέσω τὸν καιρὸν μου ὡς θέλω.
Ἰσως καὶ τώρα ἤθελα τὴν ἀναβάλειν καὶ πάλιν, ἐὰν ὁ φόβος
τοῦ νὰ μὴ πάθω ὅ,τι ἔπαθε πρὸ τεσσάρων μηνῶν ὁ γνωστὸς
εἰς σὲ ἱατρὸς Cabanis, δὲν μ' ἐβίαζε νὰ σ' ἐξομολογηθῶ τὰ
κατ' ἐμέ. Ἐπαθεν ὁ εἰρημένος ἱατρὸς παράλυσιν ἀποπληκτι-
κὴν, πάθος συμβαῖνον, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, εἰς τοὺς ὅσοι
ἀσχολοῦνται πολὺ εἰς τὸ γράφειν· ἀλλ' εἰς ἐμὲ πολὺ πιθανώ-
τερον, ὅστις ἔξω τῆς ἀδικόπου προσοχῆς καὶ προσηλώσεως
τοῦ διανοητικοῦ, ἀναγκαίως εἰς τὸ ἔργον μου, πολεμοῦμαι
καὶ ἀπὸ ἀνίας ἄλλας ἰδιωτικὰς ὅχι ὀλίγας, καὶ ἀπὸ τὴν
ὀδυνηρὰν τοῦ μέλλοντος ἀδηλότητα. Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ
στοχασθῆς πόσον, καὶ ταύτην τὴν ὥραν ὅταν σὲ γράφω τὸ
ὄνομα τοῦτο « Ἀδηλότης » μοῦ θορυβεῖ τὴν ψυχὴν. Δὲν φο-
βοῦμαι τὸν θάνατον, ὅστις ἔπρεπε μᾶλλον νὰ ᾔηναι ἐπιθυμη-
τὸς εἰς ἐμὲ, ἢ δὲν ἦτον ἐπίσης μεμπτή καὶ ἡ ἐπιθυμία,
καθὼς ὁ φόβος αὐτοῦ· ἀλλὰ φοβοῦμαι τὴν μακρὰν ἀρρώστιαν
τοῦ σώματος· καὶ, τὸ τρισειρότερον, τὴν ἀρρώστιαν τοῦ νοῦ,
ὁποῖαν φέρουσιν, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, τὰ ἀποπληκτικὰ καὶ παρα-
λυτικὰ πάθη.

Τὴν παραμονὴν ἢ προπαραμονὴν τῆς ἐκστρατείας κατὰ
πῶν Ἀουστριακῶν, ἐπαρρῆσιάσθη ὁ πρῶτος τόμος τοῦ Στρά-
βωνος εἰς τὸν Αὐτοκράτορα. Διὰ νὰ φθάσῃ ὁ τυπογράφος νὰ
τὸν παρρῆσιάσῃ πρὸ τῆς ἀποδημίας, (ἔξευρε ἐν παρόδῳ καὶ
τοῦτο τὸ παράδοξον ἀποτελεσμα τῆς ἀκμῆς καὶ τελειώσεως
τῶν τεχνῶν), τὸν ἐστίχωσε, φίλε μου, εἰς μίαν μόνον νύκτα,

καὶ στίχωμα τοιοῦτον, ὥς δύνασαι νὰ στοχασθῇς, ὁποῖον πρέπει εἰς Αὐτοκράτορα. Τὸν ἐδέχθη μὲ μεγάλην εὐχαρίστησιν, ὅχι ὁμῶς χωρὶς νὰ δείξῃ ἐνταυτῷ καὶ κάποιαν δυσαρέστησιν, διὰ τὴν ἀργοπορίαν τῆς μεταφράσεως, λέγων, « Πολὺς καιρὸς ἀφοῦ δὲν ἤκουσα τίποτε περὶ Στράβωνος ». Ἀφ' οὗ ἐπέστρεψεν ἀπὸ τὴν ἐκστρατείαν, περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1806 ἔτους, λαμβάνομεν καὶ οἱ τρεῖς ἀπροσδοκῆτως τρεῖς ἐπιστολάς ἀπὸ τὸν Ἀστυνόμον, εἰς τὰς ὁποίας ἐφανέρωνεν ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ διώρισεν, εἰς ἕκαστον ἀπὸ μᾶς χωριστὰ, ἐτήσιον σύνταξιν 2000 φρ. Ἐδέχθημεν μετ' εὐχαριστίας τὴν βασιλικὴν δωρεάν· ἀλλὰ τὴν ἐνομίσαμεν (τουλάχιστον ἐγὼ) ὡς ἐμπορικὴν οἰκονομίαν, ἦγουν ὅτι συμπεραίνοντες ἀπὸ τὸν δαπανηθέντα καιρὸν εἰς τὸν πρῶτον τόμον, ὅτι ὁ διὰ τοὺς ἀκολουθοῦντας χρειάζόμενος ὑπερβαίνει τὸν χρόνον τῆς ζωῆς καὶ τῶν τριῶν ἡμῶν, μετέβαλεν τὸν κατ' ἔτος μισθὸν 3000 φρ. εἰς τὸ ἐντιμον, ἀλλ' ἐπιζήμιον δι' ἡμᾶς, ὄνομα τῆς ἐπὶ ζωῆς συντάξεως (pension viagère) τῶν 2000 φρ. Ὁ μάλιστα λυπούμενος ἀπὸ τοὺς τρεῖς ἡμην ἐγὼ, ὅχι διὰ τὴν ἐλάττωσιν τοῦ μισθοῦ, ἀλλ' ὅτι, δι' ὀλίγων ἡμερῶν ἀναβολὴν ἀπέτυχα τοῦ σκοποῦ μου, ὅστις ἦτο, νὰ παρακαλέσω δι' ἀναφορᾶς τὸ Κράτος, νὰ ὀνομάσῃ ἄλλον ἀντ' ἐμοῦ εἰς τὴν μεταφρασίν. Αὕτη μου ἡ ἀπόφασις ἦτον ἀμετάπειστος, καὶ διὰ τὴν δυσκολίαν τοῦ ἔργου, καὶ διὰ τὰς ἀπ' αὐτὸ προξενηθείσας εἰς ἐμὲ ἀνίας καὶ ἀηδίας, καὶ τέλος πάντων διὰ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ δοθῇ ὅλος δι' ὅλου εἰς τὴν ἐκδοσιν τῆς Ἑλληνικῆς βιβλιοθήκης. Ἀλλὰ στοχάζεσθαι καλὰ, ὅτι τοιαύτη ἀναφορὰ ἦτο καὶ εἶναι πλέον ἀδύνατος, μετὰ τὴν Αὐτοκρατορικὴν εὐεργεσίαν τῆς ἐτησίου συντάξεως, ἥτις μ' ἐδέσμευσεν ἀδιαλύτως εἰς τὸ ἔργον, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν κότεργον τοῦ Στράβωνος μ' ὅλον ὅτι (καθὼς εἶπα) τὴν ἐνύμίζα ἀκόμη ἐμπορικὴν οἰ-

κανομίαν. Ἀλλὰ δὲν ἦτον ἡ σύνταξις τοιαύτη. Εἰς τὴν ἀρχὴν ἐκάστου ἔτους ἐσυνεβίβεν ὁ Μινίστρος τῶν ἐσωτερικῶν, εἰς τὸν ὁποῖον ἐδόθη ἡ φροντίς καὶ ἐπισκοπὴ τοῦ Στράδωνος, νὰ μᾶς ἐρωτᾷ δι' ἐπιστολῆς, ποῦ τῆς μεταφράσεως εὕρισκόμεθα, καὶ μετὰ τὴν παρ' ἡμῶν ἀπόκρισιν, ἐδιώριζεν ἐκ νέου τὸν ἐτήσιον μισθὸν τῶν 3000 φρ. δι' ἕκαστον ἀπὸ μᾶς. Ὀλίγας λοιπὸν ἡμέρας μετὰ τὴν μηνυθεῖσαν διὰ τοῦ Ἀστυνόμου βασιλικὴν εὐεργεσίαν, λαμβάνομεν καὶ τὴν συνήθη κοινὴν εἰς τοὺς τρεῖς ἐπιστολὴν τοῦ Μινίστρον τῶν ἐσωτερικῶν, εἰς τὴν ὁποίαν μᾶς ἔλεγεν, ὅτι, ἐπειδὴ ἀσχολεῖται εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς ἐτησίου θροσληψίας καὶ τῶν λογαριασμῶν του, μᾶς παρακαλεῖ νὰ τὸν πληροφορήσωμεν περὶ τῆς μεταφράσεως, διὰ νὰ διορίσῃ καὶ πάλιν τὸν ὀφειλόμενον εἰς ἡμᾶς μισθόν. Ἡ συνήθεια ἦτο, νὰ συμβουλευώμεθα οἱ τρεῖς περὶ τοῦ ποῦ εὕρισκόμεθα, καὶ ἕως ποῦ τῆς μεταφράσεως ἐλπίζομεν νὰ προχωρήσωμεν εἰς τὸ διάστημα τοῦ ἔτους, καὶ οὕτω ν' ἀπεκρινώμεθα κοινῶς πρὸς τὸν Μινίστρον. Ἀλλ' ἐγὼ δὲν τοὺς ἀφῆκα μῆτε βουλῆς, μῆτε σκέψεως καιρὸν, λέγων ὅτι αὐτοὶ μὲν εἶναι κύριοι νὰ πράξωσιν ὡς θέλουσιν, ἐγὼ δὲ, ἀρκούμενος εἰς τὴν ἐτήσιον σύνταξιν τῶν 2000 φρ., ἄλλον ἐτήσιον μισθὸν δὲν δέχομαι κατ' οὐδένα τρόπον. Χωρὶς καμμίαν ἀντίστασιν, συγκατένευσαν εἰς τὴν γνώμην μου. Καὶ οὕτως ὑπήγούρουσα καὶ τὸ νόημα τῆς ἐπιστολῆς πρὸς τὸν Μινίστρον, τὴν ὁποίαν ἔγραψεν εἰς ἀπ' αὐτοὺς, ὡς παρὰ τῶν τριῶν. Ἰδοὺ καὶ τὸ ἴσον τῆς Λακωνικῆς ἐντίμου ἀποκρίσεως τοῦ Μινίστρον :

Messieurs, Les sentimens que vous m'exprimez dans votre lettre du 23 de ce mois sont dignes des lumières qui vous distinguent, et de la juste réputation que vous vous êtes acquise. Je remplis un de mes plus doux devoirs en payant un juste tribut d'éloges au zèle

qui vous anime; et j'en attends avec confiance un resultat aussi utile à la science qu'honorable pour la France. Recevez etc.

Εἰς ἀπὸ τοὺς φίλους μου δὲν ἐπαίνεσε τὴν πρᾶξιν μου ταύτην, δι' ὀχυριζόμενος ὅτι, μήτ' ὀλιγώτερον μήτε περισσότερον ἤθελαν μᾶς παροτρύνειν εἰς τὴν τελείωσιν τοῦ ἔργου, διὰ τὴν πληρωμὴν τοῦ μισθοῦ. Ἐνδέχεται νὰ ἔχῃ δίκαιον· τὸ μὴ ἐνδεχομένως ὅμως ἀλλὰ βεβαίως ἀληθὲς εἶναι, ὅτι λαμβάνων 5000 φρ. κατ' ἔτος, ἔπρεπε νὰ σχάσω αὐξάνων ἀναλόγως τοὺς κόπους μου, ἢ νὰ κηρύξω πόλεμον εἰς τὴν συνείδησίν μου. Εὐρίσκεis τὸ ἐν ἢ τὸ ἄλλο εὐλογον; ὅχι βέβαια. Τώρα κἂν ἡ ἀργοπορία (ἥτις δὲν εἶναι ὅλη ἀπ' ἐμὲ) τοῦ ἔργου δὲν ἔμπορεῖ νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὴν φιλοκέρδειαν.

Εἰ.

Πάλιν σὲ συμβουλεύω, φίλε, μὲ τοὺς τοιούτους νὰ μὴν ἐμπλέκεσαι· ἀλλὰ νὰ τοὺς εὐχесαι μόνον ζῶν καὶ ὄρεξιν νὰ γράφωσι καὶ νὰ τυπώνωσι πολλά· καὶ ἄφες τὴν φροντίδα εἰς τὴν θεῖαν τυπογραφίαν νὰ τοὺς μαστίζῃ καὶ νὰ τοὺς στίζῃ, ἐπειδὴ δὲν θέλουν ν' ἀφήσωσι νὰ πέτῶνται ἐλευθέρως, καὶ νὰ χάνωνται εἰς τὸν ἀέρα τὰ « Ἐπεα πτερόεντα » ἀλλὰ τῶν δένουσι τὰς πτέρυγας μὲ τὰς ἀλύσεις τοῦ τύπου, καὶ παραδίδονται ἐκουσίως οἱ μωροὶ εἰς τὸ κριτήριον τῆς ἱστορίας δέσμιοι (ils se livrent à la justice de l'histoire), κατὰ τὴν ὠρχίαν φράσιν τοῦ Suard. Ὡ θεία τυπογραφία! Διωνία του ἢ μνήμη τοῦ εὐρόντος σε!

10 Μαρτίου, 1811.

Ἡ διατριβὴ τοῦ καταράτου Δανοῦ, δὲν εἶναι διατριβὴ ἐψευσμένη καὶ σοφιστικῆς λογικῆς· ἀλλὰ φανερὰ ὕβρις. Συγ-

χωρεῖται ὅστις συλλογίζεται, καὶ ἂν οἱ συλλογισμοὶ τοῦ ἐκβαίνουσι τοὺς κανόνας τῆς λογικῆς. Ἡ πλάνη εἶναι ἀξία οἰκτιρμοῦ καὶ συμπαθείας, ὅχι ἐκδικήσεως. Ἀλλ' ὁ κατάρτατος οὗτος Σκύθης ὑβρίζει καθαρὰ καὶ ἐκ προαιρέσεως (caso pensato)· καὶ ὅχι μόνον ὑβρίζει, καὶ « κειμένῳ ἐπεμβαίνει » ὡς ἄνθρωπος (comme un lâche), ἀλλὰ καὶ συκοφαντεῖ. Ἱ Ποῖον, παρακαλῶ σε, καὶ πότε ἀφώρτισεν ὁ ἡμέτερος Πατριάρχης, δι' ἀνάγνωσιν βιβλίων Εὐρωπαϊκῶν ἀλλογλώσσων; καὶ πόθεν αὐτὸς ἔμαθε τὸν τοιοῦτον ἀφορισμὸν; Ποῖος εἶναι ὁ διὰ τοιαύτην αἰτίαν ἀφορισθεὶς; Ὁ Πρώτος, ὅστις καὶ ἀναγινώσκει καὶ παραδίδει εἰς τοὺς μαθητάς του, καὶ λαμβάνει συχνὰ ἀπὸ τὴν Εὐρώπην Εὐρωπαϊκῶν βιβλία; ἀλλ' αὐτὸν ἀντὶ νὰ τὸν ἀφορίσῃ, τὸν ἐπροβίβασεν εἰς τὸν θρόνον τῆς Φιλαδελφίας. Ἱερεὺς τῆς Ἀνδρου, ἐφημερεύων εἰς τὰς Κυδωνίας, πέμπει τὸν ἀνεψιὸν τοῦ ἱεροδιάκονου Θεόφιλου (μαθητεύσαντα πρότερον εἰς τὸν Βενιαμὴν) εἰς τὴν Εὐρώπην, διὰ νὰ τελειώσῃ τὰ μαθήματά του (εὐρίσκεται τώρα ἐδῶ ὁ διάκονος Θεόφιλος, σωφρονέστατος καὶ χαριτωμένος νέος). Ἱ Ἀφώρτισεν ὁ Πατριάρχης τὸν θεῖον ἢ τὸν ἀνεψιόν, ἢ καὶ τὸν διδάσκαλον τοῦ ἀνεψιοῦ Βενιαμίν;

Ἐξεύρεις λοιπὸν, φίλε μου, τί εἶπα τὸν Ζ., ὅτι εἰς τοιαύτην μεθυσμένου μεθυσμένην συκοφαντίαν, ἤθελα κάμειν ἐγὼ, ἂν ἦμην Πατριάρχης; Ἢθελα ὑπάγειν πρὸς τὸν Σεβαστιάνην, νὰ προσκλαυθῶ καὶ νὰ σχίσω τὰ ῥάσα μου, ὅτι συκοφαντοῦμαι εἰς τὰς Γαλλικὰς ἐφημερίδας, ὡς ἄγριος ἐχθρὸς καὶ διώκτης τῶν φώτων, ὅποτεν ἦναι γνωστὸν εἰς ὅλον τὸν κόσμον, ὅτι εἰς τὰ Ἰωάννινα, εἰς τὴν Χῖον, εἰς τὰς Κυδωνίας, εἰς αὐτὸ τὸ Βυζάντιον, ὅπου εἶναι ὁ πατριαρχικὸς μου θρόνος, παραδίδονται Εὐρωπαϊκὰ μαθήματα, καὶ ἐμβαίνουνσι συγχῶς, διὰ ξηρὰς καὶ θαλάσσης, σανδίκια βιβλίων καὶ ὀργά-

νων φυσικῶν καὶ μαθηματικῶν, σταλμένων ἀπὸ τὴν Εὐρώ-
πην, σπόταν τοὺς διδασκάλους τῶν Εὐρωπαϊκῶν μαθημάτων,
ἀντὶ νὰ τοὺς ἀφορίσω, ἐγὼ (διὰ νὰ μὴ τοὺς χάσω) τοὺς ἀνα-
βιβάζω καὶ τοὺς περιορίζω εἰς θρόνους ἀρχιερατικούς.

Τοιοῦτον κίνημα ἤθελε κάμει ὁ Πατριάρχης Κοραΐης. Καὶ
ἦσο βέβαιος, φίλε μου, ὅτι οὗτοι (καθὼς εἶναι βεβαρυμένοι
ἀπὸ τὴν ἀναισχυντίαν του καὶ αὐτοί), ἢ ἤθελαν τὸν ἀναγκά-
σειν νὰ ἀναρρόφησῃ ὀπίσω εἰς τὴν αὐτὴν ἐφημερίδα δημοσίᾳ
ὅσα ἐξέφρασεν, ἢ τὸν ἀπαγορεύσειν νὰ γράφῃ πλέον εἰς τὴν
ἐφημερίδα, ἤγουν νὰ τοῦ κόψωσι τὸ ψωμίον· ἐπειδὴ πληρό-
νεται χονδρὰ διὰ τὰς φιλαρίας του.

ΞΓ'.

4 Αὐγούστου, 1812.

Χρειαζεται, φίλε, πεντήκοντα τουλάχιστον ἀκόμη ἐτῶν
παιδείαν τὸ γένος, διὰ νὰ ἔλθῃ εἰς κατάστασιν νὰ κατορ-
θώσῃ τίποτε αὐτοκινήτως καὶ αὐτουργῶς. Μὴν ἀπατώμεθα
μὲ κενὰς ἐλπίδας· δεῖξον με τοὺς καλοὺς νὰ διευθύνωσι
τοιαύτην ἐπιχείρησιν εἰς τρόπον, ὥστε νὰ εὐδοκιμήσῃ, ἤγουν
νὰ μὴ γένη μὲ τὸν ὀλεθρον τοῦ περισσοτέρου μέρους τοῦ
ἔθνους. Ἡ παιδεία θέλει τὸ κατορθώσῃ χωρὶς κανένα κίν-
δυνον· μάλιστα ἂν τὸ αἰνὲ ἐμποδίσῃ τοὺς ἀντιπάλους (καθὼς
τοὺς ἐμπόδισεν ἕως τώρα) νὰ μᾶς μιμηθῶσι.

Ὡς γὰρ ἐπεκλώσαντο θεοὶ δηλοῖσι βροτοῖσιν,

Ζῶειν ἀγχυμένοις.

ἤλπιζεν ὁ ταλαίπωρος νὰ εὕρῃ μικρὰν ἀνάπαυσιν εἰς τὸ γῆ-
ρας του, καὶ ὅλον τὸ ἐναντίον τώρα, ὅσον αἱ τρίχες του λευ-
καίνονται, τόσοον πυκνοῦται καὶ μαυρίζει τὸ νέφος τῶν κόπων
καὶ τῶν ἀσχολιῶν του.

Τὸ *Ἦθελας* καὶ Εἶχαν vous avez beau dire, εἶναι ὄχι μόνον τῆς Γραικικῆς γλώσσης Ἱδια, ἀλλὰ, τὸ περιεργότερον, καὶ ἀναλογώτερα παρὰ τὰ τῆς Ἑλληνικῆς θείας γλώσσης. Αἱ λέξεις εἶναι σημεῖα τῶν ἐννοιῶν· ὅταν δύο διάφοροι ἐννοιαὶ σημαίνωνται μὲ τὸ αὐτὸ σημεῖον, τὸ σημεῖον παύει νὰ ᾖναι σημεῖον. *Ἐλαβον* (εἰς ἐγὼ) *Ἐλαβον* (πολλοί), τοῦτο εἶναι τῆς παλαιᾶς ἀνωμαλία καὶ ἀκαταλληλότης, ἀπὸ τὴν ὁποίαν μᾶς ἐλευθέρωσεν ἡ φθορὰ τῆς γλώσσης, λέγουσα, *Ἐλαβα* (ἐγὼ εἰς) *Ἐλαβαν* (πολλοί). Ἀλλ' εἴτε φθορὰ, εἴτε βελτίωσις, αὐτὴ εἶναι σχεδὸν δύο χιλιάδες ἐτῶν ἀπ' οὗ ἐμβῆκεν εἰς τὴν γλῶσσαν. Ὁ Ἡρακλείδης λέγει (εἰς τὸν Εὐσταθ. σελ. 1759) « Οἱ ἐλληνίζοντες ἐν Κιλικίᾳ..... » ἀποβάλλοντες τὸ ν καὶ μετατιθέντες τὸ ρ μικρὸν εἰς βραχὺ » ἃ προφέρονται, *ἔλαβα* λέγοντες καὶ *ἔφαγα* καὶ τρίτα τούτων πληθυντικὰ εἰς *αν* λήγοντα λέγουσι ». Δὲν ἐξεύρω ἂν ἀπὸ τὴν Κιλικίαν ἐπέραςεν ὁ τύπος εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἢ ἀπὸ ταύτην εἰς τὴν Κιλικίαν· ἐπειδὴ εἰς τῶν ἑβδομήκοντα τὴν μετάφρασιν εὐρίσκονται συχνὰ, *ἔφυγαν*, *ἔλαβαν*, *ἐγκατέλιπαν*, *ἤλθαν*, καὶ ἄλλα τοιαῦτα. Ἄν οἱ ἑβδομήκοντα τὰ ἐμεταχειρίσθησαν, κλεῖσε καὶ σὺ τοὺς ὀφθαλμοὺς, et avalez-les, sans faire tant de façons.

Σὲ εἶπα νομίζω καὶ ἄλλην φορὰν, ἀφ' οὗ γράψης μίαν περίοδον ἢ σελίδα, νὰ τὴν ἀναγινώσκῃς τρανὰ, καὶ νὰ γίνεσαι ἀκροατὴς τῶν ιδίων σου. Παραδείγματος χάριν ταύτην σου τὴν περίοδον « ἡ σφετέρησις τῶν ξένων, καὶ ἡ ἀποσιώ- » πησις τῆς πηγῆς, ὅθεν ἐρύσθησαν τὰ φιλογολικά » ἀναγινώσκων μὲ σιωπὴν τὴν εὐρηκα καλὴν· ἐκφωνουμένη ὅμως (ὡς ἂν ἔλεγες καὶ ψαλλομένη) μὲ φαίνεται οὕτω καλῆτέρα. « Ἡ σφετέρησις τῶν ξένων, καὶ τῆς πηγῆς, ὅθεν ἠρύσθησαν » τὰ φιλογολικά, ἡ ἀποσιώπησις » ἔπειτα καὶ τὸ ἠρύσθη-

εἶναι ὀλίγον σκληρόν, δηλαδή ὄχι γραικικόν. On pourrait encore vous chicaner sur l'ἀποσιώπησις τῆς πηγῆς. Ἡ πηγὴ μῆτε λαλεῖ, μῆτε σιωπᾷ· καὶ ἂν (ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ) τὸ δεχθῇ τις ὡς μεταφορικόν, ἡ ἀποσιώπησις γίνεται στέρησις, παῦσις τοῦ νεροῦ. Δὲν ἦτο κάλλιον, Ἡ ἀποσιώπησις τοῦ ὀνόματος τῆς πηγῆς;

« Ἀδελφὸς ὑπὸ ἀδελφοῦ βοηθούμενος, ὡς πόλις ὀχυρὰ »
 Εὐχομαι εἰς τὴν πόλιν ταύτην βροχὴν χρυσοῦ ἀληθεστέραν
 ἀπὸ τὴν μυθευομένην εἰς τὴν νῆσον Ῥόδον χρυσὴν τοῦ Διὸς
 βροχὴν, ὡς λέγει ὁ Πίνδαρος·

Βρέχε θεῶν βασιλεὺς ὁ μέγας
 Χρυσᾶς νιφάδεσι πόλιν.

ΕΖ'.

Ἐκρίνα (καὶ δὲν μεταβάλλω τὴν κρίσιν μου) πάντοτε τὸ ἔθνος (τῶν Α.) τραχὺ φυσικὰ τόσον, ὥστε μὴδ' ἡ τοσαύτη εἰς τὰς ἐπιστήμας πρόοδος, καὶ ἡ βαθυτέρα, χωρὶς ἀμφιβολίαν, παρὰ κανὲν ἄλλο ἔθνος ἐξέτασις καὶ θεωρία τῶν καθυκόντων, δὲν ἴσχυσε νὰ τοῦ ἐξαλείψῃ παντάπασιν ἀπὸ τὸν χαρακτῆρα, τὴν ὁποίαν εἶχαν εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος τραχύτητα, μὴδ' ἐκατάλαβαν τί νοεῖ ὁ Εὐριπίδης, ὅταν λέγῃ,

Οὐ παύσομαι τὰς χάριτας
 Μούσαις συγκαταμιγνύς
 Ἡδίσταν συζυγίαν.
 Μὴ ζῶν μετ' ἀμουσίας!

Μόνοι εἰς τοὺς παλαιούς· οἱ Ἀθηναῖοι, μόνοι εἰς τοὺς νέους
 οἱ Γάλλοι (χωρὶς πρόληψιν, φίλε μου,) ἐκατόρθωσαν ταύτην
 τὴν ἡδίστην συζυγίαν.

Ἄς ἔλθωμεν τώρα εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν, ἥτις (μὴν ἀμφιβάλλης) ἔχει τὸν αὐτὸν λόγον εἰς τὴν παλαιάν, τὸν ὁποῖον καὶ ἡ σημερινὴ ἡμῶν γλῶσσα, πρὸς τὴν γλῶσσαν τοῦ Πλάτωνος καὶ Δημοσθένους· καὶ καθὼς ἡ γλῶσσα ἐμολύνθη μὲ τουρκικὰς καὶ ἰταλικὰς λέξεις, κατὰ τὴν φύσιν καὶ θέσιν τῶν τόπων, εἰς τοὺς ὁποίους λαλεῖται, ἀπαράλλακτα καὶ ἡ Μουσικὴ ἀνακατώθη, εἰς μὲν τὸ Βυζάντιον μὲ μελωδήματα τῶν Μιναρῶδων, εἰς δέ τινας ἄλλους τόπους (ὡς εἰς τὴν Χίον καὶ Κρήτην) μὲ Ἰταλικά τόνίσματα. Τοῦτο σέ λέγω, φίλε, διὰ νὰ καταλάβῃς, καὶ ἄλλους νὰ διδάξῃς, ὅτι ἡ περὶ τῆς σημερινῆς μουσικῆς ἡμῶν ἔρευνα εἶναι πρῶγμα ἀξιόλογον· καὶ δὲν ἀμφιβάλλω ποσῶς, ὅτι καθὼς ἡ ἔρευνα τῆς σημερινῆς γλώσσης συμβάλλει πολὺ εἰς τὴν κατανόησιν τῆς ἀρχαίας, οὕτως καὶ ἐκ τῆς ἐρεύνης τῆς Μουσικῆς, θέλουν ὁπωσδήποτε σαφηνισθῇ πολλὰ μέρη τῶν σωζομένων παλαιῶν Μουσικῶν, τὰ ὅποια εἶναι ἀκόμη αἰνίγματα. Ἐλυπήθην πολλάκις ὅτι ἀφῆκα τὴν πατρίδα μου, παντάπασιν ἀμύητος μουσικῆς· καὶ μάλιστα ὅτε διέτριβον εἰς Ὀλλανδίαν, ὅπου ἐφρόντισα νὰ διδαχθῶ ὀλίγον τὰς ἀρχὰς τῆς Εὐρωπαϊκῆς Μουσικῆς. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐγὼ ἐστάθην ἀνάξιος, ἃς σέ κοινωνήσω καὶ τὴν γνώμην μου περὶ τοῦ, ὁποῖος πρέπει νὰ ᾔναι ὁ μέλλων νὰ κάμῃ τὴν ἔρευναν ταύτην.

Ὅτι πρέπει νὰ γνωρίζῃ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, καὶ ἀπὸ τὰς ξένας τουλάχιστον τὴν Γαλλικὴν, τοῦτο οὐδὲ σημειώσεως χρεῖαν ἔχει. Ὡσαύτως πρέπει καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἡμῶν, καὶ τὴν νέαν τῶν Εὐρωπαίων Μουσικὴν.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, ὡς λέγει ὁ σχολαστικὸς, πρέπει νὰ ἔχῃ ὅλους τοὺς σωζομένους τῆς παλαιᾶς Ἑλληνικῆς Μουσικῆς συγγραφεῖς, ἥγουν τὸν Ἀριστόξενον, τὸν Ἀλύπιον, τὸν Νικόμαχον, τὸν Ἀριστείδην καὶ ἄλλους τινὰς, ὅλους ἐκδο-

μένους εἰς δύο τόμους, ἀπὸ τὸν Μαιβόμιον (Meibomius) εἰς τὸ Amsterdam 1652. Παρὰ τούτους, τὰ Ἀρμονικὰ τοῦ Πτολεμαίου, τυπωμένα εἰς τὴν Ἀγγλίαν, τὸν Περί Μουσικῆς διάλογον τοῦ Πλουτάρχου, μεταφρασμένον εἰς τὸ Γαλλικόν ἀπὸ τὸν Burette, καὶ τυπωμένον εἰς Παρίσιους 1735, καὶ ὅμως δυσσευρετώτατον.

Ἐκ τῶν νέων, εἶναι δυσαρίθμητα ὅσα ἔγραψαν. Ὀνομάζω ὀλίγα τινά:

Elémens de Musique par d'Alembert,
Paris 1772.

Dictionnaire de Musique par J. J.
Rousseau, Paris 1768.

Mémoires sur la Musique des Anciens
par Roussier 1774.

Histoire générale de la Musique, par
Blainville, Paris 1767.

Γαλλικά

Εἰς τὸ Ἰταλικὸν εἶναι, Saggi sul ristabilimento dell'arte
armonica de' Greci e de' Romani etc. da S. V.
Requeno, Parma 1798.

Εἰς τὸ Γερμανικὸν ἐπαινεῖται πολὺ τὸ εἰς ἐμὲ ἄγνωστον
σύγγραμμα τοῦ I. N. Forkel, τυπωμένον εἰς Λειψίαν
1792, καὶ ἐπιγραφόμενον: Allgemeine litteratur der Mu-
sik, oder Anleitung zur Kenntniss musikalischer bü-
cher, welche von den ältesten bis auf den neusten
Zeiten bey den Griechen, Römern und den meiste-
neuern Europäischen Nationen sind geschrieben wor-
den etc. etc. etc.

Ὁ αὐτὸς Forkel ἔγραψεν ἀρχήτερα καὶ ἄλλο: Allgemei-
ne Geschichte der Musik.

Εἶναι καὶ ἄλλα εἰς Λατινικὴν γλῶσσαν.

Καὶ ταῦτά μὲν εἶναι ἐκ τῶν εὐπορίστων σχεδὸν ὅλα·
 εἶναι ὁμῶς ἐν ἄλλο ὑπόμνημα, ἰδιαιτέρως γραμμένον ἀπὸ
 Γάλλον, περὶ τῆς σημερινῆς ἡμῶν Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς,
 Γέννημα, ὡς μ' ἐφάνη, πολλῆς καὶ λεπτομεροῦς ἐρεῦνης,
 κατὰ τὴν ὁποίαν τουλάχιστον κάμνει παραβολὴν αὐτὸς μὲ
 τὴν νέαν τῶν Εὐρωπαίων μουσικὴν. Ἀλλὰ τὸ ὑπόμνημα
 τοῦτο εὐρίσκεται θαμμένον εἰς πολύτομον καὶ μεγάλτομον
 βιβλίον, ἐπιγραφόμενον *Description de l'Egypte*, τυπω-
 μένον εἰς τὴν ἐδῶ Αὐτοκρατορικὴν τυπογραφίαν.

Ἐδῶ πρέπει νὰ σὲ κοινωνήσω τὸ εὐτύχημά μου τὸ ἀπροσ-
 δόκητον.

Ὀλίγας ἐβδομάδας πρὶν φύγῃ ἐδῶθεν ὁ μικρὸν χρόνον βα-
 σιλεύσας Βορβονίδης, ὁ Μινίστρος του, αὐτοκινήτως, ἔστειλε
 δῶρον εἰς τοὺς τρεῖς ἡμᾶς ἐργάτας τοῦ Στράδωνος (ἐν ἐξεμ-
 πλάριον εἰς καθένα) τὴν περὶ τῆς ὁποίας σ' ἐλάλησα *Περι-
 γραφὴν τῆς Αἰγύπτου*. Εἶναι, φίλε μου, αἱ δύο παραδόσεις,
 ὡς εἶπα, συνιστάμεναι εἰς ἑνέα τμήματα ἢ τόμους εἰς φύλ-
 λον, εἰς 6 ἄτλαντας μήκους τετραπλασίου καὶ πλάτους τρι-
 πλασίου, ὅσον εἶναι τὸ πλάτος τούτου τοῦ χαρτίου, καὶ ἕτερον
 ἐν' ἄτλαντα μέγιστον, μήκους πενταπλασίου, καὶ πλάτους
 τριπλασίου, ὅσον τὸ πλάτος τοῦ χαρτίου. Καὶ τοῦτο μὲν εἶναι
 τὸ ὕλικόν μεγαλεῖον τοῦ συγγράμματος, τοῦ ὁποίου ἡ τιμὴ
 εἶναι 4 ἢ 5 χιλιάδες φράγκων. Τὸ δὲ λογικόν, τί νὰ σὲ εἰπῶ;
 Ἀκόμη δὲν τὸ ἐφυλλομέτρησα ὅλον, καὶ διὰ τὰς πολλὰς μου
 ἀσχολίας, καὶ διότι τὸ μέγεθος κάμνει τρόπον τινὰ δύσχρη-
 στον, ἢ καὶ κοπῶδη, τὴν ἀνάγνωσίν του. Ἀφ' ὅσον ὁμῶς
 ἐπέρασα συμπεραίνων, σὲ βεβαιώνω, ὅτι εἶναι ἀξιολογώτα-
 τον σύγγραμμα, καὶ τὸ μόνον ἕως τώρα περιέχον ἀκριβε-
 στάτην εἰδήσιν τῆς Αἰγύπτου, ἐπειδὴ εἶναι καρπὸς τῆς ἐκ-
 στρατείας τῶν Γάλλων, καὶ τριετοῦς αὐτῶν διατριβῆς εἰς

τὴν Αἴγυπτον. Οἱ ἐννέα τόμοι περιέχουσι τὸ κείμενον, συνθε-
 μένον ἀπὸ διαφόρων σοφῶν ὑπομνήματα ἱστορικά, φυσικά,
 πολιτικά κ. λ. μεταξύ τῶν ὁποίων εἶναι καὶ τὸ περὶ μουσι-
 κῆς, τὸ ὁποῖον κατέχει τόμον ὁλόκληρον τῆς δευτέρας παρα-
 δόσεως. Οἱ ἐξ ἄτλαντες, χαλκογραφημένας θαυμασίως εἰκό-
 νας ζώων, φυτῶν καὶ ὀρυκτῶν τῆς Αἰγύπτου. Ὁ μέγιστος
 ἄτλας, τὰς παλαιὰς πελωρίους καὶ γιγαντοπρεπεῖς οἰκοδο-
 μὰς παλατίων, ναῶν, ὑπογαίων κ. τ. λ. κ. τ. λ.

ΞΗ.

Τὸ ἰδικόν μου πλησιάζει εἰς τὴν φράσιν σου, ἔχει ὅμως
 ἄλλον λόγον (καὶ τοῦτον Ἀττικόν). Τίνα; τὸ νὰ βάλλεται τὸ
 ὑποκείμενον τῆς προτάσεως εἰς αἰτιατικὴν, ἃν καὶ τὸ κατη-
 γορούμενον ἦναι εἰς ὀριστικὴν ἔγκλησιν. Ἐὰν εἶπα, «Ταύτην
 » μου τὴν κρίσιν εἶμαι βέβαιος ὅτι δὲν θέλει σοῦ βαρύνει
 » τὴν ψυχὴν» ἐμεταχειρίσθην τὴν αὐτὴν τοῦ Ἀριστοφάνους
 (Ὅρν. 1269) σύνταξιν τὴν ἐξῆς:

Δεινὸν γε τὸν κήρυκα, τὸν παρὰ τοὺς βροτοὺς
 Οἰχόμενον, εἰ μὴ δέποτε νοστήσει πάλιν.

τοῦ ὁποίου ἡ κατάλληλος σύνταξις εἶναι, Δεινὸν εἰ ὁ Κήρυξ
 μὴ νοστήσει, ὡς ἤθελεν εἶσθαι ἡ ἰδική μου, ἃν ἔλεγα, εἶμαι
 βέβαιος ὅτι ἡ κρίσις μου αὕτη δὲν θέλει σοῦ βαρύνει τὴν
 ψυχὴν. Τοιαῦται συντάξεις εἶναι πολλαὶ εἰς τοὺς Ἀττικοὺς
 ὅχι μόνον εἰς τὴν αἰτιατικὴν, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλας πτώσεις
 καὶ πολλάκις τὰς μιμοῦμαι, ὅχι διὰ κακὸν ἔηλον ἐπιτήδευσιν
 ἢ καινοτομίας μανίαν, ἀλλὰ διότι, φίλε μου, ἡ ταλαίπωρος
 ἡμῶν γλῶσσα εἶναι *trainante et languissante*, καὶ φέρεται
 στίγματα τῆς δουλείας πολλὰ, τῶν ὁποίων ὁ ἀφανισμὸς χρε-
 αίνεται πολλῶν ἀνδρῶν συνδρομὴν.

5 Σεπτεμβρίου 1816.

Ἐφαναζόμεν, ὅτι διὰ νὰ καθαρισθῇ, ἢ νὰ σωθῇ τὸ γένος ἀπὸ τὰς ἀκαθαρσίας του, ἔπρεπεν ὅσοι εἶναι τῆς αὐτῆς ἡλικίας μ' ἐμὲ νὰ ἀποθάνωμεν ὅλοι, ὡς ἐμπόδια τῆς σωσεως· ἀλλὰ τώρα βλέπω, ὅτι ἀνάγκη νὰ σθεσθῶσι καὶ ὅσοι πρὸ μικροῦ ἐγεννήθησαν. Ἄν ᾤναι ὀλίγοι τινὲς σωταὶ ἐξ ἐνὸς μέρους, ἀσυγκρίτως πλειότεροι ἀπὸ τ' ἄλλο εἶναι ἀκόμῃ οἱ προθυμούμενοι νὰ κοβαλῶσι νέα σκύβαλα. Τόσον εἶναι δύσκολος, φίλε μου, ὁ φωτισμὸς τῶν βαρβάρων, ἢ βαρβαρωθέντων ἐθνῶν. Εἶναι σχεδὸν ἔτη τεσσαράκοντα, ἀποῦ ἀρχίσαμεν νὰ κινώμεθα ἀπὸ τὴν ληθαργίαν μας, καὶ, βλέπεις, ἀκούονται ἀκόμῃ σχόλια εἰς κανόνας!!! *Gewandheit* εὐκαμψίαν, διὰ τί ὄχι *eustrophia*; Κανὼν-γενικὸς καὶ λογικὸς, (ἐπειδὴ στηρίζεται εἰς τὸ λογικὸν ἀξίωμα τοῦτο: «ὁ φωτισμὸς τῶν ἀπαιδευτῶν πρέπει νὰ γίνεταί διὰ τῶν εὐκολωτέρων καὶ συντομωτέρων μέσων») οὗτος. Ἀπὸ δύο συνωνύμους λέξεις, ἐκείνη πρέπει νὰ διαλέγεται καὶ νὰ εἰσάγεται εἰς τὴν σημερινὴν ἡμῶν γλῶσσαν, τὴν ὁποίαν ἐλπὶς ἢ ὑπόληψις εἶναι, ὅτι θέλει εὐκολώτερον καταλάβειν ὁ ἀπαιδευτος. Εἰς τὸν τοιοῦτον καὶ ἡ *eukauphia* καὶ ἡ *eustrophia* εἶναι ἐπίσης ἄγνωστοι λέξεις· ἀλλ' ὅμως εἰς τὴν δευτέραν εὐρίσκει καν χεираγωγίαν, καὶ νὰ εἴπω οὕτως, μίτον Ἀριάδνειον τὸ *Στρέφω*, τοῦ ὁποίου τὴν σημασίαν ἐξεύρει πολλὰ καλὰ. Τὸ *Κάμπτω* εἶναι εἰς αὐτὸν Κινέζικον.

ΞΘ'.

Νέον τι δὲν ἐσυνέβη. Ταύτας τὰς ἡμέρας ἐξεδόθη ποιημάτων Γαλλικόν, ἐπιγραφόμενον *Ἡ ἘΛΠΙΣ*, τὸ ὅποιον ἐκθειάζουσιν οἱ ἐπισημότεροι ἀπὸ τοὺς Ἐφημεριογράφους.

Ἡ ὕλη εἶναι ἀφθονός, καὶ ὄντως ἀξία ποιητικοῦ οἴστρου.
 Τί παράδοξον, εἰάν ὁ συγγραφεὺς (ὅστις εἶναι ἀνώνυμος) εἶχε
 ψυχὴν ἱκανῶς εὐαίσθητον, διὰ νὰ παραστήσῃ γραφικῶς τὰς
 ὕγγας ὁλας καὶ τὰς γοητείας τῆς μαγίσσης ἐλπίδος; Ἀπο-
 τὴν μάγισσαν ταύτην ἀπατώμενος ζῶ ἀκόμη· μήτε θέλω
 βαρυνθῇ τὴν ζωὴν, ἐν ὅσῳ ἀπολαύω τὴν εὐνοιαν καὶ ἀγάπην
 τοιούτων φίλων, ὁποῖος εἶσαι σύ. Ἐρρώσο!

Οἶδας τὸν γράψαντα.

Οἶ.

Ἐλησμόνησα νὰ σὲ ζητήσω τὴν μικρὰν ἐκείνην συλλογὴν,
 τὴν ὁποίαν ἔκαμες τινῶν παροιμιῶν τῆς κοινῆς ἡμῶν γλώσ-
 σης. Ἐάν δὲν τὴν ἔσχισας, παρακαλῶ νὰ μὲ τὴν πέμψῃς.
 Διὰ νὰ μὴ σὲ φανῇ ὀλότελα παιδαριῶδες τὸ ζητημὰ μου.
 τοῦτο μόνον σὲ λέγω κατὰ τὸ παρὸν, ὅτι παρετήρησα, εἰς
 πολλὰς χυδαῖκας παροιμίας, περισσότερον ἑλληνισμόν, παρὰ
 εἰς τὴν λοιπὴν ὁμιλίαν. Τοῦτο φαίνεται ὅτι εἶναι ἀπόδειξις
 τῆς ἀρχαιότητός των.

Εὐρίσκω, παραδείγματός χάριν εἰς τὴν συλλογὴν μου (ὅτι
 ἔχω κ' ἐγὼ συλλογὴν ἰδίαν):

« Τὰ κερνᾶς, χάνεις, καὶ τὰ χρεώστεῖς πληρόνεις.

» Οὐαὶ τὸν δαίρου δεκαοκτῶ, καὶ δὲν τὸν δαίρει ὁ νοῦς του.

» Ποντικοῦ βουλὰς κόψει κάτα ».

Εἰς τὴν πρώτην βλέπεις τὸ *Τὰ* ἰωνικῶς ἀντὶ τοῦ *ἂ*· εἰς
 τὴν δευτέραν τὸ *Τὸν*, ἀντὶ τοῦ *ὄν*· καὶ εἰς τὴν τρίτην *Κόψει*
 μέλλοντα ἀκέραιον.

Τὸ γένος, φίλε μου, κατεφρονήθη πολὺ, καὶ μάλιστα διὰ
 τὴν ἄγνοιαν τῆς προγονικῆς του γλώσσης· καὶ ἔως μὲν
 τώρα ἔσως μὲ δίκαιον· ἀλλ' εἶμαι βέβαιος ὅτι πέντε ἢ ἑξή-

συγγραφέων ἐκδόσεις χαριέστεραι, καθὼς τὰς ὀνομάζουσιν οἱ ἡμέτεροι γραμματικοὶ, ἤγουν τοιαῦται, ὅποῖαι καὶ γραφικὰς ἀμαρτίας νὰ διορθώσῃ με κρίσιν, καὶ ῥήσεις δυσνοήτους νὰ ἐξηγῶσι, πέντε λέγω ἢ ἑξ τοιαῦται ἐκδόσεις εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν, εἶναι ἀρκεταὶ νὰ φιμώσωσι τὰ στόματα τούτων διὰ τί; διότι καὶ μὴ θέλοντες οἱ σοφοὶ τῶν ἐκδόται, ὅταν λαμβάνωσιν ἀφορμὴν νὰ ἐκδώσωσι τινὰ συγγραφέα, πρέπει νὰ συμβουλευνται καὶ τῶν Γραικίσκων (καθὼς ὑβριστικῶς τοὺς ὀνομάζουσι) τὰς ἐκδόσεις. Σὲ τὸ εἶπα, καὶ πάλιν σὲ τὸ λέγω, ἀδύνατον εἶναι, ἀπὸ Ἰσῆς σπουδῆς καὶ ἴσων μέσων (toutes choses égales) οἱ Γραικοὶ νὰ μὴ ἐξεύρωσι τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν παρὰ τούτους ἀκριβέστερον. Ἀλλὰ τὰ τοιαῦτα, καθὼς σὲ εἶπα, πρέπει νὰ ᾔναι ἀνεκλάλητα, καὶ νὰ γίνωνται sans affectation et sans faire semblant de rien· δύο φορὰς ἔχει δίκαιον, ὅστις προβάλλει τὸ δίκαιόν του ἀπαθῶς καὶ μετριοφρόνως.

Ὁ φόβος μου ὅμως τὸν ὅποιον σὲ ἔλεγον εἶναι, μὴ μᾶς καταισχύνωσιν οἱ Καλύγηροι. Ἐξ ἐνὸς μέρους εἶναι βέβαια τιμὴ μεγάλη, ὅτι ὁ κλῆρος τῶν Γραικῶν ἐπενύησε πρῶτος καὶ κατεχέρισε τοιοῦτον πρᾶγμα (Ἀκαδημίαν εἰς τὸν Ἄθω· να)· ἀλλὰ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος πόση καταισχύνη θέλει εἶσθαι εἰς ἡμᾶς, ἂν ψάλωσι καμμίαν παλινωδίαν, καὶ μᾶς δεῖξωσιν ἄνθρακας τὸν θησαυρόν; Διὰ τοῦτο, φίλε μου ἀγαπητέ, εἶναι τώρα κοινὸν χρέος ὅλων, νὰ συνδράμωσι καὶ νὰ συνεπισχύσωσι τὸ πρᾶγμα « καὶ χερσὶ καὶ ποσὶ » καθὼς λέγει ἡ παροιμία.

Ο.Α.

..... Ἐπειτα ἔπρεπε νὰ τελειώσω καὶ τὸ « Περὶ τῆς κα-
ταστάσεως τῆς Ἑλλάδος » ὑπομνημάτιον. Ἐτελειώθη λοιπὸν

καὶ αὐτὸ μὲ τὴν εὐχὴν σου, καὶ ἀνεγνώσθη τὴν ἡμέραν τῶν Χριστουγέννων (ὅπόταν οἱ ἡμέτεροι συμπατριῶται περιήρχοντο κατ' οἴκους, ἀσπαζόμενοι ἀλλήλους, καὶ χορταζόμενοι ἀπὸ τῆς ἐορτῆς τὰ γλυκύσματα) εἰς τὴν Ἑταιρείαν τῶν Ἀνθρωποποιητῶν. Ἡ συνάθροισις ἔτυχε νὰ ᾖ πολυπληθὴς, καὶ εἶχομεν προσεδρεύοντα τὸν Fourcroy. Ἐπῆρα ἐντάμα μου τὸν Κλαυέριον εἰς παραμυθίαν τοῦ φόβου, τὸν ὅποιον εἶχα, ὅχι τῆς ἀποδοκιμασίας, ἀλλὰ τῆς ἀδιαφορίας. Ἀλλὰ τὸ ὑπόμνημα, φίλε μου, εὐηρέστησεν ἀτυγκρίτως περισσότερον ἀφ' ὅ,τι ἤλπίζον, τὸ ὅποιον ἀποδίδω εἰς τὸ φιλόκαινον τῶν Γάλλων, καὶ (νὰ εἰπωμεν τὴν ἀλήθειαν) εἰς τὸ φιλάνθρωπον· ἤκουσαν πράγματα τὰ ὅποια ἦσαν εἰς αὐτοὺς παντάπασιν ἄγνωστα. Ἡ προσοχὴ ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους τῆς ἀναγνώσεως, ἡ ὁποία ἐκράτησεν ὥραν καὶ τεταρτημόριον τῆς ὥρας, ἦτον τοσαύτη, ὥστε μῆτε νὰ βῇ δὲν ἤκουσα κἀνένα. Ἐκ διαλειμμάτων εἰς τοὺς τύπους περὶ Σουλιώτων, περὶ Ἰθριωτῶν, περὶ Χίων, καὶ ἄλλους τινάς, ἤκουσα ἐπιφωνήματα εὐαρεστήσεως. Ἐζήτησα τὴν ἄδειαν νὰ τὸ τυπώσω, καὶ μὲ τὴν ἔδωκαν ἀπὸ φιλανθρωπίαν, καὶ μὲ τὴν ἐλπίδα, ὅτι θέλει γένειν νέον κέντρον εἰς τὴν νέαν ταύτην ἀλλοίωσιν τῆς Ἑλλάδος· πλὴν μὲ συνθήκην τοῦ νὰ τυπώσω μόνον ὀλίγα, καὶ διὰ μόνην τὴν Ἑλλάδα, καὶ ὅχι νὰ μοιράσω ἀπ' αὐτὰ εἰς τοὺς Παρισίους. Ὅθεν καταγίνομαι τώρα εἰς τὸν τύπον. Ὅταν τελειωθῇ, θέλω σὲ πέμψει τινὰ ἀντίτυπα. Ἀπὸ τὴν ἀποδοχὴν τῶν Ἀνθρωποποιητῶν ἐσυμπέρανα, φίλε, ὅτι ἦτον ἀναγκαῖον νὰ γένῃ τὸ ὑπόμνημα τοῦτο, ὡς μία διαμαρτυρία (protestation) διὰ τὸ μέλλον, καθὼς καὶ φανερὰ καὶ sans façons τὸ εἶπα πρὸς τὸ τέλος τοῦ ὑπομνήματος, ὅτι εἴαν ποτε ἡ τύχη φέρῃ τὰ ὅπλα των εἰς τὴν Ἑλλάδα, δὲν πρέπει διὰ τοῦτο νὰ νομίσωσιν, ὅτι αὐτοὶ πρῶτοι θέλousi

φέρει καὶ τὰ φῶτα. Ἐπειδὴ οἱ Γραικοί, ἐτι ὑπὸ τὸν ζυγὸν ὄντες, ἐκατάλαβαν τὴν ἀνάγκην τῶν φώτων, καὶ χωρὶς ἐξωτερικῆς βοηθείας, τὰ ζητοῦν καὶ τὰ φέρουσι πανταχόθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὁ Κλαυέριος (πολιτικῶς θεωρῶν τὸ πρᾶγμα) μὲ συμβουλεύει, ὡς πρᾶγμα ἀναγκαῖον, νὰ πέμψω ἐν ἀντίτυπον πρὸς τὸν πρῶτον Ἰπατον· καὶ (νὰ σὲ εἶπω τὴν ἀλήθειαν) δὲν ἐξεύρω τί νὰ κάμω.

Εἶα νὰ σὲ εἶπῶ τώρα καὶ περὶ τῆς ἐπιτροπείας ἡμῶν. Ἐκάλεσα χθὲς εἰς τὸ στενὸν οἰκηματίόν μου τοὺς εὐρισκομένους ἐδῶ ναυκλήρους Γραικοὺς, τῶν ὁποίων ἡ χυδαιότης δὲν σὲ λανθάνει, διὰ τὴν ὁποίαν σὲ βεβαιῶν ὅτι ἐπρόσμενα ἀπ' αὐτοὺς μίαν ἡλίθιον ἀδιαφορίαν. Ἀφ' οὗ διὰ ζώσης φωνῆς ἔκαμα πρὸς αὐτοὺς μικρόν τι προσίμιον καὶ προανακρουσμα περὶ τῆς καταστάσεως τῆς Ἑλλάδος, τοὺς ἔδειξα τὸ συνοδικόν· ἔπειτα ἀνέγνωσα τῶν ἐπιτρόπων τὸ γράμμα. Ἀφίνω σε νὰ στοχασθῇς, φίλε, ποίαν καὶ πόσην ἐκπληξιν ἐδοκίμασα, βλέπων τὴν χαρὰν, καὶ νὰ εἶπω ἀκόμη τὸν ἐνθουσιασμόν, μὲ τὸν ὅποιον ἐδέχθησαν τὰ εὐαγγέλια ταῦτα. Ἄξιον ἀνθρωποθηρητικῆς ἐπιστασίας σημεῖον καὶ τοῦτο, ὅτι ὅλη ἡ Ἑλλάς ἐν τῷ ἅμα αἰσθάνεται καὶ τὴν ἀρρώστίαν τῆς καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς θεραπείας. Ἐμεινε τώρα νὰ ἰδῶμεν ἐὰν δείξωσι καὶ ἐμπράκτως καμμίαν βοήθειαν. Ὡς τόσον ἀνεχώρησαν πολλὰ εὐχαριστημένοι ἀπὸ πολλὰ εὐχαριστημένον ἐμέ. Ἄν μὲ φέρωσι καμμίαν χρηματικὴν συνεισφοράν, θέλω τοὺς ἐπαινέσειν ὡς φιλοπάτριδας· εἰδὲ μὴ, θέλω ἀποδώσειν τὸν ἐνθουσιασμόν των εἰς τὰς ἐμπνεύσεις τοῦ Θεοῦ Βάκχου, ὅτι, καθὼς ἐξεύρεις, φίλε, εἴμεθα τώρα εἰς τὰ δωδεκαήμερα, καὶ ἡ κατάχρησις τοῦ οἴνου γίνεται καὶ αὕτῃ εἰς δόξαν Χριστοῦ.

Ὅταν, φίλε, λάβῃς τὸ ὑπόμνημα, παρακαλῶ σε νὰ σημειώσης τὴν ἐποχὴν τῶν ἐν αὐτῷ λεγομένων καὶ ἀπὸ ταύ-

της καταχερῶν εἰς τὸ ἐξῆς, νὰ μὲ κοινωνῇς ὅσα ἔρχονται εἰς εἰδησίην σου περὶ τῆς Ἑλλάδος· ἂν προσθέτης καὶ τὰς ἐπικρίσεις σου, tanto meglio· εἰδὲ μὴ γυμνὰ τὰ συμβαίνοντα· εἶναι δὲ ταῦτα περὶ τῆς προόδου τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Ἀθωνος, περὶ διδασκάλων, περὶ μαθητῶν, περὶ εἰδους μαθημάτων κ.τ.λ. περὶ Σουλιωτῶν, περὶ Ἰδριωτῶν, περὶ τῆς ναυτιλίας τῶν· περὶ βιβλίων ἀξιολόγων μεταφραζομένων· καὶ ποῦ νὰ σὲ τὰ λέγω ὅλα; περὶ τῆς Χίου καὶ τῶν ἐν Χίῳ. Αἱ σημειώσεις αὗται, συσσωρευόμεναι μὲ τὸν καιρὸν, δύνανται νὰ μὲ χορηγήσωσιν ὕλην δευτέρου ὑπομνήματος· ἦτον καλὸν, ἂν δὲν σὲ ἦτον ὀχληρὸν, νὰ μὲ τὰ σημειώσῃς εἰς χωριστὰ φυλλάρια, διὰ νὰ τὰ ἔχω πρόχειρα καὶ νὰ μὴν ἀναγκάζωμαι νὰ τὰ ζητῶ εἰς ἐπιστολάς. Ἐξεύρεις ὅτι αἱ πολλαὶ μου ἀσχολίαι γίνονται ἔτι περισσότεραι, διὰ τὴν φυσικὴν τοῦ σώματός μου ἀσθένειαν.

Μὲ χαρὰν ἤκουσαν οἱ Γάλλοι τὴν σύστασιν τῆς Ἀθωνικῆς Ἀκαδημίας· ὅθεν ἂς προσέχωσιν ὅλοι κοινῶς οἱ Γραικοί, νὰ μὴν ἐντροπιασθῶμεν.

OB'.

Τόσον ἐξαίρετον κλίσιν ἔχει ὁ φίλος εἰς τὰ νεκρὰ, ὥστε ἀνέστησε καὶ τὴν ἀπηρχαιωμένην δόξαν τῶν Γραμματικῶν, περὶ τῶν διαλέκτων τῆς Ὀμηρικῆς ποιήσεως, καὶ τοῦτο κατέναντι τῶν Εὐρωπαίων, διὰ νὰ φανερώσῃ εἰς αὐτοὺς, ὅτι εἴμεθα ἔτι προσκολλημένοι εἰς τὰς παλαιὰς μωρίας. Ὑπόθεσ τὸν Κορνήλιον, τὸν Ρακίναν, ἢ τὸν Βολταῖρον, ὅτι ἀντὶ νὰ γράψωσιν ὡς ἔγραψαν, μετεχειρίζοντο τὰς διαφορὰς τῆς Γαλλίας διαλέκτους· ὑπόθεσ τὰ ποιήματά των σύγγραμμα τῆς Προβηγκιτικῆς, τῆς Ὀκσιτανικῆς, τῆς Δεμοβικίου, καὶ

ἄλλων Γαλλικῶν διαλέκτων, καὶ θέλεις καταλάβειν ἂν ἦτον τρόπος νὰ ἀποκτήσωσι τοσαύτην εὐκλειαν καὶ δόξαν. Τοιαύτην μεθυσμένην μίξιν τῶν ἀμίκτων βέβαια ὄχι Ὅμηρος, ἀλλὰ μὴτ' ὁ φιλοπότης Ἀνακρέων δὲν ἤθελεν ἐπιχειρήσειν ποτὲ νὰ κάμῃ. Φυσικὰ ὁ Ὅμηρος ἔπρεπε νὰ γράψῃ εἰς τὴν γλῶσσαν, τὴν ὁποίαν ἐλάλουν οἱ τότε Ἴωνες, διὰ νὰ καταλαμβά-
νεται ἀπ' αὐτοῦς. Ἡ γλῶσσα τότε ἦτον ἐν τῷ γίγνεσθαι, καὶ σχεδὸν εἰς τὴν αὐτὴν κατάστασιν, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκεται σήμερον ἡ Γραικική· ἔπρεπεν ἐπομένως νὰ ἔχῃ πολλὰς ἀνωμαλίας· καὶ τοῦτο, φίλε μου, εἶναι τόσο βέβαιον, ὥστε ἀπὸ τὰ δύο ποιήματα τῆς Ὀδυσσεΐας καὶ τῆς Ἰλιάδος, μολονότι ἱκανῶς ἐκτεταμένα, εἶναι σχεδὸν ἀδύνατον νὰ συνθέσῃ γραμματικὴν. Ταύτας τὰς ἀνωμαλίας μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς γλώσσης ἐνόμισαν οἱ καλοὶ σου γραμματικοί, ὅτι ἦσαν λέξεις διαφόρων διαλέκτων. Θέλεις, φίλε μου, νὰ τὸ πληρο-
φορηθῇς ἀδιστάκτως; Εἰς τὴν κοινὴν ἡμῶν γλῶσσαν τοῦ Λέγω ῥήματος τὸ πληθυντικὸν σχηματίζεται

Λέγομεν, Λέμεν	} εἰς δύο τρόπους.
Λέγετε, Λέτε	

Λέγουσιν, Λέγουν, Λέσιν, Λέν· εἰς 4 τρόπους. καὶ μὴ μὲ εἰπῇς ὅτι ὁ Λ. καὶ ὁ Κ. δὲν μεταχειρίζονται τοιαύτας βαρβάρους λέξεις (ἐγὼ δὲν ἀπετόλμησα ἀκόμη νὰ ἐξορίσω τὸ Λέγουν, ἐπειδὴ τὸ εὐρίσκω ἀναγκαῖον καμμίαν φορὰν εἰς ἀποφυγὴν τοῦ κόρου, μάλιστα, ὅταν ἦναι συνδρομὴ πολλῶν καταλήξεων οὐσι εἰς τὴν αὐτὴν περίοδον)· ὑπάβες, ποιητὴν, ὅστις γράφει εἰς τὸν βάρβαρον τρόπον τῶν ὁμοιοκαταλήκτων στίχων· αὐτὸς ἐξ ἀνάγκης πρέπει νὰ μεταχειρισθῇ καὶ τοὺς τέσσαρας τελευταίους τρόπους τοῦ τρίτου προσώπου, ὡς τὸν ὀδηγήσει τὸ ὁμοιοκατάληκτον, ἢ τὸ μέτρον τῶν πεντεκαίδεκα συλλαβῶν στίχων· ἀλλὰ τί σέ λαλῶ γενι-

ἤως, καὶ δὲν σὲ λέγω νὰ ἀναγνώσῃς τὸν Ἑρωτόκριτον, ἢ τὸν ποιητὴν τῆς Βοσπορομαχίας; Εἰς αὐτοὺς θέλεις εὑρεῖν ἄλλας ἀναρίθμους ἀνωμαλίας, αἱ ὅποια βέβαια δὲν εἶναι διαφόρων διαλέκτων, ἀλλὰ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς γλώσσης ἢ διαλέκτου (εἰς τὸν πρῶτον, τῆς Κρητικῆς, εἰς τὸν δεύτερον τῆς Κωνσταντινουπολιτικῆς) διάφοροι σχηματισμοί. Πῶς εἶναι λοιπὸν δυνατόν νὰ πιστεύσωμεν, ὅτι ἔκαμεν ὁ Ὅμηρος, τὸ ὅποιον δὲν ἐτόλμησαν νὰ κάμωσι μὴτ' ὁ Ἑρωτόκριτος, μὴτ' ὁ ποιητῆς τῆς Βοσπορομαχίας;

ΟΓ'.

Μὴ στοχασθῇς, φίλε μου, ὅτι ταῦτα λέγων κινουμαι ἀπὸ καμμίαν ἄλλην αἰτίαν, παρὰ ἀπὸ τὴν ἀγανάκτησιν, συλλογιζόμενος, ὅτι τοιαῦτα κομπῶδη καὶ ληρώδη συγγράμματα ἄλλο δὲν ἀποτελοῦν, παρὰ τὸ νὰ δίδωσιν εἰς τοὺς Εὐρωπαίους ψευδῇ ἔννοσιν, καὶ τῆς κοινῆς γλώσσης καὶ τῶν λαλούντων αὐτήν. Τοιοῦτον εἶναι καθ' ὑπόθεσιν τὸ *Loin que* τῶν Γάλλων, τὸ ὅποιον βεβαιοῖ, ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ μεταφρασθῇ εἰς τῶν Γραικῶν τὴν γλῶσσαν ἄλλως, παρὰ διὰ τοῦ γλαφυροῦ Ἀττικισμοῦ *Kontà opoū*. Δὲν ἐξεύρω πῶς οὗτοι ἤθελαν τὸ μεταφράσειν· ἐγὼ ὅμως (καὶ περὶ τῆς βαρβαρωθείσης ἡμῶν γλώσσης δὲν βλάπτω ποσῶς τὴν μετριοφροσύνην, ἐὰν εἴπω τὸ πολυθρύλλητον ἐκεῖνο *ed io son pittore*) τὸ ἐξέφρασα εἰς τὴν δεκάτην σελίδα τοῦ Προοιμίου εἰς τὸν Βεγκκარიάν οὕτως: « Ὁ πλοῦτος χωρὶς παιδείαν καὶ ἀρετὴν τόσον » εἶναι μακρὰν ἀπὸ τὸ νὰ στολίζῃ τὸν ἔχοντα, ὥστε καὶ » κάμνει φανερωτέραν αὐτοῦ τὴν γυμνότητα » ἐδυνάμην ἀκόμη νὰ εἴπω « Τόσον ἀπέχει ἀπὸ τὸ . . . ὥστε » Τόσον λοιπὸν ἀπέχει ἡ κοινὴ ἡμῶν γλῶσσα τοῦ νὰ ᾖναι πτωχὴ κατὰ τοῦτο, ὥς

ἐκφράζει εἰς δύο τρόπους τὸ Γαλλικὸν *Loin que*, ἢ *Loin de*, (*Loin d'être pauvre*, ἢ *Loin qu'elle soit pauvre à cet égard*, elle possède deux manières d'exprimer le *loin que des Français*)· ὅτι δὲ οἱ δύο τρόποι οὗτοι δὲν εἶναι Κινέζικοι, μάρτυς ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα, χωρὶς τὴν ἀκριβεστάτην εἰδήσιν τῆς ὑποίας, ὅστις καταγίνεται εἰς τὸ νὰ διορθώσῃ τὴν κοινὴν, ἢ νὰ δώσῃ εἰς αὐτὴν κανόνας, ἢ νὰ τὴν κρίνῃ καθ' ὅποιονδήποτε ἄλλον τρόπον, περιπατεῖ εἰς τὴν σκοτίαν καὶ δὲν ἐξεύρει, μήτε ποῦ ὑπάγει, μήτε τί κάμνει. Ἰδοὺ λοιπὸν, φίλε μου, τὶ λέγει ὁ Ἰσοκράτης εἰς τὸν ἐπιγραφόμενον *Ἀρχίδαμος* (Τομ. β. σελ. 58, ἔκδοσις τοῦ Auger) «Τοσοῦτον δὲ » ἀπέχω τοῦ ποιεῖν τι τῶν προσταττομένων, ὥστ' εἰ μὴδὲν γίγνοιτο τούτων . . . οὐδ' ἂν οὕτω μεταγνοίην. *Loin que je consente à rien faire de ce qu'on nous ordonne*, je ne changerais point d'avis, quand même nous serions frustrés de toutes nos espérances. Ἰδοὺ πρὸς τούτοις καὶ ἄλλο παράδειγμα ἀπὸ τὸν αὐτὸν Ἰσοκράτην εἰς τὸν ἐπιγρ. *Εὐαγόρου ἐγκώμιον*. Τ. αὐτ. σελ. 282.

Τοσοῦτου δέω πλασάμενος εἰπεῖν τι περὶ τῶν ἐκείνῳ πεπραγμένων, ὥστε καὶ τῶν ὑπαρχόντων ἀφήμι τὰ τοιαῦτα, περὶ ὧν ὀλίγοι τινὲς ἐπίστανται. *Loin de flatter mon Héros par le recit des actions imaginaires*, je retranche de ses faits réels tous ceux qui ne sont connus que de peu de personnes.

Ἡ ὑγεία μου, φίλε, εἶναι εἰς κακὴν κατάστασιν,

— Βίη λένεται, χαλεπὸν δέ με γῆρας ὀπάζει.

Καὶ τώρα χρειάζομαι ἀνάπαυσιν καὶ ὄχι σχολαρχίας, καὶ μάλιστα ἀναστροφὰς μὲ τοὺς κραταιοὺς τῆς γῆς, Ἀρχιερεῖς, Ἀρχοντας, πολιτειῶν προεστώτας, τῶν ὑποίων καὶ μόνον τὰ

ὄνομα μὲ παγώνει. Ἡ ἐξ ἐμοῦ προσδοκωμένη ὠφέλεια εἶναι πολλὰ μικρά· ἀλλ' ἂν ὑπάγω ἐκεῖ ὅπου προσκαλοῦμαι, θέλει καταντήσῃν εἰς τὸ οὐδέν· ἡ τέχνη τὴν ὁποίαν κρατῶ, ἔχει χρεῖαν κατοικίας εἰς πόλεις, ὅπου εὐρίσκονται βιβλιοθήκαι καὶ τυπογραφίαι.

Πότε κατήργησαν (οἱ Ῥωμαῖοι) τὰ Ἑλληνικὰ σχολεῖα; ὅπταν ὁ Κικέρων, ὁ υἱὸς τοῦ Κικέρωνος καὶ ἄλλοι εὐπατρίδαι τῆς Ῥώμης ἔτρεχον εἰς τὰς Ἀθήνας διὰ νὰ φωτισθῶσιν, ἢ ὅπταν ὁ Ιουλιανός; ἡ Λατινικὴ γλῶσσα εἰς τὴν ἀρχὴν ἐξ ἀνάγκης ἔπρεπε νὰ ἐμβῇ εἰς τὰ κριτήρια, διότι καὶ οἱ νόμοι καὶ οἱ Κριταὶ ἦσαν Ῥωμαῖκοί· ἀλλ' ἔπειτα οἱ νόμοι μετεφράσθησαν οἱ περισσότεροι, καὶ δὲν ἔμειναν ἐν χρήσει παρὰ οἱ νομικοὶ ὅροι (les termes techniques de la Jurisprudence) ἐξελληνισθέντες καὶ αὐτοὶ μέρος, καὶ μέρος γραφόμενοι μὲ στοιχεῖα Ἑλληνικά· δὲν εἶναι παράδοξον νὰ ἐμβῇκεν ἡ γλῶσσα ἡ Λατινικὴ εἰς τὰ σχολεῖα, δι' ἐκείνους ὅμως μόνον, ὅσοι ἐπιθυμοῦν τὸ δικανικὸν ἐπάγγελμα· οἱ δὲ ἀρχαιότεροι Ἕλληνες, οἱ ἐπὶ τῶν Καισάρων μάλιστα, εἶχαν τόσῃν ὑπεροψίαν κατὰ τῆς Λατινίδος, ὥστε ἂν ἐξαίρεσθης δύο, ἢ τὸ πολὺ τρεῖς, κανεῖς δὲν ἠθέλησε νὰ τὴν μάθῃ, μήτ' ἐκαυχῆθη ποτὲ ὅτι τὴν ἔξευρε.

Φίλε μου, δὲν ἐμάντευσας τόσον σφαλερὰ, ὑποπτευθεὶς ὅτι εἶμαι ἄρρώστος. Ἀληθῶς ἠρρώσθησα καὶ ἄρρωστῶ ἀκόμη, ἀλλ' ὄχι ἀπὸ τὴν ἐπιδημικὴν νόσον καθ' αὐτό. Ἡ αὐτὴ αἰτία τῆς ἐπιδημίας ἐξύπνισεν, ἢ μᾶλλον εἶπεῖν παρώξυνε καὶ τὴν ἀρθριτικὴν μου νόσον, καὶ τὴν ἐσώρευσε ὅλην εἰς τὸ στῆθος μου. Ἐδασανίσθη καὶ βασανίζομαι ἀκόμη ἀπὸ σπασμωδικὸν βῆχα ὑπερβολικόν· ὅθεν ἀπεφάσισα μὲ τὴν εὐχὴν σου, διὰ νὰ μὴν ἀποθάνω ὡς ἰδιώτης καὶ ἄπειρος παντάπασι τῆς ἱπποκρατικῆς διδασκαλίας, σήμερον χωρὶς ἄλλο τὸ ἐσπέρας νὰ

ἐπιθέσω εἰς τὰς δύο κνήμας δύο πλατεῖς συναπισμούς· καὶ ἂν αὐτοὶ κάμωσι τὸ ἀποτέλεσμα, διὰ τὸ ὅποιον τοὺς μεταχειρίζομαι, ἐλπίζω καὶ ἀπὸ τὸν βῆχα νὰ ἐλευθερωθῶ, καὶ τὴν ἀρθρίτιδα νὰ μεταφέρω εἰς τὸν φυσικὸν αὐτῆς τόπον. Τὸ πάθος μου, βλέπεις, εἶναι ἀρχοντικόν, καὶ δὲν καταδέχεται νὰ καταβῇ εἰς τοὺς πόδας.

Περὶ δὲ τοῦ Σεβᾶχ θαλασσινοῦ, αὐτὸς, καλέ μου φίλε, εἶναι τερατολόγος θαυμάσιος, καὶ πρὸς τούτοις ἐραστὴς ἐνεργότατος τῆς Ἀργίας· καὶ ἐξεύρεις « τὰς μὲν ἀπορίας διὰ τὰς ἀργίας γινομένας, τὰς δὲ κακουργίας διὰ τὰς ἀπορίας » καθὼς λέγει ὁ φρονιμώτατος Ἰσοκράτης. Ἡ διδομένη χρηματικὴ βοήθεια εἰς τοὺς τοιούτους τρέφει καὶ αὐξάνει, δὲν θεραπεύει, τὴν ἀργίαν των.

ΟΔ'.

Ἐγκεκλεισμένην εἰς τὴν παροῦσαν σὲ ἐπιστρέφω τὴν ἐπιστολὴν τοῦ δαιμονοῦντος· ἠπόρησα ὅχι ὅτι ἦτον τόσον ἀχρεῖα, ἀλλ' ὅτι δὲν ἦτον ἔτι ἀχρειεστέρα. Ἀπὸ πρώτης ἐντεύξεως ἐκατάλαβα πολλὰ καλὰ τὴν φύσιν τοῦ ἀνδρὸς « καὶ νόον ἔγνων ». Δὲν ἐξεύρω ἂν ἦσουν εἰς τὴν Γαλλίαν πρὶν νὰ καταργηθῇ ὁ Ἰακωβινισμός. Τὸν παρομοιάζω, φίλε μου, μ' ἓνα ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ἐκείνους Ἰακωβίτας, ὅσους ἐξ ἀτυχίας ἐγνώρισα. Ἦθη θηριώδη, καὶ χαρακτὴρ ἀπάνθρωπος, κατάδηλος καὶ ἀπ' αὐτὴν τὴν φυσιγνωμίαν ἀποστροφή τῆς ἐργασίας, καὶ προσδοκία τῆς παρὰ τῶν ἄλλων χρηματικῆς συντελείας, τόσον ἐπιδηλῶς ἀναίσχυντος, ὥστε καὶ τὸν διδόντα στοχάζεται ὡς ὀφείλοντα, καὶ τὸν μὴ διδόντα, ὡς ἀδικοῦντα. Ἐνθυμοῦ πάντοτε τὸ « Μέμνας' ἀπι-

στεῖν » ἀλλ' ὅμως ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, ὡς φρόνιμος, μήτε τὴν ἀπιστίαν μὲ ὑπερβολήν :

Πίστεις δ' ἄρα ὁμῶς καὶ ἀπισταὶ ὤλεσαν ἄνδρας.

πολὺ μὲ ἄρρεσε πάντοτε ἡ γνώμη αὕτη τοῦ Ησίουδου.

Ἐνθυμοῦ τὸ « Ἐγγύα, πάρα δ' ἄτα ». Μὴ συστάσεις, μὴ ὑποσχέσεις καὶ ἐπαγγελίας ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε πρὸς κἀνένα περὶ κἀνενός.

« Πάλιν πλεῖα καὶ δίπτυα ».

ΟΕ.

Ἐλα τώρα, φίλε, ὅστις ὀνομάζεις τὰς ἐπιστολάς σου μωρολογίας, νὰ μάθης καὶ νὰ πληροφορηθῇς τί πράγμα εἶναι ἡ μωρολογία· ἐὰν ὅμως ἦναι δίκαιον νὰ ὀνομασθῇ μωρολόγος, ὅστις ἀποκρίνεται μὲ μίαν εἰς ἑξ ἐπιστολὰς ἐνταυτῶ· ὅπως ἂν ἔχῃ τὸ πράγμα, δίκαιον ἦτον νὰ σὲ προκαταλάβω, διὰ νὰ ἐξοπλισθῇς μὲ τὴν ὑπομονήν.

Δὲν σ' ἔγραψα ἕως τώρα, διότι ἐπρόσμενα πρῶτον νὰ μάθω τὴν ἀποκατάστασίν σου εἰς Βιέννην, καὶ τὴν κατάπαυσιν τῆς τοσαύτης σου πλάνης, ἣτις σ' ἔκαμε νὰ ἰδῇς καὶ νὰ γνωρίσης, « Πολλῶν ἀνθρώπων ἄστεα καὶ νόον ».

Ὁ Χρυστολωρᾶς μὴτ' ἐκκλησιαστικὸς ἦτον, μήτε μετὰ τὴν ἄλωσιν ἤκμασεν. Αὐτὸς ἀπέθανεν εἰς τὴν Κωνσταντίαν, κατὰ τὸ 1415 ἔτος· ἡ ἐν Κωνσταντίᾳ Οἰκουμενικὴ (καθὼς τὴν ὀνομάζουσι) σύνοδος συνεκροτήθη κατὰ τὸ 1414, κατὰ τῶν αἱρέσεων τοῦ Βικλέφου (Wiclef) καὶ Ἰωάννου Οὔσιου (Jean Hus), καὶ παρέδωκαν εἰς τὸ πῦρ ζῶντας τὸν Οὔσιον τοῦτον, καὶ τὸν μαθητὴν του τὸν ἱερώνυμον τὸν ἐκ Πράγας. Μία ἀπὸ τὰς φρικώδεις αἱρέσεις τῶν ἀνδρῶν τούτων ἦτον,

καὶ αὐτὰ « Οἱ πιστοὶ δὲν ἔπρεπε νὰ ὑποτάσσωνται εἰς τὸν
 » Πάππαν καὶ τοὺς περὶ τὸν Πάππαν, παρὰ μετὰ λόγου·
 » ὅταν οἱ Ἐκκλησιαστικοὶ ἀφορίζωσι καὶ ἐξεκκλησιαῶσιν
 » ἀλόγως, ὁ ἀφοριζόμενος ἢ ἐξεκκλησιαζόμενος, πρέπει νὰ ἦναι
 » ἡσυχος καὶ ἀμέριμνος » ὑπέμειναν, ὡς λέγει ἡ ἱστορία,
 καὶ οἱ δύο τὸν θάνατον μὲ ἡρωϊκὴν μεγαλοψυχίαν. Ὁ θά-
 νατος τοῦ Οὐσίου ἐπροξένησε μετ' ὀλίγον, εἰς ὅλην τὴν Βοε-
 ρίαν, φοβεράν αἱματοχυσίαν· διότι οἱ ὁπαδοὶ καὶ ὁμόφρονες
 τοῦ ἀνδρὸς, ὑπὲρ τὰς 40 χιλιάδας, περιήρχοντο φονεύοντες,
 δι' ἐκδίκησιν, τοὺς ἀντίφρονες, καὶ μάλιστα τοὺς Παππικοὺς
 ἱερεῖς. Ὁ Αἰνείας Σύλβιος, ὁ τὸν ἐπιτάφιον τοῦ Χρυσολωρᾶ
 γράψας, ἐγένεν ἔπειτα Πάππας, μετονομασθεὶς Πῖος δεύτε-
 ρος. Αὐτὸς, ἐπιθυμῶν νὰ διώξῃ τοὺς Τούρκους ἀπὸ τὴν
 Κωνσταντινούπολιν, γέρων ἤδη, ἠθέλησε μὲ τὸ παράδειγμά
 του νὰ διεγείρῃ καὶ τοὺς λοιποὺς Ἡγεμόνας τῆς Εὐρώπης.
 Ἐτοίμασε λοιπὸν στόλον, καὶ ὑπῆγεν εἰς τὸν Ἀγκῶνα, διὰ
 νὰ περάσῃ ἐκεῖθεν εἰς τὴν Ἀσίαν· ἀλλ' ἀπέθανε κατὰ τὸ
 1464. Ὁ Ἐμμανουὴλ Χρυσολωρᾶς εἶναι σχεδὸν ὁ πρῶτος
 Γραικὸς, ὅστις ἐπέρασεν εἰς τὴν Ἰταλίαν, συνωδευόμενος ἀπὸ
 τὸν Δημήτριον τὸν Κυδώνιον· αὐτὸς ἔφερε τὰ πρῶτα φῶτα,
 καὶ ἔκαμε πολλοὺς μαθητὰς ἀξιολόγους ἀνδρας· μετ' αὐτὸν
 ἐδίδαξε τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν ὁ ἀνεψιὸς του Ἰωάννης ὁ
 Χρυσολωρᾶς, τοῦ ὁποίου τὴν θυγατέρα ἔλαβεν εἰς γυναῖκα ὁ
 Φίλελφος, ὅταν ὑπῆγεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τὴν πρῶ-
 τὴν φορὰν, σταλμένος ἀπὸ τὸν Κοσμᾶν Μένδικον, εἰς ἀναζή-
 τησιν καὶ συνάθροισιν Ἑλληνικῶν βιβλίων.

Ὁ τόνος, φίλε μου, ἔκαμε πολλάκις θαύματα· ἀρκεῖ νὰ
 σὲ ἀναμνήσω ἓν μόνον παράδειγμα διὰ νὰ καταλάβῃς, ἐὰν
 δὲν ἐξηγῶ σαφῶς τὴν ιδέαν μου, τί ἐννοῶ διὰ τοῦ τόνου. Ὁ
 Γέλων ἦτον τύραννος τῆς Σικελίας, τύραννος ὅμως ἀπ' ἐ-

κείνους, εἰς τοὺς ὑποίους ἔμεινε κάποια συνείδησις ἀνθρωπότητος καὶ ἀρετῆς· μὲν ὅλον τοῦτο, πληροφορημένος ὅτι μισεῖται, καὶ μὴ θέλων νὰ τυραννῇται αὐτὸς ἀπὸ τὸν καθημερινὸν φόβον τῆς ἐπιβουλῆς, ἐφάνη ἀπροσδοκῆτως μίαν τῶν ἡμερῶν εἰς τὸ μέσον τῆς ἀγορᾶς, ὅχι μόνον χωρὶς σωματοφυλάκων, ἀλλὰ καὶ ἄοπλος, καὶ εἶπε πρὸς τὸν δῆμον, ὅτι εἶναι ἔτοιμος νὰ ἀφήσῃ τὴν μοναρχίαν, ἐὰν δὲν ᾔσαν εὐχαριστημένοι ἀπ' αὐτόν· ἀλλὰ τὰ ὀλίγα ταῦτα λόγια τὰ ἐπρόφερε μὲ τύσον τόνον τῆς φωνῆς, καὶ μὲ τοιοῦτον σχῆμα τοῦ προσώπου, ὥστε οἱ καλοὶ σου Σικελιωταί, ἀντὶ τοῦ νὰ τὸν κατακόψωσιν, τὸν ἐπέστρεψαν δορυφοροῦντες εἰς τὸν οἶκον του, καὶ ἐπεκύρωσαν εἰς αὐτὸν τὴν ἐξουσίαν.

Ἰδὼν τὴν ἐπανελευσιν αὐτοῦ τοῦ νέου Ὀμήρου, καὶ ὅτι μέλλει νὰ μᾶς καταπλουτίσῃ μὲ νέα γεννήματα τῆς πύλότη-
κου Μούσης του. Τοῦτο μοῦ ἔφερεν εἰς νοῦν τὰς τρεῖς τάξεις,
εἰς τὰς ὁποίας διαιρεῖ ὁ Ἡσίοδος τοὺς ἀνθρώπους:

Οὗτος μὲν πανάριστος, ὃς αὐτὸς πάντα νοήσει·
Ἑσθλὸς δ' αὖ κακείνος, ὃς εὖ εἰπόντι πίθηται.
Ὅς δέ κε μήτ' αὐτὸς νοέῃ, μήτ' ἄλλου ἀκούων·
Ἐν θυμῷ βάλλεται, ὃδ' αὖτ' ἀχρήσιος ἀνὴρ.

Συγκαταρίθμησον αὐτὸν λοιπὸν εἰς ὅποιον εἶναι δίκαιον ἀπὸ
τὰς τρεῖς νὰ ἐνθρονισθῇ. Ἐνθυμήθην καὶ τὸν θεῖον Πλάτωνα,
ὅστις ἔκαυσε πολλὰ ποιήματα, ὅσα εἶχε γράψῃν εἰς τὴν νεότητά του, ἀναγνούς μετὰ προσοχῆς τὸ θαυμαστὸν ἐκεῖνο τοῦ
Ὀμήρου (Ἠλιάδ. P. 263.)

Ὡς δ' ὅτ' ἐπὶ προχοῇσι Διῦπιτέος ποταμοῖο
Βέβρυχεν μέγα κῆμα ποτὶ ῥέον, ἀμφὶ δὲ τ' ἄκραι·
Ἠϊόνες βοῶσιν ἐρευγομένης ἁλὸς, ἔξω·
Τύσση ἄρα Τρῶες· ἰαχῇ ἴσαν·

ὡς λέγουσιν οἱ συναξαρισταί του· καὶ μὲν ὅλον τοῦτο, ἂν αὐτὰ

ἦσαν ἄνοστα, θέλεις τὸ καταλάβειν ἀπὸ τὸ εἰς τὴν ἐρωμένην
αὐτοῦ ἐπίγραμμα, ἥδη γηραλαίαν οὔσαν, περὶ τῆς ὁποίας
λέγει:

Ἦς καὶ ἐπὶ ρυτίδων ἔζητο δριμύς ἔρως.

L'amour qui se tient toujours niché dans les rides
d'une vieille, est une idée charmante.

Θέλεις ἄλλο;

Ἀστέρας εἰσαθρεῖς ἀστήρ ἑμός. Εἴθε γινοίμην
Οὐρανός, ὥς πολλοῖς ὄμμασιν εἰς σε βλέπω.

Θέλεις καὶ τρίτον, τὸ ὁποῖον, κατ' ἐμὲ κριτὴν, εἶναι τὸ θαυ-
μασιώτερον; ἔχε τὸ εἰς τὸν χαριέστατον Ἀριστοφάνην τὸν
Κωμικὸν ἐπίγραμμα:

Αἱ Χάριτες τέμενός τι λαθεῖν, ὅπερ οὐχὶ πεισῖται,
Ζητοῦσαι, ψυχὴν εὖρον Ἀριστοφάνου.

Τούτων ἀδελφά, ἂν καὶ ἴσως ὅχι τόσον ὠραῖα ποιήματα
ἔκαιεν ὁ Πλάτων ἄλλ' ὁ Πλάτων ἦτον τῆς πρώτης κλάσεως
ἄνθρωπος, « Ὅς αὐτὸς πάντα νοήσει. Ὁ δὲ νέος Ὅμηρος ἡ
δὲν ἔχει ὁλογκαιπᾶν εἶδησιν ἀπὸ ταῦτα, ἡ ἂν τὰ ἀνέγνω,
δὲν ἴσχυσεν ὁ ταλαίπωρος νὰ τὰ κρίνῃ καὶ νὰ τὰ νοστιμευθῇ
ἄλλέως πῶς ἦτο δυνατόν νὰ μὴ παραλύεται ἡ δεξιὰ του
ὁσάκις πιᾶζει τὸν κάλαμον; Εἶναι τινες ἐκ φύσεως κακόμοι-
ροι καὶ κακόκληροι ἄνθρωποι, τῶν ὁποίων τὸ τύμπανον τῆς
ἀκοῆς φαίνεται σε νὰ ἦναι κατασκευασμένον ἀπὸ χαλκόν.
Τί προσμένεις ἀπὸ ταλαίπωρον ψυχὴν, τῆς ὁποίας ὁ οἶκος
δὲν εἶναι σάρκινος;

Οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι ἔλεγον Ἄ, ἐπὶ λύπης, οἴκτου, καὶ
καμμίαν φορὰν θαυμασμοῦ ἢ καὶ ἀπειλῆς.

Ἄ δειλοί Δαναῶν ἡγήτορες ἦδ' ἐμείδοντες·
 εἰς ἄρ' ἐμέλλετε τῆλε φίλων καὶ πατρίδος αἵης
 ἄσιν ἐν Τροίῃ ταχίως κύν' ἀργέτι δημῷ.

(*Ἰλιάδ.* Δ., 815—817.)

« Ἄ κακόμοιροι στρατηγοὶ τῶν Ἑλλήνων· μελλόμενον σᾶς
 » ἦτον, ὡς φαίνεται, μακρὰν ἀπὸ τοὺς φίλους καὶ τὴν πα-
 » τρίδα, νὰ χορτάσετε μὲ τὰς σάρκας σας τῆς Τρωάδος τοὺς
 » σκύλους ».

Ος'.

Σ' εὐχαριστῶ μάλιστα διὰ τὰ βιβλία, γραμμένα εἰς τὴν
 πεζὴν γλῶσσαν· αὐτὰ μὲ ὠφελοῦσιν, ἐπειδὴ, ἂν καὶ γραμμέ-
 να μὲ μεγαλωτάτην ἀνωμαλίαν καὶ ἀγραμμάτευτον ἀσκε-
 ψίαν, ποτὲ μὲν μὲ διδάσκουσι καμμίαν νέαν λέξιν ἢ φράσιν,
 τὴν ὁποίαν ἡ δὲν ἤξευρον, ἢ ποτὲ δὲν ἐσυλλογίσθη· ποτὲ δὲ
 μοῦ γίνονται νύξιν καὶ διέγερσις εἰς τὸ νὰ ἀνακαλύψω τὰ πρὸ
 πολλοῦ ἀγνοούμενα εἰς ἐμέ· καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀγνοουμένων
 τούτων εἶναι, φίλε, τόσον πολὺς, ὥστε πολλάκις μὲ ρίπτει
 εἰς ἀπόγνωσιν. Τοῦτο μόνον ἐπληροφορήθην, καὶ τὸ ἔχω ὡς
 ἀξίωμα ἀπὸ τὴν πολυχρόνιον σκέψιν, ὅτι ἡ τελείωσις τῆς πε-
 ζῆς ταύτης, καὶ καταφρονουμένης ἀπὸ τοὺς ἀνόητους γλῶσ-
 σης, εἶναι ἀναγκαιότερα εἰς τὴν ἀκριβῆ κατάληψιν τῆς Ἑλ-
 ληνικῆς, ἀφ' ὅ, τι εἶναι ἡ εἰδησις τῶν διαλέκτων Δωριδος,
 Αἰολίδος, καὶ Ἰωνικῆς. Δὲν ἤθελε λογισθῇ μωρὸς, ὅστις ἐκαυ-
 χᾶτο, ὅτι ἐξεύρει τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, χωρὶς νὰ σπουδά-
 σῃ ὅλας τῆς τὰς διαλέκτους; Μωρότερον κρίνω, φίλε μου,
 τὸν καυχώμενον νὰ τὴν ἐξεύρῃ καλῶς, ἐὰν δὲν ἔκαμε σκέψιν
 εἰς τὴν πεζὴν τῶν Γραικῶν γλῶσσαν. Ὅσον μωροὶ ἤθελαν εἰ-
 σθαι οἱ ἐξουθενηταὶ τῆς κοινῆς γλώσσης, δὲν ἐμποροῦν νὰ τῆς
 ἀφαιρέσωσι τοῦτο, ὅτι εἶναι καὶ αὐτὴ τουλάχιστον μία διά-

λεκτος τῆς Ἑλληνικῆς, καὶ διάλεκτος ἀναμφιβόλως ἡ πλουσιωτέρα, ἐπεὶ δὲ ἔχει τόσα συγγράμματα, εἰς καιρὸν, ὅταν ἀπὸ τὴν Ἰωνικὴν δὲν ἔμειναν πλὴν ὀλίγα τινὰ, καὶ ἀπὸ τὴν Δωρικὴν καὶ Αἰολικὴν ἔτι ὀλιγώτερα. Ἐὰν αὐτοὶ δὲν εὐρίσκουσι βοηθήματα εἰς τὰ βάρβαρα συγγράμματα τῶν Γραικῶν, δι' αὐτὸ τοῦτο δὲν τὰ εὐρίσκουσιν, ὅτι ἡ πρόληψις τῶν ἡ τοὺς ἐμπόδισεν ὁλότελα νὰ τὰ ἀναγνώσωσιν, ἢ τοὺς ἔκαμε νὰ τ' ἀναγνώσωσι χωρὶς σκέψιν. Ὁμολογῶ, ὅτι δὲν εἶναι νόσιμος διατριβὴ ν' ἀναγινώσκῃ τις τὸν Ἑρωτόκριτον, καὶ ἄλλα τοιαῦτα ἐξαμβλώματα τῆς ταλαιπώρου Ἑλλάδος· ἀλλ' ὅστις ἀγαπᾷ τὴν εὐειδεστάτην δέσποιναν, δὲν πρέπει νὰ ἀμελῇ νὰ κολακεύῃ καὶ τὴν δυσειδῆ θεράπαιναν, ἐὰν ἡ πρὸς τὴν δέσποιναν εἰσοδος εὐκολύνεται ὅπως δῆποτε δι' αὐτῆς.

Ἄν ζητῶσι Λεξικὸν ἐντελὲς καὶ λελογισμένον, ζητοῦσι σῦκα τὸν χειμῶνα· τοιοῦτου λεξικοῦ ὁ καιρὸς ἀκόμη δὲν ἦλθεν· ἐὰν θέλωσι λεξικὸν ἀνεκτὸν καὶ τοιοῦτον, ὅποιον εἶναι ἀναγκαϊότατον εἰς τὴν παροῦσαν κατάστασιν τῆς Ἑλλάδος, αὐτὸ δὲν χρειάζεται μεγάλην σοφίαν· μὲ μικρὸν κόπον ἀκολουθοῦντες τὸν Στέφανον, δύνανται νὰ τὸ κάμωσι καὶ πλουσιώτερον ἀπὸ τοῦ Στεφάνου. Εἶναι πρᾶγμα γελοῖον, ὅτι ὁ παντάπασι γυμνὸς, νὰ ζητῇ νὰ σκεπᾷ τὴν γύμνωσίν του μὲ ὀθόνας τῆς Ἰνδίας· ἱκανὴ εἶναι εἰς αὐτὸν διὰ τὴν κατεπεύγουσαν περιστάσιν καὶ μὴλωτὴ προβάτου· ἔπειτα μὲ τὸν καιρὸν ἀποκτᾷ καὶ τὰ ἰνδικὰ φορέματα.

ΟΖ'.

Σήμερον λαμβάνω τὴν ἐπιστολήν σου, ἐκ τῆς ὁποίας μανθάνω τὸν γάμον σου, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν τὰ προτέλεια τοῦ γάμου σου. Τί νὰ εἶπω τὴν τύχην, ἡ ὁποία δὲν μ' ἔκαμε ποιη-

τήν; Τώρα ἦτον ὁ ἥκαιρος νὰ γυμνάσω τὴν μοῦσάν μου εἰς
κανένα ἐπιθαλάμιον. Ἀλλὰ μὴ στενοχωρεῖσαι. Ἀντὶ τῆς
βαρβάρου μου Μούσης, εὐχομαι ἀπὸ βάθους ψυχῆς, μὲ τὴν
Ἀττικὴν τοῦ Ἀριστοφάνους Μοῦσαν, καὶ εἰς τὴν νύμφην καὶ
εἰς τὸν γαμβρὸν,

Αὐτοῖς, παισὶν, παῖδων παῖσιν,
Πλουθυγαίαν, εὐδαιμονίαν,
Βίον, εἰρήνην, νεότητά, γέλωτα,
Χορεύς, θαλίαν, γάλα τ' ὀρνίθων.

Ταῦτα εὐχομαι, καὶ ὅχι τὸ προστιθέμενον εἰς αὐτὰ ἀμέσως
ἀπὸ τὸν νοστιμώτατον Κωμικόν,

ἵσται παρέσται κοπιᾶν ὑμῖν
ὑπὸ τῶν ἀγαθῶν.

διότι ὁ κόπος φυσικὰ παύει τὴν εὐδαιμονίαν. Αὐτὴ ἀκολου-
θεῖ τὴν φύσιν τῶν ὑγρῶν· ὅπου πλημμυρίζει πνίγει, ἂν ὁ φρό-
νιμος εὐδαίμων δὲν προετοιμάσῃ εἰς αὐτὴν ρύακας νὰ δέ-
χωνται τὸ περιττόν. Οἱ ρύακες εἶναι οἱ περὶ αὐτὸν, τέκνα,
θεράποντες, καὶ ἐπὶ πᾶσι καὶ πρὸ πάντων ἡ ΠΑΤΡΙΣ.

Χαίρω ἀληθινὰ, φίλε, ὅτι ἐτελειώθης (Τελείους ὠνόμαζον
οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι τοὺς γεγαμηκότας, καὶ Τέλος, τὸν Γάμον).

Παρὰ τὰ ἐπιθαλάμια ἄσματα συνηθέστερα εἶναι εἰς τοὺς
γάμους τὰ δῶρα· ὅτι καὶ οἱ δωρηταὶ εἶναι περισσότεροι πα-
ρὰ τοὺς ποιητάς. Ἀλλὰ καθὼς ὁ Ἀπόλλων, οὕτω καὶ ὁ Πλοῦ-
τος μὲ ὠργίσθη. Μετὰ πολλοὺς λογισμοὺς, ἐνθυμήθη ὅτι ὁ
Κλαυέριος μ' ἐχάρισε δύο Ἀπολλοδώρους, τὸν ἓνα εἰς χαρ-
τίον κοινόν, καὶ τὸν ἄλλον εἰς ἐκλεκτὸν (papier velin). Τοῦ-
τον λοιπὸν τὸν ἐκλεκτὸν ἔβαλα εἰς τὸ Σανδύκιον, ὡς δῶρον
παρὰ τοῦ Κοραῆ εἰς τὸν φίλον μου, μικρὸν μὲν, ἀλλὰ μετὰ
χαρᾶς προσφερόμενον.

Ἐχεις, φίλε μου, μέγα δίκαιον λέγων, ὅτι δὲν ἐνοστιμεύ-
θης ἀκόμη μεταφράσιν. Ὅθεν συλλογίσθητι πόσῃ ἀηδὶαν
δοκιμάζω ἐγὼ, ἀναγκαζόμενος πολλάκις ὁ ταλαίπωρος νὰ
τὰς ἀναγινώσκω ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους, μὲ μόνην τὴν (πολ-
λάκις ἀπατωμένην) ἐλπίδα, ὅτι εἰς τὰ πολλὰ κόπρια ἐνδε-
χόμενον εἶναι νὰ εὕρω κανένα μαργαρίτην, νὰ τὸν μεταχει-
ρισθῶ ἐν καιρῷ πρὸς ἰδικήν μου (ἴσως καὶ πρὸς ἄλλων)
ὠφέλειαν. Οἱ Ἰταλισμοὶ καὶ Γαλατισμοὶ πολιορκουσι παν-
ταχόθεν τὴν δυστυχεστάτην ἡμῶν γλῶσσαν· καὶ μὴτ' ἐγὼ
δὲν δύναμαι μῆτε νὰ κρίνω, μῆτε νὰ προβλέψω ποῦ ἔχει
νὰ καταντήσῃ ἡ Βαβελικὴ αὕτη ἀκρισία καὶ σύγχυσις. Ἀκρι-
σία τόσον μεγάλη, ὥστε ζητοῦσι νὰ προσκολλησῶσιν εἰς αὐ-
τὴν καὶ τὴν Γαλλικὴν ἀντωνυμίαν je, tu, il, χωρὶς νὰ κά-
μωσι τὴν μικράν καὶ πολλὰ εὐκολον ταύτην παρατήρησιν,
ὅτι εἰς τοὺς Γάλλους εἶναι ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖα διὰ τὴν
ὁμοίαν ἢ κατάληξιν ἢ ἐκφώνησιν τῶν ῥηματικῶν προσώπων
(j'aime, tu aimes, il aime), ἥτις χωρὶς τῆς ἀντωνυμίας
ἤθελε προξενήσῃν ἀσάφειαν. Ἀλλ' εἰς ἡμᾶς ἡ διάκρισις τῶν
προσώπων, καὶ ἀπὸ τὴν γραφὴν καὶ ἀπὸ τὴν προφορὰν
(Ἀγαπῶ, Ἀγαπᾶς, Ἀγαπᾷ), γίνεται τόσον φανερά, ὥστε
ἀποβαίνει ὁ πλεονασμὸς (Ἐγὼ Ἀγαπῶ, Σὺ ἀγαπᾶς, Ἐκεῖνος
Ἀγαπᾷ) ὅχι μόνον ἀηδὴς εἰς τὴν ἀκοήν, ἀλλὰ καὶ σύλοικος·
διότι τὸ Ἐγὼ εἰς ἡμᾶς, καὶ τοὺς παλαιοὺς καὶ τοὺς νέους
Ἕλληνας, εἶναι ἀντιδιασταλτικὸν προσώπων, ἥγουν σημαίνει
ὅχι τὸ je τῶν Γάλλων (καθὼς φαντάζονται), ἀλλὰ τὸ moi.

Δίκαιον ἔχεις ὡσαύτως εἰς ὅσα εἶπας (ἢ κατ' αὐτοὺς ΣΤ
Εἶπας) τὸν ἀδελφόν σου περὶ Ὀμήρου. Δικαίως κρίνει καὶ
αὐτὸς, ὅτι πρῶτον γεννῶνται οἱ συγγραφεῖς, ἔπειτα αἱ γραμ-

ματικαὶ καὶ οἱ γραμματικοί: ἀλλ' ἔπρεπε νὰ προσκρίνη καὶ τοῦτο, ὅτι αἱ γραμματικαὶ ἔγιναν ἀπὸ τὴν παρατήρησιν καὶ συλλογὴν τῶν ὀρθῶς λεχθέντων, καὶ ἀναλόγως συνταχθέντων ἀπὸ τοὺς καλοὺς συγγραφεῖς. Ὅθεν συμπεραίνεται, ὅτι ἡ γραμματικὴ περιείχετο δυνάμει εἰς τὰ βιβλία τῶν δοκίμων συγγραφέων· καὶ οἱ δόκιμοι οὗτοι συγγραφεῖς ἦσαν ἀληθῶς καὶ γνησίως οἱ πρῶτοι Γραμματικοὶ τὰς γλώσσης, ἂν καὶ δὲν ὠνομάζοντο ῥητῶς οὕτως. Τὸ αὐτὸ ἔχει νὰ εἴπῃ τις καὶ περὶ τῆς Ῥητορικῆς, ἡ ὁποία ἄλλο δὲν εἶναι πλὴν παρατήρησις καὶ συλλογὴ τῶν πειστικῶς λεχθέντων ἀπὸ τὸν Δημοσθένην καὶ τοὺς ἄλλους συγχρόνους αὐτοῦ ῥήτορας. Τόσον εἶναι ἀληθές (ἐκ δυστυχίας) ὅτι οἱ καλοὶ συγγραφεῖς τῆς γλώσσης (λέγω ὅταν ᾖναι εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς), εἶναι οἱ γνήσιοι γραμματικοὶ τῆς γλώσσης, καθὼς οἱ δεινοὶ ῥήτορες, οἱ γνήσιοι ῥητοροδιδάσκαλοι, ὥστε εἰς δεκαπέντε ἑκατονταετηρίδων διάστημα, ἀφ' οἷς εἰς τῶν Ἑλλήνων τὰ σχολεῖα διδάσκεται ἡ Γραμματικὴ καὶ ἡ Ῥητορικὴ, μῆτε συγγραφεὺς ἐγεννήθη ὅμοιος τοῦ Ξενοφῶντος, τοῦ Πλάτωνος κ. τ. λ., μῆτε ῥήτωρ ὅμοιος τοῦ Δημοσθένους. Εἰς ὀλίγα λόγια, Γραμματικὴ καὶ Ῥητορικὴ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ συντεθῇ, ἂν δὲν ᾖναι ἐρανισμένη ἀπὸ καλοὺς συγγραφεῖς· συγγραφεὺς καλὸς νὰ γένη δὲν ἐμπορεῖ ἂν δὲν ἀκολουθῇ, ὅσον εἶναι δυνατόν, τὴν φυσικὴν γραμματικὴν ἥγουν τὴν ἀναλογίαν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν γεννᾶται ἡ πρώτη ἀρχὴ τοῦ λόγου, ἡ σαφήνεια· ἂν δὲν γράφῃ εἰς τρόπον (λέγω πάλιν «ὅσον εἶναι δυνατόν» ἐπειδὴ γενικοὶ κανόνες, χωρὶς ἐξαίρεσεις καὶ ἀνωμαλίας, δὲν εἶναι εἰς καμμίαν γλῶσσαν) ὥστε ἀπὸ τοῦ σύγγραμμά του νὰ συντάσσεται μία, καὶ ὅχι εἰς ἢ ἐπὶ γραμματικαί· ἂν δὲν σπουδάζῃ καὶ πρὸς τοῦτο νὰ συμπλέκῃ τὰς λέξεις του, καὶ νὰ τὰς συντάττῃ εἰς ἐκεῖνον τὸν τρόπον, ὅστις προξενεῖ περισσότεραν ἡδονὴν εἰς τὴν ἀκοή.

Ὁ δεῦτερος οὗτος κανὼν ἐπιστηρίζεται εἰς τὴν φύσιν αὐτὴν τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ αὐτὸς ζητεῖ πανταχοῦ τὴν ἡδονήν; τὴν ζητεῖ εἰς τὴν τράπεζαν, τὴν ζητεῖ εἰς τὴν μαλακὴν κλίνην, εἰς τὰ φορέματα, εἰς τὸ θέατρον, εἰς τὴν μουσικὴν; « καὶ πῶς θέλεις νὰ μὴ τὴν ζητῇ, καὶ εἰς τὴν διὰ λόγου μετὰ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ἀναστροφὴν, ἥτις συμπληροῖ τὸ περισσότερον σχεδὸν μέρος τῆς ζωῆς του; Παρὰ τούτους τοὺς κανόνας, τοὺς ὁποίους ἐγὼ στοχάζομαι ὡς ἀπαραιτήτους, εἰς τὴν ἡμετέραν περίστασιν, ὅστις προσπαθεῖ νὰ γράφῃ ὀρθῶς, πρέπει νὰ φυλάττῃ καὶ τοῦτα. Ἐπειδὴ ἡ γλῶσσα, τὴν ὁποίαν σπουδάζομεν νὰ καλλυνώμεν καὶ νὰ διορθώσωμεν, εἶναι θυγάτηρ ὀρφανὴ καὶ δυστυχὴς ἄλλης γλώσσης ἐντελεστέρας, πρέπει νὰ προθυμούμεθα (ὅσον εἶναι δυνατόν, λέγω πάλιν, καὶ χωρὶς βίας) νὰ ἀναπληροῦμεν τὰ ἐλλείμματά της ἀπὸ τὰ μητρικά της πλούτη, καὶ ὅχι νὰ μιμώμεθα τὰς φρασσεολογίας καὶ συντάξεις τῶν ἄλλοτρίων ἐθνῶν. Ἀρκοῦν ὅσα αἵσχη ἐπροσκύλλησεν ἀπὸ τὰ ξένα ἔθνη ἡ δυστυχία καὶ βαρβαρότης τοῦ γένους εἰς αὐτήν. Τοιοῦτος εἶναι ὁ ἀνῶμαλος Ἰταλισμὸς τοῦ Ὀποῦ. Ὁ Πρωτεὺς οὗτος εἰς ἡμᾶς εἶναι ἀκόμη βαρβαρότερος παρὰ εἰς τοὺς Ἰταλοὺς. « Εἰς τὸν τόπον ὀποῦ σὲ ἀπάντησα, ἡ βαρβαρότης εἶναι ὑποφερτὴ, ἐπειδὴ εὐρίσκεται εἰς μόνον τὸν τοπισμὸν (ὀποῦ ἀντὶ τοῦ ὀπου)* ἡ δὲ σημασία εἶναι ἡ τοπικὴ καὶ γνησίᾳ τῶν παλαιῶν. Ἄλλ' εἰς καιρὸν ὀποῦ, ὁ ἀνθρώπος ὀποῦ, ἡ γυναῖκα ὀποῦ, τὸν ἀνθρώπον ὀποῦ, τὸ δένδρον ὀποῦ, οἱ ἀνθρώποι ὀποῦ, Ἄλλοτε πάλιν σημαίνει τὸ Ὡστε, οἷον τόσον ὀποῦ. Εἰς τὰς φράσεις ταύτας ὁ Πρωτεὺς μετασχηματίζεται εἰς χρονικὸν ἐπίρρημα, ἔπειτα εἰς ἄρθρον, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἀντωνυμίαν, ἡ ὁποία παριστάνει ὅλα τὰ γένη, ὅλας τὰς πτώσεις καὶ ὅλους τοὺς ἀριθμούς. Μ' ὅλας ταύτας τὰς δικαίας παρατηρήσεις, δυνατόν, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν,

πιθανώτατον εἶναι, ὅτι θέλει μένει εἰς τὴν γλῶσσαν τὸ κατὰ τὰς ἀνάγκας τῆς πόλεως ἔργον, ἐπειδὴ ἐκ δυστυχίας καὶ ἄλλαι πολλαὶ αἰτίαι αὐτοὺς ψῶραι ἔχουν νὰ μείνωσι, καὶ νέαι ἄλλαι (καθὼς γινονται σήμερον αἱ μεταφράσεις) θέλουν προσκολληθῆν. Ἀλλ' ὅχι διὰ τοῦτο ὁ πεπαιδευμένος φίλος καὶ τοῦ γένους καὶ τῆς γλώσσης του πρέπει νὰ μὴ τὰς ἐλέγχῃ, ὅταν ἐρωτᾷται ἢ νὰ μὴ τὰς ἀποφεύγῃ, ὅταν γράφῃ.

Περὶ δὲ τῶν μεταφράσεων τοῦ Κ. καὶ ἄλλων τοιοῦτον πᾶσι τοῖς ἀναγνώσταις προβλημάτων, ἀποκρίνομαι φίλε, τοῦτο. Ἡ στάμνος τῶν πόνων μου εἶναι τόσον πλήρης, ὥστε μόνον ἓνα σταλαγμὸν δὲν δύναται νὰ προσλάβῃ, χωρὶς νὰ ἐκχυθῇ καὶ νὰ μὲ πνίγῃ. Ὅθεν,

« Πρὸς δέ με τὸν δύστηνον ἐπι φρονέοντ' ἐλέαιρε »

ἂν ὅχι δι' ἄλλο, διὰ χάριν καὶ τοῦ Ὀμηρικοῦ τούτου στίχου, εἰς τὸν ὁποῖον οἱ Γραμματικοὶ (οἱ περισσότεροι τουλάχιστον) ἄλλο παρατηρήσεως ἄξιον δὲν εὗρήκασι, πλὴν ὅτι περιέσωστά καὶ ἀνελλιπῇ τὰ ὀκτὼ μέρη τοῦ λόγου *ni plus ni moins*.

Φλυαρεῖ λοιπὸν, ὅστις ὀνομάζει φιλοσοφίαν τὴν φιλοσοφίαν ἢ ὁποῖα μόλις ἔμβασε τὸν πόδα εἰς τὰ πρόθυρα τῆς Ἑλλάδος καὶ ἤρχισε νὰ κάμνῃ τὸ γένος ζηλωτόν.

Πρέπει λοιπὸν νὰ ἐξαλείψω καὶ τὰ κατὰ τῶν καρκίνων ὡς βλέπω, διὰ τοῦ Κωμικοῦ,

... Τὸ γένος, ἦν τις ὀργισθῇ

Τὸ τῶν γερόντων, ἐσθ' ὅμοιον σφαιρῇ

Ἐχρυσὶ γὰρ καὶ κέντρον . . .

Ὁξύτατον, ὃ κεντοῦσι, καὶ κεκραγότες

Πηδῶσι, καὶ βάλλουσιν ὥσπερ φέφαλοι.

Μία μόνη ὥρα ἂν μ' ἐπερίσσευε καθ' ἡμέραν, ἤθελα μὴ χαρᾶς τὴν δώσειν εἰς τὸν Ἡρόδοτον. Θρηνῶ ὅσάκις τὸν β

πῶς ἀτελῆ, τὸν ὁποῖον ἤρχισα μὲ τοσαύτην προθυμίαν, καὶ μετέφρασα ὑπὲρ τὸ ἥμισυ. Ὁ Ἡρόδοτος μὲ τὸ Ἑλληνικὸν κείμενον ὁμοῦ καὶ μὲ ὀλίγας σημειώσεις, ἤθελεν εἶσθαι ἀληθὲς κειμήλιον διὰ τὸ γένος, ὅχι διὰ τὴν μετάφρασίν μου, ἀλλ' ὅτι εἶναι εἰς ἀπὸ τούτους ἀξιολογωτέρους τῶν παλαιῶν συγγραφέων. Τί νὰ κάμω; Καὶ πράττομεν καὶ «ζῶμεν οὐχ ὡς θέλομεν, ἀλλ' ὡς δυνάμεθα» malgré notre libre arbitre.

ΟΘ'.

Καλὴν ἡμέραν! Δὲν ἐνθυμοῦμαι, φίλε, εἰς ὅλην μου τὴν παρελθοῦσαν ζωὴν νὰ εὑρέθην ποτὲ εἰς τόσῃ ἀμηχανίαν, εἰς ὅσῃν μ' ἔρριψεν ἡ παροῦσα περίστασις. Ἐπέρασα τὴν νύκτα ὅλην ἄγρυπνος· ὅθεν μὴ σὲ φανῇ παράξενος ἡ ἀταξία τῶν ἐννοιῶν καὶ τῶν λόγων μου. Δὲν σὲ ἀνήγγειλα εἰς τὸν καιρὸν, ὅτι ὁ περίφημος Villoison, ὅστις ἦτον, καθὼς ἐξεύρεις εἰς τὴν βιβλιοθήκην διδάσκαλος τῆς κοινῆς τῶν Γραικῶν γλώσσης, ἐκίνησε πάντα λίθον διὰ νὰ μεταφέρῃ τὸν Προφασσορικὸν τοῦ θρόνον, ἀπὸ τὴν βιβλιοθήκην εἰς τὸ Γαλατικὸν φροντιστήριον (college de France), καὶ τὸ ἐπέτυχεν, ἂν πρέπη νὰ ὀνομασθῇ ἐπιτυχία ὅ,τι κατορθοῦσιν οἱ ταλαίπωροι ἄνθρωποι εἰς ἴδιον αὐτῶν ὄλεθρον. Εἶναι δύο, ἡ τὸ πολὺ τρεῖς μῆνες ἀφ' οὗ ἔλαβε τὸ Αὐτοκρατορικὸν δίπλωμα νὰ ἦναι αὐτὸς τρίτος διδάσκαλος (εἶναι δύο εἰς τὸ Φροντιστήριον ὁ Bosquillon καὶ ὁ Gall), τῆς Ἑλληνικῆς Φιλολογίας, ὁμοῦ δὲ καὶ τῆς κοινῆς γλώσσης τῶν Γραικῶν, μὲ μισθὸν 6000 φράγκων. Ἀλλ' ὁ ταλαίπωρος δὲν τὸ ἐχάρη πολὺ, ἐπειδὴ μόλις ἐθρονίσθη εἰς τὸ φροντιστήριον (μὲ θάψιν ἀπαρχμύθητον τοῦ Gall), καὶ ἠρρώσθησε νόσον ἡπατιτιδὴν, τὴν ὁποίαν, ἀδῆλως ἐμφωλεύουσιν πρὸ πολλοῦ, ἡγρίψ-

σεν, φαίνεται, ἡ φιλοτιμία καὶ ἴσως τὸ βάρος καὶ ἡ φροντίς τῆς νέας ἐπιστασίας, καὶ ἀπέθανε προχθές.

Μέγα συμβούλιον τῶν προφασσώρων ὄλων (εἶναι 15 ἢ 20) τοῦ Φροντιστηρίου, πῶς νὰ διαθέσωσι τὸν νεωστὶ δημιουργηθέντα θρόνον τοῦτον, τὸν ὅποιον καὶ πρὶν ἀποπνεύσῃ ὁ Ἀρρῶστος, ἔτρεχαν ἐπάνω κάτω ἀναιδέστατα ζητοῦντες πολλοί. Πολλὰ ὀλίγων διδασκάλων, ἴσως ἐνὸς μόνου (καταλαμβάνεις ποίου) γνώμη ἦτον νὰ καταργηθῇ ὁ περιττός οὗτος θρόνος. Τῶν περισσοτέρων ἡ ψῆφος ἦτον, ὅχι μόνον νὰ φυλαχθῇ, ἀλλὰ ἐξ ἐνὸς στόματος ὅλοι εἶπαν ὅτι πρέπει νὰ ζητήσωσιν ἀπὸ τὸν Αὐτοκράτορα, διάδοχον τοῦ Villoison ἐμὲ τὸν ἀθλιέστατον, ὡς μόνον ἱκανὸν νὰ παραδίδῃ καὶ τὰς δύο γλώσσας. Τοῦτο τὸ συμβούλιον ἐγένετο ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἔπνεε τὰ λείσθια. Πολλοὶ φίλοι, ἐξαιρέτως ὁ Κλαυέριος, μαθόντες το, ἔδραμαν πρὸς ἐμὲ διὰ νὰ μὲ προδιαθέσωσιν εἰς τὴν ἀποδοχὴν. Ἀπεκρίθην στερεῶς ὅτι μὴτ' ἡ ὑγεία μου, μὴτ' αἱ λοιπαὶ μου ἀσχολίαι μ' ἐσυγχώρουν νὰ ἀναδεχθῶ νέον ἄλλο βάρος. Τοῦτο, ὡς φαίνεται, ἔφθασεν εἰς τὰς ἀκοὰς τῶν Προφασσώρων· καὶ χθὲς τὸ ἑσπέρας ἀπροσδοκῆτως περὶ τὴν ὀγδόην ὥραν, ἦλθεν εἰς ἐμὲ εἷς ἐξ αὐτῶν (ὁ διδάσκαλος τῆς Ἀραβικῆς γλώσσης), φανερόν πεμφθεὶς ἀπὸ τοὺς λοιπούς, διὰ νὰ ἐρευνήσῃ τὴν γνώμην μου. Ἀπεκρίθην καὶ εἰς αὐτὸν τὰ αὐτά. Ἀλλ' ὅμως ἐπέμεινε πολὺ, λέγων ὅτι θέλω γενῆν αἴτιος τῆς καταργήσεως τοῦ θρόνου, καὶ ἀνεχώρησε παρακαλῶν με νὰ κάμω ἀκριβεστέραν καὶ ὀριμωτέραν σκέψιν περὶ τούτου.

Λέγω πάλιν, φίλε, τοιαύτη ἀμηχανία δὲν ἐνθυμοῦμαι νὰ μὲ κατέλαβε ποτέ. Ἦσο βέβαιος, ὅτι μῆτε ἡ φιλοτιμία μὲ βασανίζει, μῆτε ἡ ἀπόλαυσις τῶν ὁσοῦ φράγκων μὲ δελεάζει. Οἱ πολεμοῦντες με λογισμοὶ εἶναι οὗτοι. Ἐξ ἐνὸς μέρους

τὸ πρᾶγμα εἶναι ἐνδοξον διὰ τὸ γένος· ἴσως δὲ καὶ ὠφελι-
 μον διὰ δύο αἰτίας τὰς ἐξῆς. Πρῶτον ἡ ἀφορμὴ αὕτη τῆς
 παραδόσεως τῆς κοινῆς γλώσσης, ἐνδέχεται νὰ συνεργήσῃ
 εἰς τὸ νὰ ἐκδώσω ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὰς διαφοροὺς παρα-
 τηρήσεις, ὅσας ἔκαμα εἰς αὐτήν, καλὰς ἢ κακὰς δὲν ἐξεύρω,
 ἀλλ' ὅμως τοιαύτας, ὅποῖαι νὰ δώσωσι νύξιν νὰ κάμωσιν
 ἄλλοι καλλιωτέρας. Δεύτερον, ἐὰν εὐχαριστηθῶσιν ἀπὸ μὲ,
 ἐνδέχεται νὰ μείνῃ ὁ θρόνος κληρονομία τῶν Γραικῶν, ἥγουν
 νὰ μὴ τὸν κατέχῃ εἰς τὸ ἐξῆς ἄλλος παρὰ Γραικὸς τὸ γέ-
 νος, τὸ ὅποῖον δὲν εἶναι πρᾶγμα ἄδοξον εἰς τοὺς ταλαιπώ-
 ρους Γραικοὺς. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, ἐὰν δεχθῶ τὸ διδασκα-
 λικὸν ἐπάγγελμα τοῦτο, πρέπει νὰ παραιτήσω τὴν ἐκδοσιν
 τῶν Ἑλληνικῶν συγγραφέων, τὴν ὁποίαν στοχάζομαι ὡς
 πρᾶγμα πολὺ ὠφελεμώτερον, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἀναγκαῖον εἰς
 ἡμᾶς. Δεύτερον, ἐνδεχόμενον, καὶ ἡ περισσοτέρα σύντασις
 τῆς ταλαιπώρου κεφαλῆς μου (*contention d'esprit*), καὶ ἡ
 ἐπαινετὴ φιλοτιμία τοῦ νὰ μὴ φανῶ ἀνάξιος τῆς ἐκλογῆς,
 καὶ τὸ ἀσύνηθες νὰ λαλῶ δημοσίᾳ, ὅστις ἕως τώρα ἐπέρασα
 ζῶν μοναδικήν, ψοφοδεῇ καὶ σχεδὸν θηριώδῃ, νὰ μὲ στεί-
 λωσιν ἐγρήγορα ὅπου εὐρίσκεται ὁ Villoison. Βλέπεις, φίλε,
 εἰς ποίαν βάσανον εὐρίσκομαι· αὕτη εἶναι ἡ εἰλικρινὴς ἐξο-
 μολόγησις τῆς καρδίας μου· οὗτοι οἱ λογισμοὶ τὴν ταρατ-
 τουσιν· μήτε φιλοκέρδεια, μήτε φιλοδοξία, δὲν ἔχουσι (ταύ-
 την τὴν ὥραν) καμμίαν χώραν εἰς αὐτήν. Ἰγίαινε! Περι-
 σσότερα δὲν σὲ λέγω, ὅτι εἶμαι κοπωμένος ἀπὸ τὴν ἀγρυπνίαν.

Π'.

Ἡ περίεργος θεωρία τῆς γλώσσης εἶναι καὶ καθ' ἑαυτὴν
 δεινὴ, καὶ εἰς ἡμᾶς ἔτι δεινότερα, διότι εὐρέθημεν (κατ' ἐμ-

τυχίαν ἢ δυστυχίαν, δὲν ἐξεύρω) κατ' ἐκείνην τοῦ χρόνου τὴν περίοδον, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ γλῶσσα εἶναι συμπεφυρμένη, κατὰ τὴν παροιμίαν, ὡς τῆς τρελῆς τὰ μαλλία. Πρόσθετε ἄλλην δυσκολίαν μεγαλητέραν, ὅτι καὶ ἡ θεωρία αὕτη εἶναι πρᾶγμα νεοφανές εἰς τοὺς Γραικοὺς. Ἀνάγκη λοιπὸν εἶναι, καθὼς συμβαίνει εἰς ὅλα τὰ νέα, νὰ ἀλογιστήσωμεν ὅλοι πολλὰ, πρὸ τοῦ νὰ ἔλθωμεν εἰς τὸ ὀρθῶς συλλογίζεσθαι. Ὁ Ἀναξαγόρας ἐπίστευεν ὅτι ὁ ἥλιος ἦτον μέγας ὅσον ἡ Πελοπόννησος. Οἱ σημερινοὶ ἀστρονόμοι γελῶσι καὶ ἔχουσιν ἀδίκον. Ἄν ἤμαζαν αὐτοὶ εἰς τοὺς χρόνους του, ἤθελαν ἴσως εἰπεῖν καὶ πιστεῦσιν γελοιότερα παρ' ἐκείνον. Ἦσο λοιπὸν ἡσυχος, καθὼς εἶσαι καὶ ἄτρωτος ἀπὸ τοιαύτης κρίσεως. Ὅλος ὁ φόβος μου εἶναι περὶ τοῦ Α., διότι πολεμεῖται ἀπὸ δεινότερον ἐχθρόν, τὸν ἙΠΑΙΝΟΝ. Εἶπέ τον νὰ προσέχη καὶ νὰ φράσῃ τὰ ὠτά του εἰς τὴν ἀκοὴν τῶν Σειρήνων, καθὼς ἔκαμεν ὁ φρόνιμος Ὀδυσσεύς. Πρόσεχε ὅμως, φίλε μου, μὴ μ' ὀνομάσῃς· διότι δὲν ἔχω ὀρεξιν νὰ ἐμπλεχθῶ εἰς ἐρίδας καὶ φιλονεικίας μήτε μὲ τὸν Σ, μήτε μὲ τὸν Τ, μήτε μὲ κανέν στοιχεῖον τοῦ Ἀλφαβήτου. Ἐπειτα εἶναι καὶ γελοῖον πρᾶγμα νὰ φιλονεικῇ τις, καὶ νὰ ἰσχυρίζεται περὶ πράγματος, τὸ ὁποῖον μέλλει νὰ κριθῇ κατὰ τὸ 1950 ἔτος καιρὸν, κατὰ τὸν ὑπολογισμόν μου, ὅτε θέλει διδαχθῇ εἰς Γραικικὸν Θέατρον ἡ πρώτη καλὴ κωμωδία ἡ τραγωδία Ἰγίαίνε!

Ἄλλ' ἐπειδὴ περὶ Ἡλιοδώρου ἔπεσε λόγος, ἐνθυμοῦ μετὰ τὸν θάνατόν μου, νὰ ζητήσῃς καὶ τὸ ἀντίτυπον τὸ ὁποῖον μεταχειρίζομαι· νῦξῃσα εἰς τὸ περιθεώριον τὰς σημειώσεις, καὶ τὰς αὐξάνω, ὡςάκις εὕρω τίποτε εἰς τὰς ἀναγνώσεις μου, διὰ νὰ ᾔναι ἕτοιμος εἰς δευτέραν ἐκδοσιν. Αἱ νέαι σημειώσεις δὲν εἶναι ὅλαι προσθήκαι, ἀλλὰ καὶ ἀφαιρέσεις ἡ με-

παρρηθμίσεις τῶν ἡμαρτημένων. Ἀνεκάλυψα καὶ νέας ἄλλας παρωδίας καὶ κλοπὰς τοῦ Μυθιστοριογράφου· ἔκαμα καὶ τινὰς ἐπανορθώσεις εἰς τὸ κεείμενον. Εἰς τρόπον ὥστε, ἡ δευτέρα ἐκδοσις, ἂν δὲν εἶναι καλλιωτέρα, θέλει εἶσθαι allerdings ὀλιγώτερον κακὴ παρὰ τὴν πρώτην.

Μ' ἐρώτας (ἐνθυμοῦμαι) καὶ διὰ μέλλοντάς τινὰς ἀνωμάλου τονισμοῦ, Θέλω ἔλθειν κ.τ.λ. ἀντὶ τοῦ ἐλθεῖν (ἡγουν ἐλθεῖν). Πρὸ πολλοῦ ἔκαμα σκέψιν περὶ τούτου, καὶ παρετήρησα, ὅτι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τοῦτο συμβαίνει εἰς ἐκεῖνα τὰ ῥήματα, τὰ ὅποια οἱ Γραμματικοὶ ὀνομάζουσι Αὐθυπότακτα. Θέλω ἔλθει, εὐρεῖ, κάμει, φάγει, πίνει, ἀποθάνει, τύχει, λάβει, πάθει, βάλει, ψάλει, λάχει, καὶ ἄλλα τοιαῦτα μωρολογήματα. Ὀλίγα ἀπὸ αὐτὰ εὐκόλον εἶναι νὰ διορθωθῶσι, οἷον θέλω ἐλθεῖ, εὐρεῖ· ἀλλ' εἶναι σκληρὸν εἰς τὴν ἀκοὴν τὸ θέλω καμῖ, φαγεῖ κ.τ.λ. Que voulez-vous que je fasse à tout cela? Ὅπως ἂν ᾖ τὸ πρᾶγμα, ὁ ἀνώμαλος τονισμὸς δὲν ἀλλάσσει τὴν φύσιν των. Εἶναι ἀληθινὸι δεῦτεροι ἀόριστοι. Μὴ δὲν εἶχαν καὶ οἱ παλαιοὶ τοιαύτας ἀνωμαλίας; Τοιαύτη ἀντίστροφος ἀνωμαλία ἦτον, εἰς τοὺς Ἀττικούς, οἱ δεῦτεροι ἀόριστοι οὗτοι οἱ ἔξ τοῦ προστακτικοῦ. Ἐπειδὴ ἔλεγαν Εἶπε, ἐλθε, εὐρε, λαβε, φαγε, ἰδε, ἀντὶ τοῦ Εἶπε, ἐλθε, εὐρε, λάβε, φάγε, ἴδε. Καὶ σημείωσε (ὡς περιέργον) ὅτι καὶ τὰ εἰς αὐτοὺς ἀνώμαλα ταῦτα συνέβησαν εἰς τὰ Αὐθυπότακτα. Τί εἶναι αὐθυπότακτον, θέλει σὲ διδάξει ὁ Δάσκαρις, ἂν τὸ ἐλησμόνησες. . . . Ἡ μόρφωσις, φίλε, τῶν γλωσσῶν κρίνεται ἀπὸ διαφόρους καὶ ἀλλοκότους περιστάσεις. Ὀλίγον τι ἀρκεῖ νὰ κλίνη εἰς τὸ ἐν ἡ τ' ἄλλο μέρος τὴν πλάστιγγα· ἀλλ' ἀφ' οὗ μίαν φοράν ἡ ῥοπή γένη, δὲν ἔμπορεῖ πλέον νὰ τὴν ἀλλάξῃ ὀλίγων τινῶν δύναμις· ἡ φωνὴ καὶ ἡ γλῶσσα τοῦ λαοῦ εἶναι φωνὴ καὶ γλῶσσα Θεοῦ.

Ἦσο βέβαιος, ὅτι καὶ τὴν δοτικὴν καὶ τὰ ἀπαρέμματα, καὶ ἄλλα τῆς παλαιᾶς γλώσσης ἰδιώματα πολλὰ, ἐπεθύμουν, καθὼς ἐπιθυμεῖς καὶ σὺ, νὰ ἀποκατασταθῶσιν εἰς τὴν γλῶσσαν, διότι ἤθελαν δώσειν εἰς αὐτὴν τόνον καὶ ψυχὴν περισσοτέραν.

Ἄλλ' ὅταν στοχασθῶ, ὅτι γράφω, γράφω ὅχι διὰ μόνους Α. καὶ Π. καὶ ἄλλους τινὰς ὀλίγους τοιούτους, ἀλλὰ πρῶτον διὰ τὸν Α. Β. Γ. Δ. καὶ τοὺς λοιποὺς, οἱ ὅποιοι εἶναι τὸ μέγα μέρος τοῦ ἔθνους, ἔπειτα καὶ δι' ὀλίγους τινὰς, οἱ ὅποιοι κολακεύουν (δὲν ἐξεύρω διὰ τί) τὴν χυδαιότητα τοῦ ἔθνους ὅταν (λέγω) συλλογισθῶ ταῦτα, δοκιμάζω νάρκη καὶ σχεδὸν νέκρωσιν καὶ εἰς τὸν ἐγκέφαλον καὶ εἰς τὴν χεῖρα. Εἶναί μοι πρὸς τοῦτο καὶ στοχασμὸς ἄλλος ἀπλούστερος οὗτος: λέγεις ὅτι εὐρίσκεις μαγείαν τινὰ εἰς τὸν χαρακτῆρά μου τοῦτο εἶναι γνώμη σου εἰλικρινὴς δὲν ἀμφιβάλλω· ἐὰν ὅμως ἦναι καὶ κρίσις ὀρθή, ἡ πρὸς ἐμέ σου φιλία μὲ συγχωρεῖ νὰ διστάζω. Ἄλλ' ὅπως ἂν ἦναι τὸ πρᾶγμα, τὸ ὄν, ἡ φαινόμενον, τοῦτο καλὸν ἐσπούδασα πολλάκις νὰ τὸ κατορθώσω καὶ μὲ τὰς δοτικὰς, καὶ μὲ τὰ ἀπαρέμματα, καὶ δὲν ἐστάθη ποτὲ καλός. Διὰ τί; διότι (πάλιν τὸ λέγω), ἂν δὲν πρέπει νὰ κολακεύωμεν τοῦ ἔθνους τὴν χυδαιότητα, δὲν πρέπει ὁμοίως πάλιν νὰ μακρυνώμεθα τόσον πολὺ ἀφ' ὅ,τι ἐσυνείθισαν παιδιόθεν ν' ἀκούωσι τ' αὐτίτα του.

Εἰς τοιαύτας λοιπὸν περιστάσεις, τί ἄλλο μένει εἰς τοὺς λογίους τοῦ ἔθνους παρὰ τὴν μέσσην ὁδὸν, ἢ γον μακρὰν καὶ τοῦ χυδαϊσμοῦ, διότι εἶναι πιθανὸν ὅτι μήτ' οἱ Πλάτωνες μήτ' οἱ Ἰσοκράται δὲν ἔγραφαν ὡς οἱ κωπηλάται τῶν Ἀθηναίων· μακρὰν καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἢ τοῦ Ἑλληνικοῦ μακαρονισμοῦ, διότι ὡσαύτως πιθανὸν εἶναι, ὅτι καὶ οἱ Πλάτωνες καὶ οἱ Ἰσοκράται ἔγραφον εἰς τρόπον, ὥστε νὰ καταλαμβάνωνται καὶ ἀπὸ τοὺς κωπηλάτας.

Θέλεις τὴν δοτικὴν; « καὶ γὰρ νῆ τοὺς θεοὺς » τὴν ἐπιθυμῶ πολὺ· ἀλλ' ὁ τρόπος τοῦ νὰ τὴν υἱοθετήσῃς εἰς τὸ ἔθνος..... δὲν εἶναι νὰ τὴν μεταχειρίζεσαι κατακόρως, μήτε ν' ἀρχίσῃς τὴν διόρθωσιν τῆς γλώσσης ἀπ' αὐτὴν, ὅποταν εἶναι ἄλλα τόσα, τῶν ὑποίων ἢ διόρθωσις εἶναι ἀναγκαιοτέρα, καὶ πλέον εὐπαράδεκτος. Εἰς τὸ σύστημα τῶν φιλοχουδαϊστῶν, ἡ δὲν εὐρίσκονται ποσῶς, ἢ εἶναι ὀλιγώτεραι αἱ ἀντιφάσεις. Ὀνειδος ἄλλο δὲν ἔχει, κατ' ἐμὲ, τὸ σύστημα τοῦτο, πλὴν ὅτι δὲν εἶναι καλὸν νὰ ἐμπνεύσῃ ἔρωτα τῆς προγονικῆς γλώσσης καὶ δόξης· καὶ εἶναι βέβαια μέγα τὸ ὄνειδος τοῦτο· ὅτι ἂν ἦναι ἀδύνατον εἰς τὸν ἔραστήν νὰ συγκατοικήσῃ τὸν αὐτὸν οἶκον μὲ τὴν ἐρωμένην, πρέπει καὶ νὰ ζητῇ οἶκον τὸν πλησιέστερον **ὍΣΟΝ ΕἶΝΑΙ ΔΥΝΑΤΟΝ** εἰς αὐτὴν, διὰ νὰ μὴ σβεσθῇ τὸ πῦρ τοῦ ἔρωτος καὶ παγωθῇ. Ἀλλὰ τοῦτο τὸ πλησιέστερον χρειάζεται πολλὴν σκέψιν, καὶ (διὰ νὰ μὴν ἀφήσω τὴν παραβολὴν μου) κάποιαν σεμνότητα, ἡ ὁποία πρέπει νὰ συνοδεύῃ πάντοτε τὸν ἀληθινὸν ἔρωτα. Τὸ μίξο-σόλοικον ἢ μακαρονιστικόν, τὸ ὁποῖον τόσον θέλγει τὰς Ν. ἀκοὰς, τί ἄλλο εἶναι εἰς τὴν κρίσιν ὅσων ὁ νοῦς δὲν τυραννεῖται ἀπὸ δόξας ὀνομάτων, παρὰ πορνικὴ καὶ ἀσελγὴς ἐπικώμασις εἰς τὴν ἐπαφρόδιτον γλῶσσαν τῶν προγόνων;

ἔχε χάριν, φίλε μου, τὸν Ἰσοκράτην, ἂν δὲν μακρύνω περὶ σφόδρα τὴν τόσον μακρὰν μωρολογίαν. Πρέπει ὁμως ἔτι νὰ σὲ εἶπω τι περὶ τῆς δοτικῆς. Λέγεις « Μοὶ λείπει » καὶ « Τοῖς λείπουσιν » τοῦτο εἶναι ἐναντίον καὶ εἰς τὰς δύο γλώσσας· εἰς τὴν κοινὴν, ὅτι εἴθε χίλιοι, ἢ τὸ πολὺ δισχίλιοι εἰς ποσαύτας μυριάδας τοῦ Γραικικοῦ σημερινοῦ ἔθνους, ὅσοι μεταχειρίζεσθε τὴν σύνταξιν ταύτην· εἰς τὴν ἀρχαίαν, ὅτι τὸ *λείπω* εἰς ἐκείνους ἐσυντάσσεται καὶ μὲ τὰς τρεῖς πλαγίας· ἀλλ' εἰς τὴν μετὰ δοτικῆς σύνταξιν δὲν σημαίνει ἄλλο παρὰ

τὸ ἀφίρω εἰς ἄλλοι τι κατὰ δόσιν, δάνειον, ἢ παρακαταθήκην, ὡς εἶναι τὸ (Ιλιάδ. Β, 106),

Ἄτρεὺς δὲ θνήσκων ἔλιπε πολύαρνι Θυίστῃ.

Λεῖπω μὲ αἰτιατικὴν, εἶναι ἀπλῶς τὸ Ἀφίρω, καθὼς λέγομεν « Λεῖπε με » ἀπαραλλάκτως ὡς τὸ ἔλεγαν οἱ παλαιοὶ, ἥγουν σημαίνει χωρισμὸν καὶ διάστασιν προσώπου ἀπὸ πρόσωπον, ἢ πράγματος ἀπὸ πράγμα. « Ἐπιλείψει με ὁ χρόνος » διηγούμενον, ἢ ἐπέλιπον αὐτὸν τὰ ἐπιτήδεια. Λεῖπομαι μέσον ῥῆμα μὲ γενικὴν, σημαίνει Μέρω ἔξωπίσω, καὶ κατὰ μεταφοράν, εἶμαι ὑποδεέστερος κατώτερος κ. τ. λ. « Πολὺ » ἀπολελειμμένος ἐκείνου » λέγεται καὶ διὰ τὸν παρατρέχοντα, καθ' ὑπόθεσιν, ὅταν μείνῃ ὀπίσω ἀπὸ τὸν ἀνταγωνιστήν του, καὶ διὰ τὸν ἐνδεέστερον ἄλλου, εἰς πλοῦτον, σοφίαν, φρόνησιν, κ. τ. λ. Βλέπεις λοιπὸν, ὅτι εἰς τὴν πρώτην χρῆσιν, ὅχι μόνον ἡ μετὰ δοτικῆς σύνταξις εἶναι ἄλλοτρία τῆς γλώσσης ἡμῶν, ἀλλὰ ἀντὶ τοῦ λείπω, ἀναγκαζόμεθα νὰ μεταχειρισθῶμεν τὸ ἀφίρω. Καὶ ἐπειδὴ ἡ ἐννοιά σου δὲν ἦτον ἐπὶ τοῦ ἀφίρω κατὰ δόσιν κ. τ. λ. ἔπρεπε νὰ εἰπῇς μὲ Λεῖπει, τοὺς Λεῖπουσι, ἢ καὶ μοῦ Λεῖπει, τῶν Λεῖπουσι. Ταῦτα φιλικῶς ἐτόλμησα νὰ σὲ εἰπῶ, ὡς χρήσιμα εἰς τὴν μέλλουσαν μετάφρασιν τοῦ Ε. Πλησίαζε ὅσον συγχωρεῖ ὁ ὀρθολόγος εἰς τὴν ἐρωμένην, ἢ ὅποια εἶναι καὶ ἰδική μου, καὶ πρέπει νὰ ᾔνῃ πάντων, ὅσοι ἔχουσιν εἰς τὴν καρδίαν τυπωμένα τὰ κάλλη της· ἀλλ' ἄφες τοὺς κώμους τῶν μακαρονιστῶν (οἱ ὅποιοι θέλουν ἐξάπαντος παύσειν), καὶ τὸ ψυχρὸν καὶ ἀνεραστὸν ὕφος τῶν φιλοχυδαίστῶν, τὸ ὅποιον ἀλλέως νὰ παύσετε δὲν εἶναι δυνατὸν, παρὰ προθυμούμενοι νὰ παύσετε τὸ γρηγορώτερον τοὺς κώμους. Καλὸν ἦτο νὰ εἶχες λεξικὸν ἐλληνικὸν μετὰ τῆς φρασσεολογίας, διὰ νὰ τὸ ἐξετάζης κάποτε εἰς

αύτας περίστάσεις. Καλὸν ἦτο ν' ἀναγινώσκης καὶ συγνᾶ τὸν Ὅμηρον, καὶ ἀπὸ τοὺς πεζογράφους τὸν Πλάτωνα καὶ τὸν Ἰσοκράτην· τοῦτον δὲ μάλιστα διὰ τὴν πρὸς ἀλλήλας θέσιν καὶ τάξιν τῶν λέξεων. Αὐτοὶ εἶναι οἱ ἀληθινοὶ μάγοι, ἐπειδὴ σὲ θέλγουσι καὶ σὲ ἀπατῶσι πολλάκις διὰ μόνης τῆς τάξεως τῶν λέξεων, χωρὶς νὰ σὲ δώσωσι καιρὸν νὰ καταλάβῃς τῶν ἐννοιῶν τὴν κοινότητα, ἥ καὶ τὴν παντελῆ ματαιότητα. Ἄλλος ἀπὸ τοὺς παλαιούς παρὰ τὸν Διονύσιον τὸν Ἄλικαρνασσεά, καὶ ἀπὸ τοὺς νέους παρὰ τὸν Βυφῶνα (Bufon), δὲν ἐκατάλαβε τόσον καλὰ τὴν δύναμιν ταύτης τῆς τάξεως, μήτε πόσῃ ἐπιβρόχῃ ἔχει εἰς τὸν χαρακτῆρα τοῦ λόγου. Οὗτος εἶπε *le style est l'homme*. Ἐκεῖνος εἰς τὸ περὶ συνθέσεως ὀνομάτων (βιβλίον ἄξιον ἀναγνώσεως καὶ μελέτης) ὁμοιάζει, μὲ παραβολὴν πολλὰ ὠραίαν, τὴν θέσιν τῶν ὀνομάτων, μὲ τῆς Ἀθηνᾶς τὴν μαγικὴν ῥάβδον, ἣτις ἐγγίζουσα μόνον τὸν Ὀδυσσεά, τὸν ἔκαμνεν ἄλλοτε γέροντα ἄμορφον καὶ ῥυτιδωμένον, ἄλλοτε παλλικάριον πολλὰ ὠραῖον.

ΠΑ.

Εἶναι ὅμως γραμμένον μὲ μεγαλωτάτην σύγχυσιν τῶν ἐννοιῶν, καὶ ἐπαναλήψεις, καὶ ταυτολογίας, et avec beaucoup de bavardage. Ὡς ποία χαρὰ, εἰάν ἦτον συνθεμένον ὅλον ὡς τὸ προοίμιόν του! « Ἄλλοις μὲν ἄλλα ἴδια, ἀνθρώ- » πῳ δὲ λόγος κ. τ. λ. ! » Τοιοῦτον θαυμαστὸν προπύλαιον πλῆττει τὸν ἀναγνώστην, καὶ τὸν βάλλει εἰς ἐλπίδα νὰ ἐμβῇ εἰς τὸν ναὸν τῶν Δελφῶν, ἥ τῆς Ἐφεσίας Ἀρτέμιδος· ἔπειτα δὲν τὸν δείχνει παρὰ μίαν κοινὴν κατοικίαν.

Περὶ τοῦ Ἰνα ἡ Νὰ δὲν ἐνθυμήθης τὸν Ὀμηρικὸν στίχον, Ὀδυσσ. Γ, 327.

Αίσκασθαι δέ μιν αὐτὸν ἵνα ημερετῆς εἴπῃ.

Ὁ Γρηγόριος ὁ Κορίνθου ἔγραψε περὶ διαλέκτων τῆς ἀρχαίας γλώσσης· ἀλλ' εἶπέ με διὰ τοὺς οἰκτιρμοὺς τοῦ Θεοῦ, ἐπίστευες τίποτε ἀφ' ὅσα λέγει ὁ Γρηγόριος (μ' ὅλον ὅτι ἦτον καὶ Πανιερώτατος), ἐὰν δὲν ἔφερε καὶ τὰς μαρτυρίας τοῦ Θουκυδίδου διὰ τὴν Ἀττικὴν, τοῦ Ἡροδότου διὰ τὴν Ἰωνικὴν κ.τ.λ.; * Ὅτι εἶναι καὶ σήμερον διάλεκτοι ὅστις ἀμφιβάλλει, ἕς ὑπάγῃ εἰς τὴν Χίον ἢ τὴν Κρήτην· ἀλλὰ πόσαι τὸν ἀριθμὸν, καὶ κατὰ ποῖον γεωγραφικὸν τρόπον περιωρισμένοι, τοῦτο, φίλε μου, χρειάζεται πολλῶν χρόνων περιήγησιν καὶ μελέτην, καὶ συνάθροισιν· ἂν ὅχι διαφόρων συντάξεων (ἐπειδὴ συγγραφεῖς δὲν εἶναι), τουλάχιστον διαφόρων λέξεων, ἰδιαζόντως λαλουμένων εἰς τοῦτον ἢ ἐκείνον τὸν τόπον. Ποῦ τὰ εἶδε; ποῦ τὰ ἔμαθε τὰ τοιαῦτα; πότ' ἔλαβε καιρὸν νὰ περιέλθῃ, νὰ τὰ περιεργασθῇ, καὶ νὰ τὰ τοπογραφῇ τὸσον ἀκριβῶς; Ταῦτα, φίλε, εἶναι τερατολόγων ἀποφάνσεις τολμηραί, καὶ ψηφοπαίκτην (joueurs de gobelets) παίγνια.

Ἄν ἦτο δυνατόν νὰ γένῃς αὐτόπτης, καὶ τῆς σωματικῆς μου ἀσθενείας, καὶ τῶν ἀλλεπαλλήλων ἀσχυολιῶν, αἱ ὁποῖαι κυλιόμεναι καὶ ἀνακυκλούμεναι καθ' ἡμέραν, ὡς κύματα θαλάσσης, φοβερίζουσιν νὰ με πνίξωσιν· ἂν ἦτο, λέγω, δυνατὴ ἡ τοιαύτη αὐτοψία, εὐκολα ἤθελες μὲ συγχωρήσειν, διὰ κἀν τοῦτο, ὅτι δὲν σὲ συγκαταριθμῶ μὲ τοὺς εἰς τοὺς ὁποίους μὴτ' ἀποκρίνομαι παντάπασιν. Τὸ τραπεζίδιόν μου εἶναι φορτωμένον μὲ τοιαύτας ἐπιστολάς, ἡ πρὸς τὰς ὁποίας σιωπὴ μου λυπεῖ περισσώτερον ἐμὲ παρὰ τοὺς γράψαντας· ἀλλὰ τί νὰ κάμω; Ἐξεύρεις τὴν παροιμίαν; «Οὐδ' Ἡρακλῆς πρὸς δύο». Μήτε Ἡρακλῆς εἶμαι, μήτε πρὸς δύο μόνους ἢ τρεῖς εἶναι ὁ πόλεμός μου.

Ἡ πρὸς ἐμέ σου ἀγάπη καὶ μὲ εὐφραίνει, καὶ τρόπον τινὰ

μέ φουσκώνει, καὶ μέ παρακινεῖ νὰ φαντάζωμαι, ὅτι δὲν εἶμαι ὀλοτέλα ἄχρηστος, ἐπειδὴ ὁ Ῥ., καὶ ὅσοι εἶναι κατὰ τὸν Ῥ. μέ τιμῶσι. Τὸ χρήσιμον τοῦτο, συμμαθητά μου Ῥ., καὶ σὺ κ' ἐγὼ τὸ χρεωστοῦμεν (μὴν ἀμφιβάλλης) εἰς ἐμείνα τὰ πρῶτα σπέρματα τῆς παιδείας, τὰ ὅποια ὁ φιланθρωπότατος Δόμι- νος Κεῶνος ἔσπειρεν εἰς τὰς ἐτι ἀπάλας ἡμῶν ψυχάς. Ἦτον ὁ μακαρίτης διδάσκαλος ἡμῶν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ὀλίγων ἐκεί- νων θείων ἀνδρῶν, περὶ τῶν ὁποίων λέγει ὁ θεὸς Πλάτων, « Μακαρίως μὲν αὐτὸς ζῆ, μακάριοι δὲ οἱ ξυνήκοοι τῶν ἐκ » τοῦ σωφρονούντος στόματος ἰόντων λόγων ».

Μηγαρὶ μόνος ἓνας τρόπος ὠφελείας εἶναι; ἢ τῆς Ἑλλά-δος αἱ πληγαὶ εἶναι τόσον ὀλίγαι, ὥστε νὰ μὴν ἔχη χρεῖαν, πλὴν ἀπὸ μόνον ἓν εἶδος ἱατρῶν, μόνον ἓν εἶδος ἐμπλάστρων; Ὅλη πληγὴ εἶναι ἀκόμη ἡ ταλαίπωρος· καὶ τοῦτο μόνον διαφέρει ἀπὸ τὴν πρὸ τριάκοντα χρόνων Ἑλλάδα, ὅτι ἤρχισε νὰ αἰσθάνεται τὰς πληγὰς τῆς καὶ νὰ ζητῇ θεραπείαν. Οἱ Ζωσιμάδαι βέβαια δὲν εἶναι εἰς κατάστασιν νὰ γράφωσι σημειώσεις εἰς Ἑλληνικοὺς συγγραφεῖς· μὴ διὰ τοῦτο εἶναι ὀλιγώτερον ὠφέλιμοι παρ' ἐμέ; ἢ, νὰ εἴπω ὅ,τι ἀπαιτεῖ τὰ ἀκριβοδίκαιον, μὴ δὲν εἶναι πολὺ πλέον ὠφελιμώτεροι ἀφ' ὅ,τι εἶμαι ἐγώ; Κατ' ἐμέ εὐρίσκονται καὶ ἄλλοι· οἱ κατ' αὐτοὺς εἶναι σπανιώτατοι, ἢ μᾶλλον δὲν βλέπω ἀκόμη κανένα κατ' αὐτούς. Παράδειγμα οἱ γεννάδαι ἄρχοντες τῆς Σ. Δεξιόθεν ἔχουσι τὰς Κ. ἀριστερόθεν τὴν Χ. Μεταξὺ τῶν δύο σαλπίγ-γων τούτων, κἀθηνται κωφοὶ καὶ ἀπολιθωμένοι ὡς στηλὴ ἀλὸς, χαίροντες εἰς τὰ καλὰ τῶν γραμματικῶν. Que le bon dieu les bénisse!

..... παιδεύεις δ' ὅπως
ἔσται, προτιμῶς οὐδέν. Ἡ πόλις πόλις!

Ἄλλ' ἐὰν οἱ γέροντες ἐξεμωράνθησαν, δὲν εὐρίσκονται καὶ

εἰς τὴν ἀθλιεστάτην ταύτην πόλιν νέοι ἀπὸ τοὺς μυρίους καλούς νέους τοὺς εὕρισκομένους, ὡς μὲ λέγεις, εἰς τὴν Ἑλλάδα, νὰ σχίσωσι τὰ φρέματά των, ὀδυρόμενοι τὴν ἀπαιδευσίαν των; Δὲν εὕρσκεται εἰς αὐτοὺς εἰδήμων τῶν ἀλλογενῶν γλωσσῶν κανεὶς, νὰ ἀναγνώσῃ καὶ νὰ ἐξηγήσῃ εἰς τοὺς ἀπολιθωμένους προεστῶτας, τὰ φρικτὰ κατὰ τοῦ γένους ὀνειδῇ τῶν ἀλλοφύλων;

ΠΒ'.

Ἡ δευτέρα τῆς ἀνάγνωσις, φίλε, μ' ἐπροξένησέ τόσῃν ἡδονῇ, ὅσῃν καὶ ἡ πρώτη, καὶ δοξάζω μὲ δακρυμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς σὴν πρόνοιαν, ὅτι μοῦ ἐφύλαξε τὴν ζωὴν, ἕως νὰ ἶδω καὶ νὰ πληροφορηθῶ, ὅτι ἡ ἀγάπη τῆς παιδείας ἐπροχώρησε καὶ εἰς τοὺς οἴκους αὐτοὺς τῶν πραγματευτῶν καὶ τραπεζίτων τοῦ ταλαιπώρου ἡμῶν γένους.

Τὰ περὶ τοῦ φίλου μου Κούμα, καὶ τῶν σοφῶν αὐτοῦ συνεργατῶν, μ' ἐχαροποίησαν, ἀλλὰ δὲν μὲ ἐξέπληξαν ἐνεργοῦν καὶ θέλουν ἐνεργήσῃν ὅσα ἠλπίζα ἀπ' αὐτούς. Παρόμοια καὶ τῶν νέων ὁ ζῆλος καὶ τῶν ἄλλων πολιτῶν ἡ προθυμία χαρᾶς ἄξια, ἀλλ' ὅχι ἀπορίας μ' ἐφάνησαν. Τὸ γένος ἡμῶν ἀρρώστησε κακὴν ἀρρώστιαν· δὲν ἐνεκρώθη ὁμως. Ὁ βρασμὸς τῶν πνευμάτων, τὸν ὁποῖον, φίλε μου, βλέπεις σήμερον, ἀρχισεν ἀπὸ τὴν δεκάτην πέμπτην ἑκατονταετηρίδα, καὶ χωρὶς τοῦ Ὄθωμανικοῦ ἔθνους τὴν ἔφοδον, ἤθελεν ἀκολουθεῖν καθὼς καὶ εἰς τούτους ἐδῶ, ἕως νὰ ἐψήσῃ τὴν ὠμότητα τῶν Γραικῶν. Ὅ,τι σὲ λέγω περὶ τούτου εὐκολον εἶναι νὰ τὸ πληροφορηθῇς ἀπὸ τὴν ἱστορίαν. Ἀπὸ τὴν ἑνδεκάτην ἕως τὴν δεκάτην τρίτην ἑκατονταετηρίδα, τὸ σκότος τῆς Ἑλλάδος ἐπαχύνθη ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον· οἱ Αὐτοκράτορες ἡμῶν δὲν

ἔκβαιναν ἀπὸ τὸ Παλάτιον, ἂν δὲν ἐσυμβουλευόντο πρῶτον τὸν ἀστρολόγον, καὶ οἱ Πατριάρχαι ἔγραφαν ὄνειροκριτικὰ συγγράμματα. Τοιοῦτον σκότος φυσικὰ τὴν δεκάτην πέμπτην ἑκατονταετηρίδα ἔπρεπε νὰ γένῃ ψηλαφητόν, ὡς τὸ σκότος τῆς Αἰγύπτου καὶ ὁμως (ὅλον τὸ ἐναντίον) ἄρχισε νὰ διαλύεται.

Τὸ πλῆθος τῶν σοφῶν εἰς τὸν καιρὸν τῆς ἀλώσεως πολλὰ ὀλίγον, ἦτον ὁμως ἀσυγκρίτως περισσότερον, παραβαλλόμενον πρὸς τὰς παρελθούσας ἑκατονταετηρίδας, καὶ εἶναι πιθανόν, ὅτι βοηθούμενον ἀπὸ τὴν κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους εὐρεθεῖσαν τυπογραφίαν, ἤθελε φέρειν τὸ γένος εἰς κατάστασιν νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἄλωσιν, ἂν μόνον πεντήκοντα χρόνους ἄργότερα ἤρχοντο οἱ χαμάλιδες εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὅτι συνέβη ὁμως τότε, φόβος νὰ συμβῇ τώρα πλέον δὲν εἶναι.

Ἐπαινῶ τὸν περὶ τοῦ Keun λογισμόν σου· ἀλλὰ δὲν εὐρίσκω λαβὴν τοῦ πράγματος, ὅθεν ν' ἀρχίσῃ καὶ πῶς νὰ πλεχθῇ. Καὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς ἀρετῆς τοῦ ἀνδρὸς εἶμαι μάρτυς αὐτόπτης καὶ αὐτήκοος. Ἀλλ' αἱ ἀρεταὶ τοῦ ἀνδρὸς, φίλε μου, εἶναι ἀρεταὶ ἰδιάζουσαι (ὡς λέγουν οὗτοι vertus privées) καὶ οἰκιακαὶ, ὠφελιμώτεραι πολλάκις ἀπὸ τὰς ὀνομαζομένας δημωφελεῖς ἀρετάς, ἀλλ' ὅχι τοιαῦται, ὅποῃαι νὰ καταχωρισθῶσιν εἰς Βιογραφικὸν Λεξικόν. Εἰς τοιοῦτον Λεξικὸν ἐμβαίνουνσιν ἀρεταὶ Ἡρωϊκαὶ, κακίαι μεγάλαι, συγγράμματα ἐπίσημα, ἢ διὰ τὴν ὠφέλειαν τὴν ἐξ αὐτῶν εἰς τὴν πρόοδον τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων, ἢ διὰ τὴν βλάβην, ὡς εἶναι, παραδείγματος χάριν, τὸ σύστημα τοῦ Spinoza, τοῦ Hobbes καὶ τῶν τοιούτων. Εἰς βραχυλογίαν ἐμβαίνουν εἰς τοιαῦτα λεξικά, ὅσα ὀνόματα κάμνουν ὅπωςδῆποτε ἐποχὴν εἰς τὴν ἱστορίαν, ἢ καθ' αὐτὰ, ἢ διότι εἶναι συνδεμένα μὲ ἄλλα ὀνόματα λαμπρότερα.

Χαίρω ὅτι ὁ Π. εἶναι σύντροφός σου. Εἶναι πλέον ἀδελφός μου παρὰ ἐξάδελφος· ἐσυζήσαμεν ἐντάμα μέγα μέρος τῆς παιδείᾱς, ὅχι πολλὰ φρονίμου, ἀλλ' εὐδαίμονος ὅμως ἡλικίας.

Ἐν τῷ φρονεῖν γὰρ μηδὲν ἡδιστος βίος,
ἕως τὸ χαίρειν καὶ τὸ λυπεῖσθαι μάθης.

ΠΓ'.

Ἐγέλασα, φίλε, διὰ τὴν ἀμηχανίαν σου περὶ τῆς συστάσεως τοῦ Σμαριδοκεφάλου (τὸν ὀνομάζω οὕτως, διότι μ' ἐφάνη προσφυές τὸ κολληθῆν εἰς αὐτὸν ἀπὸ τὸν Β. ἐπωνύμιον) διότι ἔπεσα κ' ἐγὼ κάποτε εἰς τοιαύτας ἀμηχανίας. Ἰσως δὲ ἐνθυμᾶσαι πῶς ἐσύστενεν ὁ κυνικὸς Διογένης τοὺς ζητοῦντας συστατικὰς ἀπ' αὐτόν. Ἴδου τὸ νόημα μιᾶς συστατικῆς του· « Ὁ Γραμματοκομιστής, ὅτι εἶναι ἄνθρωπος, σὲ τὸ φανερόν » τὸ πρόσωπόν του· ὁποῖος δὲ ἄνθρωπος εἶναι, θέλεις τὸ μά » θειν ἀπὸ τὴν συναναστροφήν του. Ἰγίαινε ».

Ἀλλὰ τοῦτο εἶναι πολλὰ κυνικὸν καὶ διὰ τοῦτο ἀδύνατον νὰ βαλθῇ εἰς πράξιν. Ὁ σύγχρονός του Πλάτων, πολιτικώτερος καὶ πλέον Τσελεπῆς παρὰ τὸν Διογένην, καθημέραν ἐνοχλούμενος ἀπὸ τοὺς ζητοῦντας συστατικὰς πρὸς τὸν Διονύσιον τῆς Σικελίας, ἐπενόησεν ἄλλον τρόπον· ἔγραψε πρὸς τὸν τύραννον, ὅτι ὅσαι ἐπιστολαὶ του εἶχαν τὸ ὄνομα Θεοῦ εἰς τὸ ἐνικόν, ἦσαν γραμμέναι ἐξ ὅλης ψυχῆς εἰς σύστασιν φίλου, τιμίου ἀνδρός· ὅσαι εἰς τὸ πληθυντικὸν Θεοί, ἐγράφοιντο εἰς σύστασιν ἀνθρώπου, τὸν ὁποῖον δὲν ἐτίμα πολὺ δὲν ἐτόλμα ὅμως νὰ τὸν ἀποβάλῃ.

« Ἐννόει καὶ πάνυ πρόσεχε τὸν νοῦν. Πολλοὶ γὰρ οἱ κε » λεύοντες γράφειν, οὓς οὐ ράδιον φανερώς διωθεῖσθαι. Τῇ » μὲν γὰρ σπουδαίας ἐπιστολῆς Θεὸς ἄρχει, Θεοὶ δὲ τῇ

« ἦτον ». Οὐδὲ τοῦτο μ' ἀρέσκει· τὸ μόνον ἐπαίνου καὶ παρατηρήσεως ἄξιον εἶναι, ὅτι ὁ θεῖος Πλάτων, δι' αὐτὸν καὶ τοὺς γνησίους φίλους του ἐφύλασσε τὸν ἕνα μόνον Θεὸν, καὶ ἄφινεν εἰς τοὺς Σμαριδοκεφάλους, ὁποίους ἔπρεπε νὰ ἔχῃσι πολλοὺς θεοὺς.

ΠΔ'.

Πρὸς τὸν κύριον Νικόλαον Ζωσιμᾶν, εἰς Νίσαν.

..... Ἄς ἔλθωμεν, φίλε, τώρα εἰς τὰ σπουδαιότερα, τὰ ὁποῖα παρακαλῶ καὶ τοὺς δύο ἀδελφοὺς ν' ἀκούσετε μὲ προσοχὴν εὐνοϊκὴν. Ἔως τώρα ἐπέμψετε εἰς τὴν Ἑλλάδα βιβλία καὶ πολλὰ καὶ ἀναγκαῖα· καὶ ἡ Ἑλλὰς θέλει σᾶς χρεωστεῖν ἀείμνηστον τὴν χάριν. Ἀλλ' εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ τὰς πρὸ μικροῦ δυστυχίας, γεννηθείσας ἀπὸ τὰς μωρὰς διχονοίας τῶν προεστώτων, ἐγεννήθησαν νέαι ἀνάγκαι, ἀνάγκαι ζωῆς ἢ θανάτου, καὶ διὰ τὴν ἔλλειψιν τῶν τροφῶν, καὶ διὰ τὸν ἀπειλούμενον ἀπὸ τοὺς τυράννους ἐξολοθρευμὸν. Ἐν ἦτον ἄρα ἅγιον καὶ ἱερὸν ἔργον, νὰ κατασταθῶσιν οἱ Ζωσιμάδαι ἀρχηγοὶ καὶ σύμβουλοι ἑταιρίας βοηθητικῆς, συνταγμένης ἀπὸ ὅλους τοὺς εὐρισκομένους εἰς Μόσχαν, Πετρούπολιν, Ὀδησὸν καὶ ὅπου ἄλλοῦ γνωρίζετε ὁμογενεῖς πλουσίους καὶ εὐεργετικούς (ὡς οἱ Ζωσιμάδαι), νὰ συναθροίσετε συνεισφορὰν πλουσίαν, ἐκ τῆς ὁποίας καὶ τροφὰς νὰ πέμψετε εἰς τὴν πεινῶσαν πατρίδα, καὶ τρεῖς ἢ τέσσαρας φρεγάτας νὰ κατασκευάσετε, ἢ κατασκευασμένας ν' ἀγοράσετε διὰ τὴν κινδυνεύουσαν νὰ χαθῇ ἀπὸ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς πατρίδα; Οἱ ἄλλογενεῖς καὶ ἑτερόθρησκοι (τὸ ἐμάθετε βέβαια ἀπὸ τὰς ἐφημερίδας) ἐσύστησαν εἰς πολλὰς τῆς Εὐρώπης πόλεις ἑταιρίας, καὶ ἔστειλαν καὶ στέλλουν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ

κτιάρια καὶ πολέμου ἐφόδια. Τοῦτο μόνον ἔφθανε νὰ κινήσῃ καὶ ἡμᾶς εἰς ζῆλον (ἢ μάλλον ἐντροπὴν) νὰ δεῖξωμεν, ὅτι βοηθοῦμεν καὶ ἡμεῖς καθεὶς τὸ κατὰ δύναμιν, καὶ δὲν προσμένομεν τὰ πάντα ἀπὸ τὴν ἐλεημοσύνην τῶν ξένων. Ἄς γενῇ τοῦτο τὸ ἱερὸν ἔργον τῶν Ζωσιμάδων! Δὲν ζητῶ, οὔτε δίκαιον εἶναι νὰ ζητήσω, ἀπὸ σᾶς μόνους τοιαύτην ἀναγκαίαν βοήθειαν· διότι καὶ ἄρκετὰ ἕως τώρα ἐπληρώσατε τὰ πρὸς τὴν πατρίδα χρέη, οὐδὲ σεῖς μόνοι εἰσθε χρεῶσται τῆς πατρίδος. Ἀλλ' ἐὰν ἐσεῖς δευχθῆτε ἀρχηγοὶ τούτου τοῦ νέου χρεωστούμενου εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπαραιτήτου χρέους, γράφοντες εἰς τοὺς ἀπανταχοῦ γνωστοὺς καὶ φίλους σας, νὰ ἀναίξωσι καὶ τὰς ἀκοάς των εἰς τὰς γοερὰς φωνὰς τῶν σφαζομένων ἢ αἰχμαλωτιζομένων καὶ, τὸ ἐλεεινότερον, τουρκιζομένων Ἑλλήνων, καὶ τοὺς θησαυροὺς των εἰς τὴν τάσον φρικτὴν δυστυχίαν· ἐὰν ἐσεῖς, λέγω, δευχθῆτε ἀρχηγοὶ καὶ σύμβουλοι τοιούτου καὶ τοσούτου καλοῦ, τοῦτο μόνον, σὰς βεβαιώνω, ἄρκει νὰ υπερβάλλῃ ὅσα ἕως τώρα ἐδαπανήσατε εἰς ὠφέλειαν τοῦ γένους· τοῦτο μόνον ἄρκει νὰ δοξάσῃ τοὺς Ζωσιμάδας, φημιζόμενον εἰς τὰς ἐφημερίδας τῆς φωτισμένης Εὐρώπης, καὶ νὰ τιμήσῃ τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα.

Συλλογίσθητε, φίλοι, ὅσα γράφω, καὶ ὅσα χρεωστεῖτε νὰ γράψετε πρὸς τοὺς ἀπανταχοῦ φίλους σας· λάβετε περὶ τούτου σύμβουλον καὶ συνεργὸν τὸν φ. . . . φίλον μας I. P., καὶ εἶμαι βέβαιος, ὅτι θέλετε τὸ κατορθώσειν. Κανεὶς ἀπὸ τῶν πλουσίων μας δὲν θέλει φανῆν τόσον ἄσπλαγχνος, τόσον λίθινος, ὅστις ἀπαιτούμενος ὅχι τὸν πλοῦτον του, ἀλλὰ μικρό τι μέρος τοῦ πλοῦτου, νὰ παύσῃ τὰς σφαγὰς, τοὺς αἰχμαλωτισμούς, καὶ τὸ φρικωδέστερον, τοὺς ἀναγκασμένους τουρκισμούς τῶν ἀδελφῶν του, κανεὶς λέγω δὲν θέλει δευχθῆν τόσον λίθινος, ὥστε νὰ μὴ συνδράμῃ εἰς τὴν πλήρωσιν τούτου ἱεροῦ χρέους.

Ἐὰν κατὰ δυστυλίαν εὐρεθῇ καὶ τοιαύτης ἀσπλάγγνου
 ψυχῆς ἄνθρωπος κανένας, μὴ διὰ τοῦτο ψυχρανθῇ τῶν λοιπῶν
 ὁ ζῆλος· κάμετε σεῖς τὸ χρέος σας, καὶ ἀφήσετε αὐτὸν νὰ
 συλλογίζετε, ἂν δὲν ἰμωράνθῃ καὶ ἡ κεφαλὴ του, ὡς ἐλιθώθῃ
 ἡ καρδιά του, τὰ φοβερὰ ταῦτα λόγια τοῦ Εὐαγγελίου,
 « Ἄφρων, ταύτῃ τῇ νυκτὶ τὴν ψυχὴν σου ἀπαιτοῦσιν ἀπὸ σοῦ·
 » ἃ δὲ ἡτοίμασας τί νι ἔσται ; »

Ἵγιαίνετε! Ὁ Θεὸς τῶν οἰκτιρμῶν νὰ εὐλογῇσῇ τοὺς ὅσοι
 οἰκτεῖρουν τὸ γένος τῶν!

Ἐκ Παρισίων, 29 Σεπτεμβρίου, 1826.

Εἰς τὰς προσταγὰς σας ἔτοιμος

A. ΚΟΡΑΗΣ.

ΠΕ.

Σοφολογιώτατε κύριε Ψαλίδά!

..... Χαίρων ἐπαινώ τὸν ζῆλον καὶ τῶν διδασκάλων καὶ
 τῶν εὐεργετῶν τῆς σχολῆς. Ἐν μόνον ἐπεθύμουν καὶ ἀπὸ
 τοὺς εὐεργέτας καὶ ἀπὸ τοὺς διδασκάλους, ἂν ἦτο τρόπος
 (καθὼς τὸ ἔγραψα καὶ πρὸς τὸν κύριον Ζώην, καὶ πολλοὺς
 μῆνας ἀρχήτερα πρὸς τὸν κύριον Ζωσιμᾶν) νὰ ἐνώσετε τὰ
 δύο φροντιστήρια εἰς ἓν ἰσχυρὸν γυμνάσιον. Ἡ πτωχεία τοῦ
 ταλαιπώρου τῶν Ἑλλήνων γένους δὲν συγχωρεῖ (κατ' ἐμέ
 κριτὴν) τοιοῦτους διασπασμούς. Εἶναι συγχωρημένον εἰς
 τοὺς πλουσίους νὰ κατακερματίζωσι τὸν πλοῦτον εἰς πολλὰς
 χωριστὰς ἐπιχειρήσεις καὶ συντροφίας· ἀλλ' ὁ πτωχὸς πραγ-
 ματευτής, ἂν θέλῃ νὰ τελεσφορήσῃ, μὲ φαίνεται ὅτι πρέπει
 νὰ συμμαζώνῃ καὶ νὰ συμπυκνοῖ, ὅσον εἶναι δυνατόν, τὰ
 καπιτάλιά του. Τίς εἶναι ὁ καθαυτὸ σκοπὸς τῶν διδασκάλων

καὶ τῶν εὐεργετῶν; δὲν πιστεύω ἄλλος, εἰμὴ ἡ κοινὴ τοῦ γένους ὠφέλεια. Ὅταν εἰς τὸν σκοπὸν ὁμονοῇτε καὶ συμπνέετε, τί ἄλλο κώλυμα εἶναι δυνατόν νὰ σᾶς κρατῇ οὕτω διασπασμένους;

Ἄς ἔχω συγχώρησιν, ἐὰν, ζητηθεῖς βιβλία, πέμπω μετὰ τῶν βιβλίων καὶ συμβουλὴν, τὴν ὁποίαν κανεῖς δὲν μ' ἐζήτησε. Κανὲν ἄλλο τέλος δὲν ἔχω εἰς αὐτὸ παρὰ τὴν κοινήν ὠφέλειαν καὶ δόξαν τῆς Ἑλλάδος. Ἡ ἔνωσις ὅταν γένη εἰς τρόπον, ὥστε νὰ ᾖ διωρισμένη ἡ ἡμέρα καὶ ὥρα ἐκάστου μαθήματος, εἶναι ὠφέλιμος ὅχι μόνον εἰς τοὺς μαθητὰς, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς διδασκάλους, ἐπειδὴ τέλος πάντων εἶναι ἀληθέστατον τὸ τοῦ Σόλωνος.

= Γηράσκω δ' αἰεὶ πολλὰ διδασκόμενος. =

Ἐνθυμοῦμαι, ὅταν ἐσπούδαζον εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Μονπελλιέρ τὴν ἱατρικὴν ὑποκάτω εἰς ὀκτῶ Προφέσορας, ὅτε εἶδον πολλάκις τὸν διδάσκαλον τῆς φυσιολογίας, φέρ' εἰπεῖν ἅφ' οὗ ἐτελείωνε τὸ μάθημά του, νὰ μεταβαίνει εἰς τὸν θάλαμον, ὅπου παρεδίδοτο ἡ χημεία, καὶ νὰ γίνεται εἰς ὀλίγον ὥρας διάστημα συνακροατῆς καὶ συμμαθητῆς μου ὁ μικροῦ διδασκάλός μου.

Καὶ ἄλλα πάμπολλα ἐμπορεῖ τις νὰ εἴπῃ περὶ τούτου ἀλλὰ τίς ἡ χρεία νὰ τὰ λέγω πρὸς σέ, ὅστις τὰ ἐξεύρεις καθὼς κ' ἐγώ, καὶ ἴσως ἀκριβέστερον παρ' ἐμέ; Ἑρῶσο!

ΠΣ'.

Ἐκ Παρισίων, 29 Μαρτίου, 1803.

*Τιμιώτατε καὶ φιλογενέστατε κύριε Καπλάνη,
ἀσπάζομαι σου τὴν ἐντιμότητα.*

..... Καὶ τὸ γένος ὅλον τῶν Ἑλλήνων, φίλτατε, καὶ

ἄξαιρέτως οἱ συμπατριῶται σου πρέπει νὰ σὲ γνωρίζωσι χάριν,¹ διὰ τὸ καλόν, τὸ ὁποῖον ἡ γενναία σου διαθέσις προξενεῖ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἡ μεγαλητέρα ὁμῶς ἀμοιβὴ καὶ εὐχαριστία εἶναι ἐκείνη, τὴν ὁποίαν γεννᾷ ἡ εὐχαρίστησις τῆς ψυχῆς ἐνὸς τιμίου ἀνθρώπου, ὅστις δαπανᾷ μὲ προθυμίαν εἰς ὠφέλειαν τῆς πατρίδος του μέρος ἀφ' ὅσα τὸν ἐχάρισεν ἡ πρόνοια. Ἐγὼ σὲ εὐχαριστῶ καὶ δι' ὅλην τὴν Ἑλλάδα, καὶ ιδίως διὰ τὸν ἑαυτὸν μου, ὅτι ἀπέδειξας ἀληθινὰ ὅσα ἔγραψα καὶ ἐκήρυξα πέρυσιν εἰς τοὺς ἀλλοεθνεῖς τούτους, εἰς ἔπαινον τῶν πλουσίων τοῦ γένους μου. Ἡ πλέον ἰσχυρὰ ἀπολογία πρὸς τοὺς ὅσοι μισοῦν τὸ ταλαίπωρον ἔθνος τῶν Ἑλλήνων, ἢ ἀπὸ κακίαν, ἢ ἀπὸ ἀγνωσίαν, εἶναι τὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα κάμνετε σήμερον, ὅσοι ἔχετε τὸν τρόπον νὰ βοηθῆτε τὴν πατρίδα.

Καὶ ἄλλοτε τὸ εἶπα, καὶ πάλιν τὸ λέγω· πρέπει νὰ εὐχαριστῆτε τὸν Θεόν, ὅτι σᾶς ἔφερεν εἰς τὸν κόσμον εἰς καιροὺς τοιούτους, εἰς τοὺς ὁποίους δύνασθε νὰ ἀποκτήσετε ὄνομα ἀθάνατον, θυσιάζοντες μέρος τῶν ὑπαρχόντων εἰς τὸν βιωμὸν τῆς πολυδακρύτου πατρίδος, ἡ ὁποία, ὅταν φωτισθῇ, θέλει ἀνταμείψει καθένα, κατὰ τὸ μέτρον τοῦ ζήλου καὶ τῆς προθυμίας του. Καὶ καλῆτερα δὲν ἐμπορεῖτε νὰ ἀποδείξετε εἰς τὴν παρούσαν, καὶ τὴν ἐπερχομένην γενεάν, ὅτι δικαίως σᾶς ἐπλούτισεν ἡ πρόνοια, παρὰ μεταχειριζόμενοι τὸν πλοῦτον εἰς τὸ νὰ θεραπεύετε τὰς πληγὰς τῆς Ἑλλάδος, καὶ νὰ τὴν ἀνακαλέσετε εἰς τὴν προτέραν ὑγίαν καὶ εὐρωστίαν της.

Ταῦτα σὲ λέγω, φίλτατε, ὅχι ὡς συμβουλὰς, ἐπειδὴ ἀφ' ἑαυτοῦ σου, χωρὶς συμβουλῆς, ἔκαμες ὅ,τι ἄλλοι μῆτε μὲ συμβουλήν δὲν πείθονται νὰ κάμωσι. Σὲ τὰ λέγω ὡς χρεωστούμενας εὐχαριστίας διὰ τὴν καλὴν καὶ φιλογενῆ σου διάθεσιν. Ἄν ἡ πατρίς ἔχῃ χρεῖαν ἀπὸ πλουσίων, ἔχει χρεῖαν

καὶ ἀπὸ τοὺς δραγομάνους, διὰ νὰ λαλῇ διὰ μίσου τούτων πρὸς τοὺς πλουσίους· νὰ εὐχαριστῇ ἐκείνους, ὅσοι μετὰ προθυμίας τὴν βοηθοῦσι, νὰ παρακινῇ τοὺς μὴ βοηθήσαντας ἀκόμη, καὶ νὰ ἐλέγχῃ, ἂν ἡ χρεία τὸ καλέσῃ, ἐκείνους ὅσοι μῆτε κλίσιν μὴτ' ὀρεξίν κἂν μίαν δὲν ἔχουν νὰ τὴν βοηθῶσιν. Ἀπὸ τούτους τοὺς δραγομάνους ἓνας εἶμαι κ' ἐγώ. Τοῦτο εἶναι τὸ ἐπάγγελμά μου, τοῦτο τὸ χρέος μου. Μήτε τρόπον, μῆτε μέσον ἄλλο ἔχω νὰ ὠφελήσω τὴν πατρίδα μου παρὰ τοῦτο. Ἄκουσον λοιπὸν τί σὲ λέγει ἡ πατρίς δι' ἐνὸς τῶν δραγομάνων τῆς.

Ἀγαπητόν μου τέκνον Καπλάνη, εὐχαριστῶ σε διὰ τὴν ὁποίαν ἔδειξες προθυμίαν νὰ συνδράμῃς εἰς βοήθειαν τῆς δυστυχοῦς μητρός σου. Εὐχαριστῶ σε ὅτι δὲν ἐλησμόνησες μῆτε τὴν γέννησιν, μῆτε τὴν ἀνατροφὴν τὴν ὁποίαν σὲ ἔδωκα, ὅτι δὲν ἐλησμόνησες ὅτι εἶσαι τέκνον μου. Βοηθῶν τὴν μητέρα σου, ἔδειξες ὅχι μόνον τὴν εὐγνωμοσύνην σου, ἀλλ' ὅτι δὲν εἶσαι νόθος, ἀλλὰ γνήσιος υἱός μου, ἀληθινὸς Ἕλλην. ἔχω, ὅμως, τέκνον μου, καὶ ἄλλας χρείας πολλὰς, τὰς ὁποίας εἶσαι δυνατός νὰ πληρώσῃς, ἂν ἐνωθῇς μὲ τοὺς λοιποὺς ἀδελφούς σου, τὰ τέκνα μου. Ἐκεῖνα λέγω τὰ γνήσια τέκνα, ὅσα ἔχουν τὴν ἰδικὴν σου προαίρεσιν.

Καὶ πρῶτον πρέπει νὰ κάμετε τρόπους παντοίους νὰ ἐνώσετε εἰς ἓν τὰ δύο σχολεῖα τῶν Ἰωαννίνων. Ἡ πόλις δὲν εἶναι τόσον μεγάλη, ὥστε νὰ ἔχῃ χρείαν ἀπὸ δύο σχολεῖα. Ἄν ἡ ὠφέλεια τῶν δύο σχολείων χωρισμένων ᾖναι, καθ' ὑπόθεσιν, ὡς 20, (ἤγουν 10 καθ' ἐνός), γίνεται ὡς ἑκατὸν, ὅταν ἐνωθῶσιν εἰς ἓν. Καθὲν χωριστὸν δὲν εἶναι παρὰ μικρὸν λαμπάδιον, καὶ ἐνωμένα γίνονται κάμινος, τῆς ὁποίας ἡ θερμὴ καὶ ἡ λαμπρότης θέλουν σύρειν μαθητὰς ἀπὸ ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Ὅταν λέγω ἐνωμένα, δὲν ἐννῶ ν' ἀνακατω-

θῶσιν οἱ διδάσκαλοι· ἡ διοίκησις μόνη πρέπει νὰ ᾔῃ μία. Ἀλλ' οἱ διδάσκαλοι χωριστὰ, καθεὶς νὰ παραδίδῃ ὅ,τι ἐξεύρει καλλιώτερον, χωρὶς ν' ἀνακατώνεται εἰς τοῦ ἄλλου τὸ ἔργον. Ἡμέραι καὶ ὥραι διωρισμέναι διὰ τὸ μάθημα καθενὸς χωρισταί, ἀπὸ τὰς ἡμέρας καὶ ὥρας τοῦ μαθήματος τῶν ἄλλων. Αἱ δύο βιβλιοθήκαι νὰ γενῶσιν ἓν, καὶ νὰ διορισθῇ ἐξαιρέτως βιβλιοφύλαξ, διὰ νὰ ἀγρυπνῇ εἰς τὸ νὰ μὴ σκορπιζονται, μήτε νὰ διαφθείρωνται τὰ βιβλία.

Δεύτερον, νὰ διορισθῇ ἓνας ἀριθμὸς ἐτήσιος ἀργυρίου (ὅχι πολὺς) διὰ ν' ἀγοράζωνται κατ' ἔτος τὰ ἀξιολογώτερα, ἀφ' ὧσα ἐκδίδονται νέα βιβλία εἰς τὴν Εὐρώπην. Τοιοῦτοτρόπως εἰς ὀλίγων χρόνων διάστημα, ἡ βιβλιοθήκη αὐξάνεται, καὶ μ' αὐτὴν ὁμοῦ αὐξάνονται καὶ τὰ φῶτα.

Τρίτον, νὰ κινήσετε πάντα λίθον νὰ προξενήσετε δύο διδασκάλους τῆς Γαλλικῆς καὶ τῆς Λατινικῆς γλώσσης, ἡ τουλάχιστον ἓνα τῆς Λατινικῆς, ἡ ὁποία εἶναι σχεδὸν τόσον ἀναγκαία, ὥσον καὶ ἡ Ἑλληνική.

Τέταρτον, οἱ διδάσκαλοι πρέπει νὰ κάμνωσι κατ' ἔτος μίαν γενικὴν σύνοδον, διὰ νὰ ἐξετάζωνται οἱ μαθηταί, καὶ νὰ βραβεύωνται δημοσίᾳ εἰς τὴν συνέλευσιν, ὅσοι ἀπ' αὐτοὺς εἰς τὸ διάστημα τοῦ χρόνου ἐκρίθησαν, ὅτι ἔκαμαν μὲ περισσοτέραν ἐπιμέλειαν παρὰ τοὺς ἄλλους τὸ ἔργον τῶν. Ἡ κρίσις πρέπει νὰ γίνεται ὕστερον ἀπὸ μίαν ἀκριβῆ καὶ ἀπροσωπώληπτον ἐξέτασιν, ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν διδασκάλων καὶ τῶν συμμαθητῶν. Καὶ ὁ νικῆσας ἅς ἐπαινῆται παρ' ῥήσις, καὶ ἅς λαμβάνῃ τὸ βραβεῖον, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ ᾔῃ ἓν, ἢ δύο, ἢ καὶ τρία (κατὰ τὴν περίστασιν) βιβλία λαμπροδεμένα τοιαύτης ὕλης, ὅποια ἦτον ἐκεῖνη, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνεκλήρύχθη νικητής.

Ταῦτα σὲ λέγει, φίλτατε ἡ πατρίς διὰ τοῦ δραγομένου της, καὶ μὲ τόσον περισσοτέραν προθυμίαν, ὥσον αὐτὸς ὁ

ἴδιος τὸν ἐρωτᾷς εἰς τὴν ἐπιστολὴν σου τὰς χρείας τῆς πατρίδος. ἔχει καὶ ἄλλας χρείας· ὅλα δὲν γίνονται παρευθὺς. Ὁ ζῆλος καὶ ἡ φρόνησις, τόσον ἡ ἰδική σου, ὅσον καὶ ἡ τῶν διδασκάλων σου, οἱ ὅποιοι εἶναι καὶ αὐτοὶ δραγομάνοι τῆς πατρίδος, θέλουν σὰς διδάξαι, καθόσον προκόπτει ἡ ἐπιχείρησίς σου, τί λείπει ἔτι, διὰ νὰ τὴν φέρετε εἰς τὴν ποθουμένην τελειότητα.

Ὁ μισθαποδότης Θεὸς, φίλτατε κύριε Ζώνη, νὰ σὲ κάμῃ Πολυζώνη, καὶ νὰ βρέξῃ ἐπάνω σου ὅλας τὰς εὐλογίας τοῦ οὐρανοῦ, ἐπειδὴ εὐρηκες τὸν τρόπον νὰ τὰς βρέχῃς καὶ σὺ εἰς τὴν διψῶσαν πατρίδα σου. Ταῦτα σὲ εὐχεται ὁ ἀπὸ τοῦ νῦν φίλος σου

ΚΟΡΑΨ.

ΠΖ'.

Ἐκ Παρισίων, 21 Νοεμβρίου, 1816.

*Φίλτατοι καὶ τιμιώτατοι Ἐπίτροποι τοῦ Γυμνασίου
τῆς Χίου.*

. Ἔως τώρα μ' ἐτιμήσατε, δίδοντες κάποιαν προσοχὴν εἰς τοὺς λόγους μου. Φαντάσθητε ὅτι μὲ βλέπετε γονυκλιτὸν ἐδομηκονταετῇ γέροντα νὰ σὰς παρακαλῶ, νὰ μὲ κάμετε καὶ ταύτην τὴν τιμὴν, πρὶν κλείσω τοὺς ὀφθαλμούς. Ἡ γνῶσις μου δὲν εἶναι πολλή· ἀλλ' αἱ λευκαὶ μου τρίχες μ' ἔδωκαν πεῖραν τοῦ πῶς φωτίζονται ἢ πλουτίζονται τὰ ἔθνη. Καὶ ἐδῶ, καὶ εἰς τὴν Γερμανίαν ἐγνώρισα ταπεινάς Κώμας, μεταβληθείσας εἰς λαμπράς πόλεις, εὐθὺς ἀφ' οὗ ἔλαβαν τὸ θεῖον δώρημα τῆς τυπογραφίας. Καὶ ἂν αὐταὶ ῥωφελήθησαν ἀπ' αὐτὴν, πόση θέλει εἶσθαι ἡ ὠφέλεια εἰς τὴν

Χίαν πόλιν, ἥτις καὶ τώρα εὐρίσκεται εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐπιστήμων πόλεων; Ἡ παροῦσα τῆς Ἑλλάδος κατάστασις εἶναι μάλιστα τοιαύτη, ὥστε ἀνάγκη εἶναι νὰ ταχύνετε τὴν εἴσοδον τῆς τυπογραφίας, διὰ τὸν κίνδυνον μὴ σὰς προλάβωσιν ἄλλοι, καὶ διὰ τὴν κοινὴν τῆς Ἑλλάδος ἀτιμίαν, εἰάν οἱ ἄλλοι οὗτοι τύχωσι καὶ ἀλλογενεῖς! Μὴ διὰ τὸν Θεόν! τοιαύτη ἀτιμία. Ὡς ἐστάθητε πρῶτοι εἰς συνάθροισιν βιβλίων, παρόμοια πρῶτοι πρέπει νὰ φέρετε καὶ τυπογραφίαν. Ἡ τυπογραφία χωρὶς τὴν βιβλιοθήκην, καὶ τοὺς σοφοὺς σας διδασκάλους, ἦτο βέβαια περιττή. Ἀλλὰ τώρα καὶ ἡ βιβλιοθήκη σας γίνεται τρόπον τινὰ ἀργή, καὶ οἱ διδάσκαλοί σας εἶναι στερημένοι ἀπὸ τὰ δραστικώτατα ὄργανα τῆς διδασκαλίας.

Πιστεύσατέ με, φίλοι, ὅτι γίνεται σήμερον εἰς τὴν Ἑλλάδα, κινεῖται ἀπὸ δάκτυλον Θεοῦ, τὸ ὅποιον αἱ λεγεῶνες ὅλαι τῆς κολάσεως νὰ μετακινήσωσι δὲν εἶναι δυνατάι.

ΠΗ.

Ἀπορεῖς ἴσως, φίλε Β, διὰ τί, ἀποκρινόμενος εἰς τὴν πρότεράν σου ἐπιστολὴν, δὲν σέ εἶπα οὐδὲ γρῦ, περὶ τῆς φροντίδος σου ν' ἀπολογηθῇς δι' ἐμέ. *Cela valait au moins un bien obligé.* Δὲν εἶμαι, φίλε, ἀχάριστος· ἀλλὰ τὸ κίνημά σου μ' ἐφάνη τοιοῦτον, διὰ τὸ ὅποιον δὲν ἐξευρα, ἂν ἔπρεπε νὰ χαρῶ ἢ νὰ λυπηθῶ. Ἐριμώτερα ἐξετάσας τὸ πρᾶγμα, κρίνω τώρα, ὅτι δὲν συμφέρει διὰ πολλὰς αἰτίας νὰ ἀπολογῇσαι ὑπὲρ ἐμοῦ. Βλέπε εἰς τὸ ἐξῆς τὸ ἔργον σου μόνον, καὶ ἄφες τοὺς σχολαστικούς νὰ σπαράττωσι τὰς πολιὰς μου τρίχας. Οὔτε τότε τοὺς ἐφοβήθην, διότι φόβου αἰτίαν δὲν εἶχα καμμίαν, καὶ ἐγνώριζα ἐκ φήμης τὸν νῦν εὐκλεῶς Πα-

τριαρχεύοντα, ὄντα ἄνδρα μεγάλης φρονήσεως, καὶ ἱκανόν, ὥς οὐδεὶς ἄλλος, νὰ γνωρίσῃ τοὺς ἀσεβεῖς καὶ εὐσεβεῖς. Οὐτ' εἰς τὸ ἐξῆς θέλω τοὺς φοβηθῆν, πλὴν ἂν ἐπινοήσωσι καινὸν ἄλλον τρόπον Νερωνικὸν νὰ παρεξηγῶσι τὴν σιωπὴν.

Κακὸν τι ἐναντίον τῆς θρησκείας, οὐτ' ἀπὸ τὸ στόμα μου τις ἤκουσε ποτὲ, οὔτε γραμμένον ἀνέγνωσεν. Ἄλλ' εἰς τὸ ἐξῆς ἀρκούμενος νὰ τὴν σέβωμαι, θέλω σιωπήσῃ παντά-
πασιν περὶ αὐτῆς. Χρεία τῶν ἰδικῶν μου ἐπαίνων ἡ θρησκεία δὲν ἔχει. Τοῦτο μόνον, ὅτι οἱ ἱεροὶ αὐτῆς ὑπηρετᾷ φράσσου-
σι τὰς ἀκοὰς κατὰ τῆς σηκοφαντίας, ἀρκεῖ νὰ τὴν δείξῃ ἀλη-
θινὴν καὶ ὄντως θείαν. Ἦσο βέβαιος, φίλε, ὅτι ὁ Κοραῆς τοὺς
ταράττει, ὅχι διὰ τὴν ἀσέβειάν του· ἀλλ' ὅτι δὲν παύει νὰ
φωνάζῃ καθημέραν « Δράξασθε παιδείας ». Τοῦτο μόνον λυ-
ποῦμαι, ὅτι ἡ καταδρομὴ των κινδυνεύει νὰ μὲ ρίψῃ εἰς ὑπε-
ρηφανίαν, ὅχι τὴν ὁποίαν ἔλεγα ἀνωτέρω καλὴν περὶ τῆς
δόξης τοῦ γένους ὑπερηφανίαν, ἀλλὰ τὴν ἑωσφορικὴν, φίλε
μου. Ἐπειδὴ οἱ διώκται μου εἶναι μισηταὶ τῶν καλῶν, πῶς
νὰ μὴν ὑποπτευθῶ, ὅτι ἤθελαν μ' ἀφήσῃν ἥσυχον, ἂν δὲν
ἔκαμνά τι καλὸν εἰς τὸ γένος; Ὅπως ἂν ᾦναι, πάλιν σὲ πα-
ρακαλῶ, βλέπε τὸ ἔργον σου, καὶ μὴ δίδῃς λαβὴν εἰς τοὺς
σπουδάζοντας νὰ πιάνωσι καὶ τὰ μὴ ἔχοντα λαβὴν. Ἄν ἀφα-
νίσωσιν ἐμέ, εἶναι ἀνεπαίσθητος ἡ βλάβη. Ἄν ταράξωσι τὴν
ἡσυχίαν σου, βλάπτεται πολὺ ἡ Ἑλλάς.

Ὅτι καὶ σὺ εἶσαι ὑπερήφανος, ὥς τὸν φίλον σου, δὲν ἔχω
δισταγμὸν οὐδένα. Πάσχισε, διὰ τὰς Μούσας! νὰ ἐμπνεύσης
ταύτην τὴν ὑπερηφανίαν καὶ εἰς ὅλους μας τοὺς συμπατριώ-
τας. Ἐως τῶρα ὑπερηφανευόμεθα, ἄλλος εἰς τὸν πλοῦτον,
ἄλλος εἰς τὴν ἀρχοντείαν του, οὗτος εἰς τὰ καλὰ του γραμ-
ματικά, ἐκεῖνος εἰς τὰ καλῆτερά του φιλοσοφικά! Καὶ ὅμως
ὅλαι αὗται αἱ ὑπερηφανεῖαι μᾶς ἔφεραν εἰς τὴν ἐσχάτην

ταπεινότητα. Ἄς δοκιμάσωμεν καὶ τὴν περὶ τῆς καλλιέργειας τοῦ λογικοῦ μας ὑπερηφανείαν!

« Ἀραία καὶ πλατέα, στατὰ καὶ σταυρωτὰ, νὰ φαينώμεθα πολλοί ». Εἰς γάμον Πελοποννησιακὸν εἶναι γελοία τοιαύτη ἀλαζονεία. Ἄλλ' εἰς ἡμᾶς εἶναι συγχωρημένη, ἐπειδὴ σκοπὸν ἔχει, ὅχι νὰ ἀπατήσῃ κανένα, ἀλλὰ νὰ σκεπάσῃ τὴν γύμνωσιν τῆς μητρὸς μας, καὶ μάλιστα ὅταν ἡ γύμνωσις ἔπαυσε πλέον νὰ ᾔναι ἔργον τῆς ἀμελείας τῶν τέκνων. Κατευθύνει κύριος τὰ διαβήματά σου! Γράφε με ὅσον σὲ συγχωρεῖ ἡ περὶ τοῦ στολισμοῦ τῆς πατρίδος φροντίς. Τὴν ὥραν ταύτην πιθανὸν ὅτι ἔχεις αὐτοῦ τὸν υἱὸν τοῦ φίλου μας Ἀλεξάνδρου. Ἄν καὶ παραῤῥηνον νὰ τὸν συστήσω πρὸς σέ, ὅστις, καὶ ἂν δὲν ἦτον υἱὸς τοῦ Λ., δὲν ἀμφισβᾶλλω ὅτι θέλεις προνοήσῃν τὴν προκοπὴν του, κρίνω ὅμως συμφέρον διὰ πολλὰς αἰτίας, νὰ δείξῃς ἐξαίρετον φροντίδα καὶ φιλοτιμίαν διὰ τὸ μειράκιον. Ἐπειδὴ ἡ βάσις τῆς ἀνατροφῆς του εἶναι καλὴ, τί παραδόξον, ἂν εἰς τοιαύτην βάσιν ἐπάνω κτίσῃς κανὲν ἔργον κολοσσαϊκόν τιμὴν εἰς τὸν κτίστην, καὶ μεγάλης ὠφελείας πρόξενον εἰς τοὺς συμπατριώτας ἡμῶν, ἂν μάθωσιν ἐκ τούτου, ὅτι οἱ πρῶτοι καὶ ὠφελιμώτεροι διδάσκαλοι τῶν νέων, πρέπει νὰ ᾔναι αὐτοὶ οἱ γονεῖς.

Καὶ ἐπειδὴ πλὴν εὐχῶν ἄλλο τι δὲν ἐμποροῦν οἱ γέροντες, σᾶς εὐχομαι εἰς μὲν τοὺς νέους ἔργα πολλὰ καὶ καλὰ, εἰς δὲ τοὺς μέσους βουλὰς φρονίμους, εἰς δὲ τοὺς κατ' ἐμὲ γέροντας, νὰ σᾶς εὐχωνται καὶ αὐτοὶ, καθὼς ἐγώ! Τοιαύτη συνεισφορά, ἂν καὶ μικρὰ, ἔχει ὅμως καλὸν τοῦτο, ὅτι τοὺς χωρίζει ἀπὸ τὴν κακὴν συντροφίαν τῶν ἀκόμη διὰ δυστυχίαν τῆς Ἑλλάδος ζώντων ὀλίγων ἀνδραρίων, οἱ ὅποιοι « οὐτ' αὐτοὶ » εἰσέρχονται, καὶ τοὺς εἰσερχομένους κωλύουσι.

Εἶναι χονδρὸν τὸ πετζί του· ἡ φράσις αὕτη εἶναι ἰσοδύναμος μὲ τὸ εἶναι εὐήθης, ἡ δύσνους;

Τῶν χαμάλιδων ἡ νομοθεσία ἀπαγορεύει τὸν οἶνον· καὶ εἶναι ἀληθές, ὅτι ἐκ τῆς μέθης δύνανται νὰ γεννηθῶσι φάνοι. Ἀπαγορεύουν ὡσαύτως καὶ τὸ νὰ βλέπη τις τὰς γυναῖκας (νεμεχράμ)· ἀλλ' εἶναι γνωστὸν, ὅτι ἐκ τοῦ ὄραν γεννᾶται τὸ ἔρῳν.

... Εἰς τὴν Λοταρίαν ἐδῶ συνεθίζουσι νὰ παίζουν ὀδηγούμενοι καὶ σοφιζόμενοι οἱ ἄσοφοι καὶ ἄσύνετοι ἀπὸ ἐνύπνια. Ἀφ' ὅσα ἔπραξεν ὁ φίλος, ὡς λέγει, ἐπὶ ζωῆς του, ὀδηγούμενος ἀπὸ κανόνας φρονήσεως, πολλὰ ὀλίγα ἔλαβαν χρηστὴν ἔκβασιν. Τί κωλύει, λέγει, νὰ δοκιμάσῃ καὶ τὰ ἐνύπνια;

Οἱ πεπαιδευμένοι Ἕλληνες μάλιστα σπουδάζουν νὰ σεμνύνουσι τὰ κακέμφατα δι' εὐφημοτέρων λέξεων.

ΠΘ'.

Κοραῖς πρὸς Πρῶτον.

Χαίρω ὅτι καταγίνεσθε εἰς Λεξικὸν Ἑλληνικῆς γλώσσης. Στοχάζομαι ὅτι ἔχετε ὅλα τὰ ἀναγκαῖα εἰς τελείωσιν τοιούτου ἔργου. Τοιαῦτα εἶναι,

Δανιὴλ Σκότου τὸ ἀναπλήρωμα εἰς τὸν Στέφανον,

Ὅμηρου, ὁ διεξοδικὸς Λεξικὸς πῖναξ,

ὁ Ἡσύχιος εἰς 2 τόμους,

ὁ Πολυδεύκης εἰς 2 τόμους,

ὁ Σουΐδας εἰς 3 τόμους,

Θωμᾶς Μαγίστρος,

Μοῖρις,

Ἀρποκρατίων,

Ἀμμώνιος,

Ἑτυμολογικὸν μετὰ τοῦ πίνακος τοῦ Σιλβουργίου,

Ἑρωτιανοῦ } γλῶσσαι εἰς τὸν Ἱπποκράτην,
Γαληνοῦ }

Λεξικὸν Φοεσίου,

τὰ 2 Λεξικά Πύρτου } Ἰωνικὸν
Δωρικὸν

Πλατωνικὸν Λεξικὸν τοῦ Τιμαίου,

τὸ Κοινὸν Λεξικὸν Γραικιταλικὸν τοῦ Καπουκίνου Suma-
vera,

Ducange Glossarium,

Λεξικὸν Γραικολατίνων Κωνσταντίνου,

Ἐκκλησιαστικὸς Θησαυρὸς Σουϊκῆρου,

Συμφωνία παλαιᾶς Διαθή- } ὅχι ὡς κανόνας τῆς γλώσσης,
κης παρὰ τοῦ Τρομμίου } ἀλλὰ πρὸς δήλωσιν τῆς φθορᾶς,
ὁμοία τῆς νέας Στεφάνου } ἀρξαμένης ἀπὸ τῶν Πτολομαϊ-
κῶν χρόνων.

Budeo,

Camerario.

Ὅλας τὰς νέας ἐκδόσεις τῶν Συγγραφέων, μετὰ διεξο-
δικῶν πινάκων, οἷον

τοῦ Πλουτάρχου, παρὰ τοῦ ἱατροῦ Reiske,

τῶν 10 Ῥητόρων } τοῦ αὐτοῦ
τοῦ Θεοκρίτου }

Πολυβίου,

Ἀππιανοῦ,

Εὐριπίδου,

τὸν πίνακα τοῦ Ξενοφῶντος εἰς 3 τόμους,

Ἀριστοφάνους Λεξικὸν,

Λεξικὸν Σνειδέρου, 6' καὶ γ' ἐκδοσιν.

Οἱ Λεξικογράφοι ἅς μὴ βιάζονται. Εἰς λεξικὸν μάλιστα,

ἢ εἰς ἄλλο τι, χρησιμεύει τὸ « Σπεῦδε βραδέως » ἂν θέλωσι νὰ προξενήσωσιν ὠφέλειαν εἰς τὸ γένος, καὶ τιμὴν πρὸς τοὺς ἀλλογενεῖς. Λεξικὸν καλὸν εἶναι μεγάλου κόπου, καὶ μεγάλης κρίσεως ἔργον. Ἄς προσέχωσιν μάλιστα εἰς τὴν μετάφρασιν τῶν λέξεων εἰς κοινὴν γλῶσσαν, διὰ νὰ γίνεται ὁμοειδής, ἥγουν οἱ σχηματισμοὶ καὶ αἱ μορφαὶ τῶν λέξεων νὰ μὴ ποικιλύνωνται παραλόγως. Εἶναι ποικιλίαι ἀναπόφευκτοι, καὶ αἱ τοιαῦται εἶναι εὐλογοί. Δὲν μὲ φαίνεται τοιαύτη ἡ τοῦ Βάλλω, καὶ βάνω, καὶ βάζω.

Μέσον ἐπιτήδειον εἰς ἀποφυγὴν τοῦ τοιούτου διὰ τοὺς λεξικογράφους μὲ φαίνεται, τὸ νὰ σημειῶσιν εἰς χωριστὰ φύλλα, σημειωμένα κατ' ἀλφάβητον, πᾶσαν λέξιν, ἢ φράσιν ἀπλήν, εὐθύς ὅταν πρῶτον τὴν μεταχειρισθῶσιν. Ὅταν δεύτερον χρειασθῇ, τότε νὰ προσέχωσιν εἰς τὸ Ἀλφάβητον, καὶ νὰ βλέπωσι πῶς τὴν μετεχειρίσθησαν, καὶ εἰ μὲν καλῶς, νὰ ἀκολουθῶσι τὸν αὐτὸν τρόπον· εἰδὲ κακῶς, νὰ διορθώσωσιν ἐνταυτῷ καὶ τὸν πρῶτον τρόπον, ὅπου τὴν μετεχειρίσθησαν.

Δεύτερον, εἰς τὴν ἐξήγησιν τῆς Ἑλληνικῆς λέξεως ἢ φράσεως, νὰ μεταχειρίζονται τὴν γνησίαν ἀδελφὴν καὶ συνώνυμον λέξιν ἢ φράσιν κοινήν, καὶ ὄχι ἄλλην, ἂν καὶ ἐπίσης ἐρμηνευτικὴν τῆς ἐννοίας. Τοῦτο συμφέρει πολὺ εἰς τὴν ἀκριβῆ κατάληψιν τῆς παλαιᾶς, εἰς τὴν ἀνακάλυψιν τῆς μετ' αὐτῆς συγγενείας, καὶ τὴν διόρθωσιν τῆς νέας. Παραδείγματος χάριν ἡ λέξις Ἑκτρομίως, δύναται νὰ ἐξηγηθῇ διὰ τῆς κοινῆς λέξεως Ὑπερβολικά. Ἡ ἐξήγησις αὕτη δὲν εἶναι κυρίως κακὴ, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀκριβής. Διότι ἡ κοινὴ γλῶσσα ἔχει ἄλλην φράσιν ἀδελφὴν καὶ συνώνυμον, τὴν Ἐξω ἀπὸ τὸν νόμον, ἡ ὁποία σημαίνει τὸ ὑπερβολικά.

Τὴν ῥῆσιν τοῦ Ἀριστοφάνους (Πλοῦτος, 981), ὅπου τὸ κακὸν γραῖδιον λέγει περὶ τοῦ ἔραστοῦ της,

..... « καὶ γὰρ ἐκνομίως μ' ἵσχυόμετο »

ὅστις τὴν μεταφράσιν μ' ἐντρέπετο ὑπερβολικά, ἐκεῖνος οὔτε τὴν Ἑλληνικὴν ἐξεύρει, οὔτε εἰς τὴν μητρικὴν τοῦ ἔκαμε ποτὲ σκέψιν. Κυριολεκτικῶς πρέπει νὰ εἴπῃ μ' ἐντρέπετο ἔξω ἀπὸ τὸν νόμον.

Εἰς τὰ ἐπιγράμματα τῆς Ἀνθολογίας εὐρίσκεται Ὑαλέη ὄφεις, καὶ ὑαλόεσσα παρειά. Λοιπὸν εἰς τὴν λέξιν ὑαλόης, καὶ τὸ ἐπίγραμμα πρέπει νὰ μνημονευθῇ, καὶ ἡ συγγένεια τῆς κοινῆς γλώσσης νὰ σημειωθῇ, καθ' ἣν λέγομεν ὑαλίξει, ἀντὶ τοῦ εἶναι ὥραία.

Τὸ ἀνάξιος, εἰς τὸν Θησαυρὸν τοῦ Στεφάνου εἶναι πάντοτε μετὰ γενικῆς συνταγμένον, καθὼς εὐρίσκεται εἰς ὅλους τοὺς Ἑλληνικοὺς συγγραφεῖς. Ἡ κοινὴ γλῶσσα μεταχειρίζεται τὸ ἀνάξιος καὶ ἀπολύτως, ἀντὶ τοῦ ἀχρεῖος, καθὼς καὶ τὸ ἄξιος, ἀντὶ τοῦ χρήσιμος. Ἄξιος ἄνθρωπος. Ἀνάξιος ἄνθρωπος.

Τοιαύτης χρήσεως παραδείγματα εὐρίσκονται εἰς τὸν Σοφοκλέα (Φιλοκτ. 439), ὅστις ὀνομάζει τὸν Θερεσίτην « Ἀνάξιον φῶτα ».

Εἰς Λεξικὸν λοιπὸν συνταγμένον ἀπὸ Ἑλλήνας, καὶ δι' Ἑλλήνας, πρέπει νὰ σημειωθῇ, διὰ νὰ φανῇ πόθεν ἔλαβεν ἀρχὴν τὸ τῆς κοινῆς γλώσσης, καὶ μάλιστα διὰ τὴν ἔλλειψιν τῆς χρήσεως εἰς τὸν Στέφανον, καὶ διότι εἰς τὸν Ἀριστοφάνην θεραπεύεται ἡ φράσις . . . Ἀναξίου μὲν φωτὸς ἐξερησομαι ἐξηγουμένη, « θέλω σ' ἐρωτήσῃν περὶ ἀνθρώπου, ὅστις δὲν εἶναι ἄξιος τοῦ νὰ ἐρωτᾷ τις δι' αὐτόν.

Τοῦ ἄξιος (ὡς εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν « ἄξιος ἄνθρωπος ») εὐρίσκεται τὸ οὐδέτερον εἰς τὸν Ξενοφῶντα, ἀντὶ τοῦ Πολυτελέος καὶ κοινότερον καὶ παραδοξότερον εἰς ὅλους τοὺς Ἀττικοὺς, εἰς τὴν ἐναντίαν σημασίαν, ἀντὶ τοῦ εὐωνον (κοινῶς

εὐθηνόν, χυδαίωτερον φθηνά). Λέγει καὶ ὁ Βυζάντιος Στέφανος (λέξις Ἀμοργός) « ἦντινα Καρκήσιος ἀνὴρ Ἄξιος ἔκτισε ». Καὶ ὁ καλὸς σου Μελέτιος εἰς τὴν Γεωγραφίαν του (σελ. 490) εἶπεν « ἀπὸ Καρκησίου ἀνδρὸς ἀξιολόγου ». Ἀλλ' εἶναι πιθανώτατον, ὅτι ὁ Στέφανος εἶπεν, « ἀνὴρ Νάξιος » ἐπειδὴ τῷ ὄντι ἡ Νάξις εἶναι πλησιεστάτη εἰς τὴν Ἀμοργόν. Ἰσως ἐκ τοιούτων παραραμάτων ἔλαβεν ἀρχὴν καὶ ἡ κοινὴ ὀνομασία Ἀξία· ἀντὶ Νάξος.

Ἡ μελέτη τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ποτὲ δὲν θέλει εἶσθαι ἐντελής, χωρὶς τῆς μελέτης τῆς κοινῆς. Οἱ παλαιοὶ μας ἔρημοι καὶ σκοτεινοὶ διδάσκαλοι ἐπροτίμουν νὰ βαρβαρίζωσιν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν, καὶ ὅχι νὰ βοηθῶνται ἐκ τῆς κοινῆς εἰς κατάληψιν ἐκείνης. Εἰς ἐνδειξιν τοῦ λόγου μου φέρω ἐν παράδειγμα ἀντὶ πολλῶν. Ὅτι τὸ *Καταλύω*, ἀντὶ τοῦ τουρκικοῦ χυδαῖκου *Koreúō*, (ἐξ οὗ *κατάλυμα*, *κοράκι*) εἶναι ἑλλειπτικόν, οὐδεὶς πλέον ἀμφιβάλλει. Ὅποῖον δέ τι τὸ προσυπονοούμενον, ὁ μὲν Σχνεΐδερρος, εἰς τὴν πρώτην ἔκδοσιν τοῦ Λεξικοῦ του, δὲν ἐνόησε· ὁ δὲ Στέφανος, καὶ ἐξεύρων τὸ Ὀμηρικὸν *Καταλύσω* ἵππους, ὅμως δὲν ἐτόλμησε νὰ ἐκφωνήσῃ, ὅτι, ὅταν λέγωμεν « *Καταλύω* εἰς Πανδοχεῖον » νοοῦμεν « *λύω* » τὰ ἄλογά μου ἀπὸ τῆς ἀμάξης εἰς τὸ πανδοχεῖον ». Ἡ κοινὴ γλῶσσα ὅμως οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν ἀφίνει, λέγουσα, ἀποζεύγω (κατὰ τὸν Καπουκίνον, ἀποζεύω) ἤγουν ἀπολύω τοῦ ζυγοῦ τοὺς ἵππους. Ὅχι δὲ μόνον τὸ *Καταλύω*, ἀλλὰ καὶ τὸ *λύω* εἶχε τὴν αὐτὴν σημασίαν.

Αἰσχύλος δὲ, ἐν *Χρηφόροις* (στ. 291) ἔπλασεν ἄλλο σύνθετον, *συλλύειν*, ἀντὶ *συνκαταλύειν*, καὶ ἐκ τοῦ παρεπομένου *συνοικεῖν*. Τὸ *συλλύειν* εἰς ταύτην τὴν σημασίαν εἰς οὐδὲν λεξικὸν ἔτι εὐρίσκεται, οὔτε τις τὸ ἐνόησε. Μόνος ὁ σχολιαστὴς τοῦ Αἰσχύλου τὸ ἐμάντευσεν, ὡς λέγει, *συχλύειν*

(ἐσφαλμένως ἀντὶ τοῦ συλλύειν) συνοικεῖν. Οἱ δὲ ἄλλογενεῖς Ἑλληνισταὶ, καταφρονοῦντες τοὺς σχολιαστὰς πολλάκις διακαϊότατα, πολλάκις διὰ τὴν ἄλογον κατὰ τῶν Γραικίσκων πρόληψιν, λέγουσιν, ὅτι ἀντὶ τοῦ συλλύειν, πρέπει νὰ γράφῃ συλλούειν, ἐν ᾧ καὶ τὰ ἡγούμενα, καὶ τὰ ἐπόμενα εἰς τὸν στίχον φωνάζουσιν, ὅτι τὸ συλλύειν σημαίνει συγκαταλύειν, συνοικεῖν. Εἰς Λεξικὸν Γραικίσκων λοιπὸν εἰς τὸ Συλλύειν, πρέπει νὰ ἀποδοθῶσιν αἱ δύο σημασίαι, τοῦ συναποξευγνύειν καὶ συγκατοικεῖν. Εἰς ὅλα τὰ λεξικά εὐρίσκεται Κῶθων, ἀντὶ ποτήριον, καὶ μεταφορικῶς ἀντὶ οἶνοποσίας. Εὐρίσκεται καὶ ῥῆμα Κωθωνίζω, Κωθωνίζομαι, ἀντὶ τοῦ οἶνοποτῶ, καὶ ῥηματικὸν Κωθωνιστής, οἶνοπότης· Κωθωνιστήριον (εἰς τὸν Σικελιώτην Διόδωρον) ἀντὶ τοῦ τόπου, ὅπου ἔπινον ἔξω τῆς πόλεως, ὅποια εἶναι τὰ λεγόμενα ἀπὸ τοὺς Γάλλους, Guinguettes. Εἰς Γραικικὸν λεξικὸν ἡ δευτέρα σημασία πρέπει νὰ ἐξηγηθῇ, Κῶθων, γαθαθί, κωθωνίζω γαθαθίζω, Κωθωνιστής, γαθαθιστής. Τὸ δὲ Γαθαθί δὲν ἦτον ἄγνωστον εἰς τοὺς ἀρχαίους· ἐπεὶ εὐρίσκομεν εἰς τὸν Ἡσύχιον Γαθαθόν, Τρυβλίον. Ὁ Στέφανος ἐσημείωσε τὸ Γαθαθόν· πολλὰς δὲ ἄλλας λέξεις τοῦ Ἡσυχίου, καὶ αὐτὸς, καὶ οἱ λοιποὶ Λεξικογράφοι παρέλιπον, ἢ διότι εἶναι διεφθαρμένοι, ἢ διότι δὲν εὐρίσκονται εἰς σωζομένους συγγραφεῖς, ἢ διότι δὲν παρετηρήθησαν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν αὐτῶν.

Εἶναι καὶ σπάνιαι λέξεις, ἅξια διὰ τοῦτο, καὶ διὰ τὴν κοινὴν παράθεσιν, νὰ μὴ παραλειφθῶσι. Τοιαύτη εἶναι ἡ Ὀψις, ἀντὶ χρώματος εἰς τὸν Λίλιανόν.

Θέα, εἰς τὴν αὐτὴν σημασίαν, εἰς τὸν Ἀπολλόδωρον.

Ἡ κοινὴ συνήθεια λέγει Θεωρία (ἢ χυδαϊκώτερον Θωριά).

Τὰ σφάλματα τῶν προγενεστέρων Λεξικογράφων, μάλιστα τῶν ἄλλογενῶν, πρέπει νὰ ἐλέγχωνται, ὅχι ὅμως εἰς τρόπον θεριστοῦ.

Προσοχή εἰς τὴν χρονολογίαν τῶν λέξεων, ὅτι εἶναι γελοῖον νὰ ἀναφερθῇ ἡ Διβάσις, ὅπου προηγείται ὁ Δημοσθένης. Οἱ μετὰ τὴν δευτέραν ἑκατονταετηρίδα ποιηταὶ καὶ συγγραφεῖς, τότε μόνον ἀναφέρονται, ὅταν ἦναι λόγος περὶ λέξεως, ἢ σημασίας λέξεως, μὴ εὕρισκομένης εἰς χρῆσιν τῶν ἐνδόξων προγενεστέρων.

Οἶον ἰάζω, κατὰ Ἰωνας λαλῶ (Ἑρμογένης) τῆς 6'. ἑκατονταετηρίδος.

ἰάζω, χρωματίζω, χρωμάτων ἴαν (Ἡλιόδωρος) 4. ἑκατονταετηρίδος.

Περὶ συνθέσεως Λεξικοῦ,

Κανόν. α'.

Μαρτυρίας ὀλίγας, καὶ ταύτας ἐκ τῶν Κλασικῶν συγγραφέων. Τοιοῦτους ὀνομάζω τοὺς μέχρι τῶν Πτολεμαϊκῶν χρόνων προηγουμένως, καὶ μετὰ τούτους κατὰ συγκατάθεσιν, τοὺς μέχρι τῆς δευτέρας ὅλης ἑκατονταετηρίδος ἀπὸ Χριστοῦ. Τοὺς ἐντεῦθεν καὶ κάτω δὲν ἤθελα φέρειν εἰς παράδειγμα, πλὴν ὅσας δὲν εὕρισκεται παράδειγμα τῆς φράσεως εἰς τοὺς κλασικούς· καὶ τοῦτο ὅχι ὡς κανόνα Ἑλληνισμοῦ, ἀλλὰ πρὸς ἱστορικὴν γνῶσιν τῶν διαφόρων ἐποχῶν καὶ μεταμορφώσεων τῆς γλώσσης.

β'.

Γραμματικαὶ παρατηρήσεις ἢ οὐδ' ὅλως, ἢ τὰς ἀπαραιτήτως ἀναγκαίας. Πρῶτον, διότι οἰκειότερος τόπος τῶν τοιούτων εἶναι ἡ κυρίως λεγομένη Γραμματική. Δεύτερον, διότι πολλοὶ ἐξ αὐτῶν δὲν εἶναι ἀξιόπιστοι. Ὁμολογῶ, ὅτι ὁ κανὼν οὗτος εἶναι ὁ δυσκολώτερος, διότι δὲν εἶναι ἀκόμη ἀκριβῆ τὰ ἀληθινὰ ὅρια, τὰ χωρίζοντα τὴν Γραμματικὴν ἀπὸ τὸ Λεξικόν. Ὅπως ἂν ἦναι τὸ πρᾶγμα, ἅς λαμβάνονται καὶ οἱ κανόνες ἀπὸ δοκίμους Γραμματικούς, παραβαλλόμενοι μὲ

τὰς παρατηρήσεις τῶν νεωτέρων ἀλλοφύλλων Ἑλληνιστῶν, καὶ ὄχι ἀπὸ Γραμματικῶς, τοὺς ὁποίους ἡ παρερχομένη τοῦ γένους δυστυχία ἔκαμιν ἐνδόξους.

γ'.

Ἡ ἐξηγήσις, ἂν ᾖ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, πρέπει νὰ ᾖ ἀκριβής, ἡγουν δι' ἀληθινῶν συνωνύμων λέξεων, εἰς τὸν τρόπον τοῦ Ἡσυχίου, καὶ ὄχι τοῦ Σουΐδα.

δ'.

Ἐὰν εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν, ἡ ἀκρίβεια εἶναι ἀσυγκρίτως πλέον ἀναγκαία, διότι συνεργεῖ καὶ εἰς τὴν κατανόησιν τῆς παλαιᾶς Ἑλληνικῆς, καὶ εἰς τὴν διόρθωσιν τῆς νέας· ἀλλ' ὅμως εἶναι ἀσυγκρίτως δυσκολωτέρα, διότι κατὰ δυστυχίαν μᾶς λείπουσιν ἀκόμη παρατηρήσεις εἰς τὴν μητρικὴν ἡμῶν γλῶσσαν.

ε'.

Τὸ ὕφος τῆς εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν ἐξηγήσεως πρέπει νὰ ᾖ ὁμαλόν, ἡγουν τοιοῦτον, ὥστε ἐξ αὐτοῦ νὰ συντίθεται μία ὁπωσοῦν σύμφωνος, ἀλλ' ὄχι πολλαί, καὶ ποικίλαι καὶ ἀντιφατικαὶ Γραμματικαί, καὶ κανόνες τῆς γλώσσης ἀνατρεπτικοὶ ἀλλήλων.

Ἰσως εἶναι καὶ ἄλλοι περισσότεροι κανόνες, τοὺς ὁποίους τῶρα δὲν ἐνθυμοῦμαι. Οἱ προειρημένοι ὅμως μὲ φαίνονται οἱ πλέον ἀναγκαῖοι.

Κρίσις τῆς τοῦ Ἑχω ἐξηγήσεως.

Ἡ παρατήρησις τοῦ Εὐσταθίου περὶ τῆς φιλώσεως τοῦ ἔχω, διὰ τὸ ἐπιφερόμενον δασὺ χ, ἔχει πιθανότητα. Ἀλλὰ δὲν ἦτον οἰκειότερος αὐτῆς τύπος εἰς τὸ περὶ πνευμάτων τῆς Γραμματικῆς κεφάλαιον;

Εἰς τὴν σημασίαν τοῦ ἔχω, ἀντὶ τοῦ πιάνω, βάνω εἰς τὸ χέρι. Πρῶτον, διὰ τί ὄχι Βάλλω, τοῦ ὁποίου τὰ σύγ-

θετα παραβάλλω, αναβάλλω, διαβάλλω, καταβάλλω, μεταβάλλω, ἐπιβάλλω, προσβάλλω, ἀμφιβάλλω, εἶναι γνωστὰ εἰς τὴν κοινὴν ἡμῶν γλῶσσαν; (διότι καὶ ἡ ὅλη ἐκφρασις εἶναι βαρβαρική ἐκ τοῦ ἐλὲ κοδοῦμ, *mettere in mano*). Ἐπειτα διὰ τί ἐδῶ εἰς τὸ χέρι, καὶ μετ' ὀλίγους στίχους, εἰς τὰς χεῖρας; Δὲν εἶναι ὁ λόγος περὶ τῆς προτιμῆσεως τοῦ ἐνὸς ἢ τοῦ ἄλλου τύπου· ἡ τοιαύτη φιλονεικία ἤθελεν εἶσθαι ἀργολογία, ἐπειδὴ εἶναι περὶ πράγματος, τὸ ὅποιον μέλλει νὰ κριθῇ εἰς τὸ 1950 ἔτος ἀπὸ Χριστοῦ, ὅτε πιθανὸν θέλει παρασταθῇ καὶ ἡ πρώτη καλὴ Ἑλληνικὴ κωμωδία. Ὁ λόγος εἶναι περὶ τῆς ἀνωμαλίας εἰς σύνθεσιν Γραμματικῆς. Τῆς φράσεως « ἔχω σὲ τὸν διώκτην » ἡ ἀκριβὴς ἐξήγησις (*precise*) δὲν εἶναι « σ' ἔπιασα ἐχθρὲ ἄλλὰ, σὲ κρατῶ, σὲ ἔχω εἰς τὰς χεῖρας »· τὸ σὲ ἔπιασα, εἶναι ἐκ τοῦ προηγουμένου παράρτημα τρόπον τινὰ τῆς ἐννοίας (ἐπειδὴ πρῶτον πιάνει, ἔπειτα κρατεῖ τις), ἀλλ' ὅχι αὕτη ἡ ἐννοία. Παρατηρεῖται προσέτι τὸ προειρημένον παράδειγμα, ὅτι φέρεται ἀπὸ τὸν Ἀ τόμον τῆς Ἑγκυκλοπαιδείας. Ἐὰν ἦναι ἀπὸ δόκιμον συγγραφέα, περιεχόμενον εἰς τὴν Ἑγκυκλοπαιδεῖαν, ἔπρεπεν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Λεξικὸν νὰ ὀνομασθῇ ὁ συγγραφεύς. Πρόσθετες ὅτι ἡ σημασία αὕτη μὲ φαίνεται περιττὴ, διότι δὲν παραλάσσει ποσῶς ἀπὸ τὴν ἀκόλουθον· « Ἐξουσιάζω, ἢ ἔχω εἰς τὴν ἐξουσίαν μου. » « Ἐχωσε τὸν διώκτην » τί ἄλλο σημαίνει παρὰ τὸ, σὲ ἔχω εἰς τὴν ἐξουσίαν μου;

Ἄλλη σημασία, « δι' ὅπλων κυριεύω » καὶ παράδειγμα, « ὡς ἔσχον τὴν πόλιν » διὰ τὴν ἀκρίβειαν τῆς ἐξήγησεως ἔπρεπε νὰ λείπῃ τὸ δι' ὅπλων, ἢ νὰ ἐξηγηθῇ διὰ τοῦ κυριεύω τὰ πράγματα τοῦ ἐχθροῦ, ἢ ἄλλου τινὸς γενικωτέρου, ἐμφαίνοντος ὅχι μόνον τὴν δι' αἰχμαλωσίας γενομένην κατάληψιν πόλεως, ἀλλὰ καὶ τὴν διὰ στρατηγήματος, ἢ διὰ προδοσίας, κ.λ.

Εἰς τὴν σημασίαν τοῦ ἔχω, ἀντὶ τοῦ ἐμποδίζω, φέρεται συνωνύμον τὸ διείργω. Ἰσως εἶναι τυπογραφικὸν σφάλμα, ἀντὶ τοῦ ἀπλοῦ εἶργω· διότι τὸ διείργω σημαίνει βέβαια τὸ ἀποχωρίζω, ὡς τὸ, Διείργω τοὺς μαχομένους, Θεοφρ. Χαρακτ.

Εἰς τὴν σημασίαν τοῦ ἔχω, ἀντὶ τοῦ ἑλαύνω, προστίθεται τὸ κτυπῶ, τὸ ὁποῖον μὴτ' ἀκριβὲς μὲ φαίνεται, μῆτε κύριον. Ἐδῶ ἤρμοζε τὸ διόχων, ὅχι μόνον διότι εἶναι φράσις γνωστὴ τῆς κοινῆς γλώσσης, οἶον, « διόχων τὸ ἄλογον » ἀλλ' ὅτι εἶναι καὶ λείψανον σεβάσμιον ἀρχαίας χρήσεως τῆς Ὀμηρικῆς. Καθὼς ὁ ποιητὴς μεταχειρίζεται τὸ « ἔχειν ἵππους » ἀντὶ τοῦ ἑλαύνειν, οὕτω μεταχειρίζεται συνωνύμως καὶ τὸ « Διώκειν ἵππους. »

Il. Θ. 439. Ζεὺς δὲ πατὴρ ἴδθ' ἐν εὐστροφὶν ἄρμα καὶ ἵππους
Οὐλυμπόνδ' ἐδίωκε

Ἐξηγεῖται τὸ ἔχω, ὀρμίζω, ἀράζω· τὸ ὀρμίζω εἰς τὴν κοινὴν ἡμῶν γλῶσσαν δὲν εἶναι εἰς χρῆσιν· ὡς Ἑλληνικὸν δὲν εἶναι ἀκριβὲς, ἐπειδὴ ἔπρεπε κατὰ τὴν μέσσην διαθέσιν ὀρμίζομαι, ἢ καὶ ὀρμίζω τὴν ναῦν. Τὸ ἀράζω εἶναι καλόν, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἱκανόν. Ἐπρεπε νὰ προστεθῇ τὸ πιάνω, ἢ πιάζω, καὶ εἰς ἀκριβεστέραν κατάληψιν τῆς παλαιᾶς λέξεως, καὶ εἰς τιμὴν τῆς κοινῆς γλώσσης. Τοῦ Θουκυδίδου τὸ ἔσχον εἰς ἡμέραν, εἶναι ἀπαράλλακτον, ὡς τὸ τῆς κοινῆς γλώσσης, ἑπίασαν εἰς τὴν ἡμέραν. Μῆτε τὸ ἐν, μῆτε τὸ ἄλλο εἶναι ἀμεταβάτως, ἀλλ' ἐλλειπτικῶς, εἰς τὸ παλαιὸν τοῦ ναῦν, εἰς τὴν κοινὴν τοῦ γῆν, ὡς ἂν ἐλέγετο, ἐπίασαν γῆν εἰς τὴν ἡμέραν.

Εἰς δὲν ἐνθυμοῦμαι ποίαν τοῦ Ἀριστοφάνους Κωμωδίαν ἐρωτᾷ τις Καραδοκύριον, « Ποῦ σχήσειν δοκεῖς; » Τὸ αὐτὸ

ἑρώτημα γίνεται καθημέραν εἰς τὴν Ἑλλάδα, Καραβοκύριε, ποῦ μελετᾷς νὰ πιάσῃς; Μετὰ τὰ δύο παραδείγματα ταύτης τῆς φράσεως τοῦ Ὀμήρου καὶ τοῦ Θουκυδίδου, τὸ παράδειγμα τοῦ Πausaniou εἶναι περιττὸν, ὥς δίδον κόπον περισσότερον, ἀλλὰ τίποτε περισσότερον μὴ διδάσκον. Ἐπειτα μήτε καταδέχονται ὁ Ὀμηρος καὶ ὁ Θουκυδίδης νὰ συναυλίζωνται μὲ τοιοῦτους συγγραφεῖς.

Τὸ ἔχω, ἀντὶ τοῦ· Ἐπίσταμαι, εἶναι λεπτολογία τῶν Γραμματικῶν μᾶλλον, ἢ ἀληθῆς ἐννοίας, ἢ σημασίας διαφορά· εἶναι καθ' αὐτὸ μεταφορά· ἢ λέξεις ἐσήμαινε πρῶτον τὴν κατοχὴν καὶ κτῆσιν τῶν ὑλικῶν καὶ συγκεκριμένων, ἔπειτα μετεφέρθη καὶ εἰς τὰς ἀφηρημένας ἐννοίας. Τοιαῦτα εἶναι εἰς ὅλας τὰς γλώσσας· « οἱ πολλοὶ τῶν τὰς τέχνας ἐχόντων. » Εἶναι καὶ εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν τὸ αὐτὸ, οἷον « ἔχει καλὴν τέχνην, καὶ κερδαίνει πολλὰ » ἔχεις τίποτε νέον; Τὸ ἔχω ἐξ ἀκοῆς, καὶ ἄλλα μυρία.

Εἰς τὴν μετ' ἀπαρεμφάτου σύνταξιν, εἰς τὸ Ἑανοφόντειον παράδειγμα, « οὐκ ἔχοιμι ἀπὸ στόματος εἰπεῖν » ἐλησμονήθη ὁ ἀνρ, (οὐκ ἂν ἔχοιμι) ὅστις εἶναι ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖος.

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ « Καλῶς ἔχω τοῦ σώματος » βλέπω τρία ὀνόματα, τοῦ Ἰουλιανοῦ, τοῦ Χρυσολωρᾶ, καὶ τοῦ Νεοφύτου. Εἰς Ἑλληνικὸν Λεξικὸν μόνις εἶναι ἀνεκτὸν τοῦ Ἰουλιανοῦ τὸ ὄνομα· καὶ τοῦτο εἰς ὅσας φράσεις (ὥς εἶπον ἀνωτέρω) δὲν εὐρίσκονται παραδείγματα εἰς τοὺς δοκίμους συγγραφεῖς (καν. α'). Εἰς τὸ προκείμενον εὐρίσκονται μυρία παραδείγματα καλῶν συγγραφέων. Τί κοινότερον παρὰ τὸ προσδιοριστικῶς λαμβανόμενον Ἑνεκα, εἰς τὸν Ἀριστοφάνην, Ἑανοφῶντα, καὶ ἄλλους τοιοῦτους; Τοῦτο ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ Quant à τῶν Γάλλων, καὶ τὸ ὅσον διὰ, τῆς κοινῆς ἡμῶν γλώσσης, τὸ ὁποῖον δὲν ἔπρεπε νὰ λείψῃ, διότι ὁ τα-

λαίπυρος μαθητῆς δὲν δύναται νὰ νοήσῃ τὸ προκείμενον. Ὁ καθείς μας ἐνθυμᾶται ἴσως πόσῃ δυσκολίαν ἐδοκίμασεν νὰ τὸ μάθῃ ἀπὸ τὸν διδάσκαλόν του, ὁ ὁποῖος μὴτ' αὐτὸς δὲν τὸ ἐξευρεν. Ὁ Ἀγαμέμνων λέγει πρὸς τὴν γυναῖκα του (Εὐριπ. Ἰφ. ἐν Α. σ. 1621),

Γύναι, θυγατὲρς ἔνεκ' ὀλίγοι γενοίμεθ' ἄν,

ἤγουν, ὅσον διὰ τὴν θυγατέρα, ἢ ὅσον ἐκ μέρους τῆς θυγατρός, θέλομεν εἶσθαι εὐτυχεῖς.

Ἐὰν τοιοῦτον παράδειγμα δὲν εὐρίσκετο, εἰμὴ εἰς τὸν Ἰουλιανόν, ἔπρεπεν ὁ Ἰουλιανὸς ἀμέσως νὰ ὀνομασθῇ, ὅχι ὁ Χρυσολωρᾶς, ὁ ἐκδότης μέρους τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Ἰουλιανοῦ. Διότι τοῦτο μὴνύει εἰς τοὺς ἀλλοφύλλους, ἢ παντελῇ βιβλίῳν στέρησιν, ἢ ἀμέλειαν ἐρεῦνης. Ὅσον διὰ τὸν Νεόφυτον, ἡ μαρτυρία του δὲν ἦτον ἀναγκαία εἰς τὴν ἐξηγήσιν τοῦ ἔνεκα, τὴν ὁποίαν πρὸ αὐτοῦ ἐξευρεν ὁ Στέφανος, καὶ πρὸ τοῦ Στεφάνου ὁ Κερκυραῖος Γραικὸς Δευάριος, ὁ μαθητῆς τοῦ Λασκαρέως, καὶ πρῶτος γράψας περὶ μορίων.

Εἰς τὴν μετὰ προθέσεως σύνταξιν τοῦ ἔχω, εἰς τὴν σημασίαν τοῦ καταγίνομαι, φέρονται ὁ Λουκιανὸς καὶ ὁ Ξενοφῶν. Ἰκανὸς ἦτον ὁ Ξενοφῶν. Ἐὰν ὅμως διὰ τὴν διανομήν τῶν Προθέσεων ἐκρίθησαν ἀναγκαῖοι καὶ οἱ δύο, ἔπρεπε καὶ νὰ προηγήται ὁ Ξενοφῶν, διὰ τὴν χρονικὴν τάξιν, καὶ διὰ τὴν ἀρετὴν τοῦ λόγου.

« Ἐν νῶ ἔχω ἀπιέναι » ἔπρεπε νὰ ἐξηγηθῇ κατὰ λέξιν « ἔχω εἰς τὸν νοῦν μου νὰ ὑπάγω » διὰ νὰ γίνεται κατὰ πάντα τρόπον κατάδηλος ἡ συγγένεια τῆς παλαιᾶς καὶ τῆς νέας γλώσσης. Διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν τὸ « ἐν αἰσχύνῃ εἶναι » ἔπρεπε νὰ ἐξηγηθῇ μὲ τὴν κοινὴν εὐχρηστον φράσιν, « τὸ ἔχω εἰς ἐντροπήν. »

• Ἐπιμέσως δὲ, εἰτ' οὖν ἐπικρατητικῶς • ἦτον καλὸν νὰ λείψωσιν ὀλοτελῶς οἱ τοιοῦτοι γραμματικοὶ ὅροι· πρῶτον ὅτι εἶναι ἀνόικαιοι Λεξικοῦ· δεύτερον ὅτι καὶ σφαλμένοι. Τὰ ἐπίμεσα τοῦ Θεοδώρου, εἶναι τὰ Ἀποθετικὰ τοῦ Δασκάρους. Εἰς τοῦτο μόνον συμφωνοῦσιν, ἀλλὰ, μηδὲ τοῦτο πάντοτε καὶ οἱ δύο, ὅτι βάλλουσιν εἰς τὸν κατάλογον τοῦτον ὅσα δὲν ἔχουσιν ἐνεργητικὸν τύπον· οἷον Μέμφομαι, Μάχομαι, κ.τ.λ., τῶν ὁποίων δὲν εὐρίσκεται τὸ Μέμφω, Μάχω· ἀλλὰ κατὰ δυστυχίαν μήτε ὁ εἰς μήτε ὁ ἄλλος ἐνόησε τὴν γνησίαν αὐτῶν φύσιν. Ὅπως ἂν ᾦναι τὸ πρᾶγμα, εἰς τὸ παράδειγμα « Ἐπου ἐχόμενος τῆς χλαμύδος » τὸ Ἐχόμενος μήτε κατ' αὐτοὺς δὲν εἶναι ἐπίμεσον ἢ ἀποθετικόν, ἐπειδὴ ἔχει ἐνεργητικὸν τὸ ἔχω, ἀλλ' εἶναι ἀληθῶς μέσον ῥῆμα, διότι ἀναλύεται εἰς τὸ « Ἐπου ἔχων σαυτὸν ἐκ τῆς χλαμύδος. »

Τὸ « Σεῦ δ' ἔχεται » κάλλιον, νομίζω, ἤθελεν ἐξηγηθῆν εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν, « ἀπ' ἐσὲ κρέμαται. »

Εἰς τὸ ἄρθρον τοῦ ἔχω ἐλησμονήθη ἡ σπάνιος σημασία, τὴν ὁποίαν κατεχώρησεν ὁ Στέφανος εἰς τὴν σ. 1319, ἀπὸ τὸν Ἰσοκράτην. « Τίνας οὖν ἔχει πεπαιδευμένους » ὅπου τὸ ἔχω ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ νομίζω, ὑπολαμβάνω. Ἡ σπανιότης αὕτη τῆς σημασίας ἐτάραξε τὸν Στέφανον, διότι δὲν ἐγνώριζε τὴν κοινὴν ἡμῶν γλῶσσαν, εἰς τὴν ὁποίαν σώζεται· οἷον « δὲν σ' ἔχω ἄνθρωπον, ἂν δὲν τὸ κάμης. » « Τὸν ἔχω διὰ μεγάλον ἄνθρωπον » καὶ ἄλλα τοιαῦτα. Ἐὰν ᾦναι χρεῖα καὶ συγγραφῆς, ἢ ποιητοῦ, δύναμαι νὰ φέρω τὸν Ἐρωτόκριτον (καὶ ἄς μὴ γελάσῃ τις, ὅτι οὗτος εἶναι ὁ μέχρι τοῦδε Ὅμηρος τῆς χυδαϊκῆς φιλολογίας)

Ἐγροίκατ' ὁ Ἐρωτόκριτος, δὲν τ' ἔχε παραμύθια,

Ἐγνώριζε κ' ἐθώρει τα πῶς ᾔσαν ἐλ' ἀλήθεια.

ἤγουν δὲν τὰ ἐνόμιζε παραμύθια. Τὴν αὐτὴν σημασίαν ἔλαβεν εἰς ἡμᾶς καὶ τὸ συνώνυμον κρατῶ· οἷον, « ὅλοι σὲ κρατοῦν γνωστικόν. »

Εἶναι καὶ ἄλλα σημειώσεως ἄξια, τὰ ὅποια μὴτ' ὁ Στέφανος δὲν ἔχει· ἀλλ' ἐπειδὴ, μῆτε καιρὸν ἔχω, μῆτε σκέψιν ὥριμον ἀκόμη ἔκαμα περὶ αὐτῶν, ἀρκοῦμαι εἰς τὰ προειρημένα, ἱκανὰ πρὸς ὅντινα δὲν ἔχει χρεῖαν μῆτε τῶν ὀλίγων τούτων, ἐὰν ἀκολουθήσῃ τὰ ἐξῆς ὁ κατὰ τὸ παρὸν λεξικὸν συγγράφων Ἕλλην.

Ἡ εἰλικρίνεια δὲν πρέπει νὰ ψυχράνῃ τινὰ, οὔτε νὰ τὸν κάμνῃ ναθρέστερον εἰς τὸ ἔργον. Τὸ ἔργον εἶναι φοβερόν, καὶ καθ' αὐτὸ δυσκολώτατον. Καὶ διὰ ζῆλον δὲν πρέπει νὰ καταντήσῃ εἰς Λαδύρινθον. Καθὼς ἔπρεπε νὰ γίνῃ τὸ λεξικόν, καὶ καθὼς, ἂν ἐγίνετο, ἤθελεν εἶσθαι μέγα εὐτύχημα, δὲν εἶναι τὸ ἔθνος εἰς καιρὸν ἀκόμη νὰ τὸ κατορθώσῃ. Ὅχι μόνος, ἀλλὰ καὶ μετὰ τεσσάρων ἢ πέντε βοηθῶν δὲν εἶναι εἰς κατάστασιν νὰ συγγράψῃ ἐντελὲς Λεξικόν. Τὸ σφάλμα δὲν εἶναι εἰς ἡμᾶς, ἀλλὰ τῶν περιστάσεων, καὶ τῆς χρονικῆς ἐποχῆς, εἰς τὴν ὁποίαν ἐγεννήθημεν καὶ ζῶμεν. Ἄλλην θεραπείαν τοῦ πράγματος δὲν βλέπω, πλὴν νὰ ἀκολουθήσῃ ὁ συγγράφων κατὰ πόδας τὸν Στέφανον, προσθέτων ἐκ τοῦ Σινειδέρου ὅσα εἰς ἐκεῖνον λείπουσι. Ἐλλείμματα εὐρίσκονται βέβαια καὶ εἰς τοὺς δύο ὅχι ὀλίγα, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐλπίδα τῆς ἀναπληρώσεως τῶν ἐλλειμμάτων, δὲν πρέπει νὰ γένῃ τώρα λεξικὸν καὶ ἐκείνων πολὺ ἐλλειπέστερον, ἢ διὰ μικροψυχίαν νὰ παραιτηθῇ παντάπασι. Τὸ γένος ἔχει χρεῖαν, καὶ χρεῖαν μεγάλην, τοιούτου βιβλίου. Ὅστις προσφέρει Λεξικόν, ὡς τὸ τοῦ Στεφάνου καὶ τοῦ Σινειδέρου, προσφέρει μέγα Λεξικόν εἰς τὸ γένος· καὶ μεθ' ἑαυτοῦ δύναται νὰ εἴπῃ, « ὃ ἔχω » τοῦτο σοὶ δίδωμι » εἰς ὅλους τοὺς μωροὺς καὶ ἀχαρίστους,

ἂν κατὰ τύχην ἤθελαν εὑρεθῇν καὶ τοιοῦτοι. Ἄν ἀληθεύῃ, ὅτι καταγίνονται φιλογενεῖς εἰς σύνταξιν λεξικοῦ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ εἰς τὴν Μολδαυίαν, ἥ ὅτι σώζονται τοιαῦτα πονήματα, εὐχῆς ἔργον ἤθελεν εἶσθαι, νὰ γένῃ ἐκ τῶν ὧν ἐν, διὰ νὰ μὴ φαίνεται, ὅτι σπαταλᾷ, ὁ μέχρι χθὲς καὶ πρώην λιμοκτονῶν. Καὶ ὁ κόπος ἤθελεν οὕτως ἐλαττωθῇν, καὶ τὸ ἔργον ἐντελέστερον ἤθελεν ἀποκατασταθῇν, καὶ οἱ ἐκδύται ἤθελαν ὠφεληθῇν, ὡς καὶ οἱ ἀγορασταὶ καὶ οἱ σπουδαῖοι.

Ἀμφέσταν, ἐστάθησαν ὁλόγυρα.

Ἀμφιπέλεται, Ὀδ. Α. σ. 352. ἀμφιστρέφεται, περιβάλλεται, περιχεῖται, ἐκ τοῦ πέλω, τὸ στρέφω, καὶ δῆλον ἐκ τοῦ ῥηματικοῦ πόλος, καὶ τοῦ συνθέτου ἀμφίπολος, ἡ θεραπεία, ἡ περὶ τὴν δέσποιναν στρεφομένη, καὶ ἐκ τοῦ Ὀμηρικοῦ ἄλλου ῥήματος Ἀμφιπολεύω.

ζ'.

Δὲν εἶναι τῆς θρησκείας ὁ ζῆλος, ὅστις τοὺς διεγείρει κατὰ τῆς κινήσεως τῆς γῆς· ἀλλὰ φοβοῦνται μὴν ἡ περιστροφή τῆς σφαίρας συγκινήσῃ καὶ ἀνατρέψῃ τὴν ὁποίαν ἀναξίως ἔλαβον ὑπόληψιν. Ἐλαβον τὰ στοιχεῖα Γεωγραφίας Θεοτόκη, εἰς τὰ ὅποια ὁμολογεῖται τῆς γῆς ἡ κίνησις. Ἡ ἐπιστολή σου μ' ἔφερεν εἰς μνήμην τὴν διάλεξιν Καπουκίνου τινός, μετὰ τινος ἀπὸ τοὺς ἀστείους καὶ σκωπτικούς Γαλάτας τούτους. Ὁ αἰδесиμώτατος Καπουκῖνος, διὰ ν' ἀποδείξῃ, ὅτι ὁ ἥλιος περιφέρεται περὶ τὴν γῆν, ἔφερε πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ μαρτύριον τὸ πολυθρύλητον « Στῆθι ἦλιε κατὰ Γαθαῶν » τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, καὶ ὁ φιλοσκώπτῃς Γάλλος πρὸς ταῦτα. Eh! mon reverent père, c'est précisément depuis cette

époque, que le soleil obéissant à la voix du Prophète a cessé de tourner. Δὲν εἶναι νόστιμον ;

Οὐλέ τε καὶ μέγα χαῖρε, Θεοὶ δέ τοι ἔλεια δοῖεν !

Ἡ κεφαλὴ τοῦ Μ. εἶναι μία κάμινος ῥιπιζομένη καὶ καιομένη ἀδιαλείπτως ἀπὸ τὰς αὔρας τῆς ἐλευθερίας, ἤγουν τοιαύτη κεφαλὴ, ὅποῃαι χρειάζονται εἰς τοιαύτας περιστάσεις. Ἐξω ἀπὸ τὴν λακωνικὴν του μεγαλοφυχίαν, φαίνεται ὅτι ἔχει καὶ κάποιαν πείραν τῆς στρατιωτικῆς ἐπιστήμης.

Ἄλλ' ἐξεύρω καὶ τοῦτο, ὅτι εἰς τοιαύτας ἐξετάσεις χρειάζεται παρρησία, τόλμη, ἐτοιμότης εἰς τὰς ἀποκρίσεις, χωρὶς τῶν ὁποίων κινδυνεύει πολλάκις ὁ ἀληθῶς ἄξιος ἰατρός νὰ κριθῇ ὑποδεέστερος ἀπὸ τὸν ἀνάξιον, ἀλλὰ ἀναίσχυντον τερατολόγον. Αὐτὸς ὁ Π., ἂν ἐξ ἀτυχίας εὕρισκετο σήμερον χωρὶς ἐπάγγελμα, ἤθελε μὲ μεγαλωτάτην δυσκολίαν δυνηθῇ νὰ εὕρῃ τόπον ἀνάλογον μὲ τὴν ἀξιοτήτά του, διότι εἶναι παντάπασιν ἄτολμος, καθὼς εἶναι σχεδὸν οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς ἀληθῶς εἰδήμονας. Ὅθεν ἄς συλλογισθῇ περὶ τούτου ὁ Φ., ἄς ἐρωτήσῃ τὴν καρδίαν του, καὶ ἄς τὴν ἐνδυνάμωσῃ μὲ τὴν συνείδησιν τῆς ιδίας του προκοπῆς :

« . . . Ἄγε νῦν, ὦ τάλαινα καρδιά,

» Τόλμησον, ὦι, χάρησον, ἀγ' ἐμὴ καρδιά ! »

Ἀπὸ τὰ πάμπολλα καὶ θαυμαστά τοῦ Δημοκρίτου συγγράμματα δὲν μᾶς ἔμεινε, φεῦ ! τίποτε. Τὰ σωζόμενα εἰς ὄνομα αὐτοῦ εἶναι νόθα καὶ ψευδεπίγραφα. Εἰς τὰ τοῦ ἵπποκράτους εἶναι μία ἐπιστολὴ τοῦ Δημοκρίτου πρὸς τὸν ἵπποκράτην, καὶ ἡ ἀπόκρισις τούτου πρὸς τὸν Δημόκριτον. Μήτε ἡ μία μήτε ἡ ἄλλη δὲν εἶναι γνησία. Παρὰ τὴν ἐπιστολὴν ταύτην, σώζεται καὶ βίβλος περὶ χυμίας, ἡ μᾶλλον εἰπεῖν

Ἀλχυμίας, ἐπιγραφομένη *Φυσικά καὶ μυστικά*, καὶ τυπωμένη εἰς τὸ Παταύιον κατὰ τὸ 1572 ἔτος· ἀλλ' ἀρκεῖ μόνον νὰ τὸ ἀναγνώσῃ τις, διὰ νὰ πληροφορηθῇ ὅτι εἶναι γέννημα τῆς Βυζαντινῆς ἀθλιότητος.

• Ἐχε πάντα κατὰ νοῦν τὸ τοῦ Ἐπιχάρμου:

« Νᾶρε καὶ μέμνασ' ἀπίστεϊν ἄρθρα (ἢ ὡς ἄλλοι νεῦρα)
» ταῦτα τῶν φρενῶν ».

Ἡ ἐνθύμησις τοῦ παραγγέλματος τούτου εἶναι μάλιστα ἀναγκαιὰ εἰς τοὺς εὐπροαιρέτους· διότι αὐτοὶ μάλιστα εἶναι ὑποκείμενοι εἰς τὴν εὐπιστίαν.

Ύγιαινε, φίλε, καὶ λάβε μίαν ἀπόφασιν θαρράλεαν

— Θαρσαλέως γὰρ ἀνὴρ ἐν πᾶσιν ἀμείνων
Ἔργοισι τελέθι.

Τοιοῦτοι ἐπιμελεῖς καὶ περιέργοι ἦσαν τοῦ αἰῶνος ἐκείνου οἱ Ἑλληνισταί· ὅχι κατὰ τοὺς

. Διομειταλαζόνας

Τοὺς ἐν Καμαρίνῃ, καὶ ἐν Γέλα, καὶ ἐν Καταγέλα.

Καθὼς ὁ Ὅμηρος λέγει « Ῥεχθὲν δέ τε νήπιος ἔγνω ».

Ἵπόβες, φίλε μου, ὄνον καταστολισμένον μὲ ἐφίππειον καὶ φάλαρα ἵππου κατάχρυσα. Φάλαρα ὁμως ὠραιότατα καὶ ἄξια κρείττονος τύχης.

Ἡ ὑγεία μου, φίλε, εἶναι εἰς κακὴν κατάστασιν,

. Βίη λένεται, χαλεπὸν δέ με γῆρας ἐπάξει.

Ἴσως διὰ τοῦτο ἐρρέθη τὸ « Μέχρι βωμοῦ φίλος » διότι ὀλιγάκις εὐρίσκεται φιλία ἀληθῆς εἰς τοὺς περὶ τὸν βωμόν que voulez-vous faire à celà?

Αἱ ἀλγηδόνες τῆς ἀρθρίτιδος μοῦ κρατοῦν ταύτην τὴν ὥραν τὸ στήθος, καὶ μὲ σείουσιν μὲ βῆχα πολύν· ἂν ἀναβῶ-
σιν ἀνωτέρω, je ne répons plus de moi.

Ἄς μεταβῶμεν εἰς ἄλλα, ὅχι χαριέστερα, ἀλλὰ κωμικώ-
τερα. Ὁ ἀστρονόμος δὲν ἐκατέβη ἀκόμη ἀπὸ τὸ ὕψος τοῦ
οὐρανοῦ εἰς τὴν πενιχράν μου κατοικίαν· ὅθεν κινδυνεύω
ν' ἀποθάνω χωρὶς νὰ τὸν γνωρίσω· ὅτι ἐγὼ ν' ἀναβῶ πρὸς
αὐτὸν εἶναι τῶν ἀδυνάτων, ἂν καὶ ἴσως προσμένῃ νὰ ὑπάγω
ἐρευνῶν ποῦ κατοικεῖ, ὡς οἱ Μάγοι τὸν Χριστόν μας, « Ποῦ
ἐστὶν ὁ τεχθεὶς βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; » Ἐπειτα παραπο-
νούμεθα περὶ τοῦ Α. Γ! Εἶναι καὶ τοῦτο παρατηρήσεως
ἄξιον, ἡ ἔμφυτος λέγω φιλαρχία τῶν Κ., τὴν ὁποίαν ἡ παι-
δεία, ἀντὶ νὰ διορθώσῃ, μεταβάλλει εἰς ὕβριν (insolence).
Τοῦτο μὲ φέρει εἰς μνήμην τὴν θυσίαν τῶν Γαδάρων, τοὺς
ὁποίους ἐθυσίαζαν οἱ Ἱπερβόρειοι εἰς τὸν Ἀπόλλωνα. Δὲν
ἐξεύρω τί τὸν ἤλθε τὸν Πίνδαρον (ἴσως διὰ νὰ κάμῃ γελοιο-
τέραν τὴν θυσίαν) νὰ εἴπῃ ὅτι ὁ Ἀπόλλων ἔχαιρε καὶ ἐγέλα,
βλέπων τὰ ὕβριστικά σκιρτήματα τῶν σφαζομένων ὄνων.

Κλειτὰς ὄνων ἐκατόμβας

.
.

Εὐφαιμίαις τε μάλιστα Ἀπόλλων

Χαίρει, γελᾷ θ' ὄρων Ἱβριν

Ὀρθιᾶν κνωδάλων.

Καταλαμβάνουν οἱ καλοὶ μας Π. ὅτι σφάζονται ἀπὸ τὴν
φιλοσοφίαν· ὅθεν ἐπρόσδραμαν τινὲς ἐξ αὐτῶν εἰς τὴν παι-
δείαν, ἀλλὰ χωρὶς νὰ λησμονήσωσι τὰ σκιρτήματα καὶ
λακτίσματα. Μηδὲ συλλογίζονται, ὅτι ὅσον αὐτοὶ σκιρτῶ-
σιν, τόσον περισσύτερον γέλωτα προξενοῦν εἰς τὸν προστάτην

τῆς παιδείας τὸν φωτεινὸν Ἀπόλλωνα, καὶ εἰς τοὺς ἀδόλους αὐτοῦ προσκυντὰς καὶ ὁπαδοὺς.

Τὸ κατακαθίζω σημαίνει τὸ ἀπὸ ὀρθῶν καὶ ὑψηλὸν κατασταίνω χαμηλὸν καὶ πλησίγειον.

Τὰ νῦν ἐναντία, ἀντὶ τῆς φοβίσωσιν, εἶναι λαμπρὰ ἀποδείξεις ὅτι τὸ θηρίον τῆς ἀπαιδευσίας πνέει τὰ λοιπὰ.

Τὸ ὠραιότερον ἀφ' ὅσα θέλεις ἰδεῖν εἰς τὴν ἔκδοσιν ταύτην εἶναι ἡ εἰκὼν τοῦ Ἰσοκράτους χαλκογραφημένη ἀπὸ γησίαν παλαιὰν προτομὴν τοῦ Ῥήτορος.

Καὶ ὁ Ἕλλην ἀγαλματοποιὸς θαυμαστός, ἀλλὰ καὶ ὁ Γαλάτης χαλκογράφος, τὸν ὁποῖον εὐτύχησα νὰ εὑρῶ, τοιοῦτος, περὶ τοῦ ὁποῖου δύναταί τις νὰ εἴπῃ μὲ τὸν Δίσχυλον,

Ὁ σημαντουργὸς δ' οὗτις εὐτελὴς ἄρ' ἦν,

ὅστις τόδ' ἔργον ὥπασε. . . .

Ἰππομονή!

Θαρσεῖν χρεὶ, φίλε Βάττε, τάχ' αὖριον ἔσσει' ἄμεινον.

Τὸ κακὸν εἶναι ὅτι δι' αὐτὸν πολλὰ αὖριον δὲν ἔμειναν. Ἀπὸ τ' ἄλλο μέρος ἐκατήντησε καὶ ὁ Α., ὡς μαθάνω, εἰς πενίαν· ἴσως ἐξ αἰτίας τῶν *καλῶν γραμματικῶν*. Ἐὰν τὰ σκυθικὰ ξυλοκοπήματα τοῦ Χρ. δὲν εἶχαν τὸν ἀγανακτήσειν τόσον, ὥστε νὰ ἀποσκιρτήσῃ καὶ ἀκόντων τῶν γονέων, ἀπὸ τὸ σκολιὸν σχολεῖον, ἤθελε καὶ αὐτὸς εἶσθαι τῶρα εἰς τὸν ὀλίγον ἀριθμὸν τῶν φωτισμένων τοῦ γένους, καὶ πιθανὸν ὅτι, καὶ πόρον βίου χρηστὸν ἤθελεν εὑρεῖν.

. . . . Τὸν οἶνον, τὸν ὀνομασθέντα ἀπὸ τοὺς παλαιούς «*Νοῦ κάτωπυρον*».

Εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ περισσότερον ἔλεους παρὰ μομφῆς εἶναι ἄξιοι.

Δὲν ἐτόλμησε ποτὲ μηδὲ καὶ νὰ συλλογισθῇ, ὅχι νὰ προ-
φέρῃ, ἢ νὰ καταλάβῃ τί σημαίνει τὸ,

Τοιοῦτός εἰμι καὶ τὸς, εὐθεὶαν λόγων
Τέμωνων κέλευθον, κ' οὐ διπλοῦς πέφυκ' ἀνὴρ.

Ἀλλὰ καὶ ἂν τὸν νικήσῃς ποῖον ἀριστεῖον ἐλπίζεις νὰ λάβῃς
ἀπὸ τοιαύτην νίκη; Πῶς λοιπὸν νὰ μὴ γελάσῃ, ὅστις ἐν-
θυμηθῇ εἰς τοιαύτην περιστάσιν τοῦ διαβολοαριστοφάνους τὸ,

Τούτου πάνυ τ' οὐργον· οὗτος ὁ τρόπος πανταχοῦ.

Εὗρηκαν ἄλλον τρόπον ἀπάτης, ἴσως χειρότερον, τὴν ἀσκη-
τικὴν καὶ πιναρὰν ζωὴν.

. τοὺς ἀλαζόνας
Τοὺς ὠχρῶντας, τοὺς ἀνυποδίτους λέγω,
Ἴν' ὁ κακοδαίμων

Τῶν μὲν πιναρῶν τερατολόγων ἡ βασιλεία σιμόνει εἰς τὸ
τέλος της· τῶν δὲ εὐπαρύφων τούτων νέων σοφιστῶν, οἱ
ὁποῖοι βλέποντες ὅτι ἡ πιναρότης δὲν εἶναι πλέον μέσον
πρόσφορον τιμῆς, ἔλαβαν τὴν Εὐρωπαϊκὴν κομψείαν καὶ
καθαριότητα, δὲν θέλει κρατήσῃ πολὺν καιρὸν· καθόσον
αὐξάνονται τοῦ γένους τὰ φῶτα, φυσικὰ θέλει ἐλαττωθῆναι
καὶ ἡ ἀναισχυντία τῶν τοιούτων. « Καὶ γνωσθήσονται ποτὲ
» τοῖς κρίνειν μαθοῦσιν, οἷα διδάσκουσι τοὺς ἀνοήτους. »

Καλὸν ἦτο βέβαια νὰ εὕρισκετο κανεὶς, νὰ τρυπᾷ ἀπὸ
καιρὸν εἰς καιρὸν μὲ τὴν βελόνην τῆς δικαιοσύνης τὴν γεμι-
σμένην ἄερα κεφαλὴν τῶν τοιούτων.

Ἡ πανιέρως του καταγραφὴ « Ποιήσῃ τὰ σκολιὰ εἰς εὐ-
θεῖαν, καὶ τὴν τραχεῖαν εἰς πεδία. »

Ἐμακάρισα τὸν εὐρετὴν τῆς τυπογραφίας, ὡς ἐταλάνισα τοὺς ἡλιθίως μεταχειριζομένους τὸ θεῖον εὖρημα τοῦτο, χωρὶς νὰ τρέμωσι τὸν δι' αὐτοῦ ἀπαθανατισμὸν τῆς μωρίας των. Ὁ Κρ. εἶναι ὁ ὑπάρξας (l'agresseur) καὶ ὁ Χρ. ὁ ἀμυνόμενος. Καὶ μ' ὅλον τοῦτο ἀντὶ νὰ σιωπήσῃ, ἐμεταχειρίσθη τὸ σκληρότατον καὶ σκυθρωπὸν ἐξ , καὶ τὸ μετεχειρίσθη εἰς καιρὸν, ὅταν δὲν εἶχε τι χρηστὸν νὰ ἀντιπροβάλλῃ εἰς ἀπολογίαν του· autant de lignes, autant de sottises. Καὶ πραγματικὸν καὶ λεκτικὸν μωρότερον σύνθεμα δὲν ἐγνώρισα εἰς τὴν ζωὴν μου. « Τὸ Συκωτὸν κατὰ παλαιὰν τέχνην καὶ ἱστορίαν » Δὲν ἐκατάλαβε τὴν λέξιν τέχνην, διὰ τῆς ὁποίας σημαίνει ὁ Εὐστάθιος τὴν τέχνην τῶν λίχνων, ὅσοι ἔτρεφαν μὲ σῦκα τὰ ζῶα, τῶν ὁποίων ἐπεθύμουν νὰ ἔχωσι παχέα συκώτια.

Λατινιστὶ ficus σῦκον, ὅθεν ficatum εἰς τὸν παρακμάζοντα λατινισμὸν τὸ ἦπαρ.

Ἑλληνιστὶ καὶ Γραικιστὶ Σῦκον ὅθεν Συκώτιον εἰς τὸν παρακμάζοντα ἑλληνισμὸν τὸ αὐτὸ

Ἰταλιστὶ figo, ἢ fico τὸ σῦκον· ἀπὸ τὸ πρῶτον ἐσχηματίσθη τὸ figato, τὸ αὐτό· ἀπὸ τὸ δεύτερον τὸ pan ficato, ἄρτος ζυμωμένος μὲ σῦκα.

Ἰσπανιστὶ higo τὸ σῦκον, higado τὸ ἦπαρ.

Γαλλιστὶ figue, τὸ σῦκον, foie τὸ ἦπαρ.

Τὴν σύμπτωσιν ταύτην καὶ συμφωνίαν εἰς πέντε γλώσσας, ὅστις τὴν νομίζει ἔργον αὐτομάτου, καὶ καταφεύγει εἰς τὴν ἥπατοσκοπίαν, διὰ νὰ παράξῃ τὸ σκοτίον, τί ἄλλο δείχνει εἰς τοὺς ἀγαπῶντας τὰ λαμπρὰ καὶ καθαρὰ, παρὰ τὴν σκοτίαν καὶ τὸν βόρβορον τῆς κεφαλῆς του; Πάλιν τὸ

λέγω, ἂν ἐκἀταλάμβαναν οἱ τοιοῦτοι τί λέγουν ἢ τί γράφουν, ἤθελαν φεύγειν τὴν τυπογραφίαν ὡς τὸν διάβολον. Ἄφες τοὺς λοιπὸν, φίλε, νὰ στηλιτεύωνται μόνοι διὰ τῆς θείας τυπογραφίας. « Τί κοινόν (λέγει σοβαρῶς) λεξιθῆρα καὶ φιλολογίη; » καὶ μᾶς διδάσκει νὰ θηρεύωμεν ιδέας καὶ ὄχι λέξεις, ὡς νὰ ἦτο δυνατόν νὰ χωρισθῶσιν αἱ λέξεις ἀπὸ τὰς ιδέας, ἢ νὰ μάθῃ τις ιδέας χωρὶς λέξεων, ἢ νὰ κατανοήσῃ λέξεις, χωρὶς ἐν ταυτῷ νὰ καταλάβῃ καὶ τὰς ιδέας. . . . Ἀλλὰ δὲν θέλει πείσει κανένα, τῶν ὅσοι φιλολογοῦσι μὲ κανόνας, βεβαιωμένους ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἔρευναν καὶ κρίσιν, καὶ θηρεύουσι τὰς λέξεις ὄχι δι' αὐτάς, ἀλλὰ διὰ τὰς ἐξ αὐτῶν γνώσεις καὶ ιδέας. « Ἀρχὴ παιδεύσεως ἡ τῶν ὀνομάτων ἐπίσκεψις, » ἀξίωμα τὸ ὁποῖον ἐβεβαίωσεν αὐτὸς, δείξας εἰς τὸ Λ. διὰ τῆς ἀνεπισκεψίας τὴν ἀπαιδευσίαν του. Διὰ τὴν αὐτὴν ἑλλειψιν τῶν ιδεῶν, ἐσύγχυσε καὶ συνετάραξε τὰ πλουμιστὰ μὲ τὰ πολύμιτα, καὶ ταῦτα πάλιν μὲ τὰ Pluma τῶν Λατίνων, χωρὶς νὰ διακρίνῃ μήτε δύναμιν λέξεων, μήτε τὰς διαφόρους ἐποχὰς τῆς χρήσεώς των. Ὁ Πλίνιος, τὸν ὁποῖον ψευδῶς φέρει εἰς μαρτυρίαν, ἔχει τὸ Polymèta, ἀλλ' ὄχι ὅμως καὶ τὸ Plumativa. Τὸ Pluma εἶναι ἀρχαία Ῥωμαϊκὴ λέξις, σημαίνουσα πτερὸν, τῆς ὁποίας τὴν ἐτυμολογίαν μὴδ' αὐτοὶ τῶν Λατίνων οἱ Γραμματικοὶ δὲν ἀνεκάλυψαν. Ἐνὰ μόνον ἀπὸ τοὺς νεωτέρους ἔτυχα εἰκάζοντα μήπως εἶναι ἀπὸ τὸ Φλύω, πέφλυμαι, Φλύμα ὅθεν Pluma· τὸσον μόνον λέγει, προσθέτων « διὰ τὸ κυματῶδες τῆς κινήσεως » Τὰ ἐξῆς εἶναι ἐγκαταλείψαι ἰδικαί μου.

Ἐὰν ἐξετάσῃ τις τὸ μακρὸν ἄρθρον τοῦ Φλέω εἰς τὸ ἀξιόλογον Λεξικὸν τοῦ Σινεδέρου, καὶ τὴν πολυπληθῆ συγγένειαν τοῦ ῥήματος τούτου μὲ ἄλλα, καὶ ὅτι ὅλα ἐπιστηρίζονται εἰς τὴν αὐτὴν θεμελιώδη ιδέαν τῆς ταχείας ρεύσεως ἢ κινή-

σεως, γίνεται πιθανόν ὅτι τὸ Pluma, εἶναι φλύμα, καθὼς καὶ τὸ Pluit τῶν Λατίνων (βρέχει, il pleut) εἶναι ἀπὸ τὸ Φλύσι. Ἐὰν ἔπειτα προσθέσῃς εἰς ταῦτα ὅτι καὶ οἱ Γερμανοὶ λέγουσι fliesen τὸ ῥῆμα ῥέειν, fliehen τὸ φεύγειν, fliegen τὸ ἵπτασθαι, καὶ flügel τὴν πτέρυγα, ὅλα κινήσεως συντόνου σημαντικά, ἡ παραγωγή καὶ συγγένεια γίνεται ἔτι πιθανωτέρα. Τὸ fliegen, λέγει ὁ Ἀδελλοῦγγης (Τομ. 2. σελ. 206) ist mit fliehen, fliesen, flauen und hundert andere ähnlichen genau verwandt. Ἐκ τούτου τοῦ Λατινικοῦ Pluma ἔκαμιν οἱ Λατῖνοι τὸ Plumatis τὸ σημαῖνον τὸ κεντητὸν, ἢ ὡς λέγομεν ἐξομπλιαστὸν, τὴν ἀρχὴν ἴσως διότι τὰ κεντούμενα εἶχαν ὁμοιότητά τινα μετὰ τὰ πτερὰ τῶν ὀρνέων, εἶτα ἀπλῶς τὰ πάσης λογῆς σχήματα, ὅποια εἶναι τὰ ἄνθη, τὰ ζῶα κ.τ.λ. « Ἡ παρυφή (λέγει ὁ Εὐστάθιος εἰς τὴν Ὀδύσσειαν σ. 1436.) ἐστὶ κατὰ τὸν Ἀθηναῖον » κόσμου εἶδος ἐν ἱματίῳ, οὐκ εὐδιάρθρωτον πᾶν σαφῶς, » ὅποια ἴσως τὰ λεγόμενα Ἐξεμπλωτὰ καὶ Πλουμιστά. » Βλέπεις λοιπὸν ὅτι ἐξεμπλωτὰ, κεντητὰ καὶ πλουμιστὰ σημαίνουν τὸ αὐτὸ, ἡγουν σχήματα κεντημένα μετὰ τὴν βελόνην, μετὰ πορφυροῦς, ἀργυροῦς ἢ χρυσοῦς κλωστῆρας ἐπάνω εἰς πανίον ἤδη ὑφασμένον.

Τὰ δὲ Πολύμιτα (ὡς καὶ ἡ λέξις τὸ φανερόν) ἦσαν μὲν καὶ αὐτὰ ἄνθη, ζῶα, καὶ ἄλλα σχήματα, ἀλλὰ τὰ ὅποια ἐγίνοντο εἰς αὐτὸν τὸν καιρὸν τῆς ὑφάνσεως, μετὰ πολλοὺς καὶ διαφορῶς βαμμένους μίτους, ἢ κλωστῆρας, εἰς τρόπον ὥστε ἐκατέβαινε τὸ ὑφασμένον ἀπὸ τὴν ὑπερβάτην, καὶ τελείως ζωγραφισμένον, χωρὶς νὰ ἔχῃ χρεῖαν ἄλλης κεντήσεως.

..... Ἀλλὰ χρειάζεται συλλογὴ ἐφημερίδων Γαλλικῶν, Γερμαν. Ἀγγλ. Ἰταλ., διὰ νὰ γένη ἐξ αὐτῶν ἀπάνθισμα κριτικόν, καὶ ἀληθὲς Μετακένωμα ἀπὸ τὰ σοφὰ καυκία τῶν Εὐρωπαϊῶν εἰς τὰ ἀπαιδευτά μας καύκαλα. Σὲ βεβαιώνω, φίλε, ὅτι τοιαύτη ἐφημερίς καὶ τὸν νοῦν ἡμῶν ἤθελε φωτίσειν, καὶ τὰ ἦθη ἡμερώσειν, καὶ πολλοὺς ἀγύρτας ἤθελε, καὶ πρὸ τοῦ Κριτηρίου τῆς ἐπερχομένης γενεᾶς, ἀναγκάσειν νὰ κρυφθῶσιν πάλιν εἰς τὸ σκότος τῆς φωλεᾶς των, ὅθεν τοὺς ἐθάρρυνε νὰ προκύψωσιν ἡ δυστυχία τοῦ γένους. Καὶ γελῶ καὶ κλαίω, ὅταν βλέπω Δ. καὶ Κ. νὰ διακροτῶσι καὶ νὰ κρίνωσι τὰ συμφέροντα τοῦ γένους (discuter les intérêts de la nation). Καὶ γελῶ καὶ κλαίω ὅταν βλέπω καυχωμένους ζῆλον ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀνθρωπίσκους, οἱ ὅποιοι προτιμῶσι νὰ λησταύωσιν ἀναιδῶς τοὺς ἀδελφοὺς καὶ συνεργάτας εἰς τὴν ἀναγέννησιν τῆς πατρίδος, παρὰ νὰ ὁμολογήσωσιν εὐγενῶς ὅτι

..... Εἰς ἀταξίαν καὶ σύγχυσιν φρίκτῃ φαίνεται ὅτι χορεύουν εἰς τὴν κεφαλὴν του αἱ ἰδέαι τῶν πραγμάτων, καὶ ὅταν ἀναγκασθῇ νὰ σύρῃ καμμίαν ἀπὸ τὸν χορόν, διὰ νὰ τὴν ἐνδύσῃ μὲ γράμματα, σύρει τὴν τυχοῦσαν, χωρὶς ἔρευναν, ἂν ἔπρεπε νὰ σύρῃ αὐτὴν ἢ ἄλλην.

Ὅλα ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα, φίλε μου, πάλιν σὲ λέγω, προέρχονται ἀπὸ τὴν ἀπαιδευσίαν τοῦ ἔθνους.

Ἀναθραμμένοι ἀπὸ ἀπαιδεύτους καὶ κακοθραμμένους γονεῖς, εὐθὺς ὅταν μάθωμεν μικρόν τι, φυσιοῦται καὶ μεγαθύνεται εἰς ὅλας τὰς διαστάσεις ὁ μικρὸς ἡμῶν ἐγκέφαλος τοσοῦτον, ὥστε δὲν μένει πλέον τόπος μήτε τὰς καλὰς μαθήσεις νὰ αὐξήσωμεν, μὲ προσθήκην ἄλλων μαθησεων, μήτε τὰς κακὰς νὰ διορθώσωμεν.

Ἄ! φίλε μου, ὅταν ἐνθυμηθῶ τί λέγει ὁ Λογγῖνος περὶ τῆς δυσκολίας τῆς κρίσεως, « Ἡ γὰρ τῶν λόγων κρίσις πολλή » λῆς ἐστὶ πείρας τελευταῖον ἐπιγένημα » καὶ βλέπω ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι πεῖραν ἄλλην δὲν ἔχουσι παρὰ τὰ καλὰ τῶν γραμματικῶν, νὰ κρίνωσι μὲ τοσαύτην ἀφοβίαν καὶ θάρρος τοσοῦτον περὶ πραγμάτων δυσκρίτων, δὲν ἐξεύρω τί νὰ συλλογισθῶ.

Καὶ ἀπὸ ταῦτα τοῦτο μόνον ἐκατάλαβα, ὅτι μέγα δίκαιον εἶχεν ὁ Πλάτων, λέγων ὅτι ἡ σοφία δὲν πρέπει νὰ παραδίδεται εἰς πᾶσαν ψυχὴν ἀνεξετάστως.

Πρόσεχε, διὰ καὶ τὸ Πινδαρικόν

..... Ἀρχομένους δ' ἔργου, πρόσωπον

Σπῆ θέμεν τιλαυγές.....

Κανὼν γενικὸς καὶ λογικὸς (ἐπειδὴ στηρίζεται εἰς τὸ λογικὸν ἀξίωμα τοῦτο: « Ὁ φωτισμὸς τῶν ἀπαιδευτῶν πρέπει νὰ γίνεταί διὰ τῶν εὐκολωτέρων καὶ συντομωτέρων μέσων ») οὗτος ἀπὸ δύο συνωνύμους λέξεις ἐκείνη πρέπει νὰ διαλέγεται καὶ νὰ εἰσάγεται εἰς τὴν νέαν μας Ἑλληνικὴν, τὴν ὁποίαν ἐλπὶς ἢ ὑπόληψις εἶναι, ὅτι θέλει εὐκολώτερον καταλάβειν ὁ ἀπαιδευτός. Εἰς τὸν τοιοῦτον καὶ ἡ *Εὐκαμψία* καὶ ἡ *Εὐστροφία* εἶναι ἐπίσης ἄγνωστοι λέξεις· ἀλλ' ὅμως εἰς τὴν δευτέραν εὐρίσκει καὶ χειραγωγίαν, καὶ νὰ εἶπω οὕτως μίτον Ἀριάδνειον τὸ *Στρέφω*, τοῦ ὁποίου τὴν σημασίαν ἐξεύρει πολλὰ καλὰ. Τὸ *Κάμπτω* εἶναι εἰς αὐτὸν *Κινέζικον*.

Τί τοὺς θανόντας οὐκ ἔξ; τεθνηκέναι;

Τί γεωργεῖς τὸν ἄδην ταλαίπωρε Γ; καὶ ζητεῖς ὑπὸ γῆν δένδρα τόσον παράδοξα ὥστε νὰ φέρωσιν ὅλα σχεδὸν τὰ εἶδη τῶν καρπῶν, ὥς νὰ μὴν ἔμεινεν εἰς τὴν ἀπὸ σέ καὶ

τοὺς συγχρόνους σου πατομένην γῆν, κανὲν ἔχνος καρπαφορίας;

Πολλὰ καλὸν εἶναι τοῦ Θεόγνιδος τὸ παράγγελμα

Οὐ χρὴ κιγκλίζειν ἀγαθὸν βίον, ἀλλ' ἀτρεμίζειν.

Τὸν δὲ κακὸν κινεῖν ἐς τ' ἂν ἐς ὀρθὰ βάλῃς.

Ἡ εὐχαριστία πρέπει νὰ ᾔηται Λακωνικῇ, ἀλλὰ τοιαύτη, ὅποια νὰ δείχῃ εὐγνωμοσύνην ἀνδρῶν, μεγάλα φρονούντων, καὶ μεγάλα μελετώντων νὰ κατορθώσωσι, δι' ἀγάπην τῆς πατρίδος των, καὶ ὅχι τὸ, « Ὁ Θεὸς νὰ σοῦ τὸ πληρώσῃ εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν » τῶν ζητούντων καὶ δεχομένων ἐλεημοσύνην.

Πᾶ ἔσαν εὐχολαί, ὅτε δὴ φάτε εἶναι ἀριστοί!

Ὅτι φυσικὰ οἱ τέσσαρες ὀφθαλμοὶ βλέπουν περισσότερα παρὰ τοὺς δύο· καὶ πίστευσε περὶ τούτου τὸν Ὀμηρον·

Σύν τε δὴ ἔρχομένω, καὶ τε πρὸ ὃ τοῦ ἐνόησεν,

Ὅπως κέρδος ἔη· μῶνους δ' εἶπερ τε νύσση,

Ἀλλὰ τε οἱ βράσσων τε νόος, λεπτὰ δέ τε μᾶτις.

4Γ'.

Koinḗ υπόληψις opinion publique, τοῦ ὁποίου κυριώτερα μετάφρασις ἤθελεν εἶσθαι *Νόμος*, ἐπειδὴ εἰς ταύτην τὴν ἔννοιαν τὸ ἐμεταχειρίσθη ὁ Πίνδαρος, ὅταν εἶπε, *Νόμος πάντων βασιλεύει*, l'opinion est la reine du monde. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Νόμος ἐστηρίχθη πλέον εἰς τὴν σημασίαν, ὅχι τοῦ νομιζομένου, ἢ ὑπολαμβανομένου, ἀλλὰ τοῦ γραπτοῦ δόγματος, τοῦ κολάζοντος τὰ πολιτικὰ ἀμαρτήματα, εἶναι πλέον ἀδύνατον νὰ προσαρμοσθῇ εἰς ἄλλην ἔννοιαν. Εἶναι ἄλλη λέξις κομψὴ τοῦ φιλοσόφου καὶ φιλανθρώπου βασι-

λέως, Μάρκου Αὐρηλίου, ἡ Κοινοροημοσύνη. Ἀλλ' αὐτὴν ἴσως πρέπει νὰ τὴν φυλάζωμεν διὰ νὰ ἐκφράζωμεν τὸ *Esprit public*.

Ὅ,τι καὶ ἂν προσπαθήσης, τὸ ἀναθεματισμένον τζ, ἢ Τσ, ἐκολλήθη εἰς τὴν γλῶσσαν μας·

Ὡσπερ τὰ σὺκ' ἐπὶ τοῖσιν ὀφθαλμοῖς ἔφυ,

ὡς ἔλεγε περιγελῶν τινὰ σφαῖματα, κολλημένα πάντοτε εἰς τὰς τραγωδίας τοῦ Εὐριπίδου, ὁ Ἀριστοφάνης. Ἄμποτε μὴν εἶχεν ἄλλα παρὰ ταῦτα! ἀλλ' εὐρίσκονται εἰς αὐτὴν ἄλλα χειρότερα σὺκα (*feigwarzen*), τὰ ὅποια τίς ἔχει νὰ τὰ θεραπεύσῃ, δὲν ἐξεύρω.

Περὶ τοῦ, *Τί ὥρα εἶναι*, εἶπα τί εἰς τὸν Ἡλιόδωρον (σελ. 208). Τώρα προσθέτω ὅ,τι τότε δὲν ἐνθυμούμην· ὅτι εἶπε καὶ ὁ Ἀριστοφάνης (*Εἰρήν.* 693) *Τὰ τί; ἀντὶ τοῦ Τὰ τίνα;* πληθυντικοῦ. Καὶ ἐπειδὴ οἱ Κωμικοὶ παραστένουσι πολλάκις τοῦ κοινοῦ λαοῦ τὴν γλῶσσαν, ἐνδεχόμενον οἱ Ἀθηναῖοι νὰ τὸ μετεχειρίζοντο εἰς τὴν κοινὴν ἀναστροφὴν, ὡς μόριον ἀόριστον, δεκτικὸν τῆς σημασίας παντὸς ἀριθμοῦ καὶ παντὸς γένους, ὡς τὸ *che* τῶν Ἰταλῶν: *che ora è?* Λέγομεν ἀκόμη, *Τί γυναῖκες εἶναι ἐκεῖναι; Τί ἄνθρωποι;* *Que voulez-vous faire? il faut se resoudre à admettre quelque bêtise dans les langues.*

Ἐνθυμοῦ πάντοτε τὸ « Πολυτελὲς ἀνάλωμα ὁ χρόνος » τοῦ Θεοφράστου.

4Δ'.

Ποτὲ δὲν μ' ἔμπνευσε πίστιν ὁ ἄνθρωπος. Κατ' ἄλλα ἐνδέχεται νὰ ἦναι ἄμεμπτος· ἀλλ' ἢ πρὸς τὸ γένος ἡμῶν φιλία του μ' ἐφάνη (ἴσως λανθάνωμαι) ὅτι μυρίζει ὀλίγον τὴν λεγο-

μένην ἀπὸ τοὺς προγόνους μας *Λυκοφιλίαν*. Ἐνδέχεται παρὰ τοῦτο νὰ ἔχῃ καὶ τὴν μανίαν νὰ φαίνεται *Selbsdenker* (αὐτόφρων).

Διὰ τὸ παράγγελμα τοῦ Θεοφράστου, « Πολυτελὲς κ.τ.λ. » δὲν σὲ λέγω περὶ τοῦ Ἀθ. ἄλλο, πλὴν ὅτι πάντοτε καὶ παντοῦ ἔδειξε *στρυφνὸν καὶ πρίνιγον* ἦθος, ὡς πρέπει φυσικὰ νὰ ᾔηται τὸ ἦθος τῶν δεσποτικῶν ψυχῶν.

Τὸν συγγραφεὰ τῆς ἰδεολογίας ἔκρινες δικαίως· δὲν εἶναι πολὺς καιρὸς ἈΠΟΥ μ' ἔστειλε τὸν τελευταῖον τόμον, τὸν ὅποιον ἀνέγνωσα μὲ ἴσῃν εὐαρέστησιν τῆς ἰδικῆς σου, καὶ ἐλυπήθην ἄκρως, ὅτι δὲν τὸν ἔμεινε πλέον δύνάμεις νὰ γράψῃ ὅσα ἔμελλεν ἀκόμη νὰ μᾶς διδάξῃ. Ἄρχισε νὰ τυφλώνεται ὁ ταλαίπωρος καὶ τὴν σωματικὴν ὄψιν.

Βλέπω πάλιν ὅτι μέλλει νὰ σὲ ταραξῇ τὸ *ΑΠΟΥ*, ὡς ἐτάραξε καὶ ἄλλους. Ἄλλ' οἱ ἄλλοι εἶναι φιλαίτιοι (*chicaneurs*), καὶ δὲν ἔπρεπε νὰ τοὺς ἀκούῃς. Λέγομεν ἀδιαφόρως ἈΦ' ὍΤΙ (Ἀττικῶς) καὶ ἈΠ' ὍΤΙ (Ἰωνικῶς). Εἶναι τοῦτο ἀληθές, ἢ ὄχι; Διὰ τί λοιπὸν τὸ ἈΠΟΥ ἢ ἈΠ' ΟΥ (τοῦτο εὐρίσκεται εἰς τὸν Ἡρόδοτον) δὲν εἶναι τόσον καλὸν ὅσον εἶναι καὶ τὸ ἈΦΟΥ; Ἐπειτα δὲν τὸ ἐπλάσα ἐγὼ, ἀλλ' οἱ συγγραφεῖς τῆς ιε'. καὶ ις'. καὶ ιζ'. ἑκατονταετηρίδος. Ἄλλο δὲν ἔκαμα πλὴν νὰ ἀνανεώσω τὸ ἀπρχαιωμένον. Διὰ τί; διὰ νὰ ἐξορίσω τὸ χυδαῖον ὍΠΟΥ ἀπὸ τὴν γλῶσσαν, ἂν ᾔτο δυνατόν, ἀνακαλύπτων τὰ γενέθλιά του. Μὴν ἀμφιβάλλῃς, ὅτι ἀπὸ τὸ ὀρθὸν *Πολὺς* καιρὸς ἀποῦ, ἐγεννήθη πρῶτον τὸ πολὺς καιρὸς ὁποῦ· ἔπειτα ἀπὸ τὸ στρεβλὸν τοῦτο ἄλλο στρεβλότερον, *Εἰς* καιρὸν ὁποῦ (ἀντὶ τοῦ ὅταν), καὶ τέλος ἐκατάντησε νὰ γένη καὶ ἄρθρον εἰς ὅλους τοὺς ἀριθμοὺς καὶ εἰς ὅλα τὰ γένη, ὁ ἄνθρωπος ὁποῦ, ἡ γυναῖκα ὁποῦ, οἱ ἄνθρωποι ὁποῦ, αἱ γυναῖκες ὁποῦ, καὶ εἰς ὅλας τὰς πτώ-

σεις, τῶν ἀνθρώπων, τῶν γυναικῶν, τοὺς ἀνθρώπους, τὰς γυναῖκας, ὅπου.

Ποῖοι λοιπὸν μεταχειρίζονται μέσα ἱατρείας μαλακώτερα καὶ κανονικώτερα, οἱ ἰδρόνοντες νὰ τὸ θεραπεύσωσι μερικωδῶς μὲ τὴν διαστολὴν ὅπου, ἢ ἐγὼ, ὅστις ἐπενόησα τὴν ἀνάκλησιν τοῦ ἀποῦ (εἰς μόνον τὸ πρῶτον παράδειγμα πολὺς καιρὸς ἀποῦ) δι' ἐπιθυμίαν νὰ καθαρίσω τὴν γλῶσσαν ἀπ' ἑνα καὶ αἰσχρὸν χυδαῖσμόν;

Εἶπα εἰς μόνον τὸ πρῶτον παράδειγμα· ἀλλὰ πιθανὸν ὅτι καὶ τὸ δεύτερον χρονικόν, εἰς καιρὸν ὅπου δὲν ἐγεννήθη ἀμέσως ἀπὸ τὴν κατάχρησιν τοῦ πρώτου· ἀλλ' ἦτον εἰς καιρὸν ἐποῦ (ἦγουν καιρὸν, ἐφ' οὗ καιροῦ), καὶ οὕτως ἦτο βέβαια ὀρθόν. Τοῦτο τὸ ἐποῦ, ἂν ἐμεταχειρίζομην, ἤθελα δικαίως κατηγορηθῇν· ἀλλὰ σὲ ὁμολογῶ, ὅτι ἂν τὸ μεταχειρισθῇ τις ἄλλος (τὸ εἰς καιρὸν ἐποῦ) ἀποβλέπων εἰς τὸν σκοπὸν του, θέλω τὸν ἀφήσειν ἡσυχον, καὶ μάλιστα, ἐπειδὴ μὴν ἔχοντες ἱκανὰ κοινῆς γλώσσης συγγράμματα (τὰ ἀρχαιότερα δὲν ἀναβαίνουνσι περαιτέρω τῆς γ'. ἑκατονταετηρίδος) δὲν εἴμεθα βέβαιοι ἂν δὲν ἦτο καὶ τὸ ἐποῦ, ὁμοίως ὡς τὸ ἀποῦ εἰς χρῆσιν. Αἱ γλῶσσαι δὲν φθείρονται αὐθημερόν· ἀλλὰ μεταβαίνουνσι κατὰ μικρὸν ἀπὸ μίαν διαστροφὴν εἰς ἄλλην, ὡς καὶ τὰ ἦθη τῶν λαλούντων αὐτάς.

Τοῦ ἦτον τὸ ἐφελκυστικόν δὲν εἶναι οὐδ' αὐτὸ πλάσμα τῆς κεφαλῆς μου. Εἶναι τῆς γλώσσης, καὶ πολλάκις ὅπου δὲν πρέπει, καὶ ὅπου ἀληθῶς χυδαῖζει, ὡς τὸ ἦτον *τρελός*· ἄλλο δὲν ἔκαμα λοιπὸν παρὰ νὰ τὸ φυλάξω ὅπου, ἂν δὲν πρέπη, ἔχει καὶ τὴν αὐτὴν δικαιολογίαν τοῦ ἐφελκυστικοῦ τῶν παλαιῶν, τοῦτο μόνον διαφέρων, ὅτι ἐκεῖνοι δὲν τὸ ἐμεταχειρίζοντο εἰς τὸν παρατατικὸν τοῦ ὑπαρκτικοῦ ῥήματος. Ἀρκεῖ ὅμως (μὲ φαίνεται) ὅτι τὸ ἐμεταχειρίζοντο εἰς τοὺς

ἄλλους παρατατικούς ὁμαλῶς, ὅλων (ἔτυπτεν, ἐποίησεν) πλὴν τῶν εἰς μῆ. Κανεῖς δὲν θέλει μὲ πείσειν, ὅτι τὸ ἦτον ἀηδέστατον, δὲν εἶναι εὐφωνότερον τοῦ ἦτο ἀηδέστατον.

Θέλω γράφειν. Τὸ νόστιμον εἶναι ὅτι οὐδὲ τοῦτο δὲν εἶναι ἰδικόν μου. Ἐφερα ἄρκετὰ παραδείγματα εἰς τοὺς αὐτοσχ. στοχ. τῆς κοινῆς του χρήσεως, κατὰ τὰς παρελθούσας ἑκατονταετηρίδας. Ἐὰν τὸ ἀνανέωσα, ἰδοὺ τίνα σκοπὸν ἐπρόβαλα. Ἡ φρικτοτέρα χυδαιότης τῆς γλώσσης μας εἶναι ἡ ἔλλειψις τοῦ ἀπαρεμφάτου. Ἀλλὰ τίς εἶναι τόσον τελημῆρὸς, ὥστε νὰ βιάσῃ τὸ ἔθνος νὰ τὸ δεχθῇ; καὶ ἂν εὐρίσκετό τις τοιοῦτος, εἶναι πιθανόν, ἢ ἐλπιστὸν ὅτι θέλει τὸν ἀκούσειν τὸ ἔθνος; Οἱ μικρὸν πρὸ ἡμῶν ζήσαντες (τοῦτο εἶναι ἀναμφίβολον) ἐφύλαξαν καὶ τὰ ἴχνη του εἰς τοὺς μέλλοντας. *Θέλω γράφειν* ἡ πρόοδος τῆς χυδαιότητος ἐξάλειψε καὶ τὰ ἀμυδρά ταῦτα ἴχνη μὲ τὸ *θέλω γράφειν*. Τὰ ἀνεκάλεσα ἐγὼ μὲ τὴν ἐλπίδα, ὅτι ἡ συνήθεια νὰ τὸ βλέπῃ εἰς τοὺς μέλλοντας, ἴσως κατ' ὀλίγον φέρει τὸ ἔθνος νὰ τὸ μεταχειριζεται καὶ ἀπλῶς ἄλλοῦ, ὅπου ἡ χρῆσις του εἶναι καὶ κομψὴ καὶ ἀναγκαία. Αἱ γλῶσσαι, καθὼς κατὰ μικρὸν διαστρέφονται, οὕτως καὶ κατὰ μικρὸν διορθώνονται. Καὶ τρόπον ἄλλον δὲν γνωρίζω, παρὰ τὸν ἥπιον καὶ γλυκύν. Ζητοῦν οἱ φιλαίτιοι νὰ μὲ καταστήσωσι γελοῖον, παρασταίνοντές με ὡς κυριευμένον ἀπὸ τὴν ὄντως γελοίαν φαντασίαν, νὰ γένω νομοθέτης τῆς γλώσσης, μ' ὅλον ὅτι καθὼς σὲ εἶπα καὶ ἄλλοτε, καὶ πάλιν σ' ἐξαναλέγω, δὲν πιστεύω, νὰ ᾔναι ἄλλος τις τόσον πληροφορημένος, ὅσον ἐγὼ, ὅτι αἱ γλῶσσαι ἀποστρέφονται τὸν δεσποτισμὸν.

Αἴ! Αἴ! εὐμορφα ἐφύλαξα τὸ παράγγελμα τοῦ Θεοφράστου « Πολυτελὲς ὁ χρόνος ἀνάλωμα. » Ἀλλ' εἶσαι σὺ ὁ αἴτιος.

Τὸ « Πάντες ἄνθρωποι φύσει τοῦ εἰδέναι ὀρέγονται » εἰς τοὺς νέους μάλιστα ἔχει τὴν δύναμιν του. Ὅταν μίαν φορὰν συναθροισθῶσιν ἐκεῖ βιβλία ἱκανὰ, μὴν ἀμφιβάλλῃς ὅτι ἡ ἐκεῖ νεολαία θέλουν τρέξῃν ἄλλος εἰς ἄλλο, ὡς αἱ ὄρνιθες, ὅταν σκορπίζῃς ἔμπροσθέν των τὴν κριθήν.

Il faut battre le fer pendant qu'il est chaud, λέγουσιν οἱ Γάλλοι.

Ἡ Κιβωτὸς, ἂν ὁμοιάζῃ τὴν Κιβωτὸν τοῦ Νῶε, εἰς τὴν ὁποίαν μόνον ὁκτὼ λογικὰ ζῶα ἦσαν περικυκλωμένα ἀπὸ ὅλα τὰ γένη τῶν ἀλόγων, θέλει δώσῃν ὕλην ἀρκετὴν νὰ γελῶσιν οἱ Εὐρωπαῖοι. Ὅπως ἂν ἦναι, δὲν εἶναι ἐκείνη, ἥτις μέλλει νὰ μᾶς σώσῃ ἀπὸ τὸν κατακλυσμὸν τῆς ἀπαιδευσίας, ἃς προσθέσω καὶ τῆς ἀνομίας.

Τὸ γένος μας, φίλε, εἶναι βαμμένον μὲ τὴν ἀδικίαν, καὶ ἂν δὲν ἦτον, ἤθελεν εἶσθαι θαῦμα ἀσυγκρίτως μεγαλότερον ἀπὸ νεκρῶν ἀνάστασιν. Ὅστις γεννᾶται καὶ τρέφεται εἰς πολίτευμα ἄνομον καὶ ἄδικον, ἐξ ἀνάγκης ἄδικος, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον, καὶ δεσποτικὴ πρέπει νὰ ἦναι ἡ ψυχὴ του. Ἀπὸ τὴν ἐκπλυσιν λοιπὸν τῆς βρωμισμένης ταύτης βαφῆς πρέπει ν' ἀρχίζῃ ἡ παιδεία τοῦ γένους. Βλέπεις ὅποια εἶναι τὰ ψυχάρια πολλῶν ἀπὸ τοὺς ὀνομαζομένους καὶ νομιζομένους σπουδαίους μας, οἱ ὅποιοι ὅμως ἔπρεπε νὰ ἦναι τύπος καὶ ὑπογραμμὸς τῆς διαγωγῆς τοῦ ἔθνους. Ὀλίγην δύναμιν πολιτικὴν ἢ χρηματικὴν ἂν ἀποκτήσῃ τις ἀπὸ μᾶς, γίνεταί πάραυτα δεσπότης τῶν ὁμοίων του, καὶ φέρεται πρὸς αὐτοὺς μὲ τὸ *Abrauti*, καὶ στοχάζεται (τὸ χειρότερον) τὴν τοιαύτην διαγωγὴν, ὡς ἀχώριστον δικαίωμα τῆς καταστάσεώς του, καὶ λέγει εἰς ἑαυτὸν, « Πῶς ἀρμόζει νὰ ἰσηγορῇ ὁ δεῖνα μ' ἐμέ! »

Τὸ *Μόροικο* εἶναι ὄνομα πόλεως ἢ πολίχνης *Μορασ*,

κειμένης εἰς τὴν παραλίαν τῆς Γένουας (Genova), καὶ ὠνομάσθη οὕτως ἀπὸ τὸ ἐκεῖ εὕρισκόμενον ἱερὸν Ἡρακλέους Μονοίκου. Ὁ Στράβων ἀπλῶς τὴν ὀνομάζει Λιμένα Μονοίκου (τομ. Α, σελ. 267—269 τῆς ἐκδοσ. μου), καὶ εἰκάζει ὀρθῶς, ὅτι καὶ ὁ τόπος καὶ τὸ ἱερὸν ἦσαν ἀποικία τῶν Μασσαλιωτῶν. Διὰ τί δὲ ὁ Ἡρακλῆς ἐπωνομάσθη *Μονοίκος*, ἴδε τὴν σημειώσιν μου εἰς τὸν Γαλλικὸν Στράβωνα τόμ. Β', σελ. 88. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τοῦ Μονοίκου. Τὸ δὲ Munich τῆς Βαυαρίας εἶναι Μονάχιον. Οἱ Ἰταλοὶ τὰ ὀνομάζουν κακῶς καὶ τὰ δύο μὲ τὸ αὐτὸ ὄνομα Monaco.

Δὲν εἶναι *Παρίσια*, ὡς *Ἰωάννινα*, ἀλλ' οἱ *Παρίσιοι*, ὡς οἱ *Δελφοὶ*, οἱ *Λεοντίνοι* καὶ ἄλλα τοιαῦτα. Μὲ ταύτην ἡμῶς τὴν διαφορὰν, ὅτι τῶν Δελφῶν καὶ Λεοντίνων ἡ πόλις δὲν εἶχεν ἄλλο ὄνομα, παρὰ τὸ τῶν κατοίκων· τῶν δὲ Παρισίων ἡ πόλις ἐλέγετο παλαιὰ *Λυτέκια* (Lutecia) τὴν ὁποίαν ὁ Στράβων ἢ ὁ ἀντιγραφεὺς του διέστρεψεν εἰς τὴν *Λουκοτίκιαν*. Μὲ τὴν πρόδον δὲ τοῦ χρόνου ἀπηρεχαιώθη τὸ ὄνομα, καὶ ἐπεκράτησεν ἀντ' αὐτοῦ τὸ *Παρίσιοι* (ᾔθεν καὶ τὸ σήμερον Paris). Μόνος ὁ ἱστορικὸς Ζώσιμος τὴν ὀνομάζει οὐδετέρως (ἀλλ' ὄχι πληθυντικῶς) τὸ *Πάρισιον*.

Pagus εἰς τὴν Λατινίδα σημαίνει *χώραν* (ᾔθεν τὸ *Paese* τῶν Ἰταλῶν καὶ τὸ *Pays* τῶν Γάλλων), καὶ κώμην ἢ χωρίον (ᾔθεν τὸ *Paesano* ὁ τῆς χώρας κάτοικος, ἢ ἐγχώριος, καὶ τὸ *Paysan* ὁ χωριάτης, ἢ κωμῆτης, ὡς πρὸς τοὺς κατοίκους τῶν πόλεων). Τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου ἔλαβε χώραν πρῶτον εἰς τὰς πόλεις, οἱ δὲ κωμῆται ἢ χωρικοὶ ἔμειναν οἱ τελευταῖοι νὰ φωτισθῶσι, πολλὰς ἑκατονταετηρίδας μετὰ τοὺς πολίτας ὕστερον· ᾔθεν ἐπειδὴ ἐφύλατταν τὴν πάτριον θρησκείαν, ὅταν αἱ πόλεις ἐχριστιανίζον, ἐκάντησε τ' ὄνομα *Paganus* (καὶ εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς συγ-

γραφεῖς Παγανὸς κωμήτης, χωριάτης paysant) νὰ γένῃ συνώνυμον τοῦ εἰδωλολάτρης. Ἀφοῦ μίαν φορὰν ἔλαβε τὴν σημασίαν ταύτην μετεφέρθη εὐκολα, καὶ εἰς τοὺς ἀνοήτους καὶ τρελοὺς. Τὰ ὁποῖα φέρει εἰς μαρτυρίαν Ῥωσικὰ λεξικά, ἀμύητος, βέβηλος κ.τ.λ. βεβαιοῦσι μάλιστα ὅτι αὐτὸς ἀρνεῖται. Ὁ βέβηλος καὶ ἀμύητος εἶναι ὁ ἀβάπτιστος, ἤγουν ὁ εἰδωλολάτρης. Οἱ Ῥῶσοι, λαμβάνοντες τὴν θρησκείαν ἀπὸ τοὺς Βυζαντινοὺς, φυσικὰ ἔλαβαν καὶ ὅλα τὰ ὑβριστικὰ ὀνόματα, μετὰ τὰ ὁποῖα ἐκεῖνοι ἐστόλιζαν τοὺς ἑτεροδόξους. Εἶναι πιθανὸν, ἢ μᾶλλον βέβαιον, ὅτι τὰ Παγανόμερα ἔλαβαν τὴν ἀρχὴν ἀπὸ ἐορτὰς βακχικᾶς καὶ κωμαστικᾶς τῶν κατὰ κώμας εἰδωλολατρῶν, ὁποίας ἔπειτα ἐμιμήθημεν καὶ ἡμεῖς οἱ Ὀρθόδοξοι, εἰσάξαντες ἀντ' ἐκείνων τὰ δωδεκάημερα, καὶ τὴν ἀπόκρεων, ἥτις εἶναι ἀληθὲς βακχικὴ ἐορτή.

Δὲν ἐνθυμοῦμαι ἂν ἦναι ὁ Κικέρων ὅστις εἶπεν, ὅτι δὲν εἶναι βιβλίον, οὐδὲ τὸ κάκιστον, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ νοήμων ἀναγνώστης δὲν εὕρῃσκει τι ὠφέλιμον.

Τὸ βάρος εἶναι μέγα καὶ φοβερόν· καὶ οἱ ὦμοί μου, οἱ ὁποῖοι ποτὲ δὲν ἦσαν δυνατοί, ἐγίναν τώρα ὦμοι βρεφικοί. Δις παῖδες οἱ γέροντες. Ἀσχολοῦμαι ὁμως, πρὶν ἐξασθενήσωσι παντάπασι.

Ἐγὼ ἐβάπτισα τοῦτον Κλεάνθην· τὸ ἐκ τοῦ πρώτου βαπτίσματος ὄνομα εἶναι Βασίλειος, καὶ τὸ ἐπώνυμον Κορτός.

Τὸν δὲ Φ. ἐμποροῦν νὰ δώσωσιν ἄξιον ἐπίθετον αὐτοῦ καὶ τὸ Χαλκοπρόσωπος, μετὰ τὸ ὁποῖον ὡς λέγει ὁ Χρυσόστομος (Ὁμιλ. γ'. εἰς τὸν Ἡσαΐαν) ὠνόμαζαν οἱ Βυζαντινοὶ τοὺς ἀναισχύντους. « Οὕτω γοῦν καὶ ἡμῖν ἔθος πολλάκις τοὺς ἐρυθρίαν μὴ εἰδότες χαλκοπρόσωπους καλεῖν. »

Ἄξιον εἶναι καὶ τοῦτο τοῦ ἀειμνήστου Βολταίρου:

Les vieux livres sont des trésors.

Dit la sottie et maligné envie.

Ce n'est pas qu'elle aime les morts ;

Elle hait ceux qui sont en vie. (Diction. philosophique, au mot, Anciens et modernes).

Περὶ τῆς λέξεως τοῦ Μακαρονισμοῦ, ἰδοὺ τί λέγει ὁ αὐτὸς Βολταῖρος (Diction. philosoph. au mot Allegories) (ἐπεὶ δὴ ὅλα τὰ ἔθνη ἤρχισαν τὴν γλῶσσαν των ἀπὸ τὸν μακαρονισμόν): Les sermons de Barlet et de Maillard... étaient prononcés moitié en mauvais latin, moitié en mauvais français: les sermons en Italie étaient dans le même goût. C'était encore pis en Allemagne. De ce mélange monstrueux naquit le style macaronique; c'est le chef-d'œuvre de la barbarie; Cette espèce d'éloquence, digne des Hurons et des Iroquois, s'est maintenu jusque sous Louis XIII. Le Jésuite Garasse, un des hommes les plus signalés parmi les ennemis du sens commun, ne prêcha jamais autrement.

Ἐὰν οἱ ἐκδύται τοῦ Λογίου Ἑρμοῦ προσκαλέσωσι τοὺς ἑκασταχοῦ λογίους Ἕλληνας νὰ πέμπωσιν εἰς τὸν Α. Ε. ἕκαστος τὰς ἰδιαζούσας εἰς τὴν πατρίδα του λέξεις ἢ φράσεις, μόνας ἐκείνας, ὅσαι δὲν εὐρίσκονται εἰς τὰ κοινὰ μας λεξικά, καὶ καθόσον πέμπονται, νὰ τὰς καταχωρίζωσιν οἱ ἑρμογράφοι κατὰ στοιχεῖον εἰς κάθε τετράδιον (μία μόνη σελὶς κάθε τετραδίου εἶναι ἱκανὴ εἰς τοῦτο), σὲ βεβαίονω ὅτι τοιαύτη συλλογὴ, ὅχι μόνον θέλει χορηγήσῃ μετ' ὀλίγους χρόνους ὤλην ἀρκετὴν εἰς σύνταξιν Λεξικοῦ, ἀλλὰ καὶ συνεργήσει πολὺ εἰς ἀκριβεστέραν γνῶσιν τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσης. Πρόσθετες καὶ τρίτον, ὅτι θέλει καταστήσῃ τὸν Α. Ε. ὄντως κλασσικὴν ἐφημερίδα, καὶ ἐλκύσει πολλοὺς ὑπογραφέας. Διότι ἀπὸ τοὺς ἀλλογενεῖς φιλολόγους δὲν εἶναι ὅστις

δὲν θελήσει νὰ τὴν ἔχη, διὰ νὰ παραβάλλῃ τὰ νέα μὲ τὰ παλαιά.

Κυματωγὴ εἶναι, καθὼς ἐξηγεῖ ὁ Εὐστάθιος (εἰς τὸ Ε. τῆς Ὀδύσ.) ἡ ἀκτὴ ἐνθα δηλαδὴ τὰ κύματα ἄγνυνται. Ὁ Ἡούχιος τὴν ἐξηγεῖ Ῥαχία, τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ αὐτό. Οἱ Ἴωνες τὴν ὠνόμαζαν Ῥηχία, διὰ τοῦ Η' ὅθεν κατὰγονται τῆς κοινῆς γλώσσης τὰ Ῥηχά, ἤγουν τὰ ἀνάβαθα νερά, καθὼς λέγουν ἄλλοι. Ὅπου εἶναι ἀκτὴ, ἡ Αἰγιαλὸς, ἐκεῖ ἀναγκαίως εἶναι καὶ τὰ ὕδατα Ῥηχά.

« Μετωπωρινῆς τρύγης » εἶναι καθὼς ὅλα τῶν ὥρῶν τὰ ὀνόματα, Χειμῶνος, ἔαρος, Θέρους, τὰ ὅποια ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα μεταχειρίζεται ἑλλειπτικῶς τῆς προθέσεως.

Αἱ δεικτικαὶ ἀντωνυμίαι συντάσσονται ἐνάρθρως μὲ τὰ ὀνόματα, ὅταν τὸ ὄνομα δὲν εἶναι, παρὰ ἀπλὴ ἐπεξηγήσις τῆς δεΐξεως. Αὕτη εἶναι ἡ κοινὴ χρῆσις τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἡ ὁποία, μὴν οὔσα κοινὴ εἰς τὰς ἄλλας (οἱ Γάλλοι λέγουσι *cet homme et cet Endrome*), ἔλαβε μὲ φαίνεται τὴν αἰτίαν ἀπὸ τὸν φόβον τῆς ἀμφιβολογίας. Οὗτος Εὐδρομος, καὶ Οὗτος ὁ Εὐδρομος εἶναι βέβαια δύο φράσεις διάφοροι· ἡ πρώτη εἶναι πρότασις λογικὴ ἑλλειπτικὴ, ἰσοδυναμοῦσα μὲ τὴν Οὗτος ἐστὶν Εὐδρομος· ἡ δευτέρα δὲν εἶναι πλὴν μέρος προτάσεως τὸ λεγόμενον Ἰποκείμενον. Μ' ὅλον τοῦτο, εὐρίσκονται καὶ παραδείγματα τῆς ἐναντίας χρήσεως.

Τούτῳ μὲν καπνεῦ καὶ κύματος ἐκτὸς ἔργε·

λέγει ὁ Ὅμηρος (Ὀδύσ. Μ. 209). Ὀλίγον ἀνωτέρῳ (Αὐτόθ. 214) εἶπε,

Δὴ Τόν δε γ' ὄλεθρον ὑπεκφυγέειν καὶ ἀλύξαι.

Λουκιανὸς (εἰς τὸν Νιγρῖνον τμ. 12)

« Οὗτος ἀνὴρ οὐ παύσεται τήμερον »

Ὅτι βέβαια ἐξ αὐτῶν εἶναι τινὰ γεννήματα κακογραφίας, τὸ ὁμολογῶ· καὶ ἰδοὺ ἐν παράδειγμα ἀπ' αὐτὸν τὸν Λουκιανὸν (Δημοσθ. ἐγκώμ. 41), τόσον μᾶλλον ἀξιοσημείωτον, ὅσον ὁ μὲν Λατῖνος μεταφραστὴς ἠπατήθη, οἱ δὲ Κριτικοὶ μήτε περὶ τοῦ κειμένου μήτε περὶ τῆς μεταφράσεως δὲν ἐσημείωσαν τίποτε. Ὁ λέγων εἶναι ὁ Ἀριστοτέλης πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον περὶ τῆς ἀρετῆς τοῦ Δημοσθένους. « Καὶ ὑμεῖς πειρᾶσθε δώροις καὶ τοῦτον ἀναπεῖθαι ἄνθρωπον, καὶ τὴν πατρῴαν οὐσίαν εἰς Ἀθηναίους... κατηναλωκότα » Ἄλλαζον μόνην τὴν στίξιν, καὶ ὅλον γίνεται κομψότατον καὶ θαυμαστόν. « Καὶ ὑμεῖς πειρᾶσθε δώροις καὶ τοῦτον ἀναπεῖθαι, ἄνθρωπον καὶ τὴν κ.τ.λ. » Et vous essayez de corrompre encore celui-ci; un homme qui a dépensé son patrimoine au profit des Athéniens!

Τὸ Einschmeicheln (sich) εἶναι τὸ Καθομιλεῖν τῶν παλαιῶν.

Τὸ Imposer κατὰ λέξιν εἶναι τὸ Ἐπιτιθέσθαι, ὅθεν Imposteur ὁ Πλάνος. Τὸ ῥῆμα Ἐπιτιθέσθαι εἰς σημασίαν τοῦ ἀπατᾶν· εἶναι βέβαιον ὅτι ἔλεγον Ἐπιθέτην τὸν Imposteur. Ὁ Χρυσόστομος (Ὁμιλ. εἰς τὴν πρὸς Ἑβρ. ἐπιστολήν) λέγει, « Εὐθέως τὸν Ἐπιθέτην, τὸν ἀπατεῶνα, τὸν εἰρωνά καλοῦμεν κ.τ.λ. »

Καὶ ὁ ἅγιος Ἱερώνυμος, Λατῖνος πατὴρ (τῆς αὐτῆς δ'. ἑκατονταετηρίδος μὲ τον Χρυσόστομον) ἱστορεῖ ὅτι, οἱ Εἰδωλολάτραι, εὐθὺς ὅταν ἔβλεπαν κανένα ἀπὸ τοὺς μοναχοὺς μας, ἐφώναζαν, « Ὁ Γραικὸς Ἐπιθέτης » un bel éloge vraiment.

Πρὸς τὸν φιλέλληνα Πολιτὴν Μαυροκορδάτου.

Καὶ ἐδῶ ἔτι εὐρισκόμενος, καὶ δι' ἐπιστολῶν ἀφ' οὗ ἀναχώρησεν ὁ φίλος Π. μου ἐξεφώνησε τὰς ἀκοάς μὲ τὰ ἐγκωμιά σου. Τὰ αὐτὰ ἤκουα μετέπειτα καὶ ἀπὸ τὴν φήμην τῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα πολιτικῆς διαγωγῆς σου. Τὴν φήμην ἔπρεπε νὰ πιστεύσω ὡς Θεόν· τὸν Π. ὡς ἄνδρα, εἰς τοῦ ὁποίου τοὺς λοιποὺς λόγους δὲν ἠπίστησα ποτέ· καὶ μ' ὅλα ταῦτα, ἐντρέπομαι τοιαύτην ἐξομολόγησιν, διὰ τὰς λευκάς μου τρίχας ἀναγκάζομαι ὁμῶς νὰ σοῦ ἐξομολογηθῶ, ὅτι δὲν ἠμποροῦσα νὰ ἐλευθερώσω τὴν γηραλαίαν μου κεφαλὴν ἀπὸ τοῦ, «*Εκ Ναζαρέτ θύναται τι ἀγαθὸν εἶναι;*»

Ὡ πόσῃ χάριν σὲ γνωρίζω, ὅτι μ' ἐλευθέρωσεν ἡ ἐπιστολή σου ἀπὸ τόσοῦ ἀνόητον πρόληψιν· ἂν καὶ ὅχι ἰδίαν εἰς μόνον ἐμέ! Ἡ ἀποδοχὴ τῶν περιεχομένων εἰς τὰ Προλεγόμενα φιλοσοφικῶν παραγγελημάτων (εἰς τὰ ὅποια ἄλλο τι δὲν ἐσυνείσφερα ἐγὼ παρὰ τὸν κόπον νὰ τὰ συναθροίσω) μ' ἀναγκάζει νὰ πιστεύσω ὅτι δὲν εἶναι ὅλοι Ναζαρινοὶ, ὅσους γεννᾷ ἡ Ναζαρέτ. Σ' ἐπαινῶ τόσον προθυμώτερα, ὅσον εἶναι ἰσχυρώτερα τὰ ὅποια πολεμεῖς πάθῃ τῆς ἀντροφῆς, καὶ προσμένω ἀπὸ τὴν φρόνησίν σου νὰ ἀναφανῆς καὶ μέχρι τέλους νικητῆς, καὶ ἀληθῶς τετράγωνος ἀνὴρ.

Ὅ ἕως τῶρα δρόμος σου εἰς τὸ στάδιον τῶν ἀγώνων σ' ἔκαμεν ἐπαινετὸν, καὶ δὲν σοῦ μένει πλέον ἄλλο παρὰ νὰ κατασταθῇς καὶ μακαριστός. Εἰς ὅλους τοὺς τρέχοντας προθύμως χρεωστεῖται ἔπαινος· ἀλλὰ μόνοι οἱ ἀποτρέξαντες καὶ στεφανωθέντες μακαρίζονται. Τὸ στάδιον εἰς τὸ ὅποιον ἐξεδύθης εἶναι μακρὸν καὶ πολὺπυρον καὶ πολυκίνδυνον· ἐπειδὴ

εἶναι ἐν ἀπὸ τὰ σπανίως εἰς τὸν μακρὸν χρόνον ἀνοιγόμενα στάδια, καὶ κατὰ δυστυχίαν ὅχι πάντοτε εἰς καιρὸν, ὅταν εὐρίσκωνται καὶ σταδιοδρόμοι ἄξιοι νὰ τὰ τρέξωσιν· ἀλλ' εἶναι καὶ τὰ ἄλλα του λαμπρά· ὅχι χρυσοῦς ἢ ἀδαμάντινος στέφανος, ἀλλ' ὀλοκλήρου ἔθνους εὐγνωμοσύνη, δι' ἀπόκτησιν εὐδαιμονίας καὶ δόξης, τῆς ὁποίας ὅχι μικρὰν μερίδα μέλλεις σὺ πρῶτος νὰ ἀπολαύσης. Ταῦτα μὲ κάμνουν νὰ ἐλπίζω ὅτι θέλεις τελειώσῃς τὸν δρόμον σου ὡς τὸν ἄρχισης.

Διὰ νὰ μὴν ἀποκάμῃς εἰς τὸ μακρὸν διάστημα καὶ τοὺς μακροὺς κόπους, θάρρυνε τὴν ψυχὴν σου μὲ τοῦ Ἀποστόλου τοὺς λόγους, προσαρμόζων εἰς τῆς παρούσης Πολιτείας τὰς περιστάσεις, ὅτι ἔλεγεν ἐκεῖνος περὶ τῆς μελλούσης. « Οὐκ » ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν « δόξαν ἀποκαλυφθῆναι ἡμᾶς. » Ἡ μέλλουσα μὲ τὴν παροῦσαν εἶναι τόσον σφικτὰ δεμέναι, ὥστε ματαίως ἐλπίζουν τὴν ἐν οὐρανοῖς Πολιτείαν, ὅσοι δὲν σπουδάζουν νὰ πολιτευθῶσι πρῶτον εὐνόμως εἰς τὴν γῆν.

Διὰ νὰ καταστήσῃς τοιαύτην πολιτείαν, σπούδασε νὰ λάβῃς συνεργοὺς ὁμοίους σου, καὶ ἀπομάκρυνε ἀφ' ἑαυτοῦ σου, ἢ μᾶλλον ἀποκοίμιζε τοὺς ἀντιπολιτευομένους, ἕως νὰ πῆξῃ ἡ οἰκοδομὴ τῆς πολιτείας. Τίποτε μὴ πράσσης, χωρὶς νὰ ἔχῃς πάντοτε εἰς τὸν λογισμὸν, ὅτι, παρόντες ἀοράτως οἱ ἀρχηγέται τῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ πρόγονοί μας, βλέπουν καὶ τὰς πράξεις καὶ τοὺς σκοποὺς τῶν πράξεών σου· ἂν θέλῃς καὶ ζώντων ὀφθαλμοὺς, νόμιζε ὅτι σὲ βλέπει καὶ τὸ ὑγιὲς μέρος τῆς Εὐρώπης, καὶ ὅλον τὸ μακάριον ἔθνος τῶν Ἀγγλο-μερικανῶν.

Τούτων μάλιστα τῶν Ἀγγλο-μερικανῶν τὴν πολιτείαν κατάπεισε τοὺς ὁμογενεῖς νὰ δεχθῶσι. Μὴ τοὺς ἀπατήσωσιν ὅσοι λέγουν ἢ νομίζουν ἀπλῶς, ὅτι πρέπει νὰ ᾔναι πρᾶσφορος

εἰς τὸ κλίμα καὶ εἰς τὰ ἥθη τοῦ ἔθνους· τοῦτο χρειάζεται διαίρεσιν. Ἐὰν νοῶσι τοὺς λεγομένους ἀστικούς νόμους (Loix civiles) ἔχουν δίκαιον· πλανῶνται ἐξ ἐναντίας ἂν τοὺς συγχέωσι μὲ τοὺς ἀρχικούς καὶ θεμελιώδεις, τοὺς περιεχομένους εἰς τὸν συντακτικὸν χάρτην. Οὗτοι διὰ τὸ ἦναι δίκαιοι, καὶ ἀληθῶς ἐλευθερίας νόμοι, πρέπει νὰ συμφωνῶσι μὲ τοὺς φυσικούς νόμους, ἢ μᾶλλον νὰ μὴν ἦναι πλήν ἀνάπτυξις τῶν φυσικῶν, δυνατὴ νὰ προσαρμοσθῇ εἰς ὅλα τὰ ἔθνη, ἐπειδὴ καὶ ὅλα τὴν αὐτὴν ἀνθρώπινον φύσιν ἔχουν. Τὰ πάθη ἰσχύουν πολλάκις νὰ μᾶς ἐμπνεύσωσι τὴν ἐπιθυμίαν τῆς δεσποτείας, ἀλλὰ δὲν ἴσχυσαν ἀκόμη νὰ ἐμπνεύσωσιν εἰς κανένα καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς δουλείας. Διὰ τὸ νὰ τὴν ἀποφύγῃ λοιπὸν καθεὶς ἐξ ἡμῶν, ἄλλην καταφυγὴν δὲν ἔχει παρὰ τὴν ἰσονομίαν.

« Ἀνθρώπων μηδενὸς μῆτε τύραννον, μῆτε δοῦλον ἑαυτὸν καθιστάς· » εἰς τὰ ὀλίγα ταῦτα λόγια τοῦ Λεϊμνήστου Αὐτοκράτορος, μεταφρασμένα τὸσαν ζωρὰ ἀπὸ τὸν Μονταίγην, Je suis desgousté de maistrise et active et passive, περιέχεται ὅλη ἡ ἀληθὴς πολιτικὴ. Εἰς ἄλλο παρὰ τὴν ἰσονομίαν ὅστις θεμελιώνει πολιτείαν, δὲν κτίζει πύργον Ἐλευθερίας, ἀλλὰ σχεδιάζει καλύβην, ἀδύνατον νὰ ἀντισταθῇ εἰς τοὺς πρώτους ἀνέμους, ἢ εἰς τὰς πρώτας βροχάς. Καὶ αἱ Ἑλληνικαὶ πολιτικαὶ βροχαὶ, καὶ οἱ Ἑλληνικοὶ ἀνέμοι θέλουν εἶσθαι τὸσον σφοδρότεροι, ὅσον εἶναι ζωηρότερον καὶ νοημονέστερον τὸ ἔθνος. Ὁ ἀληθὴς πολιτικὸς προβλέπων τὰ ἐξ αὐτῶν ἐνδεχόμενα μεγάλα κακὰ, ἐμποδίζει ἐξ ἀρχῆς καὶ τὰ φαινόμενα μικρότατα. Τούτων ἡ ἀμέλεια ἐγέννησε πάντοτε τὰ μεγάλα, καὶ ἡ εἰς αὐτὰ προσοχὴ χαρακτηρίζει μάλιστα τὸν πολιτικὸν ἄνδρα. « Τὸ ἐν ἀρχῇ γιγνόμενον κακὸν γινῶναι, » οὐ τοῦ τυχόντος, ἀλλὰ τοῦ πολιτικοῦ ἀνδρός. »

Τὸ προσωρινὸν Πολίτευμα ἔχει (λέγεις) παρὰ τὰς σημειω-

θείσας εἰς τὰ προλεγόμενα καὶ ἄλλας ἀτελείας. Οὐδ' ἐγὼ τὰς παρέβλεψα· ἀλλὰ τῆς περὶ αὐτῶν σκέψεως τόπος οἰκεῖος δὲν ἦσαν τὰ Προλεγόμενα. Εἰς ἐκ τῶν φίλων μου ἀσχολεῖται νὰ τὸ ἀναθεωρήσῃ ἀκριβέστερον, καὶ νὰ τὸ ἐκδώσῃ μὲ ὀλίγας ἐπικρίσεις. Εἶθε νὰ μὴν ἀποσταθῇ! Ὅπως ἂν ἦναι, μὴ σὲ λυπῇ· ἡ ἀτέλειά του ἦτον ἄφευκτος εἰς τὰς παρούσας περιστάσεις καὶ προλήψεις τοῦ ἔθνους. Προλήψεις τόσον βαθέα ριζωμένες, ὥστε πολλάκις μὲ ἠνάγκασαν νὰ εἶπω· « ἂν δὲν » θερίσῃ ὁ θάνατος ὅλους ἡμᾶς τοὺς γηραιοὺς, δὲν εἶναι » δυνατόν νὰ εὐδαιμονήσῃ ἡ Ἑλλάς. » Εἰς σᾶς τοὺς νέους μένει ἡ φροντίς νὰ διορθώσετε τὸ πολίτευμά σας, ὅτι καὶ εἰς αὐτὸ μέλλετε νὰ ζήσετε, καλὰ, ἂν ἦναι καλόν, κάκιστα, ἂν δὲν φροντίσετε τὴν διόρθωσίν του. Ἀρκεῖ ὅτι εὐρίσκονται εἰς αὐτὸ τὰ κυριώτερα, ἡ διαίρεσις, λέγω, καὶ ἡ ἀπ' ἀλλήλων ἀνεξαρτησία τῶν τριῶν ἐξουσιῶν, καὶ ἡ κατ' ἔτος ἐκλογὴ τῶν ἀντιπροσώπων. Εἰς αὐτὰ κατὰ τὸ παρὸν συμβούλευε τοὺς ἡμετέρους νὰ μένωσιν ἀμετάθετοι, ὅτι ἐξ αὐτῶν κρέμεται ἡ σωτηρία των. Τὰ λοιπὰ διορθῶνται μὲ τὸν χρόνον, ὅστις ὅμως δὲν συμφέρει μῆτε νὰ συντηθῇ, μῆτε νὰ μακρυνθῇ πολύ. « Σπεῦδε βραδέως. »

Ἀνέγνωσα μὲ εὐχαρίστησιν εἰς τὰς τελευταίας διαβουλεύσεις τῶν ἀντιπροσώπων, εὐρισκομένων τότε εἰς τὸ Ἄστρος, ἢ Ἄστρον, ὅτι φροντίζουσιν καὶ περὶ ἐκκλησιαστικῆς διατάξεως. Τὸ πρᾶγμα εἶναι ἀναγκαιότατον, ἀλλὰ καὶ εἰς τοῦτο ἀρμόζει τὸ « Σπεῦδε βραδέως. » Μὴ περιεργάζωνται κατὰ τὸ παρὸν πολλά· ἀρκεῖ νὰ νομοθετήσωσι νὰ γίνηται ἡ ἐκλογὴ τῶν ἱερατευόντων ἀπὸ τοὺς κοσμικοὺς, καὶ νὰ περιορισθῶσιν οἱ ἐκκλησιαστικοὶ εἰς τὸ ἐξῆς εἰς μόνην τὴν ἐκκλησιαστικὴν στρατείαν, ἀποκλειόμενοι ἀπὸ ὅλα τὰ πολιτικὰ ὑπουργήματα. Ἄν ἕως τώρα ἐκλέχθησαν τινὲς ἐξ αὐτῶν εἰς αὐτὰ,

τοῦτο ἦγον ἀπὸ τὰ συμβαίνοντα ἐξ ἀνάγκης εἰς ὅλους τοὺς ἐμβαίνοντας ἀπροσδοκῆτως εἰς νέαν βίου κατάστασιν· ἀλλ' εἰς τὸ ἐξῆς δὲν ἀμφιβάλλω, ὅτι αὐτοὶ πρῶτοι πρέπει νὰ παραιτῶνται τὰς πολιτικὰς ὑπουργίας, μιμούμενοι τοὺς Ἀποστόλους, τῶν ὁποίων παράγγελμα εἶναι καὶ τὸ « Οὐδεὶς » στρατευόμενος ἐμπλέκεται ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις. »

Ἐχῶ ἀκόμη πολλὰ νὰ σὲ εἰπῶ, καὶ ἤθελα λυπηθῆν ἀπαρηγορήτως, ὅτι δὲν μὲ συγχωρεῖ τὸ ἀσθενέστατόν μου γῆρας νὰ τὰ εἰπῶ, ἂν ἔγραφα εἰς ἄλλον παρὰ σέ. Ἀλλὰ δὲν ἔχεις χρεῖαν νὰ μάθῃς ἀπ' ἄλλους, καὶ ἄλλα εἶσαι ἱκανὸς νὰ μαντεύσῃς· δὲν πρέπει ὅμως νὰ παραδράμω, πρὶν τελειώσω τὴν ἐπιστολὴν, μίαν ἀκόμη ἐπιθυμίαν, ἣτις μοῦ βασανίζει τὴν ψυχὴν, καὶ τῆς ὁποίας τὴν πλήρωσιν μόνος σου δύνασαι νὰ ταχύνης.

Ἡ ἀξιοθρήνητος τῆς ποτὲ λαμπρᾶς Χίου κατάστασις ἐγένεν ἔργον τῆς ἀβουλίας τῶν πρὸ σοῦ. Τίς ἄλλος παρὰ σέ δύναται νὰ θεραπεύσῃ τὰς πληγὰς τῆς Χίου; Χρεωστεῖς λοιπὸν νὰ μεταχειρισθῇς ὅσην ἔχεις ἐπιρροὴν καὶ εἰς τὸ Νομοθετικὸν καὶ εἰς τὸ Νομοτελεστικὸν συνέδριον, διὰ νὰ ταχύνωσι τὴν ἀπολύτρωσιν αὐτῆς, πρὸ τοῦ χειμῶνος, ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν αἰμοβόρων τυράννων, καὶ τὸ χρεωστεῖς διπλῶς. Ἡ Χίος εἶναι πατὴρ τῶν προπατόρων σου, πρῶτον χρέος· τὸ δεύτερον συνάγεται ἀπ' ὅ,τι σ' ἔλεγα ἄνωτέρω, περὶ τῆς ἀνάγκης νὰ προσλάβῃς εἰς τὸ πολυπόνόν σου ἔργον συνεργοὺς ὁμοίους σου. Τιοιούτους συνεργοὺς δύσκολα τοὺς εὕρισκεις ἄλλοῦ, παρὰ μεταξύ τῶν Χίων· ὅχι διότι εἶναι σοφώταροι τῶν λοιπῶν Γραικῶν, ἀλλὰ διότι ἔδειξαν μ' ὅ,τι ἔπραξαν εἰς τὴν διοίκησιν τῆς πόλεώς των ὄντες δοῦλοι, πῶς εἶναι ἱκανοὶ νὰ συνεργήσωσιν εἰς κοινὴν τῆς Ἑλλάδος ὠφέλειαν ὄντες ἐλευθεροί. Ἐχουν καὶ ὁμόνοϊαν, ἔχουν καὶ « τὸ ἐκ

τῆς ἐμπειρίας ὅμμα » ὡς τὸ ὀνομάζει ὁ Ἀριστοτέλης. Εἶναι καλοὶ καὶ τὴν ὁμόνοιάν των νὰ ἐμπνεύσωσιν, καὶ τὰ ἐκ τῆς ἐμπειρίας ἀγαθὰ νὰ κοινωνήσωσιν εἰς τοὺς λοιποὺς των ἀδελφοὺς Ἕλληνας. Ἀλλ' ἐν ὅσῳ θρηνοῦν τὰς ἰδίαις των συμφοράς, δὲν τοὺς μένει καμμία δύναμις νὰ θεραπεύωσι τὰς κοινάς. Φρόντισε νὰ παύσης τὰς συμφοράς των, ἂν ἐπιθυμῇς νὰ αὐξήσης τὸν ἀριθμὸν τῶν δυνατῶν νὰ ὠφελήσωσι τὴν Ἑλλάδα.

Ἐτελειώθη πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἡ δευτέρα ἔκδοσις τοῦ Περὶ Ἀδικημάτων καὶ Ποινῶν συγγράμματος τοῦ Βεκκαρίου. Τὴν ἠύξησα μὲ νέα Προλεγόμενα, καὶ νέας σημειώσεις. Θέλω σὲ τὴν πέμψειν διὰ τοῦ φίλου Ῥοδοκανάκη, ὅταν ἐτοιμασθῇ ἡ κιβωτὸς τῶν ὁποίων μέλλω νὰ στείλω πρὸς αὐτὸν βιβλίων. Εὐδαιμόνει!

Ἐκ Παρισίων, 4 ἰουλίου, 1823.

Ὁ εὐχέτης τῶν ἐλπιζομένων ἀπὸ σέ

καλῶν, καὶ φίλος

ΚΟΡΑΪΣ.

45.

Ἐντιμότατε κύριε Ἀγγράτη!

Μὲ χαρὰν καὶ εὐχαρίστησιν μεγάλην λαμβάνω τὸ δίπλωμα τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας, ἥτις μέλλει νὰ ὀνομασθῇ εἰς τὸ ἐξῆς Μήτηρ τῶν Ἀκαδημιῶν τῆς νέας Ἑλλάδος.

Ἐὰν ἡ πολλή μου ἡλικία, βεβαρυμένη ἀπὸ φιλολογικὰς ἀσχολίας, καὶ σωματικὰς ἀσθενείας, δὲν μὲ συγχωρῇ πλέον νὰ ἦμαι ὠφέλιμος εἰς τὴν νέαν ταύτην Ἀκαδημίαν, θέλω ὅμως διπλῶσειν τὴν προθυμίαν εἰς τὴν ὁποίαν καταγίνομαι τῶν Ἑλληνικῶν συγγραφέων ἔκδοσιν, διὰ νὰ τὴν κάμω, ὅσον εἶναι δυνατόν, ὠφέλιμον εἰς ὅλον τὸ Ἑλληνικὸν γένος, τοῦ

ὁποίου τὸ ἀξιολογώτερον μέρος (ὡς τὸ πρῶτον φωτιζόμενον) εὐτυχήσατε νὰ ἦσθε σεῖς. Καὶ ταῦτα μὲν εἶναι τῆς ἐπιστολῆς σου τὰ χαροποιὰ πρὸς ἐμὲ μηνύματα.

Παρακαλῶ δὲ μὲ τὸ χρεωστούμενον σέβας τὴν Ἰόνιον Ἀκαδημίαν διὰ σοῦ, νὰ συγχωρήσῃ εἰς τὴν ἡλικίαν μου νὰ ἐξομολογηθῶ καὶ ὅ,τι μ' ἐλύπησεν εἰς αὐτήν. Τὴν ἀπὸ τὸν Ἑνετικὸν ζυγὸν ἐλευθερίαν τῆς Ἑπτανήσου ἀπ' ἀρχῆς τὴν ἐστοχάσθην ὡς εὐτύχημα καὶ δῶρον τοῦ οὐρανοῦ· διότι ἐὰν ἑκατὸν ἀκόμη ἔτη ἐμένεστε ὑποκείμενοι εἰς αὐτὸν, ἠθέλατε καὶ σεῖς πάθειν ὅ,τι ἔπαθαν οἱ οἰκισταὶ τῆς Μασσαλίας Φωκαεῖς, ὅ,τι ἔπαθαν οἱ ἄλλοι Ἕλληνες, οἰκισταὶ τῆς Σικελίας, καὶ τῆς ὀνομασθείσης μεγάλης Ἑλλάδος· ἤγουν ἠθέλατε παντάπασιν ἀπολέσειν τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, καὶ ἐπομένως παύσειν νὰ ἦσθε καὶ νὰ ὀνομάζεσθε Ἕλληνες. Ἠλπίζα λοιπὸν ὅτι πρῶτον ἔργον τῆς ἀναγεννήσεως τῶν Γραικῶν τῆς Ἑπτανήσου ἦθελεν εἶσθαι, ἡ ἐξάιρετος φροντίς καὶ πρόνοια νὰ καταστήσωσι κοινὴν καὶ τὴν γλῶσσαν τῶν ἐνδόξων αὐτῶν προγόνων, καὶ τὴν βαρβαρωθεῖσαν αὐτῆς θυγατέρα, τὴν κοινῶς λαλουμένην Γραικικὴν, νὰ καθαρίσωσιν. Ἀντὶ τούτου, βλέπω μὲ μεγάλην θλίψιν τῆς ψυχῆς μου τὸ μὲν πρόγραμμα καὶ τὴν ἐγκύκλιον ἐπιστολὴν γραμμένα Ἰταλιστῇ, τοὺς δὲ θεσμοὺς τῆς Ἀκαδημίας Ἰταλιστῇ καὶ Γαλλιστῇ.

Καὶ ἡ μὲν Γαλλικὴ γλῶσσα ἦτον ἀναγκαία διὰ τοὺς κρατούντας, ἴσως καὶ ἡ Ἰταλικὴ (εἰς μόνον ὅμως τὸ πρόγραμμα καὶ εἰς μόνην τὴν ἐγκύκλιον), διὰ τὴν ἐλπιζομένην ἀπὸ τοὺς ἀλλογενεῖς συνδρομὴν καὶ βοήθειαν. Ἀλλὰ διὰ τί νὰ μὴ προστεθῇ ἡ Γραικικὴ τρίτη, ἥτις ἔπρεπε νὰ ἦναι ἡ πρώτη, ἐὰν διὰ τὴν κοινὴν τῆς Ἑλλάδος δυστυχίαν δὲν ἐμπορῇ νὰ ἦναι ἡ μόνη; Τοῦτο ὅχι μόνον ἐμοῦ τοῦ Γραικοῦ τὴν καρ-

διὰν ἐπλήρωσεν, ἀλλὰ μὴδὲ τοὺς, εἰς ὅσους ἔδειξα τοὺς θεσμούςς, Γάλλους ἤρεσε.

Μὴ, διὰ τὴν ἀγάπην τῆς πατρίδος! φίλτατοι ὁμογενεῖς, τοιαύτη καταφρόνησις τῆς προγονικῆς ἡμῶν γλώσσης, ἡ ὁποία ἔμεινεν ἡ μόνη σχεδὸν μαρτυρία καὶ ἀπόδειξις τῆς εὐγενείας ἡμῶν· εὐγενείας τόσον ἐνδοξότερας, ὅσον εἶναι, ὅχι τοῦ δεῖνος, ἡ τοῦ δεῖνος, ἀλλ' ὀλοκλήρου γένους εὐγένεια. Διότι, φίλτατοί μου ὁμογενεῖς, ὅστις συλλογισθῇ ὅτι ὁ Πλάτων, ὁ Ἀριστοτέλης, ὁ Δημοσθένης, καὶ ὅλος ὁ χορὸς τῶν δοξασάντων τὸ Ἑλληνικὸν γένος ἐνδόξων ἀνδρῶν, ἐὰν ἤρχοντο πάλιν εἰς τὸν κόσμον, μόνου μηνὸς ἐνὸς μελέτην ἐχρειάζοντο, διὰ νὰ καταλάβωσιν ὅ,τι λαλοῦμεν καὶ ὅ,τι γράφομεν τὴν σήμερον· ὅστις, λέγω, συλλογισθῇ τοῦτο, τί ἄλλο δύναται νὰ συμπεράνῃ, πλὴν ὅτι καὶ ἐκεῖνοι, καὶ ἡμεῖς εἴμεθα τῆς αὐτῆς μητρὸς καὶ πατρίδος, εὐτυχούσης ἐκεῖνοι, δυστυχούσης ἡμεῖς, τέκνα; Μὴν (σὰς ἐξορκίζει διὰ τοῦ στόματός μου ἡ Ἑλλάς) ἀφανίσετε τὴν εὐγένειαν τῆς πατρίδος, μὴδὲ δώσατε, πρῶτοι φωτιζόμενοι σεῖς, πρῶτον εἰς τοὺς ἄλλους Ἕλληνας κακὸν παράδειγμα, τὴν καταφρόνησιν τῆς ἰδίας τῶν γλώσσης. Ἀπὸ σὰς ἡ Ἑλλάς ὅλη προσμένει, καὶ τὰ σχολεῖα τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσης εἰς ὅλην τὴν Ἑπτάνησον νὰ πολλαπλασιάσετε, καὶ τὴν ὁποίαν κοινῶς λαλεῖτε νὰ καθαρίσετε ἀπὸ τὰς ξένας λέξεις. Τοῦ καθαρισμοῦ τούτου ἐν ἀπὸ τὰ μέσα εἶναι, καὶ ἡ καθημερινὴ μεταχείρισις αὐτῆς εἰς τὰ δημόσια γράμματα καὶ ψηφίσματα. Μὴ φοβεῖσθε ὅτι οἱ Γάλλοι, καὶ ὁ βασιλεὺς εἰς αὐτοὺς ἤρως, θέλουν δυσαρεστηθῆναι εἰς τὴν προτίμησιν τῆς ἐγχωρίου προγονικῆς γλώσσης· ἐξ ἐναντίας τόσον περισσότερον θέλουν σὰς ἐπαινέσειν, ὅσον αὐτοὶ, διὰ τοῦτο ὑπερέβησαν καὶ εἰς δύναμιν καὶ εἰς σοφίαν τὰ ἄλλα ἔθνη, διότι πλέον παρὰ κανὲν ἄλλο ἔθνος ἐμμήθησαν τῶν προγόνων ἡμῶν τὰ καλὰ.

Ἐὰν τὴν γεροντικὴν μου ταύτην συμβουλὴν δὲν κρίνῃ τολμηράν ἢ Ἀκαδημία, ἐλπίζω ὅτι μηδὲ διὰ τὴν ἐξῆς μου ἀπορίαν θέλει μὲ κατακρίνειν.

Τὸ πρόβλημα, τοῦ ὁποίου τὴν λύσιν ζητεῖ εἰς τὸ πρόγραμμά της ἡ Ἀκαδημία, διαιρεῖται εἰς δύο κεφάλαια·

I. Quale Sia la causa principale per che gli abitanti delle Isole Ionie, benché forniti di talento e di forza d'ingegno, si occupino facilmente di oggetti frivoli e vani, trascurandone i più importanti e più utili al loro ben essere?

II. Quale sarebbe il modo di volgere la loro mente ed il loro interesse a quello Scopo che più loro conviene?

Ἐδῶ πλέον δὲν συμβουλεύω τολμηρῶς, ἀλλὰ μὲ ἀπορίαν ἐρωτῶ. Τὸ πρῶτον κεφάλαιον δὲν εἶναι τάχα περιττόν; Εἶναι τάχα ἐξαιρέτως ἴδιον ἀμάρτημα τῶν Γραικῶν τῆς Ἑπτανήσου ἢ εἰς τὰ μάταια ἐνασχόλησις; καὶ ἂν ᾦναι, ἔπρεπε νὰ ἐξομολογηθῶσιν καὶ νὰ θεατρίσωσιν εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην τὰς ἰδίας τῶν ἀμαρτίας, ὁπόταν εἰς τοιαύτην ἐξομολόγησιν τίποτε δὲν τοὺς ἀναγκάζει;

Σοφοὶ δὲ συγκρούπτουσιν οἰκείας βλάβας,

εἶπεν εἰς, δὲν ἐνθυμοῦμαι τίς, ἀπὸ τοὺς προγόνους ἡμῶν. Καὶ μὴν ἀπορήσετε, ὅτι ἱατρὸς ὢν δὲν συλλογίζομαι, ὅτι καὶ εἰς τὰ ἠθικὰ ἀρρώσθηματα ἔχει τὴν προσαρμογὴν τοῦ τοῦ ἱατρικὸν ἄξιωμα τοῦτο· « Τῆς νόσου τὴν αἰτίαν πρέπει » ἀκριβῶς νὰ ἐρευνήσῃ, ὅστις ἐπιχειρεῖ νὰ ἱατρεύσῃ τὴν νόσον. » Τοῦτο εἶναι ἀληθές, ὅταν ἡ αἰτία ᾦναι ἄγνωστος, ὅταν ᾦναι σπάνιος. Ἀλλὰ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν οἱ χάτοικοι τῆς Ἑπτανήσου ἡσχολήθησαν ἕως τῶρα εἰς πράχ-

ματα μάταια, τὴν ἐφανερώσεν, εἶναι σχεδὸν ἔτη τρισχίλια,
ὁ Ὅμηρος· αἰτίαν ἀρρώστηματος ὄχι ἐξαιρέτου εἰς τὴν Ἑ-
πτάνησον, ἀλλὰ κοινοῦ εἰς ὅλην τὴν ταλαίπωρον Ἑλλάδα,
εἰς ὅλα τὰ δουλωμένα ἔθνη.

Ἡμῖς γὰρ τ' ἀρετῆς ἀποαίνονται εὐρύσπα Ζεὺς
Ἄνιρος, εὐ τ' ἂν μιν κατὰ δούλιον ἤμαρ ἔλθοιν.

Δὲν ἦτο λοιπὸν μὴτ' ἀναγκαῖον, μῆτε δίκαιον (νομίζω)
τὸ κοινὸν ἀρρώστημα καὶ γέννημα τῆς δουλείας, νὰ τὸ φορ-
τωθῇτε σεῖς ἐκουσίως, ὡς ἐξαιρέτως ἴδιον τῆς Ἑπτανήσου.

Τὸ δεύτερον μόνον κεφάλαιον τοῦ προβλήματος ἤρκει
ἐκφρασμένον εἰς τοῦτον τὸν τρόπον. « Ποῖα εἶναι τὰ μέσα
νὰ κατευθύνῃ τις τὸν νοῦν τῶν κατοίκων τῆς Ἑπτανήσου
εἰς τὸν μάλιστα συμφέροντα σκοπὸν εἰς αὐτούς; ἢ ἀκόμη
σαφέστερον (ἐπεὶδὴ ὅ,τι εἶναι συμφέρον δὲν εἶναι πάντοτε καὶ
δίκαιον), ποῖα εἶναι τὰ μέσα νὰ κατευθύνῃ τις τὰς βουλὰς
καὶ πράξεις τῶν κατοίκων τῆς Ἑπτανήσου εἰς τὴν κοινὴν
ἀπάντων εὐδαιμονίαν;

Ἰδιον εἰς σᾶς σφάλμα καὶ ἀρρώστημα, ἢ εἰς τὰ μάταια
ἐνασχόλησις, τότε μόνον ἤθελε δικαίως νομισθῇ, ἐὰν μετὰ
τὴν ἐλευθερίαν, ἢ τουλάχιστον μετὰ τὴν εἰς φωτισμένην ἡγε-
μονίαν ὑποταγὴν, ἐμένετε πάντοτε ἀσχολούμενοι εἰς μάταια·
ἀλλὰ τοιοῦτον δυστύχημα μῆτε τὰ σημερινὰ φῶτα, τῶν
ὁποίων καὶ σεῖς δὲν θέλετε ἀργήσῃ νὰ γενῇτε μέτοχοι, μῆ-
τ' ἢ εὐτυχῆς τῆς Ἑπτανήσου εἰς τὸ πλεόν πεφωτισμένον
ἔθνος προσκόλλησις, θέλουν συγχωρήσῃ νὰ συμβῇ πλεόν εἰς
ἐσᾶς. Ἐὰν ἄλλην φορὰν συνέβῃ ἡ τοιαύτη τῆς ἐλευθερίας
κακὴ μεταχείρισις εἰς σᾶς, καθὼς ἱστορεῖ ὁ Στράβων, ὅστις
μᾶς ἐφύλαξε καὶ τὴν ἀπὸ τοῦτο τὸ κακὸν γεννηθεῖσαν
παροιμίαν,

Ἐλευθερά Κέρκυρα χεῖ' ὅπως θέλεις,

τοῦτο εἶναι πιθανόν, ὅτι ἦτο σφάλμα τῶν Ῥωμαίων περισ-
σότερον παρὰ τῶν Κερκυραίων.

Ὅχι! φίλοι ὁμογενεῖς, κανεῖς ἀπὸ σᾶς, εἶμαι βέβαιος,
δὲν θέλει πλέον εἰς τὸ ἐξῆς μεταχειρισθῇ τὴν ἐλευθερίαν του
εἰς πράγματα μάταια· ὅλοι κοινῶς, μιμούμενοι ὅλα τὰ εὐ-
ρισκόμενα καλὰ εἰς τὸ ἔνδοξον ἔθνος, τοῦ ὁποίου οἱ νόμοι
σᾶς κυβερνῶσι τώρα, πρὸς τούτοις ἐνθυμούμενοι καὶ τῶν
προγόνων ἡμῶν τὴν παλαιὰν ἀρετὴν καὶ δόξαν, θέλετε προ-
θυμηθῇν νὰ γενῆτε τύπος καὶ παράδειγμα φρονίμου διαγω-
γῆς εἰς τοὺς λοιποὺς ἀδελφούς σας τοὺς Ἕλληνας, τῶν ὁποίων
ἡ ἐλευθερία δὲν εἶναι μακράν.

Ταῦτα μὲ τὸ χρεωστούμενον σέβας σᾶς λέγει ὁ φίλος
καὶ σπουδαστὴς τῆς κοινῆς τῶν Ἑπτανησιωτῶν εὐδαιμο-
νίας, ὁ καιόμενος εἰς τὸ νὰ λέγεται καὶ νὰ γράφεται συμμέ-
τοχος τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας.

Ζ'.

Ἀγκῶνα, 20 Νοεμβρ. (2 Δεκεμβρ.) 1827.

Ἰ. Α. Καποδίστριας, πρὸς Κοραῆν.

Σὲ ὁμολογῶ χάριτας, ἀγαπητέ μου Κοραῆ, διὰ τὸ ἔγχει-
ρίδιον τοῦ Ἐπικτήτου, καὶ δι' ὅσα ἐνύμισες εὐλογα καὶ δί-
καια νὰ εἴπῃς περὶ ἐμοῦ εἰς τὰ Προλεγόμενα. Ἔσο βέβαιος,
ὅτι ὑπάγω εἰς τὴν Ἑλλάδα μὲ σκοποὺς εὐθεῖς, οἱ ὅποιοι,
ὅσον θέλουσι λάβειν τὴν συνδρομὴν τῶν ὁμογενῶν μας, καὶ
ὀλίγον τι τῶν περιστάσεων, θέλουν ἀποδείξουν, ἐλπίζω, δι-
καίαν τὴν περὶ ἐμοῦ ἀγαθὴν σου ὑπόληψιν. Σὲ εὐχομαι
λοιπὸν, ἄνερ σεβάσμιε, ὑγείαν καὶ μακροβιότητα, διὰ νὰ

κρίνης περὶ τῶν τοιούτων μου σκοπῶν, καὶ τολμῶ νὰ εἶπω
διὰ νὰ χαρῆς τοὺς καρπούς των.

Ἐξεύρω ὅτι τὰ κατὰ σέ χρηματικά εἶναι στενά· ἀλλ'
ἐλπίζω ὅτι εἰς ὀλίγον καιρὸν θέλει παύσειν ἡ τοιαύτη στε-
νοχωρία σου.

Παύω τὸν λόγον, ζητῶν τὰς εὐλογίας σου, καὶ ἐπανα-
λαμβάνων τὰς πιστώσεις τῆς ἀπλάστου φιλίας μου, μένω.

44.

Σεβάσμιε Πρόεδρε!

Τὴν ἐπιστολὴν τῆς 2 Δεκεμβρίου τοῦ περασμένου ἔτους,
ἀνέγνωσα μὲ μεγάλῃν εὐχαρίστησιν, βλέπων ὅτι κατενόησες
τὸν εἰλικρινῆ σκοπὸν τοῦ Διαλόγου. Ἡ πατρὶς ὅλη σ' ἐπα-
ρακάλει δι' ἐμοῦ, νὰ ἔχῃς εἰς πᾶσαν σου πρᾶξιν καὶ βουλὴν,
ἀκαταπαύστως πρὸ ὀφθαλμῶν τὸν πρόγονον Τιμολέοντα, καὶ
ἀπ' αὐτὸν νὰ λαμβάνῃς συμβουλὴν.

Τρεχὲς ἄρματος γὰρ οἶα,
Βίοςτος τρέχει κυλισθεῖς·
Ὀλίγη δὲ κεισόμεθα
Κόνις, ὁστέων λυθέντων.

Ὁ ἀκαταπαύστως κυλιόμενος οὗτος βίοςτος ἄλλο δὲν ἀφί-
νει εἰς τὴν ἐξουσίαν μας, παρὰ νὰ τρέξωμεν, νομίμως τὸ
ὅποῖον εἰς καθένα ἤνοιξεν ἡ Πρόνοια στάδιον μικρὸν ἢ μέγα·
« Ὡ ἐδόθη πολὺ, πολὺ ζητηθήσεται παρ' αὐτοῦ. » Τὸ ἀνοι-
χθὲν εἰς σέ ἀπὸ τὴν Πρόνοιαν στάδιον ὑπερβαίνει καὶ τὸ
πολύ· ἐπειδὴ σοῦ ἐμπιστεύθη ὀλοκλήρου ἔθνους εὐδαιμονίαν.
Εἶναι ἀπ' ἐκεῖνα τὰ στάδια, τὰ ὅποια δὲν ἀνοίγονται πλὴν
μίαν φορὰν εἰς κάθε 500, ἢ 1000 ἔτη. Γνωρίζεις ἐκ τῆς

καλαιᾶς ἱστορίας πῶς τὸ ἔτρεξεν ὁ Τιμολέων, καὶ ἐκ τῆς νέας, πῶς ὁ Ναπολέων. Ὁ δυστυχὴς οὗτος μέγας ἄνθρωπος, ἀλλ' ὅχι μέγας ἀνὴρ, εἶχε πολὺ πλείονα τοῦ Τιμολέοντος μέσα καὶ βοηθήματα νὰ τὸ τρέξῃ λαμπρῶς· ἀλλὰ τοῦ ἔλλειπεν ὁ θεϊότατος ἔρωσ τῆς κοινῆς εὐδαιμονίας, ἥτις ἐπύρρωνε τὴν γενναίαν ψυχὴν τοῦ Τιμολέοντος. Sapiienti Satis. Συγχώρησε καὶ τὰ ὀλίγα ταῦτα εἰς γέροντα, ὅστις δὲν ἐκολλάκευσεν οὐδὲ νέος ὢν ποτὲ κανένα.

Ἡ πενία μου (τὴν ὁποίαν βλέπω ὅτι γνωρίζεις) δὲν με κατασιχνίνει, ἐπειδὴ δὲν ἐγεννήθη οὐτ' ἀπ' ἀργίαν οὐτ' ἀπ' ἀσωτίαν, ἀλλ' ἀπὸ περιστάσεις ἀπροσδοκίτους· με θλίβει ὅμως, διότι μ' ἐμποδίζει νὰ συνεισφέρω κ' ἐγὼ ὅσον ἐπιθυμῶ εἰς τὰς πολλὰς χρείας τῆς πατρίδος. Μ' ὅλον τοῦτο δὲν ἔλλειψα νὰ πέμψω δῶρα τινὰ εἰς τὴν ἐν Ναυπλίᾳ φιλόανθρωπον ὀνομαζομένην ἑταιρίαν, ἥτις δὲν μ' ἐφιλανθρωπεύθη οὐδὲ κἀν μὲ μίαν ἀπόκρισιν.

Περὶ τῶν ὁποίων ζητεῖς τριῶν ἀντιτύπων τῶν πονημάτων μου, ἐδίστασα μικρὸν, ἂν ἔπρεπε νὰ τὰ στείλω· διότι ἐξ αὐτῶν σχεδὸν ὅλων μέλλεις νὰ εὔρης, μέρος εἰς τὴν ρηθεῖσαν ἑταιρίαν, καὶ μέρος δῶρα τῶν Ζωσιμάδων, ἀμέσως σταλέντα δι' ἐμοῦ εἰς αὐτὴν τὴν Βουλὴν, ἥτις οὐδ' αὐτὴ μὲ ἠξίωσεν ἀποκρίσεως, ἴσως δὲ οὐδὲ τοὺς Ζωσιμάδας. Ἀπὸ τὴν παράξενον ταύτην σιωπὴν, καὶ ἀπὸ τὰς λοιπὰς των πράξεις, συμπεραίνω, ὅτι καὶ τὰ βιβλία, ἂν δὲν ἐσκορπίσθησαν κακὴν κακῶς (φεῦ!), κοιτάζονται ἀκόμη ἀμελημένα εἰς καμμίαν γωνίαν.

Διὰ τοῦτο περικλείω ἐδῶ ἀντίγραφα ὅλων τῶν σημειώσεων, παρακαλῶν θερμῶς νὰ ἐρευνήσης, νὰ τὰ παραλάβῃς ὅλα, καὶ νὰ τὰ οἰκονομήσης, ὡς κρίνεις συμφέρον εἰς τὴν παιδείαν τοῦ γένους. Αὐτὰ (τὰ σταλθέντα, λέγω, δῶρα κατὰ τὸ 1826 καὶ 27 ἔτος) εἶναι τὰ ἐξῆς.

Δῶρον τῶν Ζωσιμάδων, τόμοι διαφόρων συγγραφέων (τυπωμένων δι' ἰδίας των δαπάνης) . . . 1008.

» Ἀωνόμου ἐκ τῆς Ὁδησσοῦ, Ἐγχειρίδιον

Ἐπικτήτου 300.

» τοῦ αὐτοῦ, Λυκούργου κατὰ Λεωκράτους . 300.

» τοῦ Κοραῆ, Πολιτικά Πλουτάρχου . . . 100.

» τοῦ αὐτοῦ, Διαλόγους 100.

τόμ. 1808.

Παρά τοῦτα καὶ πρὸ τούτων ἐστάλησαν (τὴν 12 Ἀπριλίου, 1825) ἐκ προσταγῆς καὶ πληρωμῆς τῶν ἐν Λονδίῳ ἐπιτρόπων Ὁρλάνδου καὶ Λουριότη, διάφοροι Συγγραφεῖς (τυπωμένοι διὰ δαπάνης μου), ἤγουν Στράβων, Ἀριστοτέλους Ἠθικά καὶ Πολιτικά, Βεκκαρίας, Ἰλιάδος αἱ τέσσαρες Ῥαψοδίαι τόμ. 175.

Τὴν 10 Σεπτεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ἐκ δωρεᾶς καὶ προσταγῆς τοῦ ἐν Μόσχᾳ Γεωργίου Ριζάρι, οἱ αὐτοὶ σχεδὸν διάφοροι Συγγραφεῖς, ὡς ἀνωτέρω, πρὸς τὸν ἐν Λιβόρνῳ Πάλην, νὰ κατευθύνῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα 348.

Τὴν 11 Δεκεμβρίου, ἐκ προσταγῆς καὶ πληρωμῆς τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, Ξενοφῶντος Ἀπομνημονεύματα ἐνωμένα μὲ τὸν Γοργίαν τοῦ Πλάτωνος, σώματα 300.

Εἰς τὸν Dufart παρέδωκα, κατὰ σ. 823.
τὴν διαταγὴν σου, τρία ἀντίτυπα ἀπὸ (τὰ ἄνωθεν 1808.
καθὲν σύγγραμμα, τῶν ἐκδόσεών μου, σ. 2631.

τῶν ὁποίων ἡ τιμὴ συμποσούμενη εἰς φρ. 277. 50 μοῦ ἐπληρώθη. Εἰς αὐτὰ λείπουν ὅσα ἐξεδόθησαν μὲ δαπάνην τῶν Ζωσιμάδων, ὅχι μόνον ὅτι προέστειλαν αὐτοὶ τόσα, ὥστε νὰ μὴν ἔχω πλέον ἐδῶ παρὰ σχεδὸν τὰ χρειάζόμενα διὰ τοὺς

βιβλιοπώλας, ἀλλὰ καὶ διότι οὐδὲ κύριος ἤμην νὰ τὰ σημειώσω εἰς τὴν ὁποίαν καταβάζω τὰ μὲ δαπάνην μου ἐκδοθέντα. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐλπίζω νὰ σὲ στείλω καὶ ἄλλα ἐκ τῶν Διατριβῶν τοῦ Ἐπικτήτου, δωρημένα ἀπὸ Χίους, διὰ νὰ διαμοιράζωνται εἰς τοὺς Ἕλληνας πτωχοὺς σπουδαστάς, καὶ ὅχι εἰς τοὺς δυνατοὺς νὰ τὰ ἀγοράζωσι.

Ἐπειδὴ περὶ Χίων ὁ λόγος, ἡ ἐλευθέρωσις τῆς Χίου βεβαιοῦται ἀπ' ὅλα τὰ μέρη· τοῦτο ὅμως δὲν ἀρκεῖ, ἀλλ' εἶναι χρεῖα καὶ ἡ φυλακὴ τῆς νὰ κυρωθῇ, ὥς ἐν ἀπὸ τὰ ἀπαραίτητα τῆς πραγματευομένης εἰρήνης ἄρθρα. Τοῦτο ἐλπίζουν οἱ ταλαιπῶροι Χῖοι ἀπὸ τὴν φιλανθρωπίαν τῶν μεσιτῶν ἡγεμόνων, καὶ παρακαλοῦν τὸν Ἕλληνα καὶ φιλέλληνα Πρόεδρον νὰ ἐνθυμήσῃ εἰς τοὺς ἡγεμόνας (ἂν καὶ ἐκεῖνοι τὸ παραβλέψωσι διὰ διπλωματικὰς προφάσεις) τὴν πρὸ χιλίων ἐννεακοσίων ἐτῶν συμφορὰν τῆς Χίου, μηδὲ νὰ τοὺς ἀφήσῃ νὰ φανῶσιν ἀσυμπαθέστεροι παρὰ τὸν αἰμοδόρον Σύλλαν εἰς τοὺς ταλαιπῶρους Χίους.

Περὶ δὲ τῶν ἔξω τῆς πατρίδος μεираκίων μας, τὸ συμφερότερον μὲ φαίνεται, τὰ μὲν διασκορπισμένα εἰς τὰ παράλια τῆς Ἰταλίας νὰ περιμαζεύσῃς αὐτοῦ, νὰ διδαχθῶσι τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, εἰς Ἑλληνικὰ σχολεῖα, ἀπὸ διδασκάλους Ἑλλήνας· τὰ δὲ καλεσθέντα ἐδῶ ἀπὸ ζήλον φιανθρωπον μὲν, ἀλλ' ὅχι κατ' ἐπίγνωσιν, νὰ μετοικίσῃς εἰς Γενεύαν, ὥς ἐπεθύμεις, καὶ ὥς ἐπεθύμουν πρὸ πολλοῦ κ' ἐγώ. Δὲν μὲ λανθάνει ὅτι χρειάζεσαι πόρους « καὶ ἄνευ τούτων » οὐδὲν ἐστὶ γενέσθαι τῶν δεόντων. »

Κατευθύνει Κύριος τὰ διαβήματά σου! Τοῦτο σ' εὐχεται ὁ μὲ σέβας καὶ ἀγάπην ὑπογραφόμενος.

Ἐκ Παρισίων, 5 Ἰανουαρίου, 1828.

A. K.

Ἐκράτησα τὴν ἐπιστολὴν ἕως τὴν σήμερον, διὰ νὰ ἀναγγείλω καὶ τὴν δωρεὰν τεσσάρων χρηστῶν πολιτῶν τὴν εἰς τοὺς ἀπόρους σπουδαστάς, τοὺς διδασκομένους τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Πέμπω λοιπὸν εἰς τὸν ἐν Μασσαλίᾳ Θεόδωρον Πρασσάκην 4 κιβωτοὺς, περιεχούσας 200 σώματα τῶν Διατριβῶν Ἐπικτήτου, διὰ νὰ τὰς κατευθύνῃ εἰς Ναυπλίαν. Οἱ τέσσαρες δωρεταὶ εἶναι οἱ ἐν Λονδίῳ ἀδελφοὶ Ῥάλλη, οἱ ἐν Τεργέστη Ζαννῆς Βλαστός, Ἀμβρόσιος Ῥάλλης (υἱὸς Στεφάνου Ῥάλλη) καὶ Ἰ. Ῥώτας. Μὲ παρεκάλεσαν νὰ τὰ στείλω ὑπ' ὀνόματός μου· ἀλλὰ δὲν ἦτο δίκαιον νὰ σφετερισθῶ τὴν χρεωστούμενην εἰς αὐτοὺς ἀπὸ τὸ γένος εὐγνωμοσύνην. Ἄν ἀγαπᾷς νὰ γνωρίσης καὶ τὸν ἀνώνυμον τῆς Ὁδησοῦ, ἐκ τῆς χορηγίας τοῦ ὁποίου ἐστάλησαν περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1827 ἔτους τὰ ἀνωτέρω 300 σώματα ἐγχειριδίων Ἐπικτήτου, καὶ 300 σώματα Ἀπομνημ. Ξενοφώντος, αὐτὸς εἶναι ὁ Ἀλέξανδρος Μαῦρος. Καὶ συμφέρον καὶ δίκαιον εἶναι νὰ γνωστοποιῶνται οἱ συντρέχοντες εἰς τὰς χρεῖας τῆς πατρίδος.

Καὶ πάλιν Κατευθύνει Κύριος τὰ διαθήματά σου!

11 Ἰανουαρίου, 1828.

Ἄγνων ἂν ἔλαβες τὴν εἰς τὴν (2 Δεκεμβρίου 1827) μακράν μου ἀπόκρισιν, πέμπω τὸ ἀνωτέρω ταύτης ἀντίγραφον, ὡς εἶδῃσιν ἀναγκαίαν τῶν κατὰ διαφόρους καιροὺς σταλέντων αὐτοῦ βιβλίων.

Μετ' ἐκεῖνα ἐστάλησαν εἰς τοὺς πένητας ὁμογενεῖς ἀπὸ τοὺς ἐν Λονδίῳ Ἀδελφούς Ῥάλλη, διὰ τοῦ ἐν Μασσαλίᾳ Πέτρου Σκυλίτζη 50 σώματα τοῦ πρώτου τόμου τῶν Ἀτάκτων. Τὰ κατευθύνει περὶ τὰ μέσα Αὐγούστου τοῦ παρελθόντος ἔτους πρὸς τὸν ἐν Μασσαλίᾳ Πέτρον Σκυλίτζην.

Τώρα δὲ (τὴν 15 Φεβρ. τοῦ παρόντος ἔτους) κατευθύνθη εἰς τὸν ἐν Μασσαλίᾳ Ἰωάννην Μαυροκορδάτον κιβωτὸς (Ε.

Π. Ν°. 1.) περιέχουσα ἄλλα 100 σώματα τοῦ αὐτοῦ πρώτου τόμου τῶν Ἀτάκτων. Χαρίζονται καὶ ταῦτα εἰς τοὺς πένητας σπουδαστὰς ἀπὸ τοὺς Ἀδελφούς Ζωσιμᾶ, οἱ ὅποιοι μοῦ τὰ ἐζήτησαν διὰ τοῦ ἐν Τεργέστη Ἰακώβου Ρώτα. Πιθανὸν ὅτι ἔλαβες ἥδη, καὶ τὴν παρὰ τοῦ Νικολάου Ζωσιμᾶ περὶ αὐτῶν εἶδησιν.

Παρακαλῶ νὰ φροντίσης νὰ γενῇ εἰς τὰς αὐτοῦ ἐφημερίδας ἡ ἀγγελία τῶν δωρητῶν, καὶ τῶν Ἀδελφῶν Ράλλη, καὶ τῶν Ζωσιμᾶδων. Ἡ δὴλωσις τῆς πρὸς αὐτοὺς εὐγνωμοσύνης ἀπὸ τοὺς εὐεργετουμένους, σιμὰ τοῦ δικαίου, καὶ συμφέρει εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐξώλαμπρα ἐλπίζω, ὅτι θέλει σταλθῇ καὶ ὁ δεύτερος τόμος τῶν αὐτῶν Ἀτάκτων, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν πολὺπνον ἐκδοσιν ἀσχρολοῦμαι τώρα, καταπονούμενος ἀπὸ γεροντικούς ἀρθριτικούς πόνους.

Φρόντισε, παρακαλῶ, νὰ σύρης αὐτοῦ τὰ ἐδῶ εὗρισκόμενα, ἂν ᾖναι δυνατόν, καὶ τὰ ἄλλου πανταχοῦ σκορπισμένα, ὁμογενῇ μεράκιᾳ, τὰ ἀπὸ δεκαπενταετοῦς καὶ κάτω, λέγω, νὰ διδασχθῶσιν αὐτοῦ πρῶτον εἰς Ἑλληνικὰ σχολεῖα, καὶ ἀπὸ Ἑλλήνας διδασκάλους, τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Ἀπὸ τόσῃν μαλακῇ νεότητι ἀναθραμμένην ἔξω, ἡ Ἑλλὰς κινδυνεύει νὰ λάβῃ Γάλλους, Ἀγγλους, Γερμανοὺς, Ἰταλοὺς, ἀλλ' ὅχι Ἑλλήνας πολίτας. Συμβούλευσε καὶ τοὺς ἀπαιδεύτους γονεῖς των, νὰ μὴ στέλλωσιν ἔξω τὰ τέκνα των, πρὶν τὰ ἐφοδιάσωσιν αὐτόθεν μὲ τελείαν ἐπιστήμην τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, μόνης καὶ μόλις ἱκανῆς νὰ φυλάξῃ τὰ ἥθη των ἀμόλυντα.

Κατευθύνει Κύριος τὰ διαθήματά σου! Ταῦτα καὶ πάλιν σ' εὐχεται ὁ μὲ σέβας ὑπογραφόμενος,

Ι. Μαρτίου, 1829.

Α. ΚΟΡΑΗΣ.

Πρὸς τὸν Ἐξοχώτατον Πρόεδρον τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας, Ἰ. Α. Καποδίστριαν, εἰς Ναύπλιον.

Τί λέγει, ἡ δοξάζει, ὁ Κιάμπης περὶ γλώσσης, ἐπειδὴ δὲν τὸν ἀνέγνωσα, οὐδὲ νὰ τὸν κρίνω καλὸς εἶμαι. Ἐὰν λέγῃ, ὅτι ὁ Πλάτων, ὁ Δημοσθένης καὶ ὅλος τῶν ἐνδόξων συγγραφέων καὶ ποιητῶν ὁ χορὸς, γράφοντες ἢ στιχουργοῦντες, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρήκασι (ὅχι ἐπλάσαν αὐτοὶ) γλῶσσαν τοῦ ἔθνους των, οὔτε καιρὸν, οὔτ' ἀφορμὴν, οὔτε χρεῖαν εἶχαν νὰ μεταχειρισθῶσι πέντε χιλιάδας λέξεων (ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι ἀπὸ τόσας λέξεις μόνον ἦτον ἡ γλῶσσα συνθεβένῃ), καὶ ὅτι ἀπὸ ταύτας, τὰς ὁποίας αὐτοὶ δὲν ἐμεταχειρίεθσαν, διαιωνίσθησαν εἰς τὸ ἔθνος πολλαί, ἕως νὰ μείνῃσι καὶ εἰς τὴν σημερινήν μας γλῶσσαν· ἐὰν τοῦτο λέγῃ, ἔχει δίκαιον νὰ τὸ λέγῃ, ἀλλὰ δὲν πιστεύω ὅτι καὶ τὸ καυχᾶται ὡς εὐρημα. Διότι οὔτε σοφίας πολλῆς, οὔτε κρίσεως ὀξείας, χρεῖαν ἔχει τις νὰ τὸ καταλάβῃ. Βέβαια ὅσαι σήμερον εἰς τὴν γλῶσσαν μας δὲν εἶναι προφανῶς λέξεις Τουρκικαὶ, ἢ Ἰταλικαὶ, εἶναι Ἑλληνικαὶ, καὶ ἂν δὲν εὐρίσκωνται εἰς κανένα ἀπὸ τοὺς σωζομένους Ἑλληνας συγγραφεῖς, ἢ ποιητάς. Τὸ αὐτὸ ἐννοεῖται καὶ διὰ τὴν Λατινικὴν, καὶ δι' ὅλας γενικῶς τὰς γλώσσας, ὅσαι ἔχουσι συγγραφεῖς.

Σὺ, φίλε, μόνος ἔμεινες τώρα, ὅχι διὰ νὰ μὲ σώσῃς ἀπὸ τὸν θάνατον, τὸν ὁποῖον προσμένω ὡς λιμένα σωτηρίας, ἀλλὰ νὰ μὲ βοηθήσῃς, νὰ φθάσω καὶ εἰς τοῦτον τὸν λιμένα, πρὶν συντριφθῇ τὸ πλοῖόν μου ἀπὸ καμμίαν τῆς κεφαλῆς ἀποπληξίαν, ἥτις εἶναι τῶν ναυαγίων ὅλων τὸ δεινότατον ναυάγιον, ἐπειδὴ μεταβάλλει καὶ μεταμορφώνει τὸ Δογικὸν ζῶον εἰς κτῆνος.

Δὲν μ' ἔμεινε δύναμις νὰ γράψω πλείοτερα, ἀλλ' ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος δὲν θέλω νὰ παραδράμω ἐν ἄλλο διαβολικὸν ἐπι-

νόημα τῶν ἐχθρῶν. Ἡ κακία τῶν, φίλε μου, ἔφθασεν ἕως νὰ μὲ πέμπωσιν καὶ γράμματα ἀνώνυμα, διαβάλλοντες μὲ πρόσχημα φιλίας, ὡς ἐχθροὺς καὶ κατηγόρους μου, ἀνθρώπους τοὺς ὁπαίους ἕως τῶρα ἔκρινα φίλους μου, καὶ εὐηργέτησα μὲ λόγον (μὴ δυνάμενος μὲ ἔργον). Εἰς ἐκ τούτων εἶναι σπουδαστὴς ὁμογενὴς πτωχίστατος, ὅστις, διὰ τὸν ἔρωτα τῶν Μουσῶν, ὑποφέρει νὰ ζῇ μὲ τὸν ἄερα. Τούτου ἡ διαγωγὴ μ' ἐφάνη τόσον Κλεανθικὴ, ὥστε μὴ δυνάμενος ἐγὼ νὰ τὸν βοηθήσω, τὸν ἐσύστησα θερμῶς εἰς τὸν Ἀποκρισιάριον τῆς Πόρτας, κύριον Μάνον, ὅστις μέρος διὰ χάριν μου, καὶ τὸ πλεόν ἀπὸ καλὴν τῆς ψυχῆς του διάθεσιν, καὶ χρηματικῶς πολλάκις τὸν βοηθεῖ, καὶ εἰς τὴν τράπεζάν του συχνὰ τὸν καλεῖ. Βλέποντες οἱ καλοὶ ἄνθρωποι προσκολλημένον τὸν σπουδαστὴν εἰς ἐμὲ, διὰ τὸ μικρόν μου πρὸς αὐτὸν ὑπουργημα, μὲ γράφουν ἀνωνύμως, μεταχειρισθέντες χεῖρα ἀπαιδεύτου παντάπασι τῆς ὀρθογραφίας, παριστάνοντες, ὡς φίλοι μου δηλαδὴ καὶ φροντισταὶ τῆς τιμῆς μου, τὸν σπουδαστὴν ἀκατάσχετον καταλαλητὴν μου καὶ κατήγορον, καὶ θαυμάζοντες (φιλικῶς οἱ ἔχθιστοι!) πῶς καταδέχομαι νὰ συγχωρῶ τὴν εἴσοδον τοῦ οἴκου μου εἰς τοιοῦτον κακοαναθρεμμένον ἄνδρα καὶ χωριάτην. Οὕτω χωριάτην τὸν ὀνομάζουσιν. Ἰσως συλλογίζεσαι ὅτι τοῦτο δὲν ἔπρεπε νὰ μὲ ταραξῇ. Βέβαια, ἂν σ' ἔγραφέ τις ἀνωνύμως ὅτι, ὁ νομιζόμενός σου φίλος Κοραῆς εἶναι ὁ πλεόν ἀναίσχυντος καταλαλητῆς σου, δὲν ἤθελες δώσειν προσοχὴν καὶ διὰ τὴν ἡλικίαν μου, τολμῶ δ' εἰπεῖν, καὶ διὰ τὴν ὥπωσὺν ἐκ χρηστῶν γένεσιν καὶ χρηστὴν ἀνατροφὴν. Ἀλλὰ τὸ φαρμακερὸν τοῦτο γραμματεῖον ἔρριψε τὴν ταλαίπωρόν μου ψυχὴν εἰς τὴν ὀδυνηρὰν ἀμνηχανίαν τοῦ

Καὶ φημι κ' ἀπόφημι, κ' οὐκ ἔχω τί φῶ.

Ἐξ ἐνὸς μέρους κρίνω ἀδύνατον, νὰ μὲ ἀποδώσῃ αὐτὸς ἀντὶ τιμῆς αἰσχύνῃν, ἀντὶ τοῦ ἀγαπᾶν με νὰ μὲ διαβάλλῃ. Ἀπὸ τὸ ἄλλο, κατὰ δυστυχίαν, ἡ γένεσις καὶ τροφή του (τὸ ὅποιον δὲν εἶναι αὐτοῦ σφάλμα τοῦ ταλαιπώρου) εἶναι παντάπασι χωριάτικη καὶ βαναυσική. Καὶ τοῦτο μάλιστα μ' ἐκίνησεν εἰς ἀγάπην καὶ θαυμασμόν του, ὅτι ἐζήτει, καὶ ζητεῖ μὲ μεγάλην ἐπιμέλειαν, νὰ διορθώσῃ τῆς τύχης τὰ σφάλματα μὲ τὴν προσωπικὴν ἀρετὴν του.

Βλέπεις, φίλε, μὲ πόσα βέλη μὲ κεντοῦν, μὲ πόσα φαρμάκια μὲ ποτίζουν;

Χωρὶς πάθος σὲ λέγω, φίλε, ὅτι ἡ ψυχὴ τοῦ Α. εἶναι...! καὶ τὸ μῖσος του κατὰ τοῦ γυμνασίου εἶναι ἀνυπέρβλητον. Ὅλα τὰ κακὰ εἶναι προσδόκιμα ἀπὸ τοιαῦτα ψυχάρια!

Εἶναι καὶ ἄλλοι ἀληθῶς χρηστοὶ, καὶ τοιοῦτοι, ὁποίους νὰ πιστευθῇς καὶ γυναῖκα, καὶ τέκνα, καὶ χρήματα, ἀλλ' ὅχι βιβλία, διὰ τὴν κακὴν πρόληψιν, ὅτι τῶν βιβλίων ἡ ἀφαίρεσις δὲν λογίζεται κλοπὴ. Μοῦ λείπει, ζῶντος ἔτι (συλλογίσου πόσον εὐκολώτερον νεκροῦ) ἓν ἀπὸ τὰ βιβλία μου καταμουζαλωμένον μὲ διορθώσεις, καὶ σημειώσεις, δι' ἐλπίδα νὰ τὸ ἐκδώσω καμμίαν φορὰν, καὶ δὲν ἐξεύρω τί νὰ ὑποπτευθῶ.

P'.

Ἐκ Παρίσιων, 10 Φεβρουαρίου, 1819.

Φίλιππε 'Ι.

Συγχώρησέ με νὰ ἀναβάλω καὶ πάλιν πρὸς ὀλίγον τὴν εἰς τὰς ἄλλας ἐπιστολάς σου ἀπόκρισιν. « Τὸ μὲν πνεῦμα πρό-
» θυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής. » Πρόσθετες εἰς τὴν ἀσθενειαν καὶ τὴν φροντίδα νὰ τελειώσω τὸν τελευταῖον τόμον τοῦ

Ἑλληνικοῦ Στράβωνος, καὶ πολλὰς πολλαχόθεν ἄλλας ἐπιστολάς. Σήμερον τὸ πρῶτ' ἠθέλησα νὰ τὰς ἐξετάσω πάλιν, καὶ εὔρηκα 17. Εἰς πολλὰς ἀναγκάζομαι νὰ κάμνω τὸν κωρὸν, ἢ τὸν ἀποθαμμένον καὶ θαμμένον. Ἄλλ' εἶναι καὶ τινές, πρὸς τὰς ὁποίας ἡ σιωπὴ εἶναι ἀσυγχώρητος. Τοιαύτη π. χ. εἶναι Ἀγγλου τινὸς ἀγνώστου παντάπασιν εἰς ἐμὲ (πρώτην φορὰν ἀκούω τ' ὄνομά του Henry Tulk), ὅστις εὐχαριστημένος, λέγει, ἀπὸ τὰς ἐκδόσεις μου, μὲ παρακαλεῖ νὰ ἐκδώσω τὸν Πλάτωνα. Ἔως ἐδῶ καταλαμβάνεις, ὅτι εἶναι μωρία ν' ἀποκριθῶ, διὰ τὴν εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκομαι κατὰστασιν, εἰς τοιαύτην ἐπιστολήν. Ἄλλὰ, διὰ δυστυχίαν μου, μὲ παρακαλεῖ μὲ τὴν αὐτὴν θερμότητα, ἃν ἔχω σκοπὸν νὰ ὑπάγω εἰς τὴν Αὐδραν, νὰ φυλαχθῶ νὰ μὴ καταλύσω εἰς πανδοχεῖον, ἀλλὰ νὰ ὑπάγω κατ' εὐθείαν εἰς τὸν οἶκον του, καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα, γενναίας ψυχῆς φιλοφρονήματα. Τί λέγεις εἰς τοῦτο; τί ἄλλο παρὰ νὰ σχάσω γράφων προτιμώτερον, παρὰ νὰ σιωπήσω. Εὐτύχει, φίλε, καὶ λάμβανε ὑπομονήν! « Σπεῦδε βραδέως. » Ἡ μεγαλητέρα σου σπουδὴ πρέπει νὰ ᾖ τῶρα, προπαρασκευὴ διὰ τῆς ἐμπορίας πόρων ἱκανῶν, νὰ δώσης χρηστοτάτην ἀνατροφὴν εἰς τὰ τέκνα σου. Δὲν λέγω νὰ ἀφεθῇ ἀπὸ βιβλίων ἀνάγνωσιν, ἅπαγε! καὶ νὰ περιορισθῇ εἰς ἀλλαγὴν νομισμάτων· ἀλλὰ νὰ περιορίσῃς τὸ παρὸν τὴν σπουδὴν σου εἰς βιβλία ἀκόπου ἀναγνώσεως, ὅποια εἶναι τὰ γεωγραφικὰ, ἱστορικὰ, φυσικῆς ἱστορίας συγγράμματα, ἠθικὰ καὶ πολιτικά. Ἀπὸ τὰ τελευταῖα τοῦτα πλουτοῦμεν σήμερον ἐδῶ πολλὰ, πνέοντα φρονήματα τῶν προγόνων μας, καὶ φρονήματα τελειοποιημένα διὰ τῆς μακρᾶς πείρας, τὴν ὁποίαν ἐκεῖνοι δὲν εἶχαν, ὄντες οἱ πρῶτοι τοῦ πολιτισμοῦ δημιουργοί, καὶ τῆς τυπογραφίας (δυνατὴς νὰ ταχύνῃ τὴν πείραν), τὴν ὁποίαν τοὺς ἐστέρησεν ἡ τύχη. Ἄν

ἡ τυπογραφία, φίλε μου, εὐρίσκειτο εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Περικλέους (καὶ τί ἄλλο πλὴν τῆς τύχης ἐμπόδισε τὴν εὐρεσίαν της;) τὸ ταλαίπωρόν μας γένος, ὅχι μόνον δὲν ἤθελε πιεζεσθαι ἀπὸ τὸν ζυγὸν τοῦ Σκυθικοῦ ἔθνους, ἀλλ' ἤθελε, μὴν ἀμφιβάλλης, κρατεῖν καὶ τὸν πρῶτον τόπον μεταξὺ τῶν φωτισμένων ἐθνῶν. Σήμερον τὸν κρατοῦν οἱ Γάλλοι, καὶ θαυματουργοῦν ὅλα τὰ παλαιὰ τῆς πατρίδος μας θαύματα. Δὲν τοὺς φθονῶ, ἐπειδὴ δὲν εἶναι ἄλλο ἔθνος κοινωνικώτερον, καὶ πλέον ἔτοιμον νὰ μεταδίδῃ ἀφθόνως εἰς ἄλλους τὰ καλὰ του παρὰ τούτους. Τὰ μεταδίδει ὅμως εἰς τοὺς θέλοντας νὰ τὰ λάβωσι, καὶ διστάζω, ἂν τὰ τελώνειά σας συγχωροῦν τὰ τοιαῦτα· ἀλλέως ἤθελα σὲ στείλῃν τὸν Censeur Européen, σύγγραμμα περιοδικόν, τὸ ὁποῖον ἠύξῃ τὴν ὥραν ταύτην ἕως τὸν ἐνδέκατον τόμον, καὶ ἀκολουθεῖ νὰ ἐκδίδεται κατὰ μῆνα. Αὐτὸ περιέχει διαφόρων σοφῶν ἀνδρῶν διατριβὰς πολιτικὰς, ὅχι τόσο ἀρεστὰς εἰς ὧτα βασιλικὰ.

Ὁ Γλαράκης καὶ ὁ Βογορίδης ἐκατεωδόθησαν ἐδῶ πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν. Καλοὶ κάγαθοὶ μὲ φαίνονται καὶ οἱ δύο, καὶ μὲ δίδουσιν ἐλπίδας χρηστὰς, ὅτι θέλουν ὠφελήσῃν τὸ γένος. . . !

Ἰ Βλέπεις ὅτι οἱ ἐκδύται τῆς Καλλιότης ἐπιμένουν καὶ σπουδάζουν νὰ τὸν ἀποδείξωσιν ἄθεον (τὸν Πανταζῆ);

Εἰς ὅλα τὰ δουλωμένα ἔθνη (χωρὶς ἐξαιρέσεις, φίλε μου) βασιλεύει τὸ ἄνομον « Νόμῳ καλόν, νόμῳ κακόν. »

Ἐμαθες ἴσως τοῦ Βαρβάκη τὰ νέα μεγαλοπρεπῆ δωρήματα. Ἀκούσας ὅτι ἡ πρώτη του εἰς τὸ γυμνάσιον τῆς Χίου δωρεὰ ἀπῆντησε τινὰς δυσκολίας, τὸν ἔγραψα ἐπιστολὴν προτρεπτικὴν εἰς τελείωσιν τῆς δωρεᾶς του. Πρὶν ὅμως λάβῃ τὴν ἐπιστολήν μου, ὁ ἄνθρωπος εἶχε συγκατανεύσει εἰς τὰ δικαιολογήματα τῶν Χίων, καὶ κυρώσει τὴν δωρεάν, ὥς

μέ τὸ ἐφανέρωσεν αὐτὺς, ἀποκρινόμενος εἰς τὴν ἐπιστολήν μου. Ἀνάγκη λοιπὸν ἦτο νὰ τὸν γράψω καὶ δεύτερον, νὰ τὸν εὐχαριστήσω, καὶ νὰ ἐψυχύσω τὴν εἰς τὰ καλὰ καλὴν του κλίσιν καὶ διάθεσιν.

Εἰς τὴν δευτέραν μου ταύτην ἐπιστολήν ἀποκρινόμενος, τὴν 11 Ἰουνίου, με φανερόνει, ὅτι πέμπει καὶ πάλιν εἰς τὴν Χίον (βοήθειαν εἰς τὸ νοσοκομεῖόν των) εἴκοσι χιλιάδας γροσίων. Πέμπει προσέτι καὶ εἰς τὸν Δόγιον Ἑρμῆν 500 φορίνια Λυγούστης, καὶ τελειώνει τὴν ἐπιστολήν του ὁ γενναῖος Ἕλληνας, λέγων, « Σᾶς παρακαλῶ δὲ εἰς τὸ ἐξῆς νὰ με γράφετε ὡς » ἀδελφὸς πρὸς ἀδελφόν, συμβουλευόντές με εἰς ὅ,τι κρίνεται » καλλήτερον. » Ὡ πόσῃν καταισχύνην προξενεῖ εἰς τὸν Κληρον μας ὁ Βαρβάκης! Οἱ κοσμικοὶ ἐκινήθησαν καὶ κινεῦνται ἀκαταπαύστως εἰς τὴν ἀνέγερσιν τῆς Ἑλλάδος, καὶ οἱ Πανιερώτατοί μας κοιμῶνται βαθύτατον ὕπνον!

Γαλλισμὸς εἶναι νὰ λέγῃς, « Μακρὰν ἀπὸ τὸ νὰ αἰσθαν- » θῶσι τὴν μωρίαν των, ἐξαγριόνονται περισσότερον » *Loin de sentir leur sottise, etc.* Κατὰ δύο τρόπους ἐκφράζει ἡ γλῶσσα μας τὰ τοιαῦτα, καὶ τοὺς δύο ὁρθοῦς. « Ὅχι μόνον δὲν αἰσθάνονται τὴν μωρίαν των, ἀλλὰ . . . κ.τ.λ. » Ἀντὶ νὰ αἰσθανθῶσι τὴν μωρίαν των, ἐξαγριόνονται περισσότερον.

Αἱ τοιαῦται συμβουλαὶ γίνονται (ἀπὸ φίλον εἰλικρινῆ) πρὸς τοὺς γράφοντας καλὰ, καθὼς αἱ παρακλήσεις πρὸς τοὺς τρέχοντας ταχέως, διὰ νὰ τρέξωσι ταχύτερον.

ἔχεις δίκαιον νὰ λέγῃς ὅτι « ὁ ἀριθμὸς τῶν χρηστῶν νέων αὐξάνει. » Τοιοῦτους ἔκρινα κ' ἐγὼ τὸν Βογορίδην καὶ τὸν Γλαράκην. Ἐξ ἐναντίας οἱ μελανεῖμονες ἡμῶν φαίνεται ὅτι συνερρίζονται (ἐξαιρουμένων πολλὰ ὀλίγων) νὰ βαδίζωσι τὴν ἐναντίαν ὁδὸν τῶν κοσμικῶν. Μετ' ὀλίγους χρόνους ὁμως θέλουν καταλάβειν τὴν ἀφροσύνην των « Ἐρχθὲν δέ τε νήπιος ἔγνω. »

Τὸ πλέον λυπηρὸν περὶ τῶν ταραχῶν τῆς Σμύρνης εἶναι, ὅτι αὐτὸς ὁ ἐκεῖ ἀρχιερατεύων εἶναι ὁ διώκτης τοῦ γυμνασίου· καὶ τὸ χειρότερον ὅτι ὁ Κ. . . . μιμεῖται, ὡς με λέγουσι, τὸ γραῖδιον τοῦ Ἀρχιερέως « Τῇ μὲν πῦρ, τῇ δὲ ὕδωρ. » ἔχομεν ὅμως καὶ ἡμεῖς οἱ καυχώμενοι τῆς ἀγαθῆς μερίδος τὰ σφάλματά μας. Ἐνθυμᾶσαι τί λέγει ἡ Μαρία εἰς τὸν Ἰησοῦν; « Εἰ ἡς ὧδε, οὐκ ἂν ἀπέθανέ μου ὁ ἀδελφός. » Καταλαμβάνεις τὴν προσαρμογὴν τοῦ λόγου.

Περὶ δὲ τοῦ ὁποίου ἴδες βιβλίου εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Fremeaux, εἶμαι σχεδὸν βέβαιος, ὅτι ἴδες τὸ κατὰ Λατίων βιβλίον διὰ στίχων ἱαμβικῶν τοῦ πρὸς μητρὸς πάππου μου, Ἀδαμαντίου Ρύσιου. Καὶ διὰ νὰ τὸ πληροφορηθῇς, γράψε τὸν Κωνσταντῖνον Πετρίτην (κ' ἐκεῖνον ἔγγονον τοῦ αὐτοῦ Πάππου) νὰ σὲ στείλῃ κανὲν ἀντίτυπον, ἂν ἦναι δυνατὸν νὰ τὸ εὔρῃ. Πρὸ ὀκτὼ ἢ δέκα χρόνων μ' ἔστειλεν ὁ ἀδελφός του Νικόλαος ἐν, ζητηθὲν διὰ τὸν Κλαυέριον.

Ὁ Ρύσιος οὗτος, εἰς ἀπὸ τοὺς πρώτους Ἑλληνιστὰς τοῦ γένους, ἴσως καὶ ὁ πρῶτος, κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους δυστυχεστέροις τῶν παρόντων, ὅχι μόνον τὸ ἔγραψεν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐτύπωσε δι' ἰδίας δαπάνης εἰς τὸ Ἀμστελδάμ, ὅπου ἐπραγματεύετο. Ἀπέθανεν ἐν ἔτος πρὸ τῆς γεννήσεώς μου, καὶ ἀφῆκε κληρονόμον τῆς βιβλιοθήκης του ἐμέ. Ἀλλὰ πῶς; τὸν ἔτι ἀνύπαρκτον καὶ ἀγέννητον! Ἄκουσε φρόνησιν καὶ ζῆλον ἀνδρός. Υἱοὺς δὲν ἐγέννησεν, ἀλλὰ θυγατέρας τέσσαρας, τὰς ὁποίας ἐδίδαξε, ὅσον ἐδυνήθη καὶ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Τὴν μίαν ἀπώλεσε τὸ θανατικόν· αἱ λοιπαὶ τρεῖς ἦσαν ὑπανδρευμέναι, ὅταν ἀπέθανεν. Ἐσύνταξε λοιπὸν τὴν διαθήκην του, χρίζων τὰ βιβλία του εἰς τὸν ὅστις πρῶτος, ἀπὸ τοὺς μέλλοντας ἀρσενικοὺς ἐγγόνους, τελειώσῃ τὰ ἑλληνικά του μαθήματα, καὶ τοῦτο μὲ σκοπὸν νὰ θερμάνῃ μὲ

τὴν ἀμιλλαν τὰς ψυχὰς μας, καὶ νὰ τὰς παρακινήσῃ εἰς τὴν μάθησιν τῆς γλώσσης, τῆς ὁποίας ὁ ἐνθουσιασμός ἦτον εἰς αὐτὸν τόσον σφοδρὸς, ὥστε μὴν εὐτυχήσας ἀρσενικῆ γονῆν, ἐπολέμει τὴν τύχην διδάσκων τὰς θυγατέρας του. Ἡ αὐτὴ τύχη ἔκαμε νὰ τελειώσω κ' ἐγὼ πρῶτος τὰ μαθήματά μου, καὶ οὕτως νὰ παραλάβω τὰ βιβλία. Ἀποραῖς ἴσως, διὰ τί καταβαρυμένος ἀπὸ ἀρρώστιας καὶ ἀσχολίας, ἐμωρολόγησα τόσον. Αἱ! φίλε, ἡ πρὸς τὸν πάππον εὐγνωμοσύνη ἐνδυνάμωσε τὸν κάλαμόν μου. Χωρὶς ἐκείνην τὴν φρόνιμον καὶ φιλόστοργον πρόνοιαν, καὶ τὴν ἀκόλουθον ἐκείνης φροντίδα περὶ ἐμοῦ πατρικὴν καὶ μητρικὴν, ἤθελα εἶσθαι ἀπ' ὅ,τι εἶμαι πολὺ δυστυχέστερος. Προνόησε λοιπὸν καὶ σὺ τὴν παιδείαν τῶν ἀγαπητῶν σου τέκνων, ἂν θέλῃς νὰ φυτεύσῃς εἰς τὰς ψυχὰς καὶ αὐτῶν καὶ τῶν ἐγγόνων σου, εὐγνωμοσύνην καὶ μνήμην ἀνεξάλειπτον.

Περὶ δὲ τοῦ πρὸς πατρὸς συγγενοῦς, Ἀντωνίου Κοραῆ, αὐτὸς ἔγραψε διαφόρους ᾠδὰς εἰς Πινδαρικὸν ὕφος, ὡς βλέπεις εἰς τὴν ὁποίαν ἐπρόσθεσα μαρτυρίαν ἀπὸ τὸν Φαβρίκιον.

.

Ἀδιακόπως πάσχω, ποτὲ πολὺ καὶ ποτὲ ὀλιγώτερον· καὶ μόνον εὐτύχημα κρίνω καὶ ποθεῖν νὰ φυλάξω τοῦ λογικοῦ τὴν ὑγείαν, διὰ νὰ μὴ κατασταθῶ,

Δυσμενεσίην μὲν χάριμα, κατηφείη δὲ σοὶ αὐτῶ

καὶ εἰς ὅλους τοὺς φίλους μου.

ἔλαβα καὶ τὴν ὁποίαν ἔκαμ' ὁ Βάμβας, εἰς τὴν ἀνοιξιν τοῦ γυμνασίου (τὸν παρελθόντα Σεπτέμβριον) ὁμιλίαν, τυπωμένην εἰς τὴν τυπογραφίαν τῆς Χίου. Ὅτι μ' ἐπροξένησεν εὐφροσύνην ἐξαίρετον, περιττὸν εἶναι νὰ σὲ τὸ γράψω. Πρέπει ὅμως νὰ μάθῃς τί μάλιστα ἠὔξησε τὴν εὐφροσύνην μου.

Ἐδῶ τώρα εὐρίσκονται ὑπὲρ τοὺς τεσσαράκοντα νέους ὁμογε-
νεῖς σπουδαστάς. Ὅλοι τὴν ἤρπασαν ἀπὸ τὰς χεῖρας μου,
καὶ τὴν διαδίδουσιν ἄλλος εἰς ἄλλον, συγχαιρούμενοι ἀλλή-
λους, καὶ δείχνοντές τὴν εἰς τοὺς ἀλλογενεῖς, καὶ καυχώμενοι
μεγαλοφρόνως, ὡς εἰς μέγα τῆς Ἑλλάδος εὐτύχημα. Ἄν ἦσο
αὐτόπτης, φίλε, τοῦ τοιούτου ἐνθουσιασμοῦ τῶν νέων μας,
ἤθελες ἐξάπαντος κινηθῇν εἰς δάκρυα τερπνότατα, ὡς ἐκινή-
θην ἐγώ.

Ρ.Α.

20 Δεκεμβρίου, 1820.

Ἀγαπητὲ Ἰ.

Τὰ ἐλεεινὰ τῆς Σμύρνης τὰ ἔμαθες πρὶν ἐμοῦ. Δὲν θέλουν
κατ' οὐδένα τρόπον διδασκάλους ἄλλους παρὰ τοὺς *Εὐαγ-
γελικούς* των. Ἄν ἦναι καλῆτερα ἄλλα μαθήματα παρὰ
ταῦτα, ἢ μεθοδικώτεροι διδάσκαλοι, λέγουν, « Ἄλλη τε μετ'
ἄλλων » καθὼς οἱ παλαιοὶ Ἐφέσιοι, ὅταν ἐξώριζαν τὸν
Ἑρμόδωρον.

Τὴν περὶ τούτων λύπην ἐπαρηγόρησαν οἱ Χῆοι· ὅθεν ἔλαβα
γράμματα καὶ ἀπὸ τὸν Βάμβαν, καὶ ἀπὸ τοὺς Ἐπιτρόπους.
Toujours en avant, καὶ νὰ τοὺς ὀπισθοποδίσωσι πλέον δὲν
θέλουν δυνηθῇν οὔτε θεοὶ οὔτε δαίμονες. Ἔχουν 476 μαθη-
τάς, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ 400 εἶναι ἐγχώριοι, οἱ 74 ἐκ τῶν
ἄλλων μερῶν τῆς Ἑλλάδος (οἱ πλείότεροι Κεφαλληνεῖς καὶ
Πελοποννησίοι) καὶ οἱ λοιποὶ 2 μάντευσε πῶθεν· ἴσως
δὲν τὸ ἐξεύρεις. — Ἀμερικανοί. Δὲν δύνασαι νὰ φαντασθῇς
πόσον μὲ εὐφρανε τοῦτο, συλλογιζόμενον καὶ ἀναλογιζόμενον
τὰ ἐπακολουθήματα ταύτης τῆς περιστάσεως, ἥτις κάμνει
ἐποχὴν.

Ἡ πατρίς ἔχει χρεῖαν εὐνομίας καὶ ἰσονομίας. Ὅσοι δύνασθε νὰ συνεργήσετε εἰς τοῦτο μὲ λόγον ἢ ἔργον, συνεργεῖτε εἰς τὴν ἰδίαν εὐδαιμονίαν σας, καὶ εἰς τὴν εὐδαιμονίαν τῶν ἀπογόνων σας. Ταῦτα λέγετε εἰς τοὺς ταξειδεύοντας ἐκεῖθεν αὐτοῦ, ἢ αὐτόθεν ἐκεῖ, ταῦτα γράφετε καὶ κηρύττετε εἰς τοὺς φίλους καὶ γνωρίμους σας,

ὦ φίλοι, Ἀργείων ἐστ' ἔξοχος, δεῖτε μεσῆς,
ὅς τε χερείοτερος· ἐπεὶ οὐπω πάντες ἴμοιοι
Ἄνδρες ἐν πολέμῳ· νῦν ἔπλετο ἔργον ἅπασιν.
Καὶ δ' αὐτοὶ τόδε που γινώσκετε

Καὶ ὅστις δὲν τὸ γινώσκει, ἅς τὸ μάθῃ. Ἐν ὅσῳ ἐθλιβόμεθα ἀπὸ τὸν ἄνομον ζυγόν, νὰ βοηθήσωμεν τὴν πατρίδα δὲν μᾶλλον ἦτον εὐκόλον, οὐδ' ἡ βοήθειά μας μεγάλην ὠφέλειαν νὰ προσξενήσῃ εἰς αὐτὴν ἐδύνατο. Τώρα ἐγεννήθη ἀπροσδοκῆτως σταλμένος ἀπὸ τὴν ὑψίστον πρόνοιαν, « ὡς νυμφίος ἐν τῇ μέσῳ τῆς νυκτὸς » ὁ πολιτισμὸς τῆς εὐνομίας· καὶ « μακάριος ὁ δοῦλος ὃν εὐρήσῃ γρηγοροῦντα· » ἀνάξιος δὲ πάλιν καὶ τρισανάξιος ὅστις, ὅχι μόνον δὲν φέρει ἔλαιον μὲ τὰς λαμπάδας του, ἀλλὰ πᾶσχει νὰ σβέσῃ καὶ τῶν ἄλλων τὰς λαμπάδας. Κανεῖς ἀπὸ κανένα δὲν ζητεῖ τὸ ἀδύνατον· ἀλλὰ τίς ἐξ ἡμῶν εἶναι τόσοσιν οὐτιδανός, ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ συνεργήσῃ μικρὸν τίποτε;

Ἄριστον εἶναι, ὡς λέγεις, ἐπειδὴ εἶναι τοῦ ἀρίστου Ἄριστοτέλους. Ὅταν τὸ ἀναγνώσῃς καὶ τὸ μελετήσῃς μὲ προσοχήν, θέλεις τὸ κρίνειν τῶν ἀρίστων ἄριστον. Ὅλα τὰ ἡρεύνησεν, ὅλα τὰ ἐξύγισε μὲ τὴν παράδοξόν του κεφαλὴν τῆς δυστυχίας καὶ τῆς εὐτυχίας τῶν ἐθνῶν τὰ αἷτια. Ὅθεν ἐσπούδασα νὰ τὸ φανερώσω ἐγγήγορα πρὸς τοὺς ἡμετέρους πρὶν νικηθῶσιν ἀπὸ τὰ πολὺ τῶν Τούρκων ἀγριώτερά τω

πάθη, τῶν ὁποίων ὁ πόλεμος ἤρχισεν, ὡς μανθάνω μὲ πολλήν τῆς ψυχῆς μου ἀπελπισίαν.

Ἐὰν ὁ Μισαήλ ἔχῃ (καὶ πρέπει ἐξάπαντος νὰ σὲ πιστεύσω ὅτι τὰ ἔχει) ὅσα λέγεις προτερήματα, ἀσυγκρίτως ὠφελιμωτέρα θέλει εἶσθαι ἡ παρουσία του εἰς αὐτὴν τὴν Ἑλλάδα, καὶ μάλιστα ἐὰν ἡ φύσις τὸν ἐχάρισεν ὀλίγην τινα εὐγλωττίαν.

Τῆς Χίου μόνον τὴν ἀπολύτρωσιν ν' ἀκούσω, καὶ κλείω τοὺς ὀφθαλμούς μου παρηγορημένος!

Ὁ περὶ τοῦ ὁποίου μ' ἐρωτᾷς Ω, εἶναι αὐτὸς ἐκεῖνος, δυστυχέστατος κόλαξ τῶν δυνατῶν, ἀληθὲς Μεγαλόδουλος, εἴτε *Μεγάλου* *δοῦλου*, εἴτε *δοῦλου* τῶν *μεγάλων* τὸν ἐτυμολογήσης. Ἦθελα συμβουλευθεῖν νὰ κρατῆται μακρὰν τῆς Ἑλλάδος.

PB'.

Περὶ δὲ τῆς αἰδιότητος τῆς μνήμης μου μὴ φροντίζης, ἐπειδὴ οὐδ' ἐγὼ πλέον φροντίζω. « Ὁψέ μὲν, ἀλλὰ νοῦν ἐσχήκαμεν. » Τὸ κακὸν εἶναι, ὡς ἔλεγεν ὁ Θεόφραστος, ὅτι ὁ νοῦς οὗτος μᾶς ἔρχεται τελευταῖος, ὅτε οὔτε νὰ συνεννοήσωμεν, οὔτε νὰ πράξωμεν τί νοητικὸν δυνάμεθα πλέον. Δὲν λέγω, ὅτι δὲν πρέπει νὰ φροντίζωμεν περὶ τῆς μετὰ τὴν τελευταίαν εὐδοξίας· ἅπαγε! Ἀλλὰ, καθὼς εἰς ὅλα, ὡσαύτως καὶ εἰς τοῦτο νὰ ἐνθυμώμεθα τὸ « Μηδὲν ἄγαν. » Ἡ καθ' αὐτὸ φροντίς, ἐν ὧσιν πνέομεν, πρέπει νὰ ἀσχολῆται εἰς τὰ καθήκοντα τοῦ κοινωνικοῦ βίου· τὴν δὲ ὑστεροφημίαν, νὰ τὴν κρίνωμεν, ὡς τὴν ἔκρινεν ὁ Μάρκ. Αὐρήλ. (σελ. 27—28.).

Χαίρομαι ὅτι μέλλεις ν' ἀποκτήσης ποτὲ καὶ Φαιναρέτην· μολονότι ὁ Π. μισεῖ τὰ τοιαῦτα ὀνόματα, χωρὶς νὰ συλλο-

γισθῇ ὅτι προσκυνοῦμεν τὸν Ἀρεοπαγίτην Διονύσιον, μεθυστοῦ θεοῦ τοῦ Διονύσου ἐπώνυμον.

Μέγα δίκαιον ἔχεις νὰ ἐντρέπῃσαι περὶ τῆς παρὰ τῶν Α. βοηθείας. Ἡ εἰς τοὺς εὐεργέτας εὐγνωμοσύνη εἶναι χρέος ἀπαραίτητον· ἀλλ' ὅστις δυνάμενος νὰ εὐεργετήσῃ αὐτὸς ἑαυτὸν, βάλλει τὸν τράχηλόν του εἰς ζυγὸν εὐεργετῶν ξένων, γίνεται ἐκουσίως ἀνδράποδον.

Μάθε ὅτι ἡ ἀδελφὴ τοῦ Θ. Καίρη Εὐανθία μετέφρασεν, ἐκ συμβουλῆς μου, ἀπὸ τὸ Γαλλικὸν τὸ συγγραμμάτιον τοῦ Φενελῶνος *sur l'éducation des filles*. Ἡ αὐτὴ νέα μετέφρασεν ἀπὸ τὸ Γαλλικὸν τὸ Ἐγκώμιον τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου. Μ' ὅλα του τὰ σφάλματα, σὲ βεβαιῶνῶ ὅτι πολλὰ ὀλίγοι ἀπὸ τοὺς ἀρσενικοὺς μας ἐδύναντο νὰ μεταφράσωσιν εὐφρέστερα.

Ὁ Βαρβάκης αὐτόκλητος μοῦ ἐπρόσφερε μίαν φορὰν 8000 φρ. καὶ δευτέραν 3500, διὰ τὴν ἐξακολούθησιν τῆς Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης, τὴν ὁποίαν κακῶς ἐνόμιζεν ὅτι ἔπαυσε. Καὶ τὰς δύο τὸν ἀπέβαλα, ὅχι δι' ἄλλο, πλὴν ὅτι δεχόμενος τὴν βοήθειαν, ἐχρεώσθουν νὰ βάλω εἰς τὴν κεφαλίδαν τῶν ἐκδόσεων τὸ ὄνομά του, εἰς τόπον τοῦ ὀνόματος τῶν Χίων· τὸ ὁποῖον δὲν ὑπέφερεν ἡ ψυχὴ μου, εἰς καιρὸν μάλιστα τῆς φρικτῆς δυστυχίας των.

Σοῦ εἶμαι ὑπόχρεως διὰ τὴν πρὸς τὸν L. ἐπιστολὴν σου, ἥτις ἐπαρηγόρησε καὶ ἐλάφρυνε τὸ βάρος τῆς ἀνίας μου. Μ' ἐχαροποίησε καὶ ἡ ἀνάμνησις ὅσων σ' ἔλεγεν ὁ μακαρίτης χρηστὸς Keun περὶ ἐμοῦ. Καθημέραν ἐνθυμοῦμαι καὶ αὐτὸν, καὶ τὸν ἄλλον τὸν ἐν Ἀμστελδαμ Μινίστρον Buurt, πρὸς τὸν ὁποῖον μ' ἐσύστησεν. Εἰς αὐτοὺς τοὺς δύο χρεωστώ ἂν ἔχω τι καλὸν καὶ τίμιον. Αὐτοὶ μ' ἔσωσαν ἀπὸ τὸν μέγαν κίνδυνον τῆς νεύτητος. Ἡ φιλοτιμία νὰ φανῶ ἄξιός τῆς τιμῆς καὶ τῆς ἀγάπης των, μοῦ ἐγένεν ἀληθινὸς χαλινός.

Τοιοῦτον χαλινὸν φρόντισε νὰ βάλης σύνωρα εἰς τὰ σκιρτήματα τῆς ἡλικίας τῶν τέκνων σου, προσκολλῶν αὐτὰ εἰς συναναστροφὴν σεβασμίων ἀνδρῶν.

ΠΓ'.

20 Ἰουνίου, 1818.

... Ἐπειτα μοῦ ζητεῖς καὶ Ἡρόδοτον. Εἰς τὸν ἄλλον κόσμον τὸν μεταφράζω, καὶ ἐκεῖθεν σὲ τὸν στέλλω. Ὡς τόσον, ἐπειδὴ ἔπесе λόγος περὶ Ἡροδότου, πρέπει νὰ σὲ προκαταλάβω καὶ νὰ σὲ παρακαλέσω, νὰ μὴ μοῦ κάμῃς τὴν ἀδικίαν νὰ ἐκδώσῃς μετὰ τὴν ἀποβίωσίν μου, ὅσον εὐρεθῇ μεταφρασμένον. Αὐτὸ, φίλε, προβαίνει ἕως τὸ ἕκτον βιβλίον, καὶ μέρος τοῦ ἑβδόμου· ἀλλ' εἶναι ἡ πρώτη, πρωτίστη γραφὴ τῆς μεταφράσεως, καὶ χρειάζεται ὅχι ἀναθεώρησιν, ἀλλ' ἀναθεωρήσεις. Διὰ τὸν φόβον τοῦτον ἐβουλεύθην πολλάκις νὰ τὴν καύσω· ἔπειτα διὰ τὴν κατάρατον ἐλπίδα· ἐνθυμᾶσαι τὸ, « Ἐλπίδες βόσκουσι τοὺς κενοὺς βροτῶν » διὰ τὴν ἐλπίδα, λέγω, ταύτην, ἂν εὐκαιρήσω ποτὲ νὰ ἐκδώσω, καὶ εἰς τόμον ἓνα, τὰ τρία πρῶτα βιβλία μὲ τὸ Ἑλληνικὸν κείμενον, ἐκράτησα τὰς χεῖρας μου ἀπὸ τὴν φθορὰν τῆς ἀτελοῦς κατὰ πάντα μεταφράσεως. Ἐξεύρω, ἢ μᾶλλον εἶμαι βέβαιος, ὅτι ἡ μετάφρασις ἔμελλε νὰ πωληθῇ μὲ εὐκολίαν· ἀλλ' αὐτὴ μάλιστα ἡ εὐκολία, ἐκ μέρους τῶν ἀγοραστῶν, πρέπει νὰ κάμῃ τὸν πωλητὴν προσεκτικώτερον, νὰ μὴ τοὺς ἀδικήσῃ, πωλὼν εἰς αὐτοὺς δερμάτινα ἀντὶ μεταξωτῶν. Ἐπειδὴ εἶσαι πραγματευτὴς καὶ τίμιος, καταλαμβάνεις τί σὲ λέγω.

24 Φεβρουαρίου, 1819.

Μ' ἔγραψεν ἀπὸ Γοτίγγης διεξοδικωτάτην ἐπιστολὴν ὁ φίλος σου Ἀσώπιος, πρὸς τὸν ὁποῖον ἀπεκρίθην καὶ διὰ χάριν σου, καὶ προσέτι, μὰ τὴν ἀλήθειαν, ὅτι ἔκρινα ἐκ τῆς ὁποίας μὲ ζητεῖ συμβουλῆς, ὅτι ὁ ἄνθρωπος εὐρίσκεται εἰς ἀληθῆ λογισμῶν λαβύρινθον, μὲ κίνδυνον ν' ἀποτύχῃ τὸ πο-
 θούμενον. Τὸν ἐπαράστησα εἰς τὴν φαντασίαν μου, ὡς λιμο-
 κτονημένον πλησίον τραπέζης, φορτωμένης ἀπὸ ὅλα τὰ ἀγαθὰ
 (ὡς τὸ πάσχομεν ὅλοι οἱ ταλαίπωροι, ὅταν πρῶτην φορὰν
 παραβάλωμεν τὰ πανεπιστήμια τῶν Εὐρωπαϊῶν, μὲ τὰ κα-
 φοκαλυβίτικὰ μας πειναλέα σχολεῖα), καὶ κινδυνεύοντα νὰ
 μείνῃ νηστικός, διὰ τὴν ἀπορίαν, ποῦ πρῶτον ν' ἀπλώσῃ τὴν
 χεῖρα. Τὸν εἶπα συντόμως ὅσα ἔκρινα ἱκανὰ νὰ τὸν σύρῃσιν
 ἀπὸ τὸν λαβύρινθον, ἐπειδὴ ἔκρινα τὴν ἐπιστολὴν του εἰλι-
 κρινῇ περιγραφὴν τῆς ἀμηχανίας του. Ὅθεν, ἂν σὲ γράψῃ
 περὶ τούτου, μὴν ἀμελήσῃς, μηδὲ σὺ νὰ τὸν συμβουλευέσῃς τὸ
 « ὁ βίος βραχὺς, ἡ δὲ τέχνη μακρὰ » καὶ τὸ, « ζῶμεν οὐχ
 ὡς θέλομεν, ἀλλ' ὡς δυνάμεθα » καὶ νὰ ἐπαναλάβῃς τὸ δρα-
 στικὸν (κατὰ τὴν κρίσιν μου) μάθημα. Ποῖον; Νὰ διακρί-
 νωμεν τὰ *Ἐφ' ἡμῖν* ἀπὸ τὰ *Οὐκ ἐφ' ἡμῖν*. Μόνον τὸ νὰ
 ὠφελήσωμεν εἶναι εἰς τὰς χεῖράς μας, καὶ τοῦτο μόνον ἀπαι-
 τεῖ ἀδυσωπήτως ἡ πολιτικὴ κοινωνία, ὡς χρέος ἀπὸ καθένα
 μας· τὸ δὲ μέτρον τῆς ὠφελείας κρέμεται ἀπὸ διαφόρους
 περιστάσεις, ἁλλοτρίας τῆς προαιρέσεώς μας. Εὐτυχὴς ἀναμ-
 φιδύλως εἶναι ὅστις ὠφελήσῃ πολὺ· ἀλλὰ δὲν χρεωστεῖται
 διὰ τοῦτο ὀλιγώτερος ἔπαινος εἰς τὸν ὠφελήσαντα ὀλίγον,
 ἐὰν ἔκαμεν ὅ,τι τὸν ἐσυγχωροῦσαν νὰ κάμῃ αἱ περιστάσεις.

Τοῦ ξυλοκόπου, ἔπειτα μαγείρου, ἡ ἱστορία, ἀντὶ τοῦ νὰ ἐλαττώσῃ, μοῦ ἡῤῥησε πολὺ τὴν περὶ τοῦ ἀνδρὸς ὑπόληψιν. Τὸν προκρίνω ἀσυγκρίτως ἀπὸ τὸν Πλακουντοπόωλην, ὅστις καταρχὰς μὲν ἔδειξέ τινα Ἑλληνικὰ φρονήματα, τώρα δ' ἀκούω ὅτι συμβουλεύει τὸ γένος νὰ φεύγῃ τὰ Ἑλληνικὰ ὀνόματα. Ὅθεν πρέπει καὶ σὺ, φίλε, ὡς τέκνον εὐπειθέστατον, νὰ μεταβαπτίσῃς τὸν υἱόν σου Ξενοφῶντα εἰς Συμεών. Τί καλὸν ἔχει νὰ μιμηθῇ ἀπὸ τὴν διαγωγὴν καὶ τὰ συγγράμματα τοῦ Ξενοφῶντος; Ἀλλὰ Συμεώνων παραδείγματα θεαρέστου βίου δὲν μᾶς λείπουν. Ἐχομεν τὸν Στυλῖτην ἔχομεν τὸν διὰ Χριστὸν σαλόν. Τὸ μέγα καὶ πρῶτιστον τοῦ Θεοῦ δῶρον τὸ ΛΟΓΙΚΟΝ, ὁ πρῶτος, ἀντὶ νὰ τὸ τελειοποιήσῃ εἰς ὠφέλειαν ἑαυτοῦ καὶ τῶν συγκαινωνῶν τῆς πολιτείας, τὸ κατέτριψεν τεσσαράκοντα ἔτη εἰς στύλον λίθινον· ὁ δεῦτερος, ἀγιώτερος καὶ φρονιμώτερος, καὶ τὸ κατεπάτησεν εἰς τοὺς πόδας του, καὶ « πᾶρεσυνεβλήθη τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις » διὰ τὸν Χριστὸν, ὡς νὰ ἡγάπα τοὺς μωροὺς, ὅστις μᾶς εἶπε τὰ « Γίνεσθε φρόνιμοι. » Δὲν σὲ λανθάνει ὅτι οἱ Τοῦρκοι σέβονται, ὅχι ὁμῶς τοὺς ὑποκρινομένους μωρίαν, ἀλλὰ τοὺς ἀληθῶς μωροὺς. Ἡμεῖς τοὺς ὑπερβαίνομεν εἰς τοῦτο. Ταλαίπωρον γένος, « ἐξ οἶων εἰς οἶα! » Καὶ τοῦτο κατὰ τὴν δεκάτην ἐνάτην ἑκατονταετηρίδα! ὅποτε μέγα μέρος τοῦ γένους κινεῖται εἰς τὸ νὰ ἐπιστρέψῃ, ἀνάπαλιν ἀπὸ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔλεεινὰ Οἶα, εἰς τὰ προγονικὰ Οἶα.

24 Ἀπριλίου, 1832.

..... Μ' ὅλα ταῦτα τὴν ἔκρινα ἔκτοτε μὲ λύπην μου ὡς ὀλεθρίον φυτευτήριον (perinière) διὰ τὴν μέλλουσαν τύχην τῆς Ἑλλάδος. « Ἐμίγησαν ἐν τοῖς ἔθνεσι, καὶ ἔμαθον τὰ ἔργα αὐτῶν. »

Εἶπε καὶ ἄλλος ἀπὸ τοὺς προγόνους ἡμῶν

Πρὸς τὰς τύχας γὰρ τὰς φρένας κεκτήμεθα.

Ναὶ, φίλε, οἱ ταλαίπωροι ἄνθρωποι σχηματίζονται καὶ μορφώνονται ἀπὸ τὰς περιστάσεις καὶ τύχας, εἰς τὰς ὁποίας εὐρεθῶσι· καὶ ὀλίγοι εἶναι οἱ δυνατοὶ νὰ ὠφεληθῶσιν ἀπὸ τὰς τύχας, ἂν ἡ πρόνοια τὰς ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς σωτηρίους, ἢ νὰ τὰς ἀντισταθῶσιν, ἂν ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ τοὺς ἔμπλεξεν εἰς τύχας ὀλεθρίους.

Ὁ Τ. ἐκολάσθη δικαίως (ἂν καὶ μὲ ἀδίκου φονέως χεῖρα) ἀπὸ τὸν ἐκδικὸν πάσης ἀδικίας Θεόν, καὶ ἀκούω ὅτι εὐρίσκονται πανηγυρισταὶ τοῦ Τ. μονονόχι τολμῶντες νὰ τὸν παραβάλλωσι μὲ τὸν Μ. Α. Τὰ τοιαῦτα, φίλε μου, δὲν εἶναι οὔτ' Ἑλληνικὰ οὔτε χριστιανικὰ φρονήματα. Περὶ τῶν Ἑλληνικῶν γνωρίζεις τὴν ἱστορίαν, καὶ σὲ ἐνεnthύμισαν ὅσα ἐλησμόνησες πολλαὶ καὶ μακραὶ ῥήσεις τῶν Πρόλεγομένων τοῦ Κ., καὶ συμπεραίνεις μὲ ποίους ὀφθαλμοὺς ἤθελαν ἰδεῖν, ἂν ἀνεφαίνετο εἰς τοὺς ἐνδόξους προγόνους μας κανὲν ἀνδράποδον, ἀναθραμμένον εἰς τοῦ μεγάλου βασιλέως τὴν Περσικὴν αὐλὴν, καὶ ἤρχιζε πρώτην του πρᾶξιν νὰ χαράξῃ τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα μὲ τὸ Μὲ ποίους ὀφθαλμοὺς ἤθελαν ἰδεῖν ἀνθρωπίσκον, τοῦ ὁποίου φροντὶς ἦτο νὰ σβέσῃ τὴν Ἑλληνικὴν παιδείαν, καὶ νὰ μεταβάλῃ τὸ ἔθνος εἰς Ἀρι-

πτογίτονας, Ὑπερβόλους καὶ Δημάδας, ὠτακουστας, κατα-
δότης, ἐπιστολοσπάστας καὶ συκοφάντας;

Περὶ δὲ χριστιανικῶν πραγμάτων, εἰς ταῦτα μάλιστα
ἔχει χώραν τὸ ὅποιον ἀκούομεν συχνὰ ἐπ' ἐκκλησίας ΠΡΟ-
ΣΧΩΜΕΝ!.... Ἡ πιστεύουν τὰ παραγγέλματα τῆς θρη-
σκείας μας ὡς θεῖα, ἢ τὰ κρίνουν ὡς παρχμύθια. Ἄν ἔφθα-
σαν εἰς τόσῃν ἀσέβειαν, ὥστε νὰ μὴ τὰ διακρίνωσιν ἀπὸ τὸ
Κ., ἄς μὴ βαρύνωσι τὴν ἀσέβειαν μὲ τὴν ὑπόκρισιν, ἐπαγ-
γελλόμενοι χριστιανοί. Ἄν τὰ πιστεύωσι (καὶ τοὺς εὐχομαι
νὰ τὰ πιστεύωσιν!) ὡς θεῖα, ἄς τὰ μελετῶσι μὲ πλειότεραν
προσοχὴν, καὶ ἄς ἐρωτῶσιν ἑαυτοὺς, « Πῶς μέλλει νὰ κρίνῃ
τοὺς τυράννους, ὅστις εἶπε « Μακάριοι οἱ πεινῶντες καὶ δι-
ψῶντες τὴν δικαιοσύνην; » καὶ μᾶς ἐπαράγγελλε νὰ ἀγρυ-
πνῶμεν ὠπλισμένοι « Διὰ τῶν ὅπλων τῆς δικαιοσύνης τῶν
δεξιῶν καὶ τῶν ἀριστερῶν; »

Ἐπιθυμῶ νὰ σὲ γράψω πλειότερα, ἀλλὰ δὲν εἶναι χρεῖα
νὰ σοῦ προφασισθῶ πάλιν τὴν γεροντικὴν ἀδυναμίαν μου· τὴν
βλέπεις εἰς τὰ κλονούμενα σημεῖα τοῦ κονδυλίου μου. Εὐτύχως!

PZ'.

Φίλε μου Ἀλέξανδρε!

Δὲν εἶναι κακὸν νὰ οἰστρογηλατῆσαι καμμίαν φορὰν, ὅταν
γράφῃς. Ὁ οἷστρος, φίλε, ἐμψυχώνει πολὺ τὸν χαρακτῆρα
τοῦ λόγου· καὶ ἡ ἐμψύχωσις αὕτη εἶναι ἀναγκαία μάλιστα
εἰς ἡμᾶς, τῶν ὁποίων ἡ γλῶσσα εἶναι νενεκρωμένη ἀπὸ τὴν
βαρβαρότητα, ἡ ὁποία φθείρασα τὸ πραγματικὸν μέρος τῆς
συνθέσεως, ἐξ ἀνάγκης ἔπρεπε ν' ἀφανίσῃ καὶ τὸ λεκτικόν.
Τοὺς δοκίμους ἀναγίνωσκε συχνὰ καὶ τὸν Ἀλικαρνασσεά
Διονύσιον ἔχῃ ὁδηγὸν καὶ διευθυντὴν τῆς περὶ τῶν τοιούτων

κρίσεώς σου. ἔχεις καὶ φυσικὰ κεφαλὴν ὀργανισμένην εἰς τοῦ καλοῦ τὴν κρίσιν· χωρὶς τοῦ ὁποίου μάταιαι ὄλαι αἱ γνώσεις καὶ γυμνασίαι. Τῆς τοιαύτης ματαιότητος παράδειγμα ἔχεις πρὸ ὀφθαλμῶν σου τὸν μεταφραστὴν τοῦ..... Χ. καὶ τοῦ.... Χ. καὶ ποίου ὄχι; Τοιαύτην ἀναισθησίαν δὲν ἔτυχας ἄλλοτε εἰς κανένα. Ἀλλὰ ταῦτα εἶναι πάθη ἀνίατα, ὅταν ᾖναι μάλιστα συνωδευμένα μετὰ τὸν τύφον.

Τὸν Α. μετὰ φαίνεται ὅτι ἔκαμνες καλὰ νὰ συμβουλευέσης, νὰ μὴ συνδιατρίβεται πολὺ μετὰ δεσπότας. Ἡ μετὰ τοῦ Χ. συνοδεία τοῦ μ' ἔφερεν εἰς μνήμην παμπάλαιον γνωμικόν, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀκούσειν ἀπὸ τὸν πατέρα της ἢ μητέρα μου, ὅστις εἶχε τὸ μάθειν κ' ἐκεῖνος εἰς τὴν Χίον, ὅπότεν διέτριβεν ἐκεῖ, ἐπαγγελλόμενος τὸν διδάσκαλον.

Ταῦτα μ' ἔλεγεν ἡ νόνα
Ποῦ τον γριᾶ πολλῶν καυκάλων,
Λεῖπε πόρταις τῶν μεγάλων·
Γιατ' ἐκεῖ παιδί μου χάνεις
Τὴν ψυχὴν σου, τὴν ζωὴν σου
Συχν' ἀκόμη τὸ πουγγὶν σου.

Αὐτοὶ μᾶς ἔδωκαν τὸ παράδειγμα τῆς τοιαύτης κενοδοξίας, ὥς νὰ ᾖτον ἄθλος Ἡράκλειος τὸ νὰ μεταγλωττίζῃ τις τὰ ξένα. Ἄν δὲν ᾖτον ἄθλος, ἤθελε βέβαια εἶσθαι μεγάλη εὐεργεσία πρὸς τὸ γένος ἢ καλὴ μετάφρασις, καὶ διὰ τὴν ἐκ τῶν τοιούτων ὠφέλειαν, καὶ διὰ τὴν ἐν ταύτῳ καὶ τῆς γλώσσης τρίψιν καὶ τελείωσιν. Ἀλλὰ τὸ νὰ βάλῃ ὁ εὐεργετῶν τὴν εἰκόνα τοῦ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ βιβλίου, εἶναι τὸ αὐτὸ καὶ νὰ πληρόνεται sans façons μόνος του, καὶ πρὸς τούτοις νὰ λέγῃ πρὸς τοὺς εὐεργετουμένους, c'est moi qui vous ai procuré ce bien, regardez-moi, et reconnaissez votre bienfaiteur.. Ἄλλην ἐξηγήσιν τοῦτο δὲν ἐπιδέχεται, ἢ εἶμαι κακὸς σχολιαστής.

Ἐπανέρχομαι εἰς τὸν νέον. Καὶ χωρὶς τὴν μαρτυρίαν τοῦ διδασκάλου του, ἐμάντευσα ὅτι μέλλει νὰ προκόψῃ τὴν ἀληθινὴν προκοπὴν, ἥγουν πραγμάτων ἐπιστήμην, συνωδευμένην μὲ ἥθην. Γράφε λοιπὸν εἰς τοὺς προστάτας του νὰ συνδράμωσιν εἰς τὴν προκοπὴν τοῦ νέου, καὶ νὰ μὴ τὸν ἐγκαταλείπωσιν εἰς τὸν κίνδυνον νὰ στείλῃ εἰς κόρακας τὰ μαθήματα, καὶ τὸν ἑαυτὸν του τέλος πάντων. Τοιαύτη εἶναι, καθόσον παρετήρησα, ἡ σύγκρασις καὶ σωματικὴ κατασκευὴ τοῦ νέου, ὥστε εἶναι κίνδυνος, ἂν δὲν ἀσχολεῖται εἰς τὰ καλὰ, μὴν ἐκτραχηλισθῇ, καὶ μὴ θέλων, εἰς νεανικὰς ἐπιθυμίας· καὶ τότε θέλουν εἶσθαι ἔνοχοι τῆς πτώσεώς του, οἱ ὅποιοι ἀφ' οὗ τὸν ἐμβασαν εἰς τὸν Λαβύρινθον, τοῦ ἐπῆραν ἀπὸ τὰς χεῖρας τὸν μίτον, ὅστις ἐμελλε νὰ τὸν χειραγωγήσῃ. Ταῦτα σὲ γράφω, φίλε, ἐξ ἰδίας μου πείρας.

Ἐὰν ἡ πολυκύμαντός μου νεότης δὲν μ' ἐπνίξε, χρεωστῶ τὴν χάριν τῆς σωτηρίας μου πρῶτον εἰς τοὺς γονεῖς μου, ἔπειτα εἰς τὸν καλὸν καὶ ἀγαθὸν Δόμινον τῶν Ὀλλανδῶν, ὅστις ἔμπνευσεν εἰς τὴν ψυχὴν μου σύνωρα τὸν ἔρωτα τῆς παιδείας.

ΡΗ.

Φίλε μου Πρωτοψάλτα.

Πότε καὶ ποῦ, μὴ γινώσκων τὴν Ἀγγλικὴν διάλεκτον, ἀνέγνωσες τὸν Στέρνιον ἢ Λογιότης σου; Ὁ κωμικώτατος συγγραφεὺς οὗτος λέγει ῥητῶς εἰς τὰς μυθιστορίας του, ὅτι κάθε τίμιος ἄνθρωπος χρεωστεῖ νὰ κάμῃ τέσσαρα πράγματα εἰς τοῦτον τὸν κόσμον· νὰ συνθέσῃ βιβλίον, νὰ οἰκοδομήσῃ οἶκον, νὰ γεννήσῃ τέκνον, καὶ νὰ φυτεύσῃ δένδρον. Ἰδοὺ λοιπὸν ἐπράξας τὰ τρία, καὶ δὲν σὲ λείπει ἄλλο, παρὰ νὰ

φυτεύσης δένδρον ἐμπρὸς εἰς τὸν νέον σου οἶκον. Πρόσεχε ὅμως, μὴ φυτεύσης τὸ ξύλον τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρόν· ἀλλὰ φύτευσον ἀπλοῦν δένδρον καὶ ἀπονήρευτον, διὰ νὰ ἀνατραφῶσιν ὑπὸ τὴν σκιάν του τὰ τέκνα σου, καὶ νὰ ἀναγινώσκωσιν γανένα καιρὸν τὰ συγγράμματα τοῦ πατρός των, καὶ νὰ βλέπωσι τὰς οἰκοδομάς του.

Ὅστις προτιμᾷ τὴν αἰσχροὺς ζῶν ἀπὸ τὸν ἔνδοξον θάνατον, εἴτε Γάλλος, εἴτε Ἕλλην, εἶναι ἀνάξιος καὶ τῆς ἐλευθερίας, καὶ τοῦ νὰ ὀνομάζεται ἄνθρωπος.

Οὐκ ἂν πριαίμην οὐδενὸς λόγου βροτὸν,
Ὅστις κενῶσιν ἐλπίσιν θερμαίνεται·
Ἄλλ' εἰ καλῶς ζῇ, ἢ τεθνηκέναι
Τὸν εὐγενῆ χρή.....

Τοιαῦτα παρασταίνει λέγοντα τὸν Αἴαντα εἰς τὴν τραγῳδίαν ὁ Σοφοκλῆς· καὶ τοιαῦτα ἦσαν τῶν Ἑλλήνων τὰ φρονήματα, τὰ ὁποῖα ἐν ὄσῳ εἶχαν, τοὺς ἔτρεμεν ἢ φοβερά βασιλεία τῶν Περσῶν. Ἀφοῦ τὰ ἔχασαν, ὑπετάγησαν εἰς τοὺς Ῥωμαίους. Καὶ αὐτὸ μολοντοῦτο δὲν ἦτο τόσον δεινόν, διότι οἱ Ῥωμαῖοι ἦσαν ἔθνος γενναῖον καὶ φωτισμένον ἀπ' αὐτοὺς τοὺς Ἕλληνας· ἀλλὰ νὰ δουλωθῶσι τέλος πάντων ἀπὸ Μουσταφάδες, Χασάνιδες, Ἰμπραῖμιδες, καὶ ἄλλους τοιοῦτους ἡλιθίους ἀγενεῖς καὶ ρυπαροὺς διαβόλους, τοῦτο βέβαια..... Ἄλλ' ὁ κάλαμος πίπτει ἀπὸ τὰς χεῖρας μου· αἱ δυνάμεις τοῦ σώματος καὶ τοῦ νοός μου παραλύονται, καὶ δὲν ἐξεύρω πλέον τί νὰ εἶπω, ὅσakis συλλογισθῶ τὴν ἀξιοθρήνητον τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους ταύτην περιπέτειαν..... Τὴν κατάρατον πενίαν, «..... ἥς οὐδαμῶς

« Οὐδὲν πέφυκε ζῶον ἐξωλέστερον. »

ΤΕΛΟΣ.

Π Ι Ν Α Ξ.

Σελ.

Α.	Ἐπιστολὴ Κοραῆ, πρὸς τοὺς προεστῶτας τῆς Πελοποννήσου, καὶ τῆς λοιπῆς Ἑλευθέρας Ἑλλάδος	1.
Β'.	Πρὸς τὸν Στρατηγὸν Ὀδυσσεά	14.
Γ'.	Πρὸς τὴν ἐν Λονδίῳ Ἑλληνικὴν Ἀποστολὴν	20.
Δ'.	Ἐπιστολὴ Πλάτωνος Μητροπολίτου τῆς Χίου	
Ε.	Ἐπιστολὴ Κοραῆ πρὸς τὸν ἴδιον Μητροπολίτην	27.
Ζ'.	Πρὸς τοὺς ἐν Σμύρῃ ἐμπορευομένους Χίους	29.
Ζ'.	Πρὸς τοὺς πανταχοῦ εὐρισκομένους Χίους	42.
Η.	Πρὸς τὸν Σπυρίδωνα Καλογερόπουλον	53.
Θ'.	Πρὸς φίλον του, περὶ Θεοσεβείας, κ.λ.	57.
Ι.	Ἐπιστολὴ Εὐανθίας πρὸς Κοραῆν.	62.
ΙΑ.	Ἐπιστολὴ Κοραῆ πρὸς τὴν Εὐανθίαν	63.
ΙΒ'.	Πρὸς τὸν Θεόφιλον Καῖρην	69.
ΙΓ'.	Πρὸς τοὺς Διοικητὰς τοῦ Κυδωνιῶν Γυμνασίου	71.
ΙΔ'.	Πρὸς τὴν Εὐανθίαν	74.
ΙΕ.	Πρὸς τὸν Θ. Καῖρην	75.
Ις'.	Πρὸς φίλον του, περὶ τῆς δεκαετοῦς ἀμοιβῆς	77.
ΙΖ'.	Φιλολογικαὶ παρατηρήσεις, κ.λ.	79.
ΙΗ.	Περὶ Μουσικῆς κ.λ.	80.
ΙΘ'.	Φιλολογικαὶ παρατηρήσεις, κ.λ.	81.
Κ'.	Περὶ γεροντικῆς ἡλικίας μεταφορὰ	83.
ΚΑ.	Ἠθικαὶ παρατηρήσεις, κ.λ.	83.
ΚΒ'.	Περὶ ἀνατροφῆς τέκνων, κ.λ.	85.
ΚΓ'.	Περὶ τοῦ ὀργασμοῦ τῶν Ἑλλήν. πνευμάτων	86.
ΚΔ.	Περὶ τῆς κακῆς χρήσεως τῆς παιδείας	87.

	Σελ.
ΚΕ. Περὶ ἐπαίνου καὶ μακαρισμοῦ	88.
ΚΖ'. Περὶ Ἠθικοπολιτικῆς Ἑφημερίδος	89.
ΚΖ'. Πρὸς φίλον του, ψυχῆς ταραττομένης εἰκὼν	90.
ΚΗ. Λυπηρῶν καὶ Χαρμοσύνων συγκερασμὸς	91.
ΚΘ'. Περὶ οἰκονομίας, κ.λ.	91.
Λ'. Τοῦ ἀρότρου ἀξιόλογος παραβολή	93.
ΛΑ. Πρὸς τὸν ἐν Σμύρνῃ φίλον του Πρωτοψάλτην Δημ. Λῶτον	94.
ΛΒ'. Πρὸς τὸν ἴδιον	98.
ΛΓ'. Πρὸς τὸν ἴδιον	103.
ΛΔ'. Πρὸς τὸν φίλον του Βάμβαν	106.
ΛΕ. Πρὸς φίλον του περὶ τοῦ ἀνθρωπίνου βίου κ.λ.	107.
ΛΖ'. Περὶ συκοφαντίας	108.
ΛΖ'. Πολιτικαὶ παρατηρήσεις, κ.λ.	108.
ΛΗ. Φιλολογικαὶ παρατηρήσεις, κ.λ.	109.
ΛΘ'. Περὶ τοῦ Κάντ, κ.λ.	110.
Μ'. Διάφοροι παρατηρήσεις	114.
ΜΑ. Ὀμοίως	117.
ΜΒ'. Περὶ τινος χειρογράφου	118.
ΜΓ'. Φιλολογικαὶ παρατηρήσεις	120.
ΜΔ'. Κατὰ τοῦ Βερτόλδου	122.
ΜΕ. Περὶ τοῦ ἐν Τεργέστη φίλου του	127.
ΜΖ'. Διὰ τὸν Πολυδεύκην, κ.λ.	128.
ΜΖ'. Περὶ κομποδέματος, κ.λ.	130.
ΜΗ. Κακὴ τῆς μαθήσεως χρῆσις	132.
ΜΘ'. Περὶ τοῦ Φραντς	133.
Ν'. Περὶ τοῦ Θεοφίλου Καίτη	134.
ΝΑ. Περὶ τῆς εἰς τὸν Ναπολέοντα κωμικῆς παρου- σιάσεώς του	134.
ΝΒ'. Περὶ ἀτολμίας, κ.λ.	135.

	Σελ.
ΝΓ'. Περὶ τῆς τέχνης τοῦ γράφειν	138.
ΝΔ'. Πρὸς φίλον του, περὶ Ἀλλάντων, κ.λ.	139.
ΝΕ'. Περὶ τοῦ Ἀρχιλόχου, κ.λ.	140.
Νς'. Τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης τὰ θέλγητρα	141.
ΝΖ'. Νέον σύστημα γλώσσης, μῦθος Ναστραντῆ Χότζα, κ.λ.	143.
ΝΗ'. Περὶ Λεξικοῦ ἱστορικοῦ	146.
ΝΘ'. Πλάτωνος λεκτικὸς χαρακτήρ, κ.λ.	147.
Ξ'. Ἀπολογία Σωκράτους, κ.λ. Νόσιμον ἀνέκδοτον περὶ τῆς ἐπαναλήψεως τοῦ Τ συμφώνου	151.
ΞΑ'. Περὶ τῆς νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης	154.
ΞΒ'. Περὶ τῶν ἀκρίτως γραμμένων συγγραμμά- των, κ.λ.	156.
ΞΓ'. Περὶ τῆς νέας Ἑλλ. γλώσσης	157.
ΞΔ'. Περὶ τῆς διὰ βίου συντάξεως ἀπὸ τὸν μέγαν Ναπολέοντα	159.
ΞΕ'. Περὶ τινος Δανοῦ	162.
Ξς'. Περὶ πολιτικῆς τῆς Ἑλλάδος μεταβολῆς κ.λ.	164.
ΞΖ'. Περὶ ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, κ.λ.	166.
ΞΗ'. Φιλολογικαὶ παρατηρήσεις, κ.λ.	170.
ΞΘ'. Περὶ ἐλπίδος, Γαλλικὸν ποιημάτιον	171.
Ο. Παροιμιῶν συλλογή, κ.λ.	172.
ΟΑ'. Ὑπόμνημα περὶ τῆς σημερινῆς καταστάσεως τῆς Ἑλλάδος	173.
ΟΒ'. Περὶ Διαλέκτων	176.
ΟΓ'. Περὶ τοῦ Loin que, κ.λ.	278.
ΟΔ'. Περὶ Ἰακωβίτων, κ.τ.λ.	181.
ΟΕ'. Περὶ Χρυσολωρᾶ, κ.λ.	182.
Ος'. Περὶ βιβλίων εἰς τὴν πεζὴν γλῶσσαν	186.
ΟΖ'. Εὐχαὶ περὶ γάμου	187.

	Σελ.
ΟΗ'. Φιλολογικαὶ παρατηρήσεις	189.
ΟΘ'. Περὶ Γαλατικοῦ Φροντιστηρίου	193.
Π'. Περὶ τῆς θεωρίας τῆς γλώσσης	195.
ΠΑ'. Παρατηρήσεις διάφοροι	201.
ΠΒ'. Πρὸς φίλον του, περὶ τοῦ Κούμα, κ.λ.	204.
ΠΓ'. Περὶ συστατικῶν ἐπιστολῶν	206.
ΠΔ'. Πρὸς τὸν Νικόλαον Ζωσιμαῶν	207.
ΠΕ'. Πρὸς τὸν Ψαλίδα	209.
Πς'. Πρὸς τὸν Καπλάνην	210.
ΠΖ'. Πρὸς τοὺς Ἐπιτρόπους τοῦ ἐν Χίῳ Γυμνασίου	214.
ΠΗ'. Πρὸς τὸν φίλον του Βάμβαν	215.
ΠΘ'. Πρὸς τὸν Πρώϊον, περὶ συντάξεως Λεξικοῦ	218.
Υ'. Νόστιμον ἀνέκδοτον περὶ τῆς περιστοφῆς τῆς γῆς, παρατηρήσεις διάφοροι, κ.λ.	232.
ΖΑ'. Διάφοροι παρατηρήσεις	238.
ΖΒ'. Ὁμοίως	241.
ΖΓ'. Ὁμοίως	243.
ΖΔ'. Ὁμοίως	244.
ΖΕ'. Πρὸς τὸν φιλέλληνα Πολίτην Μαυροκορδάτον	254.
Ζς'. Πρὸς τὸν κύριον Ἀγράφην, μέλος τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας	259.
ΖΖ'. Ἐπιστολὴ Ἰ. Α. Καποδίστρια πρὸς Κοραῖν	264.
ΖΗ'. Ἀπάντησις Κοραῖ	265.
ΖΘ'. Ἐπιστολὴ Κοραῖ πρὸς φίλον του. Διάφοροι παρατηρήσεις	271.
Ρ'. Περὶ ἀποκρίσεως ἐπιστολῶν	273.
ΡΑ'. Περὶ τοῦ ἐν Σμύρνῃ Γυμνασίου	279.
ΡΒ'. Περὶ τοῦ ΜΗΔΕΝ. ἌΓΑΝ	281.
ΡΓ'. Περὶ Ἡροδότου	283.
ΡΔ'. Περὶ τοῦ Ἀσωπίου	284.

	Σελ.
PE. Περὶ Ἑλληνικῶν ὀνομάτων	285.
PZ'. Περὶ τοῦ ΠΡΟΣΧΩΜΕΝ	286.
PZ'. Α. Βασιλείου, νόστιμον Ἀπόφθεγμα	287.
PH. Πρὸς τὸν Πρωτοψάλτην, νόστιμον Γνωμικόν	289.

ΤῶΝ ἩΜΑΡΤΗΜΕΝΩΝ ΔΙΟΡΘΩΣΙΣ.

Σελ. 4. στίχῳ 3. γράφει Μονπελλιέρ — 16'. στ. 9. γρ. Ἀπαριθμῶ — 17'.
στ. 29. γρ. Θυρώτου — 57. στ. 22. γρ. θρησκείαν — 76. στ. 15. γρ. ὀνο-
μάσαντες — 105. στ. 17. γρ. ἐχαιρέτησαν — 113. στ. 1. γρ. δύνανται —
142 στ. 1. γρ. ὁποίων — 164. στ. 2 γρ. ὁπότεν — 180. στ. 17. γρ. ἐπε-
θύμουν — 185. στ. 14. γρ. Ἀρίστοφάνους — 201. στ. 1. γρ. τοιαύτας
— 216. στ. 8. γρ. χρεῖαν — 216. στ. 10. γρ. συκοφαντίας — 227. στ.
11. γρ. ἵππους — 234. στ. 12. γρ. Θαρσαλέος — 251. στ. 1. γρ. maligne.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

ΤΩΝ ΣΥΝΑΡΟΜΗΤΩΝ.

ΑΘΗΝΩΝ.			
Α. Πάικος.	3	Χ. Α. Γερογιάννης.	1
Βέλλιος.	1	Σταμάτης Αποστόλου.	1
Κ. Παπαρηγόπουλος.	1	Αμφίλοχος Σγαρδέλης.	1
Σ. Γαλλάτης.	1	Π. Νικολαΐδης.	5
Π. Γαλανόπουλος.	1	Κ. Χρυσούλης.	2
Μ. Π. Γλιγκής.	1	Χ. Αύγερινός.	1
Ε.. Ήγγλέςης.	1	Θ. Κ. Μιχαλόπουλος.	1
Στ. Α. Κοντογούρης.	1	Χ. Ζαχαριάδης.	1
Δ. Μεταξάς.	1	Γ. Αϊνιάν.	1
Χ. Ζούκης.	1	Χ. Αϊνιάν.	1
Χ. Ν. Τζίνος.	1	Π. Κένταυρος.	1
Άλεξανδρόπουλος.	1	Κ. Μαργαρίτης.	3
Σωτηριάδης.	1	Κ. Ράμφορ.	1
Π. Ι. Χαλικιόπουλος.	1	Ε. Ν. Πρασακάκης.	1
Μ. Δημητριάδης.	1	Α. Βαλλής.	1
Α. Κοντολέων.	1	Ι. Σαμιωτάκης.	1
Α. Κοντόσταυλος.	1	Κ. Πολιάδης.	1
Όλύμπιος.	5	Φλογαΐτης.	1
Σ. Θ. Μαντραβίνου.	1	Άνώνυμοι.	4
Γ. Ι. Παππαδόπουλος.	1	Έμ. Μαουρίτζης.	1
Δ. Πολυζωΐδης.	1	Α. Τολμίδης.	1
Τ. Σάββας.	1	Σ. Α. Άγέλαστος.	10
Γ. Θ. Τζιντόπουλος	1	Κ. Μελάς.	1
Ι. Τζεφατζής.	1	Α. Ν. Μόστρας.	1
		Ε. Τζιφόρς.	1
		Α. Τάκης.	1

Ν. Ἰωαννίδης.	1	Δ. Α. Ι. Κλάδος.	1
Ε. Οικονομίδης.	2	Μ. Δραγούμης.	1
Ι. Μ. Μαυρογορδάτος.	1	Ι. Βιζούλας.	1
Ἐμμ. Βλαχάκης.	1	Π. Ἀργυρόπουλος.	1
Τριαντάφυλος Λαζαρέτος.	1	Ι. Βούρος.	1
Κ. Βέικος.	1	Κοτζᾶς.	1
Π. Π. Μπενεδούτζης.	1	Ἀνδρέας Ζαΐμης.	1
Γ. Ἀργυρόπουλος.	1	Ε.	1
Ἐμμ. Γ. Ἀργυρόπουλος.	1	Ρόσνερ.	1
Ι. Α. Μεταξᾶς.	1	Α. Πολυζωΐδης.	1
Ι. Καρατζᾶς.	1	Κ. Ν. Δόσιος.	1
Σπ. Ξανθοπούλου.	1	Α. Μοναρχίδης.	1
Ν. Φλέγκας.	1	Φ. Κ. Μαῦρος.	1
Ι. Ἀξελός.	1	Κ. Τ. Οικονομίδης.	1
Δ. Παπαδιαμαντόπουλος.	1	Γ. Γεννάδιος.	5
Ἀγγελόπουλος.	1	Σ. Ἀντωνιάδης.	1
Δ. Χρυσανθοπούλου.	1	Α. Λόνδος.	1
Κωσαντέλης.	1	Κ. Μ. Κούρτης.	1
Ι. Κασσιέρης.	1	Α. Σταματοπούλου.	1
Π. Κορωναῖος.	1	Σαεφανόπουλος.	1
Χαΐτζ.	1	Σ. Δάρας.	1
Ε. Ζ. Ψύχας.	1	Ι. Σκαναβῆς.	1
Χ. Βερνάρδος.	1	Κ. Κοντογόννης.	1
Σ. Γαλάτης.	1	Γ. Σοῦτζος.	1
Σ. Αἰμύλιος.	1	Π. Σκοῦφος.	1
Β. Γ. Γλαράκης.	1	Ν. Φ. Μακρῆ.	1
Γ. Πετρίδης.	1	Ν. Σ. Κωστόπουλος.	1
Μεθ. Ἰωαννίδης.	1	Γ. Γρυπάρης.	1
Εὔστρ. Ροῦπας.	1	Γ. Βλαχούτζης.	1
Κ. Φαβρίκιος.	1	Κωνσταντῖνος Δημητρίου.	1
Φ. Μιχαλόπουλος.	1	Π. Κατζιμίρης.	1
Χότζ.	1	Θ. Χρονόπουλος.	1
Πιττακός.	1	Γ. Δοῦκας.	1
Πολυμέρης.	1	Ν. Θ. Κάρολος.	1
Α. Ἡσαΐας.	1	Α. Γ. Κουντουριώτης.	1

Α. Μαυροκέφαλος.	Ι Α. Ζυγομαλάς.	Ι
Τριαντ. Γεωργίου.	Ι Δ. Ὀρφανός.	Ι
Βιληέλμος Σίροδ.	Ι Π. Τζαγκαρόγλου.	Ι
Δ. Σιληβέργος.	Ι Κ. Ν. Πλέσας.	Ι
Π.	Ι Ε. Γεωργαντόπουλος.	Ι
Γ.	Ι Κ. Στεκούλης.	Ι
Π. Σοῦτζος.	Ι Στ. Κανέλης.	Ι
Σ. Μ. Ν. Οἰκονόμου.	Ι Θ. Σπανόπουλος.	Ι
Α. Βενιζέλος.	Ι Δ. Κοῦδας.	Ι
Γ. Φέδερ.	Ι Α. Χαραλάμπη.	Ι
Ν. Κωστής.	Ι Σ. Α. Νάκος.	Ι
Π. Καλλιγᾶς.	Ι Μ. Ε. Γεωργιάδης.	Ι
Χ. Κλονάρης.	Ι Μ. Μοναστηριώτης.	Ι
Π. Καραμέλας.	Ι Δ. Καλλιφρονᾶς.	Ι
Θ. Κουτζοδικας.	Ι Δ. Σκουζές.	Ι
Ἀγγελικὴ Ν. Στράτου.	Ι Κ. Βράκος.	Ι
Α. Δ. Ἰωαννίδης.	Ι Χ. Χριστόπουλος.	Ι
Α. Κῦρος.	Ι Σ. Σπιλιοτάκης.	Ι
Τ. Σαχίνης.	Ι Ν. Δωΐλας.	Ι
Μ. Βιτάλης.	Ι Κ. Κολοκοτρώνης.	Ι
Σ. Ι. Ράλλη.	Ι Χ. Ζαχαριάδης.	Ι
Α. Δ. Δενδρινός.	Ι Ζ. Α. Ζαφειρόπουλος.	Ι
Β. Βέρβοιος.	Ι Ε. Ι. Κριεζής.	Ι
Γ. Σταύρου.	Ι Γ. Μανούσος.	Ι
Σ. Κ. Βαλτινός.	Ι Γ. Μαργαρίτης.	Ι
Σ. Ν. Κυδωνάκης.	Ι Α. Κωνσταντινίδης.	Ι
Δελιγιάννης.	Ι Γ. Βογαλόπουλος.	Ι
Μ. Ρενιέρης.	Ι Ν. Π. Γεωργόπουλος.	Ι
Γ. Μ. Καρατζᾶς.	Ι Η. Ν. Λαμπύρης.	Ι
Κ. Ι. Πιζάνης.	Ι Τ. Σταθακόπουλος.	Ι
Α. Ράλλης.	Ι Τ. Δάσκαρης.	Ι
Ν. Ρενιέρης.	Ι Κ. Τζηρικόπουλος.	Ι
Θ. Κ. Καβάκος.	Ι Δ. Α. Γραμματίκας.	Ι
Μ. Παλλής.	Ι Γ. Συρίγος.	Ι
Π. Θ. Στεφανίτζης.	Ι Γ. Π.	Ι

Μ. Μπονοφᾶς.	1	Ι. Δ. Οικονόμου.	1
Γ. Κανδυλιώτης.	1	Δ. Σπανόπουλος.	1
Ν. Κοντόπουλος.	1	Α. Ζ. Μάμουκας.	1
Α. Βλαβιανός.	1	Α. Ρ. Ραγκαβῆς.	1
Γ. Νικολαΐδης.	1	Ν. Δραγούμης.	1
Γ. Χριστόπουλος.	1	Μ. Β. Ξανθόπουλος.	1
Χ. Α. Ἀρχιγενίδης.	1	Γ. Κουτζαλέξης.	1
Α. Π. Κουφομερίτης.	1	Θ. Κωσταδῆμος.	1
Π. Π. Γεωργαντόπουλος.	1	Εὐφροσύνη Ρουσόπουλο.	1
Διονύσιος Πύρρος.	1	Ταρσίτζα Ρουσόπουλου.	1
Μ. Ἰωαννίδης.	1	Π. Κ. Ὁθωναῖος	1
Γ. Π. Νακάσης.	1	Ν. Γρυπάρης.	1
Ι. Χρύσανθος.	1	Γεώργιος Ἰωάννου.	1
Σ. Νάκος.	1	Ι. Φενερλῆς.	1
Ἰ. Δράκος.	1	Ν. Δημητριάδης.	1
Κ. Μικρούδης.	1	Α. Γ. Δουρούτης.	1
Ε. Μαγκάκης.	1	Γ. Λεβίδης.	1
Π. Νεγρεπόντες.	1	Γ. Μ. Χρυσόχοι.	1
Κ. Α. Βάστας.	1	Μ. Μοδινός.	1
Ι. Κόκκινος.	1	Α. Α. Κονδάκης.	1
Π. Παπιολάκης.	3	Κώστας Π. Ἀγγέλου.	1
Β. Φώτειος.	1	Κ. Κριτοβουλίδης.	1
Δ. Παπιολάκης.	2	Α. Κ. Ὁθωναῖος.	1
Μισαήλ Ἀποστολίδης.	3	Ι. Σακελλαρίδης.	1
Διομήδης Γ. Κυριακός.	1	Π. Ι. Σμυρνάκης.	1
Π. Καλογερόπουλος.	1	Π. Ρ. Τριανταφυλλίδης.	1
Δ. Α. Ι. Κλάδος.	1	Γ. Ν. Γουδῆς.	1
Ι. Μ. Καλλιόπουλος.	1	Α. Μ. Σακελλαρίου.	1
Χ. Καρπούκης.	1	Ἄδρ. Α. Γεωργίου.	1
Α. Κυπριάδης.	1	Σπυρ. Π. Γ. Μανούσου.	1
Α. Λεονάρδος.	1	Α. Γ. Λίμνιος.	1
Α. Δαρατζῆς.	1	Ι. Α. Λεμπέση.	1
Ι. Π. Κοκκῶνης.	1	Χρ. Ν. Διώση.	1
Π. Ι. Κλάδος.	1	Τ. Α. Πολυγιαννήτου.	1
Ι. Βλαχούτζης.	1	Ζ. Παναγιωτίδης.	1

Γ. Τολμίδης.	1	Σίμος.	1
Α. Διαμαντής.	1	Ν. Όλλανδός.	1
Δ. Οίκονομίδης.	1	Α. Δογοθέτης.	1
Γ. Φ. Βελέντζας.	1	Μ. Βαρλαάμ.	1
Ι. Γεωργιάδης.	1	Τ. Μαγκίνας.	1
Κ. Π. Ιωάννου.	1	Μ. Παγανέλης.	1
Κ. Καρκαβής.	1	Ν. Σκουμπουρδής.	1
Δ. Κριεζής.	1	Π. Κ. Ηπίτης.	1
Ι. Β. Γλαράκης.	1	Α. Αγγελωίδης.	1
Ι. Ν. Καμπάνης.	1	Κ. Λέλης.	1
Α. Νικολόπουλος.	1	Α. Δουριώτης.	1
Α. Άννινος ιατρός.	1	Α. Γλαράκης.	1
Ν. Παππαζογλους.	1	Α. Αφθονίδης.	1
Γ. Κ. Τυπάλδος.	1	Γ. Σκούφος.	1
Α. Γ. Μαυρομάτης.	1	Σκαραμαγκάς.	1
Έμμ. Α. Μανούσης.	1	Θεόκλητος Φαρμακίδης.	1
Ζ. Κωνσταντίνου.	1	Μ. Ρούφος.	1
Δ. Γ. Σουτζας.	1	Ν. Λαμπίκης.	1
Δ. Σκορδίλης.	1	Αναστάσιος Δοιδορίκης.	1
Α. Πετσάλλης.	1	Αθανάσιος Δοιδορίκης.	1
Ρίζος Ραγκαβής.	2	Ν. Χορτάκης.	1
Δ. Χαρβούρης.	1	Κλεομένης.	1
Μ. Μ.	1	Α. Κ. Ρουζού.	1
Γ. Μάνδρας.	1	Κλεάνθης.	1
Δ. Α. Κατζικούλης.	1	Ν. Βουδούρης.	1
Μ. Ποτλής.	2	Δ. Βουδούρης.	1
Γ. Βλαχόπουλος.	1	Ι. Τυπάλδος.	1
Ν. Χαριτίδης.	1	Πέτρος Μαυρομιχάλης.	1
Γ. Ψύλλας.	1	Α. Μαυρομιχάλης.	1
Α. Α. Ησαΐας.	1	Α. Μαυρομιχάλης.	1
Γ. Α. Βασιλείου.	3	Κράνιος.	1
Ε. Ν. Δουριώτης.	1	Ε. Όλερίχος.	1
Ζ. Χαρμόλαος.	1	Κομπατής.	1
Κίτζος Τζαβέλας.	1	Σ. Εύκλειδης.	1
Π. Ρ. Παγώνης.	1	Χ. Δελιγιάννης.	1

Ν. Ἰωαννίδης	1	ΜΕΓΑΡΩΝ.	
Δ. Σκαλτζοδήμος	1	Α. Ζ. Μέσερ	1
Γ. Λασσάνης	1	Εὐ. Πετροκόκκινος.	1
Γ. Καρακατζάνης	1		
Σ. Βάρβογλους	1	ΑΙΓΙΝΗΣ.	
Σ. Βαλλέτας	1		
Π. Κένταυρος	1	Ἰ. Γέροντας	1
Στ. Ράλλης	1	Σ. Τ. Γενάδης	1
Σ. Χόρτης	1	Γ. Ἰωάννου	1
Γ. Τζούρτζ	1	Π. Π. Πέπας	1
Α. Ἀργυρόπουλος	1	Χρῦσανθος	1
Α. Κ. Βυζάντιος	1	Π. Νέγρης	1
Σ. Ἀνσέλμος	1	Σαμουήλ	1
Γ. Καραμάνος	1	Μ. Σέβρος	1
Κ. Καρατζᾶς	1	Ι. Ε. Κυταριόλος	1
Πήλικας	1	Διονύσιος	1
Μ. Γεωργαντᾶς.	1	Δ. Χρήστου.	1

ΠΕΙΡΑΙΩΣ.

ΝΑΥΠΑΓΙΑΣ.

Ἰωάννης Σέβρος	1	Ι. Β. Κεφάλας	1
Δ. Γεωργαντᾶς	1	Ζ. Ράγκος	1
Ι. Ὀθώνιος	1	Δ. Καμπούρης	1
Δ. Γρυπάρης	1	Ι. Φεκάνης	1
Ν. Β. Μπουδούρης	1	Ι. Κορωνετόπουλος	1
Α. Βάδεν	1	Α. Δ. Ἀντωνόπουλος	1
Δ. Μπουρανδῆς	1	Π. Παπαδάκης	1
Γ. Γαϊμύλερ	1	Ι. Εὐσταθίου	1
Κ. Καζούρης	1	Κ. Χ. Νικολάου	1
Σεχόρτης	1	Δ. Ἀρσενιάδης	1
Δορέντζος	1	Σ. Θαλασσινός	1
Α. Ράλλης	2	Σ. Μανσόλας	1
Δ. Δεσποτόπουλος	1	Ν. Ἰωαννίδης	1
Β. Κατζιφός.	1	Ν. Ι. Κορδίας	1
		Α. Κασκανδέλης	1
		Π. Μερίκας	1

Ε. Κρομμύδη
 Σ. Γαλάτης
 Α. Μπονέλος
 Ν. Βορόντζης
 Φ. Γεωργίου
 Α. Γουζούκης
 Κ. Παππαδρικούλης
 Ἀναγνώστης Βασιλείου
 Ι. Π. Φαρεός
 Ι. Κανελόπουλος
 Α. Στ. Ἀντωνόπουλος
 Β. Παυλίδης
 Δ. Ἀμπελάς
 Δ. Παπαθανασόπουλος
 Α. Κροκίδης
 Γ. Σπανόπουλος
 Μ. Παπαρήτωρ
 Π. Γρηγορόπουλος
 Ι. Γ. Μπλουῆκος
 Β. Α. Βαδᾶς
 Π. Χριστοφίλου
 Η. Βάβουλας
 Ν. Ἀργύρι
 Κ. Παπαπαύλου
 Ε. Ν. Δανδρέας
 Ζ. Μέρικας
 Π. Σαραντάρης
 Δ. Ψαρόπουλος
 Η. Κοτζονόπουλος
 Α. Πατεράκης
 Ε. Πανταζής
 Δ. Οἰκονόμος
 Σπύρος Θαλασσόπουλος

ΚΟΡΙΝΘΟΥ.

1	Ε. Οἰκονόμου	1
1	Ν. Μπατζής	1
1	Γ. Πανοπριφτόπουλος	1
1	Γ. Πετρουτζόπουλος	1
1	Ἀλ. Γ. Παπαδόπουλος	1
1	Α. Μιχόπουλος	1
1	Ν. Μαρκέλος	1
1	Α. Χ. Σάββας	1
1	Κ. Ροδόπουλος	1
1	Χ. Ι. Μεσίλλος	1
1	Γ. Νοταρᾶς	1
1	Π. Κοριδογιαννόπουλος	1
1	Εὐθ. Κανελόπουλος	1
1	Ρ. Καγιᾶς	1
1	Φ. Γιουροῦκος	1
1	Α. Ἀλεξόπουλος	1
1	Γ. Κυπριανός	1
1	Α. Χ. Ἰωάννου	1
1	Χ. Χρῆστος Γκούμης	1
1	Μ. Θεογαρόπουλος	1
1	Ἀλ. Θεοδοσιάδης	1
1	Γ. Νικολαΐδης	1
1	Ι. Σπυριδιάδης	1
1	Α. Νόρδης	1
1	Ι. Γραμματικόπουλος	1
1	Δ. Κωλετόπουλος	1
1	Α. Λυσάρας	1

ΑΙΓΙΟΥ.

1	Π. Γ. Μέγαρης	1
1	Ν. Ι. Μέγαρης	1
1	Α. Γ. Πασιάδης	1
1	Ζ. Παπαζαφειρόπουλος	1

Ι. Ζαΐμης	1	Χρήστος Πολυδώρου	1
Χ. Σ. Σαρδελιάνος	1	Α. Ἀλεξανδρόπουλος	1
Γερμανὸς Μεγασπηλιότης	1	Σπ. Παναγιωτόπουλος	1
Δ. Κληδόπουλος	2	Α. Σίστας	1
Γ. Π. Γιαννόπουλος	1		
Δ. Πανταζόπουλος	1	ΠΥΡΓΟΥ.	
Ι. Γ. Οἰκονομόπουλος	1	Π. Ε. Γιαννόπουλος	1
Α. Πετιμεζᾶς	1	Διογένης Λεονταρίτη	1
Γ. Παπαδαῖος	1	Ν. Γρετζαλιάς	1
Κ. Δελιγιάννης	1	Γ. Πεταλός	1
Μ. Δούκας	1	Ι. Ἀναγνωστόπουλος	1
Γ. Παπαζαφειρόπουλος	1		
Χ. Νικολαΐδης	1	ΠΑΤΡΩΝ.	
Π. Μπογιατζῆς	1		
Φωτύλας	1	Κύριλλος Κατελανάκης	2
Π. Χρυσανθόπουλος	1	Ν. Χρυσανθόπουλος	1
Ν. Π. Μότης	1	Μ. Χρυσανθόπουλος	1
Δ. Μοσκονίτζης	1	Ι. Χρυσανθόπουλος	1
Παρ. Ὁρκάς	1	Ζαχαρίας Ἱερεὺς	1
Κ. Στερέοπουλος	1	Ἀναγνώστης Χαράωνης	1
Η. Χαραλάμπη	1	Τ. Παχὺς	1
Α. Δεσποτόπουλος	1	Σπ. Παμπούκη	1
Α. Χαραλάμπου	1	Ι. Ζωγράφος	1
Κίμων Δενδρινός	1	Πανόπουλος	1
Ν. Χαραλάμπου	1	Α. Ἰακωβάκης	1
Β. Δαμψία	1	Γ. Δημόπουλος	1
Π. Κομπογιάννης	1	Α. Ἀλεξόπουλος	1
Κ. Ἀθανασίου	1	Γ. Χήτης	1
Ν. Μοραΐτης	1	Α. Ἀναστασόπουλος	1
Π. Δ. Πολιτόπουλος	1	Α. Κτούλας	1
Ν. Θεοπουλόπουλος	1	Α. Ἀναγνωστόπουλος	1
Σ. Χαραλάμπης	1	Β. Π. Νικολάου	1
Α. Γεωργιάδης	1	Γ. Σ. Καραβελόπουλος	1
Α. Δαδῆς	1	Ζ. Ι. Ἀντωνόπουλος	1
Κ. Ι. Ὀρφανός	1	Π. Δ. Παντζόπουλος	1

Σ. Γεωργίου	1	Κ. Μπογιαζόγλου	1
Ι. Σταματόπουλος	1	Δ. Ι. Μεταξᾶς	1
Γ. Θεοτόκης	1	Σ. Κ. Βένετος	1
Π. Δ. Πολιτόπουλος	1	Γ. Ι. Φωτόπουλος	1
Φ. Γ. Οικονόμου	1	Χ. Δημητριάδης	1
Σ. Παχάλογλου	1	Α. Ραδινός	1
Ν. Τζορτζόπουλος	1	Γ. Κ. Κανέλος	1
Π. Σαραντόπουλος	1	Ι. Ζαΐμης	1
Π. Π. Ζαφειρόπουλος	1	Γ. Κανέλος	1
Θ. Λαμπερόπουλος	1	Α. Κ. Κανέλος	2
Α. Ζίνος	1	Κ. Ι. Βίζης	1
Α. Σπηλιοτόπουλος	1	Π. Ζ. Μηταράκης	1
Σπυρίδων Βραῆς	1	Χ. Γ. Ἀντωνιάδης	1
Παπᾶ Γεωργάκης	1	Π. Ν. Φακίρης	1
Δ. Νταλτάκης	1	Θ. Σιατιστεύς	1
Ν. Πατεράκης	1	Ν. Καλλιστάρχης	1
Π. Κολπονδίνος	1	Ζ. Μαδᾶς	1
Π. Καλέργης	1	Ἀνανίας	1
Α. Ι. Χαραλάμπου	1	Δ. Π. Σακελλαρίου	1
Π. Χρυσανθόπουλος	1	Γ. Κοντογιαννόπουλος	1
Σ. Βλαχοπαπαδόπουλος	1	Χ. Βαρδάκας	1
Ι. Σωτηριάδης	1	Δ. Λέλοβας	1
Ν. Ζ. Μηταράκης	1	Παπακωσταντινίπουλος	1
Ι. Παξιμάδης	1	Παπαδομέτιος	1
Γ. Ν. Ραφτάκης	1	Δ. Καρατζᾶς	1
Δ. Ι. Πουδάκης	1	Κωνσταντινίδης	1
Κ. Μαργαρίτης	1	Α. Π. Σταθόπουλος	1
Α. Λαζάρου	1	Α. Χρυσικόπουλος	1
Σ. Οικονόμου	1	Α. Μπουρδανεώτης	1
Γ. Ἀποστολίδης	1	Σ. Σταυρόπουλος	1
Σ. Μποκαούρης	1	Σ. Παπαδόπουλος	1
Κ. Κρίτζου	1	Δ. Μελετόπουλος	1
Γ. Γιαννόπουλος	1	Α. Λώτος	1
Α. Θεοχαρόπουλος	1	Π. Ἀλεξανδρόπουλος	1
Θ. Τζῆς	1	Α. Ἀνδριόπουλος	1

Α. Ορίνός	1	Α. Παπαγιαννόπουλος	1
Π. Κωσταντίου	1	Γ. Κωσταντινίδης	1
Β. Μελετόπουλος	1	Α. Χορεπισκόπου	1
Κ. Στερεόπουλος	1	Χ. Ζωρζόπουλος	1
Α. Ίγγλέσης	1	Α. Άντωνόπουλος	1
Δ. Μπιλόκης	1	Ι. Άναγνώστης	1
Π. Βασιλείου	1		
Ν. Θ. Μούτζος	1	ΚΑΛΑΜΩΝ.	
Ν. Γεωργόπουλος	1	Γ. Α. Δεπάστες	1
Γ. Παναζώπουλος	1	Π. Δαλωνᾶς	1
Γ. Βασιλόπουλος	1	Ι. Ζηλήμων	1
Γ. Παπαχρηστόπουλος	1	Π. Κτησιμάδης	1
Π. Μαυρίκας	1	Δ. Βλασσόπουλος	1
Γ. Σπυρόπουλος	1	Π. Ι. Κλάππα	1
Α. Μπαλασόπουλος	1	Α. Σκανδαλίδης	1
Γ. Άλεξανδρόπουλος	1	Χ. Σκανδαλίδης	1
		Χ. Παπαντωνόπουλος	1
ΤΡΙΠΟΛΕΩΣ.		Π. Μ. Βαρλάνδης	1
Δ. Ν. Στανούδος	1	Ι. Α. Πουλόπουλος	1
Χ. Μιλιάτης	1	Ν. Κ. Δαχανᾶς	1
Α. Γούτας	1	Ι. Δ. Τομαρόπουλος	1
Μ. Μαρούδης	1	Γ. Κουμπουρδάκης	1
Τ. Βαλτατζής	1	Α. Πανταζόπουλος	1
Π. Κοκάλης	1		
Κ. Μιχαλόπουλος	1	ΠΥΛΟΥ.	
Χ. Γ. Χαραλαμόπουλος	1	Δ. Κανελόπουλος	1
Α. Α. Κωλόκας	1	Α. Βέρριοις	1
Α. Γετίμης	1	Β. Βέρριοις	1
Α. Καλλιγάρης	1	Δ. Γ. Θωμόπουλος	1
Α. Άλεξανδρόπουλος	1	Ν. Κρεκοκίδης	1
ΚΑΡΥΤΑΙΝΗΣ.		Π. Δ. Οικονομόπουλος	1
Χ. Οικονομίδης	1	Σ. Βέρριοις	1
Γ. Οικονομόπουλος	1	Π. Α. Κονδάκης	1
Α. Σακελλαρίου	1	Η. Α. Στραβοσκιιάδης	1
		Δ. Σισήνης	1

Φ. Ἀντζολήν	1	Κ. Α. Μπράσκακας	1
Φ. Γρινῆς	1	Κ. Γ. Πάνου	1
Ν. Παναγιωτόπουλος	1	Κ. Ι. Σαρεγγάννης	1
Χ. Χριστοδουλόπουλος	1	Α. Θ. Ἀνδρεάνης	1
Ζ. Μπαγιανᾶς	1	Ι. Νεγρεπόντες	1
Δ. Ζ. Κιπερίσης	1	Π. Α. Μπούμιλας	1
ΚΥΠΑΡΙΣΣΕΙΑΣ.		Α. Γ. Κόρτα	1
		Ν. Γλήτζης	1
Π. Ἀθανασόπουλος	1	Π. Ψάθης	1
Ι. Σωλομονίδης	1	Δ. Διδάρης	1
Ι. Ν. Σαραντόπουλος	1	Δ. Κ. Παπαδημός	1
Γ. Π. Ζαφειρόπουλος	1	Δ. Στ. Οἰκονόμου	1
Π. Στασινόπουλος	1	Δ. Ι. Κιζάνης	1
Γ. Χριστόπουλος	1	Σ. Γ. Πραγματευτάκης	1
Α. Δ. Δημητρακόπουλος	1	Γ. Π. Κυριάκου	1
ΣΠΑΡΤΗΣ.		Δ. Πασωός	1
		Κ. Οἰκονομίδης	1
Δ. Ζώρζης	1	ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ.	
Ν. Π.	1		
Α. Ν. Πετραδονάκης	1	Κ. Π. Ἡπειρώτης	1
Α. Πετρόπουλος	1	Π. Στερόπουλος	1
Η. Λεβέντης	1	Χ. Παπαγιαννόπουλος	1
ΜΕΓΑ - ΣΠΗΛΑΙΟΥ.		Σ. Ἱερεύς	1
		Ι. Κοτζᾶς	1
Π. Ἀντωνιάδης	1	Κ. Τζορτζόπουλος	1
Γερμανός	1	Θ. Τζαγκάλης	1
Πανόπουλος	1	Γ. Σταμάτης	1
Νεκτάριος	1	Α. Περιβολαρόπουλος	1
Γ. Μπαρλέν	1	Γ. Γουλιμές	1
Β. Ἀγγελίδης	1	Ι. Σπύρου	1
Α. Γεδεών	1	Ν. Κοκολάκης	1
Π. Ἀθανασιάδης	1	Μ. Μελαχρινός	1
ΠΟΡΟΥ.		Κ. Ἀλφιέρης	1
		Ι. Μπουκιολάλας	1
Κ. Καπνάρης	1	Παπαλιβέρης	1

Σ. Ἀνδρέου	1	Μ. Κερκυρόπουλος	1
Παπανδρέας Καλιαμπάκου	1	Κ. Γ. Ἀντωνόπουλος	1
Γ. Γιαννάκου	1	Γ. Πέρβαλης	1
Α. Π. Τράμπα	1	Β. Δ. Σπορίτης	1
Γ. Μπέλος	1	Γ. Χοντζόπουλος	1
ΓΑΛΛΑΞΕΙΔΙΟΥ.		Κ. Φαρμακόπουλος	1
Κ. Τζιτζός	1	Ι. Δοξαράς	1
ΛΑΜΙΑΣ.		Γ. Ζορμπᾶς	1
Χ. Ζαχαροκομόπουλος	1	Ι. Γ. Φράγκος	1
Ν. Κ. Βέδας	1	Ι. Πέτρου	1
Μ. Κανάρης	1	Δ. Ε. Γουριώτης	1
Α. Ἀνδρουτζός	1	Α. Μιλτιάδης	1
Σ. Α. Μάης	1	Ι. Ἀγγελίδης	1
Κ. Χριστοδούλου	1	Δ. Σκουμπουρδής	1
Κ. Γεωργιάδης	1	Μ. Τολμίδης	1
Κ. Ζήσης	1	Δ. Πάνος	1
Γ. Στενός	1	Π. Κεφαλάς	1
Γ. Ν. Οἰκονόμος	1	ΛΕΒΑΔΕΙΑΣ.	
Ν. Βολατής	1	Γ. Ν. Μίχος	1
Δ. Πολυζωίδης	1	Δ. Π. Νάκος	1
Γ. Παπαδόπουλος	1	Δ. Ο. Τζηκούρας	1
Κ. Γαβαθᾶς	1	Δ. Πασπάλης	1
Γ. Ξοντόσης	1	Κ. Παλάσκας	1
Ι. Τζεφατζής	1	Γ. Σ. Καλός	1
Χ. Α. Γερογιάννης	1	Μ. Καλμούχος	1
Σ. Α. Βουβάλης	1	Δ. Νάκος	1
Σγαρδέλης	1	Ν. Καλογερόπουλος	1
Γ. Κλήρης	1	Δ. Ι. Νάκος	1
Ι. Α. Πολυχρονιάδης	1	Δ. Α.	1
Α. Φαρδής	1	Α. Λαπουσιάδης	1
Σ. Καμπρέκος	1	Π. Γ. Καλπανδής	1
Χ. Ι. Δροσινός	1	Σ. Δεσποτόπουλος	1
Ι. Γαβαθός	1	Γ. Φωτιάδης	1
Α. Δινιάν	1	Ι. Διστομίτης	1

N. I. Κόλιας	1	Δ. Κ. Γούζικος	1
Α. Σφοντούρης	1	Χριστόφορος Ίερομόναχος	1
Φ. Ι. Φίλωτος	1	ΑΤΑΛΑΝΤΗΣ.	
Δ. Σκοτίδης	1	Α. Αλεξάνδρου	1
Γ. Διοβουνιώτης	1	Χ. Αλεξάνδρου	1
Α. Γιωργαντάς	1		
Α. Μπούφης	1	ΧΑΛΚΙΑΟΣ.	
Α. Μπουρνάζος	1		
Ι. Νικολάου	1	Δ. Μ. Μητζάκης	1
Έμμ. Σπυρίδωνος	1	Σ. Τ. Σβαρτζ	1
Β. Σαράζογλου	1	Α. Βινάρης	1
Δ. Θ. Τσιμισίτης	1	Δ. Παγιάννης	1
Π. Καρατζολόπουλος	1	Δ. Γ. Αντωνιάδης	1
Ν. Π. Άναστασιού	1	Α. Δευκάδιος	1
Α. Π. Ιωάννου	1	Γ. Χάν	1
Α. Νικολάου	1	Ν. Βαλινός	1
Δ. Α. Τζάθας	1	Π. Ζαβογιάννης	1
ΑΜΦΙΣΣΗΣ.		Ι. Βούλτζος	1
Γ. Βίτης	1	Δ. Καφεζόγλου	1
Γ. Γκίκας	1	Π. Κουμελάς	1
Γ. Καλπουτζός	1	Β. Δρόσος	1
Π. Κομποθέλας	1	Ι. Μ. Μαυρομάτης	1
ΚΥΛΛΗΝΗΣ.		Ι. Μ. Μιλαίτης	1
Δ. Αύγερινός	1	Σμαραγ. Α. Δούμα	1
Σ. Ι. Θαλασσόπουλος	1	Α. Αντύπας	1
Χ. Νικολάου	1	Δ. Βάβλη	1
Σ. Α. Κουβαρά	1	Στ. Παππᾶ	1
ΙΤΑΜΟΥ.		Γ. Βελισσάριος	1
Γ. Γιαπαλίδης	1	Δ. Άβαντινός	1
Γ. Γ. Τζαπλάκογλου	1	ΚΥΜΗΣ.	
Δ. Χ. Αναγνώστου	1	Εύστ. Μ. Στεφάνου	1
Δ. Αναγνωστίδης	1	Ν. Α. Κομπαροϋτζός	1
		Δ. Παρθενόπουλος	1
		Α. Φ. Ταμπάκος	1

Μ. Σέρρος	1	Π. Γεραρόπουλος	1
Ι. Φραγκίσκου	1	Ζ. Γ. Μαυριδόγλου	1
Κ. Ν. Τζαννής	1	Κ. Πυλίδης	1
ΣΥΡΑΣ.		Ι. Γ. Ασλαϊ	1
		Θ. Μυχίνης	1
Ι. Α. Ράλλης	1	Ν. Καλάγκας	1
Π. Α. Ράλλης	1	Γ. Πινιατέλης	1
Α. Σ. Μικρουλάκης	1	Π. Λαοκάρδης	1
Ζ. Ν. Λαγώνικος	1	Ι. Γ. Καραλής	1
Ι. Κορίσης	1	Μ. Κασσιέρης	1
Α. Κορίσης	1	Ν. Φραγκόπουλος	2
Στ. Κ. Γαλάτης	1	Α. Κεφάλας	1
Ν. Ζ. Βλαστός	2	ΚΕΑΣ.	
Η. Γαλάτης	1		
Μ. Ράλλης	1	Σ. Πάγκαλος	1
Ν. Μεταξάς, Α. Οικονόμου		Α. Σοφινός	1
και Σ.	1	Ν. Σπ. Πάγκαλος	1
Σ. Νικολαΐδης	1	Ι. Πάγκαλος	1
Α. Δαβίδ	1	Ι. Μελισινός	1
Α. Θ. Ράλλης	1	Χ. Κοζαδίνος	1
Στ. Π. Τζιτζίνιας	1	Α. Δ. Δεάγγελος	1
Ζ. Ζ. Κορονιός	1	Ζ. Ν. Δεπάστε	1
Α. Μάνιαρης	1	Α. Γ. Χωματιανός	1
Σ. Τ. Δεβίδης	1	Α. Ν. Γιαβρούδη	1
Ν. Μέρτης	1	Α. Κουβαράς	1
Β. Ν. Παγκώστας	1	Γ. Δικαιοφύλαξ	1
Φ. Ρ. Μ. Κριεζής	1	Σ. Μ. Σαλομίδης	1
Ν. Συνοδινός	1	Γ. Ν. Ρώτας	1
Ι. Πετρήs	1	ΝΑΞΟΥ.	
Α. Μαχαιράς	1		
Ι. Δημητρίου	1	Τὸ ἐν Νάξῳ Ἀναγνωστήριον	1
Μ. Δ. Βικέλας	1	Ν. Α. Σαράκης	1
Γ. Παῖκος	1	Δ. Ι. Μινακούλης	1
Α. Θ. Ράλλης	1	Κ. Λεντούδης	1
¶ Κ. Νεγρεπόντες	1	Σοφία Γουσίου	1

Σ. Ι. Σαραντινός	1	Ε. Μπλέσας	1
Χρ. Χρύσης	1	Φάλλκος Ν.	1
Α. Βελάστης	1	Κ. Χρήστου	1
Α. Ν. Πελέζης	1	Φ.	1
Α. Αναπλιώτης	1		
Ι. Χρ. Φραγκόπουλος	1	ΥΔΡΑΣ.	
Ι. Γ. Φραγκόπουλος	1	Μ. Ν. Νέγκας	1
Ι. Μ. Ρόγκος	1	Χ. Λοδοτζοκίρης	1
Ι. Ν. Φραγκόπουλος	1	Κ. Μανρουζής	1
Ε. Σταματέλας	1	Π. Σχίζας	1
Ι. Α. Μαρμαράς	1	Π. Δημητριάδης	1
Ι. Δ.	1	Π. Π. Μανουσος	1
Α. Ριτοτόπουλος	1	Α. Τριτζιμπίδης	1
Ι. Κερνήλιος	1	Σ. Α. Παππαδόπουλος	1
Σ. Μελισσουργός	1	Σ. Ν. Πετζοπούλης	1
Φ. Μπίννερ	1	Κ. Αντωνόπουλος	1
Δ. Ι. Ίσώτης	1	Κ. Αναστασίου	1
Ν. Σ. Σκορδίλλης	1	Παύρασία Ανδρίτζηνα	1
Α. Δοβλέτης	1	Μ. Ν. Γιαννακόπουλος	1
Σ. Μαραγκουδάκης	1	Ι. Δημητριάδης	1

ΜΗΛΟΥ.

Σ. Π. Ταταράκης	1	Η Ζωσιμαία Άδελφότης	30
Ε. Κορτέσης	1	Σύγγελος Γρηγόριος	5
Α. Χ. Άνδρέα	1	Ιωάννης Άποστολείου	1
Α. Χαιρόνης	2	Χρ. Μαυρομάτης	1
Ι. Γ. Κριεζής	1	Γρ. Μάντζος	1
		Χρ. Ίερόπαις	1

ΣΚΟΠΕΔΟΥ.

Γρηγόριος	1	Π. Ίερόπαις	1
Έρμανουήλ	1	Δ. Παναγιώτου	1
Μ. Ι. Εὐαγγελινού	1	Γ. Μ. Κουνελάκης	1
Δ. Α. Κακίδης	1	ΠΑΡΙΣΙΩΝ.	
Σ. Παππαδόπουλος	1	Κυρία Θυρώτου	1
		Α. Φ. Διδότος	1

ΜΑΣΣΑΛΙΑΣ.

Καλλίνικος Κρεατζούλας	4	Νικόλαος Μοροζίνης	5
Ζωρζής Τζιτζίνιας	5	Ι. Σαριγιάννης	2
Π. Σικιάρης	2	Κ. Γιαλούσης	3
Θ. Ράκος	1	Α. Γιαλούσης	2
Μ. Ροδοκανάκης	3	Κυρ. Βαρδάκας	2
Μ. Πετροκόκκινος	2	Ένικσταΐν	2
Μ. Ἀγέλαστος	2	Ἡ Ἑλληνική Σχολή	5
Αὐγ. Σ. Ράλλης	5	Ἀγαθάγγελος	2
Στ. Ροδοκανάκης	2	Ἰγνάτιος Θεολογίτης	1
Ζ. Α. Τζιτζίνιας	2	Ι. Παλάδης	1
Αὐγ. Ἀργέντης	2	Γρ. Ψαλτάκης	1
Ἄμ. Β. Ἀργέντης	2	Ι. Μπαζάκας	1
Ἀνδ. Ν. Ἀργέντης	2	Α. Ολύμπιος	1
Ν. Βαφιάδης	2	Γ. Διαζῶς	1
Π. Παλαιολόγος	1	Ι. Σαραντάρης	1
Α. Ε. Πετροκόκκινος	1	Γ. Βλισμας	2
Ν. Ι. Σαρίκογλου	1	Α. Τσατσαράγκος	2
D. F. Dehègne	1	Γρ. Τζανός	2
		Π. Κουβαράς	2
		Α. Σεμενλή	1
		Δ. Σεμτέλλος	2
		Θ. Δούμας	2
		Γ. Εὐσταθειάδης	1
		Π. Μπαχατώρης	1
		Π. Ἰουσοῦφ	5
		Α. Παλαιολόγος	1
		Ν. Μοροζίνης	3
		Ι. Ὀμηρος	2
		Δ. Χασάπης	1
		Α. Μ. Ἀντωνόπουλος	3
		Α. Ράλλης	1
		Α. Σεβαστόπουλος	1
		Δ. Κοκκινάκης	1
		Γ. Χ. Κωστή	3
		Δ. Τζόρτζη	3

ΔΙΒΟΡΝΟΙ.

Π. Πάλλης	2		
Ἀγγελική Π. Βαρθολομαίου	1		
Ζ. Ροδοκανάκης	1		
Α. Μ. Βλαστός	1		
Εὐγένιος Καίρης	1		
Μ. Θεοδωρίδης	1		
Γ. Χ. Μπαχώρης	1		
Α. Μαργαρίτης	1		

ΤΡΙΕΣΤΙΟΙ.

Ἄγγελος Γιαννικέσης	6		
Ζῶης Μαρούλης	10		
Γεώργιος Παπιολάκης	5		

Γ. Σαριδάκης	2	Δ. Κελαϊδίτης	1
Α. Γαλλάτης	1	Φ. Σκουλούδης	1
Δ. Γαλλάτης	1	Μιχ. τοῦ Μιχαήλ	1
Κ. Γαλλάτης	1	Δ. Δαμύλος	1
Α. Δ. Γαλλάτης	1	Κ. Μπερτουμής	1
Δ. Γαλλάτης	1	Α. Μ. Ράλλης	1
Στ. Τζίφου	1	Α. Θ. Ράλλης	2
Μ. Ἀγέλαστος	1	Ἀμβ. Σ. Ράλλης	2
Α. Κ. Βούρος	1	Ἀνδ. Α. Ράλλης	1
Μ. Πυριόβολος	1	Η. Περβάνογλου	1
Ν. Βριάκος	1	Ι. Κοπεζόγλου	1
Ι. Ἀνδρεάδης	3	Α. Δημητρίου	2
Π. Μ. Δαμύλος	1	Κ. Ταπούρος	1
Α. Καλογεώργος	1	Α. Μίλιος	1
Α. Λιβαδίτης	1	Ι. Φαρισσαῖος	1
Σταῦρος Λιβαδίτης	1	Ι. Σκυλίτζης	1
Σπ. Λιβαδίτης	1	Μ. Ροδοκανάκης	2
Γ. Λιβαδίτης	1	Π. Ρίζος	2
Β. Λιβαδίτης	1	Ν. Μ. Ἡσαίου	2
Π. Γεωργούλης	1	Ι. Ἀνδρουλάκης	1
Χρ. Ρενιέρης	1	Μ. Μπογιατζόγλου	1
Γ. Ξένης	1	Β. Σάββας	1
Π. Κ. Μαυρογορδάτος	3	Γ. Σάββας	1
Κ. Π. Μαυρογορδάτος	1	Β. Μικρόνης	1
Ι. Κ. Μαυρογορδάτος	1	Ρ. Νιότης	1
Π. Σ. Μαυρογορδάτος	1	Μ. δε. Ν. Μαυρογορδάτος	2
Χρ. Γραμματόπου	1	Γ. Κλήμης	1
Ι. Μανιάρη	1	Ι. Κάπαρης	1
Σπ. Παπαρήτωρ	1	Γ. Κάπαρης	1
Δ. Π. Καρτζιότης	3	Ν. Κούρτοβιχ	1
Ἀδελφοὶ Ρωμάνοι	1	Ν. Γλυκοφρύδης	1
Κεφαλᾶς καὶ Ἀντύπας	1	Ι. Τσιγκιρλάρας	1
Ι. Μποζίκης	1	Σ. Γκενάκας	1
Α. Μποζίκης	1	Ι. Σακελλάριος	1
Θ. Μποζίκης	1	Δ. Καγκάδης	3

Π. Παξιμάδης	1	Α. Ροϊδης	1
Δ. Κατράρος	2	Κ. Δημόπουλος	1
Σ. Κατράρος	1	Ν. Μπενάκης	1
Ν. Χ. Καλογιάννης	1		
Μ. Δέλτας	2	ΛΟΝΔΙΝΟΥ.	
Π. Κεσσίσογλου	1	Π. Ράλλης	3
Δ. Πλατυγένης	1	ΣΜΥΡΝΗΣ.	
Ι. Ἀποστολόπουλος	2	Π. Μ. Κλάδος	1
Μ. Δ. Ἀποστολόπουλος	2	Ν. Π. Πετροκόκκινος	2
Δ. Ν. Ἀποστολόπουλος	2	Δ. Τέμπλης	2
Μ. Ροδοκανάκης τοῦ Α.	2	Α. Ι. Δαλέσιος	1
Ι. Μ. Ροδοκανάκης	1	Στ. Γαλάτης	1
Ν. Σεβαστόπουλος	2	Γ. Κ. Πετρίτζης	1
Υἱοὶ Ι. Μπέσου	2	Κ. Δαμιανός	1
Στ. Μ. Βλαστός	1	Γ. Σπορίδης	1
Α. Μ. Βλαστός	1	Μ. Σπορίδης	1
Α. Α. Βλαστός	1		
Στ. Τσιτσίνιας	3	ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ.	
Α. Τσιτσεκλής	1	Τ. Ράλλης	3
Σ. Θ. Γαλλάτης	1	Γ. Σταυρινάκης	2
Ι. Παντζήρης	1		
Ϊ. Αὐγερινός	1	ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ.	
Ἀδελφοὶ Καράλλη	1	Θ. Φούλης	1
Ε. Ἡσαίου	1	Γ. Κορωνάιος	1
Γ. Ἡσαίου	1	Ἐμμ. Α. Σωμαρίππας	1
Ὀνούφριος Γεωργίου	5	Ν. Στορνάρης	2
Ι. Σαλβάγος	1	Κ. Τζαμπέκος	1
Δ. Μανέτας	1	Ι. Γ. Ἰβος	1
Σ. Δαμιανός	1	Γ. Στέριου	1
Γ. Κούρτοβικ	1	Α. Σωτήρη	1
Γ. Μπαλλής	1	Ι. Ἰδομενεὺς	1
Μ. Δελμπένε	1	Ο. Μπενεδούτζης	1
Α. Δρακόπουλος	1	Ι. Στέριος	1
Κ. Δημητρίου	1	Στ. Κ. Πρώιος	1
Α. Κολέας	1	Δ. Π. Μαυρογορδάτος	1

ΚΑΙΡΟΙ.

Ὁ Πατριάρχης Ἀλεξανδρ.	5	N. Βογιαζόγλου	I
Π. Κωτζαίτης	I	X. Ἀνωστίδης	I
K. Καλλαγιάννης	I	Δ. Παλαιολόγου	I
K. Θ. Νάνζιο	I	A. Ἄββετ	I
A. Σερεμέτης	I	I. Δρόσος	I
A. I. Κασαβέτης	I	I. Θεοχάρη	I
X. Βασιλειάδης	I	Θ. Ν. Κοδενίκου	2
Στ. Κόσσιφας	I	Π. Χριστοδούλου	I
*Στ. Δ. Κόσσιφας	I	E. Γ. Τζιγαδά	I
K. Μιστροβράκης	I	E. Τιβέριος	I
K. Μπογιαζόγλου	I	I. Μ. Διμπούση	I
Φ. Κεσίρκας	I	Θ. Ἐμμανουήλ	I
Δ. Νικολαΐδης	I	Δ. Μαυρογένη	I
Στ. Σέφερ	I	A. Ἰωάννου	I
A. Δαλαρέτας	I	Δ. Μιχαήλ	I
Δ. Ῥεμπανάκης	I	X. E. Μοῦκα	I
E. A. Διαμαντίδης	I	Θ. Τζοβαερτζής	I
Γ. Καλλιγᾶς	I	Γ. Στ. Τζάτας	I
Π. Καβάκης	I	I. K. Νικολάου	I
Ναοὺμ Ζωγράφος	I	Δ. Σταμάτη	I
X. Θ. X. Δημητρίου	I	Π. X. Ζήσιμου	I
K. Παλαιολόγος	I	Ναοὺμ Δημητρίου	I
I. Παρασκευᾶς	I	Δ. Φιλίππου	I
I. Γ. Καττά	I	K. Ἐμμανουήλ	I
Θ. Δημητρίου	I	A. Πελαΐτης	I
A. Ἀντωνίου	I	I. Μεταξᾶς	I
N. Κυριάκου	I	X. Γ. Νικολάου	I
Γ. K. Μπιχιάρης	I	Π. A. Μάρκου	I
		A. E. Βαφέα	I

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗΣ

[illegible]

400

ΡΩ ————— ΡΩτας, 'Ιάκωβος.

ΑΠΑΝΘΙΣΜΑ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ....

ἀριθ. χρ. 362.....

Ἡμερομηνία
ἐπιστροφῆς

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟΝ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας